TOLSTOY

BÜTÜN ESERLERİ X

1872-1886

MASALLAR ve HALK HİKÂYELERİ

ALFA

KLASİK

3818 | ALFA | KLASİK | 166

BÜTÜN ESERLERİ X
Masallar ve Halk Hikâyeleri

Lev Tolstoy gibi, sadece kendi halkının, Rusya'nın değil, bütün dünyanın yazarı olmuş birinin şaheserlerini dilimize çevirmek başlı başına bir iş. Biz alışkanlık olanı yapmak, sadece en sevilen eserlerinin çevirilerini yapmak yerine, Tolstoy'u Türkçede hak ettiği gibi ağırlayacak ve Tolstoy'un dünyasını bütünüyle, iniş ve çıkışlarıyla tanıtacak bir külliyat oluşturmak istedik. *Tolstoy Bütün Eserleri*, bütün edebi eserlerinden, yarım kalmış çalışmalarından günlüklerine dek her şeyi içeriyor.

Bu fikrin doğuşu ve somutlaşması, Tolstoy'un yaşadığı çiftlikte bulunan Yasnaya Polyana Müzesi ve orada düzenlenen Uluslararası Tolstoy ve Rus Edebiyatı Çevirmenleri Semineri sayesinde oldu. Yasnaya Polyana bugün de, tıpkı Lev ve Sofya Tolstoy zamanında olduğu gibi, Tolstoy'un sanatı ve düşüncesinin ortaya çıktığı ortamı yaşatmakta ve çevirmenleriyle bütün dünyayı bir araya getirmektedir. Uğur Büke'yle birlikte hazırladığımız bu külliyatın Türkçede bir Tolstoy Müzesi olmasını, aynı zamanda Rus dünyasına bir kapı olmasını hayal ediyoruz.

Rusçada 1935-1958 arasında yayımlanan 90 ciltlik ve 1978-1985 arasında yayımlanan 22 ciltlik Tolstoy külliyatlarından karşılaştırmalı olarak yararlandığımız bu *Bütün Eserleri*'nde temel hiçbir şeyin eksik kalmamasını hedefliyoruz. Kronolojik sırada, Tolstoy'un yazış tarihlerine uygun olarak hazırlanan bu ciltlerde okur Tolstoy'un sanatının ve düşüncesinin şekillenmesini adım adım izleme fırsatı bulacaktır.

Tolstoy Bütün Eserleri Editörü
Sabri Gürses

Собрание Сочинений X (1872-1890): Русская книга для чтения (I-IV), Народные Рассказы
Bütün Eserleri X (1872-1890): Masallar ve Halk Hikâyeleri
© 2018, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında,
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz.
Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Rusça Editörü Sabri Gürses
Yayına Hazırlayan Elif Yeşilkaya
Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu
Sayfa Tasarımı Zuhal Turan

ISBN 978-605-038-172-6
ISBN (ciltli) 978-605-038-174-0
1. Basım: Mart 2020

ЯСНАЯ ПОЛЯНА

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 43949

TOLSTOY

BÜTÜN ESERLERİ

1872-1886
MASALLAR ve HALK HİKÂYELERİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
UĞUR BÜKE

ALFA | EDEBİYAT

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Dünyayı Eğitmek, 9

BİRİNCİ OKUMA KİTABI

Karınca ile Güvercin, 17 • Kör ile Sağır, 17 • Kaplumbağa ile Kartal, 18 • Bebek, 18 • Yılanın Kafası ile Kuyruğu, 19 • Taş, 19 • Eskimolar, 20 • Kokarca, 21 • Teyzem Dikiş Dikmeyi Nasıl Öğrendiğini Anlatıyor, 21 • İnce İp, 22 • Hızın Gücü, 22 • Aslan ile Fare, 23 • İtfaiye Köpekleri, 24 • Maymun, 24 • Şehre Götürülmeyen Çocuk, 25 • Yalancı, 26 • Paris'te Ev Tamiri, 26 • At ile Eşek, 27 • Ormanda Fırtınaya Yakalanan Çocuk, 27 • Karga ile Güvercinler, 28 • Köylü ile Salatalıklar, 28 • Kadın ve Tavuk, 29 • Dede ve Torun, 29 • Miras Paylaşımı, 30 • Denizin Suyu Nereye Gider, 31 • Aslan, Ayı ve Tilki, 31 • Dede, Çocuk ve Arılar, 32 • Köpek, Horoz ve Tilki, 33 • Deniz, 33 • At ile Seyis, 34 • Yangın, 34 • Kurbağa ve Aslan, 36 • Fil, 36 • Maymun ve Nohut, 36 • Çocuk ile Kör Dilenci, 37 • Sağmal İnek, 37 • Çin Çariçesi She-Ling-Shi, 38 • Ağustosböceği ve Karıncalar, 38 • Fare Kız, 39 • Tavuk ve Altın Yumurtalar, 40 • Pamukçuk, 40 • Kurt ile Yaşlı Kadın, 42 • Kedicik, 42 • Bilgin Oğul, 44 • Buharalılar İpekböceği Yetiştirmeyi Nasıl Öğrendiler, 44 • Köylü ile At, 45 • Eşkıya Pugaçov, Teyzeme Para Vermiş, 46 • Vezir Abdül, 49 • Kendini Ele Veren Hırsız, 49 • Yük, 50 • Çekirdek, 51 • İki Tüccar, 51 •

Saint-Gothard Köpeği, 53 • Ağabeyini Seven Adam, 53 • İlk Tavşan Avım, 55 • Parmak Çocuk, 57 • Aptal, 61 • Yiğitler Yiğidi Svyatogor, 69

İKİNCİ OKUMA KİTABI

Küçük Kız ve Mantarlar, 73 • Aslan Postu Giymiş Eşek, 74 • Çiğ Tanesi, 74 • Tavuk ve Kırlangıç, 75 • Kızılderili ve İngiliz, 75 • Geyik ve Yavrusu, 76 • Yelek, 76 • Tilki ve Üzüm, 77 • Başarı, 77 • İşçi Kadın ve Horoz, 78 • Kendi Kendine Çalışan Değirmen, 78 • Balık ve Balıkçı, 80 • Dokunma ve Görme, 80 • Tilki ve Keçi, 80 • Köylü ve Kaya, 81 • Köpek ve Gölgesi, 82 • Şat ve Don, 82 • Turna ve Leylek, 83 • Sudoma, 83 • Yaşlı Adam ve Oğulları, 84 • Baykuş ve Tavşan, 84 • Kurt ile Turna, 85 • Kartal, 86 • Ördek ve Ay, 87 • Arabadaki Ayı, 87 • Tozun İçindeki Kurt, 88 • Söğüt, 88 • Bodrumdaki Fare, 90 • Kurtlar Çocuklarını Nasıl Eğitir, 91 • Tavşanlar ve Kurbağalar, 91 • Teyzemin Minik Serçesi, 92 • Üç Çörek ve Simit, 94 • Bin Altın, 95 • Büyük Petro ve Köylü, 96 • Kuduz Köpek, 97 • İki At, 99 • Aslan ve Köpek, 99 • Eşit Miras, 101 • Üç Hırsız, 102 • Baba ve Oğullar, 103 • Rüzgâr Nasıl Oluşur, 103 • Rüzgâr Neden Gereklidir, 104 • En İyi Armut, 106 • Volga ve Vazuza, 107 • Buzun Üstündeki Buzağı, 108 • Altın Saçlı Prenses, 108 • Şahin ve Horoz, 110 • Isı, 111 • Çakallar ve Fil, 113 • Mıknatıs, 114 • Balıkçıl, Balıklar ve Yengeç, 116 • Kuzgun, 117 • Kirpi ve Tavşan, 119 • İki Kardeş, 120 • Cin ve İnci, 123 • Yılan, 123 • Serçe ve Kırlangıç, 125 • Kambiz ve Psamtek, 126 • Köpekbalığı, 128 • Cam Neden Buğulanır ve Çiy Nasıl Olur, 130 • Piskopos ve Haydut, 132 • Yermak, 133 • Suhman, 143

ÜÇÜNCÜ OKUMA KİTABI

Çar ile Şahin, 151 • Tilki, 152 • Ağır Ceza, 152 • Evcil Eşek ile Vahşi Eşek, 153 • Tavşan ile Tazı, 153 • Geyik, 154 • Tavşanlar, 154 • Köpek ve Kurt, 155 • Çarın Kardeşleri, 155 • Kör ve Süt, 156 • Bozkır Tavşanı, 157 • Kurt ile Yay, 159 • Köylünün Kaz Paylaşımı, 159 • Sivrisinek ile Aslan, 161 • Elma Ağaçları, 161 • At ile Efendileri, 163 • Tahtakuruları, 163 • İhtiyar ile Ölüm, 164 • Kazlar Roma'yı Kurtarıyor, 165 • Soğuklarda Ağaçlar Neden Çıtırdar, 166 • Nem, 167 • Farklı Lifler, 168 • Aslan ile Tilki, 169 • Adil Hâkim, 169 • Geyik ile Üzüm Bağı, 173 • Çarın Oğlu ve Arkadaşları, 173 • Karga Yavrusu, 177 • Ata Binmeyi Nasıl Öğrendim, 178 • Balta ile Testere, 181 • Asker Evinde Hayat, 181 • Kedi ve Fareler, 188 • Buz, Su ve Buhar, 189 • Bıldırcın ve Yavruları, 191 • Bulka, 192 • Bulka ile Yaban Domuzu, 193 • Sülünler, 195 • Milton ile Bulka, 197 • Kaplumbağa, 198 • Bulka ile Kurt, 200 • Pyatigorsk'ta Bulka'nın Başına Ne Geldi, 202 • Bulka ve Milton'un Sonu, 205 • Kuşlar ve Ağ, 206 • Koku Duyusu, 206 • Köpekler ve Aşçı, 209 • Roma'nın Kuruluşu, 209 • Tanrı Gerçeği Görür Ama Hemen Söylemez, 211 • Kristaller, 220 • Kurt ile Keçi, 223 • Samoslu Polikrates, 223 • Cengâver Volga, 225

DÖRDÜNCÜ OKUMA KİTABI

Çar ve Gömlek, 235 • Kamış ve Zeytin Ağacı, 236 • Kurt ve Köylü, 236 • İki Arkadaş, 238 • Atlayış, 239 • Meşe ve Fındık, 241 • Pis Hava, 242 • Pis Hava, 244 • Kurt ile Kuzu, 245 • Özgül Ağırlık, 246 • Aslan, Kurt ve Tilki, 247 • Çarın Yeni Giysisi, 247 • Tilki Kuyruğu, 249 • İpekböceği, 249 • Çar ve Filler, 254 • Ayı Avı, 255 • Anaç Tavuk ve Civcivler, 264 • Gazlar, 265 •

Aslan, Eşek ve Tilki, 268 • Yaşlı Kavak, 268 • Kuşkirazı, 269 • Ağaçlar Nasıl Yürür, 271 • Bıldırcın Kılavuzu ve Dişisi, 272 • Uçan Balon Nasıl Yapılır, 273 • Balonla Yolculuğum, 275 • İnek ve Keçi, 278 • Karga ve Yavruları, 278 • Güneş – Isı, 280 • Dünyadaki Kötülüğün Nedeni, 282 • Galvanizm, 284 • Köylü ve Su Cini, 288 • Karga ile Tilki, 288 • Kafkas Esiri, 290 • Mikula Selyaninoviç, 321

HALK HİKÂYELERİ

İnsan Ne ile Yaşar, 327 • İki Kardeş ve Altınlar, 354 • İlyas, 356 • Sevgi Neredeyse Tanrı Oradadır, 362 • Küçük Kızlar Yaşlılardan Daha Akıllı, 376 • İki İhtiyar, 379 • Mum, 405 • Aptal İvan ve Kardeşleri, Asker Semyon, Küp Taras, Dilsiz Malanya ve Şeytan ile Üç Küçük Yavrusunun Masalı, 416 • Üç Bilge, 448 • Küçük Şeytan, Ekmeğini Nasıl Hak Etti, 456 • Tövbekâr Günahkâr, 459 • Yumurta Tohum, 463 • İnsana Ne Kadar Toprak Gerekir, 466 • Kötülük Vardır Ama Tanrı Sevgisi Kalıcıdır, 483 • Yakarsan Söndüremezsin, 487 • Vaftizli, 506 • Yemelyan ve Davul, 526

"YENİ ALFABE" KİTABINDAKİ HİKÂYELER

Üç Ayı, 539 • Semyon Dayı'nın Ormanda Başına Gelenler, 541 • İnek, 543 • Filipok, 545

YARIM KALANLAR

[I. Petro Zamanı] [Tahtın Sofya'dan Petro'ya Geçişi], 551 • Kojuhovo Tatbikatı, 588 • Eski ve Yeni, 599 • [Azov Seferleri], 603 • Streletsler, 621 • [Kuzey Savaşı], 625 • [Knyaz Fyodor Şçetinin], 632 • Knyaz Fyodor Şçetinin, 636 • Yorgunlar ve Yükü Ağır Olanlar, 645 • Yüz Yıl, 655 • Hayatım, 674

OKUMA KİTAPLARININ KAYNAKLARI, 682

ÖNSÖZ

DÜNYAYI EĞİTMEK

Sabri Gürses

Tolstoy'un, kendisini roman sanatının doruklarına çıkaran eserlerini yarattığı dönemde bir yandan da eğitimcilik ve yayıncılık çalışmaları içinde olduğunu görmek şaşkınlık vericidir. Fakat 1857 yılında Almanya, Fransa ve İsviçre'yi kapsayan Avrupa yolculuğuna çıktığından beri Tolstoy durmaksızın eğitim üzerine düşünmüş, döndükten sonra bu konuda çalışmayı hiç kesmemiştir. Dönemin Rusya'sında eğitim asilzadelerin ve sosyetenin bir ayrıcalığıdır ve yaygın eğitim ufukta daha yeni yeni belirmeye başlamıştır. Böyle bir dönemde çıktığı seyahatte Avrupalı eğitimcilerle görüşen Tolstoy için Rusya'da halk eğitimi büyük bir ideal haline gelmişti. Bu amaçla öncelikle, 1859 yılında çiftliğinde bir ilkokul kurdu ve çiftlikle aynı adı taşıyan *Yasnaya Polyana* dergisini yayımlamaya başladı. Hem çocukların alfabe öğrenmesine yardımcı olacak çalışmalara, hem onların kendi hikâyelerine hem de pedagoji konulu makalelere yer verdi. 1860 yılında yeniden Avrupa seyahatine çıktığında, buna "Avrupa okulları seyahati" diye-

cektir. Tolstoy düşüncesinin ilk uygulamaları, çiftlik ekonomisi dışında bu alanda gerçekleşmiştir.

O dönemde öğrencilerinden olan Vasili Morozov "Okulda eğlenirdik, kendimizi vererek çalışırdık" diye hatırlıyor. "Ama Lev Nikolayeviç bizden daha da çok kendini vererek çalışırdı. Öyle ciddi çalışırdı ki, kahvaltı bile etmezdi genellikle. Okulda ciddi bir tavır takınırdı. Temiz olmamızı, çalıştığımız konularda özenli ve dürüst olmamızı isterdi. Öğrencilerin yaramazlık yapmasından hoşlanmazdı. Sorduğu soruya doğru, art düşüncesiz yanıt verilmesini severdi... Üç yıl düzgün eğitim aldık."

Evlendiği 1862 yılında yazdığı bir mektupta "Biliyorsunuz," diyordu Tolstoy, "açtığımdan beri okul benim hayatım oldu." Ama otuz dört yaşındaki yazar yoğun çalışmaktan yorulmuştu, Samara bölgesindeki ticari girişimleri de onu yoruyordu ve evlilik onun yazı çalışmaları için aradığı ortamı vermeyi vaat edecek gibiydi. *Dekabristler*'i yazıyordu, Petro dönemini çalışıyordu, kendi tarzını arıyordu. Diğer yandan, yazmak için doğduğu asıl eserinin, büyük eserinin konusunu bu okul çalışmaları sırasında bulmuştu; *Savaş ve Barış*'ın dolaylı esin kaynaklarından birinin bu Yasnaya Polyana okulu için hazırladığı Rus tarihi notları olduğu söylenir. Köylü çocuklara Rus tarihinin özünü anlatırken çok doğal ve kendiliğinden bir şekilde bu dersi dünyaya vermeye başlamıştı.

Diğer yandan, Tolstoy'un eğitime yönelmesinin temel amacı yine edebiyattı. "Halk için eğitim istiyorum, çünkü orada sıkışıp kalmış Puşkinleri, Ostrogradskileri, Felaretleri, Lomonosovları kurtarmak istiyorum. Okullar onlarla dolu." Bunun için tıpkı

Puşkin'in masallara yönelmesi gibi, halka ait masallara, atasözlerine, bilmecelere, şarkılara yöneldi Tolstoy. Alfabe hazırladı ve alfabede Ezop, Andersen masallarını, halk hikâyelerini kullandı. Sonra çocukların bunları hevesle okuduğunu görünce, böyle bir çocuk edebiyatı oluşturmaya yöneldi. Yabancı kitaplardan çeviriler yaptı, dönemin kitap ve dergilerinden derlediği metinleri yeniden yazdı ve çocuklar için, *Yasnaya Polyana* dergisinin eki olarak verilen kitapçıklar hazırladı.

Halkın içindeki Puşkinleri ortaya çıkartmak için çalışan Tolstoy, bu kitapçıklarda "Köylü çocukların eserleri" başlıklı bir bölüme de yer vererek, burada öğrencilerin çalışmalarını yayımladı. İlk yayımlandıklarında bunlar Tolstoy tarafından elden geçirilmeden, sadece imla düzeltmeleriyle yayımlanıyordu, daha sonra Okuma Kitaplarına gözden geçirilerek aktarıldı. Tolstoy'un desteğiyle, çocuklar çevreden dinledikleri masalları derlediler ve bunlar *Köy Öğretmenlerinin Topladığı Halk Masalları* adıyla yayımlandı. Fakat dönemin aydınlarının da ilgi gösterdiği Tolstoy'un bu eğitim çabalarına yönetim kuşkuyla bakıyordu ve sonunda 1862 yılında, Tolstoy'un Samara'da olduğu bir sırada askerler yasadışı çalışmalar şüphesiyle okulda arama yaptılar, birkaç ay sonra, zaten yorgun olan Tolstoy okulu kapattı.

Ancak yıllar sonra, *Savaş ve Barış*'ı bitirdikten sonra, Tolstoy yarım bıraktığı eğitim çalışmalarına yeniden döndü ve okul için hazırlanan metinleri *1868 yılında Öğretmen Graf L. N. Tolstoy'un Talimatıyla Hazırlanan Okula ve Aileye Yönelik İlk Alfabe ve Okuma Kitabı* adıyla yayımlandı. 1868'den *Anna Karenina*'nın yayımlanmaya başladığı yıl olan

1875'e kadar Tolstoy'un defterleri eğitimle ilgili notlarla doldu. 1872 yılında yayımlanan *Alfabe*'de ve 1875 yılında yayımlanan *Yeni Alfabe ile Dört Okuma Kitabı*'nda Tolstoy'un eğitim çalışmaları için hazırladığı bütün metinler yer aldı. 1875 yılında ayrıca bir de *Aritmetik* kitabı yayımlandı.

Halk Hikâyeleri'yse *Anna Karenina*'dan sonra yazmaya ara veren Tolstoy'un yazmaya farklı bir şekilde döndüğü, temelde 1880-1890 arasında yazdığı, yine halk eğitimini amaçladığı için genellikle okuma kitaplarıyla birlikte ele alınan, ama bu kez dini ve ahlaki yönü ağır basan hikâyelere verilen genel isimdir. Tolstoy, 1881 yılında Olonetsli masal anlatıcısı V. P. Şegolenok'u ziyaret etti ve bu ziyaretin ardından ilk olarak "İnsan Ne İle Yaşar?" hikâyesini yazarak bir çocuk dergisinde yayımladı. Sonraki hikâyelerse, Tolstoy'un yeniden halk için hikâyeler yazma fikrine kapılması ve hayatının son yıllarında yakın, yardımcısı olan N. G. Çertkov'un ona destek olmasıyla, 1884 yılında kurulan Posrednik (Aracı) yayınevinde yayımlandı. Çok yüksek tirajlı, ucuz kitapçıklar halinde yayımlanan bu hikâyeler büyük ölçüde Tolstoy'un *Anna Karenina*'nın sonunda vaaz ettiği ve sonraki yıllarda geliştirdiği din ve dünya anlayışının ifadesiydi, ama halk inançlarının diliyle yazılmış, yalın eserlerdi.

Tolstoy edebiyat alanındaki uluslararası başarıya romanlarıyla varmıştı. Yakından takip edilen Tolstoy'un halk hikâyelerinin Avrupa ve Amerika'da yayımlanmasıysa Tolstoy'un yirminci yüzyılın tam eşiğinde ortaya çıkan Tolstoyculuğu bütün dünyaya tanıtmasının önemli bir aracı oldu. "Okuma Kitapları" Rus çocukları içindi, büyük ölçüde Tolstoy'un

çevirilerinden, uyarlama ve yeniden yazma çalışmalarından oluşuyordu. *Halk Hikâyeleri*'yse hem çocuklar hem de büyükler tarafından dünyanın her yerinde, yeni bir din ve ahlak anlayışının örnekleri olarak okundular. Konularının Hıristiyanca olması bütün dillere çevrilmelerine ve etkili olmalarına engel olmadı.

Tolstoy edebiyatın zirvesine çıkarken Rus halkının eğitimi için çalışıyordu, iki büyük şaheserle durduğu zirvede, bu kez bütün dünyanın eğitimini hayal etti. Bugün bize ulaşan Tolstoy imgesi işte böyle ortaya çıktı.

BİRİNCİ OKUMA KİTABI

KARINCA İLE GÜVERCİN

(Masal)

Bir gün karınca dere kenarına inmiş, su içmek istemiş kana kana. Gelen bir dalga onu suya çekince az kalsın boğuluyormuş. Karıncanın boğulmak üzere olduğunu gören güvercin, küçük bir dal alıp suya atmış. Karınca dala tırmanıp kurtulmuş.

Sonra oradan geçen avcı, güvercini yakalamak için ağ atmış. Karınca sürünerek yaklaşıp avcının ayağını ısırmış. Avcı acıyla inlemiş ve tuzağı bozulmuş. Güvercin de havalanıp uçuvermiş.

KÖR İLE SAĞIR

(Gerçek Hikâye)

Kör ile sağır tarlaya nohut toplamaya gitmişler. Sağır köre, "Sen etrafı dinle ve bana söyle, ben de etrafa bakıp sana anlatayım" demiş.

Sonunda nohut tarlasına gelip oturmuşlar.. Kör nohudu eliyle yoklayıp "Kabuklu" demiş. Sağır cevap vermiş: "Kapaklı mı?"

Kör tümseğe takılıp düşmüş. Sağır sormuş: "Ne oldu?"

Kör: "Tümsek!"

Sağır: "Tüysek mi?"

Ve kendisi önde, kör arkada hemen koşmaya başlamışlar.

KAPLUMBAĞA İLE KARTAL

(Masal)

Kaplumbağa kartala kendisine uçmayı öğretmesini rica etmiş. Kartal hayır, demiş, sana uygun değil. Ama kaplumbağa ısrar etmiş. Kartal pençesini takıp kaldırmış onu gökyüzüne ve bırakmış aşağıya. Kaplumbağa kayalara düşüp parçalanıvermiş.

BEBEK

(Gerçek Hikâye)

Yoksul bir kadının Maşa adlı bir kızı varmış. Maşa sabahleyin su getirmeye giderken kapının önünde beze sarılı bir şey görmüş. Kovayı bırakıp bezi açmaya başlamış. Daha dokunur dokunmaz bir ses duyulmuş: Inga-ınga-ınga! Maşa eğilip iyice bakınca, bunun küçücük, pespembe bir bebek olduğunu görmüş. Bebek ağlamaya devam etmiş: Inga-ınga-ınga! Maşa kucağına almış, eve getirmiş ve kaşıkla süt içirmeye başlamış.

Annesi sormuş: "Ne o getirdiğin?"

Maşa: "Kapımızın önünde bir bebek buldum."

Annesi: "Bu yoksullukla bir de bebeğe nasıl bakalım? Muhtara gideyim de bebeği alsınlar."

Maşa ağlamaya başlamış:

"Anneciğim, daha küçük, fazla bir şey yemez. Bizde kalsın. Baksana şunun pespembe buruşuk ellerine, parmaklarına ... ne güzeller!"

Annesi bakmış ve acımış. "Tamam kalsın" demiş. Maşa bebeği doyurmuş, kundaklamış, yatırdığında ninniler söylemiş.

YILANIN KAFASI İLE KUYRUĞU

(Masal)

Yılanın kuyruğu ile kafası tartışmışlar kim önde gidecek diye?

Kafası: "Sen önde gidemezsin ne gözün var ne de kulakların."

Kuyruk cevap vermiş: "Ama seni hareket ettiren güç bende. İstesem şu ağacı bile sarıp sarmalarım. Sen yerinden bile kıpırdayamazsın ben olmasam."

Kafası, "İyi, ayrılalım o halde!" demiş.

Kuyruk koparmış kendini kafadan ve ileriye doğru sürünmüş. Kafasız sürünürken uçuruma düşüp parçalanıvermiş.

TAŞ

(Gerçek Hikâye)

Dilenci zengin birine gelip yardım istemiş. Zengin hiçbir şey vermemiş ve kovmuş onu: "Defol buradan!"

Dilenci gitmemiş. Bunun üstüne zengin kızmış ve yerden aldığı taşı dilenciye fırlatmış.

Zavallı dilenci, taşı yerden alıp heybesine koymuş ve "Bu taşı sana atabilecek hale geleceğim güne kadar yanımda taşıyacağım!" demiş.

Sonunda o gün gelmiş. Zengin yanlış bir iş yapınca her şeyini elinden alıp hapse atmışlar. Hapishaneye götürürlerken dilenci yanına gelmiş, heybesinden taşı çıkarıp atmaya hazırlanmış. Sonra bir an düşünmüş ve taşı yere bırakmış.

"Bu taşı boşuna taşıdım onca zaman, o zengin ve güçlüyken atmaya korkuyordum şimdi ise ona acıyorum."

ESKİMOLAR

(Anlatı)

Dünyada yalnızca üç ayın yaz, kalan zamanın kış olduğu yerler var. Kışları günler çok kısadır. Güneşin doğmasıyla batması bir olur. Kışın tam ortasındaki üç ay ise güneş hiç doğmaz, bu üç ay kapkaranlık olur. Burada da insanlar yaşar ve onlara Eskimolar denir. Bu insanlar kendi dillerini konuşur, başka dil bilmezler ve kendi topraklarının dışına çıkmazlar. Boyları çok uzun değildir ama kafaları oldukça büyüktür. Beyaz değil yanık tenlidirler, saçları siyah ve serttir. Burunları yayvan, elmacık kemikleri geniş, gözleri küçüktür.

Eskimolar buzdan yaptıkları evlerde yaşarlar. Önce karları bir araya toplar, onları tuğla gibi keser ve baca örer gibi evlerini örerler. Duvarlara cam yerine ince buz tabakası koyarlar, kapı yerine de karın altından uzun bir tünel açarlar ve buradan eve girip çıkarlar. Kış bastırıp evleri karın altında kalınca içerisi sıcacık olur.

Eskimolar geyik, kurt ve beyaz ayı yiyerek beslenirler. Denizde oltayla ve ağla balık avlarlar. Vahşi hayvanları ok ve mızrakla öldürürler. Eskimolar vahşi hayvanlar gibi, çiğ et yerler. Onların elbise ya da ip yapmaya keten ve kendirleri yoktur, kumaş dokuyacak yünleri de yoktur. Hayvanların damarlarından ip, postlarından elbise yaparlar.

İki deriyi kürkleri dışarı gelecek şekilde üst üste koyar, balık kılçıklarıyla deler ve damardan yaptıkları iple dikerler. Gömleklerini, pantolonlarını ve çizmelerini böyle yaparlar. Oralarda demir de yoktur.

Mızrak ve oklarını kemikten yaparlar. Hayvan ve balık yağı yemeyi çok severler. Kadınlar ve erkekler

aynı giyinirler. Yalnızca kadınların çizmeleri daha geniştir. Bebeklerini bu çizmelerin içine koyar öyle taşırlar.

Kışın ortasında Eskimolar üç ay karanlıkta kalır. Yazın ise güneş hiç batmaz ve hava hiç kararmaz.

KOKARCA

(Masal)

Kokarcanın biri demirci dükkânına girip eğeyi yalamaya başlamış. Yaladıkça dilinden kanlar akmış. Kokarca ise eğeden kan akıyor diye sevinip yalamaya devam etmiş, sonunda bütün dili parçalanıp gitmiş.

TEYZEM DİKİŞ DİKMEYİ NASIL ÖĞRENDİĞİNİ ANLATIYOR

(Hikâye)

Altı yaşındayken, annemden dikiş dikmeme müsaade etmesini istedim. "Daha çok küçüksün, parmaklarına batırırsın" dedi ama ben ısrar edip durdum. Annem sandıktan kırmızı bir bez parçası çıkartıp bana verdi, sonra da iğneye kırmızı iplik taktı ve nasıl tutacağımı gösterdi.

Dikmeye koyuldum ama iğne aralıklarını eşit tutamıyordum; ip bazen kısa, bazen uzun oluyor, iğne kâh bir önceki yerine çok yakın kâh epeyce uzakta çıkıyordu. En sonunda iğneyi parmağıma batırdım ama ağlamak da istemiyordum. Annem "Ne oldu" diye sordu, kendimi tutamayıp ağlamaya başladım. Annem de gidip oyun oynamamı söyledi.

Yatağıma yattığımda hep iğne ve iplik görür gibi oldum, dikiş dikmeyi en kısa zamanda nasıl öğrenebileceğimi düşünüp durdum, ama bana asla öğrenemeyeceğim gibi geliyordu, öyle zordu ki.

Şimdi kocaman bir kadın oldum, dikiş dikmeyi nasıl öğrendim hatırlamıyorum bile. Bugünlerde dikiş dikmeyi kendi kızıma öğretirken iğneyi yamuk yumuk tutuşuna şaşıp kalıyorum.

İNCE İP

(Masal)

Adamın biri çıkrıkçıya ince ip ısmarlamış. Çıkrıkçı incecik ipi eğirmiş ama adam beğenmemiş: "İpler güzel değil, bana en incesi lazım."

Çıkrıkçı: "Madem daha incesini istiyorsun, al sana" demiş ve havayı göstermiş.

Adam: "Hiçbir şey görmüyorum."

Bunun üzerine çıkrıkçı, "O kadar ince ki onun için göremiyorsun" demiş.

Aptal adam çok memnun kalmış, parasını verip aynısından biraz daha ısmarlamış.

HIZIN GÜCÜ

(Gerçek Hikâye)

Tren olanca hızıyla gidiyordu. Raylarla toprak yolun kesiştiği yerde de ağır bir arabayı çeken at duruyordu. Köylü, atı sürmeye çalışıyor ama arabanın arka tekeri çıktığından yerinden kıpırdamıyordu. Bunu gören kondüktör, makiniste "Frene bas!" diye ba-

ğırdı ama makinist dinlemedi. Köylünün arabayı çekemediğini, hatta döndüremediğini ve tren bu hızla giderken durduramayacağını görüyordu. Hiç frene basmadı, tam tersine hızı artırdı ve arabanın üstüne uçarcasına gitti. Köylü bir kenara atladı, lokomotif o hızla arabayı ve atı bir kenara fırlattı. Tren sarsılmadan yoluna devam etti.

Biraz sonra makinist, kondüktöre şöyle dedi: "Biz şimdi bir at öldürdük, bir de araba parçaladık, seni dinleseydim kendimizi öldürdüğümüz gibi bütün yolcuları da öldürürdük. Hızlı gittiğimiz için çarpışmayı hissetmedik bile. Frene bassaydım tren o hızla raylardan çıkardı."

ASLAN İLE FARE

(Masal)

Aslan uyuyordu. Fare de üstünde geziniyordu. Aslan uyanıp fareyi yakalayıverdi. Fare serbest bırakması için yalvarmaya başladı:

"Beni bırakırsan gün olur ben de sana bir iyilik yaparım!"

Aslan, farenin iyilik yapma sözüne gülmüş ama yine de serbest bırakmış.

Günlerden bir gün avcılar aslanı yakalayıp bir ağaca bağlamışlar. Aslanın kükremesini duyan fare hemen koşmuş ve ipi kemirmeye başlamış.

"Hatırlıyor musun" demiş. "Sana iyilik yaparım dediğimde gülmüştün. İşte bak, farenin bile iyiliği dokunuyormuş!"

İTFAİYE KÖPEKLERİ

(Gerçek Hikâye)

Şehirdeki yangınlarda, bazen çocukların evlerin içinde kaldığı, korktukları için saklandıkları ve ses çıkarmadıkları, dolayısıyla da onları dumanın içinde bulmanın zor olduğu bilinir. Londra'da bu amaçla kullanılmak üzere köpekler eğitiliyor. Bu köpekler itfaiyecilerle yaşıyor ve yangın olduğunda evlere girip çocukları çıkarıyorlar. Londra'daki bu köpeklerden biri –adı Bob– tam on iki çocuk kurtarmış.

Evin birinde yangın çıkmış ve itfaiyeciler yangını söndürmeye gitmişler. Eve geldiklerinde bir kadın koşarak yanlarına gelmiş ve ağlayarak iki yaşındaki kızının içeride kaldığını söylemiş. İtfaiyeciler hemen Bob'u göndermişler. Bob yıldırım gibi merdivenlere atılmış ve dumanların arasında kaybolmuş. Beş dakika sonra dışarı çıkmış, elbisesini ısırıp dişlerinin arasına sıkıştırdığı küçük kızı getirmiş. Annesi hemen kızına atılmış, sevinç gözyaşlarına boğulmuş.

İtfaiyeciler köpeği sevmişler, yaralı olup olmadığını kontrol etmişler. Ama Bob ellerinden kurtulup yeniden eve dalmış. İtfaiyeciler içeride başka birisinin daha olduğunu düşünmüşler. Köpek bir süre sonra ağzında bir şeyle dışarı çıkmış. Köpeğin ne getirdiğine bakınca gülmeye başlamışlar: Bob'un ağzında kocaman bir oyuncak bebek varmış.

MAYMUN

(Masal)

Adamın biri ormana gitmiş, bir ağaç kesip testereyle doğramaya başlamış. Ağacın ucunu kestiği kütüğün

üstüne koymuş, ata biner gibi üzerine oturmuş ve doğramaya başlamış. Biraz doğradıktan sonra açılan yere bir takoz yerleştirmiş, doğramaya devam etmiş. Doğramış, takozu çıkarmış, ileriye koymuş, tekrar doğramış, böyle böyle devam etmiş.

Bu arada bir ağacın üstündeki maymun da adamı seyrediyormuş. Adamın uyuduğunu görünce yere atlamış ve aynı işi yapmak istemiş. Ama takozu çıkarınca ağacın kesilen kısmı birleşmiş ve maymunun kuyruğu arasında sıkışmış kalmış. Bağırıp haykırmaya başlamış. Adam uyanmış, maymunu bir güzel dövmüş ve iple bağlamış.

ŞEHRE GÖTÜRÜLMEYEN ÇOCUK

(Hikâye)

Babam şehre gitmeye hazırlanıyordu, ona "Baba, beni de götür!" dedim.

"Donarsın orada, ne işin var!" diye cevap verdi.

Ben de ağlamaya başladım. Ağlayarak bodruma gittim, orada uyumuşum. Rüyamda, bizim köyden kiliseye giden yolu gördüm. Baktım babam o yolda yürüyor, ben de koşup ona yetiştim. Birlikte şehre doğru yürümeye başladık. İleride büyük bir fırın gördüm.

Babama "Şehir bu mu" diye sordum.

"Evet, ta kendisi!" dedi.

Fırına yaklaşınca açma pişirdiklerini gördüm.

"Bana açma al!"

Babam alıp bana verdi.

İşte tam o anda uyandım, kalkıp ayakkabılarımı giydim ve sokağa çıktım. Sokakta çocuklar kaydıraklarla, kızaklarla kayıyorlardı. Ben de onlarla buz

kesinceye kadar kaydım. Eve dönüp sobaya sokulduğumda babamın şehirden döndüğünü gördüm. Çok sevindim, ona doğru atılıp sordum:

"Baba, açma aldın mı bana?"

"Aldım" dedi ve bana uzattı.

Sevincimden zıplayıp oynamaya başladım.

YALANCI

(Masal)

Çocuk koyunları güdüyormuş. Canı sıkılınca kurt görmüş gibi bağırmış:

"Yardım edin, kurtlar geldi!"

Köylüler koşmuşlar ama yalan olduğunu görmüşler. İki üç kez daha böyle yapmış ve sonunda bir gün kurtlar gerçekten saldırmış.

Çocuk hemen bağırmaya başlamış.

"Çabuuuk, yetişin, kurt geldi!"

Köylüler yine kandırıldıklarını düşünüp onu dinlememişler. Korkacak bir şey olmadığını gören kurt da bütün sürüyü boğazlamış.

PARİS'TE EV TAMİRİ

(Gerçek Hikâye)

Büyük bir evin duvarında çatlak meydana gelmiş. Çatıyı yıkmadan nasıl onarırız diye düşünmeye başlamışlar. Adamın biri şöyle bir yol bulmuş. Duvarın iki tarafına demir halkalar çakmış, sonra duvar boyunca ama halkadan halkaya dört parmak kadar kısa bir demir kesmiş. Demirin uçlarına duvardaki halkalara geçmesi için kanca eklemiş. Sonra demiri ateşte

ısıtmaya başlamış. Demir genleşmiş ve uzamış. Adam da kancaları halkalara geçirip öylece bırakmış. Demir soğuyunca çekmiş ve duvarı iyice sıkıştırmış.

AT İLE EŞEK

(Masal)

Adamın birinin atıyla eşeği varmış. Yolda giderlerken eşek, ata:

"Yüküm çok ağır, taşıyamıyorum, birazını alsan" demiş.

At duymamış gibi yapmış. Eşek daha fazla dayanamayıp, düşüp ölmüş. Adam hem eşeğin yükünü hem de derisini ata yükleyince at sızlanmaya başlamış:

"Ah zavallı ben, ah ne şanssızım, ah ne yaptım! Birazcık yardım etmedim şimdi hem yükünü hem de derisini taşıyorum."

ORMANDA FIRTINAYA YAKALANAN ÇOCUK

(Gerçek Hikâye)

Küçükken beni ormana mantar toplamaya yollamışlardı. Ormana gittim, mantarları topladım ve eve dönmek üzereydim ki birden hava kararadı, yağmur yağmaya ve gök gürlemeye başladı. Korkup büyük bir meşenin altına oturdum.

Birden bir şimşek çaktı, öyle parlaktı ki gözlerim kamaştı, gözlerimi kapatmak zorunda kaldım. Başımın üstünde bir şeyler çatırdıyor, gürüldüyordu. Sonra kafama bir şey düştü. Yere savruldum. Yağmur kesilinceye kadar öylece kalmışım.

Uyandığımda bütün ağaçlardan yağmur damlaları düşüyor, kuşlar ötüşüyor, güneş oynaşıyordu. Büyük meşe ikiye yarılmıştı, kütüğünden hâlâ duman çıkıyordu. Etrafımda meşe parçaları duruyordu. Elbiselerim ıpıslaktı ve vücuduma yapışıyordu. Başımda kocaman bir yumru çıkmıştı ve biraz da ağrıyordu. Şapkamı buldum, mantarları alıp eve koştum. Evde kimse yoktu, masanın üstündeki ekmekten bir parça alıp sobanın yanına kıvrıldım.

Uyandığımda getirdiğim mantarları sobada kızarttıklarını ve masaya koyduklarını gördüm. "Bensiz mi yiyeceksiniz" diye bağırdım. Onlar da "Bırak uyumayı da sen de gel, ye!" dediler.

KARGA İLE GÜVERCİNLER

(Masal)

Güvercinleri iyi beslediklerini gören karga, tüylerini beyaza boyayıp doğruca güvercinliğe uçmuş. Güvercinler, onu da kendilerinden biri sanıp içeri almışlar. Ama karga nerede olduğunu unutup gaklamaya başlamış. O zaman güvercinler onu gagalamaya başlayıp kovmuşlar. Karga çaresiz kendi arkadaşlarının yanına dönmüş ama beyaz renginden korkup onlar da kovmuşlar kargayı.

KÖYLÜ İLE SALATALIKLAR

(Masal)

Köylünün biri salatalık çalmak için bahçeye girmiş. Salatalıklara kadar sürünmüş ve düşünmeye başlamış:

"Şuradan bir torba salatalık alsam, sonra onları satıp parasıyla tavuk alırım. Tavuk yumurtlar, kuluçkaya yatırırım, bir sürü civciv çıkar. Civcivler büyüyünce satar, parasıyla yavru bir domuz alırım. O da büyür bir sürü yavrusu olur. Domuzları satar bir at alırım. At bana taylar doğurur. Tayları besler sonra satarım, parasıyla bahçeli bir ev alırım. Bahçeye salatalık ekerim, kimseye çaldırmam, bekçilik ederim. Sonra bekçi tutar yine salatalık ekerim. Arada bir dolaşır, 'Hey iyi bakın ha!' diye bağırırım."

Bunları düşünen köylü başkasının bahçesinde olduğunu unutmuş ve olanca sesiyle 'Hey iyi bakın ha!' diye bağırmış. Bunu duyan bekçiler de adamı yakalayıp bir güzel dövmüşler.

KADIN VE TAVUK

(Masal)

Kadının tavuğu her gün yumurtluyordu. Kadın eğer daha çok yem verirse daha çok yumurtlar, diye düşündü. Daha çok yem verdi. Ama tavuk yağlandıkça yağlandı ve yumurtlamayı kesti.

DEDE VE TORUN

(Masal)

Dede iyice yaşlanmıştı. Ayakları artık tutmuyor, gözleri görmüyor, kulakları işitmiyordu, ağzında hiç diş kalmamıştı. Bir şey yemeye çalıştığında da ağzından dökülüyordu.

Oğluyla gelini artık onu masaya oturtmuyor, sobanın kenarında bir tabak yemek veriyorlardı. Bir keresinde verdikleri tabak elinden kaymış, içindekiler yere dökülmüş ve tabak da kırılmıştı.

Evdeki her şeyi, bardağı çanağı kırıp döktüğü için gelini onu azarlamaya başlamış ve bir dahaki sefere ona yemeği yalakta vereceğini söylemiş. Yaşlı adam iç çekmiş ama bir şey dememiş.

Bir gece evde otururlarken oğulları yerde tahtalarla oynuyor bir şeyler yapmaya çalışıyormuş. Babası sormuş:

"Mişacım, ne yapıyorsun?"

Mişa cevap vermiş:

"Yalak yapıyorum babacığım. Annemle sen yaşlanınca bu yalaktan yedireceğim size."

Karı koca birbirlerine bakıp ağlamaya başlamışlar. Yaşlı adamı incittikleri için utanmışlar. O günden sonra da yaşlı adamla birlikte yemeye ve yerken ona yardım etmeye başlamışlar.

MİRAS PAYLAŞIMI

(Masal)

Adamın birinin iki oğlu varmış. "Ben ölünce, her şeyi ikiye bölün!" diye vasiyet etmiş. Gün gelmiş adam ölmüş ama kardeşler kavga etmeden malları bölüşememişler. Aracılık etmesi için komşularına gitmişler.

Komşu sormuş:

"Babanız nasıl bölüşün demişti?"

"Her şeyi ikiye bölün!" demişti.

O zaman öyle yapın demiş komşu:

"Giysileri ortadan kesin, tabakları, çanakları ikiye kırın, hayvanları ikiye kesin!"

Kardeşler komşuyu dinlemişler ama sonunda ellerinde hiçbir şey kalmamış.

DENİZİN SUYU NEREYE GİDER

(Akıl Yürütme)

Su kaynaklardan, pınarlardan ve bataklıklardan derelere, derelerden nehirlere, nehirlerden daha büyük nehirlere, büyük nehirlerden de denizlere akar. Dünyanın öbür ucunda da bütün nehirler denizlere akar, dünya kurulduğundan beri bu böyledir. Peki, denizin suyu nereye gider? Kenarlarından niye taşmaz?

Denizin suyu buhar olur, buhar yükselir bulut olur. Rüzgâr bulutları dağıtır karaların üstüne getirir. Bulutlardaki su yağmur olur toprağa düşer. Topraktan bataklığa, oradan derelere. Derelerden nehirlere. Nehirlerden denize. Denizden tekrar buhar olur, bulut olur, bulutlar karalara dağılır...

ASLAN, AYI VE TİLKİ

(Masal)

Aslanla ayı buldukları eti paylaşamamış başlamışlar kavgaya. Ne ayı geri çekilmiş ne de aslan geri adım atmış. Uzun uzun kavga etmişler, sonunda yorulup yatmışlar. Tilki ikisinin ortasında duran eti görünce kaptığı gibi kaçmış gitmiş.

DEDE, ÇOCUK VE ARILAR

(Hikâye)

Dedem yazın arı kovanlarının yanında yatar. Ona uğradığım zamanlar bana bal verir.

Bir sefer uğradığımda kovanların arasında dolaşıyordum. Arılardan korkmam çünkü dedem arıların arasından yavaş yavaş geçmeyi öğretmişti.

Arılar da bana alışmışlardı, sokmuyorlardı. Kovanın birisinde farklı bir uğultu duydum. Dedeme gidip anlattım.

Benimle o kovana geldi, kendisi de dinledi ve şöyle dedi:

"Bu kovan oğul vermiş, eski kraliçe arıyla uçmuşlar. Şimdi yeni kraliçeler çıkıyor. Onun için bu kadar bağırıyorlar. Yarın da onlar ayrılır."

Kraliçe arının nasıl bir şey olduğunu sordum.

"Halk için kral neyse arılar için de kraliçe arı odur. Kraliçe arı olmadan, arı olmaz!" dedi.

"Görünüşleri nasıl" diye sordum.

"Yarın gel, oğul verirlerse gösteririm, hem bal da veririm."

Ertesi gün dedeme gittiğimde samanlıkta içi arı dolu iki kafes asılıydı. Arıcı maskesi takmamı söyledi ve boynumu bir güzel sardı. Sonra arı dolu bir kafesi alıp kovanların yanına getirdi. İçinde arılar uğulduyordu. Onlardan korktum ve ellerimi ceplerime soktum. Ama kraliçeyi görmek istiyordum. Dedemin peşinden gittim.

Dedem kovanların yanındaki boş bir tahta yalağa doğru gitti. Onu düzeltip, kafesin içindeki arıları içine silkeledi. Arılar yalağın içinde yürüyorlar ve uğulduyorlardı. Dedem de elinde yelpaze, onları hareketlendirmeye çalışıyordu.

"İşte kraliçe arı!" dedi dedem yelpazenin ucuyla göstererek.

Uzun gövdeli kısa kanatlı arıyı gördüm. Diğerleriyle birlikte yürüyüp saklandı. Dedem sonra maskemi çıkardı ve kulübeye girdik. Bana bir parça bal verdi, yarısını yedim kalanları yanaklarıma ve ellerime sürdüm. Eve döndüğümde annem:

"Dedeciğin seni yine balla beslemiş" dedi. "Dün ona oğul verecek kovanı bulduğum için verdi, şimdi yeni bir kovanı daha var" dedim.

KÖPEK, HOROZ VE TİLKİ

(Masal)

Köpekle horoz seyahate çıkmışlar. Akşam olunca horoz ağaca çıkmış, köpek de aynı ağacın köklerinin arasına sokuluvermiş. Zamanı gelince horoz ötmeye başlamış. Bunu duyan tilki hemen oraya koşmuş ve aşağı gelmesini rica etmiş, sesi çok güzel olduğu için saygılarını sunmak istediğini söylemiş.

Horoz, "Önce köklerin arasında uyuyan kapıcıyı uyandır da kapıyı açsın, ben de geleyim" demiş. Tilki uluyarak kapıcıyı aramaya başlamış. Köpek de hemen uyanıp tilkiyi boğuvermiş.

DENİZ

(Anlatı)

Deniz geniş ve derindir, dibi görünmez. Güneş denizden yükselir, denizden batar. Denizin dibine hiç kimse ulaşamaz, kimse bilmez. Rüzgâr yokken deniz düz ve masmavidir, rüzgâr çıkınca hareketlenir,

şekli değişir. Dalgalar yükselir denizde, birbirlerini yakalamaya çalışırlar. Çarpıştıklarında beyaz köpükler fışkırır. Kocaman gemileri tahta parçası gibi oynatır durur dalgalar. Denize çıkmayan dua etmeyi de bilmez.

AT İLE SEYİS

(Masal)

Seyis atın yulafını çalıp pazarda satıyormuş ama her gün atı tımar ediyormuş. At bir gün ona "Doğrusu, iyi bir at olmamı istiyorsan benim yulafımı satma!" demiş.

YANGIN

(Gerçek Hikâye)

Köyde erkekler ve kadınlar tarlaya çalışmaya gitti. Köyde yalnızca yaşlılarla çocuklar kaldı. Evin birinde babaanneyle üç torunu kalmıştı. Babaanne sobayı yakıp yanına uzandı. Üstüne üşüşen karıncalar onu ısırmaya başladılar. O da başına havluyu örtüp uykuya daldı.

Torunlarından biri Maşa (üç yaşındaydı) sobanın kapağını açtı, yanan kömürlerden biraz aldı ve samanlığa gitti. Samanlıkta saman demetleri vardı. Kadınlar demetleri bağlayıp koymuşlardı. Maşa kömürleri demetlerin altına koyup üflemeye başladı.

Samanlar ateş alınca sevindi ve eve koşup küçük kardeşi, Kiruşka'nın (bir buçuk yaşındaydı ve daha yeni yürümeye başlamıştı) elinden tutup getirdi ve "Bak, Kiruşka, ben de soba yaktım!" dedi.

Demetler artık tutuşmuş, çatırdıyorlardı. Samanlık dumanla dolunca korkan Maşa, eve koştu. Kiruşka eşiğe takılıp düştü ve burnunu yaraladı, ağlamaya başladı. Maşa kardeşini eve getirdi, birlikte saklandılar.

Yaşlı kadın hiçbir şey duymuyor ve uyuyordu. Ağabeyleri Vanya (sekiz yaşındaydı) sokaktaydı. Samanlıktan duman çıktığını görünce eve koştu, kapıyı açıp dumanların arasında babaannesini uyandırmaya çalıştı. Babaanne uyku sersemliğiyle torunları unutup fırlayıp bahçeye çıktı. Maşa saklandığı yerde duruyor ve hiç ses çıkarmıyordu. Küçük oğlan bağırıyordu çünkü burnunu kötü vurmuştu. Vanya onun çığlıklarını duydu, yatağın altına baktı ve Maşa'ya bağırdı:

"Kaç çabuk, yanıyoruz!"

Maşa samanlığa koştu ama içerisi dumandan görünmüyordu. Geri döndü. Vanya pencereyi açtı ve oradan çıkmasını istedi. Maşa çıktıktan sonra Vanya küçük kardeşini de taşımaya başladı ama kardeşi ağırdı ve rahat durmuyordu. Ağlıyor Vanya'yı tekmeliyordu. Vanya onu pencereye taşıyana kadar iki kez düştü. Evin kapısı yanmaya başlamıştı. Vanya kardeşinin kafasını pencereden soktu, dışarıya ittirmek istedi ama küçük çocuk pencerenin kolunu tutmuş bırakmıyordu. Vanya, Maşa'ya "Kafasından çek!" diye bağırdı, kendisi de içeriden itti. Zar zor çıkardılar çocuğu. Birlikte evden uzaklaştılar.

KURBAĞA VE ASLAN

(Masal)

Kurbağanın bağırtısını duyan aslan birden korktu. Bu ne büyük bir hayvan, diye düşündü. Biraz bekledi, kurbağanın bataklıktan çıkışını gördü. Aslan pençesiyle bir vuruşta kurbağayı öldürdü ve kendi kendine "Bir daha görmeden korkmayacağım!" dedi.

FİL

(Gerçek Hikâye)

Hintlinin birinin bir fili varmış. Sahibi fili az doyuruyor çok çalıştırıyormuş. Bir keresinde fil kızmış ve sahibini ezivermiş. Hintli ölmüş. Hintlinin karısı ağlamaya başlamış ve çocuklarını getirip filin ayakları altına atıvermiş.

"Fil! Babalarını öldürdün, onları da öldür" demiş.

Fil çocuklara bakmış, en büyüğünü hortumuyla yakalayıp yavaşça sırtına oturtmuş.

Fil o günden sonra çocuğu dinlemiş ve onun için çalışmış.

MAYMUN VE NOHUT

(Masal)

Maymun iki avuç dolusu nohut getiriyormuş. Bir nohut tanesi yere düşmüş, onu alırken yirmi tanesi daha düşmüş. Yerden toplamaya çalışırken elindekiler de yere dökülmüş. Bu sefer iyice kızmış öbür elindekileri de fırlatıp gitmiş.

ÇOCUK İLE KÖR DİLENCİ

(Hikâye)

Ben çocukken, beni kör dilencilerle korkuturlardı ve ben de gerçekten korkardım.

Bir keresinde eve döndüğümde eşikte iki kör dilenci oturuyordu. Ne yapacağımı bilemedim. Geriye koşmaya korkuyordum, yanlarından geçmeye de korkuyordum. Beni yakalayacaklarını sanıyordum.

Birden onlardan biri (süt gibi beyaz gözleri vardı) ayağa kalktı, elimden tutup, "Delikanlı, bir sadaka ver!" dedi.

Elinden kurtulup anneme koştum. Annem para ve ekmek gönderdi. Dilenciler çok sevindi, dua ettiler ve yemeye başladılar.

Sonra beyaz gözlü dilenci, "Ekmeğin çok güzeldi, Tanrı seni korusun!" dedi ve yeniden elimi tutup eliyle yoklamaya başladı. Ona çok acıdım. O günden sonra da bir daha kör dilencilerden hiç korkmadım.

SAĞMAL İNEK

(Masal)

Adamın birinin bir ineği vardı, her gün bir kova süt verirdi. Adam, on gün sonra gelecek misafirlerini düşünerek ineğini on gün sağmadı. On gün sonra, ineğin on kova süt vereceğini düşünmüştü.

Ne var ki sağılmadığı için inek sütten kesilmişti ve eskisinden çok daha az süt verdi.

ÇİN ÇARİÇESİ SHE-LİNG-SHİ

(Gerçek Hikâye)

Çin çarı Hoang Ti'nin, She-Ling-She adında çok sevdiği bir karısı vardı. Çar, sevgili karısını bütün halkın hatırlamasını istiyormuş. Karısına ipekböceğini gösterip "Bu böcekle ne yapılacağını, nasıl yapılacağını öğrenirsen halk seni hiç unutmaz" demiş.

She-Ling-She uzun süre böceği izlemiş ve öldüğünde örümcek ağı gibi bir şey bıraktığını görmüş. Bu ağı açmış, iğden geçirip ip yapmış ve ipek bir mendil dokumuş. Sonra böceklerin dut ağacında olduklarını fark etmiş. Dut yapraklarını toplayıp böcekleri beslemeye başlamış. Birçok böcek üretmiş ve halkına da öğretmiş.

O günden sonra beş bin yıl geçti, Çinliler hâlâ çariçe She-Ling-She'yi hatırlıyor ve onun adına bayram yapıyorlar.

AĞUSTOSBÖCEĞİ VE KARINCALAR

(Masal)

Sonbaharda karıncaların buğdayı ıslanmış. Kurutuyorlarmış. Aç ağustosböceği biraz yemek istemiş.

Karıncalar "Niye yazın yiyecek toplamadın" demişler.

"İçimden gelmedi, şarkı söylüyordum" diye yanıt vermiş.

Karıncalar gülmeye başlamışlar ve "Madem yazın çaldın, kışın da oyna!" demişler.

FARE KIZ

(Hikâye)

Adamın biri nehir kenarında giderken, kuzgunun fare yakaladığını görmüş. Taş atınca kuzgun fareyi bırakmış, fare de suya düşmüş. Adam fareyi sudan çıkarıp eve götürmüş.

Adamın çocuğu yokmuş, "Ah! Keşke şu fare bir kız olsa!" demiş. Bunu duyan fare o an bir kıza dönmüş.

Kız büyüyünce adam sormuş:

"Kiminle evlenmek istersin?"

"Dünyadaki en güçlüyle evlenmek isterim!" diye cevap vermiş kız.

Adam güneşe doğru yürüyüp "Ey güneş! Kızım bu dünyadaki en güçlüyle evlenmek istiyor. En güçlü sensin, kızımla evlen!" demiş.

Güneş yanıt vermiş:

"En güçlü ben değilim, bulutlar beni kapatır."

Adam bulutlara gidip, "Bulutlar, siz en güçlüsünüz, benim kızımla evlenin!" demiş.

Bulutlar yanıt vermiş:

"Hayır, en güçlü biz değiliz, rüzgâr bizi dağıtır!"

Adam rüzgâra gidip, "Rüzgâr! En güçlü sensin, kızımla evlen!" demiş. Rüzgâr yanıt vermiş:

"En güçlü ben değilim, dağlar keser beni."

Adam dağlara gidip, "Dağlar! En güçlü sizsiniz, kızımla evlenin!" demiş. Dağlar yanıt vermiş:

"Bizden güçlü sıçan var, bizi kemirir durur!"

O zaman adam sıçana gidip "Sıçan! En güçlü sensin, kızımla evlen!" demiş.

Sıçan kabul etmiş. Adam eve dönüp kızına "Herkesten güçlüsü sıçandır. O dağları kemirir, dağlar rüzgârı keser, rüzgâr bulutları dağıtır, bulutlar da

güneşi engeller. İşte bu sıçan seninle evlenmek istiyor" demiş.

Ancak kız, "Ah ne yaptım ben! Bir sıçanla nasıl evleneyim" diye cevap vermiş.

O zaman adam:

"Ah! Keşke kızım tekrar fare olsa!"

Kız o anda tekrar fareye dönmüş ve fareyle sıçan evlenmişler.

TAVUK VE ALTIN YUMURTALAR

(Masal)

Adamın birinin altın yumurtlayan tavuğu varmış. Bir an önce daha çok altın sahibi olmak istemiş ve tavuğu kesmiş (tavuğun içi altın dolu sanıyormuş) ama tavuk bildiğimiz tavukların aynısıymış.

PAMUKÇUK

(Hikâye)

Çocukları olmayan yaşlı bir karı koca vardı. Yaşlı adam tarla sürmeye gidince kadın da evde kalıp krep yapmaya başladı. Kadın hepsini pişirdikten sonra:

"Keşke bir oğlumuz olsaydı, babasına bunları götürürdü, şimdi kimle yollayacağım?"

O anda pamukların arasından küçük bir çocuk çıktı ve "Merhaba, anneciğim!" dedi.

Yaşlı kadın: "Sen nereden çıktın, oğlum, senin adın ne" diye sordu.

Çocuk: "Anneciğim sen pamuğu eğirdin, sonra çıkrığı astın ya işte orda doğdum. Benim adım Pamukçuk. Ver anneciğim, krepleri babama götüreyim."

Yaşlı kadın: "Götürebilecek misin, Pamukçuk?"

"Götürürüm, anneciğim..."

Yaşlı kadın krepleri çıkın yapıp oğluna verdi. Pamukçuk çıkını alıp tarlaya koştu.

Tarlada önüne bir tümsek çıktı. O da bağırmaya başladı: "Babacığım, babacığım tümsekten aşırsana beni, sana krep getirdim."

Yaşlı adam kendine seslenildiğini duyunca oğlunu karşılamaya gitti, onu tümsekten geçirip sordu: "Sen nereden çıktın evlat?

Çocuk, "Ben babacığım, pamuktan çıktım!" diye cevaplayıp krepleri babasına verdi.

Yaşlı adam krepleri yerken, çocuk: "Babacığım ben de süreyim."

Yaşlı adam: "Senin gücün yetmez!"

Ama Pamukçuk karasabanın başına geçip tarlayı sürmeye başladı. Bir yandan sürüyor, diğer yandan da şarkı söylüyordu.

Tarlanın yanından geçen bir adam, yaşlı adamın oturduğunu atınsa kendi kendine tarlayı sürdüğünü görünce arabadan inip sordu: "Nasıl oluyor da at kendi başına tarlayı sürüyor?"

Yaşlı adam: "Başında oğlum var, dinle şarkı bile söylüyor."

Adam yaklaşmış, şarkıyı duymuş ve Pamukçuk'u görmüş.

Adam: "Bu çocuğu bana sat."

Yaşlı adam: "Olmaz, satamam. Zaten bir çocuğum var."

Pamukçuk yaşlı adama: "Sat, babacığım, kaçar gelirim."

Yaşlı adam Pamukçuk'u yüz paraya satmış. Adam parayı vermiş, çocuğu alıp mendiline sarmış ve cebine koymuş.

Eve gelince karısına: "Sana çok güzel bir şey getirdim."

Karısı: "Hadi göster, neymiş o?"

Adam cebinden mendili çıkarıp açmış ama bomboşmuş. Meğer Pamukçuk çoktan babasının yanına gitmiş.

KURT İLE YAŞLI KADIN

(Masal)

Aç kurt yemek arıyormuş. Köyün kenarındaki bir evde bir çocuğun ağladığını duymuş. Yaşlı kadın çocuğa, "Ağlamayı kesmezsen seni kurda veririm" demiş.

Kurt oradan ayrılmamış ve çocuğu kendisine verecekleri zamanı beklemeye başlamış. Bu arada gece olmuş. Kurt hâlâ bekliyormuş. Yaşlı kadının sesini tekrar duymuş:

"Ağlama, yavrum, ağlama. Seni kurda vermem. Hele bir gelsin öldürürüz onu."

Kurt, burada söyledikleri başka, yaptıkları başka diye düşünüp oradan ayrılmış.

KEDİCİK

(Gerçek Hikâye)

Bir zamanlar iki kardeş yaşarmış, kızın adı Katya, oğlanınki Vasya'ymış. Bir de bunların bir kedisi varmış. Baharda kedi ortadan kaybolmuş. Çocuklar her yerde aramışlar ama bulamamışlar.

Bir gün ambarın yanında oynarken, yukarılardan ince bir miyavlama duymuşlar. Vasya merdivenle ambarın çatısına çıkmış.

Aşağıda duran Katya, "Buldun mu? Buldun mu" diye soruyormuş.

Ancak Vasya cevap vermemiş. Sonunda aşağıya bağırmış: "Buldum! Hem kedimizi ... hem de yavrularını. Öyle güzeller ki... Çabuk buraya gel."

Katya hemen eve koşmuş, süt getirip kediye vermiş.

Beş tane yavru varmış. Birazcık büyüyüp, doğdukları yerden inmeyi becerince çocuklar gri beyaz patili yavruyu kendilerine almış ve eve getirmişler. Anneleri kalan yavruları komşulara dağıtmış. Çocuklar yeni kedilerini beslemişler, onunla oynamışlar, hatta birlikte yatmışlar.

Bir keresinde çocuklar yola oynamaya çıkmışlar ve kediciği de götürmüşler.

Esen rüzgâr yoldaki samanları uçuruyor, kedicik de samanların peşinden oynayıp zıplıyormuş, bunu gören çocuklar da eğleniyormuş. Sonra yolun kenarında kuzukulağı görmüşler ve kediciği unutup toplamaya dalmışlar.

Birden birisinin bağırdığını duymuşlar: "Dur! Dur!" O tarafa döndüklerinde avcıyı ve iki köpeğini görmüşler. Kediciği gören köpekler üzerine doğru atılmışlar. Aptal kedicik kaçmak yerine olduğu yere sinmiş, sırtını kamburlaştırmış, köpeklere bakıyormuş.

Köpeklerden korkan Katya ağlayarak kaçmış. Vasya ise olanca gücüyle kediciğe doğru koşmaya başlamış ve köpeklerle aynı anda ulaşmış kediciğe. Köpekler tam kapmak üzereyken kediciğin üstüne kapaklanmış ve köpeklerden korumuş.

Avcı koşarak gelmiş ve köpekleri çekmiş. Vasya da kediciği eve götürmüş, bir daha da dışarı çıkarmamışlar.

BİLGİN OĞUL

(Masal)

Adamın oğlu şehirden köye babasını ziyarete gelmiş. Babası, "Hasat zamanı tırmığı al da yardım et bana" demiş.

Çalışmak istemeyen oğul da babasına, "Bilimle uğraşırken köy dilini unutmuşum, tırmık hangisiydi" diye sormuş.

Avluya çıkar çıkmaz tırmığın ucuna basmış ve tırmığın sapı alnının tam ortasına inmiş. İşte o an tırmığın ne olduğunu anımsayıvermiş:

"Hangi aptal tırmığı buraya bıraktı!"

BUHARALILAR İPEKBÖCEĞİ YETİŞTİRMEYİ NASIL ÖĞRENDİLER

(Gerçek Hikâye)

Çinliler, uzun yıllar ipekböceği yetiştirmeyi kimseye öğretmediler, sakladılar. İpek kumaşları da çok pahalıya sattılar.

Bunu duyan Buhara Çarı, ipekböceği yetiştirmeyi ve ipek dokumayı öğrenmek istemiş. Çinlilerden birkaç böcek ve ağaç istemiş. Çinliler reddetmişler.

Bunun üzerine Buhara Çarı, Çin İmparatoru'nun kızıyla evlenmek için adamlar göndermiş ve kıza, emirin her şeyinin fazlasıyla olduğunu ama bir metre bile ipek kumaşı olmadığını ve gelirken birkaç kozayla, böcek ve ağaç getirmesini, yoksa üstüne giyecek doğru dürüst bir şey bulamayacağını söylemelerini istemiş.

Kız birkaç kozayla böceği ve dut yapraklarını almış duvağının altına saklamış.

Sınırda yasak bir şey götürüp götürmediği kontrol edilirken, hiç kimse duvağını açmaya cesaret edememiş.

Sonunda kız onlara bildiği her şeyi öğretmiş. Böylece Buharalılar dut ağacı ve ipekböceği yetiştirmeye başlamışlar.

KÖYLÜ İLE AT

(Masal)

Köylü atına yulaf almak için şehre gidiyormuş. Daha köyden çıkar çıkmaz at, eve geri dönmeye çalışmış. Köylü atı kamçılamaya başlamış.

At hem gidiyor hem de düşünüyormuş. "Bu aptal beni nereye götürüyor, evde otursak ya."

Şehre giderken köylü atın çamurun içinde zor yürüdüğünü görünce, taş döşeli yola sürmüş. Ama at yine ayak diretmiş. Köylü de yine kamçıyla atı yürütmüş.

At taşların üstünde yürürken düşünüyormuş. "Beni bu taş yola niye soktu? Toynaklarım kırılacak. Tırnaklarım acıyor."

Köylü dükkâna girmiş ve yulaf alıp eve dönmüşler. Eve gelince ata yulaf vermiş.

At bir yandan yerken bir yandan da düşünüyormuş: "Bu insanlar ne aptal! Bizden akıllı olduklarını sanıyorlar ama akılları bizden daha az. Niye koşturup durdu? Bir yerlere gittik, beni de koşturdu. Nereye gidersek gidelim eve döndük. Evde kalsaydık daha iyi olmaz mıydı? Kendisi sobanın başında oturur, ben de yulafımı yerdim."

EŞKIYA PUGAÇOV, TEYZEME PARA VERMİŞ

(Gerçek Hikâye)

Sekiz yaşındaydım, o zamanlar Kazan vilayetindeki köyümüzde oturuyorduk. Herkes Pugaçov'dan bahsediyordu. Annem, babam, ben, hepimizin Pugaçov'dan korkmaya başladığımızı hatırlıyorum. Sonra eşkıya Pugaçov'un bizim oralarda ortaya çıktığını öğrendik. Kendini Çar III. Petro ilan etmiş, etrafına bir sürü haydut toplamıştı. Soyluları asıyor, hapishanelerdeki suçluları serbest bırakıyordu. Bizim köye epeyce yaklaştığı söyleniyordu. Babam Kazan'a gitmek istedi ama hava çok soğuk ve yollar kötüydü; bizi yanına almaktan korkuyordu. Kasım ayıydı ve yollar artık tehlikeliydi. Babam da annemle birlikte Kazan'a gidip, Kazak askerlerle dönmeye karar verdi.

Annemle babam gitti, biz dadımız Anna Trofimovna ile kaldık, hepimiz aşağıda tek odada kalıyorduk. Hatırlıyorum da dadı bir akşam, karnı ağrıyan küçük kız kardeşimi kucağında sallayarak odadan odaya dolaşıyor, ben de yerde bebeklerimle oynuyordum. Bizim hizmetçi Paraşa ile papazın karısı da masada oturmuş, bir yandan çay içiyor, bir yandan da Pugaçov'dan bahsediyorlardı. Bebeğimi giydirirken papazın karısının anlattığı korkunç şeyleri dinliyordum.

"Pugaçov'un" diyordu. "Bizden kırk kilometre uzaktaki köye gelişini, soylu beyi dış kapıya asışını ve çocukları da paramparça doğradığını hatırlıyorum."

"Bu ne vahşet, nasıl öldürmüşler" diye sordu Paraşa.

"İşte öyle, anacığım. İgnatiç anlattı, çocukları bacaklarından tutup yere vuruyorlarmış."

"Sen de bu korkunç şeyleri çocuğun yanında anlat" dedi dadı. "Haydi git, Katya, uyku zamanı."

Tam yatmaya hazırlanıyordum ki köpeklerin havlamasını, dışarıdaki sesleri ve kapıya vurulduğunu duydum.

Bakmaya giden papazın karısıyla Paraşa hemen geri geldiler:

"O! Evet o!"

Kardeşimin karnının ağrıdığını unutan dadı, onu yatağın üstüne attı ve sandığa koşarak oradan bir gömlekle küçülmüş bir elbise çıkardı. Benim üstümdekileri çıkarıp köylü elbiseleri giydirdi, başıma tülbent bağlayıp tembih etti:

"Dinle, sorarlarsa benim torunum olduğunu söyleyeceksin, tamam mı!"

Elbiseleri daha giymeden yukarıdan çizme sesleri duyduk. İçeriye birçok kişinin girdiği anlaşılıyordu. Papazın karısıyla uşak Mihaila koşarak aşağıya geldiler.

"Kendisi geldi, kendisi! Koyun kesilmesini emretti. Şarap ve içecek istiyor."

"Her şeyi ver. Sakın beyin çocuklarının burada olduğunu söyleme. Hepsi gittiler, dersin. Katya'nın da benim torunum olduğunu söylersin" dedi Anna Trofimovna.

O gece hiç uyumadık. Sarhoş Kazaklar sürekli yanımıza gelip gittiler.

Ancak Anna Trofimovna onlardan korkmuyordu. Birisi geldiğinde, "Ne istiyorsun, kuzum, ne lazım? Size göre bir şeyimiz yok. İki küçük çocuk, bir de yaşlı kadın" diyordu.

Kazaklar da çıkıp gidiyorlardı.

Sabaha karşı uyumuşum, uyandığımda odada yeşil kadife kaftanlı bir Kazak gördüm. Anna Trofimovna karşısında saygıyla eğiliyordu.

Kız kardeşimi gösterip sordu: "Bu kimin?"

"Benim torunum, kızımdan. Beylerle gidince çocuğu bana bıraktı" diye cevap verdi Anna Trofimovna.

"Ya bu kız" diye sordu beni göstererek.

"O da torunum, efendim."

Parmağıyla beni çağırdı.

"Gel bakalım, akıllı şey!"

Ben çekindim.

"Git, Katuşka, korkma" dedi Anna Trofimovna.

Yanına gittim. Yanağımı okşadı.

"Bak, yüzü bembeyaz, güzel kız olacak" dedi ve cebinden bir sürü gümüş para çıkarıp birini bana verdi.

"Al bakalım, çarını unutma" deyip gitti

Bizde iki gün durdular, yiyip içtiler ama hiçbir yeri yakmadan geldikleri gibi gittiler.

Annemle babam geldiklerinde Anna Trofimovna'ya nasıl teşekkür edeceklerini bilemediler, onu özgür bırakıp istediği yere gidebileceğini söylediler ama o istemedi, iyice yaşlanıncaya kadar bizimle yaşadı ve yanımızda öldü.

O günden sonra bana şakayla karışık "Pugaçov'un nişanlısı" diye takıldılar. Pugaçov'un verdiği parayı hâlâ saklıyorum. Paraya bakarken çocukluğumu ve iyi kalpli Anna Trofimovna'yı hatırlıyorum.

VEZİR ABDÜL

(Hikâye)

İran şahının doğru sözlü bir veziri varmış, adı Abdül'müş. Bir gün şehrin içinden geçip şahın yanına gidiyormuş. Halk şehirde ayaklanmaya hazırlanıyormuş. Veziri görünce etrafını sarmışlar, atını durdurup dediklerini yapmazsa öldüreceklerini söylemişler. İçlerinden biri de sakalından tutmaya cüret edip çekmeye başlamış.

Serbest kalan vezir doğruca şahın huzuruna çıkmış, halka yardım etmesini ve kendine yapılanlardan dolayı onları cezalandırmamasını dilemiş.

Ertesi gün bir dükkân sahibi vezire gelmiş. Vezir ne istediğini sormuş.

"Dün seni aşağılayan adamı ihbar etmeye geldim. Onu tanırım, komşumdur, adı Naim. Haydi gidelim, cezalandırın onu!"

Vezir, adamı gönderdikten sonra Naim'i getirmeleri için adamlarını yollamış. Naim ihanete uğradığını anlamış, yarı ölü yarı canlı vezirin ayağına kapanmış.

Vezir onu ayağa kaldırmış.

"Seni buraya cezalandırmak için çağırmadım. Sadece komşunun kötü biri olduğunu söylemek istedim. Sana ihanet etti, ondan uzak dur. Haydi sağlıcakla git."

KENDİNİ ELE VEREN HIRSIZ

(Gerçek Hikâye)

Hırsızın biri tüccarın çatı katına girmiş. Kürkleri ve top top ketenleri almış tam çıkacakken gürültüyle

bir şeylere çarpmış. Yukarıdan gelen sesleri duyan tüccar, çırağını uyandırıp ellerinde mumlarla çatı katına çıkmış.

"Bir şey yok burada, kedi olmasın" demiş uyku sersemi çırağı.

Tüccar yine de içeri girmiş. İçeri gireceklerini duyan hırsız aldıklarını yerine koymuş ve saklanacak yer aranmış. Büyük bir yığın görmüş. Bakmış, tütün yaprakları. Yaprakları aralamış arasına girip üstünü de örtmüş. Hırsız iki kişinin içeriye girdiğini ve konuştuklarını duymuş.

"Ben ağır bir şeyin gümbürdediğini duydum" demiş tüccar.

"Kim olacak, ya kedidir ya da gulyabani" demiş çırağı.

Tütün yığınının yanına gelen tüccar bakınmış ama bir şey fark etmemiş ve "Evet, kimse yok, gidelim bari" demiş.

Onların çıktıklarını duyan hırsız, "Şimdi hepsini tekrar alır pencereden kaçarım" diye düşünüyormuş.

Ama hırsız birden genzinin tütünden yandığını, hapşırmak istediğini hissetmiş. Eliyle burnunu sıkmış ama daha çok hapşırası gelmiş ve kendini daha fazla tutamamış. Bu sırada tüccarla çırağı tam kapıdan çıkıyorlarmış. Birisinin "hap-hap-hapşuuu!" diye hapşırdığını duyunca geri dönmüşler ve hırsızı yakalamışlar.

YÜK

(Masal)

İki adam sırtlarında yükleri birlikte yürüyorlarmış. Birisi yükünü hiç indirmiyor, diğeri ise ara sıra duruyor, çuvalı yere koyup dinleniyormuş. Her seferinde

de çuvalı yeniden kaldırması ve omuzlarına koyması gerekiyormuş. Sonunda çuvalı indiren, yol boyunca yükünü hiç bırakmayandan daha çok yorulmuş.

ÇEKİRDEK

(Gerçek Hikâye)

Kadının biri erik satın almış ve yemekten sonra çocuklarına birer tane verecekmiş. Masanın üstündeki tabağa koymuş. O zamana kadar hiç erik yemeyen Vanya gelip koklamış. Çok hoşuna gitmiş. Bir an önce yemek istemiş. Masanın etrafında dört dönüyormuş. Mutfakta kimse yokken bir tanesine ağzına atıvermiş.

Yemekten önce kadın erikleri saymış, bakmış bir tane eksik. Kocasına söylemiş.

Babaları yemekten sonra "Çocuklar, eriğin birini siz mi yediniz" diye sormuş.

Hepsi birden "Hayır!" diye cevap vermişler.

"İçinizden birisinin yediği belli, bu iyi bir şey değil ama kötü olan başka bir konu var. Eriğin içinde çekirdek vardır, eğer yemesini bilmez de çekirdeği yutarsa insan bir gün sonra ölür. Ben bundan korkuyorum."

Vanya sararmış ve "Hayır, çekirdeği pencereden attım!" demiş.

Hepsi gülmeye, Vanya ise ağlamaya başlamış.

İKİ TÜCCAR

(Masal)

Yoksul bir demir tüccarı seyahate çıkarken bütün mallarını zengin bir tüccara emanet etmiş. Dönünce de gidip mallarını geri istemiş.

Emanet aldığı bütün malları satan tüccar bir bahane uydurmak zorunda olduğu için "Senin demirlerin başına talihsiz bir iş geldi" demiş.

"Ne oldu?"

"Senin demirleri buğday ambarına koymuştum. Oraya fareler dadanmış ve bütün demiri kemirip bitirmişler. Nasıl kemirdiklerini gözlerimle gördüm. İnanmazsan gel de bak."

Yoksul tüccar tartışmak istememiş.

"Neye bakayım. Sana inanıyorum. Bilirim, fareler hep demir yer zaten. Hoşça kal" demiş ve çıkıp gitmiş.

Sokağa çıkınca zengin tüccarın oyun oynayan küçük oğlunu görmüş. Yoksul tüccar oğlanı sevmiş ve elinden tutup kendi evine götürmüş.

Ertesi gün zengin tüccar, yoksul olanı görmüş ve başına gelen belayı anlatmış, oğlunun kaybolduğunu söylemiş ve "Belki görmüşsündür, belki bir şey duymuşsundur" demiş.

Yoksul tüccar cevap vermiş:

"Nasıl görmem. Senin yanından çıkınca, bir doğanın uçup geldiğini ve senin oğlanı alıp götürdüğünü gördüm."

Zengin tüccar kızmış ve şöyle demiş:

"Utanmıyor musun benimle alay etmeye? Bir doğanın koca çocuğu alıp götürdüğü nerede görülmüş."

"Hayır alay etmiyorum. Farelerin demir yediği bir yerde doğanın çocuk kaçırmasında şaşılacak ne var! Her şey mümkün."

Bunun üzerine zengin tüccar: "Senin demirleri fareler yemedi, ben onları sattım ama sana parasının iki katını vereceğim."

"Madem öyle, doğan da senin oğlanı kaçırmadı, ben de onu sana geri veririm."

SAİNT-GOTHARD KÖPEĞİ

(Anlatı)

Yan yana iki ülke var: İsviçre ve İtalya. Bu ülkelerin arasında Alp dağları uzanır. Bu dağlar öyle yüksektir ki karları hiç erimez. Karayoluyla İsviçre'den İtalya'ya gitmek için bu dağları aşmak gerekir.

Yol Saint-Gothard Dağından geçer. Bu dağın en yüksek yerinde, yol kenarında bir manastır vardır. Bu manastırda papazlar yaşar. Papazlar Tanrı'ya dua etmenin yanı sıra kalmak isteyen yolculara yatacak yer ve yiyecek de verirler.

Saint-Gothard her zaman sislidir, yazın öyle olur ki göz gözü görmez. Kışları ise öyle çok kar yağar ki beş insan boyunu aşar. Gelip geçenler sık sık bu tipilerde yolda kalırlar. Papazlar manastırda birçok köpek beslerler. Bu köpekleri karın içinde insan bulmaları için eğitmişlerdir.

Bir keresinde bir kadın, çocuğuyla bu yoldan İsviçre'ye gidiyormuş. Tipi başlamış. Kadın yoldan ayrılmış karın içinde kaybolmuş. Papazlar köpeklerle aramaya çıkmışlar ve kadınla çocuğu bulmuşlar. Çocuğu ısıtıp karnını doyurmuşlar. Kadın ise onu bulduklarında ölmüşmüş. Kadını da manastırdaki mezarlığa gömmüşler.

AĞABEYİNİ SEVEN ADAM

(Hikâye)

Ağabeyimi çok severim, ama her şeyden çok da benim yerime askere gittiği için severim. Nasıl olduğunu anlatayım size:

Köyde askere gitmek için kura çekilmişti, kurada benim adım çıktı. Askere gitmem gerekiyordu ve evleneli daha bir hafta olmuştu. Genç karımı bırakmak istemiyordum.

Annem sızlanıp söylenmeye başladı: "Petruşka nasıl gitsin, o daha çok genç!" Ama yapacak bir şey yoktu, eşyalarımı hazırlamaya başladılar. Karım gömlek dikti, para topladı. Sabah erkenden şehre gidecektim. Annem ağlıyor, kendini parçalıyordu, gitmem gerektiğini düşündükçe benim de kalbim sıkışıyor, sanki ölüme gidiyormuşum gibi geliyordu.

Akşam yemeğinde hepimiz toplandık. Ne var ki kimsenin canı yemek istemiyordu. Ağabeyim Nikolay sobanın yanına uzanmış, hiç konuşmuyordu. Genç karım sızım sızım sızlanıyordu. Babam kızgın kızgın oturuyordu. Annem yemeği masaya koymasına karşın hiç kimse dokunmuyordu. Annem Nikolay'a yemeğe gelmesini söyledi. Nikolay kalkıp masaya geldi, haç çıkardı.

"Anneciğim boş yere kendini harap etme" dedi. "Petruşka'nın yerine ben gideceğim. Ben daha büyüğüm, bana bir şey olmaz. Askerlik biter ben de dönerim. Petruşka sen de anneme, babama iyi bak, karını sakın üzme."

Ben sevindim, annem de ağlamayı kesti ve Nikolay'ı yola hazırlamaya başladık.

Sabahleyin kalktığımda benim yerime ağabeyimin askere gidecek olması ağırıma gitti.

"Nikolay, olmaz, ben gideceğim" dedim. Hiçbir şey söylemeden hazırlanıyordu. Ben de hazırlandım. Şehirdeki askerlik şubesine ikimiz birlikte gittik. O da bekliyor, ben de bekliyordum. İkimiz de sapasağlamdık, askerlikten muaf tutmalarına imkân yoktu.

Ağabeyim bana baktı, gülümsedi ve "Petruşka, eve dön. Beni merak etmeyin, kendi isteğimle gidiyorum."

Ağlamaya başladım ve eve döndüm. Şimdi ağabeyim her aklıma geldiğinde, onun için hayatımı veririm diye düşünürüm.

İLK TAVŞAN AVIM

(Bir Soylunun Hikâyesi)

Amcamın adı İvan Andreyiç. Bana silahla ateş etmeyi on üç yaşımdayken o öğretti. Bana küçük bir tüfek getirmişti ve gezmeye çıktığımız zamanlarda bana veriyordu. Bir keresinde bir karga, başka bir sefer de saksağan vurmuştum.

Ancak babam ateş etmeyi öğrendiğimi bilmiyordu. Bir keresinde, sonbaharda, annemin çiftliğinde amcamı yemeğe bekliyorduk. Pencerenin kenarına oturmuş gelecekleri yöne doğru bakıyordum. Babam da odada dolaşıyordu. Dört güzel gri atın çektiği arabanın koruluktan çıktığını görünce bağırdım: "Geliyor! Geliyor!"

Babam camdan baktı, arabayı görünce şapkasını alıp amcamı karşılamak üzere dışarı çıktı. Ben de arkasından koştum.

Amcama "Hoş geldin, haydi içeri" dedi.

"Hayır hayır, sen tüfeğini al da gidelim. Korunun öbür tarafında, gelirken gördüm, boz bir tavşan çayırda duruyordu. Tüfeği al da avlayalım" dedi amcam yanıt olarak.

Babam tüfeğini ve kürkünü getirmelerini söyledi, ben de hemen yukarı koştum, şapkamı giyip kendi

tüfeğimi aldım. Babamla amcam arabaya oturunca, ben de hemen arabanın arkasına yerleştim. Beni göremiyorlardı.

Koruluktan çıkınca amcam, arabacıya durmasını söyledi. Ayağa kalkıp "Görüyor musun, bak, şuradaki tümsekte boz boz duruyor. Sağda yabani otlar var. Tavşan da hemen solda, beş adım kadar ötede, gördün mü" dedi.

Babam görememişti. Benim olduğum yerden zaten görmem mümkün değildi. Sonunda babam gördü ve amcamla birlikte o tarafa yürümeye başladılar. Babam tüfeği ateşe hazır şekilde tutuyor, amcam da ona tavşanın olduğu yeri gösteriyordu.

Ben de elimde tüfeğim onların arkasından yürüyordum ama hiçbir şey görmüyordum. Ama beni fark etmedikleri için memnundum. Yüz adım kadar gittikten sonra babam durdu nişan almaya başladı ama amcam onu durdurdu.

"Hayır, uzak, biraz daha yaklaşalım. Vuramayız."

Babam daha birkaç adım atmıştı ki tavşan zıplayıp kaçmaya başladı ve ben de onu görebildim. Oldukça büyük bir tavşandı, her tarafı beyaz yalnızca sırtı gümüş rengindeydi. Havaya zıpladı, bir kulağını kaldırdı ve koşmaya başladı.

Babam hemen ateş etti. Ama tavşan kaçmaya devam etti. Babam ikinci namluyu da ateşledi ama tavşan yine durmadı.

O an babamı da unuttum, amcamı da. Nişan alıp ateş ettim. Tüfeği indirdiğimde gözlerime inanamadım. Tavşan kafa üstü düşmüş yatıyor, bir ayağını oynatıyordu.

Babamla amcam geriye dönüp baktılar.

"Sen de nereden çıktın! Aferin sana!" dediler.

İşte o günden sonra bana bir tüfek verip avlanmama müsaade ettiler.

PARMAK ÇOCUK

(Hikâye)

Yoksul bir adamın yedi küçük çocuğu varmış. En küçüğü öyle küçükmüş ki doğduğunda boyu bir parmaktan biraz büyükmüş. Sonra biraz büyümüş ama yine de boyu bir parmak kadar kalmış, bu nedenle onun adını "Parmak Çocuk" koymuşlar. Parmak Çocuğun kendisi küçükmüş ama çok becerikli ve kurnazmış.

Aile günden güne yoksullaşıyormuş, gün gelmiş çocuklara yedirecek yemek bile kalmamış. Babayla anne düşünmüşler taşınmışlar, çocukları ormana götürüp orada bırakmaktan başka çare bulamamışlar. Annesiyle babası bunu konuşurlarken Parmak Çocuk uyumuyormuş ve söylediklerinin hepsini duymuş.

Parmak Çocuk sabah erkenden herkesten önce kalkmış, dere kenarına gitmiş ve ceplerini kamış parçalarıyla doldurmuş. Çocukları ormana götürdüklerinde Parmak Çocuk en arkada kalmış ve topladığı kamışları yol boyunca yere atmış.

Anneyle baba, çocukları ormanın derinliklerine götürünce bir ağacın arkasına saklanmışlar sonra da eve dönmüşler. Çocuklar annelerine, babalarına seslenmişler ama kimseler cevap vermemiş ve hepsi ağlamaya başlamışlar.

Yalnızca Parmak Çocuk ağlamıyormuş. Kardeşlerine o ince sesiyle bağırmış:

"Bırakın ağlamayı, ben sizi eve götürürüm!"

Ancak kardeşleri o kadar yüksek sesle ağlıyorlarmış ki onu duymamışlar. Sonunda onu duymuşlar ve dinlemeye başlamışlar. Yola kamış parçaları attığını ve onları izleyerek ormandan çıkıp eve dönebileceklerini söylemiş. Çocuklar çok sevinmiş ve Parmak Çocuğu izlemeye başlamışlar. Parmak Çocuk kamışları takip ederek onları eve kadar götürmüş.

Çocukları ormana götürdükleri gün babaları para kazanmış. Karısına "Çocukları niye ormana bıraktık? Orada kaybolurlar. Bak artık paramız var, onlara yiyecek alabiliriz" demiş.

Karısı da ağlamaya başlamış:

"Ah, keşke şimdi yanımızda olsalar!"

Pencerenin kenarında onları dinleyen Parmak Çocuk hemen bağırmış:

"Biz buradayız!"

Annesi sevinçten uçarcasına dışarı koşmuş ve bütün çocukları içeri almış.

Gel zaman git zaman paraları yine bitmiş. Babasıyla annesi yeniden konuşmaya başlamışlar ve çocukları yine ormana götürüp bırakmaya karar vermişler.

Parmak Çocuk konuşulanları yine duymuş. Sabaha karşı yine dereye gidip kamış toplamak istemiş ama evin kapısı kapalıymış. Açmak için epey uğraşmış ama gücü yetmemiş.

Kamış alamayınca o da ceplerine ekmek doldurmuş. Ekmekleri alırken "Bizi götürürlerken yine ekmek kırıntılarını serperim, sonra da onları izleyerek eve döneriz" diye düşünüyormuş.

Anneyle baba çocukları yeniden ormana götürmüşler ve orada bırakmışlar. Parmak çocuk da en arkadan yürüyüp ekmek kırıntılarını yola atmış.

Abileri ağlamaya başlayınca Parmak Çocuk yine onları eve götüreceklerine söz vermiş.

Ama bu sefer dönüş yolunu bulamamış çünkü kuşlar ekmek kırıntılarını yemiş.

Çocuklar ormanda gece yarısına kadar dolaşıp durmuşlar ama yolu bir türlü bulamamışlar. Ağlamış, ağlamış ve uyuyup kalmışlar. Parmak Çocuk hepsinden önce uyanmış, bir ağaca tırmanmış ve etrafa bakınca uzaklarda bir kulübe görmüş.

Kulübenin kapısını çalmışlar. Kapıyı yaşlı bir kadın açmış ve ne istediklerini sormuş. Çocuklar da ormanda kaybolduklarını anlatmışlar. Yaşlı kadın onları içeri almış ve "Yazık, size acıyorum" demiş. "Benim kocam yamyamdır. Sizi görürse hepinizi yer. Yazık size. Şimdi yatağın altına saklanın, sabahleyin sizi gönderirim."

Çocuklar korkuyla yatağın altına girmişler. Birden kapının çalındığını ve içeriye birisinin girdiğini duymuşlar. Parmak çocuk yatağın altından bakmış ve korkunç yamyamın masaya oturuşunu görmüş ve yaşlı kadına "Şarap getir!" diye bağırışını duymuş. Yaşlı kadın şarap vermiş, içtikten sonra etrafı koklamaya başlamış.

"Evde insan kokusu var! Birilerini mi sakladın?"

Yaşlı kadın kimse olmadığını anlatmaya başlamış ama yamyam koklaya koklaya yatağa yaklaşmış. Eliyle yatağın altını yoklarken Parmak Çocuğu yakalamış.

"İşte buldum!" diye bağırmış. Hepsini teker teker çıkarmış ve karnını doyuracağı için çok sevinmiş.

Sonra eline bir bıçak alıp çocukları kesmeye hazırlanmış ama karısı onu kandırmış.

"Bak, görmüyor musun, ne kadar da küçük ve za-

yıflar. Bırak biraz yedireyim, içireyim biraz şişmanlasınlar, daha lezzetli olurlar" demiş.

Yamyam kabul etmiş, onları yedirip içirmesini ve kendi kızlarının yanında yatırmasını söylemiş.

Yamyamın da yedi çocuğu varmış, parmak çocuğun kardeşleriyle aynı yaşta ve boydaymışlar. Kızların hepsi aynı yatakta yatıyormuş. Hepsinin başında birer altın şapka varmış. Parmak çocuk buna dikkat etmiş. Yamyamla karısı dışarı çıkınca kızların başındaki şapkaları çıkarıp kendi kardeşlerinin başına takmış, kendi eski şapkalarını da kızlara giydirmiş.

Yamyam bütün gece şarap içmiş. Çok içtiği için de canı yemek istemiş. Masadan kalkıp parmak çocuk ve kardeşleriyle yedi kızın yattığı odaya girmiş. Oğlanların yanına gelmiş eliyle başlarını yoklamış.

"Aman karıştırmayayım yoksa kızlarımı keserim" diye düşünmüş. Oğlanları bırakıp kızların yanına gelmiş, başlarına dokunmuş, eski şapkalar olduğunu anlayınca hepsini teker teker kesmiş ve uyumuş.

Yamyam uyuyunca, parmak çocuk kardeşlerini uyandırmış, kapıyı açmış ve hep birlikte ormana kaçmışlar.

Çocuklar bütün gün, bütün gece dolaşmışlar ama ormandan çıkamamışlar.

Bu arada yamyam sabahleyin uyanıp oğlanların yerine kendi kızlarını kestiğini anlayınca çok kızmış ve çizmelerini giyip çocukları aramaya çıkmış. Çizmeleri de bildiğimiz çizme değil, sihirliymiş. Her adımda yüz metre gidiyormuş.

Yamyam, çocukları aramış, aramış ama bulamamış, sonunda onların yakınında bir yerde uyuyakalmış.

Parmak çocuk yamyamın uyuduğunu görünce yanına yanaşmış, cebinden bir avuç altın alıp kardeş-

lerine dağıtmış, sonra da yamyamın çizmelerini çıkarmış. Çizmeleri giyince kardeşlerine, birbirlerinin elini sıkı sıkıya tutmalarını ve kendisine tutunmalarını söylemiş. Yürümeye başladıktan kısa süre sonra ormandan çıkıp evlerini bulmuşlar.

Eve girince altınları annesiyle babasına vermişler. Böylece zengin olmuşlar ve bir daha çocukları ormana götürmemişler.

APTAL

(Şiir-Hikâye)

Bizim aptal
Karar verdi bir gün
Rusya'yı gezmeye,
İnsanları görmeye,
Kendini göstermeye!
İki boş kulübe
Gördü bizim aptal
Baktı bodruma:
Dört başlı
Kaşık gözlü
Çatal bıyıklı
Elleri tırmık
Şeytanlar orda
Kâğıt oynuyor,
Barbut atıyor,
Para sayıyorlar.
Bizim aptal seslendi:
"Tanrı yardımcınız
Olsun, iyi insanlar!"

Şeytanlar bunu sevmez,
Yakaladılar aptalı,
Bir yandan dövdüler
Bir yandan sövdüler
Yarı ölü yarı canlı
Attılar aptalı.
Bizim aptal
Eve geldi ağlayarak
Zır zır zırlayarak
Annesi azarladı,
Karısı payladı
Kardeşi kınadı:
"Aptalın aptalı
Sersemlerin sersemi
O sözler mi söylenir
Şeytana öyle mi denir?
Şöyle söylemeliydin:
'Sen ey, lanet, kör gözlü
Tanrı seni kahretsin!'
Şeytanlar kaçardı
Ey aptal sana da
Paralar kalırdı
Defineden fazla."
"Sen bir tanesin
Anaların anası
Bacıların bacısı
Ekmeğimin yarısı,
Bundan böyle geride
Kalacak aptallık."

Bizim aptal yine çıktı
Rusya'yı gezmeye
İnsanları görmeye

Kendini göstermeye!
Bizim aptal,
Arpa öğüten
Dört kardeş gördü.
Kardeşlere seslendi:
"Siz ey, lanet, kör gözlüler
Tanrı sizi kahretsin!"
Dört kardeş aptalı
Dövdüler eşek
Sudan gelinceye dek
Ağzını burnunu kırıp
Attılar aptalı.
Bizim aptal
Eve geldi ağlayarak
Zır zır zırlayarak
Annesi azarladı,
Karısı payladı
Kardeşi kınadı:
"Aptalın aptalı
Sersemlerin sersemi
O sözler mi söylenir?
Onlara öyle mi denir?
Şöyle söylemeliydin:
'Tanrı yardımcınız olsun
Tuttuğunuz altın
Eviniz neşe dolsun.'"
"Sen bir tanesin
Anaların anası
Bacıların bacısı
Ekmeğimin yarısı,
Bundan böyle geride
Kalacak aptallık."

Bizim aptal yine çıktı
Rusya'yı gezmeye,
İnsanları görmeye,
Kendini göstermeye!
Bizim aptal,
Annelerini gömen
Yedi kardeş gördü
Ağlayıp dövünüyorlardı
Gözyaşları sel oluyordu.
Onlara hemen
"Tanrı yardımcınız olsun
Yedi kardeşler
Annenizi gömerken
Tuttuğunuz altın
Eviniz neşe dolsun."
Aptalı yakalayan
Yedi kardeş,
Dövdüler eşek
Sudan gelinceye dek
Ağzını burnunu kırıp
Attılar aptalı
Neredeyse ölecek halde.
Bizim aptal
Eve geldi ağlayarak
Zır zır zırlayarak
Annesi azarladı,
Karısı payladı
Kardeşi kınadı:
"Aptalın aptalı
Sersemlerin sersemi
O sözler mi söylenir?
Onlara öyle mi denir?
Şöyle söylemeliydin:
'Tanrı'nın emri,

Elden ne gelir
Nur içinde yatsın
Mekânı cennet olsun.'
O zaman seni
Yedirirler içirirler,
Biraz azık verirlerdi."
"Sen bir tanesin
Anaların anası
Bacıların bacısı
Ekmeğimin yarısı,
Bundan böyle geride
Kalacak aptallık."

Bizim aptal yine çıktı
Rusya'yı gezmeye,
İnsanları görmeye,
Kendini göstermeye!
Bir düğüne rastladı
Onlara seslendi:
"Tanrı'nın emri,
Elden ne gelir
Nur içinde yatın
Mekânınız cennet olsun."
Damadın arkadaşları
Yakaladılar aptalı,
Dövdüler eşek
Sudan gelinceye dek,
Ağzını burnunu kırdılar.
Bizim aptal
Eve geldi ağlayarak
Zır zır zırlayarak
Annesi azarladı,
Karısı payladı

Kardeşi kınadı:
"Aptalın aptalı
Sersemlerin sersemi
O sözler mi söylenir?
Onlara öyle mi denir?
Şöyle söylemeliydin:
'Tanrı yolunuzu açık etsin,
Bir yastıkta kocatsın,
Her şey gözlünüzce olsun
Sevginiz hiç bitmesin
Çocuklar peş peşe gelsin.'"
"Sen bir tanesin
Anaların anası
Bacıların bacısı
Bundan böyle geride
Kalacak aptallık."

Bizim aptal yine çıktı
Rusya'yı gezmeye,
İnsanları görmeye,
Kendini göstermeye!
Bizim aptal
Yolda rastladı
Yaşlı bir adama
"Tanrı yolunu açık etsin,
Bir yastıkta kocatsın
Her şey gönlünce olsun
Çocuklar peş peşe gelsin."
Yaşlı adam yakaladığı gibi
Aptalı yakasından,
Dövdü eşek
Sudan gelinceye dek
Kemiklerini kırdı.

Bizim aptal
Eve geldi ağlayarak
Zır zır ağlayarak
Annesi azarladı,
Karısı payladı
Kardeşi kınadı:
"Aptalın aptalı
Sersemlerin sersemi
O sözler mi söylenir?
Ona öyle mi denir?
Şöyle söylemeliydin:
'Kutsa beni tanrı adına
Yaşlı, kutsal adam.'"
"Sen bir tanesin
Anaların anası
Bacıların bacısı
Bundan böyle geride
Kalacak aptallık."

Bizim aptal yine çıktı
Rusya'yı gezmeye,
Ormanı görmeye,
Kendini göstermeye
Bizim aptal
Bir ayı gördü ormanda.
Ayı ağacın altında
Parçalıyordu bir ineği
Hemen ayıya:
"Kutsa beni Tanrı adına
Yaşlı, kutsal adam."
Ayı aptalın üstüne
Atladı, vurmaya başladı
Kolunu kırdı,

Bacağını burdu,
Yarı ölü yarı canlı
Bıraktı bizim aptalı.
Bizim aptal
Eve geldi ağlayarak
Zır zır zırlayarak
Gözlerinde yaşlarla
Annesi azarladı,
Karısı payladı
Kardeşi kınadı:
"Aptalın aptalı
Sersemlerin sersemi
O sözler mi söylenir?
Ona öyle mi denir
'Hoşt hoşt' diyecektin,
'Defol buradan' deyip
Nanik yapacaktın."
"Sen bir tanesin
Anaların anası
Bacıların bacısı
Ekmeğimin yarısı
Bundan böyle geride
Kalacak aptallık."

Bizim aptal yine çıktı
Rusya'yı gezmeye,
İnsanları görmeye,
Kendini göstermeye!
Bizim aptal giderken
Tarlaların içinden
Karşısına çıktı
Bir albay aniden
"Hoşt hoşt" dedi,

"Defol buradan" deyip
Nanik yaptı.
Albay emir verdi
Askerlerine
Yakaladılar aptalı
Başladılar dövmeye
Sonunda öldürdüler
Aptalı döve döve.

YİĞİTLER YİĞİDİ SVYATOGOR

(Şiir-Masal)

Ne zaman çıksa Svyatogor dolaşmaya
Kimsecikleri göremez, bulamazdı etrafta
Kimle, neyle ölçecekti o büyük gücünü
Oysa yiğitler yiğidi Svyatogor
Hissederdi kaynadığını kanının damarlarında.
Gücü omuzlarında bir yük gibi kalırdı.
"Gücüme göre bir ülke bulsam
Kaldırırdım havaya bütün toprağını."
Diye böbürlenerek mırıldanırdı.
Bir gün uzaklarda bir yolcu gördü
Sırtında bir çuval taşıyordu,
Sürdü atını ona doğru yiğitler yiğidi
Dörtnalaydı ama yolcu hep ilerde
Ne yaptıysa yetişemedi yolcuya.
Sonunda bağırdı gök gürlemesi sesiyle
"Eyy yolcu dur, bir bekle azıcık
Rüzgâr atım bile yetişemedi sana."
Yolcu duydu sesini bizim yiğidin
Durdu, indirdi omuzundan yere çuvalını.
Yiğitler yiğidi yaklaştı doğruca çuvala

Kamçısını takıp şöyle bir dokundu
Taş gibi ağır çuval kımıldamadı bile.
Parmağını taktı atın üstünden
Bana mısın demedi çuval.
Yiğitler yiğidi elini uzattı bu sefer
Taştan ağır çuval oynamadı yerinden.
Sonunda inip atından, yokladı şöyle bir
Dikkatle bakınıp kucakladı iki eliyle
Bütün gücüyle yüklendi, kaldırmaya çalıştı,
Beyaz yüzü al al oldu zorlamaktan
Bir parmak kadar bile kaldıramadı.
Ama battı dizine dek toprak ananın bağrına.
Yiğitler yiğidi sordu o gök gürlemesi sesiyle
"Söyle bana, ey yolcu, yalnızca doğruyu
Ne var bu çuvalın içinde, böyle ağır?"
Yolcu ona şöyle bir bakıp cevap verdi:
"Toprak ananın bütün yükü var."
Yiğitler yiğidi Svyatogor tekrar sordu:
"Peki sen kimsin, adın sanın nedir?
Yolcu da ona şöyle dedi:
"Ben Mikula, bildiğin, sıradan köylü
Toprak ananın sevdiği Mikula."

İKİNCİ OKUMA KİTABI

KÜÇÜK KIZ VE MANTARLAR

(Gerçek Hikâye)

İki küçük kız kardeş mantar toplamış eve dönüyorlardı.

Demiryolunu geçmeleri gerekiyordu.

Trenin uzakta olduğunu düşünüp tırmandılar ve rayları geçmeye başladılar.

Birden tren gürüldemeye başladı. Daha büyük olanı hemen geriye sıçradı, küçük kız ise yolu geçti.

Büyük kız kardeşine bağırdı: "Geri gelme!"

Ancak tren o kadar yaklaşmış, o kadar gürültü çıkarıyordu ki küçük kız ablasının sözlerini duymadı ve ablasının geri çağırdığını sandı. Geriye doğru koşmaya başladı, ayakları dolaştı, mantarlar yere döküldü, kız da onları toplamaya başladı.

Tren iyice yaklaşmış, makinist ısrarla düdük çalıyordu.

Ablası "Mantarları bırak!" diye bağırdı, küçük kız ise ablasının mantarları toplamasını söylediğini düşünerek toplamaya devam ediyordu.

Makinist treni durduramıyordu. Olanca gücüyle düdüğünü çalıyor ve hızla küçük kıza yaklaşıyordu.

Büyük kız bağırıyor ve ağlıyordu. Bütün yolcular başlarını uzatmış ileriye bakıyorlardı, kondüktör de en arkaya koşmuş küçük kıza ne olduğunu görmek istiyordu.

Tren geçtikten sonra kızın, başını iyice eğip rayların arasına uzanmış hareketsiz yattığını gördüler.

Tren iyice uzaklaşınca küçük kız başını kaldırdı, dizlerinin üstünde doğruldu, kalan mantarları topladı ve ablasına doğru koştu.

ASLAN POSTU GİYMİŞ EŞEK

(Masal)

Eşek bir gün aslan postu bulmuş ve giymiş, herkes onun aslan olduğunu düşünmüş. Halk da hayvanlar da kaçışmışlar. Bu anda bir rüzgâr esmiş, postu alıp savurmuş ve eşek ortaya çıkmış. Halk bu sefer eşeğe doğru koşup bir güzel dövmüşler.

ÇİĞ TANESİ

(Anlatı)

Güneşli bir sabah ormana gittiğinde otların ve yaprakların üstünde pırıl pırıl elmaslar görürsün. Bu elmaslar parıldar ve güneş ışığıyla renkten renge girerler; sarı, kırmızı ve mavi. Yakınlarına gidip baktığında, bunların ot yapraklarının üstünde duran çiğ taneleri olduğunu ve güneşte parıldadığını görürsün.

Bu yaprakların yüzeyleri kadife gibi yumuşak ve pürüzsüzdür. Damlalar onu hiç ıslatmadan kayar düşerler.

Dikkat etmeden bir yaprağı koparırsan, damlanın parlak bir top gibi kayıp gittiğini bile göremezsin. Yok eğer çok dikkatlice koparır ve yavaşça ağzına getirirsen bu çiğ tanesini içebilirsin ve bu çiğ tanesi sana en güzel içecekten daha tatlı gelir.

TAVUK VE KIRLANGIÇ
(Masal)

Bir gün tavuğun biri yılan yumurtası bulmuş ve kuluçkaya yatmış. Bunu gören kırlangıç onu uyarmaya çalışmış:

"Hey, sen aptallık etme! Sen, onlara can verecek-sin ama sonra onlar senin canını alacaklar!"

KIZILDERİLİ VE İNGİLİZ
(Gerçek Hikâye)

Kızılderililer savaşta genç bir İngilizi esir almışlar, bir ağaca bağlamış ve öldürmeye karar vermişler.

Yaşlı Kızılderili yanlarına gelip:

"Onu öldürmeyin, bana verin!" demiş.

Yaşlı Kızılderili İngilizi çözmüş ve kendi çadırına götürmüş, yedirip içirmiş, uyuması için yer göstermiş.

Ertesi sabah yaşlı Kızılderili, İngilize peşinden gelmesini söylemiş. Uzun bir süre yürümüşler, İngiliz kampına yaklaştıklarında Kızılderili:

"Sizinkiler oğlumu öldürdü, ben ise senin hayatını kurtardım. Şimdi seninkilerin yanına git ve bizi öldürmeye devam et."

İngiliz şaşırmış:

"Neden benimle alay ediyorsun? Bizimkilerin oğlunu öldürdüğünü biliyorum, sen de beni öldür hemen."

Kızılderili bunun üzerine:

"Seni öldürmek istediklerinde oğlum aklıma geldi ve sana acıdım. Seninle alay etmiyorum. Şimdi git ve istersen bizi öldürmeye devam et."

Kızılderili bu sözlerden sonra İngilizi serbest bırakmış.

GEYİK VE YAVRUSU

(Masal)

Yavrusu bir gün annesine;

"Anneciğim," demiş, "sen köpekten daha iri ve güçlüsün, üstelik kendini savunman için kocaman boynuzların var, köpeklerden neden korkuyorsun?"

Geyik gülmüş ve şöyle demiş:

"Doğru söylüyorsun, yavrucuğum. Ama işin kötü tarafı, köpek havlamasını duyar duymaz kaçmaktan başka bir şey düşünemiyorum."

YELEK

(Gerçek Hikâye)

Adamın biri ticaretle uğraşıyormuş ve o yörenin en zengini olmuş. Kendisi için yüzlerce kişi çalışıyormuş ve doğaldır ki herkesin adını biliyormuş.

Bir gün tüccarın yirmi bin rublesi kaybolmuş. Ustabaşılar parayı aramaya başlamışlar ve sonunda parayı çalanı bulmuşlar.

İçlerinden en yaşlıları tüccara gelip şöyle demiş:

"Hırsızı yakaladım. Sibirya'ya sürgüne göndermek gerek."

Tüccar sormuş:

"Hırsız kim?"

"İvan Petrov, itiraf etti."

Tüccar düşünüp taşınmış ve:

"İvan Petrov'u bağışlamak gerek" demiş.

Ustabaşı şaşırmış:

"Bağışlamak mı? Neden? Sonra diğerleri de yapar. Herkes bir şeyler almaya başlar."

Tüccar yanıt vermiş:

"İvan Petrov'u bırakın. Ben bu işe başlarken onunla arkadaştım. Evlendiğimde giyecek bir şeyim yoktu, kendi yeleğini bana vermişti. İvan Petrov'u bağışlayın."

Böylece İvan Petrov'u bağışlamışlar.

TİLKİ VE ÜZÜM

(Masal)

Tilki bir gün bağdan geçerken olgunlaşmış salkımları görmüş ve nasıl yiyeceğini düşünmeye başlamış.

Atlamış, zıplamış ama bir türlü ulaşamamış. İçindeki kederi yenmek için: "Amaaan zaten olmamışlardı" demiş.

BAŞARI

(Gerçek Hikâye)

Bir gün bir grup insan değerli taşlarıyla ünlü adaya gitmiş. Az yemişler, az uyumuşlar hep daha fazla bulmaya çalışmışlar. İçlerinden yalnızca biri hiçbir şey yapmıyormuş, öylece oturuyor, yemek yiyor ve uyuyormuş. Eve dönmek üzere hazırlanmaya başlayınca onu da uyandırmışlar ve "Sen eve böyle elin boş mu gidiyorsun" demişler.

Adam da ayağının altından bir avuç toprak alıp çantasına koymuş.

Eve döndüklerinde adam çantasından toprağı çıkarmış ve içinde diğerlerinin bulduklarından daha değerli bir taş bulmuş.

İŞÇİ KADIN VE HOROZ

(Masal)

Ev sahibesi daha horoz ötmeye başlar başlamaz geceleyin hizmetçilerini uyandırır çalışmalarını istermiş. Hizmetçiler sonunda isyan etmişler ve horoz, ev sahibesini uyandırmasın diye horozu kesmeyi düşünmüşler. Kesmişler ama daha kötü olmuş: Ev sahibesi uyanamayacağından korktuğundan artık hiç uyumuyor ve hizmetçileri daha erken kaldırıyormuş.

KENDİ KENDİNE ÇALIŞAN DEĞİRMEN

(Gerçek Hikâye)

Köylünün biri değirmen ustası olmuş ve yel değirmeni, su değirmeni ve atların çevirdiği dönme değirmenler yapmaya başlamış.

Bir gün, ne su ne rüzgâr ne de ata gereksinim duymayan bir değirmen yapmayı düşünmüş. Büyük bir taşın aşağı kaymasını, ağırlığıyla değirmen taşını döndürmesini sonra da yeniden yukarı çıkmasını, bu hareketi sürekli tekrarlamasını ve böylece değirmenin çalışmasını planlamış.

Köylü, beye koşup şöyle demiş: "Kendi kendine çalışan bir değirmen tasarladım, su ve at olmadan çalışacak, bir kere kurduktan sonra duruncaya kadar dönmeye devam edecek. Ancak demir ve kereste almak için param yok. Beyim bana üç yüz ruble ver, sana muhteşem bir değirmen yapayım."

Bey, köylüye okuryazar olup olmadığını sormuş.

Köylü bilmediğini söylemiş.

Bunun üstüne bey ona şöyle demiş:

"Eğer okuma yazman olsaydı mekanikle ilgili bir kitap verirdim, onu okuyunca böyle bir değirmen yapmanın mümkün olmadığını ve kendi kendine çalışan değirmen yapmaya uğraşan birçok bilim adamının delirdiğini görürdün."

Köylü, beye inanmamış.

"Kitaplarınızda bir sürü saçma şey yazılı. Bilim adamının biri şehirdeki tüccarın değirmenini onarmak istemiş ama yaptığı yalnızca bozmak olmuş. Ben ise okumam yazmam yok ama baktım, inceledim, çaba harcadım ve çalışan bir değirmen yaptım."

"Taşı nasıl kaldırıyor ve indiriyorsun" diye sormuş bey.

"Tekerlek üstünde kendi kalkıyor."

"İlk seferinde havaya az kalkacak, sonra daha da az, nasıl bir teker koyarsan koy olmaz. Aynı yüksek bir yokuştan kızakla kayıp küçük bir yokuşu kendi kendine çıkman gibi, küçük bir yokuştan kayarsan aynı yüksekliğe çıkamazsın."

Köylü inanmamış, tüccara gitmiş ve ona su ve at olmadan çalışan değirmen yapamaya söz vermiş.

Tüccar da para vermiş. Köylü uğraşmış, uğraşmış, 300 rublenin hepsini bu işe harcamış ama değirmen bir türlü çalışmamış.

Bunun üzerine köylü, evini satıp yine bu işle uğraşmaya başlamış.

Tüccar da "Ya değirmenimi ver ya da paramı" demeye başlamış.

Köylü üzüntü içinde beye gelip durumunu anlatmış.

Bey ona parayı vermiş ve "Bende çalışmaya başla ve bana at ve suyla çalışan değirmen yap. Sen bu işin ustasısın. Senden daha akıllı insanların yapamadığı boyundan büyük işlere de kalkışma."

BALIK VE BALIKÇI

(Masal)

Balıkçı bir balık yakalamış. Balık konuşmaya başlamış:

"Balıkçı, beni serbest bırak, bak ben daha çok küçüğüm, sana bir faydam dokunmaz. Bırakırsan, büyürüm, o zaman yakalarsın, hiç olmazsa işine yararım."

Balıkçı yanıt vermiş:

"Elindekini bırakıp büyük balığın peşinden koşan aptalın tekidir!"

DOKUNMA VE GÖRME

(Akıl Yürütme)

İşaret parmağını orta parmağına birleştir ve bu parmaklarınla küçük bir topa dokun, gözlerini kapayıp topun bu iki parmağın içinde hareket etmesini sağla. Sanki iki top varmış gibi hissedeceksin. Gözünü açtığında ise bir top olduğunu göreceksin. Parmakların aldatmış, gözlerin ise doğruyu göstermiştir.

Tertemiz bir aynaya (en iyisi yandan) bak: Sanki bunun bir pencere ya da kapı olduğunu ve arkasında da birisinin durduğunu sanacaksın. Parmağınla dokunduğunda bunun bir ayna olduğunu anlarsın. Gözlerin aldatmış ama parmakların doğruyu göstermiştir.

TİLKİ VE KEÇİ

(Masal)

Keçinin canı su içmek istemiş: Dik bir uçurumdan aşağıya inmiş, kana kana su içtikten sonra ağırlaş-

mış. Yukarı çıkmaya çalışmış, yapamamış ve başlamış bağırmaya. Keçiyi duyan tilki ona şöyle demiş:

"Çok aptalsın! Bir de üstelik sakalın var, akıllı geçinirsin ama inmeden önce nasıl çıkacağını hiç düşünmedin mi?"

KÖYLÜ VE KAYA

(Gerçek Hikâye)

Şehrin birinin meydanında kocaman bir kaya varmış. Kaya o kadar büyükmüş ki gelen geçene engel oluyormuş. Mühendisleri çağırıp bu kayanın nasıl kaldırılacağını ve kaça mal olacağını sormuşlar.

Mühendisin biri kayanın barutla parçalanmasını ve parçaların taşınmasını önermiş ve bu iş için de sekiz bin ruble gerekeceğini söylemiş. İkincisi büyük bir kızak yapılmasını ve kayanın bu kızakla taşınmasını önermiş ve bu işin altı bin rubleye yapılabileceğini söylemiş.

Oradan geçen bir köylü lafa karışmış ve "Ben kayayı kaldırırım, bunun için de yüz ruble alırım" demiş.

Nasıl yapacağını sormuşlar. O da yanıtlamış: "Bu kayanın yanına büyük bir çukur açacağım, sonra da kayayı bu çukura yuvarlayıp üstünü toprakla kapatacağım."

Köylü dediğini yapmış ve ona yüz ruble yaptığı iş için ödemişler, yüz ruble de bulduğu akıllı çözüm için vermişler.

KÖPEK VE GÖLGESİ

(Masal)

Köpek ağzında bir parça et ırmağın üstündeki ağaçtan geçiyormuş. Kendini suda görünce, başka bir köpeğin de ağzında et olduğunu sanmış ve ağzındaki bırakıp doğruca o köpeğin üstüne atlamış. Tabii, orada ne et varmış ne de köpek, üstelik kendi etini de sular alıp götürmüş.

Böylece köpeğin eli bomboş kalmış.

ŞAT VE DON

(Hikâye)

Yaşlı bir adamın iki oğlu varmış: Şat İvanıç ve Don İvanıç. Şat daha büyük ve daha güçlüymüş, Don ise küçük ve daha zayıf.

Babaları her ikisine de izleyecekleri yolu anlatmış ve mutlaka buna uymalarını istemiş. Şat babasını dinlememiş, onun gösterdiği yoldan gitmemiş. Yolunu şaşırmış ve kaybolmuş. Küçük oğlu Don ise babasının dediği yoldan gitmiş ve onun dediğini yapmış. Bütün Rusya'yı dolaşıp çok ünlü olmuş.

Tula şehrinin Yepifan kasabasının "İvan Gölü" adlı bir köyü vardır. Bu köyde adından belli olduğu gibi bir de göl vardır. Göle farklı yönlerden iki dere akar. Bunlardan birisi o kadar dar ve susuzdur ki rahatlıkla yürüyüp geçersin. Bu derenin adına Don demişler. İkinci dere daha geniş ve bol suludur, onun adına da Şat demişler.

Don dosdoğru akar ve gittikçe genişler.

Şat ise bir o yana bir bu yana kıvrılır durur. Don bütün Rusya'yı geçip Azak denizine dökülür. Bir

sürü balık vardır. Kayıklar hatta gemiler çalışır üstünde.

Şat oradan oraya kıvrıla kıvrıla bir türlü Tula'dan çıkamaz ve sonunda Upa Irmağıyla birleşir.

TURNA VE LEYLEK

(Masal)

Köylü ekinini turnalardan korumak için ağ sermiş. Ağa turnalarla birlikte bir de leylek yakalanmış.

Leylek köylüye "Beni bırak, ben turna değil leyleğim. Yuvam senin babanın çatısında. Hem baksana, turna olmadığım tüylerimden bile belli" demiş.

Köylü yanıtlamış: "Turnalarla yakaladım, onlarla da keserim."

SUDOMA

(Hikâye)

Pskov ilinin Porohov ilçesindeki Sudoma Irmağının iki yakasında birer dağ vardır.

Dağlardan birinin üstünde bir zamanlar Vışgorod denen bir şehir varmış, diğer dağda da eski zamanlarda mahkeme kurulurmuş. Yaşlıların anlattığına göre bu dağda gökten sarkan bir zincir varmış. Haklı olan zincire eliyle dokunurmuş, haksız olan ise ne yapsa ulaşamazmış.

Adamın biri diğerinden borç para almış ve kaçmış. İkisini de Sudoma dağına getirip zincire dokunmasını istemişler. Parayı veren elini uzatır uzatmaz zinciri yakalamış. Suçlu olana da aynısını yapmasını söylemişler. Adam da hiç tereddüt etmemiş, daha ra-

hat hareket edebilmek için koltuk değneğini parayı aldığı adama verip elini uzatmış ve zinciri yakalamış. Orada toplanan herkes şaşırmış: Nasıl olur, ikisi de haklı olur mu?

Meğer suçlunun koltuk değneğinin içi oyukmuş ve adam aldığı parayı onun içine saklamış. Koltuk değneğini tutması için verdiğinde zaten paraları da geri almış, bu yüzden de rahatlıkla zinciri yakalamayı başarmış.

Böylece herkesi aldatmış. O günden sonra zincir göğe yükselmiş ve bir daha aşağı hiç sarkmamış. Yaşlılar böyle anlatırlar.

YAŞLI ADAM VE OĞULLARI

(Masal)

Yaşlı adam oğullarına bağcılığı öğretmek istemiş. Öleceği zaman hepsini çağırıp şöyle demiş:

"Evlatlarım, ben ölünce üzüm bağını iyice kazın oraya sakladıklarımı bulun."

Çocuklar babalarının oraya define sakladığını düşünmüşler ve babaları ölür ölmez bütün bağı kazmaya başlamışlar.

Defineyi bulamamışlar ama bağı öyle güzel kazmışlar ki her zamankinden daha çok üzüm olmuş. Böylece hepsi zengin olmuşlar.

BAYKUŞ VE TAVŞAN

(Masal)

Hava kararmış. Baykuşlar orman ve uçurumun üzerinde uçmaya, yiyecek aramaya başlamışlar.

Boz bir tavşan açıklığa çıkıp dolaşmaya başlamış. Yaşlı baykuş, tavşana bakmış ve bir dala konmuş. Genç baykuş "Tavşanı niye avlamıyorsun" diye sormuş.

Yaşlı baykuş: "Gücüme göre değil, çok büyük. Yakaladığında sen onu sürüklemezsin, o seni sürükler."

Genç baykuş: "Ben de bir pençemle yakalar, diğer pençemle çabucacık ağaca tutunurum."

Böylece genç baykuş, tavşanın üzerine atılmış, pençesini bütün tırnakları girecek şekilde tavşanın sırtına geçirmiş ve ikinci pençesini de ağaca geçirmeye hazırlanmış. Tavşan, baykuşu sürüklemeye başlayınca hemen ağaca yapışmış ve "Tamam, artık kaçamaz!" diye düşünmüş. Ancak tavşan öyle hızla atılmış ki baykuş ikiye ayrılmış. Bir pençesi ağaçta diğer pençesi tavşanın sırtında kalmış.

Ertesi yıl bir avcı bu tavşanı vurduğunda, sırtında büyüyen baykuş pençelerini görünce şaşırıp kalmış.

KURT İLE TURNA

(Masal)

Kurdun birinin boğazına bir kemik kaçmış, bir türlü çıkaramamış. Turnayı yardıma çağırmış ve "Hey, Turna, senin boynun uzun, gaganı sok da boğazımdan şu kemiği bir çıkarıver. Sana hediyeler veririm."

Turna kafasını kurdun boğazına sokup kemiği çıkarmış.

"Hadi ver hediyelerimi!"

Kurt dişlerini göstermiş, "Kafanı ağzımın içindeyken koparmamam senin için yeterli hediye değil mi?"

KARTAL

(Gerçek Hikâye)

Kartal yuvasını denizden uzak, büyük bir yolun üstüne yapmış ve bir süre sonra da yavruları doğmuş.

Bir keresinde ağacın altında insanlar çalışmaya başlamış, kartal da pençesinde büyük bir balıkla yuvasına dönmüş.

Balığı gören insanlar ağacı çevreleyip bağırmaya ve kartala taş atmaya başlamışlar.

Kartal balığı düşürmüş, insanlar da balığı alıp gitmişler.

Kartal yuvanın kenarına tünemiş, yavruları başlarını yukarı kaldırıp başlamışlar yemek için yaygaraya.

Kartal yorulmuş, denize kadar tekrar gitmeye gücü yokmuş. Yuvasına inip yavrularını kanatlarının altına almış, sanki biraz daha beklemelerini istiyormuş gibi onları okşamış, tüylerini düzeltmiş. Ama o okşadıkça yavrular daha çok bağırmış.

O zaman kartal yuvadan uçup en yüksek dala konmuş.

Yavrular daha yüksek sesle, daha acıklı bağırmaya başlamışlar.

Kartal bunun üzerine kendisi keskin bir çığlık atmış, kanatlarını geniş geniş açarak denize doğru uçmuş.

Ancak akşam geç vakit dönmüş, yakınlarda insan var mı diye etrafa bakınmış, kanatlarını süzüp yuvanın kenarına konmuş.

Yavrular başlarını kaldırıp, ağızlarını açmışlar, kartal da getirdiği balığı parçalayıp yavrularını doyurmuş.

ÖRDEK VE AY

(Masal)

Ördek derede yüzüyor balık arıyordu ama bütün gün bir tane bile bulamadı. Hava kararıp suda ayın yansımasını görünce hemen başını suya daldırıp ayı yakalamaya çalıştı.

Bunu gören diğer ördekler de onunla alay etmeye başladılar.

O günden sonra ördek utancından hep çekingen davrandı, balık gördüğünde de ay sanıp yakalamaya çalışmadı ve açlıktan öldü.

ARABADAKİ AYI

(Masal)

Ayı oynatıcısı yanında ayıyla meyhaneye gelmiş ve ayıyı kapıya bağlayıp kendisi içeri girmiş. Bu arada oraya gelen üç atın çektiği arabanın arabacısı da atı bağlayıp meyhaneye girmiş. Arabada çörekler varmış. Çöreklerin kokusunu alan ayı, ipini koparıp arabaya çıkmış ve samanları dağıtıp çörekleri aramaya koyulmuş. Ayıyı fark eden atlar da şaha kalkıp meyhaneden uzaklaşmaya başlamışlar. Ayı da ne yapsın, pençesiyle arabanın kenarına tutunmaya çalışıyormuş. Atlar daha hızla koşmaya başlamışlar. Ayı bir yandan pençesiyle tutunmaya çalışıyor diğer yandan da bir o yana bir bu yana bakınıyormuş. Bunu gören atlar da daha hızlı koşuyor ve yoldan çıkarak dağa doğru gidiyorlarmış... Oradan geçenler kendilerini zar zor bir kenara atmışlar. Araba sabunun üstündeymiş gibi kayıp gidiyor, arabanın kenarına tutunmuş ayı sağa sola bakınıyormuş. Du-

rumun kötü olduğunu ve atların onu öldüreceğini gören ayı böğürmeye başlamış. Ayının böğürtüsüyle korkan atlar daha da hızlanmışlar. Koşmuşlar, koşmuşlar ve köydeki evlerine gelmişler. Herkes böyle hızla kimin geldiğini merak etmiş. Arabayı avluya sokmuşlar. Adamın karısı etrafa bakmış, kimseyi görmemiş, sarhoş herhalde, yatıyor diye düşünmüş. Avluya girip arabaya bakmış, kocası yerine ayıyı görmüş. Ayı da hemen arabadan inip doğruca ormana koşmuş.

TOZUN İÇİNDEKİ KURT

(Masal)

Sürünün çıkardığı tozun içine saklanan kurt, sürüden bir koyun kapmak ister.

Bunu gören çoban köpeği:

"Boşuna uğraşma, kurt, gözüne toz kaçacak, kör olacaksın."

Kurt cevap verir:

"Zaten derdim o, köpek kardeş, gözlerim çoktandır görmüyor ama dediklerine göre koyun sürüsünün tozu gözlere iyi geliyormuş."

SÖĞÜT

(Gerçek Hikâye)

Köylü bir gün toprağın çözülüp çözülmediğine bakmak için dışarı çıkmış. Bahçeye gelince elindeki sopayla yere vurmuş. Toprak gevşekmiş. Köylü ormana gitmiş. Söğüt ağaçlarının da kabarmaya başladığını görmüş. "Bahçeyi söğütlerle çevireyim, büyüyün-

ce çit olurlar." Baltayı alıp bir sürü söğüt kesmiş ve bahçenin çevresine çukurlar açıp söğütleri dikmiş.

Bütün söğütler yapraklanmış, dalları uzamış, yerin altına köklerini uzatmışlar. Bazısı köklerini derine uzatmış, bazılarının kökleri daha yukarıda kalmış. İlk soğuklarda da kuruyup devrilmişler.

Sonbahara doğru köylü, diktiği söğütlerden çok memnun kalmış. Altı tanesi iyice kökleşmiş. Ertesi baharda koyunlar dördünü tamamen kemirmişler, iki tanesi kalmış. Ertesi baharda da kalanları kemirmişler, biri kurumuş diğeri kurtulmuş, köklerini iyice sağlamlaştırmış ve kocaman bir ağaç olmuş. Baharlarda arılar vızıldamaya başlamış, oğul vermeye başlamışlar söğüdün dallarında, köylüler oradan alıp kovanlarına koymuşlar. Kadınlar ve erkekler ağacın altında yemek yiyip uyumaya başlamışlar, çocuklar da üstüne çıkıp göle atlıyorlarmış.

Söğüdü eken adam çoktan ölmüş ama söğüt büyümeye devam etmiş. Büyük oğlan iki kez dallarını kesip sobada yakmış. Söğüt yine büyümüş. Her tarafını budayıp tek bir gövde bırakıyorlarmış ama söğüt her baharda yeniden serpilip büyüyormuş. Eskisinden daha ince olmasına karşın kapladığı yer eskisinden iki kat daha büyükmüş.

Büyük oğlan tarımı bırakmış, köyü başka yere taşımışlar ama söğüt hâlâ büyümeye devam ediyormuş. Başka adamlar gelip kesiyormuş ama söğüt hep büyüyormuş. Bir keresinde büyük bir fırtına çıkmış, söğüdü bir yana devirmiş ama söğüt tutunduğu kökleriyle yeniden hayata tutunmuş, dallanıp budaklanmış. Köylünün biri söğüdü tamamen kesip inşaatında kullanmak istemiş ama epeyce kestikten sonra içinin çürümüş olduğunu görünce öylece bıra-

kıp gitmiş. Toprağın üstünde öylece yatan söğüt yine hayata tutunmuş, dallanmış, arılar yeniden üstüne konmaya başlamışlar.

Baharın erken günlerinde söğüdün altında toplanan delikanlılar atları bekliyorlarmış. Üşümüşler. Ateş yakmışlar, etraftaki çalı çırpıyı toplamışlar, birisi de söğüdün dallarını kesip getirmiş. Hepsini üst üste koyup söğüdün altında ateş yakmışlar. Söğüt kurumaya, içindeki öz suyu çekilmeye başlamış, duman her tarafına yayılmış, sonra ateş sarmış bedenini. İçi tamamen kararmış. Yeni çıkan filizleri buruşmuş, dalları kendini bırakmış. Delikanlılar ağacı öylece bırakıp atlarını alarak evlerine gitmişler. Yanmış söğüt orada öylece kalmış. Kara bir karga uçup gelmiş ve üstüne konup bağırmaya başlamış:

"Ne oldu, sonunda öldün mü, zamanı çoktan gelip geçmişti!"

BODRUMDAKİ FARE

(Masal)

Farenin biri bodrumda yaşıyormuş. Bodrumun döşemesinde bir delik varmış, oradan ekmek kırıntıları düşermiş. Farenin hayatı çok iyiymiş ve yaşadığı hayatla övünmek istemiş. Deliği biraz daha büyütüp diğer fareleri de misafirliğe çağırmış.

"Haydi, bana gelin. Size yiyecek şeyler ikram edeceğim. Hepimize yeter de artar."

Diğer fareleri çağırınca bir de bakmış ki döşemedeki delik kaybolmuş. Meğer, büyük deliği fark eden ev sahibi orayı kapatıvermiş.

KURTLAR ÇOCUKLARINI NASIL EĞİTİR

(Hikâye)

Yolda giderken arkamdan birinin bağırdığını duydum. Küçük bir çoban bağırıyordu. Bana doğru koşuyor ve bir şeyler gösteriyordu.

O tarafa bakınca iki kurdun koştuğunu gördüm. Biri oldukça büyük ve anaç, diğeri daha genç. Genç olanı sırtında parçaladıkları kuzuyu taşıyor, ağzıyla da ayaklarını tutuyordu. Anaç kurt arkadan koşuyordu.

Kurtları görünce ben de çobanla birlikte peşlerinden koşmaya ve bağırmaya başladım. Bizim bağırmalarımıza köylüler ve köpekler de geldi.

Yaşlı kurt kalabalığı ve köpekleri görünce genç olana yaklaşıp kuzuyu ondan aldı ve sırtına atarak daha hızla koşmaya başladı, kısa süre sonra ikisi de gözden kayboldu.

O zaman küçük çoban olanları anlatmaya başladı: Yamaçtan fırlayan yaşlı kurt kuzuyu kaptığı gibi parçalamış ve götürmüş.

Onu karşılayan genç kurt hemen kuzuyu yaşlıdan almış. Yaşlı kurt, kuzuyu gencin taşımasına izin vermiş, kendisi de yanında koşmaya devam etmiş.

Yaşlı kurt tehlikeyi fark edince eğitimi bırakmış ve kuzuyu kendisi almıştı.

TAVŞANLAR VE KURBAĞALAR

(Masal)

Bir gün tavşanlar bir araya gelip kendi hayatlarından dert yanmaya başlamışlar:

"İnsanlar da, köpekler de, kurtlar da başka bir sürü vahşi hayvan da bizi öldürüp duruyor. Her gün

korkuyla yaşamaktansa bir gün ölmek daha iyidir. Haydi gidip kendimizi suda boğalım."

Tavşanlar zıplaya zıplaya göl kenarına gelmişler. Tavşanları gören kurbağalar hemen suya gömülmüşler. Tavşanın biri hemen bağırmış:

"Durun çocuklar! İntihar etmeyi bırakalım, kurbağaların hayatı bizimkinden de zor, onlar bizden bile korkuyor."

TEYZEMİN MİNİK SERÇESİ

(Gerçek Hikâye)

Evimizin penceresindeki kepenklerin üstüne bir serçe yuva yapmış ve beş yumurta bırakmıştı. Biz de kız kardeşimle serçenin oraya saman, tüy ve çer çöp getirip yuva yapışını izlemiştik. Yuvaya yumurtladığı zaman da çok sevinmiştik. Serçe artık bir şeyler getirmek için uçmuyor, hep yumurtaların üstünde yatıyordu. Başka bir serçe de –onun dişi, diğerinin de erkek olduğunu söylemişlerdi– ona solucan taşıyor ve onu besliyordu.

Birkaç gün sonra yuvadan cıvıltılar duyduk, serçe yuvasında neler olduğuna baktığımızda beş tane kanatsız, tüysüz, çıplak yavru serçe gördük. Burunları sapsarı ve yumuşak ve başları oldukça büyüktü.

Bize çok çirkin görünmüşlerdi, onlarla ilgilenmeyi bıraktık, ara sıra ne yaptıklarına bakıyorduk. Anneleri sık sık uçuyor ve onlara yiyecek getiriyordu, anneleri geldiğinde vızırdayarak sarı gagalarını açıyorlar, anneleri de küçük parçalara böldüğü solucanları gagalarına bırakıyordu.

Bir hafta sonra küçük serçeler büyüdü, tüyle kaplandılar, daha güzel görünmeye başladılar, biz de ye-

niden onlara bakmaya başladık. Bir sabah serçelerimize bakmak için geldiğimizde anne serçenin kepengin yanında ölü gibi yattığını gördük. Anne serçenin akşamleyin kepenge konup yorgunluktan uyuduğunu ve evdekiler kepenkleri kapatınca da arasında ezildiğini anladık.

Anne serçeyi oradan alıp otların arasına attık. Küçük serçeler vızırdıyor, başlarını kaldırıyor, gagalarını açıyorlardı ama artık onlara yiyecek getiren kimse yoktu.

"Şimdi bunların annesi yok, kimse yiyecek getirmeyecek onlara, haydi biz besleyelim" dedi ablam.

Sevindik ve bir kutu alıp içini çuval beziyle besledik, sonra da yuvayı serçelerle alıp içine koyup odamıza çıkardık. Sonra bir sürü solucan çıkardık, ekmeği sütte ıslattık ve yavruları beslemeye başladık. Çok güzel yiyorlardı, başlarını oynatıyor, gagalarını kutunun kenarıyla temizliyorlardı, hepsi de çok neşeliydi.

Böylece onları bütün gün besledik, yavrular çok mutluydu. Ertesi sabah kutuya baktığımızda en küçük yavrunun öldüğünü, ayaklarının beze dolaştığını gördük. Ölen yavruyu aldık ve diğerleri de dolaşmasın diye kutudaki bezi çıkarıp attık, yerine ot ve yosun koyduk. Ancak akşam üzeri iki yavru daha kanatları ve ağızları açık, gözleri kapalı yatıyordu. Ölmüşlerdi.

İki gün sonra dördüncü yavru da öldü, yalnızca bir tane kalmıştı. Büyüklerimiz onları çok fazla yemek verdiğimizi söylediler.

Kardeşim ölen serçelerine çok ağladı, kalan yavruyu yalnızca o besledi, biz ise seyrediyorduk. Son yavru, yani beşincisi çok neşeli, canlı ve kıpır kıpırdı, ona "Minik" adını koyduk.

Bizim Minik yaşadı, uçmaya başladı ve artık adını biliyordu.

Kardeşim "Minik, Minik" dediğinde hemen uçup geliyor ve omzuna, başına ya da eline konuyordu. Kardeşim de hemen ona yiyecek bir şeyler veriyordu.

İyice büyüyünce kendi yiyecek bulmaya başladı. Bizim odamızda yaşıyordu. Bazen dışarı uçuyor ama geceleri hep geri geliyor ve kutusunda uyuyordu.

Bir sabah kutusundan hiç çıkmadı; tüyleri nemlenmişti ve diğerlerinin öldüğü zamanki gibi kanatlarını açmıştı. Kardeşim, Minik'ten hiç ayrılmıyor hep yanında duruyordu ama Minik ne yiyor ne de içiyordu. Üç gün hasta yattı ve dördüncü gün öldü.

Onu ayakları yukarıda sırtüstü yatar gördüğümüzde üç kardeş öyle ağlamaya başladık ki annem bir şey olduğunu sanıp yukarıya koştu. Yukarı geldiğinde kuşun öldüğünü gördü ve bizi teselli etmeye çalıştı. Kardeşim birkaç gün hiçbir şey yemedi, oyun oynamadı ve hep ağladı.

Minik'i en güzel bez parçalarımıza sardık, tahta bir kutuya koyup bahçede açtığımız bir çukura gömdük. Sonra ütüne biraz daha toprak koyup mezar gibi yaptık ve bir de küçük bir dal diktik.

ÜÇ ÇÖREK VE SİMİT

(Masal)

Adamın biri acıkmış. Bir çörek almış ve yemiş. Canı yemek istemiş. Bir tane daha almış ve yemiş ama açlığı bir türlü gitmemiş. Üçüncü çöreği de almış ve onu da yemiş ama yine doymamış. Bir simit satın al-

mış, simidi yiyince karnı doymuş. İşte o zaman adam kafasına vurmuş:

"Çok aptalsın! Boşuna yedin o kadar çöreği. Simidi en baştan yeseydin ya!"

BİN ALTIN

(Gerçek Hikâye)

Zengin bir adam 1000 altını yoksullara dağıtmak istemiş ama hangi yoksullara vereceğini bir türlü bilememiş.

Papazın yanına gitmiş ve "Yoksullara bin altın dağıtmak istiyorum ama kime vereceğimi bilmiyorum, o yüzden alın bu paraları ve bildiğiniz yoksullara dağıtın" demiş.

Papaz yanıt vermiş:

"Bu çok büyük bir para, kime vereceğimi ben de bilmiyorum. Belki birine fazla diğerine az veririm. Hiç değilse hangi yoksula ne kadar vereceğimi söyleyin?"

"Siz kime vereceğinizi bilmiyorsanız Tanrı bilir; yanınıza ilk gelen yoksula bütün parayı verin."

O mahallede çok yoksul bir adam yaşıyormuş. Çok çocuğu varmış ve hasta olduğundan dolayı da çalışamıyormuş. Yoksul adam dua kitabını eline almış okumaya başlamış: Gençtim, şimdi yaşlandım ve çocukları ekmeğe bile muhtaç olmuş bir yoksul görmedim.

Yoksul düşünmeye başlamış: "Tanrı da beni terk etmiş! Halbuki hiç kötü bir şey yapmadım. Haydi papaza gideyim de okuduklarımın doğrusu neymiş bir öğreneyim."

Doğruca papaza gitmiş.

Papaz onu görünce "İşte ilk gelen yoksul" diye düşünmüş ve zengin adamın ona bıraktığı bin altının hepsini adama vermiş.

BÜYÜK PETRO VE KÖYLÜ

(Gerçek Hikâye)

Çar Petro, ormanda bir köylüyle karşılaşmış. Köylü, odun kesiyormuş.

Çar: "Tanrı yardımcın olsun, köylü."

Köylü: "Gerçekten de Tanrı'nın yardımına ihtiyacım var."

Çar: "Ailen kalabalık mı?"

Köylü: "İki oğlum, iki de kızım var."

Çar: "Çok kalabalık değilmiş. Paraları nereye koyuyorsun?

Köylü: "Paraları üç yere yatırıyorum: Birincisi, borç ödüyorum; ikincisi, borç veriyorum; üçüncüsü de suya atıyorum."

Çar, köylünün dediklerini, borç ödemenin, borç vermenin ve suya atmanın ne demek olduğunu düşünmüş ama anlamamış.

Köylü anlatmış: "Borç ödüyorum yani annemle babama bakıyorum, borç veriyorum yani oğullarıma bakıyorum, suya atıyorum yani kızları büyütüyorum."

Çar: "Akıllı adamsın ihtiyar. Şimdi beni ormandan çıkar, yoksa yolu bulamam."

Köylü: "Kendin de bulursun; dosdoğru git sonra sağa dön, sonra sola, en sonunda da sağa dön."

Çar: "Hiçbir şey anlamadım, en iyisi beni sen götür."

Köylü: "Efendim benim hiç zamanım yok. Köylünün zamanı çok değerlidir."

Çar: "Neyse karşılığı öderim."

Köylü: "Madem ödeyeceksin, gidelim."

Arabaya binip gitmişler. Çar yolda köylüye sormaya başlamış: "Söylesene, en uzak nereye gittin?"

Köylü: "Bir yerlere gittim işte."

Çar: "Çarı da gördün mü?"

Köylü: "Çarı görmedim ama görmek lazım."

Çar: "Yola çıkınca çarı görürsün."

Köylü: "Onu nasıl tanıyacağım?"

Çar: "Onu görünce herkes şapkasını çıkarır."

Yola çıkmışlar, yolda halk çarı görünce şapkalarını çıkarmış. Köylü etrafa bakıyormuş ama bir türlü çarı göremiyormuş.

Köylü: "Peki çar nerede?"

Çar: "Görüyor musun, yalnızca ikimizin şapkası kafasında demek ki ikimizden birisi çar."

KUDUZ KÖPEK

(Gerçek Hikâye)

Beyin biri şehirden av köpeği yavrusu almış ve kürkünün içinde köye getirmiş. Karısı köpeği çok sevmiş, konuk odasında beslemeye başlamış. Yavru büyümüş ve "Dost" adını vermişler.

Beyle ava gidiyor, evi koruyor ve çocuklarla oynuyormuş.

Bir gün dışarıdan bir köpek bahçeye girmiş. Köpek, kuyruğunu kıstırmış, ağzı açık, salyalar saçarak doğruca bahçede oyun oynayan çocuklara doğru koşuyormuş.

Bey, köpeği görünce çocuklarına bağırmış:

"Çocuklar çabuk eve, kuduz köpek!"

Çocuklar babalarının bağırdığını duymuşlar ama köpeği görmemişler ve doğruca köpeğe doğru koşmaya başlamışlar.

Kuduz köpek çocuklardan birinin üstüne atılmaya hazırlandığında Dost hemen köpeğin üstüne atılmış ve boğuşmaya başlamışlar.

Çocuklar eve kaçmışlar. Dost eve döndüğünde ağlıyormuş, boynundan kan akıyormuş.

On gün sonra Dost yemek yememeye, su içmemeye ve yavrularını ısırmaya başlamış. Dost'u boş bir odaya kapatmışlar.

Çocuklar Dost'u neden kapattıklarını bir türlü anlamıyor ve gizli gizli gidip onu seyrediyorlarmış.

Bir keresinde kapıyı açıp Dost'u çağırmışlar. Dost neredeyse onları ezerek avluya koşmuş ve çalıların altına yatmış. Anneleri Dost'u görmüş yanına çağırmış ama Dost ne duymuş ne kuyruğunu sallamış ne de ona bakmış. Gözleri buğuluymuş, ağzından salya akıyormuş. Bunu gören anneleri, kocasını çağırmış.

"Çabuk Gel! Biri Dost'u dışarı bırakmış, kudurmuş. Tanrı aşkına, bir şeyler yap!"

Bey tüfeğini alıp Dost'un yanına gelmiş. Nişan almış ama eli titriyormuş. Ateş etmiş ama kafası yerine arka bacaklarından vurmuş.

Köpek ulumaya ve yerde kıvranmaya başlamış.

Dost'un arka kısmı kanlar içindeymiş, arka iki ayağını da kaldıramıyormuş.

Dost sürünerek sahibine yaklaşmış ve ayaklarını yalamaya başlamış. Bey ne yapacağını şaşırıp ağlamaya başlamış ve doğruca eve koşmuş.

Avcı bir arkadaşını çağırmış, o da köpeği tüfeğiyle öldürüp oradan götürmüş.

İKİ AT

(Masal)

Köylünün iki atı varmış. İki arabaya koşmuş ve ikisine de aynı miktarda yük yüklemiş. Öndeki at çok iyi giderken, arkadaki hep geri kalıyormuş. Arkadaki arabadan yükleri alıp öndeki arabaya koymuş. Bütün yükü diğer arabaya koyunca arkadaki at, öndekini yakalamış ve "Yorul ve terle! Ne kadar çok çalışırsan o kadar yüklenirler!" demiş.

Mola yerine gelince köylü şöyle demiş:

"Ne diye iki ata birden bakayım ki, tek atla her şeyimi taşıyorum, üstelik ikisinin yemini de birine veririm. Öbürünü de keserim, hiç değilse derisi işime yarar."

Öyle de yapmış.

ASLAN VE KÖPEK

(Gerçek Hikâye)

Londra'da vahşi hayvanları gösteriyorlar ve bunun karşılığında ya para alıyor ya da vahşi hayvanları beslemek için kedi ve köpek kabul ediyorlardı.

Bu vahşi hayvanları görmek isteyen adamın biri de sokakta yakaladığı bir köpek yavrusunu alıp hayvanat bahçesine gitti. Adamı içeri sokup yavru köpeği de alıp aslanın kafesine attılar.

Küçük köpek kuyruğunu kısıp kafesin bir köşesine sığındı. Aslan ona yaklaşıp kokladı.

Küçük köpek sırtüstü yattı, patilerini kaldırdı ve kuyruğunu sallamaya başladı.

Aslan pençesiyle şöyle bir dokundu ve uzaklaştı.

Küçük köpek hemen yerinden fırladı ve aslanın karşısına geçip iki ayağının üstünde dikildi.

Aslan, köpeğe şöyle bir bakıp başını çevirdi ve ona dokunmadı.

Hayvanat bahçesinin sahibi aslana yemesi için et attığında aslan etten bir parça koparıp köpeğe bıraktı.

Akşam aslan yattığında köpek de hemen onun yanı başına yattı ve başını aslanın pençesine dayadı.

O günden beri köpek, aslanla aynı kafeste yaşamaya başladı, aslan ona hiç dokunmadı, yiyeceklerinden ona pay ayırdı, onunla uyudu hatta bazen köpekle oyun oynadı.

Bir gün hayvanat bahçesine gelen bir adam köpeğin kendisinin olduğunu ve köpeğini geri vermelerini istedi. Köpeği kafesten çıkarmak için adıyla çağırmaya başladıklarına aslan birden huysuzlandı ve kükremeye başladı.

Aslanla köpek bütün bir yıl aynı kafeste yaşadılar.

Bir yıl sonra köpek hastalandı ve öldü. Aslan yemeyi ve içmeyi bıraktı. Sürekli olarak köpeği kokluyor, yalıyor ve pençesiyle kaldırmaya çalışıyordu.

Köpeğin öldüğünü anlayınca birden titredi, tüyleri diken diken oldu, kuyruğunu hızla vücudunun iki yanına vurmaya başladı, kafesin duvarlarına saldırdı, kapının sürgüsünü açmaya ve kafesi kemirmeye başladı.

Gün boyunca kafeste yerinde duramadı, sürekli kükredi. Sonra ölü köpeğin yanına uzanıp sustu. Ölü köpeği kafesten almak istediler ama aslan köpeğe kimsenin yaklaşmasına izin vermedi.

Başka bir köpek verince aslanın acısını unutacağını düşündüler ve canlı küçük bir köpeği kafese attılar. Aslan anında köpeği parçalara ayırdı. Sonra ölü köpeği pençelerinin arasına alıp uzandı ve öylece beş gün yattı.

Altıncı gün aslan öldü.

EŞİT MİRAS

(Masal)

Tüccarın birinin iki oğlu varmış. Büyük oğlan babasının gözbebeğiymiş ve bütün mirasını ona bırakmak istemiş. Küçük oğlana acıyan annesi, kocasından bu kararını açıklamak için acele etmemesini rica etmiş, bir şeyler düşünerek iki oğlunun da mirastan eşit pay almasını istiyormuş. Tüccar da karısını dinleyip kararını açıklamamış.

Bir keresinde anne, pencerenin yanında oturmuş ağlıyormuş. Pencere yaklaşan yaşlı bir adam niye ağladığını sormuş.

"Ben ağlamayayım da kim ağlasın? İki oğlumun da benim gözümde yeri aynı ama kocam varımızı yoğumuzu büyüğüne bırakmayı, küçüğüne de hiçbir şey vermemeyi düşünüyor. Küçük oğluma bir yardım yolu buluncaya kadar kocamdan kararını açıklamamasını istedim. Benim hiç param yok ve nasıl yardım edeceğimi de bilmiyorum."

Yaşlı adam şöyle yanıt vermiş: "Senin işin çok kolay, şimdi git oğullarına bütün serveti büyüğün alacağını, küçüğe hiçbir şey verilmeyeceğini açıkla, merak etme her şeyleri eşit olacak."

Kendine hiçbir şey verilmeyeceğini öğrenen küçük oğlan başka ülkelere gitmiş ve çeşitli ustalıklar ve bilimler öğrenmiş. Büyük oğlan da babasının yanında yaşamış ve zengin olacağını bildiğinden hiçbir şey öğrenmeye çabalamamış.

Babaları öldüğünde elinden hiçbir şey gelmeyen büyük oğlan elinde ne var ne yoksa yemiş bitirmiş. Başka bir ülkede hayatta kalmayı öğrenen küçük oğlan ise çok zengin olmuş.

ÜÇ HIRSIZ

(Gerçek Hikâye)

Köylünün biri keçisi ve eşeğini satmaya şehre getirmiş. Keçinin boynunda bir çıngırak varmış.

Üç hırsız, köylüyü görünce içlerinden biri "Ben köylü görmeden keçiyi çalarım" demiş.

İkincisi "Ben de eşeğini elinden çekip alırım."

Üçüncüsü ise "Bu söylediklerinizin hepsi çok kolay, ben adamın üstünden elbiselerini alırım."

Birinci hırsız, keçiye yanaşmış boynundaki çıngırağı çıkarıp eşeğe bağlamış ve keçiyi alıp gitmiş.

Köylü etrafına bakınmış keçisini göremeyince aramaya çıkmış.

İkinci hırsız hemen yanına gitmiş ve ne olduğunu, ne aradığını sormuş. Köylü keçisinin çalındığını söylemiş. Hırsız: "Senin keçiyi gördüm. Şimdi bir adam ormana doğru götürüyordu. Yakalayabilirsin."

Köylü eşeğini ikinci hırsıza teslim edip keçisinin peşinden koşmaya başlamış. Böylece eşeğini de çaldırmış.

Köylü ormandan döndüğünde eşeğinin de olmadığını görmüş. Ağlaya ağlaya yürümeye başlamış.

Yolda bir gölün yanında oturup ağlayan birini görmüş. Köylü adamın yanına yaklaşıp ne olduğunu sormuş. Adam bir çuval altını şehre götürdüğünü, burada, gölün kenarında dinlenmek için oturduğunu, uykuya dalınca da ayağıyla itip çuvalı göle düşürdüğünü söylemiş.

Köylü adama niye suya girip çıkarmadığını sormuş.

"Ben sudan korkarım, hem yüzme de bilmem ama çuvalımı çıkarana yirmi altın vereceğim."

Bunu duyan köylü sevinmiş ve "Bu, eşeğimle keçim çalındığı için Tanrı'nın bir lütfu" diye düşünmüş.

Hemen soyunup suya girmiş ama altın dolu çuvalı bulamamış. Sudan dışarı çıkınca da elbiselerini de bulamamış.

Üçüncü hırsız da elbiseleri alıp kaçmış.

BABA VE OĞULLAR

(Masal)

Babaları, oğullarına birbirleriyle iyi geçinmelerini öğütlemiş ama çocuklar dinlememiş. Bir süpürge getirmelerini söylemiş ve "Bunu kırın!" demiş.

Çocuklar ne yaparlarsa yapsınlar kıramamışlar. O zaman babaları süpürgeyi alıp, dağıtmış ve her bir oğluna birer sap vermiş. Çocuklar bunları kolayca kırmışlar.

"İşte siz de böylesiniz. Eğer bir olup yaşarsanız kimse sizinle başa çıkamaz, yok eğer kendi aranızda tartışırsanız herkes sizi rahatlıkla alt eder."

RÜZGÂR NASIL OLUŞUR

(Akıl Yürütme)

Balıklar suda, insanlar havada soluk alır ve yaşarlar. Balıklar, kendileri hareket etmedikleri ya da suyun kendisi dalgalanmadıkça suyu ne görürler ne de onun sesini duyarlar. Biz de kendimiz ya da hava hareket etmedikçe havanın sesini duymayız.

Ancak koştuğumuz zaman havayı hissederiz, yüzümüze hava çarpar. Bazen de koştuğumuzda havanın

sesini kulaklarımızda duyarız. Sıcak bir odanın kapısını açtığımızda dışarıdan gelen rüzgâr hep *aşağıdan* içeri girer, içeriden ise dışarıya *yukarıdan* çıkar.

Birisi odaya girer ve elindeki mendili sallarsa onun "rüzgâr yaptığını" söyleriz, soba yaktığımızda ise hava sürekli sobanın içine girer. Dışarıda rüzgâr estiğinde bazen günlerce ve gecelerce sürer, bazen yalnızca tek yöne, bazen de diğer yöne doğru eser. Bunun nedeni, yeryüzündeki havanın bir yerlerde çok ısınması, başka yerlerde ise çok soğumuş olmasıdır. Soğuk havanın alttan, sıcak havanın ise üstten hareketlenmesi sonucu rüzgâr oluşur. Rüzgâr, soğuk olan yer ısınıncaya, sıcak olan yer de soğuyuncaya kadar devam eder.

RÜZGÂR NEDEN GEREKLİDİR

(Akıl Yürütme)

İki ince değneği çapraz bağlayın, sonra kenarlarına da dört değnek daha bağlayın. Hepsinin üstünü kâğıtla kaplayın. Köşelerden birine uzun bir kuyruk takın. Diğer köşeye de uzun bir ip bağladığınızda uçurtma yapmış olursunuz. Sonra bu uçurtmayı alıp rüzgâra doğru koşup havaya bırakın. Rüzgâr uçurtmaya dolar ve havaya çıkarır. Uçurtma hışırdar, sallanır, döner ve kuyruğunu oynatır durur.

Eğer rüzgâr olmasa uçurtmayı uçuramazsınız.

İnce tahtadan dört kanat yapılır, sonra bunlar başka bir çıtayla dişliye, dişli de bir çarka ve sonra da bir tekere bağlanır, böylece dişli dönerek çark hareket ettirilir, tekerlek de değirmen taşını döndürür. Sonra kanatlar rüzgâra karşı konur. Kanatlar dönmeye baş-

lar, çarklar ve tekerler dönmeye başlar, bunlara bağlı olan değirmen taşları da aynı şekilde hareket etmeye başlar. İki değirmen taşının arasına tahıl dökülür, taşlar döndükçe tahıl ufalanır ve un oluşur.

Eğer rüzgâr olmasaydı, yel değirmenlerinde un öğütmek mümkün olmazdı.

Sandalda giderken daha hızlı hareket etmek için sandalın ortasındaki bir deliğe uzun bir direk yerleştirilir, bu direğe de bir kiriş bağlanır. Bu kirişe gerilen yelkenin aşağısına bir ip bağlanır ve tutulur. Sonra yelken rüzgâra döndürülür, rüzgâr yelkeni tamamen doldurur, ip elinizden kopacak kadar gerilir, sandal rüzgârda hızla hareket etmeye başlar, sandalın burnu suyu yararak ilerler, kıyı sanki sandalın peşinden koşuyormuş gibi görünür.

Eğer rüzgâr olmasaydı, yelkenle yolculuk mümkün olmazdı.

İnsanların toplu yaşadıkları yerlerde bazen kötü bir hava oluşur, rüzgâr olmasaydı bu hava orada öylece kalırdı. Rüzgâr esince bu kötü havayı dağıtır ve ormandan, açık alanlardan temiz ve güzel hava getirir. Rüzgâr olmasaydı insanlar aynı havayı solur ve sürekli kirletirlerdi. Eğer hava hiç hareket etmese, insanların daha iyi soluklanacağı yerlere gitmeleri gerekirdi.

Vahşi hayvanlar ormanda ya da tarlalarda dolaşırken sürekli rüzgâra karşı yürürler, böylece önlerinde ne olduğunu kulaklarıyla duyar ve burunlarıyla koklarlar. Eğer rüzgâr olmasaydı hayvanlar nereye gideceklerini bilemezlerdi.

Hemen hemen bütün otlar, çalılar ve ağaçların üremeleri ve meyve verebilmeleri için çiçek tozlarının bir çiçekten diğerine uçması gerekir. Çiçekler

birbirlerinden uzaktır ve çiçek tozlarını tek başlarına birbirlerine ulaştıramazlar.

Rüzgâr esmeyen seralarda salatalık yetiştirirken insanlar, salatalık çiçeklerini koparark birbirlerinin üstüne koyarlar, böylece bir çiçekten diğerine polenlerin geçmesini ve döllenmenin gerçekleşmesini sağlamış olurlar. Arılar ve diğer böcekler de ayaklarında bu polenleri bir çiçekten diğerine taşırlar ama çiçek tozunu en fazla rüzgâr taşır.

Eğer rüzgâr olmasaydı, bitkilerin çoğunun çoğalması mümkün olmazdı.

Sıcak zamanlarda suların üstünde buhar oluşur. Bu buhar yukarı çıkar ve yukarıda soğuyunca da yağmur damlası olarak aşağıya düşer.

Yeryüzünde buhar ancak su olan yerlerde ortaya çıkar, dereler, bataklıklar, göller, ırmaklar ve özellikle de denizlerin olduğu yerlerde. Eğer rüzgâr olmasaydı buharın yükseldiği yerlerdeki bulutlar hareket edemez ve yağmurlar yine suyun üzerine yağardı. Rüzgâr bulutları taşır ve karaların sulanmasını sağlar.

Eğer rüzgâr olmasaydı, suyun olduğu yerde daha çok su olur, karalar ise tamamen kururdu.

EN İYİ ARMUT

(Masal)

Zengin bir adam uşağını armut alması için yollamış ve "En iyisini al!" diye uyarmış. Uşak meyve tezgâhına gelip armut istediğini söylemiş.

Satıcı armudu vermiş ama uşak "Hayır, bana en iyisini ver" demiş.

"Bir tanesini ye, en iyisi olduğunu göreceksin!"

"Bir tanesini yiyip hepsinin iyi olduğunu nasıl bileceğim ki?"

Her armuttan bir ısırık alıp denemiş ve beğenerek armutları beyine götürmüş. Bunu gören bey de uşağını kovmuş.

VOLGA VE VAZUZA

(Hikâye)

İki kız kardeş varmış: Volga ve Vazuza. Birbirleriyle kimin daha akıllı ve kimin daha iyi yaşadığını tartışmaya başlamışlar.

Volga: "Neden tartışıyoruz ki, ikimiz de aklı başında insanlarız. Yarın sabah evden çıkalım ve herkes kendi yoluna gitsin, kim daha iyi gittiğini ve kimin Hvalın Hanlığı'na daha çabuk vardığını görürüz."

Vazuza kabul etmiş ama Volga'yı aldatmış. Volga uykuya dalınca Vazuza geceleyin Hvalın Hanlığına giden yola çıkmış.

Volga uyanınca kardeşinin çoktan gittiğini görmüş. Kendi yolundan az gitmiş uz gitmiş ve Vazuza'yı yakalamış.

Vazuza, Volga'nın onu cezalandırmasından korkmuş ve Hvalın Hanlığına kendisini de götürmesi için yalvarmış. Volga kardeşini bağışlamış ve yanına almış.

Volga Nehri, Ostaşkov ilçesinin Volga köyündeki bataklıktan doğar. Bataklıktaki küçük bir kuyu vardır, Volga buradan çıkar. Vazuza Nehri ise dağlardan başlar. Vazuza dosdoğru akarken, Volga dolaşır.

Baharda Vazuza daha çabuk buz eritir ve akar, Volga ise çok daha sonra. İki nehrin birleştiği yer-

de ise Volga'nın genişliği altmış metreyken Vazuza dar ve küçük bir nehir olarak akar. Volga üç bin beş yüz kilometrelik uzunluğuyla bütün Rusya'yı aşar ve Hvalın (Hazar) Denizine dökülür. Döküldüğü yerdeki genişliği on iki kilometreyi aşar.

BUZUN ÜSTÜNDEKİ BUZAĞI

(Masal)

Buzağı ahırda dolaşmayı, dönmeyi ve geri geri gitmeyi öğrenmiş. Kış gelince buzağıyı da diğer hayvanlarla birlikte buzun üstüne su içmeye çıkarmışlar. Bütün hayvanlar buzun üstünde olanca dikkatleriyle yürürken buzağı buzun üstünde koşuyor, kuyruğunu ve kulaklarını kıstırıp dönmeye çalışıyormuş.

Daha ilk dönüşünde ayakları dolaşmış ve kafa üstü düşmüş.

"Ah, ne kadar şanssızım, samanın üstünde hep koştum düşmedim de burada kayıp düşüverdim."

Bunu duyan yaşlı bir inek yanıt vermiş:

"Küçük bir buzağı olmasaydın nerede rahat yürüneceğini ve nerede dikkat edileceğini bilirdin."

ALTIN SAÇLI PRENSES

(Hikâye)

Hindistan'da altın saçlı bir prenses yaşarmış. Prensesin üvey annesi varmış. Üvey anne, altın saçlı prensesten nefret edermiş ve sonunda kralın onu çöle sürgüne yollamasını sağlamış.

Altın saçlı prensesi uzak bir çöle getirip atmışlar. Beşinci günün sonunda altın saçlı prenses bir aslanın üstünde babasının yanına dönmüş.

Bunun üzerine üvey annesi, kralın onu yalnızca çaylakların yaşadığı sarp dağlara göndermesini istemiş. Çaylaklar dördüncü gün prensesi geri getirmişler.

Üvey annesi prensesi uzak bir adaya göndermiş. Altın saçlı prensesi gören balıkçılar altıncı günde kayıkla babasına getirmişler.

Bunun üzerine üvey annesi bahçede derin bir kuyu kazmalarını, altın saçlı prensesi içine atmalarını ve üzerini toprakla doldurmalarını emretmiş.

Altı gün sonra prensesin gömüldüğü yerden bir ışık yükselmiş, kral hemen toprağın kazılmasını emretmiş ve prensesi çıkarmışlar.

Bunun üzerine üvey anne, dut ağacından bir fıçı yapmalarını ve prensesi içine koyup denize atmalarını emretmiş.

Deniz dokuz gün sonra prensesi Japonya'ya kadar götürmüş, Japonlar fıçıyı denizden çıkarıp açmışlar, prenses yaşıyormuş. Ancak karaya ayak basar basmaz ölmüş ve ipekböceğine dönüşmüş.

İpekböceği dut ağacına sürünmüş ve dut yapraklarını yemeye başlamış. Büyüyünce ölü gibi hareketsiz kalmış, ne yiyor ne de hareket ediyormuş.

Aslanın prensesi çölden getirdiği aynı sürede yani beşinci gün böcek canlanmış ve yeniden yaprak yemeye başlamış.

İpekböceği büyüyünce yeniden ölmüş ve çaylakların prensesi dağdan getirdikleri süre yani dört gün sonunda böcek yeniden canlanmış ve yemeye başlamış.

Sonra yeniden ölmüş ve prensesin kayıkla döndüğü süre geçtikten sonra yine canlanmış.

Sonra dördüncü kez ölmüş ve prensesin Japonya kıyılarına vurduğu süre yani dokuz gün geçtikten sonra canlanmış, altın rengi bir ipek kozasına dönmüş. Kozadan bir kelebek çıkmış ve yumurtalarını bırakmış, yumurtalardan böcekler çıkmış ve bütün Japonya'ya dağılmış. İpekböcekleri beş kez uyur ve beş kez canlanırlar.

Japonlar birçok böcek üretir ve çok miktarda ipek dokurlar. İpekböceğinin ilk uykusu; aslan, ikincisi; çaylak, üçüncüsü; kayak, dördüncüsü; avlu ve beşincisi de fiçı uykusu diye adlandırılır.

ŞAHİN VE HOROZ

(Masal)

Şahin, sahibine alışmıştı ve çağrıldığında gelip eline konuyordu. Horoz ise onu çağırdıklarında sahibinden kaçıyordu. Bunu fark eden şahin, horoza:

"Siz horozlarda minnet duygusu hiç yok, belli ki köleliğe alışkın bir cinssiniz. Yalnızca aç kalınca sahibinize gidiyorsunuz. Biz vahşi kuş olsak da gücümüz çok olsa da herkesten daha hızlı uçsak da insanlardan kaçmayız, bizi çağırdıklarında kendimiz koşa koşa yanlarına gideriz. Bizi doyurduklarını hiç unutmayız."

Horoz da yanıt vermiş:

"Şimdiye kadar kızarmış bir şahin görmediğiniz için insanlardan kaçmıyorsunuz. Oysa biz hemen her gün görüyoruz."

ISI

(Akıl Yürütme)

I

Neden demir yollarındaki rayları birbirine değmeyecek şekilde döşerler?

Çünkü demir kışın soğukta büzülür, yazları sıcakta ise genleşir. Eğer bu raylar birbirine değecek şekilde döşenirse yazın genleşince birbirlerini iter ve bükülürler.

Sıcakta her şey genişler, soğukta ise büzülür.

Bir vida somuna girmiyorsa, somun ısıtılır ve vida sokulur. Eğer vida zayıfsa o zaman vida ısıtılır böylece dayanıklılığı artırılır.

Sıcak su koyduğumuzda bardak neden kırılır?

Çünkü sıcak suyun değdiği yer ısınır ve genleşir, henüz sıcak suyun değmediği yer ise soğuktur. Aşağıdan gelen genleşme yukarı doğru yayılmaz bunun sonucunda da bardak kırılır.

II

Kar yağdığında elinize düştüğünde erirken neden üstünüze düştüğünde erimez?

Çünkü insanın vücudundaki sıcaklık kar tanesine geçer ve onu eritir, kar tanesinin eridiği yerde soğukluk hissedilir.

Soğuk su dolu teneke bir bardağı elimizde tutarken su neden ısınır ve avucumuz neden üşür?

Çünkü vücudumuzun sıcaklığı önce tenekeye sonra da suya geçer.

Aynı bardağı eldivenle tuttuğumuzda neden çabuk ısınmaz?

Çünkü eldiven vücut ısımızın tenekeye hemen geçmesine ve tenekeden de suya geçmesine engel olur. Demir ve teneke hem soğuğu hem de sıcağı geçirir, kürk ve ağaç ise geçirgen değildir. Bu nedenle demir, teneke, bakır ve diğer bütün metaller güneşte ağaç, yün ve kâğıttan daha çabuk ısınır ve daha çabuk soğurlar. Bu nedenle soğukta kürk ve yün gibi sıcağı çabuk geçirmeyen şeyler giyilir.

Ekmek hamurunun üstünü sıcak demir kapak yerine neden yünlü bir örtüyle kapatırlar?

Çünkü yünlü örtü sıcaklığı geçirmez ve içindeki hamur da soğumaz, demir bir kap ise bütün sıcaklığını hemen dışarı verir ve içindeki hamur da çabucacık soğur.

Yonga ve saman altında kalan kar neden çabuk erimez ve uzun süre durur?

Buz neden üstü saman örtülü mahzenlerde daha uzun kalır?

Kereste kurutulmak için neden demir bir yüzeyin üstüne konur, neden samanın üstüne uzatılmaz?

Ekin biçen köylüler suları güneşte ısınmasın diye neden üstünü havluyla kapatırlar?

III

Neden soğuk olmayan rüzgârda, rüzgâr esmeyen soğuktan daha çok üşürüz?

Çünkü ısı vücudumuzdan havaya geçer ve bu olay ne kadar yavaş olursa çevremizdeki hava da ısınır. Ancak rüzgâr esiyorsa, ısınan havayı alır götürür ve yerine soğuk hava getirir. Isı vücudumuzdan havaya geçer yeniden, çevresindeki havayı ısıtır, rüzgâr da yeniden bu sıcak havayı alır götürür. Vücudumuzdan[6] çok miktarda ısı çıktığında üşümeye başlarız.

Peki bardaktaki sıcak çayın soğuması için neden üfleriz?

ÇAKALLAR VE FİL

(Masal)

Çakallar, ormandaki her şeyi yiyip bitirmişler, yiyecek bir şey kalmamış. Yaşlı çakal karınlarını nasıl doyuracaklarını düşünmüş ve file gidip şöyle demiş:

"Bir kralımız vardı, bizimle alay ederdi; yapmamızın mümkün olmadığı şeyleri isterdi. Şimdi yeni bir kral seçmek istiyoruz, halkım da seni kral görmek istiyor, işte bunun için geldim. Halimiz vaktimiz iyidir. Ne dersen hepsini yapmaya ve sana saygı göstermeye hazırız. Kalkın bizim oraya gidelim."

Fil kabul etmiş ve çakalın peşine düşmüş. Çakal fili bataklığa götürmüş. Fil bataklığa batınca çakal şöyle demiş:

"Şimdi emret, ne yapmamızı istersin?"

"Beni hemen buradan çıkarın!"

Çakal gülmeye başlamış:

"Hortumunla kuyruğumu yakala seni çekeyim."

"Kuyruğunla beni çıkarmak mümkün mü?"

"O zaman yapamayacağımız şeyi niye emrediyorsun? Biz eski kralımızı da yapamayacağımız şeyleri emrettiği için kovmuştuk."

Fil bataklıkta ölünce çakallar gelip bir güzel yemişler.

MIKNATIS

(Anlatı)

Çok eskiden Mıkna adlı bir çoban varmış. Çobanın koyunları kaybolmuş. Dağlara gidip aramaya başlamış. Yalnızca çıplak kayaların olduğu bir yere gelmiş. Kayaların üstünden giderken çizmesinin bu kayalara yapıştığını hissetmiş. Eliyle kayaları yoklamış ama kayalar kuruymuş, elindeki eldivene de yapışmıyorlarmış. Yeniden yürümeye başlamış. Çizmelerinin yeniden yapıştığını görmüş. Oturup çizmelerini çıkarıp eline almış ve yeniden kayalara dokunmaya başlamış.

Deri kısımlarını sürünce yapışmıyor, çivili yerlerini sürünce yapışıyormuş.

Mıkna'nın ucu demir bir sopası varmış. Kayalara ağaç kısmıyla dokunmuş, yapışmamış ama demir kısmını dokundurunca yapışmış ve geri çekmek için çabalamış.

Mıkna kayayı incelemeye başlamış ve demire benzediğini fark etmiş ve bir parça kayayı eve getirmiş.

Mıknatıs doğada demir cevheri olarak bulunur. Cevherin içinde mıknatıs özelliği varsa en değerli demirdir. Mıknatıs da demire benzer.

Bir parça demiri mıknatısın üstüne koyarsak demir başka bir demir parçasını çekmeye başlar. Çelik bir iğneyi mıknatısın üzerine koyup bir süre bekletirsek bu iğnenin de mıknatıs özelliği kazandığını ve demiri kendine çektiğini görürüz. İki mıknatısı yan yana koyarsak, iki ucunun birbirini çektiğini, diğer iki ucun ise birbirini ittiğini görürüz.

Mıknatıs bir çubuğu ikiye bölersek her parçanın yine aynı özellikte olduğunu yani iki ucunun birbi-

rini çektiğini, diğer iki ucun ise birbirini ittiğini görürüz. Kaç parçaya bölersek bölelim aynı özelliğini koruduğunu fark ederiz. Aynı uçlar birbirini iter, karşı uçlar birbirini çeker. Daha da küçük parçalara böldüğümüzde de bu özellik kaybolmaz.

Bir çam kozalağını nasıl kesersen kes hep bir tarafının diğer taraftan farklı olduğunu görürsün. İki üst kısmı ya da iki alt kısmı birleştiremezsin ama bir üst bir alt kısmı rahatlıkla kesilen aynı yerden birleştirebilirsin.

Bir iğneye mıknatıs özelliği kazandırıp (uzun süre mıknatısın üstünde tutmak yeterlidir) bir çivinin ortasına koyduğumuzda kendi kendine hareket ettiğini görürsün. İğneyi ne yana döndürürsen döndür o yine de bir ucuyla öğleni (güney), diğer ucuyla da gece yarısını (kuzey) gösterir.

Mıknatıs bulunmadan önce denizde çok uzaklara gidilemiyordu. Denize açılıp karadan uzaklaşınca ancak güneş ve yıldızlara bakarak hareket ediliyordu. Hava kapalıysa ve ne güneş ne de yıldılar görünüyorsa nereye gittiklerini bilinmiyordu. Rüzgâr gemileri kayalara sürüklüyor ve parçalıyordu.

Mıknatısın bilinmediği dönemlerde kıyılardan çok fazla uzaklaşılmıyordu, mıknatısla birlikte rahatlıkla hareket etmeye başladılar. İğnenin uçlarının yardımıyla hangi yöne gittiklerini öğrendiler. Böylece kıyılardan daha uzaklara gitmeye ve yeni denizleri keşfetmeye başladılar.

Gemilerde mutlaka bu mıknatıs iğnesi (pusula) ve uzaklığı ölçmeye yarayan ip bulunurdu. Böylece geminin kıyıdan ne kadar uzaklaştığı ve hangi yöne gittiği bilinirdi.

BALIKÇIL, BALIKLAR VE YENGEÇ

(Masal)

Balıkçıl gölde yaşıyormuş ve orada da yaşlanmış, artık balık tutmaya pek gücü yokmuş. Kurnazlık edip nasıl yaşayacağını düşünmeye başlamış. Balıklara şöyle demiş: "Hey siz balıklar, başınıza nasıl bir felaket geleceğini bilmiyorsunuz. İnsanlar konuşurken, gölü boşaltıp hepinizi yakalayacaklarını söylediklerini duydum. Şu dağın ardında başka bir göl daha var. Size yardım ederdim ama yaşlandım, uçmak artık çok zor."

Balıklar yardım etmesi için balıkçıla yalvarmaya başlamışlar.

"Peki, sizi taşımaya gayret edeceğim ama hepinizi birden götüremem, teker teker taşıyabilirim."

Balıklar sevinmişler ve rica etmeye başlamışlar: "Önce beni! Önce beni!"

Balıkçıl da onları götürmeye başlamış. Ağzına alıyor, bir süre uçup bir tarlaya konuyor ve bir güzel yiyormuş. Böylece bir sürü balık yemiş.

Gölde bir de yaşlı bir yengeç yaşıyormuş. Balıkçılın balıkları götürmeye başladığını görünce:

"E, balıkçıl, şimdi de beni götür!" demiş.

Balıkçıl yengeci almış ve uçmuş. Balıkçıl yengeci tarlada tam atacakken, yerdeki balık kılçıklarını gören yengeç kıskaçlarıyla hemen boğazına sarılmış ve balıkçılı orada öldürmüş. Sonra da göle kadar yürümüş ve olan biteni balıklara anlatmış.

KUZGUN

(Hikâye)

Bizim orada yaşlı bir adam vardı, Pimen Timofeiç, doksan yaşındaydı. Torunuyla birlikte yaşardı. Beli iyice bükülmüştü, elinde bastonuyla zar zor yürürdü. Dişlerinin hepsi dökülmüştü, yüzü iyice buruşmuştu. Alt dudağı sürekli titrerdi. Yürürken ve konuşurken dudaklarını şapırdatırdı, bu yüzden ne dediği hiç anlaşılmazdı.

Biz dört kardeştik, hepimiz de ata binmeyi severdik. Ancak gezmeye çıkacak uysal atımız yoktu. Yalnızca yaşlı bir atla gezmemize izin verilirdi. Atın adını "Kuzgun" koymuşlardı.

Bir keresinde annem atla gezmemize izin vermişti, hepimiz seyisle birlikte ahıra gittik. Seyis Kuzgun'u eyerledi, önce en büyük ağabeyim bindi. Epeyce dolaştı; samanlığın sonra da bahçenin çevresini dolaştı, geri döndüğünde hepimiz bağırdık: "Hadi şimdi, daha hızlı git!"

Ağabeyim Kuzgun'a ayakları ve kamçısıyla vurdu, Kuzgun yanımızdan yıldırım gibi uçup geçti.

Büyük ağabeyimden sonra diğer kardeşim bindi, o da uzun süre bindi ve kamçıyla vurarak tırısa kaldırdı ve dağın eteklerini dolaşıp geri geldi. Biraz daha dolaşmak istiyordu ama üçüncü kardeşim bir an önce atı vermesini istedi. Üçüncü kardeşim samanlığın ve avlunun çevresinde dolaştı sonra köye gitti ve Kuzgun'u tırısa kaldırarak dağa doğru koşturdu ve sonunda ahıra döndü. Geldiğinde Kuzgun artık soluk soluğaydı, boynu ve sağrısı terden koyulaşmıştı.

Benim sıram gelince kardeşlerimi şaşırtmak ve ne kadar iyi bindiğimi göstermek için Kuzgun'u

olanca gücümle koşturmaya çalıştım ama Kuzgun ahırdan uzaklaşmak istemiyordu. Ne yaparsam yapayım, ne kadar vurursam vurayım koşmuyor, yavaş adımlarla yürüyor ve hemen geri dönüyordu. Ata kızdım ve elimdeki kırbacı olanca gücümle indirmeye, bir taraftan da ayaklarımla karnına vurmaya başladım.

Onun canını acıtacak yerlere vuruyordum, kırbaç darbelerimle kırıldı, ben de elimde kalan parçasıyla kafasına vurmaya başladım. Ancak Kuzgun yine de koşmak istemiyordu. Ben de geri döndüm ve seyisten daha büyük bir kırbaç vermesini istedim. Seyis de bana:

"Beyim, at binecek daha çok zamanınız olacak, hadi, inin. Ata niye eziyet ediyorsunuz?"

Üzüldüm ve şöyle dedim: "İyi de daha hiç gitmedim ki? Nasıl bindiğimi bir gör! Hadi, daha büyük bir kırbaç var. Onu ateşleyeceğim."

Seyis başını sallayıp:

"Ah, beyim, hiç vicdanınız yok. Niye ateşleyeceksin? Tam tamına yirmi yaşında. At yoruldu, zar zor soluk alıyor, iyice yaşlı. Baksanıza çok yaşlı artık! Aynı Pimen Timofeiç gibi. Onun sırtına binseniz kırbaçla vurup koşmasını ister miydiniz? Hiç acımaz mıydınız?"

Pimen'i anımsayınca seyise hak verdim. Attan indim ve onun nasıl terlediğini, burun deliklerini ne kadar zor açıp kapattığını, kuyruğunu sallayışını görünce atın gerçekten zor durumda olduğunu anladım. Oysa daha kısa bir süre önce benim gibi keyif aldığını düşünüyordum. Kuzgun'a o kadar üzüldüm ki ter içindeki boynunu öpmeye başladım ve ona vurduğum için beni affetmesini istedim.

Büyüdüğümden beri atlara hep acırım ve ata eziyet ettiklerini görünce hep Kuzgun'u, Pimen Timofeiç'i anımsarım.

KİRPİ VE TAVŞAN

(Masal)

Tavşan bir kirpiyle karşılaşmış:

"Kirpi kardeş keyfin iyi de senin şu ayakların hep yan basıyor."

Kirpi kızmış ve:

"Boş yere gülüyorsun, demiş. Benim eğri bacaklarım senin düz ayaklarından daha hızlı koşar. Şimdi eve gidip geleyim, sonra seninle yarışırız."

Kirpi eve gidip karısına: "Tavşanla iddiaya girdim, onunla yarışacağım!"

Kirpinin karısı yanıtlamış: "Anlaşılan sen aklını yitirmişsin! Sen kim tavşan kim! Onun bacakları dümdüz, seninkiler eğri ve küt."

Kirpi ise şöyle demiş: "Onun ayakları benim de aklım hızlı. Sen yalnızca benim dediğimi yap. Haydi gidiyoruz."

Sürülmüş bir tarlaya gelince karısına şöyle demiş:

"Sen şimdi git, şu evleğin sonuna saklan, biz tavşanla evleğin öbür ucundan koşmaya başlayacağız. Tavşan koşmaya başlayınca ben geri döneceğim, yarışın sonuna yaklaştığında sen ortaya çıkar ve 'Nerede kaldın seni bekliyordum' dersin; seni ben zanneder."

Kirpinin karısı evleğin sonuna saklanır, kirpi de tavşanın yanına gider.

Tavşan koşmaya başlayınca kirpi geriye dönüp saklanır. Tavşan bir koşu evleğin sonuna gelir, bir

bakar ki kirpi orada duruyor. Kirpinin karısı tavşana "Nerede kaldın seni bekliyordum" der.

Tavşan kirpinin karısını tanımaz ve "Bu bir mucize! Beni nasıl geçti" diye düşünür.

"Haydi bir daha yarışalım?"

"Haydi!"

Tavşan daha hızlı koşmaya başlamış, sonuna geldiğinde bir de bakmış, kirpi orada bekliyormuş.

"E be birader, seni daha ne kadar bekleyeceğim!"

"Bu ne müthiş şey! O kadar hızlı koştum yine de beni geçti. Hadi bir daha koşalım, bu sefer geçemeyeceksin."

"Koşalım!"

Tavşan olanca gücüyle koşar ama yarışın sonuna geldiğinde kirpinin onu beklediğini görür.

Tavşan durmadan sabaha kadar yarışır ve sonunda gücünü yitirir.

Sonunda kabul eder bir daha bilmeden iddiaya girmeyeceğini söyler.

İKİ KARDEŞ

(Hikâye)

İki kardeş birlikte yolculuğa çıkmışlar. Öğlen üzeri ormanda uyumaya yatmışlar. Uyandıklarında yanlarında bir kaya görmüşler, üzerinde bir şeyler yazıyormuş. Okumaya başlamışlar:

"Bu kayayı bulan, ormanda dosdoğru güneşin doğuşuna doğru yürüsün. Önüne bir nehir çıkacak. O nehri yüzerek diğer tarafa geçsin. Bir anne ayı ve yavrularını görecek. Ayı yavrularını alsın ve geriye hiç bakmadan dağa doğru kaçsın. Dağda bir ev görecek işte o evde mutluluğu bulacak."

Kardeşler yazıyı okuduktan sonra, küçük olanı şöyle demiş:

"Haydi birlikte gidelim. Belki nehri geçebilir yavru ayıları eve götürürüz, böylece mutluluğu birlikte buluruz."

Ağabeyi yanıtlamış:

"Yavruları almak için oraya gitmeyeceğim, sana da tavsiye etmiyorum. Birincisi; bu kayanın üstünde yazanın doğru olup olmadığını bilmiyoruz, belki de alay etmek için yazmışlardır. Belki de biz doğru anlamadık. İkincisi; yazılanlar eğer doğruysa, ormana girip nehre geldiğimizde hava kararmış olacak ve nehri bulamayız, kayboluruz. Haydi nehri bulduk diyelim, karşıya nasıl geçeceğiz? Belki çok hızlı akıyordur, belki çok derindir. Üçüncüsü; nehri geçtiğimizi varsayarsak, annesinden yavruları almak öyle kolay mı? Bizi öldürür, mutluluk ararken bir hiç uğruna mahvolup gideriz. Dördüncüsü; haydi yavruları aldık diyelim, dinlenmeden dağa kadar koşamayız. En önemlisi de bu evde nasıl bir mutluluk bulacağımız yazılmamış. Belki de hiç istemediğimiz bir mutluluk bekliyordur bizi."

Küçük kardeş yanıt vermiş:

"Bana göre öyle değil. Kim boşu boşuna böyle bir şey yazsın ki? Her şey açık biçimde yazılmış. Birincisi; denesek bile başımıza kötü bir şey gelmeyecek. İkincisi; eğer biz gitmezsek bu kayayı başka biri görecek, mutluluğa kavuşacak ve biz elimiz boş kalacağız. Üçüncüsü; hiçbir şey yapmadan ya da denemeden dünyada hiçbir şeye ulaşamazsın. Dördüncüsü de benim korktuğumu düşünmelerini hiç istemem."

Büyük kardeşin yanıtı şöyle olmuş:

"Unutma atasözü, 'pirince giderken elindeki bulgurdan da olursun', der. Bir de 'gökteki kuş değil eldeki kuş senindir'."

Küçük kardeş:

"Ben de başka bir söz biliyorum; 'kurttan korkuyorsan ormana gitme.' Bir de, 'oynatmazsan elini, doğrultamazsın belini.' Bana göre, gitmek gerekir."

Bu konuşmalardan sonra küçük kardeş gitmiş, büyüğü kalmış.

Küçük kardeş ormana girince nehri görmüş, nehri geçerek karşı kıyıdaki ayıyla karşılaşmış. Anne ayı uyuyormuş. Yavruları aldığı gibi arkasına bakmadan dağa doğru koşmuş. Dağın tepesine çıktığında onu bir kalabalık bekliyormuş. Onu bir arabaya bindirip şehre götürüp çar ilan etmişler.

Beş yıl çarlık yapmış. Altıncı yıl, ondan daha güçlü bir çar savaş açmış ve şehrini ele geçirerek onu kovmuş. Bunun üzerine yeniden yolculuğa çıkmış ve ağabeyinin yanına gitmiş.

Ağabeyi köyde yaşıyormuş, ne çok zengin ne de çok fakirmiş. Kardeşler birbirlerini gördükleri için çok sevinmişler ve başlarından geçenleri anlatmaya başlamışlar.

Büyük kardeş, "İşte benim dediğim çıktı, bütün bu süre içinde sakin ve iyi bir hayat yaşadım, sen ise çar olsan da bir sürü acı yaşadın."

Küçük kardeş yanıtlamış:

"Şimdi durumum iyi olmasa da ormana ve oradan da dağa gittiğime hiç üzülmüyorum çünkü hayatımda anımsayacağım bir şey var, oysa senin anımsayacağın hiçbir şeyin yok."

CİN VE İNCİ

(Masal)

Kayıkla giden bir adam elindeki inciyi denize düşürmüş. Kıyıya çıkınca eline bir kova almış ve denizin suyunu boşaltmaya başlamış. Üç gün üç gece durmadan boşaltmış.

Dördüncü gün bir su cini çıkıp sormuş:

"Suyu ne diye boşaltmaya çalışıyorsun?"

"İncimi düşürdüm onu bulacağım."

"Ne zaman bırakacaksın?"

"Denizi ne zaman kurutursam."

Bunun üzerine cin denize dönmüş ve adamın kaybettiği inciyi ona vermiş.

YILAN

(Hikâye)

Bir kadının Maşa adında bir kızı varmış. Maşa bir gün arkadaşlarıyla yüzmeye gitmiş. Kızlar elbiselerini çıkarmış, kıyıya bırakıp suya atlamışlar.

Sudan büyük bir yılan çıkmış ve Maşa'nın elbisesinin üstüne yatmış. Kızlar sudan çıkıp giysilerini giyip evlerine gitmişler. Maşa da giysisinin yanına gelince, üstünde yılanın yattığını görmüş, eline uzun bir değnek alıp kovmaya çalışmış ama yılan başını kaldırıp insan diliyle konuşmaya başlamış:

"Maşa, Maşa, benimle evleneceğine söz ver!"

Maşa ağlamaya başlamış.

"Giysimi verirsen dediğini yaparım."

"Evlenecek misin?"

"Evleneceğim." Yılan bunun üzerine giysinin üstünden kayıp suya dönmüş.

Maşa giysisini giyip eve koşmuş. Evde başına geleni annesine anlatmış: "Anneciğim, yılan benim giysimin üstüne yatmıştı, benimle evlenmezsen geri vermem dedi. Ben de söz verdim onunla evleneceğime."

Annesi gülmüş ve "Rüya görmüşsün" demiş.

Bir hafta sonra bir sürü yılan Maşa'nın evine gelmiş.

Yılanları gören Maşa, "Anneciğim benim için geldiler" demiş.

Annesi inanmamış ama dışarıya bakınca korkmuş ve pencereleri ve kapıyı sıkı sıkıya kapatmış. Yılanlar avlu kapısından geçmişler ama içeriye girememişler. Geri dönmüşler ve hepsi bir yumak olup pencereye atılmışlar. Camı kırıp içeriye düşmüşler; masaya, sandalyelere, sobaya, yataklara, her yere yayılmışlar. Maşa sobanın kenarına saklanmış ama yılanlar onu bulmuş ve oradan çıkarıp suya götürmüşler.

Annesi ağlıyor, peşlerinden koşuyormuş. Ancak bir türlü yetişememiş. Yılanlar Maşa ile birlikte suya dalmışlar.

Annesi ağlamaya başlamış, kızının öldüğünü düşünmüş.

Bir gün annesi pencereden bakarken Maşa'nın eve doğru geldiğini görmüş; bir oğlan çocuğunun elinden tutmuş, kucağında da bir kız çocuğu varmış.

Annesi çok sevinmiş, Maşa'ya sarılıp öpmeye ve bunca zamandır nerede kaldığını, bu çocukların kimin olduğunu sormaya başlamış. Maşa çocukların kendisinin olduğunu ve su krallığında yaşadığını anlatmış.

Kızına su krallığında nasıl yaşadığını sormuş, Maşa yeryüzünden daha iyi olduğunu söylemiş.

Annesi kızının kalmasını istemiş ama Maşa kabul etmemiş. Kocasına geri döneceğine dair söz verdiğini söylemiş.

"Peki nasıl gideceksin?"

"Kıyıya gidip 'Osip, Osip çık ve beni al!' diye bağıracağım, o da kıyıya çıkıp beni alacak."

"Tamam ama bu gece benimle kal."

Maşa yatıp uyumuş, annesi de eline baltayı alıp kıyıya gitmiş.

Kıyıya yaklaşınca "Osip, Osip çık!" demiş.

Yılan kıyıya çıkmış. Annesi de baltayla yılanın kafasını koparmış. Su kandan kıpkırmızı kesilmiş.

Annesi eve döndüğünde Maşa uyanmış. "Anneciğim sıkıldım, ben evime gidiyorum" demiş ve çıkmış.

Maşa kızını kucağına almış, oğlunun da elinden tutmuş.

Kıyıya geldiğinde "Osip, Osip, çık beni al!" demiş ama kimse çıkmamış.

Suya dikkatle bakınca suyun kırmızı olduğunu ve yılanın başının suyun üstünde durduğunu görmüş.

Bunun üzerine Maşa kızı ve oğlunu öpüp onlara şöyle demiş:

"Artık anneanneniz yok, anneniz de olmayacak. Sen, kızım, bir kırlangıç ol ve hep suyun üstünden uç. Oğlum sen de bülbül ol, her şafakta öt. Ben de kumru olacağım ve öldürülen kocamın ardından bağırıp duracağım."

Her biri farklı yönlere uçup gitmişler.

SERÇE VE KIRLANGIÇ

(Hikâye)

Bir keresinde avluda durmuş, çatıdaki kırlangıç yuvasına bakıyordum. İki kırlangıç uçup gitti, yuva boş kaldı.

Kırlangıçlar uçmaya devam ederken çatıdan uçup gelen bir serçe yuvanın içine atladı, etrafa bakındı, kanatlarını çırptı, yuvaya gömülüverdi; sonra başını uzatıp cik cik ötmeye başladı.

Kısa süre sonra kırlangıç geri döndü. Yuvasına konacakken misafiri gördü, çığlıklar atmaya ve kanatlarını çırpmaya başladı ve sonra uçtu.

Serçe oturuyor ve ötüyordu.

Birden büyük bir kırlangıç sürüsü göründü; bütün kırlangıçlar, sanki serçeyi görmek istiyorlarmış gibi yuvanın etrafında uçup uzaklaştılar.

Serçe hiç tınmadı bile, başını çevirdi ötmeye devam etti.

Kırlangıçlar tekrar yuvaya doğru uçtular, bir şeyler yapıp yine uzaklaştılar.

Kırlangıçlar boşuna uçmuyordu, her seferinde gagalarında bir parça çamur getiriyor ve yuvanın deliğini kapatıyorlardı.

Kırlangıçlar tekrar tekrar uçtular ve her seferinde yuvayı biraz daha kapattılar, yuvanın açık yeri gittikçe daha da küçüldü.

Önceleri serçenin boynu görünüyordu, sonra başı görünmeye başladı, daha sonra gagası ve en sonunda serçeden görünecek bir şey kalmadı. Kırlangıçlar onu yuvaya hapsetmişlerdi.

Çığlık çığlığa uçuyor, evin etrafında dolanıyorlardı.

KAMBİZ VE PSAMTEK

(Tarih)

Pers Kralı Kambiz, Mısır'ı fethedip Mısır Kralı Psamtek'i esir alınca diğer Mısırlılarla birlikte Psamtek'in

de meydana getirilmesini emretti. Meydana iki bin kişi getirilmesini ve onlarla birlikte Psamtek'in kızının da yırtık ve eski giysiler giydirilerek su taşımaya yollanmasını emretti. Firavunun kızıyla birlikte yine aynı şekilde giydirilen ileri gelenlerin kızları da su taşıyacaktı.

Kızlar babalarının yanından geçerken, kızlarını gören babalar ağlamaya başladılar. Bir tek Psamtek ağlamıyordu, kızını görünce gözünü yere indirmişti.

Kızlar geçtikten sonra Kambiz, diğer Mısırlı gençlerle birlikte Psamtek'in oğlunu çıkardı meydana. Hepsinin boyunlarına ip bağlanmış, ağızlarına gem vurulmuştu. Öldürmeye götürüyorlardı.

Bunu gören Psamtek oğlunun idam edilmeye götürüldüğünü anladı. Tıpkı kızını gördüğündeki gibi, diğer babalar ağlarken o yalnızca başını önüne indirdi.

Sonra Psamtek'in önünden çok uzaktan akrabası olan eski bir arkadaşı geçti.

Adam önceden çok zengindi, şimdi askerlerden sadaka dilenecek kadar yoksullaşmıştı. Psamtek onu görünce arkadaşının adını söyleyerek dövünmeye ve ağlamaya başladı. Kambiz, onun bu davranışına şaşırdı ve nedenini öğrenmek istedi.

"Psamenit, Kral Kambiz, kızının, gözünün önünde aşağılandığını ve oğlunun ölüme yollandığını görünce ağlamadın da akraban bile sayılmayacak bu dilenciyi görünce neden ağlamaya başladığını öğrenmek istiyor."

"Kambiz! Benim kendi derdim öyle büyük ki ağlamak fayda etmez. Bir zamanlar zengin olan arkadaşıma ise yaşlılığında dilenecek hale düştüğü için acıdım."

Orada, yine esir olan Lidya Kralı Karun da vardı. Bu sözleri duyunca, kendi derdinin de büyük olduğunu anladı ve ağlamaya başladı, orada bulunan bütün Persler de ağlamaya başladı.

Bunun üzerine Kambiz'e bir acıma geldi ve Psamtek'in oğlunun geri getirilmesini ve Psamtek'in de yanına yollanmasını emretti. Ancak oğluna yetişemediler, idam edilmişti. Psamtek'i Kambiz'in yanına çıkardılar. Kambiz onu bağışladı.

KÖPEKBALIĞI

(Hikâye)

Gemimiz Afrika kıyılarına demir atmıştı. Hava çok güzeldi, denizden tatlı bir rüzgâr esiyordu ama akşama doğru her şey değişti; boğucu bir hava geldi ve Sahra çöllerinden geldiği belli olan yakıcı bir rüzgâr esmeye başladı.

Güneş batmadan hemen önce güverteye çıkan kaptan "Haydi yüzmeye!" diye bağırınca denizciler peş peşe suya atladı. Suya indirdikleri bir yelkeni bağlayarak kendilerine havuz gibi bir şey yaptılar.

Gemide yanımızda iki de çocuk vardı. Onlar da denize atlamışlardı ama havuz kalabalık gelmiş olmalı ki açık denizde yarışmaya başladılar.

İkisi de suyun içinde yılan gibi kıvrılıyor ve gemi çıpasının olduğu yerdeki dubaya yüzüyorlardı.

Önce birisi öne geçmişti ama daha sonra arkadaki gelip onu geçmişti. Çocuğun eski bir topçu olan babası güvertede durmuş oğluyla gurur duyuyordu. Oğlu geride kalmaya başlayınca bağırmaya başladı: "Haydi bırakma! Gayret et!"

Birden güvertedekilerden biri "Köpekbalığı!" diye bağırdı. O tarafa baktığımızda bu deniz canavarının sırtını gördük.

Köpekbalığı doğruca çocuklara doğru yüzüyordu.

"Geriye! Geriye! Dönün! Köpekbalığı!" diye bağırdı eski topçu. Ancak çocuklar onu duymuyorlar, ileriye doğru yüzüyor ve gülüşüyor ve bağırışıyorlardı.

Kâğıt gibi bembeyaz olan topçu hiç kımıldamadan çocuklara bakıyordu.

Tayfalar hemen sandalı indirmiş, binmiş ve olanca güçleriyle çocuklara doğru kürek çekmeye başlamışlardı ancak çocuklardan çok uzaktaydılar, çocuklarla köpekbalığının arasında ise neredeyse yirmi adım kadar kalmıştı.

Çocuklar önce onlara bağırılanları anlamamış ve köpekbalığını görmemişlerdi. Sonra içlerinden biri etrafa bakınca keskin bir çığlık atmıştı. Korkan çocuklar farklı yönlere yüzmeye başlamıştılar.

Bu çığlık sanki topçuyu da uyandırmıştı. Hemen gemideki topa doğru koştu. Namluyu çevirdi, topun üzerine uzandı, nişan aldı ve fitili yaktı.

Güvertede toplanan herkes korkudan donmuş gibiydik, neler olacağını bekliyorduk.

Topun sesi duyuldu, topçunun hemen orada yere düştüğünü ve eliyle yüzünü kapattığını gördük. Köpekbalığına da çocuklara da ne olduğunu göremiyorduk çünkü her tarafı duman bürümüştü.

Suyun üstündeki duman dağıldıktan sonra, önce hafif bir kulaç sesi duyuldu sonra kulaç sesi arttı ve sonunda her taraftan sevinç dolu çığlıklar yükseldi.

Yaşlı topçu ellerini açıp kalktı ve denize baktı.

Denizin üstünde ölü köpekbalığının sarımsı karnı görünüyordu. Kayık birkaç dakika içinde çocuklara ulaştı ve onları gemiye getirdi.

CAM NEDEN BUĞULANIR VE ÇİY NASIL OLUR

(Akıl Yürütme)

Su kuruduğunda bu suya ne olur?

Sıcakta her şey genleşir. Su da sıcakta genleşir, gözle görülemeyecek kadar küçük parçalara ayrılır ve havaya karışır. Havaya karıştıklarında bu küçük parçaları, buharı, hava da sıcak olduğu sürece göremeyiz. Ancak havayı soğuttuğunuzda buhar da soğur ve gözle görülür hale gelir.

Eğer saunayı iyice ısıtır ve oradaki sıcak tuğlaya su dökerseniz su buharlaşır. Bu işlemi tekrar yapın, yine buhar oluşur. Eğer sauna sıcaksa bu uçan sular ayrışarak havaya karışır. Bu su zerrecikleri içerideki havada asılı dururlar ama biz onları göremeyiz. Saunadaki hava bu zerrecikleri içine alır. Çok daha fazla buhar çıkarılırsa içerideki hava fazla buharı içine alamaz, artık doymuştur ve fazla olan bu buhar damlalar halinde yere düşer. Bazı zerreler havada tutunurken, bazıları tutunamaz ve düşerler.

Sıcak olmayan bir saunaya kızgın bir tuğla getirir ve üstüne bir tas su dökersek, bu sular da ayrışır ve su zerrelerini hava içine alır. Ancak ikinci tas suyu döktüğümüzde, yukarı çıkan su buharı damlalar halinde yere düşer. Fazla su damlalar halinde yere düşer. Soğuk hava ancak alabileceği kadarını içine kabul etmiştir. Görüldüğü gibi içerisi sıcakken, hava daha fazla buharı içine almıştır.

Eğer cama nefes verirsek camda damlalar oluşur. Ne kadar soğuksa o kadar çok damla olur. Peki neden? Çünkü insanın nefesi camdan daha sıcaktır ve nefesimizde uçan su zerrecikleri vardır. Bu zerrecikler cama çarptığı anda suya dönüşürler.

Banyo süngeri içinde su tutar ve süngeri sıkmazsak bu suyu göremeyiz. Süngeri sıktığınız zaman su akar. Hava da sıcakken aynı şekilde tutar ve hava soğuyunca su aşağıya dökülür.

Eğer yazın mahzenden soğuk bir tas çıkarırsan, kenarlarında su damlaları görürsün. Bu su nereden çıkmıştır? Onlar hep oradaydılar. Sıcak olduğu için görünmüyorlardı ama havadaki ısı soğuk tasa geçtiğinde, tasın çevresindeki hava soğur ve damlalar ortaya çıkar. Camlarda da aynı şey olur. İçerisi sıcaktır ve buhar havada durur ama camın dışındaki soğuk hava dışarıdan camı soğutunca damlalar süzülmeye başlar.

Çiy de aynı prensiple oluşur. Gece toprak soğuyunca, üstündeki hava da soğur ve soğuyan havadaki buhar damlalar halinde yere düşer.

Bazen dışarısı soğuk içerisi sıcakken camlar buğulanmaz, bazen de dışarısı sıcak, içerisi daha az sıcakken camlar buğulanır.

Bazen gece sıcakken çiy oluşurken, soğuk gecelerde çiy meydana gelmez.

Peki neden? Çünkü kuru ve nemli hava vardır. Kuru hava daha yeterince ısınmadan buharlaşmadan, nemli hava ise yeterince ısınmadan daha fazla buhar içeremediğinden meydana gelir. Kuru hava, tamamen suyla dolu olmayan sünger gibidir. Nemli hava ise iyice suyu emmiş sünger. Hava birazcık soğuyunca süngeri sıkmış gibi damlacıklar düşmeye başlar. Nemli havadaki her şey eğer havadan daha soğuksa ıslanır, kuru havada ise tam tersine ıslak eşyalar kurur. İçlerindeki buhar dışarı çıkar ve hava onları içine alır.

PİSKOPOS VE HAYDUT

(Gerçek Hikâye)

Haydudun birini epeydir arıyorlarmış. Bir gün giysilerini değiştirip şehre gitmiş. Şehirde polis onu tanımış ve peşinden koşmaya başlamış. Haydut piskoposun evine doğru kaçmış. Dış kapı açıkmış ve o da bahçeye girmiş.

Çalışanlardan biri ne istediğini sormuş. Haydut ne diyeceğini bilememiş ve ağzına ilk gelen şeyi söylemiş: "Piskoposu görmeliyim!"

Piskopos, haydudu kabul etmiş ve kendisini neden görmek istediğini sormuş.

"Ben haydudum, arkamdan polisler geliyor. Beni sakla yoksa seni öldürürüm."

"Ben yaşlı bir adamım, ölümden korkmam ama sana acıdım. Konuk odasına geç ve dinlen, ben de sana yiyecek göndereyim."

Polisler piskoposun evine girmeye cesaret edememiş ve haydut geceleyin orada kalmış.

Haydut dinlenirken piskopos onun yanına gelmiş ve şöyle demiş: "Açtın ve üşüyordun, üstelik seni bir kurt gibi kovalıyorlardı o yüzden sana acıdım ama daha çok da kötülük yaparak ruhunu mahvettiğin için acıdım. Kötülük yapmayı bırak."

"Hayır, kötülük yapmadan yaşayamam. Haydut doğdum ve haydut olarak öleceğim."

Piskopos odadan çıkmış ve bütün kapıları açarak uyumuş.

Haydut gece kalkmış ve odada dolaşmaya başlamış. Piskoposun hiçbir şeyi gizlemediğini ve bütün kapıları açık bıraktığını görünce şaşırmış.

Çalabileceği bir şey var mı diye etrafa bakınmış ve büyük gümüş bir şamdan görmüş, "Tamam bunu

alırım, epey para eder, sonra da buradan giderim, yaşlı adamı öldürmem."

Dediği gibi de yapmış.

Polisler piskoposun evinin önünden ayrılmamışlar, her tarafı sarıp bekliyorlarmış. Haydut dışarı çıkar çıkmaz hemen yakalamışlar ve şamdanı da bulmuşlar.

Haydut her şeyi inkâr etmiş ama polis "Eski suçlarını inkâr etsen bile şu şamdanı çaldığını inkâr edemezsin. Piskopos şimdi bunu çaldığını söyleyecektir" demiş.

Hırsızı piskoposa götürmüşler, şamdanı gösterip sormuşlar:

"Bu sizin mi?"

"Benim."

"Şamdanınızı işte bu hırsız çalmış."

Haydut susuyormuş, gözleri aynı kurtlarınki gibi fır fır dönüyormuş.

Piskopos içeri girip şamdanın eşini de getirmiş ve hayduda vermiş:

"Dostum, diğer şamdanı niye almadın? Ben sana ikisini de hediye etmiştim."

Haydut ağlamaya başlamış:

"Ben hırsızım, haydudum, götürün beni!"

Sonra piskoposa dönüp eklemiş:

"Bağışlayın beni, Tanrı adına, bana dua edin."

YERMAK

(Tarih)

Çar Korkunç İvan zamanında zengin tüccar ailesi Strogonovlar Perm'de Kama Nehri kıyısında yaşıyor-

lardı. Kama yakınlarında çevresi yüz kırk versta[1] olan çok verimli topraklar olduğunu duymuşlardı; toprak neredeyse yüzyıldır ekilmemiş, orman neredeyse yüzyıldır kesilmemişti. Ormanda bol miktarda vahşi hayvan vardı, göllerde de bol balık. Oralarda kimse yaşamıyor, yalnızca Tatarlar gelip geçiyor, avlanıyordu.

Strogonovlar çara bir mektup yazdılar: "Bu toprakları bize ver, oraya şehirler kuralım, halkı oraya götürüp yerleştirelim, Tatarların da buradan geçmesine engel olalım."

Çar kabul etti ve toprakları onlara verdi. Strogonovlar oraya yerleştirmek için adam toplamak üzere kâhyalarını dört bir yana yolladılar. Bir sürü insan toplandı. Strogonovlar gelenlere toprak, orman ve hayvan verdiler; hiçbir vergi almadılar, yalnızca Tatarlarla savaşmak gerektiğinde askerlere katılmalarını söylediler. Böylece Rus köylüleri bu topraklara yerleşti.

Yirmi yıl geçti. Strogonovlar daha da zenginleştiler, yüz kırk verstalık bu toprak onlara az gelmeye başladı. Daha çok toprak istemeye başladılar. Yüz versta ötelerinde Ural Dağları başlıyordu, bu dağların ardında, uçsuz bucaksız çok bereketli topraklar olduğunu duydular. Oraların sahibi Sibiryalı Knyaz Kuçum'du. Kuçum önceleri Rus Çarına bağlıydı ama sonraları baş kaldırmış ve Strogonovların şehirlerini yağmalamaya başlamıştı.

Strogonovlar çara yeniden mektup yazdılar: "Bu toprakları bize verirsen senin yardımınla buralara boyun eğdiririz; şimdi hırsız Knyaz Kuçum sana karşı ayaklanıyor, bizim topraklarımızı elimizden al-

---

[1] Yaklaşık 1,06 kilometre.

mak istiyor. Emret, Ural'ın ardındaki toprakları ele geçirelim; Kuçum'u yenip o toprakları senin iraden altına sokalım."

"Eğer gücünüz varsa Kuçum'dan alın. Ancak Rusya'dan oraya çok kimse kaydırmayın" diye yanıt verdi Çar.

Strogonovlar çarın yanıtını alınca dört bir yana haber salıp insan toplamaya başladılar. En çok da Volga ve Don boyundaki Kazakların gelmesini emrettiler. O sıralar Volga ve Don boyunda çok Kazak vardı. 200, 300, 600 kişilik çeteler halinde dolanıyor, kendilerine bir ataman seçiyor, küçük yelkenlilerle nehirde dolaşıyor, gemileri durdurup yağmalıyorlardı. Kışları ise kıyıdaki şehirlerinde konaklıyorlardı.

Strogonovların adamları Volga boyuna gelip oraların en ünlü Kazaklarını soruşturmaya başladılar. Oradakiler şöyle dediler:

"Bir sürü Kazak var. Ellerinden çekmediğimiz kalmadı. Mişka Çerkaşenin var; Sarı-Azman var... Ancak en belalısı ataman Yermak Timofeiç. Bin kişilik ordusu var, yalnızca halk değil tüccarlar da korkuyor, çarın askerleri de ona ilişmeye çekiniyorlar."

Strogonovların adamları Ataman Yermak'a gidip onu kendilerine katılması için konuşmaya başladılar. Yermak onları dinledi ve Meryem Ana'nın göğe yükselişi bayramında geleceğini söyledi.

Bayrama doğru başlarında Yermak Timofeiç olmak üzere altı yüz Kazak Strogonovlara geldi. Strogonov, önce onları yakındaki Tatarların üzerine gönderdi. Kazaklar onları öldürdü. Ancak yapacak bir şey kalmayınca Kazaklar çevreyi dolaşıp yağmaya başladılar.

Strogonov, Yermak'ı çağırıp "Böyle davranırsanız sizi burada daha fazla barındırmam" dedi.

"Ben de bu durumdan memnun değilim" diye yanıt verdi Yermak. "Doğru, yapacak işleri olmayınca onlara hâkim olamıyorum. Bize görev ver."

"O zaman Uralları geçip Kuçum'a saldırın ve topraklarını ele geçirin. Çar sizi ödüllendirecektir" dedi Strogonov.

Çarın mektubunu gösterdi. Yermak memnun oldu ve Kazaklarını topladı.

"Beni küçük düşürüyorsunuz, anlamsızca yağmalıyorsunuz. Eğer bu işi bırakmazsanız sizi kovacak, peki nereye gideceksiniz? Volga boyunda çarın askerleri var; sizi yakalarlar, eski yaptıklarınızın cezasını da çekersiniz. Madem canınız sıkılıyor, işte size yeni bir iş."

Strogonov'a Uralların ötesini fethetme izni veren çarın mektubunu gösterdi. Kazaklar kendi aralarında konuştular ve gitmeyi kabul ettiler. Bunun üzerine Yermak, Strogonov'a gidip nasıl yapacaklarını düşünmeye başladılar.

Ne kadar yelkenli kayık, ne kadar tahıl, hayvan, silah, barut, kurşun gerektiğini ve yanlarına Tatar esirlerden kaç çevirmen alacaklarını, silah ustası kaç Alman götürmeleri gerektiğini hesapladılar.

"Bana pahalıya mal olsa da istediklerinin hepsini vereyim, yoksa burada kalıp beni batıracak" diye düşünen Strogonov, istenen her şeyi toplayıp Yermak ve Kazaklarının emrine verdi.

Yermak ve Kazaklar, her birinde yirmi adam olmak üzere otuz iki büyük kayıkla 1 Eylülde Çusovaya Nehrinden yukarı doğru yola çıktılar. Dört gün kürek çektiler ve Serebryanaya Irmağına ulaştılar. Sonrasında su üzerinden gitmek mümkün değildi. Rehberlere sorup soruşturdular, dağları aşmak zorunda

olduklarını gördüler, dağların ardında iki yüz versta karadan gittikten sonra yeniden nehre çıkacaklardı. Kazaklar mola verip oraya yerleştiler, bu arada bütün ağırlıklarını kayıklardan indirip arabalara yüklediler ve kara yoluyla dağı aşmak üzere yola çıktılar. Her taraf ormanlıktı ve kimseler yaşamıyordu. On gün yürüdüler ve sonunda Jarovnya Irmağına çıktılar. Kıyıda yeniden kayıklarını kurup suya indirdiler ve ırmaktan aşağıya doğru ilerlemeye başladılar. Beş gün boyunca gittiler ve sonunda daha güzel bir yere vardılar; çayırlar, orman ve göl. Balık da hayvan da boldu ve vahşi hayvanlar daha insan nedir bilmiyordu. Bir gün daha gittiler ve Tura Irmağına çıktılar. Tura boyunda artık Tatar köyleri görünmeye başlamıştı.

Yermak köyün birine adamlarını yollayıp nasıl bir yer ve kaç kişi olduğunun öğrenilmesini istedi. Yirmi Kazak kıyıya çıktı, bütün Tatarları korku içinde bırakarak ne var ne yok yağmaladılar, hayvanları aldılar. Tatarların bazılarını öldürdüler, bazılarını esir aldılar.

Yermak çevirmenler aracılığıyla Tatarları sorguya çekti; ne yer ne içerler, ne yaparlardı, kimin egemenliğinde yaşıyorlardı? Tatarlar Sibirya Hanlığı'ndan olduklarını ve çarlarının Kuçum olduğunu söylediler.

Yermak, Tatarları serbest bıraktı, içlerinden en akıllı üç tanesini yol göstersin diye yanında alıkoydu.

İleriye doğru hareket ettiler. İlerledikçe nehir daha da genişliyor ve topraklar da yerleşim yerleri de güzelleşiyordu.

Daha çok insanla karşılaşıyorlardı ama onlara kıyasla oldukça zayıftılar. Nehir boyunca rastladıkları bütün köyleri ele geçirdiler.

Köyün birinde büyük sayıda esir aldılar, içlerinde saygıdeğer bir Tatar da vardı. Onun kim olduğunu sordular.

"Benim adım Tauzik, Çar Kuçum'un hizmetkârıyım ve onun iradesiyle bu köyün lideriyim."

Yermak, Kuçum hakkında sorular sordu. Onun Sibir şehri uzak mıydı, kaç adamı vardı, zengin miydi? Tauzik her şeyi anlattı.

"Kuçum dünyadaki en büyük çardır. Onun şehri Sibir, dünyadaki en büyük şehirdir. Şehirdeki insan ve hayvan sayısı gökteki yıldızlar kadardır. Silahlı gücünün ise haddi hesabı yoktur, herkes bir araya gelse de kimse onu yenemez."

"Biz Ruslar, senin çarını yenmeye ve şehrini almaya, Rus çarının egemenliğine katmaya geldik. Bizim de gücümüz çok büyük. Benim yanımdakiler yalnızca öncüler, arkadan gelenlerin haddi hesabı yok ve hepsi de silahlı. Sizin ok ve yaylarınız da neymiş tüfeklerimiz ağaçları bile delip geçer. Bak, kendin gör."

Yermak ağaca ateş etti, ağaç devrildi; Kazaklar da dört bir yandan ateş etmeye başladılar. Tauzik korkudan yere kapaklandı.

"Şimdi git çarına gördüklerini anlat" dedi Yermak. "Boyun eğmesini söyle, yok boyun eğmezse şu ağaç gibi olur sonu."

Tauzik'i serbest bıraktı.

Kazaklar daha da ileri gittiler. Daha büyük bir nehir olan Tobol'a ulaştılar, Sibir şehrine gittikçe yaklaşıyorlardı. Babasan Nehrine vardılar, kıyısında bir şehir ve çok sayıda Tatar vardı.

Onların kim olduğunu öğrenmek için çevirmenleri yolladılar. Çevirmen geri geldi:

"Kuçum'un ordusu toplanmış. Ordunun başında da damadı Mametkul var. Beni yanına çağırdı ve size, geri dönmenizi yoksa hepinizi öldüreceğini söylememi emretti."

Yermak, Kazaklarını topladı, kıyıya çıkıp Tatarlara ateş etmeye başladı. Silah seslerini duyan Tatarlar kaçtılar. Kazaklar peşlerinden gitti, kimini doğradılar kimini de esir aldılar. Mametkul ise zar zor kaçıp kurtuldu."

Kazaklar yollarına devam ettiler. Hızlı ve geniş bir nehir olan İrtış'a vardılar. İrtış üzerinden bir gün gittikten sonra güzel bir şehre varıp orada durdular. Kazaklar şehre girdi. Kazaklar şehre girer girmez üzerlerine ok yağmaya başladı, Tatarlar üç Kazak'ı yaraladılar. Yermak şehri teslim etmelerini yoksa herkesi kılıçtan geçireceğini söylemek üzere çevirmenleri yolladı. Çevirmen geri döndüğünde şöyle dedi:

"Şehirde Kuçum'un komutanı Atik Murza Kaçara yaşıyor. Çok askeri var ve şehri teslim etmeyecek."

Yermak Kazaklarını topladı ve onlara şöyle dedi:

"Çocuklar eğer bu şehri alamazsak Tatarlar direnmeye başlayacaklar. Bize de hayat hakkı tanımayacaklar. Ne kadar çok korku yaratırsak o kadar kolay olur. O nedenle herkes toplansın ve hep birlikte saldıracağız."

Öyle de yaptılar. Çok Tatar vardı ve hepsi de yiğitti.

Kazaklar ileri atıldıklarında ok yağmuruna tuttular. Kazakların üstüne oklar yağıyordu. Kimini öldürdüler, kimini ağır yaraladılar.

Kazaklar iyice öfkelendiler ve Tatarların yanına ulaşınca önlerine kim çıkarsa öldürmeye başladılar.

Kazaklar şehirde çok şey ele geçirdiler; hayvan, halı, kürk ve bal. Ölülerini gömdüler, dinlendiler ve ganimetlerini alıp yollarına devam ettiler. Bir süre gittikten sonra kıyıda bir şehir gördüler. Şehrin çevresinde sayısız asker duruyordu. Askerler hendeklerin içine yerleşmişti, hendekler de ağaç kütükleriyle pekiştirilmişti. Kazaklar durdular. Düşünmeye başladılar. Yermak hepsini topladı.

"Evet, çocuklar ne yapıyoruz?"

Kazaklar çekiniyorlardı. Kimi şehre girmeden geçip gidelim, kimi de geriye dönelim diyordu.

Canları sıkılmaya ve Yermak'a söylenmeye başlamışlardı.

"Bizi ne diye buralara getirdin" diyorlardı. "İçimizden kaç kişiyi öldürdüler, kaçımızı yaraladılar. Hepimiz burada ölüp gideceğiz."

Ağlamaya başladılar.

Yermak yardımcısı İvan Koltso'ya döndü.

"Peki ya sen, Vanya, sen ne diyorsun?"

"Ne mi düşünüyorum? Bugün olmasa yarın öleceğiz, yarın olmazsa da şansımıza, sobanın üstünde yatarken öleceğiz. Dolayısıyla bana göre, kıyıya çıkıp Tanrı'nın izniyle doğruca Tatarların üzerine çullanalım."

"Ah, aslansın sen Vanya! Öyle de yapmak gerek. Siz, çocuklar! Sizler Kazak değil karısınız. Ancak balık tutmaya ve Tatar karılarını korkutmaya yararsınız. Görmüyor musunuz? Geri dönersek hepimizi öldürürler, yanından geçsek öldürürler, burada kalsak yine öldürürler. Nereye gideceğiz? Biraz uğraştıktan sonra her şey kolay gelir. Bakın çocuklar, babamın çok güçlü bir aygırı vardı. Dağda da aynı giderdi ovada da, yokuşa geldiğinde geri geri çekilir-

di, daha kolay çıkacağını düşünürdü. Geri çekilince babam değnekle dürtmeye başladı. Öyle huysuzlandı ki arabayı devirdi. Babam atı çözdü ve iyice bir haşladı. Oysa doğru düzgün gitse hiç acı çekmeyecekti. Şimdi biz de aynı durumdayız. Yapacak tek şeyimiz var, o da doğrudan Tatarlara saldırmak."

Kazaklar gülmeye başladılar.

"Timofeiç, belli, sen biz aptallardan akıllısın, sormana bile gerek yok. Nereye istersen götür. İnsan iki kere ölmez, birincisinden de kaçamaz."

"Peki çocuklar, dinleyin! Şöyle yapacağız. Daha hepimizi görmediler. Üç gruba ayrılacağız. Birinci grup ortadan doğruca üstlerine saldıracak, diğer iki grup ise sağ ve sollarına sarkacak. Bizim ortadan geldiğimizi görünce, hepimizin orada olduğunu düşünüp siperlerinden çıkacaklar. İşte o zaman yanlardan saldıracağız. İşte böyle çocuklar. Bunları ezersek, korkacak başka kimse yok. Kendi kendimizin çarı olacağız."

Dediği gibi de yaptılar. Yermak'la birlikte ortadan saldırdıklarında Tatarlar haykırarak dışarı fırladılar ve sağdan İvan Koltso, soldan da Ataman Meşçeryak darbe indirdi. Tatarlar dağılıp kaçmaya başladılar. Kazaklar da önlerini çıkanı öldürdüler. Sonrasında da kimse Yermak'ın karşısında direnmeye cesaret edemedi. Böylece Sibir şehrine ulaştı. Yermak şehre çar gibi girip yerleşti.

Çevre hanlar Yermak'a saygılarını sunmaya başladılar. Tatarlar da Sibir'e yerleşmeye başladılar. Kuçum ve damadı Mametkul doğrudan Yermak'ın karşısına çıkmaya korkuyorlar, çevresinde dolanıp onu nasıl yeneceklerini düşünüyorlardı.

Baharda suların yükselmesiyle gelen Tatarlar, Yermak'a "Mametkul büyük bir ordu topladı, senin

üstüne yürüyecek, Vagay Irmağı kıyısında toplanıyor" dediler.

Yermak nehirden gidip bataklığı ve ormanı aşarak Mametkul'a baskın yaptı, birçok Tatar öldürdü, Mametkul'u ise canlı yakalayıp Sibir'e getirdi. Sonrasında düşman Tatar oldukça azaldı, Yermak boyun eğmeyenlerin üzerine de yazın yürüdü; İrtış ve Obi nehir boyundaki iki ayda zor geçeceğin bütün yerleri fethetti.

Yermak bütün buraları ele geçirdikten sonra Stroganovlara haberciyle bir mektup yolladı.

"Ben Kuçum'un şehrini ele geçirdim," diyordu, "Mametkul'u da esir aldım. Buradaki bütün halk benim yönetimime girdi. Ancak çok fazla kayıp verdik. Buraya adam gönderin ki ortalık neşelensin. Burada topraklarındaki ganimetin haddi hesabı yok."

Mektupla birlikte değerli kürkler yolladı: tilki, sansar, samur.

O günlerin üzerinden iki yıl geçti. Yermak, Sibir'i hâlâ elinde tutuyordu ama Rusya'dan beklediği yardım gelmemiş ve Yermak elinde çok az Rus kalmıştı.

Bir seferinde Tatar Karaça, Yermak'a bir haberci yollamış ve şöyle demişti: "Biz sana tabi olduk ama Nogaylar bize saldırıp duruyorlar, adamlarını yardıma gönder. Birlikte Nogaylara boyun eğdirelim. Senin yiğitlerini gücendirmeyeceğimize söz veririz."

Yermak onların yeminine inandı ve İvan Koltso ile birlikte kırk adamını yolladı, Tatarlar onlara saldırdı ve hepsini öldürdü. Kazakların sayısı iyice azaldı.

Bir başka sefer de Buharalı tüccarlar Yermak'a haber yolladılar ve Sibir'e mal getirmek istediklerini ama Kuçum'un yolu kestiğini ve onları bırakmadığını söylediler.

Yermak yanına elli adam alarak Buharalıların yolunu temizlemeye gitti. İrtış Nehrine gitti ama Buharalılar yoktu. Orada gecelemeye karar verdiler. Gece karanlıktı ve yağmur yağıyordu. Kazaklar tam yatmıştı ki, nereden çıktıkları belli olmayan Tatarlar uykulu Kazakların üzerine saldırdılar ve kılıçtan geçirmeye başladılar. Yermak fırladı ve dövüşmeye başladı. Elinden yaraladılar. Kaçmak için nehre atıldı. Tatarlar da peşinden. Nehre girdi. Bir daha da görmediler onu. Bedenini bulamadılar ve kimse onun nasıl öldüğünü bilmedi.

Ertesi yıl Rus birlikleri geldi ve Tatarlara boyun eğdirdi.

SUHMAN

(Hikâye)

Knyaz Vladimir şölen düzenlemiş
Boyarlarını, knyazlarını ve yiğitlerini
Herkesi şölene davet etmiş.
Şölende herkes övünüyormuş:
Kimi altın dolu hazinesiyle,
Kimi çok hızlı atlarıyla,
Güçlü olan gücüyle,
Aptal olan güzel eşiyle,
Akıllısı yaşlı annesiyle.
Babayiğit Suhman Odihmantyeviç
Masada oturup düşünüyor,
Hiçbir şeyle övünmüyormuş.
Kızıl Güneş Knyaz Vladimir
Salonda salına salına yürüyerek
Sarı buklelerini oynatarak

Odihmantyeviç'e seslendi:
"Suhman, ne oldu, ne düşünüyorsun?
Ne yiyorsun, ne içiyorsun,
Şu bembeyaz kuğuya dokunmuyor,
Hiçbir şeyle övünmüyorsun?"
Suhman şöyle yanıt verdi.
"Övünmemi emrediyorsan eğer,
Sana alıp geldiğimde ellerimle
Canlı ve kanlı bembeyaz bir kuğuyu,
Ancak o zaman övünürüm."
Suhman ayağa kalkıp çıktı
Güçlü atını hemen eyerledi,
Yola çıktı mavi denizlere,
Mavi göletlere, ıssız göllere.
Suhman ilk göle vardı,
Beyaz kuğuyu bulamadı.
Suhman başka bir göle gitti,
Ne kaz buldu ne de kuğu,
Üçüncü gölde de
Ne gri kaz vardı ne beyaz kuğu.
Suhman düşünmeye başladı:
"Şimdi şanlı Kiev'e nasıl giderim?
Knyaz Vladimir'e ne derim?"
Doğruca Dinyeper Ana'ya gitti,
Dinyeper başka türlü akıyordu,
Eskisi gibi, önceki gibi değildi,
Suyu iyice bulanmıştı.
Suhman ırmağa sordu:
"Niye böyle akıyorsun Dinyeper Ana,
Eskisinden, öncekinden bambaşka,
Suyun neden boz bulanık?"
Dinyeper Ana dile geldi:
"Niye mi akmıyorum eskisi gibi,

Önceki gibi, alıştığın gibi,
Çünkü arkamda, Dinyeper'in ardında
Duruyor kırk bin kindar Tatar
Sabahtan akşama köprü kuruyor.
Onlar kuruyor ben gece yıkıyorum,
Artık gücüm bitmek üzere."
Suhman da ona şöyle dedi:
"Gençliğime yazık olsun,
Tatarların üstesinden gelmezsem."
Sürdü o hızlı ve güzel atını
Dinyeper Irmağının içine,
Hızından nalları bile ıslanmadı.
Suhman kucakladı iri bir meşeyi,
Kavradı o dallı budaklı meşeyi,
Kökünden söküp çıkardı,
Köklerinden özsuları aktı;
En sağlam dalından kavrayıp,
Sürdü atını Tatarların üstüne.
Suhman başladı atını döndürmeye
Elindeki meşeyi sallamaya.
İleri sallayınca cadde kadar açıldı,
Geriye sallayınca da sokak kadar.
Öldürdü bütün Tatarları Suhman
Yalnızca üç küçük Tatar kurtuldu,
Dinyeper'in kıyısında saklandılar
Söğütlerin, çalıların arasına.
Suhman Dinyeper Ana'ya döndü,
Çalıların arasından Tatarlar,
Suhman'a üç ok attılar,
Biri sağına, biri soluna, biri göğsüne.
Suhman çıkardı okları
Saplandığı yerden, yaralarına
Haşhaş yaprağı sardı

Sonra doğradı baltayla üç Tatarı.
Suhman, Knyaz Vladimir'e gitti.
Bağladı atını avluya,
Yemek salonuna girdi.
Kızıl Güneş Knyaz Vladimir
İçerde dolaşıp duruyordu,
Suhman'ı görünce şöyle dedi:
"E, Suhman getiremedin mi
Bana söz verdiğin canlı kuğuyu?"
Suhman şöyle yanıt verdi:
"Knyaz Vladimir, Dinyeper'in ardında
Kuğuya gelinceye kadar çok iş vardı.
Orada karşılaştım Tatarların
Kırk bin kişilik ordusuyla.
Kiev'e yürüyordu kötü Tatarlar,
Gündüz köprü yapıyordu onlar,
Gece yıkıyordu Dinyeper ana,
Ne ki artık gücü tükenmişti.
Ben de sürdüm atımı Tatarlara,
Hepsini doğradım tek tek."
Kızıl Güneş Knyaz Vladimir
Onun sözlerine inanmadı,
Güvendiği adamlarına emretti,
Suhman'ın ellerini bağlamalarını
Ve mahzene kapatmalarını;
Dobrınya'yı Dinyeper'e yolladı
Doğru mu söyledi diye bakmaya.
Dobrınya hemen fırladı,
Cins atını eyerledi
Dinyeper Ana'ya doğru yollandı.
Orada gördü yerde yattığını
Kırk bin kişilik ordunun.
Sökülmüş meşeyi de gördü

Kırk parçaya bölünmüş.
Dobrınya bir parçayı alıp
Vladimir'e götürdü.
Şöyle dedi Dobrınya:
"Suhman doğru söylemiş
Gördüm Dinyeper'in ardında
Yatıyor kırk bin kötü Tatar,
Söktüğü meşe ise Suhman'ın
Kırk parçaya bölünmüş."
Vladimir hemen emretmiş,
Derin mahzene gidip
Hemen Suhman'ı getirmelerini,
Getirip huzura çıkarmalarını,
Sonra da şöyle demiş:
"Bu büyük hizmeti için
Yiğit çocuğu bağışlayacağım
Ona istediğini vereceğim
Şehirleri ve kasabaları
Köyleri ve diğerlerini,
Sayısız altın dolu hazinemi."
Derin mahzene gidiyor
Güvenilir hizmetkârlar
Suhman'a şöyle diyorlar:
"Çık, Suhman, derin mahzenden
Knyaz Vladimir bağışladı seni
Senin büyük hizmetin için
Güneşimiz sana bağışlayacak
Şehirleri ve kasabaları
Köyleri ve diğerlerini
Sayısız altın dolu hazinesini."
Suhman dışarı çıkınca
Şu sözleri söyledi:
"Ey, Kızıl Güneş Knyaz Vladimir,

Zamanında beni bağışlamadın
Zamanında bana acımadın,
Artık beni dünya gözüyle
Görmene de gerek yok."
Suhman hemen yaralarını saran
Haşhaş yapraklarını açar
Ve şunları söyler:
"Ak kanım ak, dökül
Sıcak kanımdan nehir ol
Boşa akan kanımdan,
Ak, dökül, dökül Suhman Nehri,
Dinyeper'in yoldaşı ol."

ÜÇÜNCÜ OKUMA KİTABI

ÇAR İLE ŞAHİN

(Masal)

Çarın biri çok sevdiği şahiniyle tavşan avına çıkmış. Şahin uçmuş, çar da arkasından atıyla gitmiş.

Şahin tavşanı yakalamış. Çar tavşanı alıp, içmek için su aramaya başlamış. Yıkıntının birinde su bulmuş ama su damla damla akıyormuş. Çar atın terkisinden bir tas alıp suyun altına koymuş. Su damlaya damlaya dolunca çar alıp ağzına götürmüş, tam içecekken çarın elindeki şahin hareketlenmiş ve kanadıyla çarparak suyu dökmüş. Çar yeniden suyun dolmasını beklemiş. Epeyce bekledikten sonra tam ağzına götürecekken şahin yeniden suyu dökmüş.

Üçüncü kez yine doldurmuş, ağzına götürecekken şahin yine tası devirmiş. Çar bu sefer çok kızmış ve şahini yakaladığı gibi yere vurarak öldürmüş.

O sırada çarın uşakları yetişmiş ve içlerinden biri daha çok su bulmak için suyun kaynağına doğru gitmiş. Ancak giden uşak eli boş dönmüş ve "Bu su içilmez. Kaynakta bir yılan var. Zehrini suya boşaltıyor. İyi ki şahin suyunuzu devirmiş. İçseydiniz şimdi çoktan ölmüş olacaktınız" demiş.

Çar da "Ben ne yaptım! Şahin hayatımı kurtardı, ben ise onu öldürdüm" diye cevap vermiş.

TİLKİ

(Masal)

Tilkinin biri tuzağa düşmüş ve ancak kuyruğunu kopararak kurtulmuş. Bu utancını nasıl gizleyeceğini düşünmeye başlamış. Bütün tilkileri çağırmış ve onların da kuyruklarını kesmeleri için ikna etmeye çalışmış. "Kuyruk," demiş, "boşu boşuna taşıdığımız bir yük."

Başka bir tilki söze girmiş: "Kuyruğun kopmasaydı böyle demezdin!" demiş.

Kesik kuyruklu tilki susmuş ve uzaklaşmış.

AĞIR CEZA

(Hikâye)

Adamın biri pazara et almaya gitmiş. Ama pazarda onu aldatmışlar: Hem etin kötüsünü vermişler hem de eksik tartmışlar.

Aldığı etle evine dönerken söylenip duruyormuş.

Karşısına çıkan çar, "Kime söyleniyorsun" diye sormuş.

"Beni aldatanlara söyleniyorum, on kilo için para verdim, ama bana hem az hem de bu kötü eti verdiler" diye cevap vermiş.

"Hadi gidelim, kimin aldattığını bana göster."

Adam geri dönmüş ve çara kendini aldatan tüccarı göstermiş. Çar eti tarttırmış ve aldattıkları belli olmuş.

"Nasıl bir ceza vermemi istersin" diye sormuş çar.

"Bana eksik verdiği et kadar sırtından et kesilsin!" demiş adam.

"Peki, al bıçağı eline tüccarın sırtından kes. Ama dikkat ne bir gram fazla, ne bir gram eksik kesecek-sin. Yoksa sen suçlu olursun."

Adam bunun üzerine susmuş ve evine dönmüş.

EVCİL EŞEK İLE VAHŞİ EŞEK

(Masal)

Vahşi eşek, evcil eşeği görünce yanına gelmiş ve "Derin ne kadar parlak, yiyeceklerin ne kadar güzel" diye övmeye başlamış. Ama eşeğin semerine yüklenenleri ve üstelik yürümesi için bir de dövüldüğünü görünce:

"Yok, kardeşim, yok artık imrenmiyorum, seninki çekilir azap değil" demiş.

TAVŞAN İLE TAZI

(Masal)

Tavşan bir gün tazıya:

"Peşimizden koşarken niye havlayıp duruyorsun? Bağırmadan koşsan bizi daha çabuk yakalarsın. Havlayarak bizi avcıya doğru kovalıyorsun. O da bizim nerede koştuğumuzu duyuyor ve tüfeğiyle karşımıza çıkıp öldürüyor ve sana da bir şey vermiyor."

Tazı da cevap vermiş:

"Ben ondan havlamıyorum, senin kokunu duyunca ha şimdi yakalarım ha şimdi diye kâh seviniyor kâh kızıyorum, o yüzden havlıyorum. Ben de tam bilmiyorum ama havlamadan duramıyorum."

GEYİK

(Masal)

Geyik su içmeye dereye eğilmiş ve kendini görmüş. Boynuzlarım ne kadar büyük ne güzel çatallanıyor diye gururlanıyormuş. Sonra ayaklarını görmüş ve "Ama ayaklarım çok kötü ve üstelik zayıflar" demiş.

Birden aslan ortaya çıkıp geyiğin üstüne atılmış. Geyik boş arazide koşmaya başlamış sonunda ormana ulaşmış ama boynuzları ağaçlara takılmış ve aslan da onu kolaylıkla yakalamış.

Geyik ölürken "Ne aptalım ben" demiş. "Kötü ve zayıf dediklerim beni kurtardı, övündüklerim ise beni öldürttü!"

TAVŞANLAR

(Anlatı)

Tavşanlar geceleri beslenir. Kışları orman tavşanları ağaç kabuğu, kır tavşanları buğday ve ot, yabani kazlar da harman yerlerindeki buğday kalıntılarını yerler. Tavşanlar geceleri karda derin ve belirgin izler bırakırlar. İnsanlar, köpekler, kurtlar, tilkiler, kuzgunlar ve kartallar tavşan avlarlar. Eğer tavşan düz bir hat üstünde giderse sabahleyin izlerin peşinden gidip kolayca yakalarlar. Ama Tanrı, tavşana korkaklık vermiş, o da bu korkaklık sayesinde hayatını kurtarır.

Tavşan geceleri korkmadığı için orman ve tarlalarda dosdoğru yürür. Sabah olunca onun düşmanları uyanır ve tavşan kâh köpek havlaması kâh insan haykırışları kâh kurt uluması duymaya başlar ve korkarak bir sağa bir sola kaçışır. İleri doğru koşar ama bir

şeyden ürker, bu sefer izlerinin üstünden geriye koşmaya başlar. Başka bir ses duyar ve bu sefer de bambaşka bir yöne doğru koşar. Bir çıtırtı duyulur, tavşan yeniden geriye döner ve başka bir yana zıplar.

Gün iyice ışıdığında tavşan dinlenmeye başlar.

Sabahleyin avcılar tavşan izlerinin peşinden gider, doğru izi bulmaya çalışırlar ama izler karışır ve tavşanın bu kurnazlığına şaşar kalırlar. Oysa tavşan kurnazlık bilmez. O sadece korkar.

KÖPEK VE KURT

(Masal)

Köpek bahçede uyuyordu. Aç bir kurt koşarak geldi, ne bulursa yiyecek haldeydi.

Köpek ona:

"Bak kurt! Beni şimdi yeme, şimdi ben zayıfım, her tarafım kemik. Yakında sahibimin düğünü var, bana da bol bol yiyecek çıkar. Ben de şişmanlarım. Sen de beni o zaman yersin."

Kurt kabul edip gider. Bir süre sonra kurt tekrar geldiğinde köpeğin çatının üstünde yattığını görür ve sorar:

"Eee, düğün oldu mu?"

"Kurt bak sana ne diyeyim, bir daha beni uykuluyken yakaladığında düğün falan bekleme!"

ÇARIN KARDEŞLERİ

(Hikâye)

Çarın biri yolda yürüyormuş. Dilencinin biri yanına yaklaşmış ve sadaka istemiş.

Çar hiçbir şey vermemiş. Dilenci şöyle demiş:

"Çar, çar, sen galiba unuttun, Tanrı hepimizin babasıdır, bizler de kardeşiz, dolayısıyla her şeyi bölüşmemiz gerek!"

Çar bu sözlerin üzerine durup cevap vermiş:

"Doğru söylüyorsun, biz kardeşiz, bölüşmemiz gerek." Dilenciye bir altın vermiş. Dilenci altını almış ve şöyle demiş:

"Sen az verdin. Kardeşler böyle mi bölüşür? Eşit bölüşmek gerek. Senin milyonların var bana ise bir altın veriyorsun."

"Doğru söylüyorsun milyonlarca param var ve sana bir altın verdim ama unutma ki param kadar da kardeşim var!" diye cevap vermiş çar.

KÖR VE SÜT

(Masal)

Doğuştan kör biri, gören birine sormuş: "Sütün rengi nedir?"

Gözleri gören yanıtlamış: "Sütün rengi, kâğıt gibi beyazdır."

Kör sormuş: "Bu renk, kâğıt gibi hışırdıyor mu?"

Gözleri gören yanıtlamış: "Hayır o, un gibi beyazdır."

Kör sormuş: "Yani hamur gibi yumuşak dökülen bir şey mi?"

Gözleri gören yanıtlamış: "Hayır, bembeyaz, tavşan gibi."

Kör sormuş: "Yani tavşan gibi yumuşak ve tüylü mü?"

Gözleri gören yanıtlamış: "Hayır, beyaz renk tam kar gibi."

Kör sormuş: "Yani kar gibi soğuk mu?"

Gözleri gören ne kadar örnek verirse versin gözleri görmeyen bir türlü sütün beyaz rengini algılayamamış.

BOZKIR TAVŞANI

(Anlatı)

Bozkır tavşanı kışın köyün yakınlarında yaşar. Gece olunca bir kulağını havaya diker ve etrafı dinler, sonra diğerini kaldırır, bıyıklarını oynatır, etrafı koklar ve arka ayaklarının üstüne oturur. Sonra karın üstünde bir iki kez sıçrar ve tekrar durup etrafı kolaçan eder. Dört bir yanda kardan başka bir şey yoktur. Kar ışıl ışıl parıldar, şeker gibi bembeyazdır. Gökyüzünde, tavşanın başının üstünde ince bir sis vardır, sisin arasından yıldızlar görünür. Tavşanın ekili tarlaya ulaşması için anayolu geçmesi gerekir.

Anayolda ise arabaların gıcırtıları, atların kişnemeleri ve kızakların şıkırtıları duyuluyordu. Tavşan yolun kenarında tekrar durdu. Paltolarının yakalarını iyice yukarı kaldırmış köylüler yanından geçtiler. Yüzleri zar zor görünüyordu. Sakalları, bıyıkları ve kaşları kardan bembeyazdı. Ağızlarından ve burunlarından buhar fışkırıyordu. Atları terlemişti, ter yüzünden atların üstünde kırağı oluşmuştu. Atlar boyunduruklarından çekiliyor ve her çukurda zorlanıyorlardı. Köylüler de bir yandan itiyor bir yandan da kamçılıyorlardı. İki yaşlı köylü yan yana gidiyor ve biri diğerine atının çalındığını anlatıyordu.

Araba katarı geçince tavşan yolu geçti ve tarlaya yöneldi. Ama katardaki köpek onu gördü ve havlayarak peşine düştü. Tavşan kar tümseklerinin üstünde zıplamaya başladı, çukurlar ve tümsekler tavşanı zorluyordu. Köpek ise onuncu atlayışından sonra kara gömüldü ve öylece kaldı. O zaman tavşan da durdu, arka ayaklarının üstüne oturdu ve yeniden ekili tarlaya doğru uzaklaştı.

Yolda iki tavşana daha rastladı. Yemek yediler, oynadılar. Tavşan arkadaşlarıyla oynayarak karı kazdı, karın altındaki buğdayı buldu, bir güzel karnını doyurdu ve uzaklaştı.

Köy sessizdi. Işıklar sönmüştü. Yalnızca bir kulübeden çocuk ağlaması ve rüzgârın evlerin ahşap duvarlarına çarpma sesi duyuluyordu.

Tavşan tarlada dolaşırken başka arkadaşlarına rastladı. Harman yerinde onlarla oynadı, ambardan yulaf yedi. Samanlığın karla kaplı çatısına çıktı ve çitlerin yanından kendi yerine doğru zıpladı.

Doğudan şafak sökmeye başladı, yıldızlar azaldı ve toprağı daha yoğun bir sis kapladı. Köyde kadınlar uyandı ve su getirmeye çıktılar, erkekler hayvanlara yem verdiler, çocuklar ağlamaya ve bağırmaya başladılar. Yoldan daha büyük katarlar geçmeye başladı. Köylüler daha yüksek sesle konuşarak gidiyorlardı.

Tavşan yeniden yolu geçti, kendi eski yerine geldi, daha yüksekçe bir yer seçti, karı kazdı ve geri geri giderek yeni yuvasına girdi. Kulaklarını sırtına yapıştırıp gözleri açık uyumaya başladı.

KURT İLE YAY
(Masal)

Avcı okunu ve yayını almış, ava çıkmış. Bir keçi vurmuş ve sırtına atıp yürümeye başlamış. Yolda bir domuz görmüş. Avcı, keçiyi bırakıp domuza ok atmış ve onu yaralamış. Yaralı domuz avcının üzerine saldırmış ve avcıyı öldürecek kadar yaralamış ama kendi de ölmüş.

Kan kokusunu alan kurt, keçi, avcı, domuz ve yayın olduğu yere gelmiş. Kurt sevinmiş ve "Artık uzun süre karnım doyacak ama hepsini birden yemeyeyim. Azar azar yiyeyim, ziyan olmasın. Önce sert olanı sonra daha yumuşak olanı en son da tatlı olanı yiyeyim" diye düşünmüş.

Kurt keçiyi, domuzu ve avcıyı koklayıp, "Bunlar yumuşak, demiş. Bunları sonra yerim. Şimdi yayın kirişinden başlayayım."

Kirişi kemirmeye başlar başlamaz ok fırlamış ve karnına saplanmış. Kurt da orada ölmüş.

Diğer kurtlar gelip keçiyi de, avcıyı da, domuzu da, kurdu da güzelce yemişler.

KÖYLÜNÜN KAZ PAYLAŞIMI
(Hikâye)

Yoksul bir köylünün buğdayı bitmiş ve beyden istemeyi düşünmüş. Boş ellerle gitmemek için de bahçedeki kazı yakalayıp, bir güzel kızartmış ve doğruca beyin evine gitmiş.

Bey kazı almış ve "Kaz için teşekkür ederim ama senin bu kazı nasıl bölüşürüz bilemedim. Görüyorsun karım, iki oğlum ve iki de kızım var. Birbirimize hak geçmeden nasıl bölüşürüz" demiş.

"Ben bölerim!" demiş köylü.

Bıçağı alıp kazın kafasını kesmiş ve beye dönerek:

"Sen evin başısın, onun için kazın başı sana" demiş.

Sonra pöçünü kesmiş ve beyin karısına uzatmış:

"Senin görevin evde oturmak ve eve bakmak, onun için gerisi de senin!" demiş.

Daha sonra butlarını kesip oğlanlara vermiş:

"Siz babanızın yolundan gideceksiniz, onun için ayaklar size."

En sonunda kazın kanatlarını kesip kızlara vermiş:

"Siz nasılsa evden uçup gideceksiniz, onun için kanatlar da size. Eh geriye kalanı da ben kendime alayım."

Bey bu paylaşımı çok beğenmiş ve köylüye hem buğday vermiş hem de para.

Beyin bir kaz için köylüye hem buğday hem de para verdiğini duyan zengin bir adam hemen beş kaz kızartıp beyin yolunu tutmuş.

Bey adama, "Kaz için teşekkür ederim ama görüyorsun karım, iki oğlum ve iki de kızım var. Altı kişiyiz ve beş kazı birbirimize hak geçmeden nasıl bölüşürüz" demiş.

Adam düşünmüş, düşünmüş ama bir cevap bulamamış. Bunun üzerine bey, yoksul köylüyü çağırıp paylaştırmasını istemiş.

Köylü kazın birini almış ve beyle karısına uzatmış.

"Kazla birlikte üç oldunuz" demiş.

Diğer kazı oğlanlara vermiş ve onlara da "İşte siz de üç oldunuz", demiş.

Bir kaz da kızlara vermiş ve onlara da "Siz de üç oldunuz" dedikten sonra kalan iki kazı almış ve "İşte biz de üç olduk" demiş. "Gördüğünüz gibi her şey eşit oldu."

Bey kahkahalarla gülmüş, yoksul köylüye yine buğday ve para vermiş, zengini de evinden kovmuş.

SİVRİSİNEK İLE ASLAN

(Masal)

Sivrisinek uçup aslanın yanına gelmiş ve "Benden daha güçlü olduğunu mu düşünüyorsun? Hiç de değil! Senin gücün ne ki? Tırnaklıyor ve ısırıyorsun, bunu kadınlar erkeklerle kavga ederken de yapabiliyorlar. Ben senden daha güçlüyüm. Var mısın bir kavgaya?"

Sivrisinek vızıldamaya ve aslanın çıplak yanaklarıyla burnunu ısırmaya başlamış. Aslan pençesiyle yüzüne vurmuş, burnunu tırnaklamış. Bir süre sonra kan ter içinde kalmış ve yorulmuş.

Sivrisinek vızıldayarak neşe içinde uçup gitmiş. Derken bir örümcek ağına yakalanmış ve örümcek vücudundaki bütün sıvıyı emmeye başlamış. Sivrisinek ölürken, "Dünyanın en güçlü hayvanı, aslanı yendim ama şu sefil örümceğin elinde ölüp gidiyorum" demiş.

ELMA AĞAÇLARI

(Hikâye)

İki yüz elma fidanı diktim. Üç bahar ve üç sonbahar diplerini kazıp havalandırdım, kışları tavşanlardan korumak için gövdelerine saman sardım. Dördüncü yıl karlar eriyince elma ağaçlarıma bakmaya gittim. Kış boyu büyümüşlerdi, kabukları parlak ve dolgundu, dalları sağlamdı ve dalların uçlarında

birer nohut tanesi kadar yuvarlak küçük kesecikler vardı. Bazı dallarda bu kesecikler yarılmış ve renkli yaprakların kırmızılığı görünmeye başlamıştı. Bütün bu tomurcukların çiçeğe, sonra da meyveye döneceğini biliyor ve ağaçlarımı seyrederken keyif alıyordum.

Ağaçların etrafında dolaşırken birinin toprağa yakın kısmında kabuğunun kemirilmiş olduğunu gördüm. Beyaz bir halka gibi ağacın içine kadar kemirilmişti. Farelerin işiydi. Diğer ağaca baktım, o da aynı durumdaydı. İki yüz ağaçtan bir tane bile sağlam yoktu. Kemirilen yerleri balmumu ve ziftle sıvadım. Ne yazık ki ağaçlar çiçeklendikten kısa süre sonra bütün çiçeklerini döktüler. Cılız yapraklar çıktı ama onlar da kısa sürede kuruyup döküldüler. Kabukları buruştu ve karardı.

İki yüz ağaçtan yalnızca dokuzu kaldı. Bu dokuz ağacın kabukları tam kemirilmemiş, beyaz halkada az da olsa kabuk parçaları kalmıştı. Bu parçaların olduğu yerler ince bir zarla kaplandı, ağaçlar hasta olmalarına karşı direndiler ve ayakta kaldılar. Diğerlerinin hepsi kurudu, kemirilen yerlerin altlarından yeni sürgünler verdiler ama artık hepsi yabani elma sürgünüydüler.

Ağaçların kabukları, insanların damarlarına benzer. Nasıl damarlardan kan dolaşıyorsa, kabuk da özsuyunu bütün ağaca dağıtır ve bu sayede dallar çıkar, çiçekler açar ve meyve verir. Ağacın içindeki her şey çıkarılabilir, çok yaşlı söğütlerde olduğu gibi, kabuğu canlı olduğu sürece ağaç yaşamaya devam eder. Kabuğunu kaybeden ağaç kurur ve ölür. İnsanın da damarını kesersen ölür çünkü birincisi kanı akar, ikincisi de kan artık vücudunda dolaşamaz.

Çocukların suyunu içmek için gövdesinde delik açtıkları beryozalar da işte böyle kuruyup ölürler çünkü o delikten ağacın özsuyu bitinceye kadar akıp gider.

İşte elmalar da, fareler kabuklarını kemirdikleri için öldüler. Köklerinden dallarına, yapraklarına ve çiçeklerine özsularını taşıyamadılar.

AT İLE EFENDİLERİ

(Masal)

Bahçıvanın bir atı vardı. Atın işi çok, yemeği azdı. Başka bir sahibi olması için Tanrı'ya yakarmaya başladı. Sonunda duaları kabul oldu ve bahçıvan atı çömlekçiye sattı.

At memnun oldu ama çömlekçinin işi daha çoktu. At yeniden halinden şikâyet etmeye ve daha iyi bir sahibi olması için dua etmeye başladı. Bu duası da kabul oldu.

Çömlekçi atı dericiye sattı. At dericinin bahçesindeki at derilerini görünce sızlanmaya başladı: "Ah zavallı ben, ne yaptım! İlk sahibimde kalsaydım keşke. Belli ki beni iş için değil derim için sattılar."

TAHTAKURULARI

(Hikâye)

Hanın birinde gecelemem gerekmişti. Yatmadan önce mumu alıp yatağın ve duvarların kenarlarına baktığımda her delikte bir sürü tahtakurusu gördüm. Geceyi tahtakuruları bana ulaşmadan nasıl geçirebileceğimi düşünmeye başladım.

Yanımda portatif bir yatak vardı ama yatağı odanın ortasına kursam, tahtakurularının duvarlardan yere ineceğini, oradan da sürünerek yatağın ayaklarına çıkacaklarını ve beni bulacaklarını biliyordum. Hancıdan dört tane tahta kâse istedim, kâseleri suyla doldurup portatif yatağımın ayaklarının altına yerleştirdim. Yatağa uzandım ve tahtakurularının ne yapacaklarını gözlemlemeye başladım. Çok miktarda tahtakurusu vardı ve benim kokumu almışlardı. Yerde hareket ettiklerini görüyordum. Birkaçı kâselere tırmandı, bazısı suyun içine düştü, diğerleri de geri döndüler. "Sizi nasıl da tuzağa düşürdüm" diye düşündüm. "Artık yukarı çıkamazsınız!" Tam mumu söndürecekken beni bir şeyin ısırdığını hissettim. Baktım, tahtakurusu! Buraya nasıl çıkmıştı? Bir dakika geçmeden başka bir tane daha buldum. Etrafa bakmaya başladım ve yatağa nasıl çıktıklarını bulmaya çalıştım.

Uzun süre işin sırrını çözemedim. Sonunda tavana baktım ve tahtakurusunun tavanda yürüdüğünü, tam karyolanın hizasına geldiğinde kendini boşluğa bıraktığını ve doğruca üstüme düştüğünü gördüm.

"Hayır," dedim, "sizi durdurmak mümkün değil!"

Ben de giyinip avluya çıktım.

İHTİYAR İLE ÖLÜM

(Masal)

İhtiyar bir gün ormanda odun kesiyordu. Eve kadar çok yolu vardı, yoruldu, sırtından odunları indirip "Of ölüm gelse de kurtulsam!" dedi.

O an ölüm karşısına çıktı ve "İşte geldim, ne istiyorsun" diye sordu.

İhtiyar korkuyla, "Odunları sırtıma almama bir yardım ediver" diye cevapladı.

KAZLAR ROMA'YI KURTARIYOR

(Tarih)

Milattan önce 390 yılında vahşi bir halk olan Galyalılar, Romalılara saldırdı. Romalılar onlara karşı koyamadı ve bazıları şehri terk edip kaçarken kalanlar da kaleye sığındılar. Kaleye Capitol deniyordu. Şehirde yalnızca senatörler kalmıştı. Galyalılar Roma'ya girdiler, bütün senatörleri öldürüp şehri de yaktılar. Galyalıların ele geçiremedikleri tek yer olarak Roma'nın ortasındaki Capitol kalmıştı. Galyalılar orada büyük hazineler olduğunu biliyor ve bir an önce yağmalamak istiyorlardı. Ama Capitol sarp bir kayalığın üstüne kurulmuştu. Bir yanında sağlam kale duvarları diğer yanında da çok dik bir uçurum vardı.

Galyalılar geceleyin gizlice uçurumun dibinden Capitol'e kadar sokuldular. Birbirlerini destekleyerek çıkıyorlar, mızrak ve kılıçlarını elden ele geçiriyorlardı. Böylelikle uçurumu aşmayı başardılar, onları ne bir insan gördü ne de bir köpek kokularını aldı.

Duvarları aştıkları anda kazlar tıslayarak, çığlıklar atarak, kanat çırparak herkesi uyandırmaya çalıştılar. Seslere uyanan bir Romalı duvarlara atıldı ve Galyalı birini yaraladı. Yaralanan Galyalı diğer iki Galyalıya tutunmak isterken beraberce uçuruma yuvarlandılar. Sesleri duyan diğer Romalılar da koşarak geldiler ve tırmanan Galyalıların üzerlerine

kütük ve ağır kayalar atmaya başladılar. Birçok Galyalıyı öldürdüler. Daha sonra Roma'ya yardım geldi ve Galyalıları tamamen kovdular. Kurtuldukları o günü bayram ilan ettiler.

Tören giysileri içindeki papazlar şehirde dolaşır, içlerinden biri elinde bir kaz tutar, diğerleri de bağlı bir köpeği çekerler. Halk, kaza ve papaza yaklaşıp selam verir. Kaz için hediyeler sunarlar. Köpeğe ise öldürünceye kadar sopa atarlar.

SOĞUKLARDA AĞAÇLAR NEDEN ÇITIRDAR

(Anlatı)

Çünkü ağaçların içinde nem vardır ve nem de su gibi donar. Su donduğu zaman genişler, genişleyeceği bir yer yoksa ağacı çatlatmaya başlar.

Bir şişeye su doldurup, soğuğa koyarsanız su donar ve şişeyi kırar.

Su buza dönüşünce çok büyük bir güce kavuşur. Demirden yapılmış bir savaş topunu suyla doldurup dondurursanız, demiri bile çatlatır.

Peki donan su, neden demir gibi büzülmüyor da genleşiyor? Çünkü su donduğunda oluştuğu parçacıklar başka bir biçimde birbirlerine bağlanırlar ve aralarında boşluklar kalır. Göllerde ve nehirdeki sular da büzülmezler çünkü oralardaki suların hepsi donmaz.

Buz soğukta genleşir, bunu suyun içindeki buzda çok kolay fark ederiz. Buz suyun üstünde yüzerken alt kısmındaki su ona yapışarak donar, gittikçe daha kalın bir tabaka olur ama suyun dibine kadar hiçbir zaman donmaz. Eğer su da demir gibi soğukta büzül-

seydi, nehrin üstündeki su hemen donar ve aşağıya çökerdi, çünkü buz sudan daha ağırdır. Sonra üst kısım tekrar donar ve tekrar batardı ve göller de nehirler de üstten aşağıya değil, aşağıdan yukarıya doğru donardı.

NEM
(Akıl Yürütme)

I

Örümcek neden ağını örer ve yuvasının tam ortasında oturur ve neden bazen eski yuvasını bırakıp yeni bir ağ örer kendine?

Örümcek ağını havaya göre örer. Hava nasılsa ağ da ona göre örülür. Örümceğe bakarak havanın nasıl olduğunu öğrenebilirsin. Eğer örümcek, ağın tam ortasına gömülmüş ve yerinden çıkmıyorsa hava yağmurlu demektir. Eğer çıkıp yeni bir ağ örmeye başlamışsa yine havadan dolayıdır.

Örümcek havanın nasıl olacağını nereden bilir?

Örümceğin duyuları öyle gelişmiştir ki havadaki bizim kesinlikle hissedemeyeceğimiz en küçük bir nem toplanmasını hisseder. Hava bizim için günlük güneşliktir ama örümcek için yağmur başlamıştır.

Tıpkı çıplak insanın nemi kolaylıkla hissetmesi ve giyinik insanın nemi fark etmemesi gibi. Bizim için yağmur toplamaya başladığında, örümcek için artık yağıyor anlamına gelir.

II

Neden kapılar sonbaharda ve kışın genişler ve kapanmaları zorlaşır da yazın kuruyup rahatça kapanırlar?

Çünkü ağaçlar sonbaharda ve kışın suyu bir sünger gibi emerler ve kabarırlar, yazın ise su buharlaşır ve ağaç çekilir.

Peki neden yumuşak ağaçlar, örneğin kavak, daha fazla kabarır da meşe daha az kabarır?

Çünkü sert ağaçlarda, örneğin meşede, boş alan daha azdır. Yumuşak ağaçlarda ise, örneğin kavakta, suyu içine alabilecek daha çok yer vardır. Çürümüş ağaçta daha fazla boşluk vardır ve bu yüzden daha fazla kabarır ve çöker.

Arı kovanları en yumuşak ve hatta çürük ağaçlardan yapılır. En iyi kovan, çürük söğüt ağacından yapılır. Neden? Çünkü çürük tahtanın arasından hava rahatlıkla geçer ve havadar kovanda arılar daha rahat yaşarlar.

Nemli tahtalar neden eğilir?

Çünkü her tarafları aynı anda ve oranda kurumaz. Eğer yaş bir tahtayı alıp sobanın üstüne koyarsan, su kurur ve tahta sobaya doğru eğilir, dışa doğru bel verir. Nemli tarafı sıkıştırıp düzeltemezsin, çünkü içinde su vardır.

Döşemelerin eğilmemesi için, kuru tahtalardan küçük parçalar kesilir ve fırında ısıtılır. İçlerindeki su tamamen çıktıktan sonra yere yerleştirilir. Bir daha da hiç eğilmezler. Buna da parke denir.

FARKLI LİFLER

(Akıl Yürütme)

At arabaların alt kısımlarıyla tekerleklerin göbekleri neden meşeden değil de beryozadan yapılır? Her ikisinin de sağlam olması gerekir ve üstelik meşe, ber-

yozadan daha pahalı değildir. Çünkü meşe uzunlamasına kırılır, beryoza ise kırılmaz ve tüyler halinde eksilse de uzun süre dayanır.

Meşenin dokusu beryozadan daha sık olduğu için uzunlamasına yarılır, beryoza ise yarılıp kırılmaz.

Neden tekerlek ve kızaklar meşe ve karaağaçtan yapılır da beryoza ve ıhlamurdan yapılmaz?

Çünkü meşe ve karaağaç fırında ısıtılırken eğilirler, kırılmazlar ama beryoza ve ıhlamur dört bir yana yamulurlar.

Bunların nedeni, meşe ve beryozadaki liflerin farklı farklı bağlanmış olmasıdır.

ASLAN İLE TİLKİ

(Masal)

Yaşlanan aslan artık ava çıkamıyormuş ve bir kurnazlık düşünmüş: Mağaraya gidip yatmış, hasta numarası yapmaya başlamış. Hayvanlar hasta ziyaretine gelmeye başlamışlar. O da gelen hayvanları teker teker yakalayıp yemeye başlamış.

Tilki durumu fark etmiş ve mağaranın girişinde durup sormuş: "Aslan nasılsın, iyi misin?" Aslan "Kötüyüm. Niye gelmiyorsun" diye cevap vermiş. Tilki de ona: "İçeri giren çok, çıkan hiç yok, onun için gelmiyorum" demiş.

ADİL HÂKİM

(Hikâye)

Cezayir Çarı Bauakas, şehirlerinden birinde yaşayan ve baktığı davalarda gerçeği hemen gören, hiçbir

suçlunun saklanamadığı bir kadı olduğunu duyunca kendisi gidip gözleriyle görmek istemiş. Bauakas tüccar kılığına girmiş ve atına atladığı gibi kadının yaşadığı şehre gitmiş.

Şehrin girişinde sakat bir dilenciye rastlamış. Dilenci sadaka istemiş, Bauakas da para vermiş. Ama dilenci Bauakas gitmek isterken elbisesinden yakalamış.

"Daha ne istiyorsun" diye sormuş Bauakas. "Sadaka vermedim mi?"

"Verdin ama bir iyilik daha yap. Beni şehir merkezine kadar götür, yolda atlar ve develer beni ezmesin."

Bauakas dilenciyi arkasına almış ve şehir merkezine gelmişler. Bauakas atını durdurmuş ama dilenci inmemiş.

"İnsene, işte geldik."

"Ben niye ineyim, at benim atım. Sen in. İyilikle vermezsen kadıya gidelim o karar versin."

Bu arada etraflarına toplanan halk da tartıştıklarını duyunca "Evet, doğrusu kadıya gitmek, o doğruyu söyler" demeye başlamışlar.

Bauakas ile dilenci kadıya gitmişler. Kadılığın önü çok kalabalıkmış. Kadı gelen davalara sırayla bakıyormuş.

Bauakas sırasını beklerken kadı, bilgin ile köylüyü çağırdı. Kadın yüzünden davalık olmuşlar. Köylü benim karım diyordu, bilgin de, hayır benim. Kadı her ikisini de dinledi ve "Kadını burada bırakın, siz de yarın sabah gelin!" dedi.

Onlar gittikten sonra sıradaki davalılar, kasapla yağcı içeri girdi. Kasap kan içinde yağcı da yağ içindeydi. Kasabın elinde para vardı, yağcı da kasabın elini yakalamıştı. Kasap:

"Bu adamdan yağ aldım, parasını ödemek için kesemi çıkarınca elimden yakaladı ve paralarımı almak istedi. Biz de sana geldik. Ben kesemi tutuyorum, o da elimi. Paralar benim. O da hırsızın teki.

Yağcı ise kendini şöyle savundu:

"Bu doğru değil. Kasap benden yağ almaya geldi. Yağı doldurunca benden parasını bozmamı istedi. Ben de paraları tezgâhın üstüne koydum. Kasap paraları alıp kaçacakken yakaladım ve buraya getirdim.

Kadı bir süre sustuktan sonra,

"Paraları bırakın, siz de yarın sabah gelin" dedi.

Sıra Bauakas ve dilenciye gelince, Bauakas olanları anlattı. Kadı onu dinledikten sonra dilenciye sordu:

"Bunların hepsi yalan" dedi dilenci. "Atımla geçiyordum, kendisini de götürmemi istedi. Ben de gideceği yere kadar götürdüm ama o attan inmedi. Atın kendisinin olduğunu söyleyip durdu. Bu büyük bir yalan."

Kadı düşündü ve "Atı burada bırakın siz de yarın sabah gelin" dedi.

Ertesi gün kadının kararını dinlemek üzere daha çok insan toplandı.

İlk olarak bilgin ile köylü geldi.

"Sen karını al" dedi kadı bilgine. "Köylüye de elli sopa vurun."

Bilgin karısını alıp gitti, köylüye de hemen orada cezası verildi.

Kadı daha sonra kasabı çağırdı.

"Paralar senin" dedi. "Yağcıya da elli sopa vurun."

Baukas ve dilenciyi çağırdıklarında, kadı Bauakas'a sordu:

"Yirmi atın içinde kendi atını tanır mısın?"

"Tanırım."

"Ya sen?"

"Ben de tanırım" dedi dilenci.

"Benimle gel" dedi kadı Bauakas'a.

Ahıra girdiler. Bauakas yirmi atın arasında kendi atını hemen tanıdı. Kadı sonra dilenciyi çağırdı ve ona da atını bulmasını emretti. Dilenci de atı tanıyıp gösterdi. Bunlardan sonra kadı yerine oturdu ve Bauakas'a, "At senin" dedi. Al atını. "Dilenciye de elli sopa vurun."

İşi biten kadı evine doğru yürüdü, Bauakas da peşinden.

"Ne o, verdiğim karardan memnun değil misin" diye sordu kadı.

"Hayır, tabii ki memnunum ama kadının, bilginin karısı olduğunu; paraların kasabın olduğunu; atın da benim olduğunu nasıl bildiğinizi öğrenmek isterim."

"Kadın konusunu şöyle çözdüm. Sabahleyin kadını çağırdım ve şu hokkama mürekkep doldur, dedim. Kadın hokkayı aldı, çabucak ve becerikli bir şekilde yıkadı ve mürekkep doldurup verdi. Anlaşılan bu işe eli yatkındı. Köylünün karısı olsaydı bu işi kolaylıkla yapamazdı. Demek ki bilgin haklıymış. Para konusunda ise, paraları su dolu bir tasa koydum ve sabahleyin baktım. Suyun üstünde yağ var mı diye. Eğer paralar yağcının olsaydı paralara yağ bulaşmış olurdu. Ama suyun üstünde yağ yoktu, dolayısıyla kasap haklıydı. At konusuna gelince, en zoru bu oldu. Dilenci de senin gibi yirmi atın arasından aynı atı gösterdi. Ben sizi ahıra atı tanımanız için değil, atın sizi tanıyıp tanımadığını anlamak için götürdüm. Sen ata yaklaşınca at başını çevirdi ve sana doğru uzan-

dı. Dilenci ona dokununca at kulağını dikti ve ayağının birini kaldırdı. İşte buradan senin atın sahibi olduğunu çıkardım."

Bunları duyan Bauakas, "Ben tüccar değil Çar Bauakas'ım" dedi. "Senin için söylenenlerin doğru olup olmadığını görmeye gelmiştim. Görüyorum ki sen çok bilgili bir kadısın. Dile benden ne dilersen!"

"Hiçbir şey istemem. Çarımın beni övmesi yeter de artar bana."

GEYİK İLE ÜZÜM BAĞI

(Masal)

Geyik avcılardan kaçarken bağa saklanmış. Avcılar biraz uzaklaşınca da asma yapraklarını yemeye başlamış.

Yaprakların kımıldadığını gören avcılar, vahşi bir hayvan var diye, ateş etmeye başlamışlar ve geyiği yaralamışlar.

Ölmek üzere olan geyik, "Beni kurtaran yaprakları yediğim için hak yerini buldu" demiş.

ÇARIN OĞLU VE ARKADAŞLARI

(Hikâye)

Çarın iki oğlu varmış. Çar büyük oğlunu daha çok seviyormuş ve ülkesini ona bırakmış. Annesi küçük oğlana acımış ve kocasıyla tartışmış. Çar bu işe çok kızmış ama her gün tartışıyorlarmış. Küçük çareviç, "En iyisi, buralardan gideyim" diye düşünmüş ve annesiyle babasıyla vedalaşmış, giysilerini giyip yollara düşmüş.

Yolda bir tüccarla karşılaşmış. Tüccar, önceleri çok zengin olduğunu ama mallarının olduğu geminin battığını ve şimdi uzak diyarlara şansını aramaya gittiğini anlatmış.

Birlikte gitmeye başlamışlar. Üçüncü gün bir arkadaş daha katılmış onlara. Aralarında konuşurlarken yeni arkadaşları, köylü olduğunu, evi ve toprağı olduğunu ama savaş çıkınca toprağının altüst olduğunu ve evinin yakıldığını, artık yaşayacak bir yeri kalmadığını ve şansını uzak diyarlarda denemek istediğini söylemiş.

Birlikte yürümeye başlamışlar. Büyük bir şehre gelince dinlenmeye oturmuşlar. Köylü şöyle demiş: "Eee kardeşler, gezecek daha çok zamanımız olacak, şimdi şehre gelmişken kimin elinden ne iş geliyorsa çalışmak gerek."

Tüccar, "Ben ticareti bilirim. Birazcık olsun para olsaydı çok büyük para kazanırdım" demiş.

Çareviç, "Ben çalışmayı da bilmem, ticareti de, ben yalnızca yönetmeyi bilirim, bir ülkem olsa çok güzel yönetirdim" demiş.

Bunun üzerine köylü, "Bana ne para ne de ülke lazım. Ayaklarım yürüsün ellerim güçlü olsun yeter, hem kendime bakarım hem de size. Ama siz, biriniz para diğeriniz ülke beklerken açlıktan ölürsünüz" demiş.

Sözü alan çareviç, "Tüccara para, bana ülke sana da çalışmak için güç lazım. Para da, ülke de, güç de Tanrı'nın elindedir. Tanrı isterse bana ülke, sana da güç verir, istemezse ne sana güç ne de bana ülke verir" demiş.

Köylü daha fazla dinlemeden şehre gitmiş. Şehirde hemen odun kırma işi bulmuş. Akşam olunca

parasını vermişler. Parayı arkadaşlarına getirmiş ve "Siz ülke yönetmeyi beklerken bakın ben para kazandım" demiş.

Ertesi gün tüccar, köylüden para alıp şehre gitmiş.

Pazarda dolaşırken şehirde çok az yağ kaldığını her gün yeni parti mal beklendiğini öğrenmiş. Tüccar limana gitmiş ve gemilere bakmaya başlamış. O oradayken yağ gemisi gelmiş. Herkesten önce gemiye girip sahibini bulmuş ve kaparo verip bütün yağı satın almış. Sonra şehre gitmiş ve bütün yağı satmış. Bu uğraşlarının karşılığında da köylüden aldığının on misli para kazanmış ve arkadaşlarına getirmiş.

"Şimdi benim sıram" demiş çareviç, "Sizin şansınız yaver gitti, belki benimki de öyle olur. Tanrı için hiçbir şey zor değildir. Sana iş, tüccara kâr veren Tanrı, bana da ülke verebilir."

Şehre giden çareviç, halkın sokaklarda dolaştığını ve ağladıklarını görmüş. Çareviç, niye ağladıklarını sormuş. "Bilmiyor musun, bu gece çarımız öldü ve yerine geçirecek bir çarımız da yok."

"Niye öldü?"

"Sanırım düşmanlarımız zehirlediler onu." Çareviç gülmeye başlamış ve "Bu mümkün değil" demiş.

Birden aralarından biri, çareviçe bakmış ve onun kendileri gibi giyinmediğini ve kendileri gibi konuşmadığını fark etmiş. "Arkadaşlar! Bu adam düşmanlar tarafından gönderilmiş. Belki de çarı zehirleyen de budur. Bakın bizim gibi konuşmuyor ve biz ağlarken o gülüyor. Yakalayın onu hapse atalım!"

Çareviçi yakalayıp hapse attılar ve iki gün yiyecek hiçbir şey vermediler. Üçüncü gün çareviçi alıp mahkemeye çıkardılar. Çareviçin nasıl yargılanacağı merak eden epeyce bir kalabalık toplanmış.

Mahkemede kim olduğunu ve niye geldiğini sordular. Çareviç de "Ben çarın oğluyum. Babam ülkeyi ağabeyime verdi. Annem benim tarafımı tutunca babamla tartıştılar. Bunu istemediğim için izinlerini alıp yollara düştüm. Yolda tüccar ve köylüyle karşılaştım, onlarla da buraya geldim. Şehrin kenarında oturmuş dinlenirken, köylü, kimin elinden ne iş geliyorsa çalışmak gerektiğini söyledi. Tüccar ticaret yapabildiğini ama parası olmadığını söyledi, ben de yalnızca yönetmeyi bildiğimi ama bir ülkem olmadığını söyledim. Köylü para ve ülke beklerken açlıktan öleceğimizi söyledi ve kollarında güç varken hem kendisini hem de bizi besleyebileceğini ekledi. Sabahleyin şehre gitti ve para kazanıp bize getirdi. Tüccar bu parayı alıp on kat para kazandı, sıra bana gelince ben de şehre geldim ama boşu boşuna beni hapse attılar, iki gündür yiyecek vermediler ve şimdi de idam etmek istiyorlar. Bundan korkmuyorum çünkü her şeyin Tanrı'dan geldiğini biliyorum, o isterse beni öldürürsünüz, o isterse beni çar yaparsınız."

Çareviç sözünü bitirince hâkim ne diyeceğini bilemeden sustu. Birden oradakilerden bir bağırdı: "Bu prensi bize Tanrı gönderdi. Daha iyi bir çar bulamayız. Onu çar yapalım!"

Herkes kabul etti ve çareviç çar oldu.

Çar olduktan sonra arkadaşlarını getirmeleri için şehir dışına adam gönderdi. Onlara çar sizi çağırıyor, denince korktular, şehirde yanlış bir şey yaptıklarını düşündüler. Ama kaçmadılar ve onları çarın huzuruna getirdiler. Çarın ayaklarına kapandılar. Çar kalkmalarını emretti. Doğrulduklarında onu tanıdılar. Çar olan biteni onlara anlattı ve "Gördünüz mü

haklı olduğumu? İyi de kötü de Tanrı'dandır. Tanrı için çareviçe çarlık vermek tüccara kâr, köylüye iş vermek kadar kolaydır" dedi.

Onları ödüllendirdi ve ülkesinde yaşamalarını istedi.

KARGA YAVRUSU

(Masal)

Dervişin biri ormanda bir şahin görmüş. Şahin yuvaya bir parça et getirmiş, küçük parçalara bölmüş ve karga yavrusunu beslemeye başlamış.

Şahinin karga yavrusunu beslediğini gören derviş şaşırmış. "Tanrı karga yavrusunu bile unutmamış ve şahine bu öksüz karga yavrusunu beslemeyi öğretmiş. Tanrı'nın kendi yarattıklarının hepsini beslediği belliyken biz hep kendimizi düşünüyoruz. Kendim için uğraşmayı bırakacağım, yiyecek peşinde koşmayacağım. Tanrı yarattıklarını terk etmiyor, beni de bırakmaz" diye düşünmüş.

Öyle de yapmış. Ormanda oturmuş ve hiç yerinden kalkmadan Tanrı'ya dua etmeye başlamış. Üç gün üç gece ağzına bir lokma ekmek bir yudum su koymamış. Derviş üçüncü gün öyle zayıf düşmüş ki artık kolunu bile kıpırdatamıyormuş. Zayıf düşmekten sızıp kalmış.

Rüyasında ak saçlı biri görünür. Yaşlı adam yaklaşıp ona şöyle demiş: "Neden yiyecek aramıyorsun kendine? Tanrı'ya yaranmaya çalışıyorsun ama tam tersine günaha giriyorsun. Tanrı dünyayı, her yarattığı kendi işini görebilecek şekilde yarattı. Tanrı şahine, karga yavrusuna bakmasını emretti, çünkü

şahin olmadan yavru ölürdü. Ama sen kendin çalışabilirsin. Sen, Tanrı'yı sınıyorsun ve bu büyük bir günahtır. Uyan ve eskisi gibi çalış!"

Derviş uyandıktan sonra eskisi gibi yaşamaya başlamış.

ATA BİNMEYİ NASIL ÖĞRENDİM

(Bey Oğlunun Hikâyesi)

Şehirdeyken her gün okula gidiyor, yalnızca pazar günleri ve bayramlarda kardeşlerimle gezmeye çıkıyor ve oyunlar oynuyorduk. Bir keresinde babam "Büyük çocukların ata binmeyi öğrenme zamanı geldi. Maneje gönderelim" dedi.

Kardeşlerimin en küçüğüydüm, "Ben de öğrenebilir miyim" diye sordum.

Babam, "Düşersin!" dedi.

Bana da öğretmeleri için yalvarmaya başladım, neredeyse ağlıyordum.

Bunun üzerine babam, "Peki, tamam, sana da öğretsinler. Ama düşersen ağlamak yok, ona göre. Attan düşmeyen ata binmeyi öğrenemez" dedi.

Çarşamba günü üçümüzü de maneje götürdüler. Büyük bir kapıdan geçtik, sonra da küçük bir kapıya yöneldik. Küçük kapının ardında büyük bir salon vardı. Yerler tamamen kum kaplıydı. Bu salonda bizim gibi küçükler de daha büyük kadın ve erkekler de, herkes at biniyordu. Manej burasıydı.

Manej çok aydınlık değildi ve at kokuyordu. Kamçı sesleri, atlara bağırışlar ve atların ayaklarıyla tahta duvarlara vurdukça çıkan sesler duyuluyordu. Önce korktum ve hiçbir şeye bakamadım.

Sonra amcam, binicilik öğretmenini çağırıp, "Bu çocuklara at verin, ata binmeyi öğrenecekler" dedi.

Öğretmen, "Tamam" dedi ama sonra bana bakıp "Bu çok küçük" diye ekledi.

Ama amcam, "Düştüğünde ağlamayacağına söz veriyor" dedi.

Öğretmen gülümseyip uzaklaştı.

Sonra üç tane eyerlenmiş at getirdiler. Paltolarımızı çıkarıp merdivenlerden aşağıya maneje indik. Öğretmen atın dizginini tutuyor, kardeşlerim de atın üstünde onun etrafında dolanıyorlardı. Önce adeta, sonra da süratli yürüyüşe geçtiler.

Daha sonra küçük bir at getirdiler. Rengi sarıydı, kuyruğu kesilmişti. Adı Altın'dı. Öğretmen bana gülerek, "Hadi bakalım süvari, oturun" dedi. Bir yandan mutluluk duyuyor, diğer yandan korkuyordum ve korkumun anlaşılmaması için uğraşıp duruyordum. Üzengiye basmak için epeyce çabaladım ama yapamadım çünkü gerçekten çok küçüktüm. Bunun üzerine öğretmen beni kucağına alıp atın üstüne oturttu. "Pek de ağır değilmiş, otuz kilo ya var ya yok" dedi.

Önce elimden tutuyordu ama kardeşlerimin elini tutmadıklarını görünce benim elimi de bırakmasını istedim. "Korkmuyor musun" diye sordu. Çok korkuyordum ama korkmadığımı söyledim. En çok da Altın'ın kulaklarını dikleştirmesinden korkmuştum. Bana kızdığını düşünüyordum. "Peki, siz bilirsiniz, düşmeyin ha!" diyen öğretmen elimi bıraktı.

Altın önce adeta denilen şekilde yürüyordu ve ben de sıkı sıkı tutunuyordum. Ama eyer kaygandı ve kımıldamaya korkuyordum. Öğretmen, "Eee tam yerleştiniz mi" diye sordu. Ben de "Evet, yerleştim" diye

yanıtladım. "Tamam, o halde şimdi süratli!" diyen öğretmen dilini şaklattı.

Altın az süratli koşuyor ve beni eyerden zıplatıyordu. Hiç sesimi çıkarmıyor ve eyerden kaymamaya çalışıyordum. Öğretmen beni "Vaaay, süvariye bak!" diyerek övüyordu. Çok hoşuma gidiyordu.

Bu arada öğretmenin yanına bir arkadaşı gelmiş ve onunla konuşmaya başlamıştı. Öğretmen artık benim tarafıma bakmıyordu.

O anda sanki biraz yana kaydığımı hissettim. Doğrulmak istedim ama yapamadım. Öğretmene atı durdurmasını söylemek için bağırmayı istiyordum ama bunu yaparsam ayıp olacağını düşünüyor ve susuyordum.

Öğretmen benden tarafa bakmıyordu. Altın dörtnala gittikçe ben iyice yana kaykılıyordum. Öğretmene bakıyor ve bana yardım edeceğini düşünüyordum ama o, arkadaşıyla konuşmaya devam ediyor ve bana hiç bakmadan "Bravo, süvari!" diye beni övüyordu.

Artık tamamen yana kaykılıyor ve korkuyordum. Düştüğümü hissediyordum. Ama bağırmak benim için utanç vericiydi. Altın beni bir kez daha silkeleyince yere düşüverdim.

Benim düşmemle Altın da koşmayı bıraktı, öğretmen atın üstünde olmadığımı görünce "Bakın hele! Benim süvari attan düşmüş!" deyip yanıma geldi. Yaralanmadığımı söylediğimde gülerek "Çocuk vücudu yumuşaktır" dedi.

Oysa ağlamak istiyordum. Beni yeniden ata bindirmelerini istedim. Bindirdiler. Bir daha düşmedim.

Haftada iki kez maneje gitmeye başladık ve kısa süre sonra ata binmeyi çok iyi öğrendim ve bir daha da hiç korkmadım.

BALTA İLE TESTERE

(Masal)

İki köylü ormana odun kesmeye gitmişler. Biri balta almış, diğeri de testere. Bir ağaç seçmişler ve nasıl keseceklerini tartışmaya başlamışlar. Biri baltayla doğrayalım, diğeri de testereyle keselim diyormuş.

Oradaki başka bir köylü aralarına girmiş ve "Durun, tartışmayın, eğer balta keskinse baltayla doğrayın, yok testere daha keskinse o zaman testereyle kesin!" demiş.

Baltayı eline alıp ağaca vurmaya başlamış ama balta öyle körmüş ki hiç kesememiş. Testereyi eline almış ve denemiş ama testere de hiç kesmemiş. Bunun üzerine köylülere dönüp, "Bırakın tartışmayı, ne baltanız doğruyor ne de testereniz kesiyor. Önce baltanızı bileyin ve testerenizin dişlerini düzeltin, sonra tartışırsınız" demiş.

Köylüler ise, senin baltan kör, senin testeren kesmez diye birbirlerini suçlamaya ve kavgaya başlamışlar.

ASKER EVİNDE HAYAT

(Bir Köylünün Hikâyesi)

Bir köyün kenarında yoksul bir hayat yaşıyorduk. Evde annem, bana dadılık yapan ablam ve büyükannem kalıyorduk. Büyükannem eski bir kaftan ve el dokuması ince bir etekle dolaşır, başına eski bir çaput bağlardı. Boynunda küçük bir kese taşırdı. Büyükannem beni annemden daha çok sever ve bana acırdı. Babam askerdeydi. Çok içtiği için askere yol-

ladıklarını söylerlerdi. Kısa izinlerinde eve geldiğini hayal meyal anımsıyorum. Kulübemiz küçüktü ve çatı ortadan eğri bir direkle destekleniyordu. Bu direğe tırmandığımı, elim kayınca düşüp alnımı yardığımı anımsıyorum. O yaranın izi hâlâ alnımda durur.

Kulübenin iki küçük penceresi vardı ve bunlardan birisi bezlerle kapatılmıştı. Avlumuz da küçük ve açıktı. Avlunun ortasında eski bir yalak dururdu. Bir tane yaşlı, yamuk bir atımız vardı. İneğimiz yoktu. İki tane kötü koyunumuz ve bir tane de kuzumuz vardı.

Ben hep bu kuzuyla yatardım. Ekmeği suya bandırıp yerdik. Çalışacak kimsemiz yoktu. Annemin sürekli olarak karnı ağrırdı, büyükannem ise hep baş ağrısı çeker ve sobanın yanından ayrılmazdı. Yalnızca ablam çalışırdı ama o da ailesine değil kendine kazanırdı. Elbiseler alır, evlilik hazırlıkları yapardı.

Annemin hastalandığını sonra da bir erkek çocuk doğurduğunu anımsıyorum. Kulübenin hemen girişine yatırmışlardı. Büyükannem komşudan biraz bulgur borç aldı ve Nefeda Amca'yı papaza gönderdi. Ablam da komşuları vaftiz için çağırmaya gitti.

Komşular toplandı, üç tane somun ekmek getirdiler. Akrabalar masaları hazırlamaya ve örtü yaymaya başladılar. Sonra oturacak sıralar ve bir kepçeyle su getirdiler. Herkes yerine oturdu. Papaz gelince vaftiz babasıyla vaftiz anası öne çıktılar, arkalarında da Akulina Teyze elinde bebekle duruyordu. Dua etmeye başladılar. Sonra bebeği soyup papaza verdiler ve o da bebeği suya daldırdı. Ben korkup bağırdım.

"Verin bebeği çabuk!"

Ama büyükannem kızdı ve "Sus, yoksa dayağı yersin" dedi.

Papaz bebeği üç kez suya batırıp çıkardı ve Akulina Teyze'ye verdi. Teyze bebeği bir beze sarıp anneme götürdü.

Sonra herkes masalara oturdu, büyükannem iki kâse lapa doldurdu, üstüne biraz nebati yağ döküp masadakilere dağıttı. Herkes yedikten sonra masadan kalktılar ve büyükanneme teşekkür edip ayrıldılar.

Anneme yaklaşıp sordum:

"Ana, adı ne?"

"Seninki gibi" diye cevapladı annem.

Bebek çok zayıftı. Ayakları ve elleri mini minicikti ve sürekli ağlıyordu. Gece her uyandığımda onun ağlayışını duydum, annem ninni söyleyip sallıyor ve uyutmaya çalışıyordu. Kendisinin gözleri kapanıyordu ama hâlâ ninni söylüyordu. Uyandığım bir sefer annemin ağladığını duydum. Büyükannem de uyandı ve "Ne oldu, Tanrı seni korusun" diye sordu. "Bebek öldü" dedi annem.

Büyükannem ateş yaktı, bebeği yıkadı, yeni bir şeyler giydirdi, kundakladı ve ikonaların önüne koydu. Hava aydınlanınca büyükannem dışarı çıktı Nefeda Amca'yı çağırdı.

Nefeda Amca iki eski tahta getirdi ve tabut yapmaya başladı. Küçük bir eve benzeyen bir kutu yaptı ve bebeği içine koydu. Sonra annem tabutun yanına oturdu, ince sesiyle dua okumaya ve ağlamaya başladı.

Sonra Nefeda Amca tabutu kolunun altına koydu ve gömmeye götürdü.

Sevindiğimiz zaman da oldu. Ablam evlendi. Birkaç erkek gelmiş ve somun ekmekle şarap getirmişlerdi. Getirdikleri şarabı anneme ikram ettiler.

Annem içti. İvan Dayı ekmekten bir parça koparıp anneme verdi. Masanın yanında duruyordum. Benim de canım ekmek çekti. Anneme eğilip kulağına söyledim. Annem gülümsedi, İvan Dayı, "Ne o? Ekmek mi" diye sordu. Bana büyükçe bir parça kopardı. Ekmeği alıp kilere gittim. Ablam da orada oturuyordu. Bana sormaya başladı:

"Erkekler ne konuşuyor?"

"Şarap içiyorlar" dedim.

O da gülerek "Kondraşka ile sözümü kesiyorlar" dedi.

Sonra düğün yapıldı. Herkes erkenden kalktı. Büyükannem sobayı yaktı, annem çörekler yaptı, Akulina Teyze etleri yıkadı.

Ablam yeni ayakkabılar ve kırmızı bir elbise giydi, güzel bir eşarp taktı ve hiçbir iş yapmadı. Kulübe iyice ısınınca annem de süslendi ve birçok kişi bize geldi, içerisi tıklım tıklım oldu.

Sonra bizim avluya, çanlarını çınlatarak üç at arabası girdi. Son arabada yeni kaftanı ve yüksek şapkasıyla damat Kondraşka oturuyordu. Damat arabadan inip kulübeye girdi. Ablama yeni bir kürk giydirip damadın yanına getirdiler. Damatla geliniyi masaya oturttular. Kadınlar gelinle damadı öven şarkılar söylemeye başladılar.

Daha sonra masadan kalktılar, dualar edip avluya çıktılar. Kondraşka, ablamı bir arabaya bindirdi, kendi de başka bir arabaya indi. Gelenlerin hepsi arabalara doluştu, haç çıkarıp gittiler.

İçeri girip pencerenin yanına oturdum düğün alayının geri dönüşünü beklemeye başladım. Annem bana bir parça ekmek verdi. Yedim. Orada öylece uyumuşum. Sonra annem beni uyandırdı ve "Geli-

yorlar!" dedi. Bana bir oklava verdi ve masaya oturmamı emretti. Kondraşka ve ablam içeri girdiler, arkalarından da bir sürü kişi girdi. Öncekinden kalabalıktılar. Sokakta da birçok insan vardı ve bizim pencereye bakıyorlardı. Sağdıç Gerasim Dayı'ydı. Yanıma gelip "Çekil bakalım!" dedi. Korktum ve yerimden kalkmaya hazırlanmışken büyükannem, "Oklavayı göster ve 'ya bu ne,' de!" diye bana seslendi. Ben de öyle yaptım. Gerasim Dayı bir bardağa para koydu, içine şarap doldurup bana uzattı. Bardağı alıp büyükanneme verdim. Masadan kalktık ve konuklar oturdu.

Daha sonra şarap, et ve paça getirdiler. Şarkı söylemeye ve dans etmeye başladılar. Gerasim Dayı'ya şarap ikram ettiler, az bir şey içince "Bu şarap acı niyeyse!" dedi. O zaman ablam Kondraşka'nın kulaklarından tutup dudaklarından öpmeye başladı. Epeyce bir süre şarkı söylediler, dans ettiler ve sonunda herkes dağıldı, Kondraşka da ablamı kendi evine götürdü.

Daha sonra, iyice yoksullaştık. Atı ve son koyunlarımızı da sattık. Çoğu zaman yemeye ekmek bulamıyorduk. Annem akrabalardan istemeye gidiyordu.

Kısa süre sonra büyükannem öldü. Annemin onun arkasından dualar okuduğunu ve ağladığını anımsıyorum: "Ah, anacığım! Bu öksüzü, bu acılı kızını kimlere bıraktın? Bu şanssız çocuğunu neden bıraktın? Şimdi kime akıl danışırım? Sensiz nasıl yaşarım?" Günlerce ağladı ve dualar okudu.

Bir keresinde çocuklarla anayola çıkmış atların gelişini bekliyorduk, sırtında torbası bir askerin geldiğini gördüm. Çocuklara yaklaştı ve sordu:

"Çocuklar hangi köydensiniz?"

"Nikolski'den" diye yanıtladık.

"Sizin köyden Matryona hayatta mı?"

"Yaşıyor, annem olur" dedim.

Asker bana baktı ve sordu:

"Sen babanı hiç gördün mü?"

"Hayır, o asker, hiç görmedim."

"Hadi gidelim, annene babandan mektup getirdim."

"Ne mektubu?"

"Gidince görürsün."

"İyi, gidelim."

Asker öyle hızlı yürüyordu ki peşinden koşarak bile yetişemiyordum. Sonunda evimize geldik. Asker dua etti ve "Merhabalar!" dedi. Sonra üstünü çıkardı, pencerenin kenarına oturdu ve etrafa bakmaya başladı.

"Diğerleri nerede, bu kadar mısınız yani" diye sordu.

Annem ürkmüş bir halde hiçbir şey söylemeden askere bakıyordu. Asker, "Annem nerede" diye sordu ve ağlamaya başladı. Annem o anda babama koştu, sarılıp öpmeye başladı. Ben de dizine oturdum ve elimle dokunarak teskin etmeye çalıştım. Babam ağlamayı bırakıp gülmeye başladı.

Sonra tanıdıklar geldi, babam hepsiyle selamlaştı ve artık teskere alıp geldiğini anlattı.

Hayvanlar köye dönünce ablam da geldi ve babamla kucaklaştılar. Babam, "Bu kocaman güzel kız da kimin" diye sordu. Annem gülerek "Ne o, kendi kızını tanımadın mı" diye yanıtladı. Babam bunun üzerine ablamı yanına tekrar çağırdı, sarıldı, öptü, hayatının nasıl olduğunu sordu.

Sonra annem yumurta pişirmeye gitti, ablamı da şarap almaya yolladı. Ablam ağzı kâğıtla tıkalı bir

karaf getirdi ve masaya koydu. Babam sordu: "Bu ne?" Annem "Sana şarap getirdi" diye yanıtladı. "Yoo, beş yıldır ağzıma koymuyorum ama yağda yumurtaya hayır demem!" dedi babam. Dua edip masaya oturdu ve yemeye başladı.

Daha sonra "İçkiyi bırakmasaydım, başçavuş olamazdım ve eve de hiçbir şey getiremezdim ... oysa Tanrı'ya şükür!" dedi. Çuvalından içi para dolu bir cüzdan çıkarıp anneme verdi. Annem çok memnun oldu, aceleyle götürüp bir yerlere sakladı.

Herkes dağıldıktan sonra babam yatağa uzanıp beni yanına aldı, annem de ayak ucumuza yattı. Gece yarısına kadar konuşup durdular. Ben uyudum.

Sabahleyin annem, "Ah, odunumuz yok!" dedi.

"Balta var mı" diye sordu babam.

"Var ama kör."

Babam ayakkabısını giydi, baltayı eline alıp avluya çıktı. Ben de peşinden çıktım.

Babam çatıdan bir kirişi söktü, yalağın üstüne koydu ve baltayla parçalayıp içeri getirdi ve:

"İşte sana odun, yak sobayı. Ben gidiyorum, evi ve avluyu onarmaya biraz kereste alayım. İnek de almak lazım" dedi.

"Bütün bunlara çok para gerek" dedi.

"Eee, çalışacağız" diyerek beni gösterdi. "Baksana kocaman adam olmuş!"

Sonra babam dua edip, bir parça ekmek yedi, giyindi ve anneme:

"Yumurtan varsa küle koyuver, öğleyin yeriz" dedikten sonra çıktı.

Babam uzun süre dönmedi. Babamı aramaya gitmek istedim. Annem beni bırakmadı. Üsteleyince de beni dövdü. Sobanın yanına oturup ağlamaya baş-

ladığımda babam içeri girdi. "Niye ağlıyorsun" diye sordu. "Senin peşinden gelmek istedim ama annem beni bırakmadı, üstelik bir de dövdü" dedim ve daha çok ağlamaya aşladım.

Babam gülmeye başladı, annemin yanına yaklaşıp onu döver gibi yaptı. Bir yandan da "Fedya'yı dövme! Fedya'ya vurma!" diyordu. Annem de ağlıyormuş gibi yapıyordu, babam "Siz ikiniz de ne kadar sulu gözlüsünüz öyle, dokunsan ağlıyorsunuz!" dedi. Sonra masaya oturdu, beni de yanına oturttu ve anneme, "Hadi bakalım, anne, Fedya ile yemek yememiz lazım. Acıktık" dedi.

Annem lapa ve yumurta getirdi, yemeye başladık. "Eee, ne yaptın" diye sordu.

"Seksen rublelik kereste aldım. Görsen bembeyaz, ıhlamur. Pazar günü getirecekler, onlara biraz şarap alalım" dedi babam.

O günden sonra iyi yaşamaya başladık...

KEDİ VE FARELER

(Masal)

Evin birini fareler basmış. Bunu gören kedi de fareleri birer birer avlamaya başlamış. Fareler işin kötüye gittiğini anlayınca konuşmaya başlamışlar: "Fare kardeşler, bundan böyle tavan arasından aşağı inmeyelim, nasılsa kedi buraya çıkamıyor!"

Fareler aşağı inmeyi kesince kedi, onları kandırmayı düşünmüş. Patisinin biriyle tavandaki tahtanın birine tutunmuş ve ölü numarası yapmaya başlamış. Farenin biri ona bakmış ve "Yoo, kardeş! İstersen çuvala gir, yine de sana yaklaşmam!" demiş.

BUZ, SU VE BUHAR

(Akıl Yürütme)

Buz, taş gibi serttir. Eğer buzun içinde bir sopa da donmuşsa, sopayı buz eriyinceye kadar çıkaramazsın. Kalın bir buzun üstünde arabalar rahatça dolaşır, yüz kiloluk demir bile kaldırıp atsan kırılmaz.

Buz ne kadar soğuksa o kadar serttir. Buz ısınınca zayıflar ve lapaya benzer ve ancak o zaman içindekini çekip çıkarabilirsin. Ayaklarının altında parçalanır, küçük bir taşla bile kırabilirsin. Buz daha da ısınınca suya dönüşür. Suyun içinden de istediğin her şeyi alabilirsin. Suyun üstünden de yürüyemezsin, yalnızca kütükler suyun üstünde kalır. Suyu ne kadar çok ısıtırsan kaldırma gücü o kadar azalır. Soğuk suda yüzmek, sıcak suda yüzmekten daha kolaydır. Sıcak suda ağaç kütükleri bile batar.

Suyu daha fazla ısıtırsan buhar olup dağılır. Buhar ise hiçbir şeyi kaldıramaz, her tarafa dağılır.

Suyu kapalı bir tencerede kaynatırsan su buhara dönüşür ve kapağın içine damlalar halinde yapışır, aşağı düşer ve yeniden suya dönüşür. Bu suyu alıp yeniden soğuk bir yere koyarsan, tekrar buz elde edersin.

Suyu ısıtırsan buhar olur, soğutursan buz. Aynı su ısınınca uçar, soğuyup donduğunda ise sertleşir.

Buz sıcak değildir, su az sıcak ve buhar ise çok sıcaktır.

Buza bir buz parçası daha koyarsan, buz ne ısınır ne de soğur.

Buzu suyun içine atarsan buz ısınır, su ise soğur. Eğer su çoksa buz erir, buz çoksa su donar.

Eğer buza buhar tutarsan buz ısınır, buhar ise soğur. Buz erir ve suya dönüşür, buhar da soğuyunca suya dönüşür.

Eğer su ve hava soğuksa, ne su ısınır ne de hava daha soğur. Ama hava sıcak ve su soğuksa ne olur? Havanın sıcaklığı suya geçer ve su daha ılık, hava da daha soğuk olur. Aralarında denge oluşuncaya kadar böyle devam eder.

Eğer hava sudan daha sıcaksa, su ısınır ve hava soğur. Su, havadan sıcaksa hava ısınır ve su ise soğur.

Eğer havadaki su donuyorsa, su havadan daha sıcaktır ve su soğur, hava ise ısınır.

Eğer havadaki buhar halindeki su, sıvı suya dönüşüyorsa; hava su buharından daha soğuk demektir ve su soğur, buna karşılık hava ısınır.

Eğer havadaki katı su, sıvı suya dönüşüyorsa; hava sıcak demektir, hava soğur ve buz ısınır.

Eğer havadaki su buhara dönüşüyorsa, su kurur yani hava daha sıcaktır, dolayısıyla da hava soğur ve su ısınır.

Buzla ısınılmaz ama su ve buharla ısınılır. Suyla şöyle ısınmak mümkündür:

Soğuk bir odanın içine su getirilir. Su donduğunda buz odadan dışarı çıkarılır. Tekrar donar ve tekrar çıkarılır. Odanın içi ısınmaya başlar ve bir süre sonra öyle ısınır ki su artık donmaz. Peki, bu nasıl olur? Su donarken içindeki fazla ısıyı havaya verir, bu işlem hava ısınıncaya kadar devam eder ve su artık donmaz.

Buharla şöyle ısınılır: Soğuk bir odaya buhar verilir. Buhar soğumaya ve damlalar halinde suya dönüşerek yere düşmeye başlar. Bu su dışarı çıkarılır, böylece oda ısınmış olur.

Peki, bu nasıl olur? Buhar suya dönüşürken içindeki fazla ısıyı havaya verir.

Sudan buz ve buhardan da su elde edilirken, su ve buhardaki ısı havaya karışır ve hava ısınır. Buzdan su ve sudan buhar elde ederken havadaki ısı, suya ve buhara geçer, dolayısıyla hava soğur.

Sıcak bir odayı soğutmak istersen, içeriye buz getir ve erimesini bekle. Peki oda neden soğur? Çünkü buz suya dönüşürken içerideki havanın ısısını alır.

Eğer daha da soğutmak istiyorsan, su getir ve kurumasını bekle. Peki ne olacak? Su buhara dönüşecek. Su, buhara dönüşürken havadaki ısıyı kendine çeker.

İşte bu nedenle yağmur yağarken hava soğur, yağmur toplarken de hava daha sıcak olur. Yağmur yağdığında su kurur, buharlaşır ve havadaki ısıyı toplar.

Yağmur topladığında ise havada buhar vardır ve bulutlar da soğurlar, dolayısıyla da hava ısınır.

İşte bundan dolayı hava boğucu derler.

BILDIRCIN VE YAVRULARI

(Masal)

Köylüler çayırı biçmişler, çayırda bıldırcın yuvası varmış. Bıldırcın ağzında yiyecekle yuvasına geldiğinde her tarafın biçilmiş olduğunu görmüş. Yavrularına şöyle demiş: "Çocuklarım, felaket bizi buldu! Şimdi susun ve hiç hareket etmeyin. Yoksa daha kötü şeyler olur. Akşama sizi buradan taşıyacağım."

Yavrular etrafları aydınlık olduğu için seviniyorlarmış ve şöyle demişler: "Annemiz yaşlandı, bizim neşelenmemizi istemiyor." Başlamışlar bağırıp çağırmaya ve şarkılar söylemeye.

Bu arada çayırı biçen köylülere yemek getiren çocuklar bu sesleri duymuşlar ve hemen koşup bıldırcınları kesmişler.

BULKA

(Bir Subayın Hikâyesi)

Mordaşka cinsi bir av köpeğim vardı. Adı Bulka'ydı. Her tarafı simsiyah yalnızca ön patilerinin uç kısımları beyazdı.

Bu cins köpeklerin hepsinin alt çeneleri, üst çenelerinden daha uzundur ve üst dişleri alt dişlerinin içine girer. Ama Bulka'nın alt çenesi öyle uzundu ki üst ve alt dişlerinin arasına rahatlıkla parmağını sokabilirdin. Bulka'nın yüzü genişti. Gözleri büyük, parlak ve simsiyahtı. Dişleri ve köpek dişleri her zaman bembeyazdı, dışarı taşardı. Araplara benziyordu. Bulka çok uysaldı ve hiç kimseyi ısırmazdı ama oldukça güçlüydü ve yakaladığını bırakmazdı. Bazen dişlerini geçirdiği bez gibi bir şeyi ağzından alamazdın.

Bir keresinde onu ayı avına götürdük. Ayının kulağına yapıştı, sülük gibi asılı kaldı. Ayı pençeleriyle ona vuruyor, sıkıştırıyor, bir o tarafa bir bu tarafa savuruyor ama kulağını kurtaramıyordu, sonunda Bulka'yı boğmak için kafasının üstüne yere yattı ama Bulka ne olursa olsun ayının kulağını bırakmadı. Üstüne soğuk suyu dökünce ayının kulağını bıraktı.

Onu bebekken almış ve kendim büyütmüştüm. Kafkasya'ya göreve gittiğimde yanıma almak istememiştim, ondan yavaşça uzaklaşmış ve kapatmalarını söylemiştim. İlk istasyonda yerime yerleşirken, yolda kara ve parlak bir şeyin koşup durduğunu gör-

düm. Bu, bakır tasmasıyla koşup gelen Bulka'ydı. Olanca hızıyla istasyona doğru koşuyordu. Üzerime atıldı, elimi yaladı ve arabanın gölgesine uzandı. Dili bir karış dışarıdaydı. Tükürükleri yutmak için kâh içeri çekiyor kâh dışarıda sallanıyordu. Nefes almaya bile yetişemiyordu. Böğürleri inip kalkıyordu. Bir o yana, bir bu yana dönüyor, kuyruğunu yere vurup duruyordu.

Ben gittikten sonra kafesi parçaladığını ve camdan atlayıp doğruca peşimden o sıcakta yirmi kilometre koştuğunu sonradan öğrendim.

BULKA İLE YABAN DOMUZU

(Hikâye)

Kafkasya'da bir seferinde yaban domuzu avına gittik. Bulka da yanımızda geldi. Domuzu kovalayanların sesini duyar duymaz Bulka ileri atıldı ve ormanda kayboldu. Kasım ayıydı, o dönemde yaban domuzları iyice yağlı olurlar.

Kafkasya'da yaban domuzlarının yaşadığı yerlerde birçok yabani yemiş olur: Yabani üzüm, elma, ayva, kozalak, böğürtlen, erik, palamut. Bütün bunlar olgunlaşınca yaban domuzları bunlarla beslenir.

Bu dönemde yaban domuzları o kadar yağlı olurlar ki av köpeklerinden fazla kaçamazlar. Bir iki saatlik kovalamacadan sonra ormanın sık bir yerine girer ve durur. Avcılar da onun beklediği yere gider ve ateş ederler. Köpeklerin havlamasından domuzun durduğu ya da koşmaya devam ettiğini anlaşılır. Eğer koşuyorsa köpekler sanki onları dövüyorlarmış gibi tiz seslerle havlarlar, eğer domuz hareket etmi-

yorsa köpekler insanlara havladıkları gibi havlar ve ulur.

O avda epeyce uzun süre ormanda dolaştım ama bir kere bile olsun domuzun yoluna çıkamadım. Sonunda av köpeklerinin tekdüze havlamalarını, ulumalarını duydum. Artık domuza çok yakındım. Ağaçların arasından çatırtılar duyuyordum. Domuz köpeklerle dalaşıyordu ama havlama seslerinden anlaşıldığına göre ona saldırmamışlar yalnızca kuşatmışlardı. Birden arkamda hışırtılar duydum, döndüğümde Bulka'yı gördüm. Anlaşılan ormanda av köpeklerini kaybetmişti, şimdi seslerini duyunca aynı benim gibi o yöne atılmıştı. Yüksek otların arasında koşuyordu, onun siyah kafasını ve beyaz dişleri arasından sallanan dilini görebiliyordum. Onu çağırdım ama bana bakmadı bile, beni geçip ormanın içine daldı. Onu takip ettim, içerilere girdikçe orman daha da sıklaştı. Ağaç dalları şapkama takılıyor, yüzüme çarpıyordu, yaban eriklerinin dikenleri giysilerime batıyordu. Havlamalara iyice yakınlaşmıştım ama hiçbir şey görmüyordum.

Birden köpeklerin daha yüksek sesle havladıklarını, bir şeylerin sarsıldığını, domuzun pofurdadığını ve hırıldadığını duydum. Bulka'nın domuzun üstüne atıldığını ve onunla boğuştuğunu düşündüm. Son gücümle oraya doğru koştum. En sık yerde alacalı bir av köpeği gördüm. Aynı yerde havlıyor ve uluyordu, onun üç adım ötesinde kapkara bir şey duruyordu.

İyice yakınlaşınca domuza baktım ve Bulka'nın keskin havlamasını duydum. Domuz vahşice seslerle av köpeğine atıldı, köpek kuyruğunu sıkıştırıp geri çekildi. Domuzun yan tarafını ve kafasını görüyordum. Yan tarafına nişan alıp ateş ettim. Düştüğünü gördüm. Domuz haykırarak kalkıp daha sık bir

yere kaçtı. Köpekler çığlık çığlığa peşine atıldı, ben de arkalarından. Birden ayaklarımın altında bir şey gördüm ve sesler duydum. Bu Bulka'dı. Yan tarafına yatmış, inliyordu. Etrafı kan gölüne dönmüştü. Köpeği kaybettiğimi düşündüm. Ama onu düşünecek halim yoktu, devam ettim. Kısa süre sonra domuzu gördüm. Köpekler arkasından yakalamışlardı, bir o yana, bir bu yana dönüp duruyordu. Domuz beni görünce bana doğru atıldı. İyice yakından ateş ettim, öyle ki domuzun kılları bile yandı. Domuz homurdandı ve bütün ağırlığıyla yere yıkıldı.

Yaklaştığımda domuz artık ölüydü. Hemen oracıkta şişirip derisini soydular. Tüyleri diken diken olmuş olmuş köpeklerden kimi ayaklarına atıldı, kimi bağırsaklarına, kimi de akan kana dadandı.

O an Bulka'yı anımsadım ve aramaya koyuldum. Bana doğru sürünüyor ve inliyordu. Yanına oturup yarasına baktım. Karnı yarılmış bağırsakları yaprakların üzerine saçılmıştı. Arkadaşlarım yanıma gelince Bulka'nın bağırsaklarını yerine doldurup karnını diktiler. Karnı dikilirken ve iğne derisine girip çıkarken hep elimi yaladı durdu.

Domuzu ormandan çıkarmak için kuyruğundan ata astık, Bulka'yı ise atın üstüne yatırdık ve eve getirdik. Bulka altı hafta kadar yattı ve sonra iyileşti.

SÜLÜNLER

(Anlatı)

Kafkaslarda yabani tavuklara sülün derler. O kadar çokturlar ki, evcil tavuklardan bile daha ucuzdurlar. Sülün avına kalbur ve köpeklerle çıkılır.

Av şöyle yapılır: Bir çerçevenin içine bez gerilir, çerçevenin ortasından bir kiriş geçirilir ve bezde küçük bir delik açılır. Bu alete kalbur denir. Bu kalbur ve tüfekle birlikte şafak vakti ormana gidilir. Kalbur önde taşınır ve ortadaki delikten sülünler izlenir. Sülünler şafak sökerken orman açıklıklarında beslenirler. Bazen yavrularıyla bütün aile, bazen tavuk ve horoz, bazen de birkaç horoz.

Sülünler kalburun arkasındaki insanı göremez, kendilerine yaklaşan bezden de korkmazlar ve yaklaşmasına izin verirler. Avcı iyice yaklaşınca kalburu yere koyar, delikten tüfeğini uzatır ve ateş eder.

At ve köpekle av şöyle yapılır: Bekçi köpeği ormana salıverilir. Köpek sülünlere rastladığında üstlerine atılır. Sülün ağaca uçar ve köpek de havlamaya başlar. Avcı o ağaca yaklaşır ve ateş eder. Sülün ağacın açık kısmında avcının görebileceği şekilde dursa bu kolay bir av olurdu. Ama sülünler sık ağaçları tercih ederler ve avcıyı görünce de dalların arasına iyice saklanırlar. Çoğunlukla sülünün olduğu ağaca yaklaşmak ve onu görmek mümkün olmaz. Sülün köpeğin havlamasından korkmaz, dalda sakince oturur, kanatlarını çırpar, horozlanır. Ama insanı görür görmez sık dalların arasında kaybolur, ancak usta bir avcı onu ayırt edebilir. Acemi avcı sülünü fark etmeden öylece yanında durur.

Kazaklar sülün avına çıktıklarında, yüzlerini örtecek şekilde mutlaka şapka takarlar ve yukarı bakmazlar çünkü sülün silahlı insandan ve özellikle de onun gözlerinden korkar.

Av köpekleriyle ise av şöyle yapılır: Av köpeği ile birlikte ormana gidilir. Köpek koku alma duygusuyla sülünlerin sabah nerede beslendiklerini bilir ve

izlerini sürmeye başlar. Sülünler ne kadar şaşırtırsa şaşırtsınlar iyi bir av köpeği, beslendikleri yerden yola çıkarak onları mutlaka bulur. Köpek ne kadar uzun yol katederse koku alma duygusu o kadar artar ve sonunda sülünün durduğu yere ulaşır. Köpek sülüne iyice yaklaşır ve sanki sülün hemen önündeymiş gibi düşünmeye başlar. Sülünü ürkütmeden ve uçmasına fırsat vermeden dikkatle yaklaşır, üzerine atlayıp yakalayacak bir pozisyona gelir. Ama köpek iyice yaklaştığında sülün, bunu fark eder ve uçar. O zaman da avcı tüfeğiyle ateş eder.

MİLTON İLE BULKA

(Hikâye)

Sülün avı için kendime av köpeği aldım. Köpeğe Milton adını verdim. Uzun boylu, zayıf, gri benekli, uzun kulaklı ve sarkık dudaklı, çok güçlü ve çok akıllı bir hayvandı. Bulka ile çatışmadılar. Zaten hiçbir köpek Bulka ile didişmeyi göze alamazdı. Birkaç kez dişlerini göstermiş ve köpekler kuyruklarını kıstırarak uzaklaşmışlardı.

Bir keresinde Milton ile sülün avına çıktım. Bulka da peşimize takıldı. Geri yollamak istedim ama başaramadım. Eve dönüp orada bırakmak için ise çok fazla yol gelmiştik. Bana engel olmayacağını düşünmüş ve yola devam etmiştim ama Milton sülünün kokusunu alır almaz Bulka ileri atılmış dört bir yanı aramaya başlamıştı. Sülünü Milton'dan önce havalandırmak istiyordu. Otların arasında bir şey duymuştu, zıplıyor, dört dönüyordu. Ne var ki koku alma duyusu zayıftı ve kendi başına izi bulamıyor,

Milton'a bakıyor ve o nereye giderse hemen peşinden oraya koşuyordu. Milton izi bulur bulmaz, Bulka öne atılıyordu. Bulka'yı çağırdım, birkaç kez vurdum ama hiçbir işe yaramadı. Milton aramaya başlar başlamaz öne atılıyor ve ona engel oluyordu.

Avın tadının kaçtığını düşünüp eve dönmeye karar verdim ama Milton benden daha iyisini düşünüp Bulka'yı kandırıverdi: Bulka ileriye fırlar fırlamaz Milton izi bırakıyor, başka bir yere yöneliyor ve arıyormuş gibi yapıyordu. Bulka da hemen o tarafa atlıyordu. Milton ise bana dönüyor, kuyruğunu sallıyor ve yeniden gerçek izin peşine düşüyordu. Bulka yeniden öne geçiyor, Milton da yine on adım kadar başka tarafa yöneliyor ve bana diğer tarafa gitmemi işaret ediyordu. Bütün gün boyu Bulka'yı böyle oyaladı ve avın boşa gitmesini engelledi.

KAPLUMBAĞA

(Hikâye)

Bir keresinde Milton ile ava çıktım. Ormanın yakınında aramaya koyuldu, kuyruğunu dikleştirdi, kulaklarını kaldırdı ve koklamaya başladı. Tüfeğimi hazırlayıp peşinden gittim. Keklik, sülün ya da tavşan aradığını düşünmüştüm. Birden ne aradığını gördüm. Onun önünde şapka büyüklüğünde, küçük bir kaplumbağa hızla gidiyordu. Uzun boynunun ucunda çiçeğin yumurtalığına benzer çıplak koyu kahverengi bir kafa uzanmıştı. Kaplumbağa çıplak ayaklarıyla tıpış tıpış yürüyordu. Sırtı tamamen kabukla örtülüydü.

Köpeği görünce ayaklarını ve başını saklayıp, otlara yapışmıştı, yalnızca kabuğu görünüyordu. Mil-

ton onu yakalamış ısırmaya çalışıyor ama diş geçiremiyordu, çünkü kaplumbağanın karnında da sırtındaki gibi bir kabuk vardı. Yalnızca önde, arkada ve yanlarda kafasını, kuyruğunu ve ayaklarını çıkardığı delikler vardı.

Kaplumbağayı Milton'dan alıp sırtının çizgilerine, kabuğuna ve nasıl saklandığına bakmaya başladım. Elinde tutup ters çevirdiğinde kabuğun altında, bodruma benzeyen karanlıkta siyah canlı bir şey olduğunu fark ediyorsun. Kaplumbağayı otlara bırakıp yürüdüm ama Milton onu bırakmak istemiyordu, dişlerinin arasına almış peşimden getiriyordu. Kaplumbağa Milton'un ağzındayken ayağının birini çıkarıp Milton'un burnunu tırmalayıverdi. Milton buna çok kızdı ve havlamaya başladı, yeniden ağzına alıp peşimden yürüdü. Bırakmasını emrettim ama Milton dinlemedi bile. Ağzından alıp yere koydum. Milton kaplumbağayı yine bırakmadı. Hemen yanında bir çukur açmaya başladı. Çukuru açınca kaplumbağayı içine koydu ve üstünü toprakla örttü.

Kaplumbağalar, kurbağa ve yılanlar gibi hem karada hem de suda yaşarlar. Çocukları yumurtadan çıkar. Yumurtaları toprağa bırakırlar, kuluçkaya yatmazlar. Yumurtalar, balık yumurtası gibidir. Açılırlar ve içlerinden küçük yavrular çıkar. Kaplumbağalar genellikle küçük, bir tabak kadar olurlar. İki metre boyda, üç yüz kilo ağırlıkta olan büyükleri de vardır ama onlar denizlerde yaşar.

Bir kaplumbağa baharda yüzlerce yumurta bırakır. Kaplumbağanın kabuğu onun kaburgalarıdır. İnsanlarda ve diğer canlılarda kaburgalar ayrı ayrıdır ama kaplumbağada kabuk şeklinde oluşmuştur. Asıl önemlisi de bütün canlılarda kaburgalar vücu-

dun iç kısmında, etlerin arasındayken kaplumbağada dışarıdadır ve eti kabuğun altındadır.

BULKA İLE KURT

(Hikâye)

Ben Kafkasya'dan ayrılırken oradaki savaş hâlâ devam ediyordu ve geceleri koruma olmadan dışarı çıkmak tehlikeliydi.

Mümkün olduğunca sabah erkenden yola çıkmak istedim, bu nedenle gece uyumadım.

Arkadaşlarım beni yolculamaya gelmişti, köydeki evimin önünde bütün gece oturduk.

Hava sisli olmasına karşın mehtap vardı. Ay sisten görünmese bile etraf kitap okuyacak kadar aydınlıktı.

Gecenin yarısında, yolun öbür tarafındaki avludan domuz yavrusunun böğürtüleri gelmeye başladı. İçimizden birisi, "Domuza kurt dadandı" dedi. İçeri koşup dolu tüfeğimi kaptım ve sokağa çıktım. Herkes domuzun sesinin geldiği avlunun yanında toplanmış bana bağırıyordu: "Bu tarafa!" Elimde tüfeği gören Milton ava çıkıldığını düşünerek peşimden atıldı. Bulka ise kısa kulaklarını dikmiş dört dönüyor, sanki yakalamak için emir bekliyordu.

Çitlere ulaştığımda avlu tarafından üzerime doğru koşan vahşi hayvanı gördüm. Bu, bir kurttu. Çitlere koştu ve üzerinden atladı. Biraz çekildim ve tüfeği doğrulttum. Kurt çitlerin üstünden bana doğru atıldığında, neredeyse bir karış mesafeden tetiğe bastım ama yalnızca bir "tık" sesi duyuldu, tüfek ateş almamıştı. Kurt hiç durmadan sokağı geçip

kaçtı. Milton ve Bulka da onun arkasından. Milton kurda daha yakındı ama belli ki saldırmaktan korkmuştu. Bulka ise kısa ayaklarını ne kadar zorlasa da yetişememişti. Kurdun ardından biz de koştuk ama kurt da köpekler de gözden kayboldu. Köyün dışındaki çukurdan hırıltılar ve havlamalar duyduk. Sisin içinde köpeklerin kurtla boğuştuğunu gördük. Çukura vardığımızda kurt yoktu, iki köpek de kalkık kuyrukları ve kızgın suratlarıyla yanımıza geldi. Bulka başıyla beni dürtüyor, sanki bir şeyler anlatmak istiyordu.

Köpekleri gözden geçirdik, Bulka'nın başında küçük bir yara bulduk. Anlaşılan çukurdan önce kurda ulaşmış ama yakalayamamıştı, kurt ısırıp kaçmıştı. Yara büyük değildi, hayati tehlikesi de yoktu.

Eve döndük ve olan bitenler hakkında konuşmaya başladık. Ben silahımın tutukluk yapmasına kızıyor ve ateş alsaydı kurdun oradaki durumunun ne olacağını düşünüyordum. Arkadaşım kurdun avluya girmesine şaşırıyordu. Yaşlı Kazak bunda şaşılacak bir şey olmadığını çünkü onun kurt değil, bir büyücü olduğunu ve bu yüzden silahın tutukluk yaptığını söylüyordu. İşte bunlardan bahsediyorduk ki birden köpekler atıldı ve sokağın tam ortasında aynı kurdu karşımızda gördük. Ama bu sefer bağırışlarımızdan öyle ürktü ki köpekler bile ulaşamadı.

Bu olaydan sonra yaşlı Kazak, bunun kurt değil büyücü olduğuna kesinlikle inanmaya başlamıştı. Kurdun kudurmuş olabileceğini düşünmeye başladım çünkü hiçbir kurdun kovalandıktan sonra aynı yere döndüğünü ne görmüş ne de duymuştum.

Ne olur ne olmaz diye, Bulka'nın yarasına barut döküp yaktım. Barut parladı ve yaralı yeri dağladı.

Yarayı barutla dağlamıştım çünkü kuduz hayvanın tükürüğünün kana karışmasını önlemek istiyordum. Tükürüğün kana bulaşmasıyla hemen bütün vücuda yayıldığını ve artık iyileştirmenin mümkün olmadığını biliyordum.

PYATİGORSK'TA BULKA'NIN BAŞINA NE GELDİ

(Hikâye)

Doğrudan Rusya'ya gitmedim, yolda Pyatigorsk şehrine uğradım ve orada iki ay kaldım. Milton'u bir Kazak avcıya hediye ettim, Bulka'yı ise yanıma aldım.

Şehire Pyatigorsk adı, Beştau Dağı eteklerinde kurulduğu için verilmiştir. Tatarca "beş dağ" anlamına gelir. Bu dağlardan sıcak kükürtlü su çıkar. Su, kaynamış gibi sıcaktır. Kaynakların üzerinde semaverlerin üstündeki gibi sürekli buhar olur. Şehrin kurulduğu yer oldukça güzeldir. Dağlardan sıcak sular akar, dağların eteklerinde ise Podkumok Nehri uzanırdı. Dağlar ormanlarla kaplıdır, dağların eteklerinden uçsuz bucaksız ova başlar, uzaktan büyük Kafkas dağları görülür. Bu dağların doruklarında her zaman kar vardır ve hiç erimez, şeker gibi bembeyazdır. Bu dağların en yükseği, açık havada hemen her yerden görünen beyaz başlı Elbrus'tur.

Buradaki kaplıcalara tedavi için gelirler, kaplıcaların etrafına kamelyalar ve oturma yerleri yapılmıştır. Her taraf bahçe ve küçük yollarla çevrilidir. Sabahları müzik çalınır, halk kükürtlü suyu içer, içinde yüzer ve dolaşır.

Şehir dağa yaslanmıştır, dağın eteklerinde ise bir kasaba vardır. İşte bu kasabada, küçük bir eve yerleştim. Ev bir avlunun içindeydi, pencereler küçük bir bahçeye açılıyordu, bahçede ev sahibinin arıları vardı. Rusya'daki gibi kovanlarda değil yuvarlak salkımlar halinde duruyorlardı. Arılar hiç saldırmıyordu, her sabah Bulka ile bahçede arıların arasında dolaşıyordum.

Bulka şaşkın şaşkın arıların arasında dolaşıyor, kokluyor ve onların vızıltılarını dinliyordu. Yine de arıların kendisine dokunmamaları için dolaşırken dikkatle geziniyor, onlara engel olmamaya çalışıyordu.

Bir sabah kaplıcadan eve dönmüş bahçede çay içiyordum. Bulka kulaklarını kaşıyor, tasmasını şakırdatıyordu. Gürültü arıları rahatsız etti. Bulka'nın tasmasını çözdüm. Bir süre geçtikten sonra şehirden tuhaf ve korkunç bir gürültü duyuldu. Köpekler havlıyor ve uluyordu. İnsanlar bağrışıyordu. Bu gürültü dağdan aşağıya doğru iniyor ve bizim kasabaya gittikçe yaklaşıyordu. Kaşınmayı bırakan Bulka, beyaz dişli koca kafasını ayaklarının beyaz kısmına yatırmış ve dilini çıkarmış bir halde yanımda uzanıyordu. Gürültüyü duyar duymaz, sanki ne olduğunu anlamış gibi kulaklarını dikmiş, dişlerini çıkarmış ve ulumaya başlamıştı. Gürültü yaklaşıyordu. Sanki şehrin bütün köpekleri bir anda havlayıp hırlıyormuş gibiydi. Bakmak için kapıya çıktım. Ev sahibem de yanıma geldi.

"Ne oluyor" diye sordum.

"Kürek mahkûmları" dedi. "Hapisten çıkmış köpek öldürüyorlar. Şehirde köpek çoğalınca, yönetim bütün köpeklerin öldürülmesini emretti."

"Ne yani, ellerine geçerse Bulka'yı da mı öldürecekler?"

"Hayır, tasmalılara dokunmak yasak."

Bunları konuşurken kürek mahkûmları kapımıza kadar gelmişlerdi. Önde askerler yürüyor, arkalarında da zincirlenmiş dört mahkûm. İkisinin elinde uzun demir kancalar, diğer ikisinde ise sopa vardı. Bizim kapının önünde mahkûmlardan birisi bir çoban köpeğini yakaladı, sokağın ortasına sürükledi ve diğeri de sopayla vurmaya başladı. Köpek dehşet verici bir sesle bağırıyordu, mahkûmlar ise gülüyorlardı. Kancayı takan mahkûm köpeği çevirdi, öldüğünü görünce kancayı çıkardı ve başka köpek yok mu gibisinden etrafa bakmaya başladı.

Bu arada Bulka, ayıya saldırdığı gibi, müthiş bir hızla bu mahkûmun üstüne uçarcasına atıldı. Tasmasını çıkardığımı anımsadım ve bağırdım:

"Bulka! Buraya!"

Mahkûmlara da ona vurmamaları için seslendim. Ama Bulka'yı gören mahkûm kahkaha atarak becerikli bir hareketle kancayı Bulka'nın kalçasına takıverdi. Bulka geriye çekildi ama mahkûm onu kendine doğru çekti ve diğerine bağırdı:

"Vur!"

Diğer mahkûm sopayı salladı ama sopa boşa gitti. Sopa yerini bulsaydı Bulka ölmüştü. Ama Bulka kancadan kurtuldu, kalçasından bir parça et koptu. Bulka kuyruğunu kıstırıp yıldırım gibi eve kaçtı ve yatağımın altına saklandı.

Böylece kancanın kopardığı bir parça et kaybıyla kurtuldu.

BULKA VE MİLTON'UN SONU

(Hikâye)

Bulka ile Milton hemen hemen aynı zamanda öldüler. Yaşlı Kazak Milton'a bakamadı. Onu yalnızca kuş avında kullanmak yerine domuz avına da götürdü. O sonbaharda bir domuz Milton'un karnını yardı. Dikecek kimse yoktu ve Milton hayatını kaybetti.

Bulka da mahkûmlardan kurtulduktan sonra çok yaşamadı. Kurtulduktan sonra canı sıkılmaya başladı. Önüne ne gelirse yalamaya başladı. Elimi önceki gibi, okşarcasına yalamıyordu. Uzun uzun olanca gücüyle yalıyor, sonra da dişlerinin arasına alıyordu. Anlaşılan içinden elimi ısırmak geliyordu ama yine de ısırmıyordu. Elimi vermemeye başladım. Bunun üzerine çizmelerimi ve masanın ayağını yalamaya başladı, sonra da onları ısırmaya. Bu iş iki gün sürdü. Üçüncü gün ortadan kayboldu. Hiç kimse görmemiş ve duymamıştı.

Onu kimse çalamazdı ve beni de terk etmezdi. Bu olay kurt tarafından ısırılmasının üzerinden altı hafta geçtikten sonra olmuştu. Demek kurt, gerçekten kudurmuştu. Bulka da kudurmuş ve kaçmıştı. Avcıların dediği gibi, akıntısı vardı. Dediklerine göre kuduz, bulaştığı hayvanın boğazında kasılmalara neden olur. Kuduz hayvan su içmek ister ama içemez, çünkü su, kasılmaları daha da artırır. İşte o zaman acı ve susuzluktan kendilerini kaybeder ve ısırmaya başlarlar. Benim elimi ve masanın ayağını önce yalamaya sonra da ısırmaya başladığında Bulka'da da kasılmaların başladığı belliydi.

Hemen hemen her yeri dolaştım, Bulka'yı sordum ama ne nerede olduğunu ne de nasıl öldüğünü öğre-

nebildim. Eğer diğer kuduz köpekler gibi ısırıp kaçsaydı duyardım. Ama herkesten kaçtığı ve ıssız bir yerde tek başına öldüğü ortadaydı. Avcılar, akıllı köpeklerde akıntı başladığında köpeklerin tarla ya da ormana kaçtıklarını ve oralarda kendilerini iyileştirecek otlar aradıklarını söylerler. Anlaşılan Bulka kendini iyileştirememişti. Geri dönmedi.

KUŞLAR VE AĞ

(Masal)

Avcının biri göl kıyısına ağ atmış ve birçok kuş yakalamış. Kuşlar büyük oldukları için ağla birlikte uçmayı başarmışlar. Avcı da peşlerinden koşmaya başlamış. Avcının koştuğunu gören köylü:

"Nereye koşuyorsun" diye sormuş. "Koşarak kuş yakalanır mı?"

"Bir tane olsa yakalayamam ama şimdi farklı" diye yanıtlamış.

Koşmaya devam etmiş. Akşam olunca kuşlar yatmak için yer aramaya başlamışlar. Kimi bataklığa gitmiş, kimi ormana. Ağın içinde kalan kuşlar da ağın ağırlığıyla yere düşüvermişler. Avcı da hemen gidip yakalamış.

KOKU DUYUSU

(Akıl Yürütme)

İnsan gözleriyle görür, kulaklarıyla işitir, burnuyla koku alır, diliyle tat alır ve parmaklarıyla dokunur. Bazı insanların gözü daha iyi görür, bazılarınınki ise daha az. Kimi çok uzaktaki sesleri duyar, kimi ise

sağırdır. Kiminin koku alma duyusu çok gelişmiştir, çok uzaklarda kokan bir şeyi bile fark eder, kimi ise çürük yumurta yese bile kokuyu alamaz. Kimi dokunduğunda tanır nesneleri, kimi ise ne kadar dokunursa dokunsun ayırt edemez kâğıdı, ağaçtan. Kimi ağzına atar atmaz tatlı olduğunu söyler, kimi yutsa bile acı ya da tatlı olduğunu bilemez.

Değişik hayvanların değişik duyuları gelişkindir. Ama bütün hayvanların koku alma duyuları insandan daha güçlüdür.

İnsan bir nesneyi öğrenmek isterse, ona bakar, onun nasıl ses çıkardığını duymaya çalışır, bazen koklar ve tadına bakar ama insanın tam olarak öğrenmesi için dokunması gerekir.

Hayvanların çoğu için ise koklamaları yeterlidir. At, kurt, köpek, inek ve ayı nesneyi koklayana kadar ne olduğunu bilmezler.

At bir şeyden korktuğu zaman daha iyi koku alabilmek için burun deliklerini geniş geniş açıp puflayarak temizler, kokuyu alamadığı sürece sakinleşmez.

Köpek sürekli olarak sahibinin izinden gider ama sahibini görünce ürker ve sahibi bile gözüne korkunç görünür, tanımaz, onu koklayıncaya kadar havlar ve ancak o zaman tanır.

Öküzler diğer öküzlere vurulduğunu görürler, mezbahada keserlerken böğürtüleri duyarlar ama ne olduğunu anlamazlar. Ama inek ya da öküz kan kokusunu aldıkları anda ne olduğunu anlarlar ve böğürmeye başlarlar, ayaklarını yerlere vurmaya başlarlar öyle ki yerlerinden oynatmak mümkün olmaz.

Yaşlı bir adamın karısı hastalanmış ve ineği sağmaya kendisi gitmiş. İnek burnundan sesler çıkarmış, koklamış, böylece gelenin ev sahibesi olmadığını an-

lamış ve kendini sağdırmamış. Kadın, kocasına kendi kaftanını giymesini ve başına eşarbını bağlamasını söylemiş. İnek süt vermeye başlamış. Ama adam üstündekileri çıkarınca inek yeniden huysuzlanmış ve kendini sağdırmamış.

Yabani hayvan peşindeki av köpekleri hiçbir zaman hayvanın izinin üzerinden gitmezler, sürekli olarak yirmi adım kadar yanından giderler. İşi bilmeyen avcı, köpeğin izi koklaması için zorlarsa köpek izden hemen uzaklaşır. Çünkü iz o kadar güçlü kokar ki köpek hayvanın ileriye mi geriye mi gittiğini anlayamaz. Kokunun hangi yönden daha güçlü geldiğini ancak izden uzaklaşınca anlar ve hayvanın peşinden koşmaya başlar.

Aslında o da bizim yaptığımızın aynısını yapar, birisi kulağımızın dibinde bağırırsa oradan uzaklaşırız, biraz uzaktan ne dediklerini kolayca anlarız ya da çok yakından baktığımız bir şeyi tam olarak göremeyip kendimizden uzaklaştırarak bakarız.

Köpekler birbirlerini tanırlar çünkü birbirlerine koku yayarlar.

Böceklerin koku alma duyuları daha gelişmiştir. Arı, doğruca ona gerekli çiçeğe uçar. Tırtıl ihtiyacı olan yaprağa sürünür. Tahtakurusu, pire ve sivrisinek insanın kokusunu binlerce pire adımı öteden duyar.

Şimdi, burun deliklerimizden girerek koku almamızı sağlayan o küçücük zerrecikleri bir düşünün, bir de böceklerin koku almasını sağlayan şeylerin küçüklüğünü.

KÖPEKLER VE AŞÇI

(Masal)

Aşçı yemek hazırlıyormuş, köpekler de mutfağın kapısında bekliyorlarmış. Aşçı bir dana kesmiş ve bağırsaklarını avluya atmış. Köpekler hemen atılıp yemişler ve "Aşçı çok iyi biri, çok iyi yemek yapıyor" demişler.

Bir süre geçtikten sonra aşçı nohut, turp ve soğan ayıklamaya başlamış ve kabuklarını avluya atmış. Köpekler hemen atılıp koklamışlar ve burun kıvırıp çekilmişler ve "Bizim aşçı bozuldu, önce iyi pişiriyordu ama artık yaptıkları yenmiyor" demişler.

Oysa aşçı köpekleri duymuyor ve kendine göre yemek yapıyormuş. Köpekler değil yemeği yiyen ev sahipleri övmüşler aşçıyı.

ROMA'NIN KURULUŞU

(Tarih)

Bir çar ve onun iki oğlu varmış: Numitor ve Amulius. Ölmeden önce oğullarını çağırıp sormuş: "Nasıl bölüşmeyi düşünüyorsunuz? Çarlığımı kim alacak, mallarım kime kalacak?" Numitor krallığı, Amulius ise malları almış.

Malları alan Amulius, kardeşinin çar olmasını kıskanmış ve askerlere para vererek kardeşini devirmeleri onun yerine kendisini geçirmeleri için uğraşmaya başlamış. Askerler Numitor'u devirip Amulius'u çar yapmışlar.

Numitor'un bir kızı varmış. İki oğlan çocuk doğurmuş. İkisi de çok güzel ve iriymişler. Amulius çocuklar büyüyünce halkın onları seveceğinden ve

onları çar yapacağından korkmuş. Uşağı Faustin'i çağırmış ve emretmiş:

"Bu iki çocuğu al ve nehre at!"

Nehrin adı Tiber'miş.

Faustin çocukları beşiğe koyup nehir kenarına götürmüş ve oraya bırakmış. Orada açlıktan öleceklerini düşünmüş. Ama Tiber'in suları yükselmiş ve beşiği sürükleyip yüksek bir yerde karaya bırakmış. Geceleyin dişi bir köpek gelmiş ve ikizleri sütüyle beslemiş.

Çocuklar büyümüşler, ikisi de çok yakışıklı ve çok güçlüymüşler. Amulius'un yaşadığı şehrin yakınındaki ormanda yaşıyor ve yabani hayvan avlayıp karınlarını doyuruyorlarmış. Çocukları gören halk, güzelliklerine âşık olmuş. Büyük olana Romulus, küçüğüne de Remus adını vermişler.

Bir keresinde ormanın kıyısında hayvanlarını bekleyen Numitor ve Amulius'un çobanları tartışmaya başlamışlar. Amulius'un çobanları, Numitor'un hayvanlarını zorla almışlar. Bunu gören ikizler çobanları yakalayıp hayvanları geri almışlar.

Numitor'un çobanları ikizlere kızmışlar ve Romulus'un olmadığı bir zamanı bekleyip Remus'u yakalamışlar ve şehre Numitor'a götürmüşler.

"Ormanda ortaya çıkan iki kardeş haydutluk yapıp hayvanları çalıyor, birini yakalayıp getirdik" demişler.

Numitor, Remus'u Amulius'a götürmelerini söylemiş.

"Madem kardeşimin çobanlarını üzmüşler o zaman kardeşim yargılamalı" demiş Amulius ve yeniden Numitor'a göndermiş. Remus'u yeniden Numitor'a getirdiklerinde yanına çağırmış ve sormuş:

"Nereden geldin ve kimsin?"

Remus yanıt vermiş:

"Biz iki kardeşiz. Biz daha küçükken beşiğin içinde bizi Tiber'in kenarına bırakmışlar. Vahşi hayvanlar ve kuşlar bize baktı, büyüttü. Ormanda büyüdük. Kim olduğumuz ancak hâlâ sakladığımız beşikten anlaşılabilir. Üzerinde bakır işlemeler ve bazı yazılar var."

Numitor şaşırmış ve torunları mı acaba diye düşünmeye başlamış. Remus'un beklemesini söyleyip, Faustin'e sormak için adam göndermiş.

Bu arada Romulus kardeşini her yerde aramış ama bulamamış. Çobanlar kardeşini şehre götürdüklerini söyleyince beşiği alıp şehrin yolunu tutmuş. Faustin beşiği tanımış ve halka bu çocukların Numitor'un torunları olduklarını ve Amulius'un onları öldürtmek istediğini açıklamış. Halk galeyana gelmiş ve Amulius'u öldürmüş ve Romulus ve Remus'u yeni çarları ilan etmişler. Ama Romulus da Remus da bu şehirde hükümdarlık yapmak istememişler ve şehri dedeleri Numitor'a bırakıp oradan ayrılmışlar. Dişi kurdun kendilerini beslediği Tiber kenarındaki ormana gelmişler ve orada kendi şehirleri Roma'yı kurmuşlar.

TANRI GERÇEĞİ GÖRÜR AMA HEMEN SÖYLEMEZ

(Gerçek Hikâye)

Vladimir şehrinde genç bir tüccar yaşardı. İki dükkânı ve bir evi vardı.

Aksenov kumral, kıvırcık saçlı, yakışıklı, neşeli ve şarkı söylemeyi seven birisiydi. Gençken çok içer, içtiği zaman da dağıtırdı ama evlendikten sonra içkiyi bırakmıştı. Şimdi nadiren içiyordu.

Bir yaz Aksenov, Nijniy şehrine panayıra gitti. Ailesiyle vedalaşırken karısı ona:

"İvan, bugün gitme. Rüyamda seni çok kötü gördüm" dedi.

"Panayırda içki içip sarhoş olmamdan mı korkuyorsun" diye cevap verdi gülerek.

"Neden korktuğumu bilmiyorum. Ama öyle kötü bir şey gördüm ki, şehirden dönüyorsun, şapkanı çıkardığında bütün saçlarının bembeyaz olduğunu görüyorum."

Aksenov güldü.

"Bu, iyi kâr edeceğime işaret. Görürsün size ne hediyeler getireceğim."

Ailesiyle vedalaşıp yola koyuldu.

Yolun yarısında tanıdık bir tüccara rastladı ve geceyi onunla birlikte geçirmeye karar verdi. Çay içtiler ve yan yana iki odaya yattılar. Aksenov çok uyumayı sevmezdi. Gecenin yarısı kalktı ve hava serinken gitmek üzere arabacıyı uyandırdı.

Sonra hanın sahibine uğradı, parasını ödeyip yola koyuldu.

Kırk kilometre kadar gittikten sonra bir şeyler yemek ve dinlenmek için hanın birinde konakladı, yemek yedi, çay koymalarını söyledi, gitarını çıkarıp çalmaya başladı. O anda bahçeye çıngıraklarını çalarak üç atlı bir araba girdi. İçinden çıkan memur ve iki asker Aksenov'a yaklaşıp kim olduğunu, nereden geldiğini sordular. Olanları olduğu gibi anlatan Aksenov:

"Çay içmez misiniz" diye sordu.

Ama memur soru üstüne soru soruyordu:

"Dün nerede geceledin? Yalnız mı yoksa tüccarla mı? Sabahleyin tüccarı gördün mü? Niye bu kadar erken ayrıldın?"

Aksenov bütün bunları niye sorduklarını anlamıyor ve şaşırıyordu, olanları hiçbir şey katmadan anlatmıştı.

"Bana bunları ne diye soruyorsunuz? Ben hırsız da değilim haydut da. Kendi işime gidiyorum, yeter bu kadar sorgu sual."

Bunun üzerine memur askerleri çağırarak:

"Ben polis müdürüyüm. Soruyorum çünkü dün seninle geceleyen tüccar doğranmış olarak bulundu. Eşyalarını göster. Arayın onu!"

İçeriye girip valizini ve torbasını aldılar. Aramaya başladılar. Torbada bir bıçak bulan polis müdürü bağırdı:

"Bu bıçak kimin?"

Aksenov torbadan çıkan bıçağın kanlar içinde olduğunu görünce korktu.

"Bıçak niye kan içinde?"

Aksenov cevap vermek istedi ama sözcük bulmakta zorlanıyordu.

"Ben ... bilmiyorum ... ben ... bıçak ... ben ... benim değil..."

Polis müdürü:

"Tüccar sabaha karşı yatağında ölü olarak bulundu" dedi. "Senden başka yapacak kimse yok. Kulübe içeriden kilitliydi. İçeride de ikinizden başka kimse yoktu. İşte, kanlı bıçak da senin torbandan çıktı. Üstelik yüzünden bile belli. Söyle nasıl öldürdün ve kaç parasını çaldın?"

Aksenov Tanrı'nın adını anarak kendisinin yapmadığını, çay içtikten sonra tüccarı bir daha görmediğini, sekiz binin kendi parası olduğunu ve bıçağı da ilk kez gördüğünü söylemeye başladı. Sesi yer yer kısılıyordu, yüzü bembeyaz kesmişti, suçlu gibi korkudan tir tir titriyordu.

Polis müdürü askerlere onu bağlayıp arabaya koymalarını emretti. Ellerini ve ayaklarını bağlayıp arabaya koyduklarında Aksenov ağlamaya başladı. Aksenov'un paralarını ve eşyalarını alıp onu şehre, hapishaneye yolladılar. Vladimir'e adam gönderip Aksenov'un nasıl biri olduğunu soruşturdular. Bütün tüccarlar ve bütün halk, Aksenov'un gençken çok içip gezdiğini ama aynı zamanda çok iyi bir insan olduğunu söylediler. Yargılamaya başladılar. Ryazanlı tüccarı öldürüp yirmi bin rublesini çalmakla suçlanıyordu.

Karısı kendini parçalıyor ama ne yapacağını bilmiyordu. Çocukları çok küçüktü, hatta birisi daha kundaktaydı. Bütün çocuklarını alıp kocasının hapis yattığı şehre gitti. Önce onu görmesine izin vermediler ama kadın, hapishane müdürüne yalvarıp yakardı ve kocasını görmesine izin verdiler. Kadın onu hapishane giysileri içinde ve haydutların arasında görünce düşüp bayıldı ve uzun süre kendine gelemedi. Kendine gelince çocukları yanına oturtup kocasına evdeki durumu anlattı ve sonra da ne olup bittiğini sordu. Aksenov her şeyi olduğu gibi anlattı.

"Peki ne yapmalıyız" diye sordu karısı.

"Çara başvurmamız gerek. Suçsuz birini asmayacaklar ya!"

Karısı çara dilekçe yazdığını ama dilekçenin yerine ulaşmadığı söyledi. Aksenov hiçbir şey söylemedi, yalnızca başını önüne eğdi. O zaman karısı:

"Hatırlıyor musun, sana o zaman rüya gördüm, gitme diye boşuna dememişim. Şimdi kederden saçların beyazlamış. Gitmeyecektin."

Karısı saçlarına bakarken sordu:

"Vanya, canım benim, karına doğruyu söyle, sen mi yaptın?

Aksenov elleriyle yüzünü kapatıp ağlamaya başladı.

"Demek sen de böyle düşünüyorsun?"

İçeri giren asker kadının artık çıkması gerektiğini söyledi. Karısının da onun suçlu olduğunu düşündüğünü anımsayan Aksenov kendi kendine "Anlaşılan, Tanrı'dan başka kimse gerçeği bilmiyor, demek yardımı bir tek ondan dilemem ve beklemem lazım" dedi. Aksenov o günden sonra dilekçe yollamayı bıraktı, affedilmekten ümidini kesti ve yalnızca, Tanrı'ya dua etmeye başladı.

Aksenov yargılandı, kırbaç ve küreğe mahkûm edildi. Kırbacın açtığı yaralar iyileştikten sonra diğer mahkûmlarla birlikte Sibirya'ya sürdüler.

Aksenov, Sibirya'da sürgünde yirmi altı yıl yaşadı. Başındaki saçlar kar gibi beyazladı, ince, uzun, bembeyaz bir sakal bıraktı. Bütün neşesi kayboldu. Kamburlaştı. Çok yavaş yürüyor, az konuşuyor, hiç gülmüyor ve sık sık dua ediyordu.

Hapiste ayakkabıcılığı öğrendi, kazandığı paralarla "Azizlerin Yaşamı" kitabını aldı ve hapishanede ışık olduğu sürece sürekli onu okudu, bayramlarda hapishane kilisesine gitti, Yeni Ahit'ten bölümler okudu ve kilise korosunda ilahi söyledi. Sesi hâlâ güzeldi. Hapishane yönetimi uysal olduğu için Aksenov'u seviyordu, hapishane arkadaşları ise ona "dede" ve "Tanrı'nın adamı" diyor ve saygı gösteriyorlardı. Yönetimden hapishane için bir şey isteyecekleri zaman arkadaşları hep Aksenov'u yolluyorlardı. Mahpuslar arasında bir tartışma çıktığında Aksenov hakem oluyordu.

Evden hiç mektup gelmiyordu, karısı ve çocukları yaşıyorlar mı öldüler mi bilmiyordu.

Bir keresinde yeni mahkûmlar gelmişti. Akşam olunca herkes yeni gelenlerin etrafına oturmuş, nereden geldiklerini, nereli olduklarını, ne için düştüklerini sormaya başlamışlardı. Aksenov da yeni gelenlerin yanına oturmuş anlatılan hikâyeleri dinliyordu. Yeni gelenlerden uzun boylu, iri yapılı altmış yaşlarında, kısa sakallı birisi de onu niye hapse attıklarını anlatıyordu.

"Yani kardeşler, buraya hiç yüzünden düştüm. Arabacının atını çözüp bindim. Beni yakaladılar ve sen çaldın dediler. Ben, onlara daha hızlı gitmek için aldım dedim. Sonra zaten atı bırakmıştım. Üstelik arabacı arkadaşımdı. Bir sorun yok ki diyorum, onlar ise hayır, çaldın diyorlar. Bir zamanlar suçum vardı buralara gelmek için ama yakalayamamışlardı. Şimdi ise yasa dışı olarak buraya sürdüler. Tövbe, daha önce de Sibirya'ya gelmiştim ama kısa süre..."

"Sen nerelisin" diye sordular.

"Vladimirliyim. Oranın yerlilerinden. Adım Makar Semyenoviç."

Aksenov başını kaldırıp sordu:

"Semyoniç, Vladimir'de tüccar Aksenovları duydun mu? Nasıllar?"

"Nasıl duymam! Zengin tüccarlar ve babaları boşuna Sibirya'da yatıyor. Aynı bizim gibi günahkâr biri. Ya sen, dede, sen niye buradasın?

Aksenov kendi hikâyesini anlatmasını sevmezdi, bir iç çekti.

"Kendi günahımın cezası olarak yirmi altı yıldır yatıyorum" dedi.

"Nasıl bir günah" diye sordu yeniden Makar.

"Oldu bir şey, cezasını aldık" dedikten sonra sustu. Ama diğer mahkûmlar Aksenov'un Sibirya'ya na-

sıl düştüğünü yeni gelenlere anlattılar. Başka birinin tüccarı öldürdüğünü ve bıçağı da onun torbasına attığını, sonunda da yok yere ceza aldığını anlattılar.

Makar bunları duyunca Aksenov'a baktı, ellerini dizlerine vurarak:

"Bu bir mucize! Gerçek bir mucize! Yaşlanmışsın sen iyice, dede olmuşsun!"

Niye şaşırdığını ve Aksenov'u nerede gördüğünü sormaya başladıklarında Makar cevap vermedi, yalnızca:

"Mucize, çocuklar, mucize, demek burada görüşecekmişiz!" dedi.

O an Aksenov'un aklına bu adamın tüccarı kimin öldürdüğünü bilebileceği düşüncesi geldi.

"Semyonıç, sen bu davayı duydun mu, yoksa beni daha önce bir yerde mi gördün" diye sordu.

"Nasıl duymam! Yer yerinden oynadı. Çok zaman önceydi. Ama duyduklarımı unuttum gitti."

"Tüccarı kimin öldürdüğünü de duymuşsundur belki?"

Makar gülerek,

"Bıçak kimin çuvalında bulunduysa o öldürmüştür" dedi. "Başka birisi koyduysa da, yakalanmadığına göre suçsuz. Hem nasıl koyacaktı ki senin torbana? Başının altında değil miydi? Duyardın."

Bunları işiten Aksenov, tüccarı bu adamın öldürdüğünü düşündü. Oradan kalkıp uzaklaştı. Aksenov bütün gece uyuyamadı. Büyük bir can sıkıntısı üzerine çullandı. Karısının onu panayıra yolcularkenki hali gözünün önüne geldi. Karısını sanki canlıymış gibi karşısında gördü, konuşmasını ve gülüşünü duydu, yüzünü ve gözlerini gördü. Sonra çocukları gözünün önüne geldi, o zamanki halleriyle, biri daha

yeni yürürken, diğeri kundaktayken. Sonra kendini anımsadı, o zamanlar nasıl da genç ve nasıl da neşeli olduğunu. Onu yakaladıkları hanın bahçesinde oturduğunu, gitar çaldığını ve o zaman nasıl da keyifli olduğunu anımsadı. Sonra kırbaçlandığı yeri, celladı, toplanan halkı, zincirleri, mahkûmları, yirmi altı yıllık hapis hayatını ve yaşlılığını anımsadı. Öyle bir can sıkıntısıydı ki Aksenov ne yapsa baş edemiyordu.

"Her şey bu zalimin yüzünden!" diye düşünüyordu.

İçini öyle bir kin bürüdü ki neye mal olursa olsun hemen öç almak istedi. Bütün gece dua okudu ama bir türlü rahatlayamadı. Sabahleyin Makar'ın yanına gitmedi, ona hiç bakmadı.

İki hafta böyle geçti. Aksenov geceleri çöken can sıkıntısında ne yapacağını bilemiyor ve uyuyamıyordu.

Bir gece koğuşta dolaşırken ranzalardan birinin altına toprak döküldüğünü gördü. Ne olduğuna bakmak için durdu. Birden Makar ranzanın altından fırlayıp endişeli gözlerle Aksenov'a baktı.

Aksenov onu görmemek için gitmek istedi ama Makar elini yakaladı ve duvarın altından bir tünel kazdığını ve çıkardığı toprakları çizmesine doldurup çalışmaya götürdüklerinde dışarıya attığını söyledi.

"İhtiyar, yalnızca sus. Seni de götürürüm. Yok söylersen ve beni yakalarlarsa ben de seni yaşatmam."

Aksenov kendi düşmanını görünce hiddetinden titremeye başladı ve elini kurtardı.

"Dışarı çıkmak için bir nedenim yok. Öldürmeye gelince, sen beni zaten çok eskiden öldürdün. Seni ihbar edip etmeme işine gelince, bunu ancak Tanrı bilir."

Ertesi gün mahkûmları işe çıkarınca gardiyanlar Makar'ın toprak serptiğini fark ettiler, arama ya-

pınca da tüneli buldular. Müdür koğuşa gelip kimin yaptığını herkese teker teker sormaya başladı. Herkes sustu. Bilenler de Makar'ı ele vermediler çünkü bunun için öldüresiye kırbaçlanacağını biliyorlardı. Sonunda müdür Aksenov'a sordu. Onun adil biri olduğunu biliyordu.

"İhtiyar, sen adil birisisin, Tanrı'nın önünde söyle bana, bu tüneli kim kazdı?"

Makar hiçbir şey olmamış gibi duruyor ve Aksenov'u görmezden gelerek müdüre bakıyordu. Aksenov'un elleri ve dudakları titredi, uzun süre konuşamadı.

"Onu ele vermezsem benim hayatımı mahveden adamı kurtarmış olacağım. Çektiğim acıların cezasını bulsun. Söylersem, ölene dek kırbaçlarlar. İyi de niye onu düşünüyorum ki? Söylersem içim rahat mı edecek" diye düşünüyordu.

Müdür bir kez daha sordu:

"Eee ihtiyar, doğruyu söyle. Kim kazdı bu tüneli?

Aksenov Makar'a baktı.

"Bilmiyorum, görmedim" dedi.

Böylece tüneli kimin kazdığı ortaya çıkmadı.

Ertesi gece Aksenov ranzasına yatmış tam uykuya dalacakken, bir ses duydu ve birisinin gelip ayak ucuna oturduğu gördü. Karanlıkta Makar'ı tanıdı.

Aksenov sordu:

"Benden daha ne istiyorsun? Ne işin var burada?"

Makar susyordu. Aksenov doğrulup tekrar sordu.

"Ne istiyorsun? Çabuk git! Yoksa gardiyana bağıracağım."

Makar, Aksenov'a doğru iyice eğilerek fısıltıyla, "İvan, bağışla beni!" dedi.

"Ne için affedeceğim?"

"Tüccarı ben öldürdüm, bıçağı da torbana ben koydum. Seni de öldürmek istedim ama avluda sesler duyunca bıçağı torbana sokup camdan kaçtım."

Ne diyeceğini bilemeyen Aksenov susuyordu. Makar ranzadan indi, yere eğilerek,

"İvan, Tanrı aşkına beni affet. Tüccarı öldürdüğümü itiraf edeceğim. Seni bırakırlar. Evine dönersin."

"Ne kadar kolay konuşuyorsun, ben ise dayanmak zorundayım! Şimdi nereye gideyim? Karım ölmüş, çocuklar beni unutmuş, nereye gideyim..."

Makar kalkmadan başını yerlere vurmaya başladı.

"İvan, bağışla beni" dedi. "Beni kırbaçlarken bile daha rahattım ama şimdi sana bakarken... Oysa sen bana acıdın ve ele vermedin. Bağışla beni, bu melun zalimi affet."

Makar ağlamaya başladı. Makar'ın ağladığını duyan Aksenov da gözyaşları arasında,

"Tanrı bağışlasın seni" dedi. "Belki de ben senden bin kat daha kötüyümdür."

Birden can sıkıntısı geçti, rahatladı. Evini özlemeyi bıraktı, hapisten çıkmak istemedi ve yalnızca son saatini düşünmeye başladı.

Makar, Aksenov'u dinlemedi ve suçunu itiraf etti. Aksenov'a eve dönme izini çıktığında, Aksenov ölmüştü.

KRİSTALLER

(Akıl Yürütme)

Suya tuz atıp karıştırırsan, tuz erimeye başlar ve görülmeyecek kadar eriyip suya karışır. Tuz ekmeye devam edersen sonunda, ne kadar karıştırırsan ka-

rıştır daha fazla erimez ve suyun dibinde beyaz bir toz gibi kalır. Su, tuza doymuştur, daha fazlasını alamaz. Ama suyu kaynatırsan içine biraz daha tuz alır. Soğuk suda erimeyen tuz, sıcak suyun içinde erir. Biraz daha tuz ekersen artık sıcak su bile daha fazlasını alamaz. Suyu biraz daha kaynatırsan, su buharlaşır ve dipteki tuz artar.

Suya ne atarsan at, suyun belli bir doyum noktası vardır, daha fazlasını alamaz. Su sıcakken, soğuk olduğundan daha fazla maddeyi içine alır ama sıcak suyun da bir doyum noktası vardır. Su buharlaşır ve eklenen madde dipte kalır.

Suya alabildiği kadar potasyum nitrat attıktan sonra fazladan potasyum nitrat koyup kaynatırsan ve hiç karıştırmadan soğumaya bırakırsan, potasyum nitratın toz halinde suyun dibine çökmediğini, tam tersine altı köşeli sütunlar halinde yan yana yukarı doğru yükseldiğini görürsün. Suyu ısıtıp buharlaştırdığında potasyum nitrat sütunlar halinde kalır.

Suyu tuzla doygun hale getirip ısıtırsan ve suyu buharlaştırırsan, suyun içindeki fazla tuz da toz halinde değil küp şeklinde kalır.

Suyu tuz ve potasyum nitrat ile doygun hale getirip ısıtarak buharlaştırdığında fazladan eklenen tuz ve potasyum nitrat birbirine karışmaz, birisi sütun olarak diğeri de küp olarak ayrı ayrı dururlar.

Suyu kireç, başka bir tuz ya da daha başka bir şeyle doygun hale getirip buharlaştırdığında fazladan eklediğin bu maddeler, kendilerine özgü şekiller alarak öylece kalırlar. Kimi üçgen kimi sekizgen kimi dikdörtgen prizma, kimi yıldız. Bu şekiller her katı maddede farklı farklıdır. Bazen bu şekiller büyüktür eline alabilirsin, bazı taşların içinde bulabilirsin. Ba-

zen de öyle küçüktürler ki çıplak gözle göremezsin. Her maddenin kendine özgü bir şekli vardır.

Eğer su, potasyum nitratla doygun hale getirilirse dibinde şekiller oluşur ve bu şekillerin uçları kırılırsa, kırılan yere yeni parçacıklar gelip yapışır ve yeniden altı köşeli bir sütun oluştururlar. Aynı şey tuz ve diğer maddeler için de geçerlidir. Bütün küçük toz zerrecikleri, gerekli yöne giderek şekillerini oluştururlar.

Buz donduğunda da aynı şey olur. Kar tanesi uçarken şeklini göremezsin ama koyu ve soğuk bir yüzeye, örneğin çuhaya ya da kürkün üstüne düşerse, kar tanesinin şeklini görebilirsin: yıldız ya da altı köşeli bir plaka. Camlara yapışan buhar, çarptığı gibi donmaz. Donduğunda yıldız şeklini alır.

Buz nedir? Soğuk, katı sudur. Sıvı sudan katı su elde ettiğinizde şekiller oluşur ve ısı kaybeder. Aynı şey potasyum nitrat için de geçerlidir. Sıvı halden katı hale geçince ısı kaybeder. Tuzda da böyledir, erimiş demirin katı hale gelmesinde de. Sıvı haldeki cisimden katı bir madde elde edilirken ısı kaybederler ve bir şekil alırlar. Katıdan sıvı elde edilirken ise, madde ısı toplar, soğuğu dışarı verir ve kendini bırakır.

Sıcak sıvı demiri alıp soğumaya bırakırsan, sıcak hamuru soğumaya bırakırsan, sıcak kireci soğumaya bırakırsan içinde bulunduğun ortam sıcaklaşır. Buzu erittiğinde ise soğuklaşır. Potasyum nitrat, tuz ve suda eriyen diğer maddeleri suya koyup karıştırdığında su soğur. Dondurmayı iyice dondurmak için suyun içine tuz atılır.

KURT İLE KEÇİ

(Masal)

Kurt, keçinin sarp bir yamaçta otladığını ve oraya ulaşamayacağını görmüş ve ona "Aşağı gelsene, burası daha düz ve otlar tam da senin ağzına layık" demiş.

Keçi ona yanıt vermiş: "Kurt, sen beni öyle boşuna çağırmazsın. Benim ağzımın tadından çok kendi ağzının tadını düşünüyorsun."

SAMOSLU POLİKRATES

(Tarih)

Eski Yunanistan'da Polikrates adlı bir kral vardı. Çok şanslı biriydi. Birçok şehri fethetmiş ve çok zengin olmuştu. Polikrates şaşaalı yaşamı hakkında arkadaşı Mısır Firavunu Amasis'e bir mektup yazmıştı. Mektubu okuyan Amasis, Polikrates'e şöyle yanıt vermişti:

"İnsanın arkadaşının başarılı olduğunu bilmek mutluluk veriyor. Ne var ki senin her şeyde şanslı olman benim hoşuma gitmiyor. Bana göre insanın bir işte başarılı olması ve diğer işte başarısız olması, dolayısıyla ortasını bulması daha iyi. Beni dinle ve dediklerimi yap: Senin için en değerli şeyi al ve insanların bulamayacağı bir yere at, böylece senin de şans ve şanssızlığın aynı oranda olacaktır."

Mektubu okuyan Polikrates, arkadaşının dediğini yapmış. Etrafına birçok kişiyi toplamış, bir gemiye binerek denize açılmışlar ve elindeki çok değerli yüzüğü herkesin önünde denize atmış.

Beşinci gün, bir balıkçı oldukça büyük bir balık tutmuş ve krala hediye etmek istemiş. Polikrates'in

kapısına gelmiş ve dışarı çıkan krala, "Kralım, bu balığı yakaladım ve sana getirdim çünkü bu güzel balık ancak kralların ağzına layıktır"demiş.

Polikrates teşekkür etmiş ve balıkçıyı yemeye davet etmiş. Balıkçı balığı verip kralla içeri girmiş. Aşçılar balığı kesmişler ve Polikrates'in denize attığı yüzüğü balığın içinde bulmuşlar. Yüzüğü Polikrates'e getiren aşçılar nasıl bulduklarını anlatmışlar.

Polikrates arkadaşı Amasis'e bir mektup daha yazarak, yüzüğü nasıl attığını ve geri nasıl bulduğunu anlatmış. Amasis mektubu okumuş.

"Bu iyi değil" diye düşünmüş. "Demek kaderden kaçmak mümkün değil. Onun için yas tutacağıma en iyisi arkadaşlığı keseyim."

Arkadaşlıklarının artık sona erdiğini söylemek üzere bir adamını Polikrates'e yollamış.

Bu arada Oroites diye bir adam varmış. Oroites, Polikrates'e kızgınmış ve onu öldürmek istiyormuş. Oroites'in aklına bir kurnazlık gelmiş. Polikrates'e bir mektup yazarak, Pers Kralı Kambises'in kendisini öldürtmek istediğini ve bu yüzden ondan kaçtığını anlatmış. Şöyle demiş mektupta:

"Çok zenginim ama nerede yaşayacağımı bilmiyorum. Beni bütün zenginliğimle kabul edersen, dünyanın en güçlü kralları oluruz. Eğer zengin olduğuma inanmıyorsan, birisini gönder, baksın."

Polikrates, Oroites'in gerçekten o kadar büyük hazineyi getirip getirmediğini anlaması için arkadaşını göndermiş. Oroites hazineyi görmeye gelen adamı kandırmış. Bir sürü kayığa taş doldurtmuş, üstlerine de altın serpiştirmiş. Polikrates'in adamı bunu görünce, bütün kayıkların altın dolu olduğunu sanmış ve dönünce Polikrates'e anlatmış.

Bunun üzerine Polikrates, Oroites'in zenginliğini kendi gözleriyle görmek istemiş. Polikrates'in kızı, o gece rüyasında babasının havada asılı olduğunu görmüş ve ertesi gün babasına gitmemesi için yalvarmaya başlamış ama Polikrates kızmış ve susmazsa onu evlendirmeyeceğini söylemiş.

"Evlenmemeye razıyım, yeter ki sen gitme. Orada kötü bir şey olacağından korkuyorum" demiş kızı.

Polikrates dinlememiş ve yola çıkmış. Oroites de onu yakalayıp asmış. Kızının gördüğü rüya gerçek olmuş.

Amasis'in de söyledikleri gerçek olmuş ve Polikrates'in büyük şansı, büyük bir şanssızlıkla sona ermiş.

CENGÂVER VOLGA

(Şiir-Hikâye)

Küçük küçük yıldızlar
Gökyüzünde yerlerini aldılar
Ay ışıtırken geceleyin
Gökyüzünün tümünü,
Aydınlattı güzelim güneş
Kutsal Rus elini,
O kutsal anayurdumuzu.
İşte o gün doğdu yiğitler yiğidi
Volga Buslayeviç
Anadan doğma cengâver!
Sarsıldı toprak ana derinden
Mavi deniz yarıldı
Diplere kaçtı bütün balıklar
Vahşi hayvanlar titredi inlerinde.
Sarsıldı Türk yurdu temelinden.

Volga yedi yaşına gelince
Bilgelik diledi yüzlerce.
Bilgelere öğrenci oldu
Bilim öğrendi bilginlerden.
Bütün bilgelikleri su gibi içti,
İlk önce kuşları bildi
Kuş gibi olmayı,
Sonra denizi bildi
Denizde balık olmayı,
Sonra da ormanı bildi
Ormanda kurt olmayı.
On beşine geldiğinde Volga
Yiğitleri topladı etrafında
Kendine eş, kendine benzer
Hem yiğit hem iyi olanları
Otuzdan bir eksiktiler
Otuz kişi oldular kendiyle beraber.
Kiev'deki uçurumun önünde
Seslendi arkadaşlarına
Şöyle dedi Volga Buslayeviç:
"Siz yiğit arkadaşlarım
Otuzdan bir eksik sayınız
Ben Volga otuzuncu yoldaşınız,
Dinleyin şimdi beni
Yapın size emredileni:
İpekten bir ağ örün
Mavi denize atın."
Arkadaşları hemen atıldılar,
Bir ağ örüp ipekten
Bıraktılar masmavi denize.
Denizde balık olmayı bilen Volga
Dönüştü hemen sivri dişli turnaya
Daldı duraksamadan derinlere

Kovaladı en lezzetli balıkları
Doldu taştı arkadaşlarının ağları.
Kiev'deki uçurumun önünde
Seslendi arkadaşlarına
Şöyle dedi Volga Buslayeviç:
"Siz yiğit arkadaşlarım
Otuzdan bir eksik sayınız
Ben Volga otuzuncu yoldaşınız,
Dinleyin şimdi beni
Yapın size emredileni:
Örün şimdi ipekten ipler
Ormandaki ağaçlara gerin
Vahşi hayvanların yollarına."
Dinlediler onu arkadaşları
İpekten ipler ördüler,
Ormandaki ağaçlara gerdiler.
Ormanda vahşi hayvan olmayı bilen Volga
Dönüştü hemen çevik bacaklı boz bir kurda,
Daldı balta girmemiş ormanın
En ücra köşelerine, en sık yerlerine.
Ürküttü vahşi hayvanları
Doldu taştı bütün tuzakları.
Kiev'deki uçurumun önünde
Seslendi arkadaşlarına
Şöyle dedi Volga Buslayeviç:
"Tuttuk bütün balıklarını
Derin, masmavi denizin
Yakaladık en vahşilerini
Balta girmemiş ormanın:
İçinizden hangi yiğit
Türk iline gidecek
Çar Saltan Beketiç'in
Ne düşündüğünü öğrenecek."

Yiğitler saklanmaya başladı
En büyüğü ortancanın ardında
Ortanca en küçüğün
En küçükten ne bir ses ne bir seda.
Şöyle dedi Volga Buslayeviç:
"Ben kendim giderim o halde!"
Gökyüzünde kuş olmayı bilen Volga,
Kanat çırptı başladı süzülmeye:
Uçtu gitti Türk iline
Kondu çarın penceresine.
Çar Saltan Beketoviç oturuyordu
Yanında Çariçe Davıdyevna,
Aralarında konuşuyorlardı.
Saltan Beketoviç şöyle diyordu:
"Sen benim en sevdiğim
Işığım, karım Davıdyevna,
Kutsal Rusya'ya sefere çıkıyorum
Alacağım ünlü Kiev şehrini,
Dokuz oğlumun dokuzuna
Hediye edeceğim dokuz Rus kentini.
Sana da oradan getireceğim
Samur kürkün en iyisini."
Davıdyevna yanıt veriyor:
"Sevgili, Çar Saltan Beketoviç!
Boşuna hevesleniyorsun
Rus yurdunu ele geçirmeye
Ne de olsa bilmiyorsun
Orası artık benzemiyor eskiye.
Aydınlattı kızıl güneş
Kutsal Rus yurdunu
Doğdu yiğitler yiğidi
Cengâver Volga Buslayeviç.
İşte o, Volga Buslayeviç,

Şimdi oturuyor pencerede
Dinliyor gizli konuşmamızı.
Ünlü Kiev şehrini alamayacaksın
Dokuz oğlunun dokuzuna
Hediye edemeyeceksin dokuz kentini.
Tam aksine yiyeceksin yüzüne
Volga Buslayeviç'in sillesini."
Saltan inanmadı bu sözlere
Öfkelendi çariçeye
Vurdu güzelim yüzüne eliyle
Kovdu hemen yanından.
Bunları duyan Volga
Yeraltında bir köstebek oldu,
Silah ambarlarına daldı.
Kemirdi ipek kirişlerini
Gergin bekleyen yayların
Yere gömdü bütün okların
Işıl ışıl demir uçlarını.
Sonra yeniden kuş olup
Uçtu gitti Kiev'e doğru.
Topladı bütün arkadaşlarını
Sefere çıktı Türk iline doğru.
Şehir sağlam yapılmıştı,
Yüksek taş duvarları vardı.
Kapıları çok sağlam,
Menteşeleri çelikten
Sürgüleri bakırdandı.
Eşiğinde balık dişi çentikler
Açılmıştı küçük küçük
Öyle akıllıca yapılmıştı ki
Bir karınca bile zor geçerdi arasından.
Arkadaşları sızlanmaya başladılar:
"Bu taş duvarları nasıl geçeriz?

Biz koca yiğitler,
Boş yere ölmez miyiz?"
Bunları duyan Volga Buslayeviç
Bir karıncaya döndü hemen,
Arkadaşlarıyla beraber,
Geçtiler balık dişi eşikten
Arkadaşlarıyla birer birer.
Duvarın ardında Volga Buslayeviç
Arkadaşlarını yeniden
Silahlı savaşçılara çevirdi.
Şöyle dedi arkadaşlarına:
"Dinleyin şimdi beni
Yapın size emredileni:
Şanlı Türk ilinde
Yediden yetmişe herkesi doğrayın
Kazıyın hepsinin köklerini
Yalnızca sağ bırakın kızların
Otuzunu, en güzellerini."
Söz dinledi Volga'nın yiğitleri
O şanlı Türk ilinde
Doğradılar herkesi yedisinden yetmişine
Kökünü kazıdılar herkesin
Bir kişi bile sağ bırakmadılar.
Yalnızca sağ bıraktılar kızların
Otuzunu, en güzellerini.
Volga da düştü peşine çarın
Taş odalarında sarayın:
Demir kapılar kapalıydı,
Sürgüleri çelikten sağlam;
"Kırılsa da ayağım, açacağım!"
Diye haykırdı Volga Buslayeviç.
Vurdu ayağını olanca gücüyle
Demir kapı kırıldı ortasından

Volga yakaladı kendi eliyle
O ünlü Türk çarını.
Şöyle dedi Volga Búslayeviç:
"Bizde çar dövülmez, idam edilmez!"
Kaldırdığı gibi yere çaldı
Paramparça parçaladı çarı.
Volga yiğit arkadaşlarıyla
Bölüştü eşitçe ganimeti.
Her birine bin at verdi,
Birer küp dolusu altın.
Otuz kızı da dağıttı yiğitlerine.

DÖRDÜNCÜ OKUMA KİTABI

ÇAR VE GÖMLEK

(Hikâye)

Çarın biri hastalanmış.

"Beni iyi edene çarlığımın yarısını vereceğim" demiş.

Bütün âlimler toplanmış, çarı nasıl iyileştireceklerini düşünmeye başlamışlar. Ne var ki kimse bunu bilmiyormuş. Yalnızca içlerinden biri çarı iyileştirebileceğini söylemiş. Eğer mutlu birini bulur ve üstündeki gömleği alır, bunu da çara giydirirsek, çar iyileşir. Çar, çarlığının her yanına mutlu insanı aramaya adamlar göndermiş. Çarın elçileri uzun süre bütün çarlığı dolaşmışlar ama mutlu kişiyi bulamamışlar. Halinden memnun olan tek bir adam bile yokmuş. Zengin olan hastaymış, sağlıklı olan da yoksul, hem zengin ve sağlıklı olanın da ya karısı kötüymüş, ya çocukları, mutlaka bir şeyden şikâyet ediyorlarmış.

Çarın oğlu gece geç vakit bir evin yanından geçerken, birisinin "Tanrı'ya şükür çalıştım, karnım doydu, şimdi yatacağım daha ne isteyeyim?"

Çarın oğlu çok sevinmiş, hemen adamın gömleğini almalarını ve adama da ne kadar isterse o kadar para vermelerini, gömleği de çara getirmelerini emretmiş. Askerler mutlu adamın gömleğini almak için gelmişler ama adamın üstünde alınacak bir gömleği bile yokmuş.

KAMIŞ VE ZEYTİN AĞACI

(Masal)

Kamış ve zeytin ağacı kimin güçlü ve sağlam olduğu hakkında tartışmaya başlamışlar. Zeytin ağacı, kamışın her rüzgârda eğilip bükülmesiyle alay etmiş. Kamış hiçbir şey söylememiş. Muazzam bir fırtına başlamış; kamış eğilmiş, bükülmüş yere yapışmış ama hayatta kalmış. Zeytin ağacı dallarıyla rüzgâra direnmiş ama dayanamayıp yıkılmış.

KURT VE KÖYLÜ

(Hikâye)

Avcılar kurt avına çıkmışlar. Kurt da kaçıp köylüye sığınmış. Köylü hemen samanlığa gidip bir zincir ve torba getirmiş.

Kurt şöyle demiş:

"Köylü, beni sakla, avcılar peşimde."

Köylü kurda acımış, çuvala koyup sırtına almış. Karşıdan gelen avcılar, kurdu görüp görmediğini sormuşlar köylüye.

"Hayır, görmedim."

Avcılar gitmiş. Kurt torbadan fırlayıp köylüye saldırmış, onu yemek istemiş. Köylü ona şöyle demiş:

"Kurt, senin hiç vicdanın yok mu? Ben seni kurtardım, sen ise beni yemek istiyorsun."

"O iyilik geçti gitti."

"Hayır, iyilik unutulmaz, kime sorarsan sor, herkes unutulmayacağını söyler."

"Peki, çıkalım yola. Karşımıza ilk çıkana soralım. Unutulur mu unutulmaz mı? Unutulmaz derse, seni bırakırım, unutulur derse, seni yerim."

Yürümeye başlamışlar ve yolda yaşlı ve kör bir atla karşılaşmışlar. Köylü sormuş:

"Söyle bakalım, at, iyilik unutulur mu unutulmaz mı?"

At yanıt verir:

"Şimdi şöyle; sahibime tam on iki yıl çalıştım, on iki tay doğurdum, bu süre içinde hem çifte koşuldum, hem yük taşıdım ama geçen yıl kör oldum ve yaptıklarımın hepsi çöpe atıldı. Daha geçen gün ayakta duracak gücüm kalmamıştı, yere yığıldım. Beni dövdüler, dövdüler, kuyruğumdan çekim uçurumdan aşağı attılar. Uyandığımda gücümü toplayıp çıktım ama şimdi nereye gideceğimi bile bilmiyorum."

Bunun üzerine kurt:

"Köylü gördün mü, iyilik unutulurmuş."

Köylü yanıt vermiş:

"Bekle, birine daha soralım."

Biraz daha gitmişler, karşılarına yaşlı bir köpek çıkmış, yerde sürünüyor arka bacaklarını oynatamıyormuş.

Köylü sormuş:

"Köpek, söylesene iyilik unutulur mu unutulmaz mı?"

"Şimdi şöyle; sahibimle on beş yıl yaşadım, evini korudum, havladım, ısırmak için atıldım. Şimdi yaşlanınca dişim kalmadı ve beni dışarı attılar bir de ayaklarımı kıracak kadar dövdüler. İşte sürünüp duruyorum, eski sahibimden elimden geldiğince uzaklaşmak için."

"Ne dediğini duydun mu?" demiş kurt.

"Bekle, birine daha soralım." demiş köylü.

Karşılarına tilki çıkmış. Köylü ona da sormuş:

"Tilki, söylesene iyilik unutulur mu unutulmaz mı?"

Tilki de ona sormuş:

"Niye bilmek istiyorsun?"

"Şu kurt avcılardan kaçıyordu, onu saklamamı istedi, ben de onu çuvala soktum, şimdi ise beni yemek istiyor."

"Boş versene, şu koskocaman kurt bu çuvala sığar mı? Olayı görseydim size yardım edebilirdim."

Köylü yanıt vermiş:

"Gerçekten sığdı, istersen ona sor."

Kurt da "Evet, doğru" demiş.

"Gözlerimle görmezsem inanmam. Nasıl girdiğini, göster."

Kurt başını çuvala sokup "İşte böyle" demiş.

"Hayır, tamamen gir de göreyim."

Kurt çuvala girmiş. Tilki de köylüye "Şimdi bağla torbanın ağzını!" demiş. Köylü torbanın ağzını bağlamış. Tilki bunun üzerine:

"Hadi bakalım, köylü, şimdi göster bakalım buğdayı nasıl öğütüyorsun?"

Köylü, tilkinin ne demek istediğini anlamış ve kurda olanca gücüyle vurmaya başlamış.

Sonra da, "Unutulur, unutulur!" diyerek aynı sopayla tilkinin kafasına vurup öldürmüş ve kendi kendine "Eski iyilik akılda kalmaz!" demiş.

İKİ ARKADAŞ

(Masal)

İki arkadaş ormanda yürüyorlarmış, karşılarına bir ayı çıkmış. Biri hemen koşup bir ağaca çıkmış ve saklanmış. Diğeri öylece kalakalmış. Yapacak bir şey bulamadığından yere uzanmış ve ölü taklidi yapmaya başlamış.

Ayı yanına gelip koklamaya başlayınca adam nefes almayı bile bırakmış.

Ayı adamı koklamış, koklamış sonra onu ölü zannederek bırakıp gitmiş.

Ayı gittikten sonra ağaçtaki aşağı inmiş ve gülerek sormuş:

"E, ayı sana ne dedi?"

"Arkadaşını zor anda bırakıp kaçan kötü adamdır, dedi" demiş

ATLAYIŞ

(Gerçek Hikâye)

Geminin biri dünya turunu tamamlayıp eve dönüyordu. Hava güzeldi, herkes güvertedeydi. Toplanan milletin arasında beyaz bir maymun dolaşıp duruyor ve herkesi eğlendiriyordu. Maymun zıplıyor, dönüyor, suratını gülünç hale sokuyor, insanları taklit ediyordu. Anlaşılan maymun, oradakilerin eğlendiğini biliyordu bu nedenle şımardıkça şımarıyordu.

Maymun, kaptanın on iki yaşındaki oğlunun üstüne sıçrayıp başından şapkasını kaptı ve kafasına yerleştirdiği gibi yelken direğine çıktı. Herkes gülüyodu, şapkasız kalan çocuk ise ağlasa mı gülse mi ne yapacağını bilemiyordu.

Maymun direğin ilk gabyasına oturdu, şapkayı çıkarıp dişleri ve tırnaklarıyla parçalamaya başladı. Şapkayı gösteriyor, yüzünü şekilden şekle sokuyor, sanki çocuğu kızdırmaya çalışıyordu. Çocuk onu tehdit etti, yanına çağırdı ama maymun daha da kızdı. Tayfalar yüksek sesle gülüyordu, çocuk ise kıpkır-

mızı kesilmişti, birden gömleğini çıkarıp maymunun peşinden direğe tırmanmaya başladı. Bir dakika içinde birinci gabyaya ulaşmıştı ama maymun ondan daha hızlı davranmış ve şapkayı alacaklarını düşünerek daha yukarıya çıkıvermişti.

"Elimden böyle kurtulamazsın!" diye bağıran çocuk da yukarı çıkmaya başladı. Maymun yine önce davranıp yukarı çıktı ama çocuk iyice kızmıştı ve durmaya niyeti yoktu. Maymun da çocuk da bir dakika içinde babafingoya çıkmıştı. Maymun bütün vücuduyla uzanıp arka ayağıyla yelken ipine tutunarak şapkayı son gabyanın ucuna astı ve kendi de yelken direğinin tepesine çıkıp, dişlerini göstererek şaklabanlık yapmaya ve eğlenmeye başladı. Şapkanın asılı olduğu yer ile çocuk arasında neredeyse iki arşınlık mesafe vardı, yani ipleri ve direği bırakmadan ulaşmak mümkün değildi.

Ne var ki çocuk çok kızmıştı. Direkten atlayıp gabyaya tutundu. Güvertedeki herkes seyrediyor ve kaptanın oğlu ve maymunun yaptıklarıyla eğlenip gülüyordu. Ancak elindeki ipi bırakıp gabya üstünde kollarını denge için sallayarak yürüdüğünü görünce herkes korkudan öylece kalakaldı.

Ayağının hafifçe kaymasıyla güverteye düşecek ve paramparça olacaktı. Ayağı dolaşmasa ya da kaymasa bile en uca kadar giderek şapkayı alıp geri dönmesi neredeyse imkânsız gibiydi. Herkes susmuş, olacakları bekliyorlardı.

Birden aşağıdakilerden birisi korkudan yüksek sesle bir ah çekti. Çocuk bu sese tepki göstererek aşağı bakınca dengesini kaybedip sallandı.

Bu arada çocuğun babası kaptan kamarasından güverteye çıkmıştı. Elinde martılara ateş etmek için

tüfek vardı. Oğlunu direğin üstünde görünce hemen oğluna nişan aldı ve bağırdı: "Derhal suya! Hemen atla! Yoksa ateş edeceğim!" Oğlan bakındı ama söyleneni anlamadı. "Atla yoksa ateş edeceğim!.. Bir, iki..." Babasının "üç" demesiyle birlikte çocuk da baş aşağı suya doğru atladı.

Çocuğun vücudu suya çarpınca, deniz, bir top mermisinin açacağı çukur kadar açıldı ve sular daha çocuğu örtmeden yirmiye yakın tayfa çoktan denize atlamıştı bile. Kırk saniye kadar sonra –oradaki herkese çok uzun gelmişti– çocuğu yakaladılar ve denizden güverteye çıkardılar. Birkaç dakika ağzından ve burnundan su aktı ama sonunda nefes almaya başladı.

Kaptan bunu görünce, sanki biri onu boğuyormuş gibi hırıldadı ve ağladığını kimse görmesin diye kamarasına koştu.

MEŞE VE FINDIK

(Masal)

Meşe yanlışlıkla palamudunu fındık çalısının üstüne düşürmüş.

"Dallarının uzandığı yerler az mı geldi? Palamudunu daha rahat bir yere düşürebilirsin. Burası benim tohumlarım için bile dar, yer olmadığı için çoğunu insanlara toplatıyorum" demiş fındık.

Meşe de yanıtlamış:

"Ben iki yüz yıldır yaşıyorum, bu palamuttan çıkacak fidan da o kadar yaşayacak."

Fındık kızmış: "Senin fidanını bir boğarım, ancak üç gün yaşar."

Palamut şişmiş, çatlamış bir filiziyle toprağa tutunmuş diğeri göğe doğru yükselmeye başlamış.

Fındık onu çevreleyip güneş almasını engellemiş ama fidan dayanmış ve fındığın gölgesinde daha da canlanmış. Yüz yıl geçmiş. Fındık çoktan kuruyup gitmiş, meşe fidanı ise göğe kadar yükselmiş ve dört bir yana kollarını açmış.

PİS HAVA

(Gerçek Hikâye)

Nikolski köyünde, bayram günü herkes ayine gitmiş. Zengin evinde yalnızca çoban kadın, bekçi ve seyis kalmış. Çoban kuyuya su getirmeye gitmiş. Kuyu avlunun ortasındaymış. Kuyudan su dolu çomçağı çekmiş ama tutamamış. Çomçak elinden kurtulmuş, kuyunun duvarına vurunca da ipi kopmuş ve suya düşmüş. Çoban eve gelip bekçiye "Aleksandr! Çomçağı düşürdüm, hadi anam babam, kuyuya in de çıkarıver" demiş.

Bekçi yanıtlamış:

"Kendin düşürdün kendin çıkar."

Çoban eğer kendisini sarkıtırsa belki çıkarabileceğini söylemiş.

Bekçi gülmüş:

"Peki, gidelim. Şimdi karnın aç, seni tutabilirim, yemekten sonra olsa seni tutmak mümkün olmazdı."

Bekçi kuyunun ipine bir sopa bağlamış, kadın da üstüne oturmuş ipi tutarak kuyuya inmeye başlamış. Bekçi de yavaş yavaş ipi sarkıtmış. Kuyunun altı arşın derinliği varmış ve suyun da derinliği de yaklaşık

bir arşın kadarmış. Bekçi ipi sarkıtırken soruyormuş: "Tamam mı, ulaştın mı?" Çoban da aşağıdan bağırıyormuş, "Biraz daha!"

Birden bekçi ipin boşaldığını hissetmiş, çobana bağırmış ama kadın yanıt vermemiş. Kuyuya eğilip baktığında kadının baş aşağı suya battığını görmüş. Bekçi bağırıp çağırmaya, köylüleri yardıma çağırmaya başlamış ama kimse gelmemiş. Yalnızca sesi duyan seyis koşarak gelmiş. Bekçi kuyunun çarkını tutmasını söyleyip ipe tutunarak aşağı inmeye başlamış.

Seyis bekçiyi aşağı indirdiğinde aynı şey bekçinin de başına gelmiş. İpi bıraktığı gibi baş aşağı suya düşmüş. Seyis bağırmaya başlamış, sonra halkı çağırmak için kiliseye koşmuş. Bu arada ayin bitmiş, halk da dağılıyormuş. Bütün kadınlar ve erkekler kuyuya koşmuş. Herkes kuyunun başına yığılmış, bir şeyler söylüyormuş ama ne yapacaklarını bilmiyorlarmış. Genç bir marangoz ileri atılıp ipi yakalamış kendisini aşağı indirmelerini istemiş. Marangoz diğerlerinden farklı olarak ipi beline bağlamış. İki kişi onu aşağı indirmişler, diğerleri de izliyormuş. Tam suya ulaştığı sırada ipi bırakmış, belinden bağlı olmasa o da suya düşecekmiş. Herkes "Geri çekin, geri çekin!" diye bağırmaya başlamış, marangozu dışarı çekmişler.

Kendinden geçmiş ölü gibi yatıyormuş, yukarı çekerlerken kafasını kuyunun duvarlarına çarpmışlar. Yüzü morarmış. Dışarı çıkarıp ipi çözdüklerinde onun da öldüğünü düşünmüşler. Sonra birden nefes almaya ve çırpınmaya başlamış ve kendine gelmiş.

Başka biri daha inmek isterken yaşlı bir adam, kuyuya inmemek gerektiğini çünkü kuyuda pis hava

olduğunu ve bu pis havanın da insanları öldürdüğünü söylemiş. Bunun üzerine erkekler gidip kanca getirmişler ve bekçiyle kadını çıkarmaya çalışmışlar. Kancayı bekçinin giysisine takıp yukarı çekmeye başlamışlar ama bekçi ağır olduğu için giysisi dayanmamış ve yırtılmış, bekçi yeniden suya düşmüş. Sonunda iki kancayla yukarı çıkarmışlar. Sonra da çobanı yukarı çekmişler. İkisi de çoktan ölmüşler.

Sonra kuyuya eğilip koklamaya başlamışlar o zaman içeriden kötü ve pis bir kokunun geldiğini fark etmişler.

PİS HAVA

(Akıl Yürütme)

Pis hava çok ağırdır, bu havayı soluyan hiçbir insan ve hayvan yaşayamaz.

Bu havanın biriktiği yeraltındaki yere girdiğinde kısa süre sonra ölürsün. Madenlerde bu havadan dolayı insan ölümünü önlemek üzere önce bir lamba indirilir, eğer lamba sönerse insanların içeri girmesine izin verilmez, içeriye temiz hava sevk edilir ve bu işleme içeride lamba yanabilecek duruma gelinceye kadar devam edilir.

Napoli yakınlarında böyle bir mağara var. Bu mağaranın dibinde bir arşın yüksekliğinde pis hava durur, üstünde de temiz hava vardır. İnsan bu mağarada yürürken hiçbir şey olmaz ama bir köpek girdiğinde hemen ölür.

Bu pis hava nereden geliyor? Bizim soluduğumuz havadan meydana gelir. Eğer birçok insanı bir odaya toplayıp, temiz hava girmeyecek şekilde pencere

ve kapıyı kapatırsanız, içeride de kuyudaki gibi pis hava oluşur ve insanlar ölmeye başlar.

Bundan yüz yıl kadar önce Kızılderililer savaşta yüz kırk altı İngilizi esir almışlar. Hepsini temiz havanın girmediği bir mağaraya kapatmışlar.

Orada birkaç saat kalan İngiliz esirler ölmeye başlamışlar, bir gece içinde içlerinden yüz yirmi üçü ölmüş, geriye kalanlar da zar zor hayatta kalmışlar. Önceleri mağaradaki hava güzelmiş ama esirler içerideki temiz havayı soludukça temiz hava da gelmediği için içerideki hava aynı kuyudaki gibi pis havaya dönüşmüş ve ölmeye başlamışlar. Peki neden çok insanın toplandığı yerde temiz hava pis havaya dönüşür? Çünkü insanlar soluk aldıklarında temiz havayı ciğerlerine çeker ve pis havayı dışarı verirler.

KURT İLE KUZU

(Masal)

Kurt, ırmakta su içen kuzuyu görmüş.

Kuzuyu yemek isteyen kurt suya yaklaşmış ve kuzuya sataşmaya başlamış:

"Suyumu bulandırıyorsun, suyun hepsini içiyorsun."

"Ah, kurt, senin suyunu nasıl bulandırırım? Senden aşağıda duruyorum ve üstelik dudaklarımın ucuyla içiyorum."

"O zaman neden geçen yıl babama küfrettin?"

"İyi de kurt, ben geçen yıl daha doğmamıştım."

Kurt artık iyice kızmış:

"Sana da laf anlatılmıyor. Anlasana, karnım aç, seni yiyeceğim."

ÖZGÜL AĞIRLIK

(Tarih)

Sirakuza kralı Hiero, kuyumcusunu çağırıp Jupiter anıtı için altın bir taç yapmasını istemiş ve on iki kilo altın vermiş. Kuyumcu tacı yapıp getirmiş, kral tacı alıp tarttırmış, taç tam tamına on iki kilo gelmiş. Ancak kral kuyumcunun altını çaldığını ve yerine gümüş kattığını duymuş. Kuyumcunun taca ne kadar gümüş kattığını öğrenmek isteyen kral tacı kırmalarını istemiş. Kralın yanında bilgili ve bilge bir adam olan Arşimet varmış. Çara şöyle demiş:

"Tacı kırdırmayın, bunca emek boşuna gitmesin. Ben tacı kırmadan içinde ne kadar gümüş ne kadar altın olduğunu bulabilirim."

Kral kabul etmiş. Arşimet de işe koyulmuş.

Bir kilo altın ve bir kilo gümüş almış, bunları terazide tartmış ve sonra da suyun içinde tartmış. Altını tarttığında elinde yüz gram, gümüşte ise iki yüz gram fazla kalmış.

Arşimet daha sonra tacı da aynı şekilde suyun içinde tartmış ve kralı çağırıp şöyle demiş:

"Bir kilo saf altını suyun içinde tarttığınızda yüz gram elde kalıyor, gümüş tartıldığında ise iki yüz gram dışarıda kalıyor. Bu demek ki eğer taç on iki kilo saf altından yapılmış olsaydı o zaman elimizde bin iki yüz gram kalırdı. Bak şimdi."

Kralın yanında tartmaya başlamış ve sonunda geriye çok daha fazla gram kalmış.

"İşte demiş, Arşimet, elimizde kalan ağırlık kadar kuyumcu seni aldatmış."

Arşimet böylece tacın içine ne kadar gümüş katıldığını kanıtlamış

ASLAN, KURT VE TİLKİ

(Masal)

Yaşlı ve hasta aslan mağarada yatıyordu. Bütün hayvanlar krala geçmiş olsun ziyaretine gelmiş, yalnızca tilki gelmemişti. Kurt da bu fırsattan yararlanıp tilkiyi aslana kötülemeye başlamış.

"Tilki seni saymıyor, bir kez olsun ziyaretine gelmedi."

Bu sözler tilkinin kulağına gitmiş. Kurdun söylediklerini iyice dinledikten sonra, "Kurt sen görürsün, intikamımı alacağım senden" demiş.

Kral tilkiyi çağırtmış o da kendini savunmaya başlamış: "Öldürmeden önce söyleyeceklerimi bir dinle. Ziyarete gelmedim çünkü vaktim yoktu. Niye vaktim yoktu çünkü sana ilaç aramak için her yerin altını üstüne getirdim. Sonunda buldum ve geldim."

"Nasıl bir ilaç?"

"Canlı bir kurdu yüzüp postunu sıcak sıcak giyersen..."

Aslan kurdu yakalar yakalamaz tilki gülerek ona şöyle demiş:

"İşte böyle, birader, kötülük değil iyilik yapmak gerek."

ÇARIN YENİ GİYSİSİ

(Hikâye)

Çarın biri güzel giysileri çok severmiş. Süslenip püslenmekten başka bir şey düşünmezmiş. Bir gün iki terzi gelmiş ve çara şöyle demişler:

"Şimdiye kadar hiç kimsenin sahip olmadığı güzel bir giysi dikeceğiz size. Bu öyle bir giysi ki etra-

fınızda size hizmet etmeye layık olmayan aptallar bunu göremeyecek. Akıllı insanların hepsi giysinizin ne denli harika olduğunu görüp söyleyeceklerdir."

Çar çok memnun olmuş ve terzilere giysiyi dikmesini emretmiş. Terzileri sarayda özel bir odaya götürmüşler ve dikiş için ne gerekliyse, kadifeler, kumaşlar, iğneler, altın ve sırma iplikler vermişler.

Bir hafta geçtikten sonra çar, vezirini giysinin hazır olup olmadığını görmeye göndermiş. Vezir odaya gidip, terzilere giysinin hazır olup olmadığını sormuş. Terziler hazır olduğunu söyleyip boş ellerini göstermişler. Aptal olanın görevden alınacağını ve giysiyi görmeyeceğini bilen vezir, giysiyi görmüş gibi yapıp övmeye başlamış. Çar giysinin getirilmesini emretmiş. Terziler boş elleriyle gelip göstermişler. Çar da görüyormuş gibi yapıp eski giysilerini çıkarmalarını ve yeni giysisini giydirmelerini emretmiş. Çar bu yeni giysisiyle halkın içinde dolaşmaya çıkınca herkes çarın üstünde hiçbir şey olmadığını görmüş ama çara bunu söylemeye korkmuşlar çünkü onlar da giysiyi yalnızca aptalların göremediğini duymuşlar. Çarı gören herkes giysiyi kendisinin göremediğini ama başkalarının gördüğünü varsayıyormuş. Çar şehirde dolaşıyor herkes yeni giysisini övüyormuş. Birden karşısında çarı gören bir aptal bağırmaya başlamış:

"Hey, bakın çar sokakta çıplak dolaşıyor!"

Oradaki herkes gibi çar da üstünde bir şey olmadığını görünce çok utanmış.

TİLKİ KUYRUĞU

(Masal)

Adamın biri tilkiyi yakalayıp sormuş:

"Kuyruğunuzla köpekleri aldatmayı size kim öğretti?"

"Ne aldatması? Biz köpekleri aldatmaya falan çalışmıyoruz, onları görünce olanca gücümüzle kaçıyoruz."

"Hayır, kuyruğunuzla aldatıyorsunuz. Köpekler sizi tam yakalayacakken kuyruğunuzla bir tarafı gösteriyor, köpek o tarafa dönünce de siz diğer tarafa kaçıyorsunuz."

Tilki gülmüş:

"Biz bunu köpekleri aldatmak için değil dönmemiz kolay olsun diye yapıyoruz. Köpekler bizi yakaladıklarında ileriye gitmenin mümkün olmadığını görünce bir tarafa döneriz. Dönmemiz için de kuyruğumuzu diğer tarafa sallarız, zaten siz de aynı şeyi kollarınızla yaparsınız. Bu bizim buluşumuz değil, Tanrı bizi yaratırken bu yeteneği vermiş çünkü köpeklerin bütün tilkileri yakalamasını istememiş."

İPEKBÖCEĞİ

(Hikâye)

Bahçemde yaşlı dut ağaçları var. Dedem dikmiş. Sonbaharda bir dirhem ipekböceği tohumu getirdiler ve ipekçilik yapmamı önerdiler. Bu koyu gri renkli tohumlar öyle küçüktü ki bir dirhemde tam 5835 tane vardı. Toplu iğne başından bile küçüktüler. Tamamen ölü gibi duruyorlar, ezdiğinde çıtlıyorlardı.

Tohumlar masamın üstünde duruyordu, çoktan unutmuştum onları.

Bahara doğru bahçeye çıktığımda dutların tomurcuklandığını hatta güneş alan bazı dallarda yaprakların çıktığını gördüm. İşte o zaman bu tohumlar aklıma geldi ve evde daha geniş bir alana serpiştirmeye başladım. Tohumların çoğunluğu artık eski koyu gri renklerini yitirmiş açık gri bir renge bürünmüşlerdi, bazıları da süt rengi gibi daha da beyazlaşmışlardı.

Ertesi sabah yumurtalara baktığımda bazılarından böceklerin çıktığını, diğerlerinin pörsüdüğünü ve yarılmak üzere olduklarını gördüm. Anlaşılan kabukların içindeyken yiyeceklerinin artık yetişmeye başladığını hissetmişlerdi.

Böcekler siyah, kıllı ve o kadar küçüktüler ki insan çıplak gözle zor görebiliyordu. Mercekle baktığımda yumurtanın içinde kıvrılıp yatan böceklerin dışarı çıktıklarında vücutlarını uzattıklarını gördüm. Hemen bahçeye çıkıp üç avuç yaprak topladım ve masanın üstüne koydum, sonra da bana söylendiği gibi onlara yer hazırlamaya koyuldum.

Kâğıtları hazırlayana kadar böcekler masadaki yiyecekleri hissetmiş ve o tarafa sürünmeye başlamışlardı. Yaprakların yerini değiştirerek böcekleri kâğıdın üstüne çekmeye çalıştım. Böcekler et görmüş aç kurtlar gibi masanın çuhası, kalemlerin, makasın, kâğıtların her şeyin üstünden yapraklara doğru sürünüyorlardı. Sonra bir kâğıdı kesip ortasında bir delik açtım ve üstüne yaprakları koyup böceklerin üstüne yerleştirdim. Böcekler delikten geçip hepsi kâğıdın üstündeki yapraklara atıldılar.

Sonradan çıkan böcekleri de aynı şekilde kâğıdın üstünde topladım. Böylece bütün kâğıtların üstü

yaprak yiyen böceklerle doldu. Kâğıtların üstündekileri yiyip bitirince kâğıdın üstünde dolaşıp yeni yiyecek aramaya başladılar. Yine üstlerine delikli bir kâğıt kapattım ve yeni yapraklar koydum. Onlar da bu yapraklara yöneldiler.

Benim rafta duruyorlardı; yiyecek bitince rafın üstünde sürünüyor, rafın köşesine kadar geliyor ama kör olmalarına karşın aşağıya düşmüyorlardı. En uca gelen böcek inmeye başlamadan önce ağzından bir ağ çıkarıyor, ona tutunarak bakınıyor, eğer inmek isterse devam ediyor, yoksa yaptığı ağa tutunarak yeniden dönüyordu.

Böcekler günlerce yalnızca yemek yediler. Her gün daha fazla yaprak vermek gerekiyordu. Taze yaprak getirdiğinde hepsi birden ona doğru atılıyor, yaprağa yağmur damlası düşmüş gibi bir ses çıkararak taze yaprağı yemeye başlıyorlardı.

İlk çıkan böcekler beş gün yaşadılar, artık ilk hallerine göre çok fazla büyümüşler ve neredeyse eskisinin on katı kadar olmuşlardı. Beşinci gün onların dinlenmeye başlayacağını biliyordum, o yüzden bu olayı bekliyordum. Beşinci günün akşamında ilk çıkan böceklerden biri kâğıda yapıştı, yemek yemeyi ve hareket etmeyi bıraktı.

Ertesi günler hep ona dikkat ettim. Böceklerin birkaç kez dinlendiklerini çünkü derilerinin vücutlarına dar geldiğini ve onu değiştirmeleri gerektiğini biliyordum.

Arkadaşımla nöbetleşe bekliyorduk. Bir akşam üzeri arkadaşım bağırdı:

"Deri değiştirmeye başladı, çabuk gelin!"

Böceğin hareketlendiğini, eski derisinin ucunda bir delik açıp kafasını uzattığını ve eğilip bükülerek

çıkmaya çalıştığını ancak eski giysisinin onu bırakmadığını gördüm. Uzun süre uğraşıp didindiğini izledikten sonra ona yardım etmeye karar verdim. Eski giysisini tırnağımla hafifçe döndürdüm ama hemen o anda büyük bir aptallık yaptığımı anladım, tırnağımda yapışkan bir sıvı vardı, böceği öldürmüştüm. Bunun böceğin kanı olduğunu düşündüm ama sonra böceğin vücudunun bu sıvıyla sıvanmış olduğunu ve bunun eski derisinden çıkmasına yardım ettiğini anladım. Anlaşılan tırnağımla yeni derisini zedelemiştim, böcek eski kabuğundan çıkmıştı ama fazla yaşamadı ve öldü.

Diğerlerine hiç dokunmadım, kendi kendilerine eski derilerinden çıkmayı başardılar, yalnızca içlerinden çok azı öldü. Hepsi çok uğraşmıştı ama eski kabuklarından çıkmayı becermişlerdi.

Dinlenmiş böcekler daha hızlı yemeye başladılar dolayısıyla daha çok yaprak gerekiyordu. Dört gün sonra yeniden uyudular ve yeniden deri değiştirdiler. Daha çok yaprak yediler neredeyse iki santim oldular. Sonra altı gün geçince yeniden uyudular ve yine deri değiştirdiler, daha da büyümüş ve irileşmişlerdi, zar zor yaprak yetiştiriyorduk.

Dokuzuncu günde ilk böcekler tamamen yemeyi bıraktılar ve yukarı raflara doğru tırmanmaya başladılar. Onları oralardan toplayıp temiz bir kâğıdın üstüne koydum ama başlarını kaldırıp kâğıda baktılar ve üzerinden sürünüp gitmeye başladılar. O zaman böceklerin artık yemeyeceklerini ve kozalarını örmeye başlayacaklarını anımsadım.

Oturup neler yaptıklarını izlemeye başladım.

İlk böcekler tavana tırmandılar, birbirlerinden ayrıldılar ve farklı yönlere ağ atmaya başladılar. Ben

de kendime bir tanesini seçip dikkat etmeye başladım. Köşeye kadar ulaştı, dört bir yana ağlarını attı, vücudunu çevirerek onlara sarıldı, neredeyse ikiye katlandı ve başını döndürerek ağını çıkarmaya devam etti, bir süre sonra ağ bütün vücudunu kapladı. Akşama doğru kendi ördüğü ağın içinde zar zor görünüyordu. Ertesi sabah ise artık hiç görünmüyordu ama yine de örmeye devam ediyordu. Üç gün sonra örmeyi bıraktı ve hareketsiz kaldı. Bu üç gün içinde ne kadar uzunlukta ağ ördüğünü daha sonra öğrendim. Eğer ördüğü kozanın hepsi çözülürse yaklaşık iki kilometreyi buluyordu. Bu uzunluktaki ağı kendi çevresine sarması için üç gün içinde kaç kez dönmesi gerektiğini düşünürsek inanılmaz bir sayı karşımıza çıkar, tam 300.000 kez. Yani neredeyse hiç durmadan her saniyede bir dönüş yapıyordu. Zaten bir kozayı tamamen açtığımızda içinde yatan böceğin neredeyse tamamen kuruduğunu ve bembeyaz olduğunu gördük.

Kozanın içindeki bu beyaz, balmumu ölünün içinden kelebeğin çıkacağını biliyordum ama bu kalıntıyı gören birisinin buna inanması mümkün değildi. Yine de onlara bakmayı yirmi gün sürdürdüm, bu süre içinde hiçbir değişiklik olmadı.

Yirminci günde değişikliğin olması gerektiğini biliyordum. Ne var ki hiçbir şey görünmüyordu; artık bazı şeyleri yanlış yaptığımı düşünmeye başladığımda kozanın birisinin alt kısmının karardığını ve nemlendiğini fark ettim. Bozulmuş olduğunu düşünerek atmaya karar verdim. Sonra belki böyle başlıyordur diye düşündüm. Oturup olacakları izlemeye başladım. Gerçekten de nemli yerde bir şey hareket ediyordu. Bunun ne olduğunu uzun süre anlamadım.

Sonra uzun bıyıklı bir kafaya benzer bir şey çıkmaya başladı. Bıyıklar oynadı. İşte o zaman larvaların uyandığını anladım. Diğer kozalardan da aynı şekilde çıkmaya başladılar. Biraz sonra ıslak bir kelebek tamamen dışarı çıkmaya çalıştı, kozanın içinde kalan arka kısmını kurtardı, atladı ve oturdu. Kelebek kuruyunca bembeyaz bir renk aldı, kanatlarını açtı, uçtu, havada bir dönüp pencereye kondu.

Kelebek iki gün sonra yumurtalarını pencerenin kenarına bıraktı. Yumurtalar sarı renkliydi. Yirmi beş kelebek yumurtladı. Tam beş bin yumurta topladım.

Ertesi yıl daha çok böcek besledim ve daha çok ipek elde ettim.

ÇAR VE FİLLER

(Masal)

Bir Hint çarı, ülkesindeki bütün körlerin toplanması ve geldiklerinde fili tarif etmelerini istemiş. Körler ahıra götürülmüş ve file dokunmaya başlamışlar. Kimi ayağına, kimi hortumuna, kimi kulağına, kimi kuyruğunun ucuna, kimi sırtına, kimi yanına, kimi kuyruğuna kimi de dişlerine dokunmuş. Çar sonra körleri çağırmış ve filini anlatmalarını istemiş.

Birincisi; süpürgeye benziyor demiş, bu kuyruğunu tutan körmüş. İkincisi sütuna benziyor demiş, o da ayaklarına dokunmuş.

Karnına dokunan "Fil bir avuç toprağa benziyor" demiş.

Sırtına dokunan ise "Dağa benziyor" demiş.

Kulağına dokunan ise "Mendile benziyor" demiş.

Başına dokunan kör "Havana benziyor" demiş.

Dişlerine dokunan ise "Boynuza benziyor" demiş.

Hortumuna dokunan ise "Kalın bir hortuma benziyor" demiş.

Kuyruğunun ucuna dokunan "Ağaç dalına benziyor" demiş.

Yanına dokunan da "Duvara benziyor" demiş.

Sonra da bütün körler kendi aralarında tartışmaya başlamışlar.

AYI AVI

(Bir Avcının Hikâyesi)

Ayı avına çıkmıştık. Arkadaşım ayıya ateş etmiş ve hafifçe yaralamıştı. Karın üzerinde biraz kan lekesi kalmış ve ayı kaçmıştı.

Ormana girip ne yapacağımıza karar vermeye çalıştık; peşinden gidip ayıyı aramalı mıydık yoksa ayının yatışması için üç gün bekleyecek miydik?

Deneyimli ayı avcılarına ayının önünü kesmenin mümkün olup olmadığını sorduk.

"Olmaz," dedi yaşlı avcı, "ayının kendine gelmesi gerek. Beş gün kadar sonra peşinden gidilebilir, şimdi peşinden gitmek onu ancak ürkütür ve yatmaz."

Genç avcı ise yaşlıyla tartışıyor ve gidilebileceğini söylüyordu.

"Bu karda ayı fazla uzağa gidemez, çok yağlı. Üstelik şimdi bir yerde durmaz. Ben kayakla onu yakalarım."

Arkadaşım da peşinden gidilmesinden yana değildi, beklemeyi önerdi.

"Ne diye tartışıyoruz? Siz ne isterseniz yapın, ben Demyan'la izi takip edeceğim. Önünü kesersek ne

âlâ, yok kesemezsek zaten yapacak bir şey yok burada, hem daha erken."

Öyle de yaptık.

Arkadaşlarım kızakla köye döndüler, ben de, yanımıza biraz ekmek alıp Demyan ile ormanda kaldım.

Herkes gidince tüfeklerimizi kontrol ettik, kürklerimizin eteğini kemerimize sıkıştırıp izi takip etmeye başladık.

Hava güzeldi; soğuk ama sakindi. Ne var ki kayakla gitmek oldukça zordu; kar derin ve toz halindeydi. Ormandaki kar henüz oturmamıştı, üstelik biz gelmeden önce de yağmıştı yani kayaklarımız bazı yerde neredeyse kara iyice batıyordu.

Ayının izi uzaktan bile belli oluyordu. Attığı adımlar, karınüstü yatıp debelendiği ve karı dağıttığı yerler belliydi. İzin peşinden önce yaşlı ağaçların arasından yürüdük, izler genç akçam koruluğuna yöneldiğinde Demyan durdu.

"İzi bırakmamız gerek. Burada yatmış olmalı. Kardaki izlerden oturduğu belli. İzi bırakıp çevresini dolanalım. Yalnız çok sessiz olmalıyız, ne bağırın ne de öksürün, yoksa onu ürkütürüz."

İzden ayrılıp sola doğru yürüdük. Beş yüz adım kadar gittikten sonra izler yeniden önümüze çıktı. Yine izi takip ettik ve izler bizi yola çıkardı. Durup ayının hangi yöne gittiğine tespit etmeye çalıştık. Yolda bazen ayının pençesinin izi bazen de çarık izleri görünüyordu Köye doğru gittiği belliydi.

Biz de yoldan ilerledik.

"Yola bakmaya gerek yok, yoldan ne tarafa ayrıldıysa, sağa mı sola mı gittiği kardaki izlerden belli olur. Köye girecek değil ya, bir yere sapacaktır" dedi Demyan.

Bir versta kadar yoldan gittik; iz önümüzden gidiyordu. Sonra birden şaşkına döndük; ayının izi yoldan ormana değil, ormandan yola doğru geliyordu.

"Bu başka bir ayı" dedim.

Demyan dikkatle bakıp düşünmeye başladı.

"Hayır, aynı ayı, bizi kandırmaya çalışıyor. Ormana geri geri gitmiş."

İzleri takip etmeye başladık. Ayının yoldan on adım kadar geri geri gittiği, ormana girince de dönüp normal şekilde yürüdüğü belliydi. Demyan durdu.

"Şimdi kesin önünü keseriz. Bu bataklıktan başka saklanacağı yer yok. Çevresini dolaşalım."

Oldukça sık akçamların arasından ilerledik. Artık yorgunluktan ölmeye başlamıştım, üstelik kayaklarla yürümek oldukça zordu. Ya ardıç fundalığına giriyorsun, ya iki ayağının arasına bir çam dalı takılıyorsun ya da alışık olmadığından kayak kâh bir köke kâh karın altındaki bir kütüğe takılıp kalıyordu. Yoruldum. Kürkümü çıkardım, ter içindeydim. Demyan ise karın üstünde uçuyordu. Sanki kayaklar kendi kendine gidiyordu. Ne bir yere takılıyor ne de kayak ayağında dönüyordu. Üstelik benim kürkümü de omzuna atmıştı ve sürekli beni teşvik ediyordu.

Üç verstalık bir yol alıp bataklığı dolaştık. Artık geri kalmaya başlamıştım. Kayaklarım takılıyor, ayaklarım dolanıyordu. Birden önümde giden Demyan durdu ve eliyle işaret etti. Yanına gittim. Demyan eğilip bir yeri gösterdi.

"Görüyor musun" dedi fısıltıyla. "saksağan nasıl da huzursuz, kuş ayıyı daha uzaktan hissediyor. Evet, bu o."

Oradan uzaklaştık, bir versta daha gittik ve yeniden eski izlere rastladık. Ayının çevresinde bir

çember çizmiştik, ayı bizim çemberin içindeydi. Durduk.

Şapkamı çıkardım, önümü iyice açtım; hamamdaki gibi sıcaktı, sudan çıkmış sıçan gibiydim. Demyan da kızarmış koluyla terini siliyordu.

"Evet, beyim, işimizi yaptık, artık dinlenebiliriz."

Orman artık kızarmaya başlamıştı. Kayakların üstüne oturduk. Torbadan ekmek ve tuz çıkardık; ağzıma önce kar atıyor sonra ekmeği çiğniyordum. Ekmek bana öyle lezzetli geliyordu ki sanki hayatım boyunca böylesini yememiştim. Hava kararmaya başlamıştı. Demyan'a köyün ne kadar uzakta olduğunu sordum.

"On iki versta kadar. Geceleyin gideriz, şimdi dinlenelim. Beyim, kürkünü giy, yoksa üşütürsün."

Demyan çam dalları kopardı, üstlerindeki karları silkeledi ve yere serip yatak yaptı, ellerimizi başımızın altına koyup yan yana uzandık. İki saat kadar sonra uyandım. Bir şey hışırdamıştı.

Öyle derin uyumuştum ki nerede uyuduğumun farkında bile değildim. Çevreme bakınınca şaşırdım. Neredeydim? Üzerimde beyaz bir çadır vardı, direkleri bembeyazdı, her taraf beyaz beyaz parlıyordu. Yukarıya baktım, her şey nakış nakış beyazdı, nakışların arasında kara bir kemer vardı, rengârenk ışıklar oynaşıyordu. Dikkatle bakınca ormanda olduğumuzu, kar ve kırağı içindeki ağaçların bana çadır gibi, dalların arasından titreşen yıldızların da ışık gibi geldiğini anladım.

Geceleyin kırağı düşmüştü; dalların üstü, kürküm ve Demyan tamamen kırağı içindeydi ve yukarıdan hâlâ kırağı dökülüyordu. Demyan'ı uyandırdım. Kayaklarımızı takıp yola çıktık. Orman sessizdi; yal-

nızca kayaklarımızın ıslak karda çıkardığı gıcırtı ve yer yer bir ağacın soğuktan çıtırdaması duyuluyor ve sesler bütün ormana yayılıyordu. Yalnızca bir kez yakınımızda bir yerde canlı bir şey hareketlendi ve hemen kayboldu. Ayı olduğunu düşündüm. Gürültünün olduğu yere yaklaştık; tavşan izlerini ve kemirilmiş kökleri gördük; tavşanlar bir şeyler yemişti.

Yola çıktık, kayaklarımızı çekecek şekilde belimize bağlayıp yoldan yürümeye başladık. Yürümek kolaylaştı. Kayaklar peşimizde, sert yolda birbirine çarparak tıkırdıyordu, çizmelerimizin altındaki kar gıcırdıyordu, soğuk kırağılar yüzümüze düşüyor ve yapışıyordu. Yıldızlar ise dalların arasından sanki bizi karşılamaya koşar gibi ışıl ışıl bir görünüp bir kayboluyorlardı, sanki bütün gökyüzü sarsılıyor gibiydi.

Arkadaşım uyuyordu, uyandırdım. Ayıyı nasıl çembere aldığımızı anlattık ve ev sahibine sabaha ayıyı kovalayacak köylülerin hazır olmalarını söyledik. Yemek yiyip yattık.

Yorgunluktan öğlene kadar uyudum, arkadaşım uyandırdı. Hemen fırladım, arkadaşımın giyindiğini ve tüfeğiyle uğraştığını gördüm.

"Demyan nerede?"

"Çoktan ormanda. Çemberi yeniden dolaşıp geri geldi ve şimdi de köylüleri hazırlıyor."

Elimi, yüzümü yıkayıp giyindim, silahlarımı doldurdum; kızağa oturup yola çıktık.

Ayaz artmıştı, her taraf yine sessizdi; gökyüzündeki sisten güneş görünmüyordu, kırağı düşüyordu.

Üç versta kadar yoldan gittikten sonra ormana geldik. Kuytu bir yerden duman yükseldiğini ve kadınlı erkekli bir grubun ellerinde sopalarla beklediklerini gördük.

Kızaktan inip yanlarına gittik. Erkekler oturmuş patates közlüyor, kadınlarla şakalaşıyorlardı.

Demyan da yanlarındaydı. Biz gelince herkes ayaklandı, Demyan da onları dün yaptığımız çembere yerleştirmeye başladı. Kadınlı erkekli otuz kişi yan yana dizilip ormana girdiler; biz de arkadaşımla onların izinden yürümeye başladık.

Geçtiğimiz yer çiğnenmiş olsa da zor yürünüyordu; sanki iki duvarın arasından geçiyordun.

Yarım versta kadar gittikten sonra Demyan'ın diğer taraftan kayaklarla bize doğru koştuğunu ve eliyle bizi yanına çağırdığını gördük.

Yanına gittiğimizde duracağımız yeri gösterdi. Yerime geçip çevreye bakınmaya başladım.

Sol tarafımda yüksek çam ağaçları vardı; aralarından ayıyı yönlendirecek adamlardan birini karaltı halinde görüyordum. Karşımda insan boyunda sık, genç ağaçlar vardı. Çamların dalları tamamen karla kaplıydı. Genç ağaçların arasında karla kaplı bir patika uzanıyordu. Patika durduğum yere uzanıyordu. Sağ tarafımda da sık çamlar vardı, çamların ardında bir açıklık uzanıyordu. Demyan'ın o açıklığı da arkadaşımı yerleştirdiğini gördüm.

İki tüfeğimi gözden geçirdim, horozlarını kaldırdım ve nerede durmanın iyi olacağını düşünmeye başladım. Tam arkamda, üç adım geride büyük bir çam vardı. "Bu ağacın altında durayım, diğer tüfeğimi de gövdesine dayarım" diye düşündüm. Ağaca doğru yürüdüm, dizime kadar kara gömüldüm; çamın çevresindeki karı bir buçuk arşın kadar çiğneyip oraya yerleştim. Tüfeğimin birini elime aldım, diğerini horozu kalkık biçimde ağaca yasladım. Hançerimi de gerekirse kolayca ulaşmak için çıkarıp yanıma koydum.

Daha yeni yerleşmiştim ki Demyan'ın bağırdığını duydum.

"Haydi! Başlıyoruz! Haydi!"

Demyan'ın bağırtısı üzerine erkekler de "Haydi! Ouuouu!" diye haykırmaya başladılar. Kadınların sesi daha tiz çıkıyordu: "Ayyy! İiihhh!"

Ayı çemberin içindeydi. Demyan kovalıyordu. Kadınlı erkekli kalabalık bağırışıp duruyordu, yalnızca ben ve arkadaşım sessizce, hiç kımıldamadan duruyor ve ayıyı bekliyorduk. Yerimde beklerken kalbimin atışını duyuyordum. Elimde tüfek titriyordum. İşte şimdi çıkacak, nişan alıp ateş edeceğim ve düşecek, diye düşünüyordum. Birden sol yanımdan, uzakça bir yerden karın içinde bir şeyin debelendiğini duydum. Yüksek ağaçlara baktım; ağaçların elli adım kadar uzağında kara ve büyük bir şey duruyordu. Uzandım ve beklemeye başladım. Biraz daha yaklaşmaz mı, diye bekliyordum. Birden kulaklarını oynatıp geri döndü. Yan taraftan hayvanı tamamen görüyordum. Kocaman bir hayvandı! Nişan alıp tetiğe bastım. Kurşunumun ağacın gövdesine çarpan sesini duydum. Dumanın içinden ayının yeniden çembere dönüp ormana girdiğini gördüm. Artık av şansımın kalmadığını, bir daha bana doğru gelmeyeceğini, arkadaşımın ya da köylülerin birinin vuracağını düşünüyordum, bana düşmeyecekti. Ayağa kalkıp tüfeğimi doldurdum ve çevreye kulak verdim. Köylüler dört bir yandan bağırışıyordu ama arkadaşımın olduğu sağ taraftan bir kadının "İşte burada! Burada! Bu tarafa! Bu tarafa! Oyyy! Ay, ay, ay!" diyen anlamsız haykırışı duyuluyordu.

Belli ki ayıyı görüyordu. Artık ayının bana değil arkadaşıma doğru gideceğinden emindim. Dem-

yan'ın da kayaklarını çıkarmış, elinde bir sopayla arkadaşımın durduğu yere koşturduğunu gördüm; yanına oturdu ve elindeki sopayla sanki nişan alıyormuş gibi bir yeri gösterdi. Arkadaşım silahını doğrulttu ve Demyan'ın gösterdiği yere doğru nişan alıp tetiğe bastı. Bam! "Öldürdü" diye düşündüm. Ancak arkadaşımın ayının olduğu yere doğru koşmadığını gördüm. "Vuramadı herhalde ya da en fazla yaraladı, şimdi ayı geriye doğru kaçacak, artık bana doğru gelmez," diye geçti içimden. O da ne? Birden karşımdan karları savurarak, soluk soluğa yıldırım gibi bir şeyin geldiğini duydum. O tarafa baktım; patikadan dosdoğru üzerime rüzgâr gibi koşuyor, belli ki korkudan ne yaptığını bilmiyordu. Göğsü simsiyah, kırmızımsı başı kocaman, benden beş adım ötedeydi. Karları savurarak doğruca üzerime geliyordu. Ayının gözlerinden beni görmediğini, korkuyla neresi olursa koştuğunu görebiliyordum. Durduğum ağaca neredeyse bir adım kalmıştı. Tüfeği doğrultup ateş ettim, iyice yakınımdaydı. Vuramadığımı fark ettim ama ayı da ne tüfek sesini duyuyor ne de beni görüyor, dosdoğru üzerime koşuyordu. Tüfeği yine doğrulttum ve kafasına gelecek biçimde sıktım. Bam! Vurduğumu ama ölmediğini gördüm.

Başını kaldırdı, kulaklarını indirdi ve dişlerini göstererek üzerime koştu. Diğer tüfeğe uzandım ama daha elime almıştım ki ayakları yerden kesildi, uçarcasına üzerime atılıp yanımdan geçti. "Ucuz atlattım, beni bıraktı" diye düşündüm. Kalkmaya çalıştım ama bir şeyin bana bastırdığını ve bırakmadığını hissettim. Havada uçarken kendini ayarlayamamış, üzerimden geçmişti ama hemen geri dönmüş ve üzerime çullanmıştı. Üzerimde ağır bir şey oldu-

ğunu hissediyordum, yüzümün üstünde bir sıcaklık hissediyor ve bütün yüzümü kocaman ağzının içine almaya çalıştığını görüyordum. Burnum neredeyse ağzının içindeydi, ayıdan gelen sıcaklığı ve kanı hissediyordum. Pençeleriyle omuzlarıma bastırıyordu, kımıldayamıyordum bile. Yalnızca başımı göğsüme eğiyor, burnumu ve gözlerimi korumaya çabalıyordum. O ise doğrudan burnuma ve gözlerime hamle yapıyordu. Üst çenesini saçlarımın hemen altından alnıma dayadığını alt çenesini de gözlerimin hemen altına koyduğunu ve dişlerini geçirip sıkmaya başladığını hissettim. Sanki başımı bıçakla kesiyor gibiydi; çırpınıyor, dönmeye çabalıyordum ama ayı da aceleyle bir köpek gibi kemiriyor, dişlerini geçiriyordu. "Tamam, sonum geldi" diye düşünüyordum. Sonra birden hafifledim. Gözümü açtığımda üzerimde değildi. Beni bırakıp kaçmıştı.

Arkadaşım ve Demyan, ayının beni kara yıktığını ve ısırmaya başladığını görünce bana doğru koşmuşlardı. Arkadaşım daha çabuk gelmek istemiş ama hata yapmıştı; patikadan geleceğine çiğnenmemiş kara atılmış ve düşmüştü. Silahı olmayan Demyan ise elinde sopayla patikadan koşuyor ve bir yandan da "Beyi yiyor! Beyi yiyor!" diye bağırıyordu. Hem koşuyor hem de ayıya söyleniyordu: "Ah, seni aptal! Ne yapıyorsun! Bırak! Bırak!"

Ayı sanki onun sözlerini dinlemiş gibi beni bıraktı ve kaçtı. Doğrulduğumda karın üzeri koyun kesmiş gibi kan içindeydi; gözlerimin üzerinde kocaman bir et parçası sarkıyordu, daha yeni olduğu için hiç acı duymuyordum.

Arkadaşım da yetişti, herkes başıma toplandı, yarama bakıyor ve kan bastırıyorlardı. Ben ise yaramı

unutmuş "Ayı nerede, nereye gitti" diye sorup duruyordum. Birden "İşte orada!" diyen bir ses duyuldu. O yana baktık, ayı yine üzerimize doğru geliyordu. Hemen tüfeklere sarıldık ama daha ateş edemeden ayı kaçıp gitti. Ayının gözünü kan bürümüştü, biraz daha ısırmak istemiş ama kalabalığı görünce korkup kaçmıştı. Geride bıraktığı izlerden kafasından kan aktığını anladık; koşup yetişmek istedik ama başım dönmeye başladı ve biz de bırakıp şehre doktora gittik.

Doktor yaramı ipek iplikle dikti ve iyileşmeye başladı.

Bir ay sonra yeniden bu ayının peşine düştük ama yakalamak bana kısmet olmadı. Ayı çizdiğimiz çemberden çıkmamış, korkunç sesiyle böğürerek dolaşıp durmuştu. Sonrasında onu Demyan öldürdü. Benim kurşunumun alt çenesini ve dişlerini parçaladığı anlaşıldı.

Çok büyük bir hayvandı ve muhteşem bir postu vardı.

Postunu doldurttum, şimdi konuk odamda duruyor. Alnımdaki yaralarım iyileşti, geriye neredeyse belli olmayacak küçük izler kaldı.

ANAÇ TAVUK VE CİVCİVLER

(Masal)

Kuluçkadan kalkan tavuk, yavrularını nasıl koruyacağını bilmiyordu. Onlara şöyle dedi:

"Tekrar kabuğa girin, yumurtada olursanız eskisi gibi üzerinize oturur ve sizi korurum." Civcivler annelerinin sözünü dinleyip yumurta kabuklarına girmeye çalışmışlar ama bir türlü girmeyi başarama-

mışlar, üstelik kanatlarını da incitmişler. Bunun üzerine civcivlerden biri annesine; "Madem biz hep kabukta yaşayacaktık, neden bizi büyüttün ki" demiş.

GAZLAR

(Akıl Yürütme)

I

Hava her zaman şeffaf ve gözle görülmemesine karşın çeşit çeşittir.

Su havada genleşir ve uçar; havada su miktarı çoğalırsa nemlenir, azalırsa kurur. Kapalı bir yerde insanlar soluk almaya başladıklarında kısa bir süre sonra hava kötüleşir, sağlıksız olur. Oysa açık yerlerde ve ormanda hava temiz ve güzeldir. Bunun nedeni kapalı yerdeki havaya, insanların ve bütün hayvanların içlerinden çıkan pis hava karışır.

Bazen havada başka zerrecikler olur, bunları gözle göremeyiz, hava aynı hava gibi gelir. Bu zerrecikler havaya karışan başka gazların parçacıklarıdır, suya sirke ya da şarap karışmış gibi. Eğer suya votka katar ve karıştırırsanız, suyun içinde votka olduğunu ve ne kadar karıştırıldığını gözle anlayamazsınız. Ancak koklarsanız anlamanız mümkün olabilir. Havada öyle karışımlar olur ki gözle anlamanız mümkün değildir ancak bunu uzun süre soluduğunuzda fark edersiniz. Temiz havada soluk almak iyi ve güzeldir, pis havayı solumak ise kötüdür ve bazen de tehlikelidir.

Soluk almak için havada diğer her şeyden daha önemlisi *oksijen* bulunmasıdır. Eğer bu gaz ayrı olarak toplanır ve ateş yanan bir yere bırakılırsa bu gaz

da yanar. Bazen bu yüzden ağaçlar ve diğer şeyler daha çabuk tutuşup yanarlar. Oksijensiz havayı ateş yanan yere yönlendirirsek oradaki ateş söner.

Dolayısıyla yanma işi için hava gereklidir ve içinde oksijen olmalıdır. Bu yüzden ateşin tutuşması için üflenir, yelpaze sallanır. Yanan bir şeyi söndürmek istersen hava almasını önlemen yeterlidir. Üstünü kapat, her tarafını sar, söndüğünü görürsün.

Havanın başka bir bileşeni daha vardır; *azot*. Bu gazla soluk alınmaz ve ateş yakılmaz.

Havadaki üçüncü gaz ise *karbon*dur. Bu gaz da ne soluklanmaya ne de ateş yakmaya yarar. Havada az miktarda ama her yerde bulunur. Çoğalınca aşağıya doğru çöker çünkü diğer gazlardan daha ağırdır.

Havanın dördüncü bileşeni, su buharıdır.

Soluk aldığımız zaman ciğerlerimize oksijen girer, dışarıya verdiğimiz havada ise oksijen az, karbon daha çoktur. İşte bu nedenle soluduğumuzda içerideki havayı kirletiriz.

Ağaçlar, otlar ve bütün bitkiler de soluk alırlar ancak onlar bizim soluk aldığımız gibi havayı içlerine çekmezler, yaprakları ve taze kabukları yardımıyla alırlar. Bütün bitkiler de dışarıya hava verirler ancak bu hava bizim dışarı verdiğimizden farklıdır. Bu havada karbon az, oksijen daha çoktur. Bir başka deyişle, bitkilere diğer canlılar için zararlı olan karbon gereklidir. İşte bu yüzden ormanda hava her zaman taze ve temizdir. Karbon az, oksijen daha çoktur.

II

İçi su dolu bir kovaya taş, mantar, saman, kuru ve yaş odun, kum, çamur, tuz atar ve yağ ve votka ek-

leyip hepsini iyice karıştırırsak taş, çamur ve kumun dibe çöktüğünü, kuru odun, saman, mantar ve yağın üste çıktığını, tuz ve votkanın ise suya karıştığını ve gözle göremediğinizi fark edersiniz. Kovanın içine attığımız her şey önce dönecek, hareket edecek, birbirlerini itecek sonra da kendi yerlerini bulup ayrılacaklar; ağır olanlar dibe çökecek, hafifler ise yukarıya çıkacaktır.

Havadaki gazlar da aynı şekilde karışırlar. Ağır olan hava aşağıya çökerken, hafif olan hava da yukarıya çıkar, aşağıya inen gazlar da her tarafa yayılırlar.

Eğer yeni gazlar ortaya çıkmasa, karışmasalar ve hareket etmeseler, hava da yeryüzünde hiç hareket etmeden dururdu, aynı durulduktan sonra kovanın içindeki su gibi. Ancak yeryüzünde sürekli olarak yeni gazlar üretildiği için diğer gazlarla karışmaya hep devam eder.

Her insan ve her hayvan soluk aldığında havadaki oksijeni içine çeker, onu kendi bünyesindeki diğer maddelerle karıştırır ve başka bir gaz olarak dışarı atar. Her bitki –otlar, ağaçlar– karbonu alıp oksijeni dışarı atarlar.

Bir yerdeki su buharlaşarak gözle görünmeyecek şekilde gaza dönüşürken başka bir yerdeki bu uçan su zerrecikleri de sıvıya dönüşür. Bu nedenle havada sürekli olarak farklı gazlar bulunur, ağır olanlar aşağı çökerken hafif olanlar yukarı çıkar ve bu sürekli olarak yinelenir durur. Ancak hava hareketleri en fazla hava ısındığı zaman ortaya çıkar. Isındığı yerde yukarı doğru çıkar, soğuduğu yerde ise aşağı çöker. Güneşli bir havada güneşin yandan düştüğü bir cama baktığınızda, güneş ışığında zerreciklerin

yukarı aşağı hareket ettiklerini görürsünüz. Bunlar sıcak ve soğuk havanın hareketlenmesiyle gözle görünen toz zerrecikleridir.

ASLAN, EŞEK VE TİLKİ

(Masal)

Aslan, eşek ve tilki yiyecek aramaya çıkmışlar. Bir sürü hayvan avlamışlar: Aslan eşeğe avladıklarını bölüştürmesini söylemiş. Eşek üç eşit parçaya bölmüş ve "Tamam, alabilirsiniz" demiş.

Aslan kızmış ve atılıp eşeği yemiş sonra da tilkiye bölüştürmesini emretmiş. Tilki kendine küçük bir parça alıp geri kalan her şeyi aslana vermiş.

Aslan bakmış ve "Eee aferin! Nereden öğrendin bakayım, böyle adil bölüşmeyi" demiş.

Tilki yanıt vermiş: "Eşeğin başına gelenlerden!"

YAŞLI KAVAK

(Hikâye)

Bahçemiz beş yıldır bakımsız kalmıştı. Baltalı, kürekli işçileri çağırdım ve onlarla birlikte bahçeyi temizlemeye başladık. Kuru dalları, gereksiz çalıları ve ağaçları kesmeye koyulduk. Bahçede diğer ağaçlardan çok kavak ve kuşkirazı yetişmişti. Kavak kökünden büyüdüğü için kesmekle kurtulamazsınız, topraktan köküyle çıkarmanız gerek. Göletin arkasında kocaman, iki kişinin ancak kucaklayacağı yaşlı bir kavak vardı. Etrafındaki tarla neredeyse genç kavaklarla dolmuştu. Sonradan çıkan kavakları kesmelerini emrettim. Hem yerin daha

güzel görünmesini hem de yaşlı kavağın rahat etmesini istiyordum. Çünkü bu genç kavakların onun köklerinden çıktığını ve onun özsuyunu emdiklerini düşünüyordum. Bu genç kavakları kesmeye başladığımızda zaman zaman içim kötü oluyordu, köklerinden çıkarmalarına bakmak istemiyordum. Bunlardan birinin kökünü sökmüş, dört kişi birden devirmeye çalışıyorduk ama ne yaparsak yapalım yıkamıyorduk. O da bütün gücüyle direniyor, ölmek istemiyordu. Yaşama madem bu kadar istekle tutunuyor keşke bıraksaydık da yaşasaydı, diye düşündüm. Ne var ki kesmem gerekliydi ben de kestim. İş bittikten sonra, onlara dokunmamam gerektiğini öğrendiğimde artık çok geçti.

Genç kavakların yaşlı kavaktan beslendiklerini düşünmüştüm ama tam tersiymiş. Genç kavakları kesince yaşlı kavak da ölmeye başladı. Yaprakları dökülmeye başladığında dallarından birinin (iki dalı vardı) tamamen çıplak olduğunu gördüm. Aynı yaz kurudu. Aslında çoktan ölmüş, kalan yaşamını genç kavaklara aktarmıştı.

Bu nedenle birden çoğalmışlardı, ben ise onu rahatlatmak adına bütün çocuklarını kesmiştim.

KUŞKİRAZI

(Hikâye)

Bir kuşkirazı yol kenarındaki fundalıkta büyümüş ve bütün fundalığı kaplamıştı. Uzun süre kessem mi kesmesem mi diye düşündüm, sonunda kuşkirazına acıdım. Kuşkirazı fundalıktan çıkıp koca ağaç oldu, kalınlığı on santimi, boyu sekiz metreyi buldu; be-

yaz, parlak ve kokulu çiçekleriyle her tarafa yayıldı ve her tarafı sardı. Çok uzaktan bile kokusu duyuluyordu. Ne olursa olsun onu kesmezdim ama benim işçilerden biri (önceden kuşkirazını kesmek istediğimi söylemiştim) haberim olmadan kesmeye başlamış. Oraya geldiğimde tepesinin yarısını kesmişti, baltanın değdiği yerlerden neredeyse kirazın suları fışkırıyordu. "Ne yapalım, kaderi buymuş" diye düşünüp ben de baltayı alıp kesmeye başladım.

Her işi severek yapmak gerek, kesme işi de neşeyle yapılıyordu. Baltayı yanlamasına vuruyorsun, sonra kırılan yeri düzgün vuruşlarla doğruyorsun, böyle böyle bütün ağacı bitiriyorsun.

Kuşkirazını çoktan unutmuş, yalnızca ağacı bir an önce nasıl devireceğimizi düşünüyordum. Soluk soluğa kaldığımda baltayı bıraktım ve adamla birlikte ağaca yaslanarak devirmeye çalıştık.

Salladık; ağaç yapraklarıyla titremeye başladı, üzerimize çiy taneleri ve bembeyaz kokulu çiçek yaprakları yağmaya başladı.

O anda sanki bir şey bağırıyormuş gibi ağaç ortasından çıtırdamaya başladı, biraz daha yüklendik ve ağaç ağlıyormuş gibi çatırdayarak devrildi. Gövdesinde çentik açtığımız yöne doğru yattı, dallarını ve çiçeklerini yavaşça toprağın üzerine bıraktı. Devrildikten sonra dalları ve çiçekleri bir süre daha titredi.

"Ee, iyi iş! Yazık hâlâ canlı!" dedi işçi.

Benim de içim öyle yandı ki, hemen oradan uzaklaşıp diğer işçilerin yanına gittim.

AĞAÇLAR NASIL YÜRÜR

(Hikâye)

Bir keresinde göletin yanındaki küçük tepecikte uzanan, ot bürümüş yolu temizliyorduk, bir sürü yabani gül, söğüt, kavak kesmiş, sonunda kuşkirazına denk gelmiştik. Tam yolun ortasında büyümüştü, kapladığı yere ve kalınlığına bakılırsa en az on yıllıktı. Oysa beş yıl önce bütün bahçe tertemizdi. Burada böyle yaşlı bir kuşkirazının nasıl büyüdüğünü bir türlü anlayamıyordum. Onu da kestik ve devam ettik. İleride daha sık ve daha kalın bir kuşkirazı daha vardı. Kökünü bulmaya çalıştım ve yaşlı bir ıhlamur ağacının altında olduğunu gördüm. Ihlamur dallarıyla onu örtmüştü, kuşkirazı neredeyse beş arşın yüksekliğe ulaşmıştı, güneşi gördüğünde ise başını kaldırmış ve çiçeklenmişti. Kökünü kesmeye başladım, üst kısımları o kadar tazeyken kökünün neredeyse çürüdüğünü görünce şaşırdım. Kestikten sonra köylülerle birlikte çekmeye başladık ama ne yaparsak yapalım bir türlü çıkaramadık, sanki bir yerlere yapışmış gibiydi. "Bir bakın hele, bir yerlere takılmış olmasın" dedim. Adamlardan biri altına girip bakmaya başladı ve "Evet, başka bir kökü daha var, yolun üstünde!" diye bağırdı. Yanına gidip baktığımda ikinci kökü ben de gördüm.

Kuşkirazı, ıhlamur onu boğmasın diye, onun altından yola doğru çıkmıştı, neredeyse eski yerinden üç arşın uzaklığa yayılmıştı. Eski kök kuru ve çürümüştü ama bu yeni kök canlı ve tazeydi. Anlaşılan ıhlamurun altında yaşayamayacağını anlamış, bir dalıyla yola tutunmuş, sonra bu dalı kök haline getirip yola iyice yayılmıştı. Eski kökünü de bırakmıştı.

İşte o zaman yoldaki o ilk kuşkirazının da oraya nasıl geldiğini anladım. Büyük olasılıkla o da aynısını yapmıştı ama eski kökünü tam anlamıyla atamamıştı. Çünkü orada iki ayrı kök bulamamıştım.

BILDIRCIN KILAVUZU VE DİŞİSİ

(Masal)

Bıldırcın kılavuzu çayıra yuvasını oldukça geç yapmıştı, dişisi hâlâ kuluçkadaydı. Sabah erkenden köylüler çayıra gelmişler, üstlerini çıkarmışlar, tırpanlarını bileyip sıra olmuşlardı. Hep birden başlayıp otları kesiyorlardı. Bıldırcın kılavuzu havalanıp tırpancıların ne yaptığına baktı. Köylünün birinin tırpanla yılanı ikiye biçtiğini görünce sevindi ve hemen dişisinin yanına gelerek "Köylülerden korkmaya gerek yok, yılanları kesmeye gelmişler. İyi oldu, zaten çok çekiyorduk onlardan" dedi.

Dişisi ise şöyle yanıt verdi:

"Köylüler ot biçiyor, otla birlikte önlerine ne gelirse onu da kesiyorlar, yılanı da kılavuz yuvasını da. Yüreğimde bir ağırlık var ama ne yumurtaları başka yere götürebilirim ne de onları bırakıp yuvadan uçabilirim."

Tırpancılar yuvaya geldiklerinde içlerinden biri tırpanı sallayınca dişi kuşun kafasını koparmış, yuvadaki yumurtaları da çocukları oynasın diye cebine koymuş.

UÇAN BALON NASIL YAPILIR

(Akıl Yürütme)

Balonu şişirip suya daldırın ve bırakın, balonun hemen yukarı çıkığını ve suyun üstünde yüzmeye başladığını göreceksiniz. Aynı şey, bir kap suyu ateşin üstüne koyduğunuzda da olur. Kabın altında yani ateşe yakın olan yerlerde, su gaza dönüşerek uçucu bir özellik kazanır, biraz buhar oluşunca da aşağıdan yukarıya kabarcıklar çıkmaya başlar. Önce bir tane çıkar, sonra ikincisi, su ısınmaya başlayınca kabarcıklar sürekli yukarı doğru fırlar ve su kaynamaya başlar.

Su kabarcıklarının yukarı fırlaması gibi, uçucu suyla dolu olan balon da suyun üstüne fırlar çünkü sudan daha hafiftir. Gazla, hidrojenle ya da sıcak havayla doldurulan balonlar da su kabarcıkları gibi yukarıya yükselir çünkü sıcak hava soğuk havadan daha hafiftir. Hidrojen ise bütün gazların içinde en hafif olanıdır.

Uçan balonlar hidrojen ya da sıcak havayla doldurulur. Hidrojenli balon şöyle yapılır: Önce büyük bir balon yapılır, iplerle onu toprağa bağlarlar ve içine hidrojen doldururlar. İpini kestiğin zaman da yukarı doğru havalanır ve hidrojenden daha ağır bir hava içine dolana kadar havada durmaya devam eder. Yukarı çıktığında ise havada hareket etmeye başlar, tıpkı suyun içindeki kabarcıklar gibi. Sıcak hava balonları ise şöyle yapılır: Ters döndürülmüş bir testiye benzeyen ağzı aşağıda büyük bir balon yapılır, ağız kısmına ispirtoya batırılmış bir tutam pamuk konur ve yakılır. Bu ateşle balonun içindeki hava ısınır ve soğuk havadan daha hafif hale gele-

rek suyun içinden fırlayan kabarcıklar gibi yukarı doğru hareketlenir.

Uçan balonu bundan yüz yıl kadar önce Fransız Montgolfier kardeşler bulmuşlardır. Keten bir kumaştan balon yapıp içine sıcak hava doldurmuşlardı. Balon havalanmıştı. Bu denemeden sonra daha büyük bir balon yapmışlar ve yanına bir koyun, horoz ve ördek koyarak havaya çıkarmışlardı. Balon uçmuş ve başarıyla yere inmişti. Daha sonra balona sepet eklemişler ve insanla aynı denemeyi yapmışlardı. Balon o kadar yükselmişti ki gözden kaybolmuştu ama bir süre sonra bu balon da yere başarıyla inmişti. Daha uzak yerlere gidebilmek için balonu hidrojenle doldurmayı denemişler ve çok daha uzak yerlere daha yüksekten gitmişlerdi.

Gökyüzünde balonla gezmek için bir sepet bağlanıyor ve iki, üç hatta sekiz kişi biniyor, yanlarına yiyecek ve içecek alarak uçuyorlardı.

İnmek ya da yükselmek için balonun ağzına bir kapak koymuşlardı. Uçanlardan biri bu kapağı açıp kapatabiliyordu. Eğer balon çok yukarı çıktıysa kapak açılıyor ve içindeki gaz dışarı çıkıyordu, böylece balon aşağı inmeye başlıyordu. Bundan başka balonun sepetinde kum dolu torbalar duruyordu. Bu torbalar aşağı atılınca balon hafiflediği için yukarı çıkıyordu. İnmek istediklerinde aşağısının inişe uygun olmadığını yani göl, nehir ya da orman gördüklerinde bu kum torbalarından birkaçını atıyorlar ve orayı geçinceye kadar balon yeniden yükseliyordu.

BALONLA YOLCULUĞUM

Nasıl uçacağımı görmek isteyen büyük bir kalabalık toplanmıştı. Balon hazırdı. Yerinden oynuyor, kâh şişiyor kâh büzülüyor sanki yukarı çıkmaya can atıyordu. Yakınlarımla vedalaştım ve sepete çıktım, bütün eşyalarımın orada olup olmadığını kontrol ettikten sonra bağırdım:

"Bırak!"

İpleri kestiler ve balon havaya yükselmeye başladı önce yavaş yavaş yükseldi, –tıpkı ipi çözülen atın önce etrafına şöyle bir bakınıp fırlaması gibi– ve birden yukarıya doğru öyle bir fırladı ki sepet sarsıldı ve sepetin içinde ayakta durmakta zorlandım. Aşağıdan alkışlar yükseliyor, şapka ve mendillerini sallıyorlardı. Ben de şapkamı sallayarak selamladım ama yeniden başıma koymaya fırsat bulamadım, yerden o kadar yükselmiştim ki aşağıdakileri zar zor ayırt edebiliyordum. İlk dakikalarda içim ürperdi, damarlarıma kadar üşüdüğümü hissettim ama sonra içim rahatladı ve korkmayı bıraktım. Şehrin gürültüsünü neredeyse duymuyordum bile. Aşağıdaki insanların sesi arı vızıltısı gibi geliyordu. Şehirdeki evleri, sokakları, bahçeleri, nehirleri bir resme bakar gibi izliyordum. Bu şehrin ve bu halkın kralıymışım gibi hissediyordum, yukarısı çok neşeliydi.

İpleri kestiklerinde çok çabuk yükselmiştim, üstelik rüzgâr da bir iki kez savurmuştu ama sonra uçup uçmadığım hiç belli olmamıştı, yükseldiğimi ancak aşağıya baktığımda, altımdaki şehir manzarasının gittikçe küçüldüğünü ve daha çok yer gördüğümü fark edince anlayabilmiştim. Altımdaki dünya ger-

çekten büyüyor, gittikçe genişliyordu, birden onun bir tasa benzediğini fark ettim. Kenarları çıkıntılıydı dibinde de şehir vardı. Keyfim gittikçe yerine geliyordu. Soluk almak bile daha güzel ve rahattı. Şarkı söylemek geldi içimden ama sesim o kadar zayıf çıktı ki, kendi sesimden korktum.

Güneş hâlâ tepedeydi ama bulutlar hareketlenmeye başlamıştı ve birden bulutlar güneşi kapatıverdi. İçim karardı ve bir şeylerle uğraşmak istedim. Barometreyi alıp baktığımda neredeyse altı kilometre yükseldiğimi gördüm. Barometreyi yerine koyduğumda yanımda bir şeyin kımıldadığını fark ettim. Bu, haberleşmek için yanıma aldığım güvercindi. Güvercini aldım ve sağlığımın iyi olduğunu, altı kilometre yukarı çıktığımı yazan notu boynuna bağladım; güvercin sepetin kenarında duruyor ve kırmızımsı gözleriyle bana bakıyordu. Sanki bana dokunma der gibiydi. Hava kapattığından beri hiçbir şey göremiyordum. Yapacak bir şey yoktu, güvercini göndermek gerekliydi. Elime aldığımda bütün tüyleriyle titriyordu. Avucumu açtım ve aşağıya bıraktım. Kanatlarını hızlı hızlı çırparak yan yana uçuyordu ama sanki bir taş gibi hızla aşağı iniyordu. Barometreye yeniden baktım, artık dokuz kilometre yukarıdaydım ve sık sık soluk almaya başlayınca havanın azaldığını hissettim. Aşağı inmek için balondaki gazın dışarıya çıkmasını sağlayan kapağı açmaya çalıştım ama zayıf düştüğümden mi yoksa bir şeyler kırıldığından mı bilmem, kapak açılmadı. Donup kalmıştım. Yükselip yükselmediğimi anlamıyordum ama gittikçe daha zor soluk aldığımı hissediyordum.

"Eğer balonu durduramazsam, iyice yukarı çıkıp patlayacak ve öleceğim" diye düşündüm. Yükseliyor

muyum yoksa aynı yerde mi duruyordum, öğrenmek için bir kâğıdı alıp aşağı attım, kâğıt taş gibi yere doğru düştü. Demek ok gibi yukarıya doğru çıkıyordum. Bütün gücümle kapağın ipini çektim. Tanrı'ya şükür kapak açıldı, ıslığa benzer bir ses duyuldu. Bir kâğıt daha attım, bu sefer kâğıt yanımda uçtuktan sonra yükseldi. Demek aşağı iniyordum. Aşağıda hâlâ hiçbir şey görünmüyordu, yalnızca bembeyaz bir deniz vardı. Kısa süre sonra bu denizin içine girdim, bir bulut denizinin içinde yüzüyor gibiydim. Sonra rüzgâr çıktı ve beni bir yerlere götürdü, kısa süre sonra da güneş göründü ve yeniden bir tas gibi duran toprağı gördüm. Ancak hâlâ şehirden uzaktım, aşağıda ormanlar ve mavi iki şerit halinde nehirler vardı. İçim yeniden sevinçle doldu ve inmek istemedim. Birden yanımda bir kanat sesi duydum, bir kartal yanımda uçuyordu.

Bana şaşkın gözlerle bakıyordu. Ben ise taş gibi aşağıya doğru iniyordum. Sepetteki kum torbalarını atıp inişimi yavaşlatmaya başladım.

Kısa süre sonra tarlalar, orman ve ormanın kenarındaki köy ve hayvan sürüsü göründü. İnsanların ve sürünün seslerini duyabiliyordum. Balonum yavaş yavaş aşağı iniyordu. Beni görmüşlerdi. Onlara bağırıp ipi aşağı sarkıttım. Bir delikanlının ipi yakaladığını gördüm. Diğerleri de ipi tutup bir ağaca bağladılar ve ben de sepetten aşağı indim. Hepsi hepsi üç saat uçmuştum ama indiğim köy, şehrimden dört yüz kilometre uzaktaydı.

İNEK VE KEÇİ

(Hikâye)

Yaşlı bir kadının ineği ve keçisi vardı. İnekle keçi birlikte sürüye gidiyorlardı. İnek sağılırken huysuzluk yapıyordu. Yaşlı kadın ona ekmek, tuz veriyor ve şöyle diyordu: "Dur be, anacığım, al, al, yine veririm, hadi kımıldama."

Ertesi gün keçi, inekten önce geldi. Bacaklarını açıp yaşlı kadının önünde durdu. Yaşlı kadın, keçiyi kovmaya çalıştı ama keçi yerinden kımıldamadı bile. Yaşlı kadının dün ineğe eğer kımıldamazsa ekmek ve tuz vereceğini duymuştu. Yaşlı kadın keçinin yaklaşmadığını görünce bir değnek alıp sırtına yapıştırıverdi.

Keçi uzaklaşınca yaşlı kadın yeniden ineği ekmek ve tuzla beslemeye ve onu yatıştırmaya başladı.

"Bu insanlarda hiç adalet yok! Yerimden hiç kımıldamadığım halde beni dövdü" diye düşündü.

Bir kenara çekildi sonra hızla koşup süt kovasını devirdi ve yaşlı kadına bir tos vurdu.

KARGA VE YAVRULARI

(Masal)

Karganın biri yuvasını bir adaya yapmıştı. Yavruları çıkınca onları adadan anakaraya getirmeye başlamıştı. Önce yavrularından birini pençesine aldı ve denizin üstünde uçmaya başladı. Yaşlı karga denizin tam ortasına gelince yoruldu, bir yandan zar zor kanat çırpıyordu diğer yandan da şöyle düşünüyordu:

"Şimdi ben güçlüyüm, yavru ise zayıf ve şimdi ben onu karşıya geçiriyorum. Büyüyüp güçlendiğin-

de ve ben yaşlanıp güçten düştüğümde benim bu çabalarımı anımsayacak beni oradan oraya taşıyacak mı acaba?"

"Ben zayıf düşünce sen de beni taşıyacak mısın? Doğruyu söyle!" dedi yaşlı karga yavrusuna.

Yavru, babasının onu denize atacağından korktuğu için hemen "Tabii ki!" diye yanıtladı.

Ne var ki yaşlı karga yavrusuna inanmadı ve onu denize bıraktı. Denize düşen yavru boğuldu. Yaşlı karga yeniden adaya döndü ve ikinci yavrusunu alıp yükseldi. Denizin orasına gelince aynı soruyu, yaşlanınca kendisini oradan oraya taşıyıp taşımayacağını bu yavrusuna da sordu. Babasının kendisini denize atacağından korkan yavru da "Elbette taşırım!" diye yanıtladı.

Baba onun sözüne de güvenmedi ve denizin ortasında aşağı bıraktı. Yeniden yuvasına döndü, tek yavrusu kalmıştı. Son yavrusunu aldı ve yükseldi. Denizin ortasına gelince;

"Ben yaşlanınca beni besleyecek, oradan oraya taşıyacak mısın" diye sordu.

"Hayır, yapmam!" diye yanıtladı yavru.

"Neden?"

"Çünkü sen yaşlanınca ben büyümüş olacağım, kendi yuvam ve kendi yavrularım olacak, onlara bakacak ve onları besleyeceğim."

Bunun üzerine yaşlı karga şöyle düşündü:

"Doğruyu söylüyor, o yüzden onu denizden geçireceğim."

Yaşlı karga son gücüyle kanatlarını çırparak son yavrusunu yuva yapması ve çocuklarını yetiştirmesi için karaya götürdü.

GÜNEŞ – ISI

(Akıl Yürütme)

Kışın soğuk bir havada tarlaya ya da ormana çıktığında etrafına bir bak ve dinle: Her tarafta kar vardır, nehirler donmuştur, kurumuş otlar karın altında titrer, ağaçlar çıplaktır, hiç hareket yoktur.

Yazın baktığında ise; nehirler akar, gürülder, her su birikintisinde kurbağalar bağırıp durur, kuşlar cıvıldar, uçuşup dururlar ve şakırlar, sivrisinekler uçuşur ve vızırdarlar; ağaçlar ve otlar büyür, hareketlenir.

Bir kova suyu dondurursan hiç hareket etmez. Bu donmuş kovayı ateşin ütüne koyarsan buz çatırdar, erimeye ve hareketlenmeye başlar; su canlanır ve kabarcıklar çıkarır; sonra kaynamaya başlar, fokurdar ve iyice hareketlenir. Doğada da sıcak olduğunda aynı şey olur. Isı yoksa her şey ölüdür, ısı varsa her şey hareket içindedir. Az ısı az hareket demektir; çok ısı ise çok hareket. Daha çok ısı, daha çok hareket anlamına gelir.

Dünyadaki ısı nereden kaynaklanır? Isı kaynağı güneştir.

Dünya döndüğünden, kışın, güneş ışıkları yeryüzüne dik gelmez dolayısıyla da hiçbir şey kıpırdamaz. Güneş insan boyunu aşınca ortalık aydınlanır, yeryüzündeki her şey ısınır ve hareket etmeye başlar.

Karlar yumuşamaya, nehirdeki buzlar erimeye, dağlardan sular akmaya, su buharlaşıp bulutlarda toplanmaya ve yağmur yağmaya başlar. Bütün bunları yapan nedir? Güneş. Tohumlar açılır, filizlenir, filizler toprağa tutunur; yaşlı köklerden yeni filizler

ortaya çıkar, ağaçlar ve otlar büyümeye başlar. Bunları yapan nedir? Güneş.

Ayılar ve köstebekler uyanır, sinekler ve arılar kendine gelir, sivrisinekler uçuşmaya başlar, balıklar saklandıkları yerden sıcağa doğru hareketlenir. Bunları yapan nedir? Güneş.

Isınan hava yukarı çıkar, onun yerine soğuk hava gelir ve rüzgâr oluşur. Bunları yapan nedir? Güneş.

Bulutlar çoğalır, birleşip dağılmaya başlarlar, şimşek çakar. Bu ateşi yapan nedir? Güneş.

Otlar, buğdaylar, yemişler, ağaçlar büyür; hayvanlar karınlarını doyurur, insanlar daha bol yiyeceğe kavuşur, kışlık yiyecek ve içeceğini depolamaya başlar; evler dikmeye, şehirler kurmaya başlarlar. Bunlara neden olan nedir? Güneş.

İnsan kendine ev yapar. Neyle yapmıştır? Keresteyle. Kereste ağaçtan elde edilir, ağaç ise güneşle büyür.

Evde sobalarda odun yakılır. Odun nasıl olur? Güneşle.

İnsan ekmek, patates yer. Nasıl yetişir? Güneşle. İnsan et yer. Hayvanlar, kuşlar neyle beslenir? Otla. Otları da güneş büyütür.

İnsan kendine tuğladan ev yapar, kireçle boyar. Tuğla da kireç de odun yakarak hazırlanır. Odun güneş sayesinde elde edilir.

İnsanlara gerekli her şey, faydalandığı her şey güneş tarafından hazırlanır ve hepsinde güneşin sıcaklığı vardır. Herkese gerekli olan buğday güneşte büyür, dolayısıyla içinde güneş vardır. Ekmek, yiyen kişiyi ısıtır.

Odun ve kütük içinde güneşin sıcaklığı olduğundan dolayı gereklidir. Kışın odun satın alan, güneşin

sıcaklığını satın almış olur. Evinde ateş yakan insan, içerisini ısıtır ve güneşin sıcaklığına kavuşur.

Isı varken hareket de vardır. Dünyadaki bütün hareketlilik ısı sayesindedir, ya güneşin doğrudan ısısı ya da onun kendi ısısıyla hazırladığı odunun, kömürün, ekmeğin, otların sayesindedir.

Atlar, öküzler yük taşır, insanlar çalışır; onları hareket ettiren nedir? Isı. Isıyı nereden alırlar? Yediklerinden. Yediklerini ise güneş hazırlar.

Su ve yel değirmenleri hareket eder ve tahılı öğütürler. Onları hareket ettiren nedir? Rüzgâr ve su. Rüzgâr nasıl oluşur? Isıyla. Ya su? Su da ısıyla hareket eder. Isı suyu buharlaştırarak yukarı çıkarır, bu olmasa su aşağıya düşemez. Buhar makineleri buharla çalışır, buharı yapan nedir? Odun. Odunda güneşin sıcaklığı vardır.

Hareket ısıyla ortaya çıkar, hareketten de ısı doğar. Isı da hareket de güneşin sayesindedir.

DÜNYADAKİ KÖTÜLÜĞÜN NEDENİ

(Masal)

Dervişin biri ormanda yaşar ve vahşi hayvanlar ondan çekinmezmiş. Hayvanlarla konuşur, birbirlerini anlarlarmış.

Bir keresinde derviş ağacın altına yatmış. Karga, geyik ve yılan da orada gecelemeye karar vermişler. Hayvanlar dünyadaki kötülüğün nedenini tartışmaya başlamışlar.

Karga şöyle demiş: "Kötülüğün nedeni açlıktır. İstediğin kadar yiyip bir dala konduğunda gaklamaya başlarsın, her şey harika ve iyidir, keyiflenirsin; ama

bir iki gün aç kalmayagör, her şey iğrenç görünmeye başlar, dünyaya dönüp bakmak istemezsin. Hep bir şeyler yapmak zorundasındır, oradan oraya uçar durursun, bir an bile rahat yoktur. Et görürsün için daha çok bulanır ama hiçbir şey düşünmeden atılırsın. Ya da sana sopalar, taşlar fırlatırlar. Köpekler de kurtlar da yakalayıp yer. Açlıktan ne çok kardeşimiz yok olup gidiyor. Kötülüğün nedeni açlıktır."

Güvercin söz almış: "Benim için kötülük açlıktan değil sevgiden gelir. Yalnız yaşasak derdimiz de az olurdu. Yalnız yaşamak kötü değildir. Kötü olan yalnızlıktır. Bu nedenle hep çift çift yaşarız. Eşini öyle seversin ki rahat bulamazsın, hep onu düşünür durursun; karnı tok mu, üşüyor mu? Eşin uzaklara bir yere giderse işin daha da kötü; şahin mi kaptı, insanlar mı yakaladı diye karalar bağlarsın. Kendin uçup aramaya kalksan, ya av olur ya da yakalanırsın. Eşin öldüğü zaman ise her şeyin sonu gelmiş gibi olur; ne yer ne içersin, onu arayıp ağlamakla geçer günlerin. Bu dertten ne çok çekeriz bir bilseniz. Kötülüğün nedeni açlık değil, sevgidir."

Bunun üzerine yılan şöyle demiş: "Hayır, kötülük ne açlıktan ne de sevgidendir, kötülük kızgınlıktan doğar. Eğer barış içinde olsak, kızmasak hepimiz keyifle yaşardık. Senin işine gelmeyen bir şey yapıldığında hemen kızarsın, hiçbir şey gözüne görünmez. Yalnızca kızdığın kişiden nasıl öç alacağını düşünürsün. Kendini kaybeder, için içini yiyerek sürünür ve ısıracak birini ararsın. Kızgınlığın geçene kadar, kendine zarar verinceye kadar da hiç kimseye acımazsın. Dünyadaki kötülüğün nedeni kızgınlıktır."

Geyik söz almış: "Hayır dünyadaki kötülüğün nedeni ne açlık, ne sevgi ne de kızgınlıktır. Kötülüğün

nedeni korkudur. Korku olmasaydı her şey çok güzel olurdu. Bacaklarımız çevik ve güçlüdür. Küçük hayvanlardan boynuzlarımızla korunur, büyüklerden kaçarız. Ama hep korkarız. Ormanda bir dal hışırdasa, yaprak kımıldasa korkudan titremeye başlarız, kalbimiz sanki yerinden çıkmak istiyormuş gibi atmaya başlar ve olanca gücümüzle koşmaya başlarız. Bir tavşan koşar, kuş kımıldar ya da kuru bir dal çatırdar, sen vahşi hayvan sanır koşmaya başlarsın ve doğruca onun kucağına düşersin. Köpekten kaçarken insana yakalanırsın. Ürktüğünde nereye koştuğunu bilmeden ileriye atılırsın, birden önüne uçurum çıkar ve ölürsün. Hep tek gözü açık uyursun, etrafı dinler ve korkarsın. Hiç rahat yoktur. Bütün kötülük korkudan gelir."

Bunların üzerine derviş şöyle demiş:

"Ne açlıktan, ne sevgiden, ne kızgınlıktan, ne de korkudan kaynaklanır acılarımız. Kötülük vücudumuzdan kaynaklanır. Açlığın da, sevginin de, kızgınlık ve korkunun da kaynağı kendimiziz."

GALVANİZM

(Akıl Yürütme)

Galvani adında İtalyan bir bilim adamı yaptığı elektrik makinesiyle öğrencilerine elektriğin ne olduğunu anlatıyordu. Bir camı ipek bir bezle düzgünce siliyor sonra da bir cam fanusun içindeki bakır bir topa yaklaştırdığında camdan bakıra doğru bir kıvılcım sıçrıyordu. Öğrencilerine aynı şeyin balmumu ve kehribarda da oluştuğunu anlatıyordu. Tüy ya da kâğıdın elektrikle hareketlendiğini de gösteriyordu.

Elektrik konusunda birçok deney yapıyor ve bunları öğrencileriyle paylaşıyordu.

Bir keresinde karısı hastalanmıştı, doktoru çağırmış ve karısının nasıl iyileşeceğini sormuştu. Doktor da kurbağa çorbasının iyi geleceğini söylemişti. Galvani hemen yenebilecek kurbağa yakalamalarını emretmişti. Bir sürü kurbağa yakalamışlar ve ölü kurbağaları masasının üstüne koymuşlardı.

Aşçı kurbağaları masadan almamıştı, Galvani öğrencilerine elektrik makinesini gösteriyor ve kıvılcımlar saçıyordu.

Birden ölü kurbağaların bacaklarının oynadığını fark etti. Dikkatle bakmaya başladığında her kıvılcım yaptığında kurbağaların ayaklarının oynadığını gördü. Galvani daha fazla kurbağa topladı ve üzerlerinde deney yapmaya başladı. Kıvılcım her çıktığında ölü kurbağalar canlanmış gibi ayaklarını oynatıyorlardı.

Galvani kurbağaların bacaklarını oynatmasının nedeninin elektrik olup olmadığını düşündü. Çünkü elektriğin havada olduğunu, camda, balmumu ve kehribarda daha rahat görülebildiğini ve şimşek ve yıldırımın da havadaki elektrikten meydana geldiğini biliyordu.

Bunun üzerine havadaki elektrikle ölü kurbağaların bacaklarını oynatıp oynatmayacaklarını denemeye başladı. Bunun için kurbağaların derilerini soydu, başlarını ve ön ayaklarını kesti ve çatıdaki madeni leğenin üstüne bakır mandallarla astı. Fırtına çıkıp şimşekler çakınca havadaki elektriğin bakır mandallardan kurbağalara ulaşacağını ve kurbağa bacaklarının da hareket edeceğini düşünüyordu.

Ancak birkaç kez şimşek çakmasına karşın kurbağa bacakları oynamadı. Galvani kurbağa bacak-

larını astığı yerden indirirken birisini metal leğene dokundurdu. Bacak oynamıştı. Galvani kurbağa bacaklarını çıkardı ve bakır mandala bir tel bağlayarak bu teli bacağa dokundurmaya başladı. Bacak kıpırdadı.

Galvani bütün canlıların yaşamalarını sağlayan şeyin içlerindeki elektrik olduğuna ve bu elektriğin beyinden ete geçtiğine ve böylelikle hareketin gerçekleştiğine karar verdi. O zamana kadar kimse bu konuda doğru düzgün araştırma yapmamıştı ve herkes Galvani'ye inandı. Ancak Volta adındaki başka bir bilim adamı bu deneyleri kendine göre yapmış ve Galvani'nin yanıldığını ortaya koymuştu. Kurbağalara Galvani'nin dokunduğu gibi tele bağlı bakır mandalla değil bakır tele bağlı bakır mandal ya da demir mandala bağlı demir mandalla dokunmuş ve kurbağa bacakları oynamamıştı. Kurbağa bacakları ancak Volta onlara bakır mandala bağlı demir telle dokunduğunda kımıldamışlardı.

Bunun üzerine Volta elektriğin ölü kurbağalarda değil demir ve bakırda olduğunu düşündü. Deney yapmaya başladı ve gerçekten de bakır ve demiri birleştirince elektrik oluşuyor ve bu elektrik ölü kurbağanın bacağını oynatıyordu. Volta elektriği önceki gibi değil nasıl başka yollarla üretebileceğini düşünmeye başladı. Önceleri elektrik elde etmek için camı ya da balmumunu sürtüyorlardı. Volta ise bunu demir ve bakırla elde etmeye çalıştı. Demir ve bakırın yanı sıra diğer metalleri de denedi. Gümüş, platin, çinko, kalay. Bunların yardımıyla da elektrik kıvılcımına ulaştı.

Daha sonra Volta bu elektriği güçlendirmek için metaller arasına değişik sıvılar dökmeye başladı, su

ve asit gibi. Bu sıvılarla elektrik çok güçlü olarak meydana çıkmıştı, dolayısıyla önceki zamanlar gibi o kadar uğraşmaya gerek yoktu, bir tasa iki farklı metal parçası koymak ve içini sıvıyla doldurmak yeterliydi. Bu sıvının içinde elektrik oluşacak ve kıvılcım tellerden çıkacaktı.

Elektriğin üretilmesi düşünüldüğüne göre bunu hayatta da kullanmak gerekliydi: Elektrik yoluyla altın ve gümüş kaplamayı başardılar, elektriği aydınlatmada ve uzak yerlere ışıkla işaret vermede kullanmaya başladılar. Bunun için bir bardağa farklı metal parçaları atıyor ve içine sıvı dolduruyorlardı. Bardağın içinde oluşan elektrik tel üzerinden istenen yere kadar, yani nereye kadar tel döşendiyse oraya kadar ulaştırılıyordu. Toprağa verilen elektrik yeniden bardağın içine dönüyordu yani elektrik iki nokta arasında sürekli olarak bir çember üzerindeymiş gibi gidip geliyordu. Bardaktan tele, telden toprağa sonra yeniden bardağa. Elektrik verilen bir teli bir demire sardığında bu demir, mıknatıs özelliği kazanıyor ve diğer metalleri kendine çekiyordu.

Telgraf da aynı yöntem kullanılarak gönderilir. Telden elektrik geçirilir. Bu tel bir demir direğe sarılır. Demirin üstüne de yine demir bir çekiç yerleştirilir. Elektrik telden geçerken, bu telin sarılı olduğu kalın demir çekici kendine doğru çeker. Diğer uçtaki, isterse iki yüz kilometre olsun, teli ayırırlarsa elektrik dönmeyi keser ve demir direk mıknatıs özelliğini kaybeder ve çekiç üzerinden havaya kalkar. Bağlarlarsa çekiç yeniden çalışmaya başlar. Bu yolla istasyonlar arasında haberleşme mümkün oldu ve bu vuruşlardan anlamlı sesler yaratıldı.

KÖYLÜ VE SU CİNİ

(Masal)

Köylü baltasını nehre düşürmüş, kıyıya oturup ağlıyormuş.

Bunu duyan su cini köylüye acımış ve suyun içinden altın bir balta çıkarıp uzatmış ve "Bu mu senin baltan" diye sormuş.

"Hayır, o değil."

Cin bu sefer gümüş bir balta çıkarmış.

"Hayır, o da değil" demiş köylü.

Cin sonunda gerçek baltayı çıkarıp getirmiş.

"İşte, benim baltam bu!" demiş köylü.

Cin doğruyu söylediği için diğer iki baltayı da köylüye hediye etmiş.

Köylü eve gelince arkadaşlarına baltalarını göstermiş ve başına gelenleri anlatmış.

Başka bir köylü de aynısını yapmaya karar vermiş: Nehre gelmiş baltasını bilerek suya atmış ve kıyıya oturup ağlamaya başlamış.

Cin ortaya çıkıp altın baltayı göstermiş ve sormuş:

"Bu mu senin baltan?"

Köylü sevinmiş ve hemen "Evet, evet benim!" demiş.

Cin doğru söylemediği için köylüye ne altın baltayı ne de kendi baltasını vermiş.

KARGA İLE TİLKİ

(Masal)

Karga bir parça et bulmuş ve bir ağaç dalına konmuş. Tilkinin de canı et çekmiş ve ağaç yaklaşıp kargaya seslenmiş:

"Ah, karga kardeş sana bakıyorum da bu boy, bu güzellik sendeyken mutlaka kral olmalısın. Seni kesin kral seçerlerdi, keşke bir de konuşabilseydin!"

Karga konuştuğunu göstermek için ağzını açınca et aşağı düşmüş. Tilki hemen eti kapmış ve eklemiş:

"Ah, karga kardeş, biraz da aklın olsaydı kesin kral olurdun!"

KAFKAS ESİRİ

(Gerçek Hikâye)

I

Beylerden biri Kafkasya'da görev yapıyordu. Adı, Jilin'di.

Bir gün evinden mektup aldı. Yaşlı annesi şöyle yazıyordu: "Artık iyice yaşlandım, ölmeden önce sevgili oğlumu görmek istiyorum. Benimle vedalaşmak için gel, gönül rahatlığıyla öleyim, sonra yine birliğine dönersin. Bu arada sana bir de kız buldum; hem akıllı, hem güzel hem de zengin. Beğenirsen, belki evlenir ve hiç dönmezsin."

Jilin düşünmeye başladı: "Gerçekten de, annem iyice yaşlandı, belki bir daha göremem, kız da iyiyse niye evlenmeyeyim?"

Albaya gidip izin istedi, arkadaşlarıyla vedalaştı, askerlerine dört kova votka aldı ve gitmek için hazırlandı.

O zamanlar Kafkasya'da savaş vardı. Yıllar ne gece ne de gündüz tekindi. Ne zaman kaleden bir Rus çıksa, Tatarlar onu ya öldürüyor ya da dağlara kaçırıyorlardı. Bunun için de kaleden ancak haftada iki kez, silahlı askerler eşliğinde çıkılıyor ve geliniyordu. Önde ve arkada askerler, aralarında da yolcular oluyordu.

Yaz günüydü. Şafakla birlikte arabalar hazırlanmış ve askerler yerlerini almıştı. Yola çıkıldı. Jilin atla gidiyordu. Eşyalarının olduğu araba ise diğer arabaların arasındaydı.

Yirmi beş versta gitmek gerekiyordu. Kervan çok yavaş yol alıyordu; kâh askerler duruyor kâh arabanın birinin tekeri kırılıyor kâh atlar inatlaşıyor ve herkes durup bekliyordu.

Güneş artık dönmeye başlamıştı ama kervan yolun ancak yarısını geçebilmişti. Toz, sıcak ve güneş cayır cayır yakıyordu, sığınacak bir yer yoktu. Çıplak bozkır, ne ağaç vardı yolda ne de çalılık.

Jilin öne çıkıp biraz ilerledi, sonra durup kervanın gelmesini bekledi. Arkasından bir boru sesi duydu, anlaşılan arabalardan birine yine bir şey olmuştu, yine bekleyeceklerdi. "Askerler olmadan gitsem ne olur" diye düşünüyor. "Atım çok iyi, Tatarlar saldırsa bile kaçarım. Yoksa beklesem mi?.."

Durup düşünmeye başladı. O sırada silahlı diğer subay, Kostılin yanına geldi.

"Jilin, biz gidelim. Artık gücüm kalmadı, bir şeyler yemek istiyorum, üstelik çok sıcak. Şu üstümdekilere bak, sırılsıklam."

Kostılin şişman ve iri biriydi, yüzü kıpkırmızıydı, üstünden su gibi ter boşalıyordu. Jilin bir süre düşündü.

"Tüfeğin dolu mu?"

"Dolu."

"O zaman gidelim. Yalnız tek şartla, ayrılmayacağız."

Önden gitmeye başladılar. Bozkırda giderken hem konuşuyor hem de çevreye bakınıyorlardı. Uzakları bile görebiliyorlardı.

Bozkır bitince iki dağın arasındaki geçide girdiler, kimseyi görmek mümkün değildi.

"Dağa çıkıp çevreye bir göz atmalı" dedi Jilin. "Beklenmedik bir anda karşımıza çıkabilirler."

"Ne bakınacağız ki? Devam edelim" dedi Kostılin.

Jilin onu dinlemedi.

"Hayır, sen aşağıda bekle, ben çevreye bakayım."

Atını sola, dağa doğru sürdü. Jilin'in atı çok iyiydi (daha tayken yüz rubleye almış ve kendi eğitmişti) ve yokuşu uçarcasına çıktı. Yokuşu çıkar çıkmaz, ilerde otuz kadar atlı Tatarın beklediğini gördü. Tam geri dönmeye çalışırken Tatarlar da onu gördüler ve atlarını üzerine sürüp tüfeklerini çıkarmaya başladılar. Jilin atını iyice zorlayarak yokuştan inerken bir yandan da Kostılin'e bağırıyordu:

"Tüfeği hazırla!"

Bu arada kendisi de atına "Hadi canım, uçur beni, ayağın düz bassın, yoksa mahvoluruz" diyordu. "Tüfeğe ulaşırsam, onlara gösteririm."

Tatarları gören Kostılin ise beklemek yerine olanca hızıyla gerisingeri kaçmaya başladı. Kamçısını bir sağa bir sola savurarak atının sağrılarını dövüyordu. Atın uçarcasına gittiği çıkardığı tozdan belli oluyordu.

Jilin işin kötüye gittiğini anladı. Tüfeği yoktu, bir kılıçla hiçbir şey yapamazdı. Atını askerlere doğru çevirdi. Ancak altı Tatarın yolunu kesmeye çalıştıklarını gördü. Atı iyiydi ama onlarınki daha iyiydi, önünü kesecekleri belliydi. Dizginleri kıstı, geri dönmek istedi ama atı huysuzlandı, doğrudan Tatarların üstüne doğru gidiyordu. Kızıl sakallı bir Tatarın kır bir atın üstünde ona yaklaştığını fark etti. Bağırıyor, dişlerini gösteriyor ve tüfeğini hazırlıyordu.

"Lanet herifler, sizi bilirim; canlı ele geçersem bir çukura koyar, sabah akşam kırbaçlarlar. Ellerine canlı geçmeyeceğim" diye düşünüyordu.

Jilin kısa boylu olsa da gözükaraydı. Kılıcını çekti ve atını doğruca kızıl suratlı Tatar'ın üzerine sürdü. "Atını ya deviririm ya da kılıçla doğrarım!"

Daha atı hızlanmamıştı ki arkadan gelen ateşle atı vuruldu. At yere kapaklandı ve Jilin'in bacağının üzerine yıkıldı.

Kalkmaya çalıştı ama pis kokulu iki Tatar üzerine atılmış, kolunu geriye büküyorlardı. Silkinip üzerindeki Tatarları attı ama atlarıyla üç Tatar daha yetişti ve tüfek dipçikleriyle kafasına vurmaya başladılar. Gözü kararadı, sendeledi. Tatarlar yakaladılar; yedek dizginleri çıkarıp Jilin'in ellerini arkadan Tatar düğümüyle bağladılar ve sürüklediler. Şapkasını çıkarıp attılar, ayaklarından çizmelerini aldılar, üzerinde ne varsa, para, saat hepsini aldılar, üstünü başını parçaladılar. Jilin atına baktı. Düştüğü gibi yatıyor, toprağa değmeyen ayaklarıyla debeleniyordu; başında bir kurşun deliği vardı, yaradan siyah bir kan akıyordu, bir arşınlık yer kan içindeydi.

Tatarın biri ata yanaştı, eyeri çıkarmak istedi. At hâlâ debeleniyordu. Tatar hançerini çıkarıp atın boğazını kesti. Boğazından bir hırıltı çıktı, bir daha çırpındı ve son nefesini verdi.

Eyeri ve koşumlarını çıkardılar. Kızıl sakallı Tatar atına bindi, diğerleri de Jilin'i onun terkisine attılar. Düşmemesi için de kemerle Tatar'ın beline bağladılar ve dağlara doğru yola çıktılar.

Jilin Tatarın arkasında sallanarak oturuyor, yüzü Tatarın pis kokulu sırtına sürünüyordu. Gözlerinin önünde yalnızca geniş sırtı, damarlı boynu ve şapka-

sının altından görünen mavimsi tıraşlı ensesi vardı. Jilin'in kafası yarılmış akan kan gözlerinin üstünde pıhtılaşmıştı. Ne oturuşunu düzeltebiliyor ne de kanı silebiliyordu. Kolları öyle sıkı bağlanmıştı ki köprücük kemikleri sızlıyordu.

Dağdan dağa geçerek uzunca bir süre yol aldılar, bir ırmağı geçip yola çıktılar, sonra alçak bir vadiye girdiler.

Jilin götürdükleri yolu aklında tutmaya çalışıyordu ama gözleri kanla kaplıydı ve sağa sola dönüp bakması da imkânsızdı.

Hava kararmaya başladı. Bir ırmaktan daha geçtiler, kayalık bir dağa tırmanmaya başladıklarında duman kokusu geldi, köpek havlamaları duyuldu.

Aula* gelmişlerdi. Tatarlar atlarında indi. Tatar çocukları Jilin'in çevresini sardılar; bağırışıyor, sevinçle gösterileri yapıyor ve nişan alıp taş fırlatıyorlardı.

Tatar, çocukları kovup Jilin'i attan indirdi ve adamına seslendi. Üzerinde tek bir gömlek olan elmacık kemikleri çıkık bir Nogay geldi. Gömleği yırtıktı, göğsü tamamen açıktaydı. Tatar ona bir şeyler söyledi. Adam prangayı getirdi; demir halkalar çakılı iki meşe kütüğüydü, halkanın birinde çengel ve kilit vardı.

Jilin'in ellerini çözdüler, prangayı takıp ahıra götürdüler; içeri iteleyip kapıyı kilitlediler. Jilin gübrelerin üstüne düştü. Karanlıkta yumuşak bir yer aradı ve uzandı.

---

* Aul; Tatar köyü –Tolstoy'un Notu.

II

Jilin neredeyse bütün gece uyumadı. Geceler kısaydı. Duvardaki bir aralıktan günün ışıdığını görüyordu. Jilin ayağa kalkıp deliği biraz daha genişletti ve çevreye bakınmaya başladı.

Delikten, dağın altına doğru uzanan bir yol görünüyordu, sağda bir Tatar evi ve onun yanında da iki ağaç vardı. Eşikte kara bir köpek yatıyordu, bir keçi, kuyruklarını oynatan yavrularıyla yürüyordu. Yamaçtan genç Tatar kızının geldiğini gördü. Kızın üzerinde renkli bir gömlek, geniş pantolon, ayaklarında çizmeler vardı, kemer takmamıştı. Kaftana sarılı başının üstünde su dolu büyük bir güğüm taşıyordu. Yürürken sırtı titriyor, bedeni kıvrılıyordu; bir eliyle de üstünde yalnızca bir gömlek olan saçları kesik bir çocuğu tutuyordu. Kız gelip eve girdi, dünkü kızıl sakallı Tatar, üzerinde ipek *beşmet*'i, kemerinde gümüş hançeri ve çıplak ayaklarında yemenisiyle dışarı çıktı. Başında arkaya yıktığı, kara koyun kürkünden yüksek bir şapka vardı. Dışarı çıkınca gerindi, kızıl sakalını sıvazladı. Öylece durup adamına bir şeyler söyleyip gitti.

Sonra atlarını suya götüren iki delikanlı geçti. Atların suratları ıslaktı. Üstlerinde yalnızca gömlek olan, pantolonsuz, başları kazınmış çocuklar toplaştı, bir araya gelip ahıra yaklaştılar ve bir değnek alıp delikten içeri soktular.

Jilin onlara bağırınca çığlık çığlığa kaçıştılar, koşarken çıplak dizleri ışıldıyordu.

Jilin'in damağı kurumuş su içmek istiyordu; birileri gelse diye düşündü. O sırada anahtar sesi duyuldu ve kızıl sakallıyla birlikte daha kısa boylu yanık tenli

bir Tatar içeri girdi. Kara gözleri ışıl ışıldı, sakalı kısacık kesilmişti, yüzü al aldı; neşeliydi ve gülümsüyordu. Kara olan daha düzgün giyimliydi; kenarları sırma çekili mavi ipekli *beşmet* ve ayaklarında üstüne kaba ayakkabılar giydiği kırmızı sahtiyandan gümüş sırmayla dikili yemeniler vardı, kemerindeki gümüş hançer daha büyüktü. Şapkası beyaz koyun kürkünden ve yüksekti.

Kızıl Tatar küfreder gibi bir şeyler söyledi ve sonra boyunduruğa dayanarak durdu, hançeriyle oynarken yan gözle Jilin'e bir kurt gibi bakıyordu. Yanık tenli olan –sanki yayların üstünde yürüyormuş gibi hızlı ve canlı adımlarla– Jilin'in yanına geldi, çömelip oturdu, dişlerini göstererek gülümsedi, eliyle omzuna vurarak kendi dilinde bir şeyler mırıldandı, gözlerini kırpıştırıyor, dilini şaklatıyor ve "*Eyyirus*! *Eyyirus*!" deyip duruyordu.

Dediklerinden bir şey anlamayan Jilin "Su, su verin!" dedi.

Yanık tenli olan gülümseyerek yine "*Eyyirus*" dedi.

Jilin dudakları ve eliyle su vermelerini anlattı.

Yanık tenli olan anladı, güldü, kapıya bakıp "Dina!" diye seslendi.

Yüzü yanık tenli adama benzeyen ince, zayıf, on üç yaşlarındaki biri koşup geldi. Anlaşılan kızıydı. Onun da gözleri kara ve ışıl ışıldı, yüzü güzeldi. Geniş kollu, kemersiz, uzun, mavi bir elbise giymişti. Eteği, yakası ve kol ağızları kırmızı şeritle çevrelenmişti.

Ayağında şalvar ve mest vardı, mestin üstüne başka bir ayakkabı giymişti; boynunda Rus elli kapikliklerinden yapılma gerdanlık vardı. Başı açıktı, kara

saçları örgülüydü, örgüsünde bir kurdele vardı, kurdeleye pullar ve gümüş bir ruble takılıydı.

Babası bir şey emretti. Kız koşup gitti, elinde metal bir tasla geldi. Suyu verdi, çömeldi ve öyle eğildi ki omuzları dizlerinin altında kaldı. Otururken gözlerini iri iri açmış su içen Jilin'e vahşi bir hayvana bakar gibi bakıyordu.

Jilin tası geri verdi. Kız yaban keçisi gibi fırladı. Babası bile güldü haline. Kızı bir yere daha yolladı. Kız tası alıp koştu, tandırda pişmiş mayasız ekmek getirdi, yeniden oturdu ve gözünü indirmeden seyretmeye başladı.

Tatarlar kapıyı kilitleyip gittiler.

Bir süre sonra Nogay, Jilin'in yanına geldi.

"*Hayda*, efendi, *hayda*!"[1]

O da Rusça bilmiyordu. Jilin kendisini bir yere götüreceklerini anladı.

Jilin ayağında prangayla kapıya yöneldi ama adım atamıyor, ayağını ancak sürüyordu. Jilin Nogay'la birlikte ahırdan çıktı. Tatar köyünde on kadar ev ve kulesiyle birlikte onların kiliseleri vardı. Evin birinin önünde eyerlenmiş üç at duruyordu. Çocuklar dizginleri tutuyordu. Bu evden çıkan yanık tenli Tatar, Jilin'e yanına gelmesini ifade eden şekilde elini salladı. Sürekli gülüyor, kendi dilinde bir şeyler söylüyordu. İçeri girdi. Jilin de onu izledi. Duvarları çamur sıvalı güzelce bir odaydı. Ön duvara rengârenk şilteler atılmıştı, yan duvarlara pahalı halılar, onların üstüne de hepsi gümüş işlemeli tüfekler, tabancalar ve kılıçlar asılmıştı. Duvarın birinde neredeyse yerle aynı seviyede küçük bir soba kurulmuştu. Odanın tabanı topraktı ve tertemizdi, ön duvarın

---

[1] Orijinal metinde de aynı sözcük kullanılmıştır.

tabanına tamamen keçe serilmişti. Keçenin üzerine halılar atılmış, onların üstüne de kuştüyü yastıklar konmuştu. Tatarlar ayaklarında mestlerle halıların üstünde oturuyorlardı; yanık tenli olan, kızıl saçlı ve üç konuk. Her birinin sırtına yastık konmuştu, önlerindeki yuvarlak sofrada darı unundan akıtma, bir kap tereyağı, taslarda da Tatar birası olan *buza*[1] vardı. Elleriyle yedikleri için elleri yağ içindeydi.

Yanık tenli olanı kalktı, Jilin'i halıya değil çıplak olan yere oturtmalarını emretti, sonra yeniden kendi yerine geçti ve konuklarına buza ve akıtma ikram etti. Nogay, Jilin'i oturttuktan sonra mestinin üstündeki dışarı ayakkabısını çıkarıp diğer ayakkabıların durduğu yere koydu ve efendilere yakın bir yere, keçenin üzerine oturdu ve ağzı sulana sulana onların yemek yemelerini izlemeye başladı.

Tatarlar yemeklerini yedi, tıpkı kızı gibi elbise ve şalvar giymiş başı örtülü bir kadın içeri girdi. Yağı ve akıtmayı götürdü, leğenle birlikte ince boğazlı bir ibrik getirdi. Tatarlar ellerini yıkadılar, sonra ellerini kavuşturup dizlerinin üstüne oturdular ve dua okuyup dört bir yana üflediler. Kendi dillerinde konuşuyorlardı. Sonra konuk Tatarlardan biri Jilin'e döndü ve Rusça konuşmaya başladı.

"Seni, Kazi-Mugamed tutsak aldı," dedi kızıl sakallıyı göstererek, "sonra da Abdul-Murat'a verdi" dedi ve yanık tenliyi gösterdi. "Artık Abdul-Murat senin sahibin."

Jilin susuyordu. Abdul-Murat, Jilin'i gösterip bir şeyler söylüyor ve gülüyordu, iki de bir "Asker urus, *eyyirus*" diyordu.

---

[1] Orijinal metinde de aynı sözcük kullanılmıştır.

Çevirmen, "Evine mektup yazmanı ve fidye yollamalarını emrediyor. Para gelir gelmez seni bırakacak" dedi.

Jilin düşündü ve "Ne kadar fidye istiyor" diye sordu.

Tatarlar kendi aralarında konuştu. Çevirmen Jilin'e döndü.

"Üç bin ruble."

"Hayır," dedi Jilin, "o kadar ödeyemem."

Abdul ayağa fırladı ve elini kolunu sallayarak sanki anlıyormuş gibi Jilin'e bir şeyler söyledi. Çevirmen söylediklerini çevirdi: "Ne kadar verirsin?"

Jilin bir süre düşündükten sonra "Beş yüz ruble" dedi.

Tatarlar hep bir ağızdan konuşmaya başladılar. Abdul, kızıl sakallıya bağırarak, ağzından tükürükler saçarak bir şeyler söyledi. Kızıl suratlı ise gözlerini indirmiş arada bir dilini şaklatıyordu. Tatarlar sustu, çevirmen konuşmaya başladı.

"Sahibin beş yüz ruble fidyeyi az buldu. O senin için iki yüz ruble ödedi. Kazi-Mugamed'in ona borcu vardı, seni borcu karşılığında verdi. Üç bin ruble, daha aşağısı olmaz. Yazmazsan çukura atar, kamçıyla cezalandırırlar."

"Bunlardan çekinirsem daha kötü olur" diye düşündü Jilin. Ayağa kalkıp konuşmaya başladı.

"Sen, bu köpeklere de ki, beni korkutmaya çalışıyorlarsa ne bir kapik veririm ne de mektup yazarım. Siz köpeklerden hiç korkmadım ve korkmuyorum da!"

Çevirmen söylenenleri çevirdi, Tatarlar yeniden kendi aralarında konuşmaya başladılar.

Uzun uzun konuştuktan sonra yanık tenli ayağa kalkıp Jilin'in yanına geldi.

"Urus, cigit! Cigit Urus!"[1]

Cigit onların dilinde "yiğit" demekti. Yanık tenli gülmeye başladı ve çevirmene bir şeyler söyledi.

"Bin ruble ver!"

Jilin ilk söylediğinden vazgeçmedi.

"Beş yüzden fazla vermem. Yok eğer öldürürseniz, elinize o da geçmez."

Tatarlar yine konuştular, Nogay'ı bir yere yolladılar, kâh Jilin'e kâh kapıya bakmaya başladılar. Nogay geldi, arkasından da ayakları yine prangalı şişman, yalın ayak, üstü başı perişan biri geliyordu.

Bunun Kostılin olduğunu anlayınca Jilin çok şaşırdı. Demek onu da yakalamışlardı. Yan yana oturttular, ikisi olan biteni anlatırken Tatarlar konuşmadan onlara bakıyorlardı. Kostılin başına gelenleri anlattı; atının ayağı sürçmüş, tüfeği de tutukluk yapınca Abdul onu yakalamıştı.

Ayağa fırlayan Abdul, Kostılin'i göstererek bir şeyler söyledi.

Çevirmen ikisinin de sahibinin kendisi olduğunu, kim fidyeyi önce verirse onu önce bırakacağını söylediğini iletti.

"Sen," dedi Jilin'e dönerek, "sürekli bağırıp çağırıyorsun ama arkadaşın uysal, sesi çıkmıyor. Üstelik evine yazdı, beş bin yollayacaklar. Bu yüzden ona iyi bakacaklar ve hiç incitmeyecekler."

"Arkadaşım kendi bilir" dedi Jilin. "Belki zengindir ama ben zengin değilim. Benim dediğim gibi olacak. İsterseniz öldürün, faydası olmaz size de, en fazla beş yüz ruble isterim."

Sustular. Abdul birden ayağa fırladı, küçük tahta bir kutuyu aldı aldı, kalem kâğıt ve hokka çıkarıp

---

[1] Orijinal metinde de aynı sözcükler kullanılmıştır.

Jilin'e verdi, omzuna vurup "Yaz!" dedi, beş yüz rubleye razı olmuştu."

"Bekle biraz," dedi Jilin çevirmene, "söyle ona, bize doğru düzgün yemek verecek, ayakkabılarımızı verecek, aynı yerde tutsun ki keyfimiz yerinde olsun, bir de prangaları çıkaracak."

Sahibine bakıp güldü. Sahibi de güldü. Çevirmeni dinledikten sonra o başladı konuşmaya.

"En iyi giysileri veririm; *çerkeska*, çizme, hatta isterse evlendiririm de. Knyazlar gibi yedirip içiririm. Madem birlikte olmak istiyorlar, ahırda kalsınlar. Prangalara gelince, çıkarmak olmaz, kaçarlar. Ancak geceleri çıkarırım." Yerinden fırladı Jilin'in sırtını sıvazlayıp "Seninki iyi, benimki iyi" diye ekledi kırık Rusçasıyla.

Jilin mektubu yazdı ama ulaşmaması için yanlış adres yazdı. "Nasılsa kaçarım" diye düşünüyordu.

Jilin'le Kostılin'i ahıra götürdüler, mısır yaprakları getirdiler yere sermek için, bir güğüm su, ekmek, iki eski *çerkeska* ve iyice yıpranmış asker çizmeleri verdiler. Belli ki öldürdükleri bir askerden almışlardı. Geceleyin prangalarını açıp ahırı kilitlediler.

III

Jilin arkadaşıyla bir ay böyle yaşadı. Sahibi "Seninki İvan iyi, benimki Abdul iyi" diyerek hep gülüyordu. Ancak yemekler kötüydü; mayasız darı unundan lavaştan başka bir şey vermiyordu, o da zaten çoğu zaman çiğ oluyordu.

Kostılin evine bir kez daha yazdı, paranın gelişini bekliyor ve sıkıntıdan patlıyordu. Günler boyu ahırda oturuyor, ya mektubun geleceği günleri sayıyor ya

da uyuyordu. Jilin ise mektubun gelmeyeceğini biliyordu, başka da yazmadı zaten.

"Annem nereden bulacak da benim için ödeyecek" diye düşünüyordu. "Daha iyi yaşaması için ben yolluyorum ona. Beş yüz ruble bulmaya çalışmak, onun mahvolması demek. Tanrı'nın izniyle kendim hallederim."

Sürekli çevreyi inceliyor ve bakınıyor, nasıl kaçabileceğini düşünüyordu. Aulda ıslık çalarak dolaşıyor; oturduğunda ise boş durmuyor, çamurdan bebekler yapıyor ya da hasırdan sepet örüyordu. Becerikliydi bu konularda.

Bir keresinde burnu, elleri, ayakları ve Tatar giysileriyle bir bebek yapmış ve çatıya koymuştu.

Tatar kızları suya gidiyordu. Sahibin kızı Dinka bebeği görünce diğerlerini çağırdı. Güğümlerini koyup bakıyor ve gülüyorlardı. Jilin, bebeği alıp onlara verdi. Gülüyorlar ama almaya cesaret edemiyorlardı. Bebeği bırakıp ahıra döndü ve ne yapacaklarını seyretmeye koyuldu.

Dina koşup bebeğin yanına geldi, baktı ve kaptığı gibi koşup gitti.

Ertesi sabah şafak vakti Dina'nın bebekle dışarı çıktığını gördü. Kırmızı kumaş parçalarıyla süslediği bebeğini, çocuk gibi sallıyor ve ninni söylüyordu. Yaşlı bir kadın çıkıp ona bağırdı, bebeği elinden alıp parçaladı ve Dina'yı çalışmak üzere bir yerlere yolladı.

Jilin birincisinden çok daha güzel bir bebek yapıp Dina'ya verdi. Dina bir seferinde küçük bir testi getirip ortaya koydu, Jilin'e bakıp gülümsedi ve testiyi gösterdi.

"Niye gülüyor ki" diye düşündü Jilin. Testiyi alıp içmeye başladı. Su diye içmeye başladı ama testide

süt vardı. İçtikten sonra "İyi!" dedi. Dina'nın sevincine diyecek yoktu.

"İyi, İvan, iyi!" diyerek yerinden fırladı, ellerini çırpıp testiyi alarak koştu.

O günden sonra her gün Jilin'e gizli gizli süt getirmeye başladı. Bazen de Tatarların keçi sütüyle yapıp damlarda kuruttukları ekmeklerden getirdi. Bunların hepsini gizli gizli getiriyordu. Bir keresinde de sahip koyun kesmişti, kocaman bir parçayı elbisesinin altına saklayan Dina getirip hemen kaçmıştı.

Bir gün çok güçlü bir fırtına vardı, bir saat boyunca bardaktan boşanırcasına yağmur yağdı. Bütün dereler bulandı, ırmakların geçit veren yerlerinde bile su üç arşını geçti, kocaman kayaları alıp sürükledi. Her yerden dereler akıyor, dağlar uğulduyordu. Sonunda fırtına dindi ama köyün her yanından derecikler akıyordu. Jilin sahibinden bir bıçak istedi, küçük tahtadan bir tekerlek yaptı, tekerin ortasını delip bir çubuk geçirdi, çubuğun iki yanına da birer bebek oturttu.

Kızların getirdiği kumaş parçalarından bebeklere giysiler yaptı, onları giydirdi. Biri erkek, diğeri kadın. Yaptığı tekeri dereciğe bıraktı. Tekerlek dönmeye ve bebekler de havaya zıplamaya başladılar.

Bütün köy oraya toplandı; kızlar, oğlanlar, kadınlar ve hatta dillerini şaklatarak Tatarlar.

"Ay, Urus! Ay, Urus!"

Abdul'ün çalışmayan bir saati vardı. Jilin'i çağırdı, dilini şaklatarak gösterdi.

"Ver, yapayım" dedi Jilin.

Jilin saati aldı, bıçakla arkasını açtı, temizledi, kapatıp geri verdi. Saat çalışıyordu.

Sahip memnun oldu, atık neredeyse lime lime olmuş kendi eski *beşmet*ini hediye etti. Ne yapsın Jilin, kabul etti, en azından geceleri üzerine örterdi.

O günden sonra Jilin'in adı ustaya çıktı. Uzak köylerden bile ona gelmeye başladılar; kimi tüfeğinin horozunu yaptırmaya, kimi tabancasını onartmaya, kimi saatini düzeltmeye getirdi. Sahibi de çalışacağı aletleri getiriyordu; pense, burgu, eğe.

Bir keresinde Tatarın biri hastalandı. Hemen Jilin'e koştular. Jilin ne yapacağını bilmiyordu. Yine de "Belki kendi kendine iyileşir" diye düşünerek gidip gördü. Ahıra gidip su aldı, içine biraz kum karıştırdı. Tatarların göreceği şekilde suya bir şeyler okudu ve hastanın içmesini istedi. Şansına hasta Tatar iyileşti. Jilin de yavaş yavaş onların dilini öğrenmeye başladı. Tatarların bazısı onu sevdi, işleri düştüğünde "İvan, İvan" diye ona koştular, bazıları ise hiç sevmedi ve vahşi bir hayvana bakar gibi baktılar.

Kızıl Tatar, Jilin'i sevmiyordu. Gördüğünde yüzünü buruşturuyor, başını çeviriyor ya da küfrediyordu. Yaşlı biri vardı. Aulda yaşamıyordu, dağın altından bir yerden gelirdi. Jilin'i, bir kez, camiye ibadete giderken görmüştü. Kısa boyluydu, şapkasının üzerine beyaz bir havlu sarılıydı, bembeyaz sakalı ve bıyığı kısa kesilmişti, yüzü kırış kırış ve bir tuğla gibi kırmızıydı. Burnu şahin burnuna benziyordu; gri gözleri kötü kötü bakıyordu, ağzında iki köpek dişinden başka diş yoktu. Koltuk değneğine yüklenerek yürür, bir kurt gibi çevresine bakardı. Jilin'i görünce homurdanarak başını hemen çevirirdi.

Jilin bir gün yaşlı adamın nerede yaşadığını görmek istedi. Patikadan inince taşlarla çevrili küçük bir bahçe gördü. Bahçede kiraz ve şeftali ağaçları, bir de düz damlı küçük bir kulübe vardı. Biraz daha yaklaşınca samandan örülmüş arı kovanlarını gördü, arılar vızıldayıp uçuşuyorlardı. Yaşlı adam da diz

çökmüş kovanlarla uğraşıyordu. Jilin daha iyi görmek için yukarı çıkmaya çalışınca prangası şangırdadı. Yaşlı adam çevresine bakındı, belinden tabancasını çekip Jilin'e ateş etti. Neyse ki Jilin bir kayanın ardına sığınmayı başarmıştı.

Yaşlı adam gelip sahibine şikâyet etti. Sahibi Jilin'i çağırdı, bir yandan gülüyor, bir yandan da sormaya başladı.

"Yaşlı adamın yanına niye gittin?"

"Kötü bir şey yapmayı düşünmedim. Nasıl yaşadığını görmek istedim."

Sahip, Jilin'in söylediklerini yaşlı adama aktardı. Yaşlı adam ağzındaki son iki dişi göstererek, elini kolunu Jilin'e doğru sallayarak sinirli sinirli bir şeyler söyledi.

Jilin söylenenlerin hepsini anlamamıştı ama yaşlı adamın Rusların bir an önce öldürülmesini, köyde tutulmamalarını söylediğini anladı. Yaşlı adam gitti.

Jilin, sahibine onun kim olduğunu sordu.

"Büyük adamdır. Buralardaki en *cigit* oydu, çok Rus öldürmüştür, çok da zengindi. Üç karısı ve sekiz oğlu vardı. Hepsi aynı köyde yaşardı. Ruslar baskın yapıp köyü yaktılar ve yedi oğlunu da öldürdüler. Sağ kalan oğlu da Ruslara boyun eğdi. Bunun üzerine yaşlı adam da Ruslara teslim oldu. Rusların yanında üç ay kaldı, oğlunu buldu, onu öldürüp kaçtı. O günden sonra da savaşmayı bıraktı, Tanrı'nın huzuruna Mekke'ye gitti. Başındaki sarığı onun için takıyor. Mekke'yi ziyaret edene "hacı" denir ve başına da sarık sarar. O, Rusları sevmez. Bana da seni öldürmemi emretti ama ben seni öldüremem, senin için para ödedim, bir de İvan, seni sevdim; seni öldürmek bir yana, söz vermemiş olsam seni bırakmazdım da"

dedi ve gülmeye başladı. Sonra da Rusçasıyla "Senin, İvan, iyi; benim, Abdul, iyi!" diye ekledi.

IV

Jilin bir ay daha böyle yaşadı. Gündüzleri aulda dolaşıyor ya da birtakım elişleri yapıyordu; gece olunca, aula sessizlik çökünce ahırı kazmaya başlıyordu. Taşlı yerleri kazmak zor oluyordu, elindeki eğeyle taşı ufalamaya çalışıyordu, sonunda duvarın dibinde geçebileceği kadar bir delik açmayı başardı. "Yalnız, ne tarafa gideceğimi iyi düşünmem gerek" diyordu kendi kendine. "Tatarlar neyin, ne tarafta olduğuna dair hiçbir şey söylemiyorlar."

Sahibinin gittiği bir günü seçti; öğleden sonra aulu çıkıp dağa tırmandı, oradan çevreye bakmak istiyordu. Sahibi giderken, oğlundan Jilin'i gözünü ayırmamasını söylemişti. Oğlan da Jilin'in peşinden koşturup duruyordu.

"Oraya gitme! Babam yasakladı! Şimdi köylüleri çağıracağım!"

Jilin çocuğu ikna etmeye çalıştı.

"Uzaklaşmayacağım, yalnızca dağın tepesine çıkacağım; ot toplamam lazım, hastaları iyileştirmek için. Birlikte gidelim, nasılsa prangayla kaçamam. Yarın sana yayla ok yaparım."

Çocuğu ikna edince birlikte yürüdüler. Baktığında dağ yakın gibiydi ama prangayla yürümek çok zordu; yürüdü, yürüdü, zar zor zirveye ulaştı. Jilin oturup çevreye bakınmaya başladı. Güneyde, dağın arkasındaki vadide bir sürü vardı, aşağılarda başka bir aul görünüyordu. Aulun hemen ilerisinde daha dik başka bir dağ yükseliyordu, onun ardında da

başka bir dağ vardı. Dağların arasında ormanın mavilikleri görünüyordu, sonrasında yine yüksek dağlar vardı. Hepsinin üzerinde tepeleri şeker gibi bembeyaz karlı dağlar görünüyordu. Karlı dağlardan biri, diğerlerinin üzerinde külah gibi duruyordu. Doğuda ve batıda da aynı dağlar vardı; vadilerdeki aullardan dumanlar yükseliyordu. "Her taraf onların" diye düşündü Jilin. Rus topraklarının olduğu tarafa baktı; aşağıda bir dere, kendi kaldığı köy ve bahçeler görünüyordu. Derede çamaşır yıkayan kadınlar minik bebekler gibi görünüyorlardı. Aulun arkasında, aşağılarda bir dağ, onun ardında iki dağ daha ve orman vardı; iki dağın arasında düzlük seçiliyordu, düzlüğün gerilerine doğru duman yayılmıştı. Jilin kaledeyken güneşin nereden doğup, nereden battığını anımsadı, kalenin o vadide olduğunu düşündü. O iki dağın arasından kaçması gerektiğini planladı.

Güneş alçalmaya başlamıştı. Karlı dağların beyazlığı yerini al renge bıraktı, kara dağlar iyice karardı, vadilerden sis yükselmeye başladı ve kalemizin olduğu vadi, gün batımının kızılıyla yanmaya başladı. Jilin çevreye daha dikkatli bakmaya koyuldu; vadiden, bacadan çıkmışa benzeyen bir duman Rus kalesinin orada olduğunu düşündürüyordu.

Geç olmuştu. Mollanın bağırışı duyuluyordu. Sürü dönüyor, ineklerin böğürtüleri geliyordu. Çocuk ikide bir "Gidelim" diyor ama Jilin gitmek istemiyordu.

Eve döndüler. "Çevreyi öğrendiğime göre kaçma vakti geldi" diye düşündü. O gece kaçmayı planladı. Ay döndüğünden geceler karanlıktı. Şansına, Tatarlar o gece döndüler. Genellikle çaldıkları hayvanlarla neşe içinde dönerlerdi. Bu sefer yanlarında bir şey yoktu, üstelik atın terkisinde kızıl sakallının kardeşi-

nin ölüsünü getirdiler. Çok kızgındılar, ölüyü gömmek için toplandılar. Jilin de çıkıp izlemeye başladı. Ölüyü bir beze sardılar, tabutsuz olarak köyün dışındaki çınarların altında otların üstüne yatırdılar. Molla geldi, şapkalarının üstüne beyaz bezler saran yaşlılar ölünün önünde sıra olup dizlerinin üstüne oturdular.

Önde molla, arkada sarıklı üç yaşlı adam, arkalarında da sıra sıra diğer Tatarlar duruyordu. Otururken başları öne eğikti, susuyorlardı. Uzunca bir süre hiç konuşmadılar. Molla başını kaldırıp konuşmaya başladı.

"*Alla*!" (Tanrı demek) dedi ve yeniden uzun süre sustular, oturdukları yerde kımıldamıyorlardı bile. Molla yeniden başını kaldırdı.

"*Alla*!" dedi ve onu takiben diğerleri de "*Alla*!" diye yinelediler ve sustular. Ölü, otların üzerinde yatıyordu, Tatarlar da tıpkı onun gibi kımıltısız duruyorlardı. Hiçbiri kımıldamıyordu. Yalnızca rüzgârın, çınarın yapraklarında oynayışı duyuluyordu. Sonra molla dua okudu, herkes ayağa kalktı ve ölüyü kollarına alarak götürdüler. Çukura getirdiler. Çukur neredeyse mahzen gibi derindi. Ölüyü koltuklarının altından ve ayaklarından tutup iki büklüm halde çukurun içine indirdiler, oturur vaziyette ellerini karnının üstünde birleştirdiler.

Nogay taze kamış getirdi, çukurun içine yerleştirip üstüne hızlı hızlı toprak atmaya başladılar. Toprağı düzlediler, ölünün başına bir taş diktiler. Mezarın üstündeki toprağı çiğnedikten sonra yeniden sıra olup oturdular. Uzun süre hiç konuşmadılar.

"Alla! Alla! Alla!" diyerek iç çekip kalktılar.

Kızıl surat yaşlılara para dağıttı, sonra kırbacıyla alnına üç kez vurdu ve evine gitti.

Jilin sabahleyin kızıl suratlının bir kısrağı köyün dışına götürdüğünü gördü, peşinden üç Tatar daha gidiyordu. Köyü çıktılar, kızıl surat beşmetini çıkardı, kalın kollarını sıvadı, hançerini alıp bileği taşında biledi. Tatarlar kısrağın başını kaldırdı, kızıl surat yaklaşıp kısrağın boğazını kesti, yere yıktı ve yumruğunu deriyle et arasına bastıra bastıra derisini yüzmeye koyuldu. Kadın ve kızlar geldi, atın bağırsaklarını ve iç organlarını yıkadılar. Sonra atı parçalayıp eve götürdüler. Bütün köy, ölüyü anmak için kızıl suratlıda toplandı.

Kısrağı üç gün yediler, üç gün *buza* içip ölüyü andılar. Üç gün boyunca bütün Tatarlar köydeydi. Ancak dördüncü gün, öğle üzeri bir yerlere gitmek için toplaştılar. Atları getirdiler, hazırlıkları tamamlayıp aralarında kızıl suratlının da olduğu on kişi atlarına binip uzaklaştılar. Abdul evde kalmıştı. Yeni ay çıktığı için geceler hâlâ karanlıktı.

"Evet, bugün kaçmalı" diye düşünen Jilin, bunu Kostılin'e söyledi. Kostılin tereddüt etti.

"Nasıl kaçacağız? Yolu bile bilmiyoruz."

"Ben biliyorum."

"Bir gecede ulaşamayız."

"Ulaşamazsak ormanda geceleriz. Yanıma lavaş aldım. Burada durup ne olacak? Parayı yollarlarsa ne âlâ, ya toplayamazlarsa. Ruslar onlardan birini öldürdüğü için Tatarlar iyice öfkelenmeye başladı. Bizi öldürmeyi konuşuyorlar."

Kostılin uzun uzun düşündü.

"Peki, gidelim."

V

Jilin açtığı deliği Kostılin'in de geçeceği şekilde genişletti ve oturup aulda seslerin kesilmesini beklediler.

Sesler kesilince Jilin delikten geçip dışarı çıktı. Kostılin'e "Haydi!" diye fısıldadı. Kostılin de çıktı ama ayağıyla bir taşı gürültüyle devirdi. Sahibin, Ulyaşin adlı, azılı mı azılı alaca bir bekçi köpeği vardı. Jilin onu kendine alıştırmıştı. Gürültüyü duyan Ulyaşin hemen o tarafa atıldı, peşinden de diğer köpekler. Jilin duyulur duyulmaz bir ıslık çalıp köpeğin önüne biraz ekmek attı, Ulyaşin, Jilin'i tanıdı, kuyruğunu sallamaya başlayıp havlamayı kesti.

Sahip de köpeğin havlamasını evinden duymuş, içinden "Ulyaşin! Hoşt, hoşt!" diye bağırıyordu.

Jilin ise Ulyaşin'in kulağının arkasını okşuyordu. Köpek susmuş, kuyruk sallıyor ve onun bacağına sürünüyordu.

Bir süre öylece kaldılar. Yine sessizlik egemen oldu; yalnızca ağıldaki bir koyunun öksürüğü ve aşağıdaki derenin çağıltısı duyuluyordu. Karanlıktı, yıldızlar çok yükseklerdeydi, kırmızımsı yeni ay dağların üstünde bir boynuz gibi yükseliyordu. Vadinin üstü süt beyazlığında sisle kaplıydı.

Jilin ayaklandı ve "Tamam, birader, *ayda*!"

Hareketlendiler, biraz yürüdükten sonra mollanın damdan "*Alla*! *Besmilla*! *İlrahman*!" diye bağırdığını duydular. Köydekileri camiye çağırıyordu. Duvarın dibine sinerek beklediler. Köylüler geçsin diye epeyce beklediler. Yine sessizlik çöktü.

"Tanrı yardım etsin!" diyerek haç çıkarıp yola çıktılar. Avluyu geçip yokuş aşağı dereye doğru indi-

ler, dereyi geçip vadide yürümeye başladılar. Sis çok yoğun ama alçaktı, gökyüzündeki yıldızlar görünüyordu. Jilin yıldızlara bakıp ne tarafa gideceklerini belirliyordu. Siste yürümek kolaydı ama çizmeleri kötüydü, yürümesi zordu. Jilin çizmeyi çıkarıp attı ve yalın ayak yürümeye başladı. Taştan taşa atlıyor, yıldızlara bakıp duruyordu. Kostılin geride kalıyordu.

"Yavaş ol, lanet çizmeler, ayaklarım mahvoldu."

"Çıkar, daha rahat edersin."

Kostılın de çıplak ayakla yürümeye başladı ama daha kötü oldu, taşlar ayaklarını kesti, iyice geri kalmaya başladı.

"Yaraların iyileşir," diyordu Jilin, "yakalarlarsa kötü, öldürürler."

Kostılin yanıt vermeden oflayıp puflayarak yürüyordu. Vadide epeyce bir süre ilerlediler. Sağ taraftan köpek sesleri duydular. Jilin durdu, çevresine bakındı, tepeye çıktı, iki eliyle etrafı yokladı.

"Off, yanlış yürüyoruz, sağ yana yürüdük. Orada başka bir köy var, dağdan görmüştüm; geri dönelim, sola doğru, dağa doğru yürüyeceğiz. Orman olmalı orada."

"Biraz duralım, dinleneyim" dedi Kostılin. "Ayaklarım kan içinde kaldı."

"İyileşirler, en iyisi taştan taşa atlamaya bak. Bak, aynen şöyle."

Jilin geri dönüp sol tarafa, dağa, ormana doğru koşmaya başladı. Kostılin hep geride kalıyor oflayıp duruyordu. Jilin sessiz olmasını söylüyor, ilerlemeye devam ediyordu.

Dağa tırmandılar. Orman oradaydı. Ormana girdiler, çalılar üzerlerindeki giysileri paramparça etmişti. Karşılarına bir patika çıktı. Yürümeye başladılar.

"Dur!" Bir hayvanın ayak seslerini duydular. Durup çevreyi dinlediler. Atın yürümesine benziyordu. Sonra ses kesildi.

Onlar yürüdükçe ses başlıyor, durunca kesiliyordu. Jilin sürünerek yolun aydınlık kısmına baktı, patikanın ortasında bir şey duruyordu. At desen at değildi, insana da benzemiyordu, tuhaf bir şeydi. Hayvan homurdanıp çevreyi dinledi. "Bu da ne böyle" diye düşünen Jilin hafif bir ıslık çaldı, hayvan kuru dalları çatırdatarak bir fırtına esmiş gibi ormanın içine daldı.

Kostılin korkudan yere yığıldı. Jilin ise gülüyordu.

"Bir geyik. Duyuyor musun, boynuzlarıyla nasıl da kırıyor dalları? Biz ondan, o da bizden korkuyor."

Tekrar yürümeye başladılar. Yıldızlar artık soluklaşmıştı, sabah olmak üzereydi. Gitmeleri gereken yere doğru mu gidiyorlardı, belli değildi. Jilin, kendisini o yoldan getirdiklerini ve kaleye on versta kadar kaldığını düşünüyordu; ancak kesin bir şey söyleyemiyordu, bellediği bir işaret yoktu zaten karanlıkta nasıl görecekti. Orman açıklığına çıktılar. Kostılin hemen oturdu.

"Sen ne yaparsan yap, ben yapamayacağım. Ayaklarım artık gitmiyor."

Jilin onu ikna etmeye başladı.

"Hayır, gitmiyorum, yapamam."

Jilin kızdı, küfretti, tükürdü.

"O zaman ben de yalnız giderim, hoşça kal!"

Kostılin fırladı ve yürümeye başladı. Dört versta kadar gittiler. Ormandaki sis iyice yoğunlaştı, gözlerinin önünü göremiyorlardı, yıldızlar da zar zor seçiliyordu.

Birden önlerinde bir atın nal seslerini duydular.

Nalların taşa çarpma sesiydi. Jilin yüzükoyun yere uzanıp sesi dinledi.

"Evet buraya, bize doğru geliyor."

Yoldan çıkıp çalıların arasına saklandılar ve beklemeye başladılar. Jilin sürünerek yola baktı, ineğiyle bir Tatarın, bir şeyler mırıldanarak kendilerine doğru geldiğini gördü. Tatar önlerinden geçip gitti. Jilin, Kostılin'e döndü.

"Neyse, geçip gitti. Kalk gidelim."

Kostılin kalkmaya çalıştı ama yere yığıldı.

"Yapamıyorum, ant olsun, gücüm kalmadı, yapamıyorum."

Şişman, iri bedeni ter içindeydi. Ormanın soğuğu bir yandan, ayaklarının yaraları diğer yandan, tam anlamıyla halsiz görünüyordu. Jilin zorla kaldırmaya çalıştı. Kostılin bağırmaya başladı.

"Ah, çok ağrıyor!"

Jilin neredeyse deliriyordu.

"Ne bağırıyorsun? Tatar daha yakınımızda, duyacak şimdi," dedi ve içinden "Gerçekten çok güçsüz, ne yapsam ki? Arkadaşı bırakmak olmaz" diye düşünüyordu.

"Tamam, kalk, madem yürüyemiyorsun, seni sırtlarım."

Kostılin'i sırtladı, iki koluyla baldırlarından tutup yeniden yola çıktılar.

"İyi de, boğazımı bari sıkma, İsa aşkına. Omuzlarıma tutun."

Jilin'in de hali iyi değildi, ayakları kan içindeydi, yorulmuştu. Kostılin'i sırtına iyice yerleştirmek için eğilip yukarı çıkardı ve yürümeye başladı.

Jilin arkalarından birinin geldiğini ve kendi dilinde bir şeyler söylendiğini duydu. Belli ki Kostılin'in

bağırışını Tatar duymuştu. Jilin hemen çalıların içine atıldı. Tatar tüfeğini doğrultup ateş ettiyse de tutturamadı ve haykırarak atını dörtnala kaldırdı.

"Mahvolduk, birader!" dedi Jilin. İt herif, şimdi herkesi toplar, peşimize düşer. Üç versta gidemeyiz, mahvolduk." İçinden de Kostılin hakkında "Lanet olsun bu kösteği ne diye aldım yanıma. Yalnız olsam çoktan kaçmıştım" diye düşünüyordu.

"Sen git, benim yüzümden sen de mahvolma."

"Hayır, arkadaş geride bırakılmaz."

Jilin yeniden sırtladı. Bir versta kadar yürüdü. Dört bir yan ormandı, çıkış yolu görünmüyordu. Sis açılmaya başladı, gökyüzünde küçük bulutlar görünüyordu, yıldızlar kaybolmuştu. Jilin iyice yorulmuştu.

Yol kenarında taşlarla çevrili bir kaynak gördüler. Jilin durdu ve Kostılin'i sırtından indirdi.

"Biraz dinleneyim, su içeyim. Biraz ekmek yiyelim. Az kalmış olmalı kaleye."

Su içmeye eğildiği anda arkadan gelen nal seslerini duydu. Yeniden çalılığın içine atılıp sessizce yattılar.

Tatarca konuşmaları duydular; yoldan ayrıldıkları yerdeydiler. Aralarında konuştular, çıkardıkları seslerden köpekleri üzerlerine saldıklarını anladılar.

Birden saklandıkları çalılık sarsıldı, yabancı bir köpeğin üzerlerine geldiğini gördüler. Köpek durdu ve havlayıp hırlamaya başladı. Hemen sonra Tatarlar geldi. Jilin daha önce hiç görmemişti onları. Yakalayıp bağladılar ve atların terkisine atıp götürdüler.

Üç versta kadar gidince, sahipleri Abdul iki Tatarla birlikte onları karşıladı. Abdul diğerleriyle konuştu, Jilin ve Kostılin'i kendi atlarına alıp yeniden köye götürdü.

Abdul artık gülmüyor ve onlarla konuşmuyordu.

Gün doğarken aula döndüler; yolun ortasında attan indirdiler. Çocuklar koşup geldi, kimi taş atıyor kimi de kırbaçla vuruyordu.

Tatarlar bir çember yapıp toplandılar, yaşlı adam da geldi. Konuşmaya başladılar. Jilin, onları ne yapacaklarını konuştuklarını anladı. Bazısı daha uzak yerlere yollayalım derken yaşlı adam "Öldürmeli" diyordu. Abdul onlarla tartışıyor ve "Ben onlar için para ödedim, ikisinden de fidye alacağım" diyordu. Yaşlı adam ise "Hiçbir şey ödemeyecekler, yalnızca bela oluyorlar. Üstelik Ruslara yemek vermek günahtır. Öldürülmeli!" diyordu.

Dağıldılar. Sahip, Jilin'in yanına geldi.

"Eğer fidye iki haftaya gelmezse, ikinizi de kırbaçla öldüreceğim" dedi. "Yok eğer bir daha kaçmaya kalkarsanız köpek gibi sererim leşinizi. Şimdi oturun, doğru düzgün mektup yazın!"

Kâğıt kalem getirdiler. Onlar da yeniden mektup yazdılar. Ayaklarına prangaları geçirip caminin oraya götürdüler. Beş arşın derinliğindeki çukura attılar.

VI

Hayatları iyice kötüleşti. Prangaları çıkarmıyorlardı, çukurdan çıkmalarına da izin yoktu. Köpeklere atar gibi çiğ hamur atıyorlar, bir testi de su sarkıtıyorlardı. Çukur nemliydi, havasızdı, pis kokuyordu. Kostılin hastalandı, her yeri sızlıyordu, şişmişti, ya inliyor ya da sürekli uyuyordu. Jilin'in de keyfi yoktu, işlerin kötüye gittiğini görüyordu. Ne yapacağını da bilemiyordu.

Tünel kazmaya başladı ama çıkan toprağı atacak yer yoktu; sahip görünce öldürmekle tehdit etti.

Bir keresinde çömelmiş özgür hayatını düşünüyor ve canı sıkıldıkça sıkılıyordu. Birden dizlerinin üstüne bir ekmek düştü, derken ikincisi ve sonra da kiraz yağmaya başladı. Yukarı bakınca Dina'yı gördü. Kendisine bakıyordu, güldü ve hemen kaçtı. Jilin birden, "Dina yardım etmez mi ki" diye düşündü.

Çukurda bir yeri temizledi, çamur yoğurup bebek yapmaya başladı. İnsanlar, atlar, köpekler yaptı. "Dina geldiğinde ona atarım" diye düşündü.

Ancak Dina ertesi gün gelmedi. Jilin nal seslerinden birilerinin geldiğini anladı, Tatarlar camide toplanıp bağırarak Ruslardan bahsetmeye başladılar. Yaşlı adamın sesini diğerlerinin arasından ayırt etti. Tam anlayamasa da Rusların yakınlara kadar geldiklerini, Tatarların aula girmelerinden korktuklarını ve tutsakları ne yapmaları gerektiğini bilmediklerini çıkardı.

Epeyce konuştuktan sonra dağıldılar. Birden yukarıdan bir hışırı duydu. Dina'nın çukurun başına, dizleri başından yukarıda olacak şekilde çömeldiğini gördü, boynundaki gerdanlık aşağı doğru parıldayarak sallanıyordu. Kızın gözleri yıldızlar gibi ışıl ışıldı, kolunun altından peynirli iki çörek çıkarıp Jilin'e attı. Jilin aldı.

"Epeydir yoktun" dedi. "Ben de sana oyuncak yapmıştım. Al işte!" Bebekleri teker teker yukarıya attı. Kız başını istemem dercesine sallıyor ve ona bakmıyordu.

"İstemem" dedi. Sessizce oturmaya başladı. Sonra, "İvan, seni öldürmek istiyorlar" dedi elleriyle boğazını göstererek.

"Kim öldürmek istiyor?"

"Babam, yaşlılar emrediyor. Bense sana acıyorum."

"Madem acıyorsun o zaman bana uzun bir değnek getir."

Kız "olmaz" dercesine başını salladı. Jilin kollarını kavuşturup yalvarmaya başladı.

"Dina lütfen! Dinuşka, getir lütfen!"

"Yasak, görürler, herkes evde" dedi ve uzaklaştı.

Jilin akşamleyin oturmuş "Ne olacak" diye düşünüyor, hep yukarıya bakıyordu. Molla yeniden bağırmış ve ortalık sessizleşmişti. Jilin artık uyuklamaya başlamıştı, "Kız korkuyor" diye düşünüyordu.

Birden başının üstündeki çamurlar döküldü; yukarı baktı, çukurun ağzından bir sırık uzatılıyordu. Çukurun duvarlarına vurarak aşağı iniyordu. Jilin sevindi, sırığı tutup çekti, oldukça sağlamdı. Bu sırığı daha önce sahibin damında görmüştü.

Yukarı baktı, gökyüzünde yıldızlar ışıldıyordu; çukurun başında ise Dina'nın gözleri, karanlıktaki kedi gözleri gibi pırıl pırıldı. Çukurun kenarından aşağı eğilmiş bir yandan "İvan, İvan!" diye fısıldıyor, diğer yandan da elini yüzüne götürüp "Sessiz ol!" diye işaret ediyordu.

"Ne oldu" diye sordu Jilin.

"Herkes gitti, evde yalnızca iki kişi var."

"Kostılin haydi, son kez deneyelim, seni taşırım."

Kostılin oralı bile olmadı.

"Hayır" dedi, "buradan kurtuluş olmadığını görüyorum. Kımıldamaya halim yokken nereye gideceğim?"

"Peki, hoşça kal, hakkımda kötü düşünme."

Kostılin'le öpüştü. Dina'ya tutmasını söyleyip sırığa tırmanmaya başladı. Pranga engel oluyordu, iki kez düştü. Kostılin aşağıdan destekleyince zar zor dışarı çıktı. Dina minik elleriyle gömleğinden tutmuş yukarı çekmeye çalışırken gülüyordu.

Jilin sırığı çukurdan çıkardı ve "Şimdi bunu aldığın yere götür, yoksa dayağı yersin" dedi.

Dina sırığı götürdü, Jilin de dağdan aşağı inmeye başladı. Dik bir yamaçtan indiğinde sivri bir taş alıp pranganın kilidini kırmaya uğraştı. Ancak kilit çok sağlamdı, bir türlü kırılmıyordu, üstelik taşı da zor vuruyordu. Birisinin hoplayarak dağdan indiğini duydu. "Dina olmalı" diye düşündü. Dina yanına gelip taşı aldı ve "Bırak ben vurayım" dedi.

Diz çöküp taşı vurmaya başladı. Elleri minicikti ve gücü yoktu. Taşı atıp ağlamaya başladı. Jilin yeniden denemeye başladı, Dina da yanında durmuş omzundan tutuyordu. Jilin çevresine bakındı, solda, dağın ardında bir kızartı gördü, ay çıkıyordu. "Ay çıkana kadar vadiyi geçip ormana çıkmalıyım" diye düşündü. Taşı bırakıp ayağa kalktı. Prangalı da olsa gitmek gerekiyordu.

"Hoşça kal, Dinuşka" dedi, "seni ömrüm boyunca unutmayacağım."

Dina ona sarıldı; ellerini üstünde gezdiriyordu, elindeki ekmeği koyacağı bir yer arıyordu. Jilin ekmeği aldı.

"Teşekkür ederim, akıllı kız. Ben yokken kim sana bebek yapacak?"

Kızın başını okşadı. Dina eliyle yüzünü kapatıp ağlamaya başladı ve keçi gibi sıçrayarak yukarı doğru koşmaya başladı. Karanlıkta, örgüsündeki paraların sırtına değdikçe çıkardığı sesler duyuluyordu.

Jilin haç çıkardı, ses çıkarmaması için pranganın kilidini tuttu, ayın doğduğu yeri gözleyerek yolda yürümeye başladı. Yolu biliyordu. Sekiz versta kadar dosdoğru gidecekti. Ay iyice çıkmadan ormana varması gerekiyordu. Dereyi geçti, dağın ardı iyice

aydınlanmıştı. Vadide yürürken gözü hep yukarıda, ayı görüp görmediğine bakıyordu. Henüz görünmese de vadinin bir yanı gittikçe aydınlanıyordu. Dağın düşen gölgesi, ona gittikçe yaklaşıyordu.

Jilin yürüyor ve gölgede kalmaya çalışıyordu. Acele ediyordu ama ay ondan daha hızlıydı; sağ yanındaki doruklar da aydınlanmaya başlamıştı. Ormana yaklaşıyordu ama ay birden dağların ardından çıktı ve ortalık gündüz gibi oldu. Ağaçlardaki yaprakları bile seçiliyordu. Her taraf aydınlanmıştı ama ölü toprağı atılmış gibi sessizdi. Yalnızca aşağılardan derenin uğultusu geliyordu.

Kimseye rastlamadan ormana ulaştı. Ormanda karanlık bir yer bulup dinlenmek için oturdu.

Dinlendi, ekmek yedi. Bir taş bulup yeniden prangayı kırmaya çalıştı. Elleri kan içinde kaldı ama kilit kırılmadı. Kalktı, yürümeye başladı. Bir versta yürüdü, bitkin düşmüştü, kımıldayacak hali kalmamıştı. On adım atıyor ve duruyordu. "Yapacak bir şey yok, gücüm olduğu sürece gideceğim. Otururşam bir daha kalkamam. Kaleye kadar gidemem, hava aydınlanınca ormanda saklanırım, geceleyin yine başlarım."

Bütün gece yürüdü. Atlı iki Tatara rastladı ama seslerini uzaktan duyunca rahatça ağaçların ardına saklandı.

Ay artık solmaya, çiyler düşmeye başladı, şafak sökmek üzereydi, Jilin hâlâ ormanı bitirememişti. "Tamam, otuz adım daha atıp ormana girer otururum" diye düşündü. Otuz adım gidince ormanın bittiğini gördü. Ormandan çıkınca ortalık daha da aydınlandı, bozkır ve ilerideki kale avucunun içindeymiş gibiydi, solda, dağın altında, çok daha yakın bir

yerde ateşler yanıyor, dumanlar çıkıyordu, ateşlerin çevresinde insanlar görülüyordu.

Dikkatlice bakınca tüfeklerin ışıldadığını gördü; bunlar Kazak askerlerdi.

Jilin sevindi, son gücünü toplayıp aşağı doğru inmeye başladı. "Tanrı korusun, şu düzlükte atlı bir Tatarla karşılaşmayayım, yakın gibi ama ulaşamam bizimkilere" diye düşünüyordu.

Bunları düşündüğü anda solundaki tepede, yirmi metre kadar ilerde üç atlı Tatarın durduğunu gördü. Onlar da Jilin'i görmüş, hızla ona doğru geliyorlardı. Yüreği yerinden çıkacak gibiydi. Elini kolunu sallıyor, olanca gücüyle bağırıyordu:

"Kardeşler! Yetişin! Kardeşler!"

Bizimkiler sesini duydu, Kazaklar ileri fırladılar. Tatarların önünü kesecek şekilde dörtnala gelmeye başladılar.

Kazaklar uzak, Tatarlar yakındı. Jilin de prangayı tutup artık son gücüyle Kazaklara doğru koşmaya başladı, artık ne yaptığını bilmiyordu; bir yandan haç çıkarıyor bir yandan bağırıyordu:

"Kardeşler! Kardeşler! Kardeşler!"

Kazaklar on beş kişiydi.

Tatarlar korktu, Jilin'e ulaşmadan yavaşladılar. Jilin de Kazaklara doğru koştu.

Kazaklar çevresini sarıp kim olduğunu, nereden geldiğini sormaya başladılar. Jilin kendinde değildi, bir yandan ağlıyor, bir yandan da "Kardeşler, kardeşler!" deyip duruyordu.

Askerler koşup geldiler, Jilin'i çevrelediler; kimi ekmek veriyor, kimi lapa, kimi kaputunu üstüne örtüyor, kimi de prangayı kırıyordu.

Subaylar onu tanıdılar ve kaleye götürdüler. Ji-

lin'in askerleri ve arkadaşları sevindiler, hepsi başına toplandı.

Jilin başına gelenleri anlattı.

"İşte eve böyle gittim, böyle evlendim! Demek kaderimde yokmuş."

Kafkasya'da görev yapmaya devam etti. Kostılin'i bir ay sonra, beş bin ruble fidye ödendikten sonra neredeyse ölü bir halde kaleye getirdiler.

MİKULA SELYANİNOVİÇ

(Şiir-Hikâye)

Volga çıkmıştı askerleriyle
Köyleri ve şehirleri dolaşmaya,
Haraç, vergi ve baç toplamaya;
Tarlarda ilerlerken hükümdar,
Bir köylünün sesini duydu:
Tarla sürüşü ve ıslığı duyuluyordu,
Uzaktan geliyordu sabanın sesi,
Demirin taşa çarpması,
Ama ortada köylü yoktu.
Volga köylüyü bulmaya yürüdü,
Gitti sabahtan akşama kadar,
Ulaşamadı Volga köylüye.
İkinci gün yine gitti akşama kadar
Ulaşamadı Volga köylüye.
Tarla sürüşü ve ıslığı duyuluyordu,
Uzaktan geliyordu sabanın sesi,
Demirin taşa çarpması,
Ama ortada köylü yoktu.
Volga ancak öğlen vakti üçüncü gün
Ulaştı yanına köylünün:
Köylü aceleyle tarla sürüyordu,

Evlekleri bir bir deviriyordu,
Taşları sapanla söküyordu,
Tarlanın bir başına vardığında
Köylü hiç görünmüyordu.
Köylünün sabanı akçaağaçtan,
Sabanın demiri çelikten,
Atın koşumları ipekten
Sabandaki atı ise sarı yeleli.
Volga yaklaşıp şöyle dedi köylüye:
"Ey, sabancı! Tanrı yardımcın olsun,
Çiftine de ocağına da yardım etsin,
Evlekleri kolay deviresin
Taşları söküp geçesin!"
Köylü de yanıt verdi hükümdara:
"Sağ olasın, Volga, minnettarım,
Tanrı yardımı gerçekten lazım,
Hem çift sürmeye hem ocağıma.
Sen böyle nereye bütün askerinle?
Yolun uzak mıdır ne yöne gidersin?"
Bunun üzerine Volga dedi ki:
"Ey köylü, gidiyorum askerimle
Köyleri ve şehirleri dolaşmaya,
Haraç, vergi ve baç toplamaya,
İstersen sen de bana yoldaş ol!"
Köylü sabanı toprağa sapladı,
İpek koşumları topladı,
Sabanı çözdü atından
Atlayıp üstüne eyersiz atının
Yoldaşı oldu Volga'nın.
Sonra şöyle dedi hükümdara:
"Doğru değil, Volga, tarlada
Öylece bırakıverdim sabanı,
Sabanı çıkarmak lazım topraktan,

Demirini temizlemek lazım,
Sonra da çalılara saklamak lazım..."
Volga hemen yolladı on yiğidini,
Emretti sabanı topraktan çıkarmalarını,
Temizlemelerini demirini
Ve çalılara sabanı saklamalarını.
Yiğitler sabanın yanına geldi,
Güçlü atlarından atlayıp yere,
Hep birlikte yüklendiler kaldırmaya.
Ancak yerinden bile oynatamadılar.
Yerinde döndürüp durdular
Ne var ki çıkaramadılar topraktan,
Temizleyemediler demirini
Ve saklayamadılar çalılara.
Volga yolladı bütün yiğitlerini
Emretti sabanı topraktan çıkarmalarını,
Temizlemelerini demirini
Ve çalılara sabanı saklamalarını.
Bütün yiğitler sürdüler atlarını
Hep birlikte atıldılar sabana
Ancak yerinden oynatabildiler,
Çıkaramadılar topraktan,
Temizleyemediler demirini
Ve saklayamadılar çalılara.
Köylü geri döndü tarlasına,
İndi sarı yeleli atından aşağı
Akçaağaç sabanına yaklaştı
Tek eliyle şöyle bir tutarak
Topraktan çıkarıp aldı,
Temizledi sabanın demirini,
Attı parmağıyla yapışan toprağı.
Binip güçlü atlarına yola çıktılar.
Yola çıktıklarında

Köylünün atı hızla gidiyordu,
Volga'nın atı ise koşuyordu;
Köylünün atı dörtnala kalktığında
Volga'nın atı geride kaldı.
Köylü hiç sekmeden önden gidiyor,
Volga da yetişmeye çalışıyordu.
Volga bir yanda ona sesleniyor
Bir yandan da şapkasını sallıyordu:
"Hey, köylü, dur, bekle,
Sana yetişmek mümkün değil."
Köylü Volga'ya dönüp baktı,
Yavaşlattı iyice atını,
Volga ile yan yana gitmeye başladı.
Volga köylüye şöyle dedi:
"Köylü, söylesene senin bu atın
Yarış atı mıydı eskiden?
Beş yüz ruble eder en azından."
Köylü, Volga'ya şöyle dedi:
"Çok aptalsın, Volga, aptalca konuşursun,
Atımı daha doğar doğmaz aldım.
Taya verdim ben beş yüz rubleyi,
Yarış işine gelince, lafı bile olmaz."
Volga da şöyle yanıtladı:
"Ey köylü, adını bilmek isterim,
Baba adınla seslenmek isterim!"
Köylü şöyle dedi:
"Çavdar biçer demet yaparım,
Eve bakar evle yaşarım.
Bira kaynatır köylüleri çağırırım,
Köylüler de bana seslenir:
'Çok yaşa sen Mikula, Mikuluşka
Çok yaşa sen Mikula Selyaninoviç!'"

HALK HİKÂYELERİ

İNSAN NE İLE YAŞAR[1]

Biz ölümden hayata geçtiğimizi biliriz, çünkü kardeşleri seviyoruz. Sevmeyen ölümde kalır. ... Fakat kimde dünya malı olur, ve kardeşini ihtiyaçta görür ve ona karşı şefkatini kaparsa, Allah'ın sevgisi onda nasıl kalır? Ey küçük çocuklar, sözle ve dille değil, ancak işle ve hakikatle sevelim. (1. Yuhanna 3:14, 17-18)

Ey sevgililer, birbirimizi sevelim, çünkü sevgi Allah'tandır ve her seven adam Allah'tan doğmuştur ve Allah'ı bilir. Sevmeyen adam Allah'ı bilmez, çünkü Allah sevgidir. ... Hiçbir vakit kimse Allah'ı görmemiştir; eğer birbirimizi seversek, Allah bizde durur ve onun sevgisi bizde ikmal etmiş olur; ... Ve biz Allah'ın bize olan sevgisini biliriz ve ona inandık. Allah sevgidir ve sevgide duran Allah'ta durur, ve Allah onda durur. ... Eğer bir adam: Allah'ı seviyorum, der ve kardeşinden nefret ederse, yalancıdır; çünkü görmüş olduğu kardeşini sevmeyen görmemiş olduğu Allah'ı sevemez. (1. Yuhanna 4:7-8, 12, 16, 20)

Evin birinde bir çizmeci, karısı ve çocuklarıyla birlikte yaşıyordu. Ev kendilerinin değildi, toprak da

---

[1] Çeviren: Sabri Gürses.

kendilerinin değildi; çizmeci ailesini çizmecilik yaparak geçindiriyordu. Ekmek pahalıydı ama emek ucuzdu ve çalışıp kazandığı ne varsa yemeğe gidiyordu. Çizmecinin karısıyla ortaklaşa kullandığı bir kürk paltosu vardı, o da parça parça olmuştu; iki yıldır çizmeci yeni palto için koyun derisi almak üzere para biriktiriyordu.

Sonbaharda çizmecinin biraz parası birikmişti: Üç kâğıt ruble karısında, sandıkta duruyordu, beş ruble yirmi kapik de köydeki köylülerden alacağı vardı.

Sabahleyin çizmeci palto için köye gitmeye hazırlandı. Gömlek yerine karısının keçe doldurulmuş ceketini giydi, üzerine de bez kaftanını geçirdi, üç kâğıt rubleyi cebine koydu, bastonunu aldı ve kahvaltıdan sonra yola koyuldu. Şöyle düşünüyordu: "Köylülerden beş ruble alırım, üç de ben eklerim, böylece palto için lazım olan koyun derisini satın alırım."

Çizmeci köye geldi, bir köylüye gitti, adam evde yoktu, karısı bir hafta sonra parayla birlikte adamı göndermeye söz verdi, ama para vermedi; diğerine gitti, o köylü de "para yok" diye yemin etti, çizme tamiri için de sadece yirmi kapik verdi. Çizmeci koyun derisini veresiye almaya çalıştı, ama derici veresiye vermeyi kabul etmedi.

"Parayı getir," dedi, "o zaman istediğini alırsın, veresiyeyi toplamak ne zor oluyor biliyoruz biz."

Yani çizmeci hiçbir şey yapamadı, sadece tamir için yirmi kapik almış oldu ve bir de köylüden yama yapmak için eski diz boyu keçe çizmelerini aldı.

Üzülmüştü çizmeci, yirmi kapiği içkiye yatırdı ve eve paltoyu alamadan geldi. Sabahleyin çizmeciye hava ayaz gelmişti, ama içince paltosu olmadığı hal-

de ısındı. Yolda yürüyor, bir elinde donmuş yerleri yokladığı bastonu vardı, diğer elinde de çizmeler sallanıyordu, kendi kendine konuşuyordu o arada.

"Palto olmasa da ısındım" dedi. "Bir *şkalik*[1] içtim; damarlarımda koşturuyor. Koyun derisine hiç gerek yok. Unuttum üzüntümü, yürüyüp gidiyorum. İşte böyle biriyim ben! Ne olmuş bana? Paltosuz da yaşarım. Lazım filan değil bana. Fakat şimdi karım üzülecek. Ama üzücü bir şey bu sahiden – adamın teki için çalışıp çabalıyorsun, ama o acımadan kandırıyor seni. Dur bakalım: Madem para getirmiyorsun, senin derini yüzeceğim, Tanrı aşkına, yüzeceğim. Ama bu da ne böyle? Yirmi kuruş atıyor önüme! Yirmi kuruşla ne yaparsın? İçersin, yapacağın bu. Lazım diyor. Sana lazım da bana lazım değil mi? Senin evin var, hayvanın var, her şeyin var, benimse hepsi bu; sen kendi ekmeğini kendin yapıyorsun, bense satın alacağım, nereden alırsam alayım, haftada üç rubleyi ekmeğe yatırıyorum. Eve gideceğim, ekmek bitmiş olacak; yine bir buçuk ruble bulmam lazım. Ver bakalım bana ekmeğimi."

Böyle diye diye yürüyen çizmeci bir yol ayrımında bir şapele rastgeldi, şapelin yanında beyaz beyaz parlayan bir şeyler olduğunu gördü. Hava kararmaya başlamıştı. Etrafa bakındı çizmeci, ama ne olduğunu anlayamadı. "Taş olsa," diye düşündü, "burada böylesi yok. Hayvan mı? Hayvana da benzemiyor. Başı insana benziyor, ama beyaz bir şey. İyi de insan neden olsun ki burada?"

İyice yaklaştı – artık her şey iyice görünür hale gelmişti. O da ne! Bir adam, canlı mı ölü mü belli

---

[1] Yaklaşık 0,06 litre.

olmayan bir adam, çıplak halde oturuyor, şapelin duvarına yaslanmış ve hiç kıpırdamıyor. Korktu çizmeci; "Adamın birini öldürmüşler, soymuşlar, sonra buraya atıp kaçmışlar" diye düşündü kendi kendine. "Geçip gideyim, başım belaya girer sonra."

Ve çizmeci yola devam etti. Şapelin arkasından dolandı, adam gözden kayboldu. Şapeli geçtikten sonra dönüp baktı, adamın biraz doğrulduğunu, dikkatle ona doğru baktığını gördü. Daha da tedirgin oldu, kendi kendine düşündü: "Yanına mı gideyim yoksa geçip gideyim mi? Yanına gidersem, bir fenalık olmaz mı? Kim bilebilir onun kim olduğunu? Hayırlı bir iş olsa buraya düşmezdi. Geçip gidersem, koşup boğazıma sarılabilir, kurtulamam da ondan. Boğmasa bile sonra uğraş dur şimdi bununla. Bununla, bu çıplakla ne yapılır? Üzerimdekini, kalan son giysimi de çıkarıp veremem ya. Tanrı yardımcım olsun!"

Sonra çizmeci adımlarını hızlandırdı. Şapelden uzaklaşmıştı artık, ama vicdanı onu bunaltıyordu. Yolun ortasında durdu çizmeci.

"Ne yapıyorsun böyle" dedi kendi kendine. "Semyon, sen ne yapıyorsun? Adam ölüyor, sense korkup yanından geçip gidiyorsun. Ne zaman zengin oldun sen? Servetini alıp kaçacak diye mi korkuyorsun? Yahu, Semyon, ayıp yani!"

Semyon döndü ve adama doğru yürüdü.

II

Semyon adama yaklaştı, baktı ve adamın genç olduğunu, gücünün kuvvetinin yerinde olduğunu gördü, bedeninde bir yara yoktu, sadece ürkmüş ve korkmuş görünüyordu; iki büklüm oturuyor, dönüp Semyon'a

bakmıyordu, halsiz gibiydi, gözlerini yerden kaldırmıyordu. Semyon yanına kadar gitti ve sanki birdenbire kendine geldi adam, başını çevirdi, gözlerini açtı ve Semyon'a baktı. Bu bakış sayesinde sevdi adamı Semyon. Çizmeleri yere attı, kuşağını çözdü, kuşağını çizmelerin üzerine koydu, kaftanını çıkarttı.

"Sonra," dedi, "sonra konuşuruz! Haydi durma, giyin! Haydi ama!"

Semyon adamın koluna girdi kaldırmak için onu. Adam kalktı yerden. Semyon onun ince, temiz bir bedeni olduğunu, elinin ayaklarının kırık olmadığını ve sevecen bir suratı olduğunu gördü. Kaftanını onun omuzlarına koydu, ama adam kollarını sokamadı. Semyon yardım etti bulmasına, kolunu soktu, kaftanını giydirdi ve kuşağı da bağladı.

Semyon yırtık şapkasını da çıkarıp başına örtmek istedi önce, ama kendi başı üşüyünce "Benim başım kel," diye düşündü, "onunsa bukle bukle, uzun saçları var." Tekrar taktı şapkayı. "En iyisi çizmeleri giydireyim ona."

Yanına oturup çizmeleri de giydirdi.

Adamı giydirdikten sonra çizmeci şöyle dedi:

"Demek öyle, kardeşim. Peki, biraz hareket et de ısın artık. Bütün bu işler bir şekilde hallolur. Yürüyebilir misin?"

Adam duruyor, sevecenlikle Semyon'a bakıyor, ama hiçbir şey söylemiyordu.

"Neden konuşmuyorsun? Kışı burada geçirmeyeceğiz ya. Eve gitmek lazım. Haydi bakalım, al sopamı, yorulursan ona yaslanırsın. Kıpırda bakalım!"

Yürümeye başladı adam. Hızlı yürüyor, geri kalmıyordu.

Yolda giderlerken Semyon sordu:

"Kimlerdensin?"

"Ben buralı değilim."

"Buralarda görmemiştim. Nasıl geldin buraya, şapelin oraya?"

"Söyleyemem."

"Birileri canını mı yaktı?"

"Kimse yakmadı canımı. Tanrı cezalandırdı beni."

"Tabii, her şey Tanrı'dan, ama yine de birisinin bu işi yapmış olması lazım. Nereye gitmen lazım peki?"

"Benim için fark etmez."

Şaşırdı Semyon. Dolandırıcıya benzemiyordu ve konuşması da kibardı, ama kendinden bahsetmiyordu. Semyon "Kim bilir ne çıkacak bunun altından" diye düşündü ve adama şöyle dedi:

"Peki öyleyse, benim evime gidelim, biraz kendine gelirsin."

Semyon yola koyuldu, tuhaf adam da ondan geri kalmadı, yanında yürüdü. Rüzgâr çıkmıştı, tek ceketle Semyon ürperiyordu ve sarhoşluğu da azaldığı için üşümeye başlamıştı. Burnunu çeke çeke yürürken karısının ceketine sarınıyor ve şöyle düşünüyordu: "İşte kürk, kürk diye çıktık yola, ama hem kaftansız dönüyorum eve, hem de yanımda çıplak bir adam götürüyorum. Hiç hoşlanmayacak Matryona!" Matryona'yı düşününce içi sıkıldı Semyon'un. Ama tuhaf adama bakıp da şapelin arkasında nasıl göründüğünü hatırlayınca, ferahladı kalbi.

III

Semyon'un karısı erkenden kalkmıştı. Odun kesmiş, su getirmiş, çocukları doyurmuş, kendisi de bir şeyler yemiş ve düşünmeye başlamıştı; ekmek yapmak

gerekiyordu, "Bugün mü yapsam yarın mı" diye düşündü. Sadece bir parça ekmek kalmıştı.

"Semyon orada yemek yediyse o zaman akşam yemeğinde çok yemez," diye düşündü, "yarına da ekmek kalır."

Matryona ekmek parçasını elinde evirdi, çevirdi, şöyle düşündü: "Şimdi ekmek yapmayacağım. Topu topu bir ekmeğe yetecek kadar un var. Bununla cumaya kadar idare ederiz."

Ekmeği kaldırdı ve kocasının gömleğini tamir etmek için masaya oturdu. Bir yandan dikiyor bir yandan kocasını düşünüyordu Matryona, kürk palto için gerekli koyun derisini nasıl alacağını düşünüyordu.

"Derici onu kandırmasa keşke. Ama benimki de çok saftır. Kendisi hiç kandırmaz kimseyi, ama onu küçük çocuk gibi alıp sürüklerler. Sekiz ruble az para değil. İyi bir palto yapılır onunla. Tabaklanmış olmasın da varsın palto olsun. Geçen kış paltosuz ne perişan olduk! Ne nehir kıyısına gidebilirsin ne de başka yere. O evden çıkıp giderken ne varsa giydi, bana da giyecek şey bırakmadı. Erken gitmemişti aslında. Gelmesinin vaktidir. Bizim adam keyif çatmaya gitmiş olmasın?"

Tam böyle düşünürken Matryona, verandadaki basamaklar gıcırdadı, içeri biri girdi. Matryona iğneyi bıraktı, sahanlığa çıktı. Bir de baktı, iki kişi gelmiş: Semyon'un yanında şapkasız, çizmeli bir adam vardı.

Matryona hemen aldı kocasındaki içki kokusunu. "Demek, âlem yapıp da gelmiş" diye düşündü. Kaftansız olduğunu, bir ceketle geldiğini, elinin boş olduğunu ve susup çekindiğini görünce, Matryona'nın kalbi sıkıştı. "İçmiş, parayı alıp içmiş, yolsuzun biriyle âlem yapmış, üstelik onu da yanında getirmiş" diye düşündü.

Onları kulübenin içine davet etti Matryona, bir de baktı ki yabancı adam genç, sıska biri, üstelik üzerindeki kaftan da onlarınki. Kaftanın altında bir gömlek görünmüyordu, şapkası da yoktu. İçeri girer girmez öylece kalmıştı, kıpırdamıyor, gözlerini yerden kaldırmıyordu. Matryona "İyi bir adam değil bu, korkuyor" diye düşündü.

Kaşlarını çattı Matryona, sobaya doğru çekildi, ne yapacaklar diye seyretti.

Semyon şapkasını çıkardı, bir şey yokmuş gibi sedire oturdu.

"Ne oldu, Matryona" dedi, "Yemek hazırlasana, haydi!"

Matryona ağzının içinden bir şeyler mırıldandı. Sobaya yapışmış gibi durup hiç kıpırdamadı: Bir ona bir ötekine bakıyor ve başını sallıyordu sadece. Semyon karısının kendinde olmadığını gördü ama yapacak bir şey yoktu: Hiç fark etmemiş gibi yapıp yabancının kolundan tuttu.

"Otursana, kardeşim," dedi, "yemek yiyelim."

Yabancı sedire oturdu.

"Peki bakalım, yoksa pişirmedin mi bir şey?"

Matryona öfkelendi.

"Pişirdim, ama sana değil. Görüyorum ki aklını da içmişsin. Kürk almaya gittin, kaftansız geliyorsun, üstelik yanında da çıplak bir serseri getiriyorsun. Hayır, benim sizin gibi sarhoşlara yemeğim yok."

"Yapma, Matryona, dilini düşünmeden kullanma! Önce bir sor bakalım bu adam kimmiş..."

"Sen söylesene asıl, ne yaptın parayı?"

Semyon kaftana uzandı, kâğıt parayı çıkardı, düzeltti.

"Para – işte bu, Trifonov vermedi, yarın için söz verdi."

Matryona'nın öfkesi daha da koyulaştı: Paltoyu almamış, son kaftanı da çıplağın tekine giydirip eve getirmişti kocası.

Masadan kâğıt parayı aldı, saklamak için götürürken şöyle dedi:

"Bende de yemek yok. Bütün çıplak sarhoşları ben besleyemem."

"Ya, Matryona, tut şu dilini. Önce dinle bir ne söylüyorlar diye..."

"Sarhoş bir aptaldan akıl mı dinleyeceğim? Haklıymışım seninle, senin gibi sarhoşla evlenmek istemediğim için. Anneciğim bana ne çeyizler verdi, hepsini içkiye verdin; bir palto almaya gidiyorsun, kafayı çekip geliyorsun."

Semyon karısına içkiye sadece yirmi kapik verdiğini anlatmak istiyordu, adamı nerede bulduğunu anlatmak istiyordu, ama Matryona ona fırsat vermedi: Hiç nefes almadan konuşup durdu. On yıl önce olanları bile hatırlıyordu.

Matryona konuştu, konuştu, Semyon'un yanına sıçradı, kolundan yakaladı.

"Ver benim ceketimi. Bir tek o kaldı, onu da almış, üzerine giyiyorsun. Ver onu bana, hırpani köpek, kemiklerini kırsınlar senin, haydut!"

Semyon ceketi üzerinden çıkardı, tek kolunu tersyüz etti, kadın yakaladı ucundan, ceketin dikişleri patladı. Matryona ceketi aldı, üzerine geçirdi ve kapıya doğru yöneldi. Çıkıp gitmek istiyordu, ama durdu: Kalbi ikiye bölünmüştü; hem öfkeyle çekip gitmek istiyordu hem de bu adamın nasıl bir adam olduğunu öğrenmek istiyordu.

IV

"İyi bir insan olsa çıplak olmazdı, üzerinde bir gömlek bile yok" dedi Matryona. "İyi işler için gelmiş olsaydı, sen onu bu halde nereden getirdiğini söylerdin."

"Söylüyorum ya sana: Yürüyordum, bu zavallı bir şapelin yanında oturuyordu, donmuştu. Yani vakit yaz vakti değil, ama bu adam çıplak. Onu bana Tanrı getirdi, yoksa mahvolurdu. Ne yapmalı yani? Böyle şeyler hiç mi olmuyor? Aldım, giydirdim ve buraya getirdim. Kalbini ferah tut sen. Günahtır, Matryona. Hepimiz öleceğiz."

Matryona kaba bir şeyler söyleyecekti, ama yabancıya bakınca sustu. Yabancı hiç kıpırdamadan, sedirin kıyısına bırakıldığı gibi oturuyordu. Elleri dizlerinde duruyordu, başı göğsüne düşmüştü, gözleri açık değildi ve bir şeye sıkılmış gibi yüzünü buruşturmuştu. Sustu Matryona. Semyon şöyle dedi:

"Matryona, yoksa içinde Tanrı korkusu yok mu senin?"

Bu sözleri duyan Matryona bir daha baktı yabancıya ve birdenbire kalbi dondu kaldı. Kapıdan uzaklaştı, sobaya yöneldi, yemek hazırlamaya başladı. Fincanı masaya koydu, kvas doldurdu, son ekmek parçasını da çıkardı. Bıçakla kaşık verdi.

"Buyur" dedi.

Semyon yabancıyı çekti.

"Gel haydi, delikanlı" dedi.

Semyon ekmeği kesti, paylaştırdı ve yemeye başladı. Matryona da masanın kıyısında oturmuş, kollarını kavuşturmuştu, yabancıya bakıyordu.

Üzülmüştü Matryona yabancıya, sevmişti onu. Birdenbire neşelendi yabancı, yüzünü buruşturmayı bıraktı, bakışlarını Matryona'ya çevirdi ve gülümsedi.

Yemek yediler; kadın masayı toplarken yabancıya sorular sormaya başladı:

"Peki sen neredensin?"

"Buradan değilim."

"Bu hale nasıl geldin?"

"Söyleyemem."

"Kim seni soydu?"

"Tanrı cezalandırdı beni."

"Böyle çıplak mı bıraktı?"

"Böyle çıplak halde yatıyordum, donmuştum. Semyon beni gördü, acıdı, kaftanını çıkartıp üzerime örttü ve buraya gelmemi söyledi. Burada da sen beni yedirdin, içirdin, acıdın bana. Tanrı sizden razı olsun!"

Matryona ayağa kalktı, Semyon'un eski gömleğini, parasını kendi verdiği gömleği pencereden aldı, yabancıya verdi, bir pantolon buldu, onu da verdi.

"Al işte, gömleğinin olmadığını görüyorum. Giyin, nerede istersen yat – ister holde ister sobanın üstünde."

Yabancı kaftanı çıkardı, gömlekle pantolonu giydi ve holde yattı. Matryona ışığı söndürdü, kaftanı aldı ve kocasının yanına gitti.

Kaftanın bir ucuyla örtündü Matryona, yattı, ama uyuyamadı, yabancı bir türlü çıkmıyordu aklından.

Adamın son kırıntıya kadar nasıl yediğini ve yarın için ekmek kalmadığını düşündü, gömlekle pantolonu verdiği zaman utanıp sıkıldığını düşündü; gülümsediği zaman içinin sızladığını düşündü.

Uzun süre uyumadı Matryona ve Semyon'un da uyumadığını işitti, kaftanı kendine çekiştiriyordu.

"Semyon!"

"Ha!"

"Son ekmeği de yedik, ekmek yapmamıştım. Yarın ne yapacağımızı hiç bilmiyorum. Vaftiz annesi Malana'dan bir şeyler istemek lazım."

"Bir yol buluruz herhalde."

Kadın yattı, sustu.

"Bu iyi bir adam gibi görünüyor, ama kendi hakkında bir şey söylemedi."

"Söyler, şart değil."

"Semyon!"

"Ha!"

"Biz veriyoruz, ama neden kimse bize bir şey vermiyor?"

Semyon ne diyeceğini bilemedi. "Düşünmek lazım" dedi. Dönüp uyudu.

V

Sabahleyin Semyon uyandı. Çocuklar uyuyordu, karısı ekmek ödünç almak için komşulara gitmişti. Akşamki yabancı, eski pantolon ve gömlekle sedirde oturuyor, yukarıya bakıyordu. Yüzü dünkünün tersine aydınlıktı.

Semyon şöyle dedi:

"Gördün mü cancağızım: Mide ekmek ister, çıplak beden de giysi. Yemek yemek lazım. Ne iş gelir elinden?"

"Ben hiçbir şey yapamam."

Semyon şaşırdı ve şöyle dedi:

"Bir şeye elin yatkın olmalı. İnsan her şeyi öğrenir."

"İnsanlar çalışıyor, ben de çalışacağım."

"Sana ne diyelim?"

"Mihail."

"Peki Mihail, kendin hakkında konuşmak istemiyorsun – sen bilirsin, ama yemek lazım. Benim söylediğim işi yaparsan, yemek de yersin."

"Sağ olun efendim, öğreneceğim. Ne yapacağımı gösterin."

Semyon ipliği aldı, parmaklarına doladı ve bir düğüm yapmaya çalıştı.

"Zor bir iş değil, bak..."

Mihail baktı, o da parmaklarına doladı ipi, hemen taklit etti, düğüm yaptı.

Semyon ona nasıl tamir yapacağını gösterdi. Ona da hemen anladı Mihail. Patron nasıl yama ve dikiş yapacağını gösterdi, Mihail hemen öğrendi.

Semyon ona hangi işi gösterirse, hemen anlıyordu ve üçüncü gün bütün ömrü boyunca dikiş yapmış gibi çalışıyordu. Hiç aralık vermeden çalışıyor, az yiyor; işi bitince susup hep yukarı bakıyordu. Sokağa çıkmıyor, gereksiz konuşmuyor, şaka yapmıyor, gülmüyordu.

Sadece bir kez, o ilk gece, kadın onu yemeğe davet ettiği zaman gülümsediğini görmüşlerdi.

VI

Gün güne, hafta haftaya eklendi ve bir yıl oldu. Mihail eskisi gibi Semyon'un yanında kalıyor, çalışıyordu. Semyon'un işçisinin ünü aldı yürüdü; temiz ve sağlam çizmeyi, Semyon'un işçisi Mihail kadar kimse dikemez deniyordu artık ve herkes Semyon'a çizme yaptırmaya geliyordu, Semyon'un kazancı artmıştı.

Bir kış günü Semyon'la Mihail oturmuş çalışırken, çıngıraklı kızağı olan bir troyka geldi kulübenin önüne. Pencereden baktılar: Kulübenin karşısında

durdu kızak, arabacı koltuğundan bir genç atladı, arabanın kapısını açtı. İçeriden kürklü bir beyefendi göründü. Kızaktan indi, Semyon'un evine yürüdü, verandaya çıktı. Matryona yerinden sıçrayıp kapıyı ardına kadar açtı. Beyefendi bir bakındı, kulübenin içine girdi, dik durduğunda neredeyse kafası tavana çarpıyordu, kulübe cüssesine dar gelmişti.

Semyon ayağa kalktı, eğilip selam verdi ve adama doğru ilerledi. Böyle biriyle hiç karşılaşmamıştı. Semyon'un kemikleri sayılıyordu, Mihail sıskaydı, Matryona da çöp gibiydi, bu adamsa başka bir dünyadan gelmişti sanki: Kıpkırmızı, sağlıklıydı suratı, ensesi boğa gibi kalındı, çelik gibi sağlamdı.

Adam ilerledi, kürkünü çıkardı, sedire oturdu ve sordu:

"Çizmeci kim?"

Semyon yanıt verdi:

"Benim, efendim."

Adam uşağına bağırdı:

"Hey, Fedka, getir buraya deriyi."

Uşak bir paketle birlikte geldi. Adam paketi alıp masaya koydu.

"Aç" dedi. Uşak açtı.

Adam parmağıyla çizme derisini dürtüp Semyon'a şöyle dedi:

"Dinle bakalım, çizmeci. Deriyi görüyor musun?"

"Görüyorum, efendim" dedi Semyon.

"Bunun nasıl bir deri olduğunu anlıyor musun?"

Semyon deriyi yokladı, yanıt verdi:

"İyi bir deri."

"Tabii, tabii, iyiymiş! Aptal, sen hayatında böyle deri görmemişsindir. Alman derisi, yirmi ruble ödedim."

Ürktü Semyon:

"Mümkün mü bizim görmemiz?"

"Tabii ya. Bu deriden benim ayağıma çizme dikebilir misin?"

"Mümkündür, majesteleri."

Adam bağırdı ona:

"Ne demek 'mümkündür'? İyice bir anla bu deriden kime çizme dikeceğini. Öyle bir çizme yapacaksın ki yamulmadan çizilmeden en az bir yıl giyeyim. Yapabilirsen al, deriyi kes biç, ama yapamazsan hiç alma, deriyi ziyan etme. Peşinen söylüyorum sana: Bozulursa, sökülürse bir yıldan önce çizme, seni sürgüne gönderirim; bir yıl bozulmaz, sökülmezse, bu iş için sana on ruble veririm."

Semyon ürkmüştü, ne diyeceğini bilemedi. Mihail'e baktı. Dirseğiyle dürtüp fısıldadı ona:

"Alsak mı?"

"İşi al" diye başını eğdi Mihail.

Semyon Mihail'in sözüne uydu, bir yılda bozulmayacak, sökülmeyecek çizmeleri dikmeyi üstlendi.

Adam uşağına bağırdı, sol ayağındaki çizmeyi çıkartmasını emretti, ayağını uzattı.

"Ölçü al!"

Semyon on verşokluk[1] bir kâğıdı aldı, düzleştirdi, diz çöktü, adamın giysisini kirletmemek için elini önlüğüne iyice sildi ve ölçmeye başladı. Semyon topuğu ölçtü, eğimini ölçtü; bilekleri ölçmeye başladı, kâğıt bulamadı. Bilek kemiği kütük gibi kalındı.

"Bana bak, sakın dar gelmesin."

Semyon biraz daha kâğıt çıkardı. Adam oturuyor, çorabının içinde parmaklarını kıpırdatıyordu, kulübedekiler de onu seyrediyordu. Gözü Mihail'e ilişti.

---

[1] Yaklaşık 4,4 santimetre.

"Bu yanındaki kim" diye sordu.

"Bu benim en iyi ustam, o dikecek."

"Bana bak," dedi adam Mihail'e, "unutma, öyle dik ki, bir yıl dayansın."

Semyon da dönüp Mihail'e baktı; Mihail'in adama bakmadığını, gözlerini adamın arkasındaki köşeye, birine bakar gibi diktiğini gördü. Baktı, baktı Mihail ve birdenbire gülümsedi, yüzü aydınlandı.

"Ne o aptal, ne diye sırıtıyorsun? Sen en iyisi vaktinde yetiştirmeye bak."

Mihail şöyle dedi:

"Ne zaman gerekiyorsa, o zaman hazır olacak."

"İyi."

Adam çizmesini, kürkünü giydi, döndü ve kapıya doğru yürüdü. Eğilmeyi unuttu, kafasını kirişe çarptı.

Küfretti adam, kafasını ovaladı, kızağa binip gitti.

Adam gidince, Semyon şöyle dedi:

"Üzerinden sağlık fışkırıyor. Böylesini öldüremezsin. Kafasına kürek indirsen, canı yanmaz."

Matryona da şöyle dedi:

"Böyle yaşayan birinin keyfi hiç kaçmaz. Bu kadar semizini ölüm bile almaz."

VII

"İşi almasına aldık ama başımıza bir bela gelmese bari" dedi Semyon Mihail'e. "Deri pahalı, adam da sinirli. Bir hata yapmamak lazım. Ama sen varsın, senin gözlerin daha keskin, elin de benimkinden daha usta, ölç sen bakalım. Deriyi kes, ben de burnunu dikmeye başlarım."

Mihail ikiletmedi, adamın derisini aldı, masaya yaydı, ikiye katladı, makası aldı ve kesmeye başladı.

Matryona geldi, Mihail'in nasıl kestiğine baktı ve Mihail'in yaptığı şeye şaştı. Matryona göre göre öğrenmişti çizmecilik işini ve Mihail'in çizme derisini kesmediğini, dantel dantel işlediğini görüyordu.

Bir şey söylemek istedi, ama içinden "Herhalde, ben anlamadım bir efendi çizmesinin nasıl dikileceğini," diye düşündü, "herhalde, Mihail daha iyi biliyor, karışmayayım."

Mihail deriyi kesti, bir ucundan tuttu ve çizme gibi iki ucunu değil, terlik gibi tek ucunu dikmeye başladı.

Matryona buna da şaşırdı, ama yine karışmak istemedi. Mihail de hepsini dikti. Öğle yemeği vakti gelince Semyon kalktı ayağa, bir de baktı ki Mihail adamın derisinden terlik dikmiş.

İnledi Semyon. "Nasıl olur," diye düşündü, "Mihail bir yıldır burada yaşıyor, hiçbir şeyde hata yapmadı, şimdi neden böyle korkunç bir şey yapmış? Adam tabanları uzun bir çizme sipariş etti, ama kalkmış tabansız bir terlik dikmiş, deri mahvolmuş. Ben şimdi nasıl anlatacağım adama? Böyle deri bulmaya imkân yok."

"Sen ne yaptın böyle canım, ne yaptın" dedi Mihail'e. "Mahvettin sen beni! Adam çizme sipariş etmişti, duymadın mı sen?"

Mihail'i azarlamaya tam başlamıştı ki, kapıda bir gürültü koptu, birisi kapıyı çaldı. Pencereden baktılar: Birisi atla gelmişti, atı bağlıyordu. Kapıyı açtılar: Adamın uşağıydı gelen.

"Merhaba!"

"Merhaba. Ne oldu?"

"Hanımefendi çizme için gönderdi beni."

"Ne olmuş çizmeye?"

"Ne mi olmuş çizmeye? Çizme lazım değil beye. Artık efendim hayatta değil."

"Ne diyorsun!"

"Sizden ayrıldıktan sonra, daha eve varmadan, kızakta ölmüş beyefendi. Kızak eve vardı, indirmek için geldiler, külçe gibi yığıldı, soğuktan donmuş, ölü bir halde yatıyordu, zor çıkardık kızaktan. Hanımefendi de beni gönderdi, 'Çizmeciye söyle,' dedi, 'bizim efendi çizme sipariş etmişti, deri bırakmıştı, de ona: Çizme lazım değil, ama ölü için deriden hemen bir terlik diksin. Dikmelerini de bekle, yanında getirirsin terlikleri' dedi."

Mihail masadan derinin parçalarını aldı, rulo yaptı, hazır terliği de aldı, ikisini birden uşağa verdi. Uşak terlikleri aldı.

"Hoşça kalın, efendim! İyi günler!"

VIII

Bir yıl daha geçti, iki yıl geçti, Semyon'un yanında altı yıl yaşadı Mihail. Eskisi gibiydi hayatları. Hiçbir yere gitmiyordu, fazla bir şey konuşmuyordu ve onca sürede sadece iki kez gülümsemişti: Bir, kadın onu yemeğe davet edince, bir de adam geldiğinde. Semyon işçisinden hoşnuttu. Nereden geldiğini de sormuyordu artık; sadece Mihail'in gitmesinden korkuyordu.

Bir keresinde evde oturuyorlardı. Ev sahibesi sobaya yemek koyuyor, çocuklar da sedirin etrafında koşuşuyor, pencereden bakıyordu. Semyon bir odada dikiş yapıyor, Mihail de diğerinde pençe yapıyordu.

Oğlan sedirden Mihail'in yanına koştu, omzuna tutunarak pencereden dışarı baktı.

"Mihail Amca, baksana, kızıyla birlikte tüccar karısı bize geliyor. Kızın tek ayağı aksak."

Çocuk bunu söyler söylemez Mihail işini elinden attı, pencereden sokağa baktı.

Şaşırdı Semyon. Asla sokağa bakmazdı Mihail, ama şimdi pencereye yapışmış, bir şeye bakıyordu. Semyon da pencereden baktı; sahiden de avluya temiz giyimli bir kadın giriyordu, kürk giymiş, başları örtülü iki çocuğun elinden tutuyordu. Kızlar birbirinin aynısıydı, ayırmak imkânsızdı. Sadece birinin sol ayağı aksaktı – aksayarak yürüyordu.

Kadın sundurmaya, sahanlığa geldi, kapıyı buldu, tokmağı kaldırdı – açtı. İki kızı önden sokarak kulübeye girdi.

"Merhaba, beyler!"

"Hoş geldiniz. Ne lazımdı?"

Kadın masanın başına oturdu. Ürkek davranan iki kızı dizlerine oturttu.

"Bu kızlara bahar için deri pabuç diktireceğim."

"Ne demek, olur tabii. Bu kadar küçüklerini dikmemiştik, ama her şey mümkün. Paçalı deriden de dikebiliriz, tek dikişli de olabilir. İşte Mihail, benim ustam."

Semyon, Mihail'e baktı ve Mihail'in işi bırakıp oturduğunu, gözlerini kızlardan ayırmadığını gördü.

Şaşırdı Semyon, Mihail'e. Tabii, güzel kızlar diye düşündü: Kara gözlü, tombul, al yanaklıydılar, kürkleri ve başörtüleri güzeldi, ama Mihail'in onlara sanki tanıyormuş gibi bakmasını anlayamadı.

Semyon şaşırdı ve kadınla konuşup pazarlığa başladı. Anlaştılar, ölçü alındı. Aksak olanın ayağını dizinden tutup kaldırdı kadın ve şöyle dedi:

"İki ölçüyü de bundan alın; çarpık bacağına bir pabuç dikin, düz olanına üç. Ayakları aynıdır, tıpatıp aynı. İkizler."

Semyon ölçüyü aldı ve aksak kıza sordu:

"Bu ne zaman başına geldi? Ne kadar güzel bir kızsın. Doğuştan mı oldu?"

"Hayır, annesi ezdi."

Matryona da bunun hangi kadın olduğunu ve kimin çocuklarından bahsedildiğini öğrenmek istedi.

"Sen onların annesi değil misin?"

"Doğuştan anneleri değilim, üvey çocuklarım bunlar."

"Senin çocukların değil ama üzülüyorsun onlara!"

"Nasıl üzülmem, onları kendi göğsümde besledim. Benim kızım da vardı ama Tanrı aldı, benim bunlara acıdığım gibi ona acımadı."

"Kimin onlar peki?"

IX

"Bundan altı yıl önceydi," diye anlatmaya başladı kadın, "bir hafta içinde yetim kaldı bunlar: Babaları salı günü gömüldü, anneleri cuma günü öldü. Bu yavrucaklar babalarından üç gün sonra doğdu, anneleriyse bir gün bile yaşamadı. Ben o sırada kocamla köyle yaşıyordum. Komşuyduk, evlerimiz yanyanaydı. Onların babası olan köylü tek başına yaşardı, koruda çalışırdı. Üzerine bir ağaç devrilmiş, adamı boydan boya ezmiş, bütün içi dışına çıkmış. Tam kurtardıkları sırada ruhunu teslim etmiş Tanrı'ya, karısı da o hafta ikiz doğurmuş, işte bu kızları. Yoksulluk, yalnızlık, bir tek kadın vardı – yaşlı, genç, bir akrabası yoktu. Tek başına doğurdu, tek başına öldü.

"Ben sabah komşuyu görmeye gittim, kulübeye bir baktım, zavallı kadın kaskatı olmuş bile. Ölürken de bu kızı ezmiş. İşte bunu – ezmiş, ayağını sakatlamış. Herkes geldi, yıkadılar, sakladılar, mezar kazdılar, gömdüler. Hep iyi insanlar. İlk çocuğu sekiz hafta emzirdim. Onları vakti gelinceye kadar yanıma aldım. Köylüler toplandılar, düşündüler, düşündüler, nereye verelim onları diye ve bana şöyle dediler: 'Marya, sen, şimdilik kızları yanına al, bize de vakit ver, ne yapacağımızı düşünelim.' Bu arada ben bu sağlam olanı emziriyordum, ezileni de emzirmeye kalkmadım: Hayatta kalacakmış gibi gelmedi bana. Ama düşündüm kendi kendime, bu melek ruhlunun ne günahı var? Üzüldüm ona da. Emzirmeye başladım, hem kendi çocuğumu hem de bu ikisini emzirdim – üç çocuk emzirdim böyle! Gençtim, güçlüydüm, sütüm de bereketliydi. Tanrı ne süt verdiyse göğüslerime, hepsini içiyorlardı. İkisini emziriyordum bazen, üçüncü bekliyordu. Birini bırakıp üçüncüyü alıyordum. Tanrı emretti bunları emzirmemi, kendiminkini ikinci yılda toprağa verdim. Başka da çocuk vermedi Tanrı. Gelirim arttı. Şimdi burada değirmende, tüccarın yanında yaşıyoruz. Maaş çok, hayat iyi. Ama çocuk yok. Nasıl yaşayacaktım tek başına, bu çocuklar olmasa! Onları nasıl sevmem! Benim hayatta yegâne mutluluğum onlar!"

Tek eliyle sağlam kızı kendine çekti kadın, diğer eliyle de yanaklarından gözyaşlarını sildi.

Matryona iç çekip şöyle dedi:

"Anlaşılan, atasözünün hakkı varmış: Babasız, anasız yaşanır, ama Tanrı'sız yaşanmaz."

Aralarında böyle konuşup durdular, kadın gitmek üzere kalktı; ev sahibesi onu geçirirken Mihail'e dö-

nüp baktı. Mihail ellerini dizlerine koymuş, yukarıya bakarak oturmuş, gülümsüyordu.

X

Semyon onun yanına gitti: "Ne yapıyorsun sen, Mihail!" Mihail sedirden kalktı, işini bıraktı, önlüğünü çıkarttı, ev sahibiyle ev sahibesine eğilerek selam verdi ve şöyle dedi:

"Kusura bakmayın, ev sahiplerim. Tanrı beni affetti. Siz de affedin."

Karı koca Mihail'den bir ışık yükseldiğini gördüler. Semyon ayağa kalktı, Mihail'in önünde eğildi ve ona şöyle dedi:

"Mihail, görüyorum ki sen sıradan biri değilsin, seni tutamam ben ve sana soru da soramam. Bana bir tek şey söyle: Ben seni bulup eve getirdiğim zaman, neden asıktı suratın ve karım sana yemek teklif edince, ona gülümsedin ve bir anda daha aydınlık oldun? Sonra, neden adam sana çizme sipariş edince, bir kez daha gülümsedin ve o zamandan sonra daha da aydınlık oldun? Şimdi, kadın kızları getirince, sen üçüncü kez gülümsedin ve iyice aydınlandın. Söyle bana Mihail, neden senden böyle ışık geliyor ve neden üç kez gülümsedin?"

Mihail şöyle dedi:

"Işıklar içinde olmamın sebebi şu: Cezalandırılmıştım ve şimdi Tanrı beni affetti. Üç kez gülümsememin sebebi, Tanrı'nın üç emrini öğrenmiş olmaktı. Tanrı'nın emirlerini öğrendim; birinci emri, karın bana acıdığı zaman öğrendim ve o yüzden ilk kez gülümsedim. İkinci emri zengin adam çizme sipariş edince öğrendim ve bir daha gülümsedim ve şimdi

kızları görünce sonuncuyu, üçüncü emri öğrendim ve üçüncü kez gülümsedim."

Semyon şöyle dedi ona:

"Söyle bana Mihail, Tanrı seni neyle cezalandırdı ve Tanrı'nın benim bileceğim üç emri nedir?"

Mihail ona şöyle dedi:

"Tanrı beni ona itaatsizlik ettiğim için cezalandırdı. Ben gökte bir melektim ve Tanrı'nın emrini çiğnedim. Gökte bir melektim ve Efendimiz beni bir kadının ruhunu almaya gönderdi. Yeryüzüne uçtum, bir baktım: Yatakta bir kadın yatıyor – hasta bir kadın, ikiz doğurmuş, iki kız çocuğu doğurmuştu. Kızlar annelerinin yanında kıvranıyor ve anneleri onları göğsüne alamıyordu. Kadın beni gördü, Tanrı'nın beni canını almaya gönderdiğini anladı, ağladı ve şöyle dedi: 'Tanrı'nın meleği! Kocamı daha yeni gömdük, ormanda bir ağaç öldürdü onu. Kız kardeşim yok, halam, ninem, kimsem yok bu biçareleri büyütecek. Benim canımı alma, bırak çocuklarımı besleyeyim, emzireyim, yürür hale getireyim! Babasız çocuk olmaz, çocuk annesiz yaşayamaz!' Anneye hak verdim, bir kızı göğsüne koydum, diğerini de annenin eline verdim ve göğe, Tanrı'nın yanına çıktım. Tanrı'nın yanına uçup şöyle dedim: 'Yeni doğanların canını alamıyorum. Babayı ağaç öldürmüş, anne ikiz doğurmuş ve canını almayayım diye yalvarıyor; izin ver besleyeyim, emzireyim onları, diyor, yürüdüklerini göreyim. Çocuklar babasız olmaz, çocuklar annesiz yaşayamaz. Yeni anne olmuş kadının canını alamadım' dedim. Tanrı da şöyle dedi o zaman: 'Git, yeni anne olandan canını al ve üç emri öğren: İnsanlarda ne olduğunu öğreneceksin, insanlara neyin verilmediğini öğreneceksin ve insanların neyle

yaşadığını öğreneceksin. Öğrenince dönersin göğe.' Ben de yeryüzüne geri uçtum ve yeni doğuranın canını aldım. Çocuklar düştüler göğsünden. Ölü bedeni yatağa yığıldı, kızlardan birini ezdi o zaman, ayağını sakatladı. Köyün üstüne havalandım, ruhu Tanrı'ya götürmek istedim, ama rüzgâr sürükledi beni, kanatlarım ters döndü, ben düştüm ve ruh tek başına gitti Tanrı'ya, yeryüzüne düştüm, yola düştüm."

XI

Semyon'la Matryona kimi giydirip beslediklerini ve kimin yanlarında yaşadığını anladılar, korku ve mutluluktan ağladılar.

Ve şöyle dedi melek:

"Tarlada tek başıma ve çıplak kalmıştım. Daha önce insanca ihtiyaç nedir bilmiyordum, soğuğu bilmiyordum, açlığı bilmiyordum ve insan olmuştum. Acıktım, üşüdüm ve ne yapacağımı bilmiyordum. Bir de baktım – tarlada Tanrı için bir şapel yapılmış, Tanrı'nın şapeline gittim, ona saklanmak istedim. Şapel kilitle kapatılmıştı, içeri giremedim. Şapelin arkasına oturdum, rüzgârdan korunmaya çalıştım. Akşam oldu, acıkmıştım, yorulmuştum, hastalanmıştım. Birdenbire yolda birinin yürüdüğünü işittim, çizmelerini sallıyor, kendi kendine konuşuyordu. Önce ölümlü bir insanın insani yüzünü gördüm, sonra nasıl bir insan olduğunu gördüm ve bu yüz benim için korkutucu oldu, ondan çevirdim başını. Bu adamın kendi kendine konuştuğunu duydum, bedenini soğuktan ve kıştan korumakta, karısını ve çocuklarını beslemekte güçlük çektiğini duydum. 'Ben soğuktan ve açlıktan yakınıyorum,' diye düşündüm, 'ama

işte bir insan, tek düşündüğü kendisiyle karısını bir kürkle ısıtmak ve ekmekle doyurmak. Bana bir yardımı olmaz.' Adam beni gördü, suratını buruşturdu, tedirgin bir halde geçip gitti. Umutsuzluğa kapıldım. Sonra ansızın adamın geri geldiğini işittim. Baktım ama eski adamı göremedim: Onun yüzünde ölüm vardı, şimdi yüzü ansızın canlanmıştı, yüzünde Tanrı'yı tanıdım. Benim yanıma geldi, beni giydirdi, yanına aldı ve kendi evine götürdü. Onun evine girdim, karısı çıktı karşımıza ve konuşmaya başladı. Kadın adamdan daha korkunçtu – ağzından ölü bir ruh çıkıyordu, ölüm korkusuyla nefes alamadım bir süre. Sonra birdenbire kocası ona Tanrı'yı hatırlattı, kadın hemen değişti. Bize yemek verdiği zaman, o bana baktı, ben de ona baktım – onda artık ölüm yoktu, canlıydı ve ben onda Tanrı'yı gördüm.

Tanrı'nın ilk emrini hatırladım: 'İnsanlarda ne olduğunu öğreneceksin.' Ve insanlarda sevgi olduğunu öğrendim. Tanrı'nın bana vaat ettiklerini keşfettirmeye başlamasına sevinip ilk kez gülümsedim. Ama başka bir şey öğrenemedim. İnsanlara ne verildiğini ve insanların neyle yaşadığını öğrenemedim.

Sizin yanınızda yaşamaya başladım ve bir yıl geçirdim. Bir adam gelip bir yıl gidecek, bozulup sökülmeyecek bir çizme sipariş etti. Ona baktım ve birdenbire onun arkasında kendi arkadaşımı, ölüm meleğini gördüm. Benden başka kimse görmedi o meleği, ama onu tanıyordum ve güneş batmadan bu zengin adamın ruhunu alacağını anladım. 'Adam kendine bir yıl biçiyor, ama akşama kadar hayatta kalıp kalamayacağını bilmiyor' diye düşündüm. Tanrı'nın ikinci emrini hatırladım: 'İnsanlara ne verilmediğini öğreneceksin.'

İnsanlarda ne olduğunu öğrenmiştim. Bu kez insanlara ne verilmediğini öğrendim. İnsanlara kendi bedeni için gereken şeylerin bilgisi verilmemişti. İkinci kez gülümsedim. Melek dostumu gördüğüm ve Tanrı bana ikinci emri gösterdiği için sevinmiştim.

Ama her şeyi anlayamamıştım. İnsanların neyle yaşadığını anlayamamıştım. Yaşayıp bekledim Tanrı'nın bana son emri göstermesini. Altıncı yıl kadınla birlikte ikiz kızlar geldi ve kızları tanıdım, bu kızların nasıl hayatta kaldığını öğrendim. Öğrenince şöyle düşündüm: 'Anneleri çocuklar için yalvarmıştı, ben annelerine inandım – babasız, annesiz çocukların yaşayamayacağını düşündüm, ama yabancı bir kadın emzirdi, büyüttü onları.' Bir kadın başkasının çocuklarına acıyıp ağladığı zaman, onlarda yaşayan Tanrı'yı gördüm ve insanların neyle yaşadığını anladım. Tanrı'nın bana son emri de gösterdiğini ve beni affettiğini anladım ve de üçüncü kez gülümsedim."

XII

Ve meleğin bedeni ortaya çıktı ve baştan aşağı ışıkla kaplandı, ona gözle bakmak imkânsızdı; daha da yüksek sesle konuşuyordu, sanki ses ondan değil, göklerden geliyordu. Ve melek şöyle dedi:

"İnsanların kendileri için kaygı duyarak değil, sevgiyle yaşadığını anladım.

Anneye, çocuklarına yaşam için ne gerektiği bilgisi verilmemişti. Zengin adama onun kendisine ne gerektiği bilgisi verilmemişti. Hiçbir insana yaşarken çizmeye mi yoksa akşam ölünce terliğe mi ihtiyaç duyacağı bilgisi verilmemişti.

İnsan olunca kendi kendime düşündüklerim sayesinde hayatta kalmadım, oradan geçen insanda ve onun karısında sevgi olması ve bana acıyıp beni sevmeleri sayesinde hayatta kaldım. Yetimler onları düşünenler olduğu için hayatta kalmadı, yabancı bir kadının kalbinde sevgi olduğu ve o kadın acıyıp onları sevdiği için hayatta kaldı. İnsanlar kendi kendilerine bir şeyler buldukları için hayatta kalmaz, insanlarda sevgi olduğu için hayatta kalır.

Önce Tanrı'nın insanlara yaşamı verdiğini ve onların yaşamasını istediğini öğrendim; artık bir şeyi daha anlıyordum.

Tanrı'nın insanların birbirinden ayrı yaşamasını istemediğini ve bu yüzden de onlara her birinin neye ihtiyacı olduğunu göstermediğini, bir arada yaşamalarını istediğini, bu yüzden de onlara onların hepsine kendisi için ve herkes için gerekli olanı gösterdiğini anladım.

İnsanlar kendi kaygıları için hayatta olduklarını sanıyordu, oysa sadece sevgi sayesinde hayattaydılar, bunu anlamamıştım. Sevgiye ulaşan kişi Tanrı'ya ulaşır ve Tanrı onun içindedir, çünkü Tanrı sevgidir."

Ve melek Tanrı'yı övdü şarkısıyla ve sesiyle kulübe sarsıldı. Ve tavan ikiye ayrıldı ve yeryüzünden göğe doğru alev alev bir sütun yükseldi. Ve Semyon'la karısı ve çocukları yerlere kapandı. Ve meleğin sırtından kanatlar çıktı ve melek göğe yükseldi.

Semyon gözlerini açtığı zaman, kulübe eskisi gibiydi ve artık kulübede ailesinden başka kimse yoktu.

1881

İKİ KARDEŞ VE ALTINLAR

Çok eski zamanlarda Kudüs'ün yakınlarında iki kardeş yaşardı; büyüğünün adı Afanasi, küçüğün ise Yohan'dı. Şehre yakın bir dağda yaşar, insanlar ne verirse onunla geçinirlerdi. Kardeşler bütün günlerini çalışarak geçirirdi. Kendi işlerini değil yoksul insanların işini yaparlardı. Nerede zor bir iş varsa, nerede bir hasta, öksüz ve dul varsa kardeşler oraya gider, işlerini yapar ve bir karşılık almazlardı. Bütün bir haftayı böyle geçirirler, yalnızca cumartesi akşamları evlerine dönerlerdi. Pazar günleri evlerinde oturur, dualarını okur ve sohbet ederlerdi. Bir melek gelir onları kutsardı. Kardeşler uzun yıllar boyunca böyle yaşadılar ve melek her pazar gelip onları kutsadı.

Bir pazartesi günü kardeşler işe gittiklerinde, farklı yönlere ayrılmaları gerekti, büyük kardeş Afanasi, sevgili kardeşinden ayrıldığı için üzülmüştü; orada öylece durmuş kardeşinin arkasından bakıyordu. Yohan başını eğmiş dosdoğru gidiyor ve geriye hiç bakmıyordu. Ancak Yohan sanki bir şey görmüş gibi birden durdu ve o tarafa doğru bakmaya başladı. Baktığı şeye doğru yürüdü, sonra başka bir yöne doğru fırlayıp tepeye doğru koşmaya başladı, tepeye varınca da sanki vahşi bir hayvan onu kovalıyormuş gibi başka bir tarafa atıldı. Bunu gören Afanasi, kardeşini neyin ürküttüğünü görmek için oraya gitti. Yaklaşınca güneş ışığında bir şeyin parladığını gördü. Yaklaştı, otların üzerinde sanki özellikle bırakılmış altın yığını olduğunu gördü. Altını görünce ve kardeşinin fırlayıp kaçmasını anımsayınca daha da şaşırdı.

"Neyden böyle korktu ve neden kaçtı" diye düşündü. "Günah altında değil insandadır. Altınla kötülük de yapılabilir, iyilik de. Bu kadar altınla kaç öksüz ve dulun geçimi sağlanır, kaç yoksul giydirilir, kaç hasta tedavi edilir! Şimdi de insanlara yardım ediyoruz ama yaptığımız ancak gücümüze göre, bu altınla insanlara daha çok yardım edebiliriz." Afanasi böyle düşündü ve düşündüklerini kardeşine anlatmak istedi ama Yohan çoktan uzaklaşmıştı, diğer tepede bir keçi gibi zıplayarak koştuğunu gördü.

Afanasi gömleğini çıkardı, taşıyabileceği kadar altını doldurdu, sırtlayıp şehre doğru yola çıktı. Hana gelip altınları bıraktı ve geri kalanları almaya gitti. Altınların hepsini getirince tüccara uğradı, şehirden bir arazi aldı, taş ve kereste satın aldı, işçi tuttu ve üç tane ev yapmaya başladı. Afanasi şehirde üç ay kaldı, üç ev inşa etti; birisi dullar ve öksüzler için bakım evi, diğeri hasta ve güçsüzler için hastane, üçüncüsü de çilekeş ve yoksullar için dinlenme evi. Afanasi üç de namuslu ihtiyar buldu; birini bakım evinin, diğeri hastanenin, üçüncüsü de çilekeşler evinin başına geçirdi. Geriye hâlâ 3000 altını kalmıştı. Yoksullara dağıtmaları için her ihtiyara biner altın verdi. Yaptırdığı evler dolmaya ve halk da yaptırdıkları için Afanasi'ye övgüler yağdırmaya başladı. Afanasi bundan hoşlanıyor ve canı şehirden ayrılmak istemiyordu. Ancak kardeşini çok seviyordu, kendine bir kuruş bile almadan, geldiği günkü eski gömleğiyle kendi evine doğru yola çıktı.

Afanasi yaşadığı yere yaklaşırken "Kardeşim altınlardan kaçmakla doğru davranmadı. Benim yaptığım daha doğru değil mi" diye düşünüyordu.

Afanasi bunları düşünürken yolunun üstünde, onları kutsayan meleğin beklediğini ve kendisine kötü kötü baktığını gördü. Afanasi şaşırdı.

"Tanrım, ben ne yaptım ki?"

Melek yanıt verdi:

"Git buradan, sen kardeşinle yaşamaya layık değilsin. Kardeşinin kaçışı, senin altınla yaptıklarından çok daha değerli."

Afanasi ne kadar yoksul ve kimsesizi doyurduğunu, ne kadar öksüzü giydirdiğini anlatmaya başladı. Melek sözünü kesti:

"Seni ayartmak için altınları yoluna çıkaran şeytan öğretmiş sana bu sözleri."

Afanasi bunun üzerine elini vicdanına koyup düşünmeye başladı, yaptıklarını Tanrı için yapmamıştı, ağlamaya ve pişman olduğunu söylemeye başladı.

Melek yolundan çekilince, ağabeyini bekleyen Yohan ortaya çıktı. Afanasi o günden sonra önüne altın seren şeytana uymadı, Tanrı'ya ve insanlara hizmetin altınla değil emekle yapılacağını anladı.

Sonra da kardeşler eskisi gibi yaşamaya devam ettiler.

1885

İLYAS

Ufa eyaletinde İlyas adında bir Başkır yaşardı. İlyas'a babasından çok fazla bir şey kalmamıştı. Babası ölmeden bir yıl önce evlendirmişti onu. O zaman İlyas'ın yedi kısrağı, iki ineği ve yirmi koyunu vardı. Ancak İlyas becerikliydi ve günden güne mal varlığı-

nın üstüne koymaya başladı; karsıyla sabahtan akşama çalışıyor, herkesten önce kalkıyor, herkesten sonra yatıyordu, yıllar geçtikçe daha da zenginleşiyordu. İlyas böyle çalışarak otuz beş yıl yaşadı, büyük bir servete sahip oldu.

İlyas'ın iki yüz atı, yüz elli büyük baş hayvànı, bin iki yüz koyunu oldu. İşçileri sürülerini güdüyor, kadınlar kısrak ve inekleri sağıp kımız, yağ ve peynir yapıyordu. İlyas'ın her şeyi vardı; eyalette herkes onu kıskanıyordu. "Şanslı adam şu İlyas; her şeyi o kadar çok ki ölüm bile ona uğramaz" diyorlardı. Akıllı ve düzgün insanlar İlyas'la tanışmaya ve arkadaşlık kurmaya başladılar. Uzak yerlerden ona misafirliğe geliyorlardı. İlyas da herkesi kabul ediyor, yedirip içiriyordu. Kim gelirse gelsin kımız, çay, çorba ve kuzu eti veriliyordu. Misafir gelir gelmez hemen bir ya da iki koyun kesiliyordu, eğer misafir çoksa bir de kısrak kesiliyordu.

İlyas'ın iki oğlu bir de kızı vardı. İlyas oğullarını da kızını da evlendirdi. İlyas yoksulken oğulları da kendisiyle birlikte çalışıyor, atları ve koyunları güdüyorlardı, zengin olunca işleri ağırdan almaya başladılar hatta biri kendini içkiye verdi. Büyük oğlanı bir kavgada öldürdüler, küçük olanınsa karısı çok kibirli çıktı, babasını dinlememeye başladı, İlyas da onun evini ayırmak zorunda kaldı.

İlyas oğlunu ayırırken ona ev ve hayvan verdi, dolayısıyla İlyas'ın mal varlığı azaldı. Ayrıldıktan kısa bir süre sonra İlyas'ın koyunlarına bir hastalık geldi, çoğu öldü. Sonrasında kıtlık oldu, ekin hiç olmadı; kışın hayvanların çoğunu kesmek zorunda kaldılar. Derken en iyi damızlıklarını Kırgızlar çalıp götürdü ve İlyas'ın zenginliği erimeye başladı. Gittikçe fakir-

leşmeye başladı. Artık gücü de azalıyordu. İlyas yetmiş yaşına geldiğinde evdeki kürkleri, halıları, eyerleri, arabaları satmaya başladı; en sonunda da son hayvanlarını sattı, elinde hiçbir şey kalmadı. Elinde bir şey kalmadığını anlayınca, karısıyla birlikte yaşlılıklarında başkalarının verdikleriyle yaşamak zorunda kaldılar. İlyas'ın elinde kalan, üzerindeki elbise, kürkü, şapkası, çizmesi bir de yaşlı karısı Şam-şemagi kalmıştı. Ayrılan oğlu uzaklara taşınmıştı, kızı da ölmüştü. Yaşlılara yardım edecek kimseler yoktu.

Komşuları Muhammedşah yaşlılara acıdı. İyi bir insan olan Muhammedşah ne zengin ne de fakirdi, geçinip gidiyordu. İlyas'ın yaptığı iyilikleri anımsayınca, "Yaşlı eşini de al gel, bizde yaşarsın" dedi İlyas'a. "Yazın gücün el verdiğince bahçede çalışırsın, kışın hayvanları yemlersin, Şam-şemagi de kısrakları sağıp kımız yapar. İkinizi de yedirir içirir, giydiririm, neye ihtiyacınız olursa veririm." İlyas komşusuna teşekkür etti ve karısıyla birlikte Muhammedşah'ın yanında çalışmaya başladı. Önceleri zor geldi ama kısa sürede alıştılar ve orada yaşamaya, ellerinden geldiğince çalışmaya başladılar.

Ev sahibinin böyle insanları yanında tutmak işine geliyordu çünkü onlar da bir zamanlar her şeye sahiptiler, her şeyin düzenini biliyor, tembellik yapmıyor ve güçleri yettiğince çalışıyorlardı; Muhammedşah'ın üzüldüğü tek şey, bu insanların böyle kötü hallere düşmüş olmalarıydı.

Bir seferinde Muhammedşah'ın uzakta oturan dünürleri misafirliğe gelmişti. Molla da katılmıştı onlara. Muhammedşah bir koyun yakalayıp kesmelerini emretti. İlyas koyunu yüzdü, pişirdi ve misafirlere yolladı. Misafirler afiyetle yediler, çay içtiler ve kı-

mız içmeye başladılar. Misafirler ev sahibiyle halıların üstüne serilen kuştüyü yastıklarda oturuyorlar, kımız içiyorlar ve sohbet ediyorlardı. İşlere koşturan İlyas bir ara kapının yanından geçti. Onu gören Muhammedşah misafirine "Şimdi kapıdan geçen yaşlı adamı gördün mü" dedi.

"Gördüm, ne özelliği var ki?"

"Şöyle ki, bizim buraların en zengin adamıydı. Adı İlyas, belki duymuşsundur?"

"Nasıl duymam, görmesine görmedim ama şanını ta bizim oralardan duydum."

"Şimdi elinde avucunda bir şey kalmadı, yanımda çalışıyor, karısı da kısraklarımı sağıyor."

Misafir şaşırdı, dilini şaklattı, başını salladı.

"Evet, şans, bir tekerlek gibi, kimini yukarı çıkarıyor, kimini de aşağı indiriyor. Eskiyi özlüyor olmalı" dedi.

"Kim bilir, sakin sakin yaşıyor ve iyi çalışıyor."

"Onunla konuşabilir miyim" dedi misafir. "Hayatını sormak isterdim."

"Tabii ki olur!" dedi ev sahibi ve dışarıya bağırdı:

"*Babay* (Başkırca, 'dede' demektir) içeri gel, kımız iç, karını da çağır."

İlyas karısıyla birlikte geldi. Misafirlere ve ev sahibine selam verdi, duasını okuyup kapının hemen yanına oturdu, karısı da perdenin arkasına geçti ve ev sahibesinin yanına oturdu.

İlyas'a bir tas kımız verdiler. İlyas eğilerek bir daha selam verip birazcık içtikten sonra tası bıraktı.

"Ee dede, bizi görünce eski hayatını anımsayıp üzülüyorsundur herhalde" dedi misafir. "Bir zamanlar çok şanslıyken şimdiki haline yanıyorsundur?"

İlyas gülümsedi ve yanıt verdi.

"Şanslı mıyım şanssız mı, ne desem inanmazsın; sen en iyisi benim hanıma sor, kadındır, yüreğinde ne varsa dilindedir, sana bu konudaki doğruyu söyler."

Misafir perdeye dönerek sordu:

"Ee, nineciğim, söyle bakalım, eski halinize nasıl bakıyordun, şimdiki halinize ne diyorsun?"

Şam-şemagi de perdenin ardından yanıtladı:

"Şöyle bakıyorum, biz kocamla elli yıl birlikte yaşadık, mutluluğu aradık ama bulamadık ama şimdi, elimizde bir şey kalmayınca, başkasının yanında çalışırken bu iki yıldır gerçek mutluluğu bulduk, başka bir şeye de ihtiyacımız yok."

Misafir şaşırdı, ev sahibi de o kadar şaşırdı ki yerinden kalkıp yaşlı kadını görmek için perdeyi açtı. Yaşlı kadın ellerini kavuşturmuş duruyor, gülümseyerek kocasına bakıyordu, kocası da gülümsüyordu. Yaşlı kadın konuşmasına devam etti:

"Doğru söylüyorum, şaka yapmıyorum; bir ömür mutluluğu aradık, zenginken hiç bulamadık, şimdi elimizde avucumuzda bir şey kalmayıp başkasının yanında yaşamaya başlayınca öyle bir mutluluk bulduk ki, daha iyisi olmaz."

"Nasıl bir şey bu mutluluğunuz?"

"Şöyle; zenginken bir an bile boş zamanımız yoktu, ne konuşmaya, ne yüreğini dinlemeye ne de dua etmeye. Ne çok işimiz vardı! Misafirler geldiğinde onlara ne ikram edileceğimiz ve bizi hor görmesinler diye ne hediye vereceğimiz kaygısını düşerdik. Misafirler gittiğinde ise yan gelip yatmanın, yiyip içmenin keyfini çıkaran çalışanlarla uğraşıyor, elimizdekilerin boşa gitmemesine çalışıyor ve günaha giriyorduk. Kâh kurdun bir tayı ya da danayı kapmamasına, kâh hırsızların sürüyü alıp götürmemesine çalışıyorduk.

Yatağa yattığımızda koyunların kuzuları ezeceği aklımıza gelir, uyuyamazdık. Gece kalkıp her birine ayrı bakardık, rahatlayınca başka bir dert başlardı; kışa yeterince yem hazırlamak. Üstelik kocamla her an tartışırdık. O bana, şöyle yap derd, ben ona tam tersini; birbirimize bağırıp günaha girerdik. İşte böyle geçti günlerimiz, bir dertten kurtulup diğeriyle uğraşarak, yani biz gün yüzü görmedik."

"Peki ya şimdi?"

"Şimdi kocamla kalkıyoruz, birbirimize sevgiyle konuşuyoruz, ne tartışacak ne de dert edecek bir şeyimiz var. Tek derdimiz ev sahibimize hizmet etmek. Gücümüz yettiğince, ev sahibimizin zarar etmesin, kârı olsun diye canı gönülden çalışıyoruz. İşten geliyoruz; yemeğimiz hazır, akşam yine öyle, kımız da var. Soğuk olduğunda tezek var, kürkümüz var. Konuşmak için de ruhumuzu düşünmek için de dua etmek için de bol bol zamanımız var. Mutluluğu elli yıl aradık ama ancak şimdi bulduk."

Misafirler güldüler.

Bunun üzerine İlyas şöyle dedi:

"Gülmeyin, kardeşler, bu şaka değil hayatın ta kendisi. Karımla ben aptaldık, varımızı yoğumuzu kaybettik diye ağlıyorduk ama şimdi Tanrı bize gerçeği gösterdi; gönül eğlendirmek için değil sizin iyiliğiniz için anlattık bunları."

Molla da araya girdi:

"Çok doğru sözler, İlyas doğru söylüyor, bunlar Kutsal Kitap'ta da var."

Misafirler gülmeyi kesip düşünmeye başladılar.

1885

SEVGİ NEREDEYSE TANRI ORADADIR

Ayakkabıcı Martın Avdeiç şehirde yaşardı. Tek penceresi olan tek göz bir bodrumda yaşardı. Penceresi sokağa bakardı. Pencereden insanların gelip geçişi görülürdü; yalnızca ayakkabıları görünse de Martın Avdeiç ayakkabılarından onları tanırdı. Elinden geçmeyen tek bir ayakkabı bile yoktu. Kimine taban dikmiş, kimine yama yapmış, kimine yeni konç dikmişti. Pencereden yaptığı işleri görürdü. Çok işi vardı çünkü Avdeiç, sağlam mal kullanır, fazla para istemez ve sözünü tutardı. Zamanında verebilecekse işi alır, kimseyi aldatmaz, olmayacağını baştan söylerdi. Herkes de Avdeiç'i tanır, dolayısıyla işleri yolunda giderdi. Avdeiç her zaman iyi bir insandı ama yaşlanmaya başladığında manevi dünyasını daha çok düşünmeye, Tanrı'ya daha çok yakınlaşmaya başladı. Karısı, Martın daha başkasının yanında çalışırken ölmüştü. Geriye üç yaşında bir oğlu kaldı. Diğer çocukları uzun yaşamamıştı. Martın önce, çocuğu köye kardeşinin yanına yollamayı düşündü ama sonra "Başkasının yanında benim Kapitoşka'ya yazık olur, yanımda kalsın" diye karar verdi. Martın kaldığı yerden ayrılıp oğluyla ayrı bir evde yaşamaya başladı. Ne var ki Tanrı, Avdeiç'e çocuktan yana şans

vermemişti. Çocuk büyüyüp babasına yardım edecek çağa, babasının keyif alacağı yaşa gelince hastalanıp yatağa düştü, bir hafta ateşlerde yandı ve öldü.

Martın oğlunu gömünce büyük bir umutsuzluğa düştü. Öyle bir umutsuzluk ki Tanrı'ya gönül koymaya başladı. Öyle bir hüzne kapıldı ki hemen her gün Tanrı'dan canını almasını diledi, kendisini değil sevgili oğlunu aldığı için Tanrı'ya söylenmeye başladı. Avdeiç kiliseye gitmeyi de bıraktı. Bir keresinde, sekiz yıldır çilekeşlik yapıp her yanı dolaşan yaşlı bir hemşerisi, Hamsin yortusundan sonra yanına geldi. Onunla konuşurken Avdeiç derdinden şikâyet etmeye başladı.

"Yaşamaya da isteğim yok. Tek isteğim ölmek. Tanrı'dan tek dileğim bu. Umutsuz biri olup çıktım."

Yaşlı adam şöyle dedi:

"Doğru konuşmuyorsun Martın, Tanrı'nın iradesini yargılamak bize düşmez. Bizim aklımız değil, Tanrı'nın mahkemesidir geçerli olan. Tanrı oğluna ölmeyi, sana da yaşamayı yazmış. Demek ki böylesi daha iyi. Oysa sen mutlu bir şekilde yaşamak istediğin için üzgünsün."

"Başka ne için yaşanır ki?"

"Tanrı için yaşamak gerek Martın. Sana hayatı veren O'dur, O'nun için yaşamak gerek. O'nun için yaşamaya başladığında ruhundaki sıkıntı da kaybolacak ve yaşamak sana daha rahat gelecek."

Martın bir süre düşündü.

"Tanrı için yaşamak nasıl bir şey" diye sordu.

"Tanrı için nasıl yaşanacağını İsa, bize göstermiştir" dedi yaşlı adam. "Okuma yazman var mı? İncil'i oku, Tanrı için yaşamayı öğrenirsin. Her şey var orada."

Bu sözler Avdeiç'in yüreğine işledi. Hemen o gün gidip kendine iri harfli bir Yeni Ahit aldı ve okumaya başladı.

Avdeiç yalnızca bayramlarda okumayı düşünmüştü ama eline alınca ruhu o denli huzur buldu ki her gün okumaya başladı. Kendini okumaya öyle veriyordu ki lambadaki gazyağı bitiyor ama okumanın zevkinden kitabı bir türlü bırakmak istemiyordu. Böylece Avdeiç her gece okumaya başladı. Okudukça Tanrı'nın ondan ne istediğini, O'nun için yaşamanın ne demek olduğunu daha açık biçimde anlıyor, rahatlıyor ve huzur buluyordu. Eskiden yatağına yattığında oğlu aklına geliyor ve ah çekip üzülüyor, kendini kahrediyordu ama şimdi yalnızca "Tanrım şükürler olsun sana, her şey senin iradendedir" demesi huzur bulmasına yetiyordu. O zamandan sonra Avdeiç'in yaşamı tamamen değişti. Eskiden, bayramlarda, çay içmeye meyhaneye uğradığı olur, bir iki kadeh de votkaya hayır demezdi. Tanıdık biriyle içerdi, sarhoş olmazdı ama meyhaneden çakırkeyif çıkar boş boş konuşur; karşısındakine bağırır, çağırırdı. Şimdi bunlar da kalmamıştı. Hayatına sakinlik ve huzur gelmişti. İşinin başına sabahtan oturuyor, çalışabildiğince çalışıyor, sonra lambayı indirip masanın üstüne koyuyor, kitabı raftan alıp okumaya başlıyordu. Okudukça daha çok anlıyor ve ruhu huzura kavuşuyor, her şey gün ışığındaymış gibi anlaşılır oluyordu.

Bir keresinde gece geç vakte kadar okudu. Luka İncilini okuyordu. Altıncı babı okudu:

"Bir yanağına vurana öbürünü de uzat ve senin abanı alandan gömleğini de esirgeme. Senden her isteyene ver ve senin eşyanı alandan geri isteme.

İnsanların size ne yapmalarını istiyorsanız, siz de onlara öyle yapın."[1]

Okumaya devam etti:

"Niçin beni: Rab, Rab, diye çağırıyorsunuz da, size söylediğim şeyleri yapmıyorsunuz? Bana gelen, sözlerimi işiten ve onları yapan her kişinin kime benzediğini size göstereyim. O, ev yapan bir adama benzer ki, kazıp derine indi ve temeli bir kaya üzerine kurdu; sel geldiği zaman, ırmak o eve saldırdı ve onu sarsamadı; çünkü bina taş üstüne inşa edilmişti. Fakat işiten ve yapmayan, kumun üzerine temelsiz ev bina eden adama benzer; ırmak o eve saldırdı ve hemen çöktü; o evin yıkımı büyük oldu."[2]

Bu sözleri okuyunca yüreği huzur doldu. Gözlüğünü çıkardı, kitabı kapattı, dirseğini masaya dayayıp düşünmeye başladı. Bu sözlerin ışığında hayatını gözden geçirmeye koyuldu. Şöyle düşünüyordu:

"Benim evim taş üstünde mi yoksa kum üstünde mi? Taş üstündeymiş gibi sanki. Yalnız oturmam da iyi, Tanrı'nın emrettiklerini yapmış gibiyim ama dağılırsam yine günaha girerim. Aynı şekilde devam etmeliyim. Böyle çok huzurlu. Tanrım yardım et bana."

Yatıp uyumak istedi ama kitaptan ayrılamadı. Yedinci babı da okudu. Yüzbaşı hakkındaki kısmı okudu, dulun oğlunu anlatan kısmı okudu, Yahya'nın öğrencilerine verdiği yanıtı okudu ve zengin

---

[1] Luka 6:29-31.

[2] Luka 6:46-49.

bir Ferisî'nin İsa'yı yemeğe çağırdığı bölüme geldi. Günahkâr bir kadının onun ayaklarını yağla sildiğini, gözyaşlarıyla yıkadığını ve İsa'nın onun günahlarının bağışlandığını söylemesini okudu. Kırk dördüncü ayete kadar geldi ve okumaya devam etti:

> "Ve kadına dönerek Simun'a şöyle dedi: Bu kadını görüyor musun? Senin evine girdim, ayaklarım için bana su vermedin; fakat o benim ayaklarımı gözyaşları ile ıslattı, saçları ile sildi. Sen bana bir öpüş vermedin; fakat o, geldiğinden beri ayaklarımı durmadan öptü. Saçlarımı zeytinyağı ile meshetmedin; fakat o, ayaklarımı değerli yağ ile meshetti."[1]

Bu ayetleri okuyunca düşünmeye başladı; "Ayaklarım için su vermedin, beni öpmedin, saçlarımı yağla meshetmedin..."

Avdeiç gözlüğünü çıkardı, kitabı bıraktı ve yeniden düşüncelere daldı.

"Belli ki ben de Ferisî gibiydim. Yalnızca kendimi düşünüyordum. Ne olursa olsun, sıcakta da soğukta da çayımı içeyim diye düşündüm, misafirim hiç aklıma gelmedi. Kendimi düşündüm ama misafirimi asla. Peki misafir kim? Tanrı'nın kendisi. Bana gelseydi ben öyle mi davranırdım?"

İki koluna dayanıp duran Avdeyiç farkında olmadan uyuyakaldı.

"Martın!" diye bir ses duydu tam kulağının dibinde.

İrkilen Martın sordu:

---

[1] Luka 7:44.

"Kim var orada?"

Döndü, kapıya baktı, kimse yoktu. Yeniden daldı uykuya. Ancak bu kez daha açık seçik işitti:

"Martın, hey Martın! Yarın sokağa bak, geleceğim."

Martın kendine geldi, masadan kalktı, gözlerini ovuşturdu. Bunları rüyada mı yoksa gerçekten mi duyduğunu bilmiyordu. Lambayı söndürüp yattı.

Sabahleyin şafakla birlikte kalktı, Tanrı'ya şükürler edip sobayı yaktı, sobaya çorba ve lapa koydu, semaverin altını yaktı, önlüğünü takıp pencerenin önünde çalışmaya başladı. Avdeiç bir yandan çalışıyor, bir yandan da dün olanları düşünüyordu. Kâh bana öyle geldi, diyor kâh sesi gerçekten duydum diyordu. "Ne diye düşünüyorum ki, oldu işte bu" dedi sonunda.

Martın pencerenin önünde oturuyor çalışmaktan çok dışarıya bakıyordu, tanımadığı bir ayakkabı görünce eğiliyor ve ayakkabı sahibinin yüzünü görmeye çalışıyordu. Yeni çarıklarıyla kapıcı geçti, sucu geçti, sonra elinde kürek, yamalı eski çarıklarıyla Nikolay döneminden kalma yaşlı bir asker geçti. Avdeiç onu çarıklarından tanıdı. Yaşlı adamın adı Stepanıç'dı, komşu tüccarın yanında sevabına kalıyordu. İşi kapıcıya yardım etmekti. Stepanıç, Avdeiç'in karşısında durup karları kürümeye başladı. Avdeiç ona bakıp yeniden işine döndü.

"Anlaşılan yaşlılıktan aptallaştım" diyerek kendi kendine güldü. "Stepanıç karları kürüyor, bense İsa'nın bana geldiğini düşünüyorum. İyice kafayı yedin, yaşlı sersem."

Ancak on ilmek atmamıştı ki yeniden pencereye döndü. Küreğini duvara yaslayan Stepanıç ısınıyor mu, dinleniyor mu belli değildi.

"Yaşlı adam, yorgun, belli ki kar küremeye gücü yetmiyor" diye düşündü Avdeiç. "Ona çay versem mi, semaver de hazır." Elindeki bizi batıran Avdeiç kalktı, semaveri masaya getirdi bardakları çıkardı ve pencereyi tıklattı. Stepanıç dönüp pencereye yaklaştı. Avdeiç içeri gelmesini işaret edip kapıyı açmaya gitti.

"Gel, biraz ısın, donmuşsun" dedi.

"Tanrı yardımcın olsun, kemiklerim sızlıyordu" dedi Stepanıç.

Stepanıç içeri girdi, üzerindeki karları silkeledi, yerleri kirletmemek için ayaklarını silkelemeye çalışırken sallandı.

"Uğraşma. Sonra silerim, bizim işimiz böyle, geç otur, çayını iç" dedi Avdeiç.

Avdeiç iki bardak çay doldurdu, birini misafirine verdi ve kendisi de çayını tabağına döküp üflemeye başladı.

Stepanıç çayını içti, bardağını ters kapattı ve üzerine de ısırdığı şeker parçasını bıraktı, teşekkür etmeye başladı ama bir çay daha istediği belli oluyordu.

"Bir daha iç" dedi Avdeiç ve hem misafirine hem de kendine doldurdu.

Avdeiç çayını içiyordu ama gözü hep dışarıdaydı.

"Birini mi bekliyorsun" diye sordu misafiri.

"Birini mi? Kimi beklediğimi söylemek kolay değil; bekliyor gibiyim, yüreğime düştü bir kere. Rüyamı gördüm, onu da bilmem. Şöyle diyeyim, sana birader, dün İsa babamızı okuyordum İncil'de, nasıl acı çektiğini ve neler yaptığını. Duymuşsundur sen de?"

"Duymam mı," diye yanıtladı Stepanıç, "okuma yazmamız olmasa da duyduk."

"İşte dünyadaki işlerini okuyordum, Ferisî'nin birine gidişini, onun doğru dürüst karşılamadığını. İşte bunları okudum, birader, sonra da oturup düşünmeye başladım; nasıl olur da İsa efendimizi öyle karşılarlar, diye. Böyle düşünürken uyuyakalmışım. Uyuklarken, birader, birisinin adımla beni çağırdığını duydum; kalktım, evet bir ses vardı, bekle, yarın geleceğim, diyordu. Hem de iki kere. İşte, ister inan ister inanma, rüya mı gördüm yoksa kendi kendime mi uydurdum, bilmem ama işte şimdi Babamız'ı bekliyorum."

Stepanıç başını salladı ama bir şey söylemedi, bardağını bitirince yan koydu ama Avdeiç bardağı kaldırıp yeniden doldurdu.

"İç, afiyet olsun. Şöyle düşünüyorum; İsa Babamız, dünyadayken hiç kimseyle kötü olmamış, hep sade insanların yanında olmuş. Hep sade olmuş, öğrencilerini de bizim gibi çalışan ve günahkâr insanlardan seçmiş. Yükselenin aslında düştüğünü, düşenin ise yükseldiğini söylüyor. Siz, diyor, bana Tanrı diyorsunuz ama ben sizin ayaklarınızı yıkıyorum. Kim baş olmak isterse, herkesin hizmetçisi olmalı. Çünkü diyor, alttakiler, uysallar, boyun eğenler, şükredenler kutsanmıştır."

Stepanıç çayını içmeyi unuttu, yaşlıydı ve sulu gözlü. Oturmuş dinliyor ve gözünden yaşlar yüzüne süzülüyordu.

"Haydi, bir tane daha iç" dedi Avdeiç. Ancak Stepanıç haç çıkardı, teşekkür etti, bardağı eliyle itip kalktı.

"Teşekkür ederim, Martın Avdeiç, ikramın ve sözlerinle hem ruhumu hem de bedenimi ısıttın."

"Ne demek, her zaman gel, başım üstüne" dedi Avdeiç.

Stepanıç çıktı, Martın son çayını doldurup içti, masayı toplayıp yeniden işinin başına geçti. Elindeki ayakkabının arkasını dikiyordu, hem dikiyor hem de pencereden bakıyordu; İsa'yı bekliyor ve onun işlerini düşünüyordu. İsa'nın söyledikleri aklından çıkmıyordu.

İki asker geçti, birinin ayağında devlet malı çizmeler, diğerinde kendi çizmeleri. Sonra yandaki evden beyin biri temiz ayakkabılarıyla geçti, elinde sepetiyle ekmekçi de geçti. Hepsi de önünden geçip gittiler; sonra bir kadın göründü pencerenin önünde, ayaklarında yün çoraplar ve köylü ayakkabılarıyla. Pencerenin önünden geçip duvarın dibinde durdu. Avdeiç pencereden ona baktı; yabancıydı, üstü başı kötüydü, kucağında bir bebek vardı, rüzgâra sırtını vermiş, bebeğin üstünü örtmeye çalışıyordu ama örtecek bir şey yoktu. Kadının üstündekiler yazlıktı ve üstelik çok kötüydü. Avdeiç çocuğun ağladığını duydu, kadın sakinleştirmeye çalışıyor ama yapamıyordu. Avdeiç yerinden kalkıp kapıya çıktı ve merdivenden kadına seslendi:

"Kızım! Hey, kızım!" -Kadın dönüp baktı.– "Soğukta bebekle ne diye duruyorsun? İçeri gel, sıcakta daha iyi bakarsın. Buraya gel."

Kadın şaşırdı. Çağıran kişinin önlüklü, gözlüklü yaşlı biri olduğunu görünce ona doğru yürüdü.

Merdivenden inip içeri girdiler, yaşlı adam kadına yatağı gösterdi.

"Şuraya, şuraya otur canım, sobaya yakın, ısınırsın, bebeğini de doyurursun."

"Memelerimde süt yok ki, kendim sabahtan beri ağzıma bir lokma koymadım" dedi kadın ama yine de bebeği memesine yapıştırdı.

Avdeiç başını sallayarak masaya gitti, ekmek, tabak aldı, sobanın altını açıp tabağa çorba doldurdu, lapa tenceresini çıkardı ama henüz pişmemişti, hepsini masaya koydu. Askıdan havluyu alıp masaya bıraktı.

"Otur ye, kızım, ben bebeğe bakarım, benim de çocuklarım vardı, oyalamayı beceririm."

Kadın haç çıkarıp masaya oturdu ve yemeye başladı, Avdeiç de yatağa bebeğin yanına oturdu. Dudaklarıyla sesler çıkarmaya çalıştı ama dişleri olmadığından doğru dürüst ses çıkaramıyordu. Bebek hep ağlıyordu. Oyalansın diye emzik yerine parmağını uzattı ama çocuk hep ağzını kaçırdı, parmağı kapkaraydı üstelik boyalıydı. Bebek parmağa bakmaya başladı, sustu ve sonra birden gülmeye başladı. Avdeiç'in de hoşuna gitti. Kadın bu arada hem yiyor hem de kim olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini anlatıyordu.

"Asker karısıyım, kocamı sekiz ay oldu, uzak bir yere yolladılar. Ne ses var ne de haber. Aşçılık yapıyordum, orada doğurdum. Çocuk olunca beni istemediler. Üç aydır yersiz yurtsuzum. Elimde avucumda ne varsa bitirdim. Süt annesi olmak istedim, zayıfsın deyip almıyorlar. Tüccarın karısına gittim, bizim nine oradaydı, yanına almaya söz vermişti. Ancak öbür hafta gelmemi söyledi. Evim uzakta. Dondum, bebeği de mahvettim. Şansıma ev sahibesi, İsa aşkına acıyor bize. Yoksa ne yapardım bilmem."

Avdeiç iç çekti.

"Kışlık elbisen yok mu?"

"Ah, anam babam olsa iyiydi. Daha dün son başörtümü yirmi kapiğe rehin bıraktım."

Kadın yatağa gelip bebeği aldı, Avdeiç dolaba gidip karıştırdı ve eski bir kabanla döndü.

"Al," dedi, "kötü ama çocuğu sarmaya işe yarar."

Kadın bir kabana bir adama baktı, aldı ve ağlamaya başladı. Avdeiç de sırtını dönüp yatağın altına uzandı, oradan bir sandık çıkardı, karıştırdı ve yeniden kadının karşısına oturdu.

"Tanrı seni korusun, dedeciğim, belli ki senin pencerene beni o yolladı. Yoksa bebeğim donar kalırdı. Çıktığımda hava sıcaktı ama şimdi hava iyice ayaza sardı. Demek ki Tanrı seni pencereye baktırıp bana acımanı sağladı."

Avdeiç gülümsedi.

"Öyle olmasına öyle. Kızım, pencereye boşa bakmıyordum."

Martın, asker karısına gördüğü rüyayı ve bugün ona Tanrı'nın geleceğini söyleyen sesi nasıl duyduğunu anlattı.

"Her şey olabilir" dedi kadın ve kalktı, kabanı alıp bebeğe sardı ve Avdeiç'e eğilip selam vererek teşekkür etmeye başladı.

"Tanrı aşkına al" dedi Avdeiç yirmi kapik vererek. "Başörtüsü alırsın."

Kadın haç çıkardı, Avdeiç de aynısını yapıp kadını geçirdi.

Kadın gitti, Avdeiç çorbasını içip ortalığı topladı ve çalışmaya oturdu. Bir yandan çalışıyor bir yandan da gözünü pencereden alamıyordu, hava kararmaya başlamasına karşın gelen gidenlere bakıyordu. Tanıdıklar da geçiyor, yabancılar da geçiyordu, öyle özel biri yoktu.

Birden Andreiç tam pencerenin önünde yaşlı bir kadının durduğunu elma satmaya çalıştığını gördü. Sepetinde az kalmıştı, belli ki çoğunu satmıştı, omzunda tahta parçası dolu bir çuval vardı. Anlaşı-

lan inşaatın birinden toplamış evine götürüyordu. Omzunu ağrıttığın çuvalı diğer omzuna atmak istedi, çuvalı yere indirdi, elma sepetini kaldırımın kenarına koydu ve çuvalı sarsıp tahta parçalarını yerleştirmeye koyuldu. Çuvalı sarsarken nereden çıktığı belli olmayan yırtık şapkalı bir çocuk sepeti alıp kaçmak istedi ama yaşlı kadın fark etti ve çocuğun kolundan yakaladı. Çocuk debelenip kurtulmaya çalışıyordu ama kadın iki eliyle yakalamış, şapkasını düşürmüş ve saçına yapışmıştı. Çocuk bağırıyor, kadın küfrediyordu. Avdeiç elindeki bizi yere fırlatıp kapıya fırladı, merdivende takılınca gözlüğünü düşürdü. Sokağa çıktı; yaşlı kadın çocuğu saçlarından çekip küfrediyor, polise götürmeye çalışıyordu, çocuk ise çırpınıyor elinden kurtulmaya çabalıyordu.

"Almadım ki, ne diye vuruyorsun, bırak beni."

Avdeiç onları ayırmaya çalıştı, çocuğu çekip aldı.

"Bırak onu, nine, affet, Tanrı aşkına!"

"Onu öyle affederim ki bir daha başkasının malına el uzatamaz. Polise vereceğim onu."

Avdeiç kadını razı etmeye çalışıyordu.

"Bırak gitsin, bir daha yapmaz. Sen de bir daha yapma, gördüm senin aldığını."

Çocuk ağmaya, bırakmaları için yalvarmaya başladı.

"Tamam, işte böyle. Al sana bir elma."

Avdeyiç sepetten bir elma alıp çocuğa verdi.

"Parasını veririm, merak etme" dedi kadına.

"Bu alçaklara cesaret veriyorsun. Onu öyle yapmalı ki bir hafta kıçının üstüne oturamasın."

"Ah, anacığım, ah" dedi Avdeiç. "Bize göre öyle de, Tanrı'ya göre öyle değil. Bir elma için onu kırbaç-

lamak gerekiyorsa bizim günahlarımız için ne yapılmaz ki?"

Kadın sustu.

Avdeiç kadına, çok borcu olan kölesini bağışlayan adamın hikâyesini, borçlu olanın gidip kendisine borcu olanı boğmaya çalıştığını anlatmaya başladı. Kadın dinliyordu, çocuk da durmuş, anlaşılan kulak kabartmıştı.

"Tanrı affetmemizi emretti, yoksa biz de affedilmeyiz. Herkes affedilmeyi hak eder yoksa başımıza neler gelir?"

Kadın başını sallayıp iç çekti.

"İşte böyle diye diye bunları şımartıyorsunuz."

"Biz yaşlılara onları eğitmek düşer" dedi Avdeiç.

"Ben de onu söylüyorum ya. Benim yedi çocuğum vardı, yalnızca bir kızım kaldı.

Yaşlı kadın kızıyla nerede ve nasıl yaşadığını, kaç torunu olduğunu anlatmaya başladı.

"İşte böyle, benim ne gücüm var ki, hâlâ koşturuyorum. Torunlarıma acıyorum, hepsi de birbirinden güzel; hiç kimse beni onlar gibi karşılamadı şimdiye kadar. Aksütka kimseye gitmez ama bana gelince; Nineciğim, canım ninem..."

Yaşlı kadın iyice yumuşadı.

"Çocuk işi işte, haydi git bakalım" dedi yaşlı kadın elmasını alan çocuğa.

Yaşlı kadın çuvalını sırtına almak isterken çocuk ona, "Ver nine ben götüreyim, benim yolumun üstü" dedi. Kadın başını sallayıp çuvalı çocuğun sırtına vurdu.

Yan yana yürümeye başladılar. Yaşlı kadın Avdeiç'ten elmanın parasını istemeyi unuttu. Avdeiç öylece durup onların konuşarak gidişlerini izledi.

Onları yolculayan Avdeiç kendi yerine döndü, merdivende gözlüğünü buldu, kırılmamıştı, yerden bizini alıp çalışmaya oturdu. Biraz çalıştı, hava da kararmış artık gözü tam görmüyordu; dışarıda fenerçinin fenerleri yakmaya gittiğini gördü. "Evet, lambayı yakma vakti gelmiş" diye düşündü, lambaya gazyağı doldurdu, yakıp yerine astı ve yeniden işinin başına geçti. Çizmenin birini bitirdi; elinde evirdi çevirdi, beğenmişti. Aletlerini topladı, kırıntıları süpürdü, fırçasını, bizlerini, ipliklerini topladı, lambayı alıp masanın üstüne koydu ve raftan İncil'e uzandı. Bir parça deriyle belledi̇ği dün akşam kaldığı yeri açmak istedi ama başka bir bölüm açıldı. İncili açar açmaz dün akşamki rüyasını anımsadı. Anımsayınca da sanki içeride birisi kımıldıyormuş, arkasında hareket ediyormuş gibi geldi. Avdeyiç dönüp baktı; karanlıkta bir sürü insan duruyordu, ama kim olduklarını seçemiyordu. Bir ses kulağına fısıldıyordu:

"Martın! Ay, Martın! Beni tanıyamadın mı?"

"Kimi" diye sordu Avdeiç.

"Beni" dedi ses. "Bu, benim."

Karanlık köşeden çıkan Stepanıç gülümsüyordu ve birden bir bulut gibi dağılıp kayboldu.

"Bu da benim" dedi ses.

Karanlık köşeden kucağında bir çocukla bir kadın çıktı; kadın gülümsüyordu, çocuk da gülümsüyordu, sonra ikisi de kayboldu...

"Bu da benim" dedi ses.

Yaşlı kadın ve elinde elmayla çocuk çıktı, ikisi de gülümsüyordu, sonra ikisi de kayboldu.

Avdeiç'in yüreği huzur doldu, haç çıkardı, gözlüğünü takıp açılan yerden İncil'i okumaya başladı:

"Zira aç idim, bana yiyecek verdiniz; susamıştım, bana içecek verdiniz; yabancı idim, beni içeri aldınız."[1]

Daha sonra şunlar yazılıydı:

"Mademki bu kardeşlerimden, şu en küçüklerinden birine yaptınız, bana yapmış oldunuz."[2]

Avdeiç rüyasının yalan çıkmadığını, Kurtarıcı İsa'nın o gün ona geldiğini ve kendisini kabul ettiğini anladı.

1885

KÜÇÜK KIZLAR YAŞLILARDAN DAHA AKILLI

Paskalya öncesiydi. Kızaklar artık kaldırılmıştı. Kar yalnızca avlularda kalmıştı, bütün köyün sokaklarından derecikler akıyordu. İki evin arasındaki gübre çukuru suyla dolmuştu. Farklı evlerden iki küçük kız bu suyun başına gelmişti. Kızlardan biri daha büyüktü. Anneleri iki kıza da yeni elbiselerini giydirmişlerdi. Küçük olanın elbisesi mavi, büyük olanınki pileli ve sarıydı. İkisinin de başında kırmızı başörtüsü vardı. Kızlar ayinden sonra suyun başına gelmiş ve birbirlerine giysilerini göstermiş ve oyun oynamaya başlamışlardı. Su sıçratma oynamak istiyorlardı. Küçük kız ayakkabısıyla suya girmeye hazırlandığında büyüğü onu durdurdu:

---

1 Matta 25:35.

2 Matta 25:45.

"Girme, Malaşa, annen kızar. Bekle ayağımı çıkarayım, sen de çıkar."

Kızlar ayakkabılarını çıkardılar, eteklerini toplayıp suyun içine girdiler. Malaşa ayak bileğine kadar suya girince, "Akulkacık, su derin, korkuyorum" dedi.

"Boş ver, daha derin değildir. Bana doğru gel."

Birbirine doğru yürümeye başladılar.

"Malaşa sıçratmadan, yavaş yavaş yürü" dedi Akulka.

Daha bunu söyler söylemez Malaşa suya öyle bir bastı ki, Akulka'nın elbisesine su sıçradı. Hem elbisesi hem burnu pislenmiş , hem de gözüne su gelmişti. Elbisesindeki lekeyi görünce Malaşa'ya kızdı, bağırdı ve dövmek için ona doğru atıldı. Kötü bir şey yaptığını gören Malaşa da korktu ve sudan çıkıp dosdoğru eve koştu. Oradan geçen Akulka'nın annesi, kızının elbisesinin ve gömleğinin lekelendiğini gördü.

"Alçak, nerede pislettin?"

"Malaşa isteyerek yaptı."

Akulka'nın annesi Malaşa'yı yakalayıp ensesine bir tokat attı. Malaşa'nın bağırtısı bütün sokağı kapladı. Ağlamasını duyan annesi dışarı çıktı.

"Benim kızı ne diye dövüyorsun" deyip komşusuna küfretmeye başladı. Epeyce bir süre ağız dalaşı yaptılar. Erkekler çıkıp geldi, sokakta epey bir kalabalık toplandı. Herkes bağırıyor, hiç kimse diğerini dinlemiyordu. Bağırdılar, küfrettiler, biri diğerini itti, tam kavga başlayacakken Akulka'nın ninesi ortaya çıktı. Erkeklerin arasına dalıp yatıştırmaya çalıştı.

"Siz ne yapıyorsunuz, hem de böyle bir günde? Sevinip eğleneceğinize günaha giriyorsunuz."

Ne var ki kimse yaşlı kadını dinlemedi, az kalsın aralarında eziliyordu. Akulka ve Malaşa olmasa onları yatıştıramazdı da. Kadınlar bağırışıp dururken Akulka elbisesindeki lekeyi silmiş yeniden suyun başına gelmişti. Eline bir değnek almış, suyun akıp gitmesi için bir yol açmaya çalışıyordu. Akulka toprağı oyarken Malaşa da yanına gelip ona yardım etmeye başladı. Erkeler tam kavgaya tutuştuğunda kızlar suya yol vermişti, su sokaktan dereye doğru akmaya başladı. Kızlar ellerindeki değneği suya bıraktılar. Su değneği alıp tam yaşlı kadının erkekleri ayırmaya çalıştığı yere doğru götürdü. Kızların ikisi de suyun iki yanından değneğin peşinden koşuyordu.

"Yakala, Malaşa, yakala!" diye bağırıyordu Akulka. Malaşa da bir şeyler söylemek istiyor ama gülmekten konuşamıyordu.

Kızlar koşuyor ve değneğin suda oynaşmasına kıkır kıkır gülüyorlardı. Erkeklerin arasından koşuyorlardı. Yaşlı kadın kızları göstererek erkeklere seslendi:

"Tanrı'dan korkun! Şu kızların yüzünden kavgaya tutuştunuz, onlarsa çoktan unuttular bile olan biteni. Yine birbirini severek oynuyorlar. Sizden daha akıllılar."

Erkekler kızlara bakınca utandılar. Sonra kendi hallerine gülüp evlerine dağıldılar.

"Çocuklar gibi olmazsanız, cennete giremezsiniz."[1]

1885

[1] Matta 18:3.

İKİ İHTİYAR

"Kadın ona dedi: Efendi, görüyorum ki, sen peygambersin. Atalarımız bu dağda tapındılar, ve siz, tapınmak gerek olan yer Yerusalimde'dir, dersiniz. İsa ona dedi: Kadın, bana inan, saat geliyor ki, o vakit Baba'ya ne bu dağda, ne de Yerusalim'de tapınacaksınız. Siz bilmediğinize tapınıyorsunuz, biz bildiğimize tapınıyoruz; zira kurtuluş Yahudilerdendir. Fakat gerçekten tapınanların Baba'ya ruhta ve hakikatte tapınacakları saat geliyor, ve şimdidir; çünkü Baba kendine böyle tapınanları arar." (Yuhanna 4:19-23)

I

İki yaşlı adam Kudüs'e gidip Tanrı'ya yakarmaya karar vermişlerdi. Yefim Tarasıç Şevelyov zengindi. Yelisey Bodrov ise fakirdi.

Yefim ahlaklı biriydi; ne içki ne de sigara içerdi, enfiye çekmez, ağzına kötü laf almazdı, düzgün ve sağlam karakterliydi. Yefim Tarasıç iki dönem muhtarlık yapmış, bir kapik haram para yememişti. Ailesi genişti; iki oğlu ve evli torunuyla aynı evde oturuyordu. Sağlıklı, kocaman sakallı, lafını esirgemeyen

biriydi, yetmiş yaşına karşın ancak sakalında birkaç beyaz tel vardı.

Yelisey ise ne zengin ne de çok fakirdi; önceleri marangozluk yapardı, yaşlanınca evde oturmaya ve arı yetiştirmeye başlamıştı. Oğlunun biri dışarıda çalışıyordu, diğeri evdeydi. Yelisey iyi yürekli ve neşeli biriydi. Votka da içer, enfiye de çekerdi, şarkı söylemeyi severdi ama çok uysal ve evcimendi, komşularıyla hep iyi geçinirdi. Yelisey kısa boylu, esmer, kıvırcık sakallıydı ve adını aldığı Yelisey[1] Peygamber gibi keldi.

İhtiyarlar birlikte gitmek için çoktan beridir konuşuyorlardı ama Tarasıç işlerden dolayı bir türlü fırsat bulamıyordu; işlerin biri bitiyor, diğeri başlıyordu; kâh torunu evleniyor, kâh küçük oğlunun askerden gelmesini bekliyor, kâh evde bir şeyler inşa ediyordu.

İki ihtiyar bayramda bir araya geldi ve kütüklerin üstüne oturup konuşmaya başladılar.

"Ee, ne zaman borcumuzu ödemeye gidiyoruz" dedi Yelisey.

Yefim yüzünü buruşturdu.

"Biraz daha beklemek gerek, bu sene benim için çok zor oldu. Eve yeni bir mahzen yaptırıyorum, yüze çıkar diye düşünmüştüm ama daha şimdiden üç yüzü yedi. Üstelik bitmiyor da. Anca yaza biter. Yazın, Tanrı'nın izniyle gideriz."

"Bana kalırsa," dedi Yelisey, "ertelemeye gerek yok, şimdi gidelim. Tam zamanı, üstelik bahar."

"Zamanı olmasına zamanı da, işi başlattım nasıl bırakayım?"

---

[1] Elyasa Peygamber.

"Bakacak kimsen mi yok? Oğlun göz kulak olur."

"Olacağı yok. Büyük oğlana güvenilmez. İşten kaçar."

"Bir gün öleceğiz, dostum, biz olmadan da yaşayacaklar. Oğlana öğretmek gerek her şeyi."

"Orası öyle ama insan her şeyi yapmak istiyor."

"Ah, sevgili dostum! Bütün işleri bitiremezsin. İşte benim karı bayram için her şeyi yıkıyor, toplayıp düzenliyor. Yok şunu yapmalı, yok bunu yapmalı, koşturup duruyor. Bizim büyük gelin, akıllı biri "Bayram geliyor, sağ olsun bizi beklemez, yoksa ne yaparsak yapalım başa çıkamayız" diyor.

Tarasıç düşünceye daldı.

"Şu işe çok para harcadım, yola da beş parasız çıkılmaz ya. Neresinden baksan yüz ruble."

Yelisey güldü.

"Günaha girme, dostum. Senin durumun benimkinden on kat daha iyi, bir de para lafı ediyorsun. Sen yalnızca ne zaman yola çıkacağımızı söyle, bende de yok ama olur."

Tarasıç da gülümsedi.

"Vay, zengine bak! Nereden bulacaksın?"

"Evin altını üstüne getirir, bir şeyler bulurum, yetmezse komşuya on kovan satarım. Çoktandır istiyordu."

"Bu sene iyi bal olacak, pişman olursun."

"Pişmanlık mı? Hayır, dostum! Hayatta günahlarımdan başka şeye pişmanlık duymadım. Ruhumdan daha değerli bir şey yok."

"Orası öyle ama ev bu haldeyken ihmal edemem."

"Ruhumuzu ihmal etmek daha kötü ya. Madem kararlaştırdık, gidelim! Gerçekten, gidelim."

II

Yelisey arkadaşını ikna etti. Yefim düşündü taşındı ve sabahleyin ona uğradı.

"Peki, gidelim, doğru söylüyorsun. Ölüm de hayat da Tanrı'nın elinde. Hâlâ gücümüz varken gidelim."

Bir hafta sonra ikisi de hazırdı.

Tarasıç'ın evde parası vardı. Yol için yüz ruble aldı, iki yüz rubleyi karısına bıraktı.

Yelisey de para topladı; komşusuna on kovan ve on kovanı dolduracak kadar yeni oğlu sattı. Bunların karşılığında yetmiş ruble aldı. Kalan otuz rubleyi de evde olanlardan bir araya getirdi. Karısı kefeni için biriktirdiklerini verdi, gelini de neyi varsa verdi.

Yefim Tarasıç bütün işleri büyük oğluna emanet etti; hangi tarladan ne kadar alınacağını, hangi tarlaya gübre götürüleceğini, inşaatı nasıl bitireceğini, üstünü nasıl kapatacağını bir bir anlattı. Aklına gelen her şeyi söyledi. Yelisey ise karısına oğulları dikkatlice yerleştirmesini, komşuyu aldatmış gibi olmamalarını söyledi, ev işleriyle ilgili ağzını bile açmadı; kendileri neyi nasıl yapacaklarını daha iyi bilirlerdi. İşi yapan, başkasından bin kat daha iyi bilirdi.

İhtiyarlar hazırlandılar. Ekmekler pişirildi, torbalar dikildi, yeni dolaklar hazırlandı, yeni çarıklar giyildi, yedek çarıklar torbalara kondu ve yola çıktılar. Ev halkı köyün çıkışına kadar yolculadılar, vedalaştılar ve iki ihtiyar yola koyuldu.

Yelisey'in keyfi yerindeydi, köyden çıkar çıkmaz oradaki bütün işlerini aklından attı. Tek düşündüğü, yol boyunca arkadaşına yardım etmek, kimseye kötü bir söz söylememeye çalışmak, barış ve dostlukla gideceği yere ulaşıp sağ salim dönmekti. Yelisey yürür-

ken ya dua mırıldanıyor ya da bildiği aziz hikâyelerini aklından geçiriyordu. Yolda biriyle karşıladıklarında ya da yatacak bir yer bulduklarında herkesle sevecen bir halde konuşuyor, Tanrı'nın sözleriyle hitap ediyordu. Keyfi yerindeydi. Yelisey'in yapamadığı tek bir şey vardı; enfiye çekmeyi bırakmak istemiş, hatta tabakasını evde bırakmıştı ama canı sıkılıyordu. Yolda karşılaştığı biri, birazcık tütün vermişti. Arkadaşını günaha sokup ondan geri kalmamak için ara sıra burnuna çekiyordu.

Yefim Tarasıç da sağlam ve iyi yürüyordu, kötü bir şey yapmıyor, boş laf etmiyordu ama yüreği rahat değildi. Sürekli evde ne yaptıklarını düşünüyordu. Oğluna şunu söylemeyi unuttu mu, oğlu doğru mu yapmıştı? Yolda patates ektiklerini ya da topladıklarını görse, oğlu ona dediği gibi yapıyor muydu, diye düşünüyordu. Sanki içinden dönüp, ona nasıl yapılacağını göstermek ve yapmak geliyordu.

III

İhtiyarlar beş hafta yürüdüler, evden giydikleri çarıklar yırtıldı, Hohol[1] memleketinde yenisini almak gerekti. Evden çıktıklarından beri hem yatacak yere, hem de yiyeceklere para vermişlerdi. Hohol memleketine gelince, insanlar kendiliğinden onları evlerine davet etmeye başlamışlardı; çağırıyorlar, yedirip içiriyorlar, para falan da almıyorlar, üstelik yol için ya ekmek koyuyorlardı torbalarına ya da çörek. İhtiyarlar yedi yüz versta daha gittiler; bir eyaleti daha ge-

---

[1] Rusların Ukraynalılar için kimi zaman aşağılama, kimi zaman alay, kimi zaman da sıradan bir sıfat olarak kullandıkları sözcük.

çip kıtlık olan bir yere vardılar. Para kabul etmeden yatmaya evlerine alsalar da yiyecek bir şey vermiyorlardı. Ekmek de vermiyorlardı hatta bazen parayla da alamıyorlardı. Söylediklerine göre geçen yıl hiç ürün alamamışlardı. Zenginler fakirleşmiş, elinde avcunda ne varsa satmışlardı, öyle böyle yaşıyorlardı ama yoksullar ya buraları tamamen bırakıp gitmişler ya dilencilik yapıyor ya da evlerinde ne bulurlarsa onu yiyorlardı. Kışın kepek ya da kuru ot yiyorlardı.

İhtiyarlar geceledikleri bir yerde on beş funt[1] ekmek satın aldılar ve sabah güneşe kalmamak için şafakla birlikte yola çıktılar. On versta gittikten sonra bir ırmağa vardılar, oturdular, taslarına su doldurup ekmeklerini ıslatıp yediler, çarıklarını değiştirdiler. Oturup dinlendiler. Yelisey enfiyesini çıkardı. Yefim Tarasıç başını sallayarak ona baktı.

"Bu berbat şeyi nasıl bırakmıyorsun?"

Yelisey elini salladı.

"Günahı benim boynuma, ne yaparsın."

Kalkıp yürümeye başladılar. On versta daha gittiler. Büyükçe bir köye girip baştan sona geçtiler. Hava sıcaktı. Yelisey yorulmuştu, dinlenmek ve su içmek istiyordu ama Tarasıç durmuyordu. Tarasıç çok daha hızlı yürüyordu, Yelisey ona yetişmekte zorlanıyordu.

"Biraz su içseydik" dedi.

"İç o zaman, ben istemiyorum."

Yelisey durdu.

"Sen, beni bekleme, şu eve kadar gidip bir su içeyim. Sana yetişirim."

"Tamam."

---

[1] 409,5 gram ağırlığındaki eski bir Rus ölçüsü.

Yefim Tarasıç tek başına yürümeye başladı. Yelisey de eve doğru gitti.

Yelisey eve yaklaştı. Küçük, sıvalı bir evdi; aşağı kısımları kara, üst kısımları beyazdı, çamur yer yer dökülmüştü, belli ki çoktan sıvanmamıştı, çatının bir kısmı da yıkılmıştı. Evin girişine avludan geçiliyordu. Yelisey avluya girdi; zayıf, sakalsız, gömleği ve pantolonuna bakılırsa Hohol'a benzeyen biri duvar dibindeki toprak sırada yatıyordu. Belli ki gölgeye uzanmıştı ama şimdi güneş tam üzerindeydi. Ancak uyumuyor, öylece yatıyordu. Yelisey ona seslenip su istedi ama adamdan bir ses çıkmadı. "Ya hasta ya da pek misafirperver değil" diye düşündü Yelisey ve kapıya yöneldi. İçerden çocuk ağlamaları duydu. Kapının tokmağını vurdu. "Ev sahipleri!" diye bağırdı ama kimse ses vermedi. Elindeki değnekle kapıya bir daha vurdu. "Hey, Hıristiyanlar!" Yine ses yoktu. "Hey, Tanrı kulları!" yine yanıt veren olmadı. Yelisey dönüp gitmek istedi ama içeriden birinin inlediğini duydu. "Başlarına bir şey gelmiş olmasın? Bir bakayım!" Yelisey içeri girmeye karar verdi.

IV

Yelisey kapının kolunu çevirdi, kilitli değildi. Kapıyı itip sahanlığa girdi. İç kapı da açıktı. Solda soba, sağda ileride ikona köşesi, masa, masanın ardında sıra, sıranın üstünde başı açık yaşlı bir kadın oturuyordu, başını masaya dayamıştı; yanında bütün bedeni mum renginde, şiş göbekli bir çocuk yaşlı kadının kolunu çekiştiriyor, kendini yırtarcasına ağlayıp bir şeyler istiyordu. Yelisey içeri girdi. İçeride ağır bir koku vardı. Sobanın üstünde bir kadının yattığını

gördü. Yüzükoyun yatıyordu, gözü kapalıydı, hırıldıyor ve ayağını kâh uzatıyor kâh çekiyor kâh oradan oraya atıyordu. Çok kötü kokuyordu, belli ki ne kendine bakacak hali vardı ne de ona bakıp altını üstünü temizleyecek biri. Yaşlı kadın başını kaldırınca Yelisey'i gördü.

"*Çogo*," diyor, "*tobi treba? Çogo treba? Nema, çoloviçe, niçogo.*"[1]

Yelisey kadının ne dediğini anladı ve yanına yaklaştı.

"Ben, Tanrı'nın kuluyum, su istemiştim."

"*Nema, kaji, nema. Nema çego i vzyati. Idi sobi.*"[2]

Yelisey sormaya başladı: "Ne yani, kadının altını almaya bile mi gücünüz yok?"

"*Ta nema nikogo; çolovik na dvori pomira, a mi tutoçki.*"[3]

Çocuk yabancı birini görünce susar gibi oldu ama yaşlı kadının konuşmasını duyunca yeniden koluna yapıştı ve "*Hliba, babusü! Hliba*"[4] dedi ve yeniden ağlamaya başladı.

Yelisey tam yaşlı kadına bir şey soracaktı ki, dışarıdaki adam içeri girdi, duvara tutunarak sıraya oturmak istedi ama daha ulaşamadan eşiğe yığılıverdi. Yerinden doğrulmaya bile çalışmadan konuşmaya başladı. Ağzından bir söz çıkıyor, bekliyor, nefes alıyor, sonra ikinci sözcüğü söylüyordu.

"*I bolist, napala, golodni. Os z golody pomira-*

---

1 (Ukr.) Ne, ne istiyorsun? Ne? Yok, be adam, yok hiçbir şey.

2 (Ukr.) Yok, diyorum, yok. Alacak hiçbir şey yok. Yoluna git.

3 (Ukr.) Kimse yok. Adam dışarıda ölüyor, biz de burada.

4 (Ukr.) Ekmek, nine, ekmek!

yut!"[1] dedi adam ve başıyla çocuğu gösterip ağlamaya başladı.

Yelisey omzundaki torbayı silkeledi, yere indirdi sonra sıranın üstüne koyup açmaya koyuldu. Açtı, ekmeği çıkardı, bıçağı alıp bir parça kesti ve adama verdi. Adam almadı, onlara ver dercesine oğlanla kızı gösterdi. Yelisey oğlana uzattı. Çocuk ekmeği kokladı, iki eliyle yapıştı, burnuna yapıştırıp uzaklaştı. Sobanın üstünden inen kız da gözünü ekmeğe dikti. Yelisey ona da verdi.

Bir parça daha kesip yaşlı kadına verdi, yaşlı kadın alıp çiğnemeye başladı.

"Biraz su olsaydı, damağım kurudu" dedi. "Getirecektim, dün müydü bugün mü anımsamıyorum, düştüm, kova da orada kaldı, artık kimse almadıysa."

Yelisey kuyularının nerede olduğunu sordu. Yaşlı kadın söyledi. Yelisey gitti, kovayı buldu ve su getirip onlara dağıttı. Çocuklar suyla ekmeklerini yedi, yaşlı kadın da bitirdi ama adam hiç yemedi. "İçim almıyor" dedi. Sobanın üstündeki kadın ise yerinden doğrulmadı bile, kendinde değildi, yatakta dönüp duruyordu. Yelisey köydeki bakkala gitti, buğday, tuz, un, yağ satın aldı. Baltayı arayıp buldu, odun kesti ve sobayı yaktı. Kız ona yardım ediyordu. Yelisey tirit yaptı, lapa pişirdi ve oradakilerin karnını doyurdu.

V

Adam çok az yedi, yaşlı kadın da yedi, kızla oğlan tabaklarını yalayıp birbirlerine sarılarak yattılar.

Adamla yaşlı kadın neler olduğunu anlatmaya başladılar.

---

[1] (Ukr.) Hastalık geldi, açız. Açlıktan da ölüyoruz.

"Bu zamana kadar zengin olmasak da idare ediyorduk, bu sene hiç verim olmadı, sonbahardan beri elimizde olanı yemeye başladık. Elimizdekiler bitti, komşulardan ve iyi insanlardan istemeye başladık. Önceleri veriyorlardı sonradan reddetmeye başladılar. Zaten istemek de bize zor gelmeye başladı; herkese borçluyduk, kimine para, kimine un, kimine ekmek. İş aradım ama iş falan yoktu. Herkes yiyecek peşinde iş arıyordu. Bir gün iş bulsan, iki günün iş aramakla geçiyordu. Yaşlı kadınla küçük kız dilenmek için uzaklara gitmeye başladılar. Kimsenin yiyecek ekmeği olmadığından pek bir şey toplayamıyorlardı. Yine de öyle ya da böyle karnımız doyuyordu, yaza kadar böyle geçiniriz diye düşünüyorduk. Ancak baharda hiçbir şey vermemeye başladılar, bir de hastalığa tutulduk. Halimiz bin beter oldu. Bir gün yiyor, iki gün aç kalıyorduk. Ot yemeye başladık. Otlardan olacak ki karım hastalandı. Yatış o yatış, gücü yok kalkmaya. İyileştirmeye elimizde bir şey de yok."

"Bir ben," dedi yaşlı kadın, "bir ben didiniyordum ama açlıktan ben de güçten düştüm. Kız da zayıf düştü, üstelik bir de çekinmeye başladı. Komşulara yolluyoruz gitmiyor. Köşeye büzüşüp oradan çıkmıyor. Evvelsi gün komşumuz uğradı, bizi böyle hasta ve aç görünce öylece çekip gitti. Kocası bırakıp gitmişti, kendi çocuklarını doyuracak bir şeyi yok. İşte böyle, yatıyor ve ölümü bekliyoruz."

Yelisey anlatılanları dinledi, arkadaşına yetişme işini ertesi güne bırakıp orada geceledi. Sabahleyin kalkan Yelisey, sanki ev sahibi kendisiymiş gibi işlerle uğraşmaya başladı. Küçük kızla birlikte neye ihtiyaçları olduğunu öğrenmeye komşuları dolaştı. Ellerinde olanın hepsi bitmişti; ne yiyecek ne de giye-

cek kalmıştı. Yelisey eksikleri tedarik etmeye başladı; elinden geldiğince kâh kendi yaptı kâh satın aldı. Yelisey bir gün daha kaldı, sonraki gün de ve sonraki gün de. Küçük oğlan iyileşti, ortalıkta dolaşmaya ve Yelisey'e sokulmaya başladı. Kız ise tamamen kendine geldi ve Yelisey'e her işte yardıma koyuldu. Sürekli "*Didu, didisyu*"[1] diyerek Yelisey'in peşinde koşuyordu. Yaşlı kadın da ayaklandı ve komşusuna gitmeye başladı. Adam da yavaş yavaş kendine geldi. Yalnızca kadın yatıyordu, o da üçüncü gün kendine geldi ve yemek istedi. "Eh, yeter bu kadar dolaştığım, artık gideyim" diye düşündü Yelisey.

VI

Dördüncü gün perhiz başlamıştı, Yelisey de "Hadi onlarla oruç tutayım, bayram için bir şeyler alıp akşamına da giderim" diye düşündü. Yelisey yeniden köye gitti, süt, beyaz un, domuz yağı satın aldı. Yaşlı kadınla yoğurup pişirdiler, sabahleyin Yelisey ayine gitti, gelince onlarla birlikte orucunu açtı. O gün kadın da ayağa kalktı, dolaşmaya başladı. Adam tıraş oldu, temiz bir gömlek giydi –yaşlı kadın yıkamıştı– köyün zenginine rica etmeye gitti. Çayırlık ve tarla ona rehin verilmişti, buraları ekine kadar geri vermesini isteyecekti. Akşama doğru dönen adam ağlamaklıydı. Zengin kabul etmemişti, "Parayı getir, al" demiş.

Yelisey yeniden düşünceye daldı. "Şimdi nasıl yaşayacaklar? İnsanlar biçmeye gidiyor, onlarınki rehinde. Çavdar olgunlaşmak üzere, (üstelik şanslarına ürün de iyi) insanlar biçime girecek ama bunların

[1] (Ukr.) Dede, dedeciğim.

yapacakları bir şey yok; ellerindeki tarla da zengine verilmiş. Ben gidince yine eski hale düşecekler."

Bu düşüncelerle boğuşan Yelisey, akşamleyin gitme işini sabaha kadar erteledi. Yatmaya avluya çıktı. Dua edip yattı ama uyuyamadı; gitmesi gerekliydi, hem para hem de çok vakit harcamıştı ama insanlara da acıyordu. "Herkese yardım edemezsin ki. Onlara su ve bir parça da ekmek vermek istemiştim, iş nereye vardı. Şimdi de hem çayırın hem de tarlanın parasını öde. Tarlayı al, çocuklara bir inek, adama da otları getirmesi için bir at al. Eh, birader Yelisey Kuzmiç, kafayı yedin herhalde. Ne yaptığının farkında değilsin, düşünemiyorsun!"

Yelisey kalktı, başının altındaki kaftanını aldı, açıp cebinden enfiyesini çıkarıp kokladı, aklındakileri dağıtabileceğini düşündü ama heyhat; düşünüyor, düşünüyor, içinden çıkamıyordu. Gitse, insanlara acıyordu. Ne yapacağını da bilmiyordu. Kaftanını katlayıp yeniden başının altına koydu ve yattı ve ancak horozlar öttüğünde daldı. Birden sanki biri onu uyandırdı. Giyinmiş, torbasını sırtlamış, değneğini eline almış gördü kendini, kapıya doğru yürümesi kalmıştı; kapıya bakıyor, bir kişinin geçeceği kadar aralık. Kapıya yürüyor, aralıktan geçmeye çalışırken torbası takılıyor, torbasını kurtarmaya çabalarken, dolakları takılıyor, dolaklarını açıyor, sonra tam kurtuldum derken çite takılıyor ama bu çit değil "*Didu, diusya, hliba*" diye bağıran küçük kız. Ayaklarına bakıyor, küçük oğlan dolaklarından tutmuş, yaşlı kadınla adam da pencereden bakıyor.

Yelisey uyandı, kendi kendine konuşuyordu: "Yarın hem tarlayı hem de çayırın parasını ödeyeceğim;

bir at alacağım, yeni ekine kadar yetecek un da, çocuklara da bir inek. Denizler ardında İsa'yı arayacağım derken kendimi kaybedeceğim. İnsanların durumunu düzeltmek gerek!" Sonrasında sabaha kadar sıkı bir uyku çekti. Yelisey yine de erkenden kalktı. Köyün zenginine gitti, hem çayırın hem de tarlanın parasını ödedi. Satılan tırpanı da geri alıp eve döndü. Adamı biçmeye yolladı, kendisi de köylüleri dolaşmaya başladı; meyhanecide satılık bir at ve araba buldu. Pazarlık yapıp satın aldı, bir çuval un alıp arabaya attı ve inek satın almaya gitti. Yelisey giderken, yürüyen iki kadını yakaladı. Kadınlar kendi aralarında gevezelik yapıyorlardı. Kendi dillerinde konuşan kadınların kendisinden bahsettiklerini anladı.

"Baç, otse iogo znaçala ne piznali, taka dumka; prosti çolovik. Zaişov, kajut, napitsya, ta i tam i zajiv. Çogo, çogo ne nakupav vin im. Sama baçila, yak svogo dni u şinkarya konyaku z vozom kupiv. Ni mabut taki e lüdi na sviti. Treba piti podivitsya."[1]

Bunları duyan Yelisey kendisini övdüklerini anlayınca inek almaya gitmedi. Meyhaneye dönüp atla arabanın parasını ödedi, atı arabaya koştu ve unla birlikte eve döndü. Avlu kapısına gelince durdu, arabadan indi. Evdekiler atı görünce şaşırdılar. Kendileri için satın aldığını düşündüler ama bunu bir türlü söyleyemediler. Ev sahibi dışarı çıkıp kapıyı açtı.

"Dede, atı nereden buldun" diye sordu.

---

[1] (Ukr.) Baksana, önce onu tanımadım, normal bir insan diye düşündüm. Gelmiş, su istemiş ve onlarla yaşamaya başlamış. Onlara neler almamış ki! Meyhaneciden arabayla at aldığını kendim gördüm. Hâlâ böyle insanlar var dünyada. Haydi gidip bakalım.

"Satın aldım. Ucuza mal oldu. Biraz ot kes de, önüne koyuver. Arabadan çuvalı da indiriver."

Adam atı çözdü, çuvalı taşıdı, atın önüne biraz ot kesti. Yattılar. Yelisey dışarıda yatıyordu, akşamdan torbasını dışarı çıkarmıştı. Herkes uykuya daldı. Yelisey kalktı, torbasını bağladı, ayakkabısını giydi, kaftanını sırtına geçirip Yefim'in peşine düştü.

VII

Yelisey beş versta kadar yürüdü. Hava aydınlanmaya başladı. Bir ağacın altına oturdu, torbasını açtı, parasını saymaya başladı. On yedi ruble yirmi kapik parası kalmıştı. "Eh, bu parayla denizi aşamazsın! İsa adına dilenmek, günaha girmekle aynı. Varsın Yefim yalnız başına gitsin, benim yerime de bir mum diker. Anlaşılan, borcum ölene kadar omzumda kalacak. Olsun, Tanrı bağışlayıcıdır, beni de bağışlar."

Yelisey doğruldu, torbasını sırtladı ve geri döndü. Kendisini görmesinler diye köyün uzağından dolaştı. Kısa sürede evine ulaştı. Dönüşün çok zor olacağını sanıyordu ama sanki başka bir güç ona yardım ediyordu, yürüyor ama yorgunluk hissetmiyordu. Güle oynaya, değneğini sallayarak günde yetmiş versta yürüyordu.

Yelisey sonunda evine vardı. Ekinler biçilmişti. Evdekiler dönüşüne sevindiler ve neden arkadaşından geri kaldığını, neden yetişmediğini, neden döndüğünü sormaya başladılar. Yelisey anlatmak istemedi.

"Tanrı uygun görmedi," dedi, "yolda paramı kaybettim ve arkadaşımdan geri kaldım. Gidemedim işte. İsa aşkına bağışlayın."

Karısına kalan parayı verdi. Evdeki işleri sordu; her şey yolundaydı, her şey gerektiği gibi yapılmıştı, herkesin sağlığı ve dirliği yerindeydi.

Yelisey'in döndüğünü öğrenen Yefim'in ailesi, babalarını sormaya geldiler. Yelisey onlara da aynısını anlattı.

"Sizin ihtiyar çok iyi gidiyordu, Petrov[1] gününden üç gün önce ayrıldık, ona yetişirim dedim ama bir şeyler oldu, paramı kaybettim, gitmeye yetmeyecekti, ben de geri döndüm işte."

Böyle akıllı birinin böyle aptalca davrandığını, yola çıkıp geri döndüğünü, yalnızca parasını yok yere harcadığını duyan millet çok şaşırdı. Şaştılar ama çabucak unuttular. Yelisey de unuttu. Ev işleriyle uğraşmaya başladı; oğluyla kışlık odun hazırladı, kadınlarla buğday öğüttü, ahırın üstünü kapattı, arıları topladı, komşusuna on kovanı tastamam teslim etti. Karısı, satılan kovanlardan çıkan oğulları saklamak istedi ama kendisi hangi kovanın oğul verdiğini, hangisinin vermediğini çok iyi biliyordu, komşusuna on yerine tam on yedi oğul verdi. Yelisey işin gücün başına geçti, oğlunu çalışmaya yolladı ve kendisi de kışlık çarık örmeye ve kuyu açmaya başladı.

VIII

Yelisey'in hastaların yanında kaldığı gün Yefim oturup arkadaşını bekledi. Fazla uzaklaşmadan durdu.

---

[1] Aziz Peter ve Paul'un kutsal eşyalarının Roma'dan San Sebastian'a getiriliş günü olarak Ortodokslar tarafından kutlanan 12 Temmuz (eski takvimle 29 Haziran) bayram, daha sonraları dini anlamını yitirmiş ve yaz şenliklerinin ve düğünlerin yapıldığı üç-dört gün süren bir bayrama dönüşmüştür.

Bekledi, bekledi, uyudu, uyandı, biraz daha bekledi ama arkadaşı hâlâ yoktu. Dört bir yana baktı. Güneş artık ağaçların arkasına inmişti ama arkadaşı hâlâ ortada görünmüyordu. "Yoksa ben görmeden gelip geçti mi ya da uyurken beni fark etmeden birisi arabayla mı götürdü. Görmemek mümkün değil. Her taraf apaçık. Geri mi dönsem acaba, ya ileri gittiyse? Onunla kötü olmak da hoş değil. İleri gideyim, geceleyeceğimiz yerde buluşuruz."

Bir köye geldi ve onbaşıya eğer yaşlı biri gelirse aynı eve yollamasını söyledi. Yelisey o gece de gelmedi. Yefim ileri gidiyor ve herkese, kel bir ihtiyar görüp görmediğini soruyordu. Kimse görmemişti. Yefim duruma şaşırdı ve tek başına ilerlemeye başladı. "Karşılaşırız nasılsa, Odessa'da ya da gemide" diye düşündü.

Yolda bir çilekeşle karşılaştı. Uzun saçlı çilekeşin başında takke, üstünde bir cüppe vardı, Aynaroz'a gitmiş şimdi de Kudüs'e gidiyordu. Gece yattıkları yerde karşılaşmış, konuşmuşlar ve birlikte yürümeye başlamışlardı.

Odessa'ya kadar çok iyi gittiler. Üç gün gemi beklediler. Bir sürü hacı adayı bekliyordu. Dört bir taraftan gelmişlerdi. Yefim yeniden Yelisey'i görüp görmediklerini sordu. Hiç kimse görmemişti.

Yefim beş ruble verip yurtdışı seyahat belgesi aldı. Kırk gümüş ruble de gidiş dönüş biletine verdi, yol için ekmek ve ringa balığı temin etti. Gemi yükünü aldı, hacılar yerleştirildi, Yefim de çilekeşle yan yana oturdu. Gemi demir alıp limandan ayrıldı ve denize açıldı. Gündüz sorunsuzca ilerlediler, akşama doğru rüzgâr çıktı, yağmur yağmaya, gemi sallanmaya ve içi su dolmaya başladı. Millet sağa

sola koşuşturuyor, kadınlar bağırıp ağlıyor, zayıf erkekler kendilerine daha iyi bir yer bulmaya çalışıyordu. Yefim'i de korku kaplamıştı ama göstermiyordu; gemiye bindiğinde Tambovlu ihtiyarlarla oturduğu yerden gece boyu kalkmadı, ertesi günü de böyle geçirdi; yalnızca torbasına sahip çıkıyor ve ağzını açmıyordu. Üçüncü gün hava dindi. Beşinci gün Çargrad'a yanaştılar. Karaya çıkan çilekeşler, şimdi Türklerin sahip olduğu Ayasofya Kilisesini görmeye gittiler. Tarasıç gemiden inmedi. Yalnızca ekmek satın aldı. Bir gün orada kaldıktan sonra yeniden denize açıldılar. İzmir'de, İskenderiye'de mola verip sağ salim Yafa şehrine vardılar. Yafa'da bütün hacı adayları indiler, Kudüs'e kadar yetmiş versta yolu yürüyeceklerdi. Gemiden inerken yeni bir korkuya kapıldılar; gemi çok yüksekti, insanlar aşağıdaki kayıklara indiriliyordu ama kayık, fındık kabuğu gibi sallanıyor, insanlar üzerinde doğru dürüst duramıyorlardı, hatta iki kişi denize düşmüştü neyse ki hemen kurtarmışlardı. Herkes indi ve yürümeye başladılar; üçüncü gün öğle üzeri Kudüs'e vardılar. Şehrin dışındaki Rus hanında durup seyahat belgesini işlettirdi, öğle yemeği yiyip kutsal yerlere doğru yola çıktılar. İsa'nın mezarına henüz giriş yoktu. Patrikhane manastırına gittiler, bütün hacılar orada toplanmıştı, kadınlarla erkekleri ayrı ayrı oturtmuşlardı. Ayakkabılarını çıkarıp çember oluşturmalarını söylediler. Bir rahip gelip herkesin ayaklarını yıkamaya, elindeki havluyla kurulamaya ve öpmeye başladı. Yefim'in de ayağını kurulayıp öptü. Akşam ve sabah ayinine kaldılar, mumlar yaktılar ve ölenleri için dualar okuttular. Orada onlara yemek ve şarap verdiler. Sabahleyin Mısır-

lı Mariya'nın[1] kurtuluşu bulduğu hücresine gittiler. Mumlar yakıp ayine katıldılar. Oradan Hazreti İbrahim Manastırına gittiler. İbrahim'in oğlunu kurban edeceği "müjde bahçesini" gördüler. Sonra İsa'nın Mecdelli Meryem'e göründüğü yere, İsa'nın kardeşi Yakup Kilisesine gittiler. Bütün yerleri çilekeş gösterdi, nerede ne kadar para verileceğini söyledi. Öğle yemeğine hana döndüler, yemek yediler. Tam yatmak üzereydiler ki çilekeş ahlayıp oflamaya başladı, ceplerini karıştırıp duruyordu.

"Çaldılar, cüzdanımı çaldılar, yirmi üç rublem vardı. Üç tane onluk, üç ruble de bozuk vardı."

Çilekeş üzüldü ama yapacak bir şey yoktu, yattılar.

IX

Yefim yattı ama yüreğine bir kuşku düştü. "Çilekeşin parasını çalmış olamazlar, sanki, hiç parası yoktu. Hiçbir yerde para vermedi. Hep bana verdirdi, kendisi hiç vermedi, üstelik benden de bir ruble aldı."

Yefim hem böyle düşünüyor hem de kendine sitem ediyordu. "Ne yapıyorum ben, birini yargılayıp günaha giriyorum. Düşünmemeliyim." Ancak unuttuğu anda yeniden çilekeşin para konusunda çok dikkatli olduğu ve dediği gibi cüzdanını çaldırmış olamayacağı aklına geliyordu. "Parası yoktu ki çalınsın. Tamamen uydurma."

Sabahleyin kalkıp Büyük Diriliş Kilisesine ilk ayine, İsa'nın kabrine gittiler. Çilekeş Yefim'in yanından ayrılmıyor, hep yanında yürüyordu.

---

[1] Altıncı yüzyılda yaşadığı kabul edilen ve gençlik döneminde fahişelik yapan sonradan kendini dine adayan azize.

Kiliseye geldiler. Her milletten, Rus, Yunan, Ermeni, Türk, Suriyeli hacılar doldurmuştu avluyu. Yefim onlarla birlikte Kutsal Kapıdan geçti. Bir rahip yol gösteriyordu. Rahip onları Türk korumaların yanından, şimdi dokuz büyük şamdanın yandığı, İsa'nın çarmıhtan indirildiği ve kutsal yağla yağlandığı yere götürdü. Her şeyi gösterdi ve anlattı. Yefim oraya bir mum yaktı. Sonra rahipler Yefim'i sağ taraftaki merdivenlerden Golgota'ya, İsa'nın çarmıha gerildiği tepeye götürdüler. Yefim orada dua etti. Sonra yerin cehenneme kadar çöktüğü kuyuyu gösterdiler; sonra İsa'nın elleri ve ayaklarının çivilendiği yeri gösterdiler, sonrasında İsa'nın kanının üstüne damladığı Âdem'in mezarını gösterdiler. Sonra dikenli tacı giydirdikleri sırada İsa'nın oturduğu taşı gösterdiler; sonra İsa'yı kırbaçlarken bağladıkları sütunu gösterdiler.

Sonra Yefim, İsa'nın ayak izlerini gördü. Bir şeyler daha göstereceklerdi ama herkes acele ediyor ve bir an önce İsa'nın mezarının olduğu mağaraya gitmek istiyordu. Katoliklerin ayini bitmiş Ortodokslarınki başlamıştı. Yefim de herkesle birlikte mağaraya gitti.

Çilekeşten kurtulmak istiyordu –içinden hep onun suçlu olduğunu düşünüyordu– ama çilekeş bir türlü ondan ayrılmıyordu, ayine ve İsa'nın mezarına onunla birlikte gitti. Öne doğru gitmek istediler ama olmadı. Herkes öyle sıkışık duruyordu ki ne öne ne de arkaya hareket edebiliyordu insan. Yefim önüne bakıp dua ediyor ama bir yandan da kesesinin yerinde durup durmadığına bakıyordu. İki düşünce çarpışıyordu içinde; birincisi, çilekeş yalan söylüyordu; ikincisi, doğru söylüyor olabilir ve o zaman benimki de çalınabilir.

X

Yefim ayakta duruyor, dua ediyor, dosdoğru önüne, üzerinde otuz altı kandilin yandığı mezara bakıyordu. Yefim önündekilerin başlarının üzerinden bakarken sanki bir mucizeyle karşılaştı! Kutsal alevlerin yandığı kandillerin tam altında, en önde ham çuhadan kaftanıyla yaşlı biri duruyordu, başı tıpkı Yelisey Bodrov'unki gibi keldi. "Yelisey'e benzettim, herhalde," diye düşündü, "Mümkün değil ki. Benden önce buraya gelmesi mümkün değil. Bizden önceki gemi bir hafta önceden yola çıkmış. Ona yetişmesi mümkün değil. Bizim gemide de yoktu. Herkesi gördüm, her tarafa baktım."

Yefim bunları düşünürken ihtiyar duasını bitirdi, üç kez eğilerek selam verdi; biri Tanrı'ya, diğer ikisi de iki yana, inananlara. İhtiyar başını sağa döndürünce Yefim onu tanıdı. Evet, o, Bodrov, evet; kara, kıvırcık sakalı, şakaklarındaki aklar, kaşı, gözü, burnu, yüzü. Yelisey Bodrov'un ta kendisiydi.

Yefim yoldaşını bulduğu için mutlu oldu, yalnızca Yelisey'in kendinden önce buraya nasıl geldiğine şaşırdı.

"Vay be Bodrov," diye düşündü, "Nasıl becerdin! Demek ki onu oraya çıkaracak birini buldu. Çıkışta bulayım onu, şu çilekeşten de kurtulur artık onunla dolaşırım, hem belki beni de öne alır."

Yefim, Yelisey'i kaybetmemek için dikkat etmeye başladı. Ayin bitti ve herkes birden hareketlendi, yığılmaya ve itişmeye başladı, Yefim iyice kenarda kaldı. Yeniden kesesinin çalınıp çalınmadığı korkusunu hissetti. Koluyla kesesinin üstüne bastırdı ve kalabalığı yarıp dışarıya çıkmaya çalıştı. Dışarı çıkınca her

tarafı aradı, her yere bakınarak Yelisey'i aradı. Kilisenin içindeki hücrelerde bir sürü insan gördü; kimi yemek yiyor, kimi şarap içiyor, kimi uyuyor, kimi de kitap okuyordu. Yelisey hiçbir yerde yoktu. Yefim yoldaşını bulamadan hana döndü. Çilekeş o gece gelmedi. Bir ruble borcunu vermeden ortadan kayboldu. Yefim yalnız kaldı.

Yefim ertesi gün gemide tanıştığı Tambovlu bir adamla yeniden mezara gitti. Öne doğru geçmek istedi ama yine yol bulamadı, sütunun yanında durup dua etmeye başladı. İleriye baktı, İsa'nın mezarının tam önünde kandillerin yandığı yerde yine Yelisey'i gördü; mihraptaki papaz gibi ellerini açmıştı, keli yine pırıl pırıl görünüyordu. "Tamam," dedi Yefim, "bu sefer onu kaybetmeyeceğim." Yanındakileri iteleyerek ön tarafa geçti. Ancak Yelisey yoktu. "Gitmiş olmalı" diye düşündü. Üçüncü gün de Yelisey, yine en kutsal yerde, aynı şekilde ellerini açmış, başının üzerinde bir şey görüyormuş gibi yukarıya bakıyordu. Başındaki kel yine ışıl ışıldı. "Eh, artık, bu sefer, onu kaçırmam, çıkış kapısına gideyim. Nasılsa oradan geçecek." Yefim kapının önünde bekledi, bekledi, öğlene kadar orada durdu, herkes çıkıp gitti ama Yelisey yoktu.

Yefim, Kudüs'te altı hafta kaldı, hemen her yere gitti; Beytüllahim'e, Beytanya'ya, Ürdün'e gitti; onunla gömülmek için yeni gömleğine İsa'nın mezarını resmettirdi, Ürdün Nehrinden su aldı, toprak ve kutsal ateşle yanan mumlar aldı, sekiz yerde geçmişlerine dua edilmesi için adak yaptı, cebinde döneceği kadar para bırakıp yanındakilerin hepsini harcadı. Yefim dönüş yoluna çıktı. Yafa'ya geldi, gemiye bindi, Odessa'da inip köyüne doğru yayan yola çıktı.

XI

Yefim aynı yoldan geri dönüyordu. Eve yaklaştıkça evdekilerin onsuz neler yaptıklarını, nasıl yaşadıklarını düşünmeye başladı. "Bir yılda, köprünün altından çok sular akmıştır. Evi senelerce uğraşarak kurarsın ama kısa sürede yıkarsın. Kendisi olmadan oğlu işleri nasıl idare etmişti, bahar nasıl geçmişti, hayvanlar nasıl kışlamıştı, inşaatı bitirmişler miydi?" Yefim, bir yıl önce Yelisey'le ayrıldığı yere geldi. Köylüler çok değişmişti, tanımak neredeyse imkânsızdı. Geçen yıl yoksulluk içinde yaşayan köylüler nerede, bugünün her şeyleri olan köylüer nerede. Tarlalar çok iyi ürün vermişti. Halk kendine gelmiş, eskiden çektiği acıları unutmuştu. Yefim akşamüzeri, Yelisey'in geride kaldığı köye vardı. Köye girer girmez beyaz gömlekli bir kız koşarak yanına geldi.

"*Did*! *Didko*! Bize gel."

Yefim girmek istemiyordu ama kız, kaftanının eteğine yapışmış bırakmıyor, evlerine doğru çekiştiriyor ve gülümsüyordu.

Yanında çocukla sundurmaya çıkan kadın da çağırıyordu.

"Gel, dede, gel, akşam yemeği yeriz, burada gecelersin."

Yefim içeri girdi. "Hiç olmazsa Yelisey'i sorarım, su içmeye buraya girmişti" diye düşündü. Yefim içeri girince kadın torbasını aldı, elini yüzünü yıkamasına yardım etti ve masaya oturttu. Süt, mantı, lapa çıkarıp masaya koydu. Tarasıç teşekkür etti, çilekeşleri evlerine aldıkları için onlara övgüler düzdü. Kadın başını salladı.

"Onlara iyilik yapmamamız mümkün değil. Biz bir çilekeşten öğrendik hayatı. Tanrı nedir bilmeden yaşıyorduk, o da bizi cezalandırmıştı, hepimiz ölümü bekliyorduk. Öyle ki hepimiz yataklara düşmüştük, yiyecek bir lokmamız yoktu, hepimiz hastaydık. Tanrı, sizin gibi yaşlı bir çilekeşi yollamasa hepimiz ölecektik. Gün ortasında su istemeye gelmişti, halimizi görünce acıdı, yanımızda kaldı. Yedirdi, içirdi, ayağa kaldırdı, tarlamızı geri aldı, atla araba satın alıp bize verdi."

İçeri giren yaşlı kadın onun sözünü kesti.

"O, insan mıydı yoksa Tanrı'nın meleği mi bilemedik. Herkesi seviyor, herkese acıyordu, sonra da geldiği gibi çekip gitti, kime dua edeceğimizi bile bilmiyoruz. Şimdiymiş gibi anımsıyorum; yatmış ölümü bekliyordum, baktım ihtiyarın biri içeri girdi, kendi halinde biri, kel, su istiyordu. Günahkârım ben, ne dolaşıyorsa buralarda, diye düşünmüştüm. Ancak o ne yaptı? Halimizi görünce, sırtındaki torbayı çıkarıp tam şuraya koyup açtı."

Kız araya girdi.

"Hayır, nine, torbasını önce şuraya, ortaya koydu sonra masanın üstüne çıkardı."

Kendi aralarında konuşmaya, onun sözlerini ve yaptıklarını anlatmaya başladılar; şurada oturdu, şurada yattı, kime ne dedi.

Akşam olunca ev sahibi atıyla geldi, o da Yelisey'in yaptıklarını anlatmaya koyuldu.

"Eğer bize uğramasaydı, hepimiz günahlarımızla ölmüştük. Tanrı'ya küskünlüğümüzle, insanlara düşmanlığımızla ölmüştük. Ancak bizi yeniden ayağa kaldırdı, onun sayesinde Tanrı'yı öğrendik, iyi insanlara güvenmeye başladık. Tanrı onu korusun!

Önceleri hayvanlar gibi yaşıyorduk, bizi yeniden insan yaptı."

Yefim'i yedirip içirdiler, yatak yaptıktan sonra kendileri de yattılar.

Yefim yatıyor ama uyuyamıyordu, onu tam üç kez Kudüs'te ön sırada görmesi aklından çıkmıyordu.

"Demek beni burada geçti" diye düşünüyordu. "Benim yaptıklarım kabul edildi mi bilmem ama onu Tanrı'nın kabul ettiği ortada."

Ev sahipleri sabahleyin Yefim'le vedalaştılar, yol için torbasına çörekler koyup işe gittiler, Yefim de kendi yoluna düştü.

XII

Tam bir yıl olmuştu. Yefim baharda eve döndü.

Eve akşamüzeri vardı. Oğlu evde yoktu. Meyhanedeydi. Sarhoş halde eve gelen oğluna sormaya başladı. Kendisi yokken işlerin yürümediğini görmüştü. Paraların hepsi heba edilmişti. Yefim sitem etmeye başlayınca oğlu kabalaştı.

"Sen kendin batırdın işleri" dedi. "Gitmek bir yana paraları da götürdün, şimdi bana mı soruyorsun hesabını."

İhtiyar kızdı ve oğluna vurdu.

Yefim Tarasıç sabahleyin muhtarla oğlu hakkında konuşmaya giderken Yeliseyev'in evinin önünden geçti. Yelisey'in karısı sundurmadaydı, selamlaştı.

"Merhaba, komşu, sağ salim döndün mü, iki gözüm?"

Yefim Tarasıç durdu.

"Tanrı'ya şükür. Gidip geldim. Seninkini yolda kaybettim, duydum ki eve geri dönmüş."

Kadın anlatmaya başladı, gevezelik etmeyi severdi.

"Döndü, velinimetimiz, çok oldu döneli. Hemen *uspeniye*'den[1] sonra. Tanrı bize geri yolladığı için çok sevindik. Onsuz ne yapacağımızı bilmiyorduk. İş için yaşlandı, ne de olsa gençliği geçti ama kafası zehir gibi, hepimiz çok mutluyuz. Oğlum da çok memnun oldu. Babasız, diyor, sanki kör gibiydim, diyor. O yokken halimiz perişandı, onu seviyoruz, göz bebeğimiz gibi bakıyoruz."

"Şimdi evde mi?"

"Evde, anam babam, arılarla uğraşıyor. Şansımıza, çok iyi bal veriyor. Tanrı arılara öyle bir güç verdi ki, benimki böyle bir zamanı hiç anımsamıyor. Tanrı günahlarımızı bağışladı, diyor. Gir, iki gözüm, memnun olur."

Yefim sahanlığı geçti, avludan kovanların olduğu bahçeye çıktı. Kovanların yanına geldiğinde eski kaftanıyla Yefim'in başı ve elleri açık, beryozanın altında ellerini açmış göğe baktığını ve başındaki kelin aynı Kudüs'te İsa'nın mezarı başında durduğu gibi ışıl ışıl parladığını, beryozaların arasından sızan güneşin başının üstünde aynı Kudüs'teki gibi oynaştığını, arıların altın rengi bir taç gibi başının üstünde vızıldayarak döndüğünü ve ona hiç dokunmadıklarını gördü. Yefim durdu.

Yelisey'in karısı kocasına seslendi.

"Komşun geldi."

Yelisey dönüp baktı, yüzü ışıdı, sakalındaki arıları yavaşça silkeleyerek yanına gitti.

"Merhaba komşu, merhaba sevgili dostum... Gittin mi?"

---

[1] Meryem Ana'nın ölümü ve göğe yükselişinin kutlandığı bayram.

"Ayaklarım ulaştı ve sana Ürdün Nehrinden su getirdim. Uğrar alırsın ama Tanrı benim uğraşlarımı kabul etti mi..."

"Neyse Tanrı'ya şükür, İsa korusun."

Yefim sustu.

"Ayaklarımla vardım oraya ama ruhumla orada mıydım, yoksa başkası mı..."

"Tanrı'nın takdiri, komşum, Tanrı'nın takdiri."

"Dönüşte senin kaldığın eve uğradım..."

Yelisey ürktü hızlı hızlı sözünü kesti.

"Tanrı'nın takdiri, komşum, Tanrı'nın takdiri. Haydi eve girelim, bal getireyim."

Yelisey konuyu evdeki işlere getirdi.

Yefim iç çekti ve Yelisey'e ne o evdeki insanlardan ne de onu Kudüs'te gördüğünden söz etti. Tanrı'nın herkese borcunu, sevgiyle ve iyilikle ödeyebileceği bir yol gösterdiğini anladı.

1885

MUM[1]

"Göz yerine göz, diş yerine diş" dendiğini işittiniz. Fakat ben size derim: Kötüye karşı koyma ve senin sağ yanağına kim vurursa, ona ötekini çevir. (Matta 5:38-39)

Bu olay beylerin zamanında oldu. Türlü türlüydü beyler. Ölüm saatinde Tanrı'yı hatırlayıp insanlara üzülenler de vardı, adı anılmaya değmez köpekler de vardı. Ama en kötüsü de köylüler arasından çıkan, ama çamurdan çıkıp da knyaz olmuş gibi davranan uşaklardı! En çok onlar yüzünden hayat kötüleşmişti.

Bir beyin mülküne böyle bir kâhya bakıyordu. Köylüler angaryaya gidiyordu. Toprak çoktu ve iyi bir topraktı; su vardı, çayır vardı, orman vardı, herkese de yetiyordu; hem beye hem de köylülere yetiyordu ama bir gün bey, atadan kalma başka bir köyünden hizmetkârını getirip kâhya yaptı.

Kâhya iktidarı ele alır almaz köylülerin boğazına oturdu. Kendi ailesi vardı; bir karısı ve evli iki kızı vardı ve para da kazanmıştı artık; günahsız bir yaşam sürse sürerdi; ama kıskançtı ve günaha batmıştı. İlk

---

[1] Çeviren: Sabri Gürses.

olarak köylüleri fazladan angaryaya zorlamaya başladı. Tuğla fabrikası kurdu, herkesi –erkek kadın demeden bütün köylüleri– çalışmaya zorladı, tuğlaları da kendine sattı. Köylüler şikâyet etmek için kalkıp Moskova'daki toprak sahibine gittiler ama bundan bir şey çıkmadı. Adam eli boş gönderdi köylüleri, kâhyayı işten çıkarmadı. Kâhya, köylülerin şikâyete gittiğini öğrenince onlardan intikam almaya kalktı. Köylülerin hayatı daha da kötüleşti. Köylüler arasında güvenilmez insanlar vardı: Kâhyaya kendi arkadaşlarını ihbar etmeye ve birbirlerini ele vermeye başladılar. Hem herkes tedirgin oldu hem de kâhya sinirlendi.

Bu böyle gittikçe, sonunda halk ondan vahşi hayvan gibi korkar oldu. Köyden geçtiği zaman, gözüne görünmemek için kurttan kaçar gibi oraya buraya kaçışıyordu herkes. Kâhya da bunu fark ediyor ve ondan korkanlara daha çok kötülük yapıyordu. Hem dayakla hem de angaryayla eziyet ediyordu halka, onun elinden çok eziyet çekiyordu köylüler.

Geçmişte böyle alçaklar ortadan kaldırılmıştı; köylüler bundan bahsetmeye başladılar. Bir kenarda toplandıkları zaman, en cesur olanı konuşuyordu: "Başımızdaki zalime daha çok sabredecek miyiz? Hep beraber gebertelim; böylesini öldürmek günah değil!"

Bir keresinde köylüler bayramdan önce ormanda toplanmıştı: Kâhya onları beyin ormanı seyretmeye göndermişti. Yemek vakti konuşmaya başladılar:

"Artık nasıl yaşayacağız" dediler. "Son lokmamıza kadar çalıyor bizden. Çalıştırarak eziyet ediyor: Gece gündüz ne bizim ne de karılarımız için dinlenmek mümkündü. Bu da yetmezmiş gibi, gelip kamçılıyor. Semyon onun dayağından öldü. Anisima pran-

galarda perişan oldu. Daha ne diye bekliyoruz? İşte bu akşam gelecek buraya, yine eziyete başlayacak; atından devirelim, baltayla gebertelim, bu iş de burada bitsin. Bir köpek gibi gömelim bir yere ya da taş bağlayıp suya atalım. Ama şunda anlaşalım: Hepimiz bir olacağız, birbirimizi ele vermeyeceğiz!"

Vasili Minayev böyle dedi. Herkesten daha çok öfkeliydi kâhyaya. Onu her hafta kamçılıyordu kâhya, üstelik karısını ondan almış, kendine aşçı yapmıştı.

Köylüler böyle anlaştılar ve akşamleyin kâhya geldi. Atın tepesinden inmeden, hemen bir kusur buldu; böyle kesilmez, dedi. Yığının içinde bir ıhlamur kütüğü gördü.

"Ihlamurları kesmeyin diye emrettim," dedi. "Kim kesti? Söyleyin, yoksa hepinizi kırbaçlarım!"

Ihlamurun kimin tarafında olduğunu sorgulamaya başladı. Sidor'u gösterdiler. Kâhya yüzü kan içinde kalıncaya kadar dövdü Sidor'u. Tatar Vasili'yi de kötü istiflemiş diye kırbaçladı. Eve gitti.

Akşamleyin tekrar toplandı köylüler ve Vasili konuştu:

"Ee, millet! Adam değil, serçe sürüsüsünüz siz! 'Yapalım, yapalım,' – ama iş yapmaya gelince, herkes yatak altına. Şahine karşı serçeler de böyle toplanmış, 'Teslim olmayalım, teslim olmayalım, karşı çıkalım, karşı çıkalım!' diye bağrışmışlar. Ama şahin uçup gelince, herkes yuvasına saklanmış. O da canının çektiği birine atılmış, onu avlamış. Sonra serçeler çıkmışlar 'Cik, cik!' diye, bir kişi eksik çıkmış. 'Kim yok? Vanka yok. Demek onun ömrü de bu kadarmış. Hak etmişti zaten' demişler. Siz de böylesiniz. Teslim olmayalım, teslim olmayalımmış! Sidor'un üstüne yürüdüğü anda, toplanıp işini bitirecektiniz. 'Teslim

olmayalım, teslim olmayalım, karşı çıkalım, karşı çıkalım' dediniz dediniz ama görür görmez çalılıklara daldınız."

Böyle konuşmalar gitgide sıklaştı ve köylüler kâhyaya iyice bilendiler. Büyük Perhiz'in son haftasında kâhya, köylülere paskalyada angaryaya yulaf ekmeye hazırlanmalarını haber saldı. Köylüler bunu hakaret saydılar ve Vasili'nin arka avlusunda toplanıp yine tartışmaya başladılar.

"Eğer Tanrı'yı da unutmuşsa," dediler, "ve böyle işler yapılmasını istiyorsa, o zaman onu öldürmek lazım. Hep beraber gebertelim!"

Oraya Pyotr Miheyev de gelmişti. Uysal bir köylüydü Pyotr Miheyev ve diğer köylülerle pek görüşmezdi. Miheyev geldi, konuşmaları dinledi ve şöyle dedi:

"Büyük günaha giriyorsunuz kardeşler. Bir can almak büyük iştir. Başkasının canını almak kolay, peki kendi ruhu ne olacak? O kötülük yapıyor ama ondan önce de vardı kötülük. Sabretmek gerekir, kardeşler."

Bu konuşmaya sinirlendi Vasili.

"Hep aynı şeyi deyip duruyorsun," dedi, "insan öldürmek günahmış. Tabii günah, ama hangi insanı? İyi insanı öldürmek günah ama böyle bir köpeği öldürmeyi emretmiş Tanrı. Kudurmuş köpeği öldürmek gerekir, insanlara da merhamet etmek. Onu öldürmemek daha büyük bir günah olur. Bu köpek insanları parçalıyor! Eğer acı çekeceksek de insanlar için çekmiş oluruz. Bizim için iyi konuşur insanlar. Salya sümük dağılırsak, hepimizi mahveder. Boş konuşuyorsun sen, Miheiç. Ne olacak, İsa bayramında hepimiz çalışmaya gidersek daha az mı günah olacak? Sen kendin git!"

Miheiç buna yanıt verdi:

"Neden gitmeyeyim? Gönderiyorlar, sürmeye giderim. Kendim için değil. Tanrı bilir neyin günah olduğunu, yeter ki biz onu unutmayalım. Kardeşler," dedi, "ben kendim için söylemiyorum. Eğer bize kötülüğü kötülükle ortadan kaldırma izni verilseydi, Tanrı'dan bunun için bize emir gelirdi; ama bize başka türlü söylendi. Sen kötülüğü kötülükle ortadan kaldırırsan, o senin içine girer. İnsan öldürmek akıllıca değil, kan ruha yapışır. İnsan öldürmek, kendi ruhunu kanla lekelemektir. Sen kötü bir insanı öldürdüğünü sanırsın, kötülüğü ortadan kaldırdığını sanırsın, ama bir bakarsın, sen kötülükten daha da kötüsünü çağırmışsın. Belaya boyun eğ, o zaman bela da boyun eğer."

Böylece anlaşamadı köylüler; fikirler çarpışıyordu. Bir kısmı Vasilyev'in konuştuğu gibi düşünüyordu, diğerleri Petrov'un günaha girmemek, sabretmek hakkındaki konuşmasını onaylıyordu.

Köylüler ilk gün, pazar günü bayram yaptılar. Akşamleyin *zemstvo*[1] üyeleriyle beyin evinden gelen muhtar, Mihail Semyonıç'ın, yani kâhyanın köylülerin hepsinin birden, yulaf için tarla sürmeye gitmelerini emrettiğini söyledi. Muhtar *zemstvo* üyeleriyle köyde gezdi, herkese ertesi gün ekime gitmeyi emretti; kimine nehrin ardını, kimine anayolun ardındaki tarlayı söyledi. Sızlandılar köylüler, ama itiraz etmeye cüret edemediler, sabahleyin sabanlarıyla gittiler ve sürmeye başladılar. Kilisede sabah ayini yapılıyordu, halk her yerde bayramı kutluyordu, köylülerse çift sürüyordu.

---

[1] Çar II. Aleksandr'ın 1864 yılında soyluların gücünü dengelemek için kurduğu bir yerel yönetim birimi.

Kâhya Mihail Semyonıç geç uyandı, evi gözden geçirdi; ev halkı -karısı, dul kızı (bayram için gelmişti)- hazırlanmış, giyinmişti; bir işçi, arabayı hazırlayıp onları ayine götürmüş, dönmüştü; hizmetçi semaveri hazırladı, Mihail Semyonıç de geldi, çay içmeye başladı. Çayını içen Mihail Semyonıç piposunu yaktı ve muhtarı çağırttı.

"Ne oldu, köylüleri çifte gönderdin mi?"

"Gönderdim, Mihail Semyonıç."

"Peki hepsi gitti mi?"

"Hepsi gitti, ben kendim götürdüm."

"Tamam götürdün de sürüyorlar mı? Git bak, söyle yemekten sonra geleceğim, her *desyatina*'ya[1] iki saban girsin, iyi sürsünler! Eğer eksik bulursam, bayram falan demem!"

"Emredersiniz efendim."

Çıkıp gidecekti muhtar ama Mihail Semyonıç geri çağırdı onu. Çağır fakat kafası karıştı, bir şey söylemek istiyorsa da ne olduğunu bilmiyordu. Düşündü, düşündü, sonunda şöyle dedi:

"Bak şimdi, sen bu haydutlar benim hakkımda ne konuşuyor ona da kulak kesil. Kim küfrediyor, ne diyor, bana hepsini anlat. Bu haydutları tanırım, çalışmayı sevmezler, sadece yan gelip yatmayı, laklak etmeyi severler. Yiyip içip bayram etmek, bunu severler; tarla sürülecekmiş, geç kalınmış, düşünmezler bile. İşte sen bir dinle bakalım konuşmalarını, kim ne diyor, bana bildir. Benim bunu bilmem lazım. Git bak bakalım ne anlatıyorlar, hiçbir şeyi saklama."

Döndü muhtar, çıktı dışarı, ata binip tarladaki köylülerin yanına gitti.

---

[1] Yaklaşık 1,09 hektar.

Kâhyanın karısı kocasının muhtarla konuşmalarını duymuştu, kocasının yanına gidip ona yalvarmaya başladı. Kâhyanın karısı uysal bir kadındı ve kalbinde iyilik vardı. Yapabildiği zaman kocasını yumuşatır ve onun karşısında köylüleri savunurdu. Kocasının yanına gidip yalvarmaya başladı.

"Canım, Mişenka," dedi, "bu kutsal günde, Tanrı'nın bayramında, İsa aşkına günaha girme, rahat bırak köylüleri."

Mihail Semyonıç kadının konuşmalarına aldırmadı, sadece güldü ona.

"Çok oldu demek," dedi, "sopa yemediğin için dilin uzamış, senin başka işin yok mu?"

"Mişenka, canım, rüyamda tatsız bir şeyler gördüm, dinle beni, rahat bırak köylüleri!"

"Bak bak," dedi adam, "ben ne diyorum o ne diyor, anlaşılan çok yağ yemişsin, kırbaç can yakmaz diye düşünüyorsun. Haydi bakalım!"

Öfkelenmişti Semyonıç, kadını dişlerinin arasından aldığı piponun yanan yeriyle dürttü, yanından kovdu, yemeği hazırlamasını emretti.

Mihail Semyonıç parça et, börek, domuz etli sebze çorbası, kızarmış yavru domuz, sütlü erişte yedi, vişne suyu içti, tatlı börek atıştırdı, aşçı kadını çağırdı, onu oturtup şarkı söyletti, kendi de gitarı alıp çaldı.

Mihail Semyonıç neşeli bir halde oturuyor, geğiriyor, gitarın tellerine basıyor ve aşçıyla eğleniyordu. Muhtar içeri girdi, selam verdi ve tarlada gördüklerini anlatmaya başladı.

"Ne yapıyorlar, sürüyorlar mı? İşlerini yapabilecekler mi?"

"Yarısından çoğunu sürmüşler bile.

"Bir kusur falan yok mu?"

"Göremedim, korkmuşlar, sürüyorlar."

"Peki, toprağın durumu iyi mi?"

"Toprak yumuşacık, gelincik gibi dağılıyor."

Kâhya sustu.

"Peki benim için ne diyorlar, küfrediyorlar mı?"

Muhtar tereddüt edecek oldu, Mihail Semyonıç bütün gerçeği söylemesini emretti.

"Her şeyi söyle, kendi sözleri değil, onlarınkini söyleyeceksin. Gerçeği söyle, seni ödüllendireyim, ama onları saklarsan, acımam, döverim. Hey, Katyuşa, ona cesaretini toplasın diye votka ver."

Aşçı gitti, muhtara içki getirdi. Muhtar kadeh kaldırdı, içti, ağzını.sildi ve konuşmaya başladı.

"Hepsi bir," diye düşündü, "onu övmemeleri benim suçum değil; gerçeği söyleyeyim, mademki emretti." Cesaretini toplayan muhtar konuşmaya başladı:

"Homurdanıyorlar, Mihail Semyonıç, homurdanıyorlar."

"İyi de ne diyorlar? Söyle."

"Bir tek şey diyorlar: Bu adam Tanrı'ya inanmıyor."

Kâhya sırıttı.

"Kim söylüyor bunu?"

"Hepsi söylüyor. Şeytan onu ele geçirmiş diyorlar."

Kâhya güldü.

"Bu iyi bir şey," dedi. "Ama sen tek tek söyle, kim söylüyor bunu. Vasiliy ne diyor?"

Starost adlarını söylemek istemiyordu, ama Vasili ile uzun zamandır düşmanlardı.

"Vasili," dedi, "hepsinden ağır küfrediyor."

"Ama ne diyor? Söyle."

"Söylemesi korkunç. Onu kovalayan ölümden kaçamayacak, diyor."

"Vay, harika," dedi kâhya. "Ne diye esniyormuş peki, neden öldürmüyormuş? Herhalde, kıyamıyor? Güzel," dedi, "seninle hesaplaşacağız Vasili. Peki ya Tişka köpeği, o ne havlıyor?"

"İşte hepsi kötü konuşuyor."

"Ama ne söylüyorlar?"

"Tekrarlamak korkunç olur."

"Neymiş korkunç olan? Ürkmeden söyle."

"Yani onun göbeği yarılacak ve bağırsakları fırlayacak diyorlar."

Mihail Semyonıç sevindi, hatta kahkaha attı.

"Bakalım kiminkiler çıkacak önce. Bunu söyleyen kim? Tişka mı?"

"Kimse iyi bir şey söylemedi, hepsi küfrediyor, tehdit ediyor."

"Petruşka Miheyev ne diyor peki? O ne diyor? O da rezildir, küfrediyor değil mi?"

"Hayır, Mihail Semyonıç, Petruşka küfretmiyor."

"Ne yapıyor?"

"Bütün köylüler arasında bir tek o bir şey söylemedi. Akıllıdır! Ben ona şaştım, Mihail Semyonıç!"

"Neden?"

"Yaptığı şey için! Bütün köylüler de şaşırmış."

"Peki ne yapmış?"

"Çok mucizevi bir şey. Ona gidecek oldum. Turkin Tepesindeki meyilli tarlayı sürüyor. Yanına gittim, bir baktım ki biri şarkı söylüyor; incecik, çok güzel çıkıyordu sesi, sabanın ortasında bir yerde de bir şey ışıldıyordu."

"Neymiş?"

"Işıldıyordu, alev gibiydi. Yaklaştım iyice, baktım; beş kapiklik bir balmumuyla bir mumu sabanın sapına iliştirmiş, mum yanıyor, rüzgârdan da etkilenmiyor. Adam da yeni gömleğiyle sabanı sürü-

yor, kaldırıp döndürüyor ve pazar ilahileri söylüyor. Sürüyor, döndürüyor ama mum sönmüyor. Benim önümde kaldırdı, sabanı bıraktı, geri döndürdü ama mum hep yandı, hiç sönmedi!"

"Peki ne dedi?"

"Hiçbir şey demedi. Beni gördü, bayramlaştı ve yine ilahi söyledi."

"Yani onunla konuştun mu?"

"Konuşmadım, o sırada köylüler geldi, ona gülmeye başladılar: Miheiç kutsal günde tarla sürdüğün için sonsuza dek silinmeyecek günahın."

"O ne dedi?"

"O sadece şöyle dedi: 'Toprakta huzur olsun, insanda iyi niyet!' Yine sabanı aldı, atı sürdü ve ince sesiyle şarkı söyledi, mum da sönmeden gitti öylece."

Kâhya gülmeyi kesti, gitarı bıraktı, başını eğip düşünmeye başladı.

Oturdu, oturdu, aşçıyı, muhtarı kovdu ve paravanın arkasına geçti, yatağa uzandı ve yüklü araba gibi inleyip püfledi. Karısı yanına geldi, onunla konuşmaya çalıştı; ona yanıt vermedi. Sadece şöyle dedi:

"Alt etti beni! Şimdi anladım!"

Karısı lafa karışacak oldu:

"Sen de git, serbest bırak onları! Önemli değildir belki! Neler neler yaptın korkmadın, şimdi neden ürkeceksin?"

"Mahvoldum ben," dedi adam, "yendi beni."

Karısı ona bağırdı:

"Tutturmuşsun bir 'Yendi de yendi'. Git, serbest bırak köylüleri, iyi olur o zaman. Gel, atı hazırlamalarını emrediyorum."

At getirildi; kâhyanın karısı, kocasına tarlaya gidip köylüleri serbest bırakmasını söyledi.

Mihail Semyonıç ata binip tarlaya gitti. Köy sınırındaki çite geldi, ona kapıyı bir kadın açtı, köye girdi. Halk kâhyayı görür görmez uzaklaştı; kimisi avluya, kimisi bir köşeye, kimisi bostana gitti.

Bütün köyü dolandı kâhya, diğer giriş kapısına gitti. Kapı kilitliydi, o da atın üzerinden açamıyordu. Biri kapıyı açsın diye bağırdı, bağırdı kâhya, kimse yanıt vermedi. Attan indi, kapıyı açtı ve yine ata binmeye kalktı. Ayağını üzengiye koydu, kendini çekti, eğere oturmak istedi ama at bir domuzdan ürktü, çite doğru şaha kalktı; adam ağırdı, eğere düşmeyip yüzükoyun çite doğru yuvarlandı. Çitteki tahtalardan biri kazık gibiydi, yukarı doğru sivriydi, diğerlerinden de yüksekti. Adam doğruca yüzükoyun bu kazığa düştü. Göğsü parçalandı, yere yığıldı.

Köylüler çiftten geldi; atlar kişnedi, kişnedi, ama kapıdan geçmedi. Köylüler bir de baktılar; yerde Mihail Semyonıç boylu boyunca yatıyor, kollarını açmış, gözleri donmuş, bağırsakları yerlere saçılmış! Ve bir kan gölü duruyor orada; toprak içmemiş kanı.

Köylüler ürkmüştü, atları geri çevirdiler, bir tek Pyotr Miheiç indi, kâhyanın yanına geldi, ölmüş olduğunu gördü, açık gözlerini kapattı, arabayı getirdi, oğluyla birlikte ölüyü bir tabuta koyup beyin evine götürdü.

Bey bütün olup biteni öğrendi ve köylüleri *obrok*[1] karşılığında özgür bıraktı.

Ve köylüler Tanrı'nın gücünün günahta değil, iyilikte olduğunu anladılar.

1886

---

[1] Toprak sahibinin, köylülere verdiği topraklar karşılığında köylülerden para ya da ürün alması.

APTAL İVAN VE KARDEŞLERİ, ASKER SEMYON, KÜP TARAS, DİLSİZ MALANYA VE ŞEYTAN İLE ÜÇ KÜÇÜK YAVRUSUNUN MASALI

I

Bir varmış bir yokmuş, ülkenin birinde zengin bir adam varmış. Bu zengin adamın üç oğlu ve bir kızı varmış; Asker Semyon, Küp Taras, Aptal İvan ve dilsiz, kalık Malanya. Asker Semyon çara hizmet etmek için orduya katılmış, Küp Taras ticaret yapmaya şehirde tüccarın yanına gitmiş, Aptal İvan'a ise kalıkla birlikte evde çalışmak ve didinmek düşmüş.

Asker Semyon yüksek rütbelere ulaşmış, yer yurt sahibi olmuş ve bir bey kızıyla evlenmiş. Maaşı yüksek, toprakları genişmiş ama yine de iki yakasını bir araya getiremiyormuş; eline ne geçerse bey kızı karısı har vurup harman savuruyormuş. Asker Semyon gelirleri toplamaya topraklarına gitmiş ama kâhyası ona;

"Kimden ne alacağız" demiş. "Elimizde ne hayvan var, ne alet edavat, ne at, ne inek, ne karasaban ne de tırmık. Bunlar olacak ki, gelir olsun."

Bunun üzerine Asker Semyon, babasının yanına gitti.

"Baba," dedi, "sen zenginsin ama bana bir şey vermedin. Neyin varsa üçte birini bana ver, ben de kendi topraklarımı düzene sokayım."

"Bu eve ne getirdin de sana üçte birini vereyim" dedi babası. "İvan'a da kalığa da haksızlık olur."

"Biri aptal, diğeri de dilsiz bir kalık, malı mülkü ne yapacaklar?"

"İvan ne derse, yaparım" dedi babası.

"Varsın alsın" dedi İvan.

Asker Semyon babasının varlığının üçte birini aldı ve yeniden çara hizmet etmeye gitti.

Küp Taras da çok para kazandı, tüccar kızıyla evlendi ama onun için her şey azdı ve o da babasının karşısına çıktı.

"Benim payımı da ver!"

Yaşlı adam vermek istemedi.

"Sen bizim için bir şey yapmadın ki, evde ne varsa İvan yaptı. Üstelik İvan'a da kalığa da haksızlık yapamam."

"Aptala ne lazım olacak ki" dedi Taras. "Evlenmeye kalksa kimse evlenmez, kalığa zaten hiçbir şey lazım değil."

İvan'ın yanına gidip, "İvan ekinin yarısını bana ver, alet edavatı almayacağım, mallardan da yalnızca kır aygırı alacağım, çift sürerken nasılsa işine yaramaz."

İvan gülmeye başladı.

"Al, ne yapalım, gider yine kazanırım."

Taras'a payını verdiler. Taras ekini ve kır aygırı şehre götürdü, böylece İvan'ın elinde yalnızca yaşlı kısrak kaldı ve eskisi gibi çiftçilik yaparak annesine, babasına bakmaya devam etti.

II

Kardeşlerin kavgasız, gürültüsüz mal paylaşımı yaşlı şeytanın zoruna gitti. Üç küçük şeytanı yanına çağırdı.

"Bakın, şurada üç kardeş yaşıyor; Asker Semyon, Küp Taras ve Aptal İvan. Kavga etmeleri gerekirken dostça yaşıyorlar, birbirlerine iyi davranıyorlar. Aptal olanı bütün işleri mahvetti. Şimdi üçünüz iş başına, bu üçünü öyle ele alın, öyle evirip çevirin ki birbirlerinin gözünü oysunlar. Bunu yapabilir misiniz?"

"Tabii ki yaparız."

"Nasıl yapacaksınız?"

"Önce hepsini iflas ettiririz, bir lokma ekmeğe muhtaç olurlar, sonra hepsini bir yere toplarız ve birbirlerini yemeye başlarlar."

"Peki tamam, görüyorum ki işinizi biliyorsunuz; o üçü birbirine girmeden de yanıma gelmeyin yoksa üçünüzün de derisini yüzerim."

Üç küçük şeytan bataklığa gidip nasıl başlayacaklarını tartışmaya başladılar; tartıştılar, tartıştılar, hepsi de en kolay işi istiyordu, sonunda kimin hangi işi yapacağı konusunda kura çekmeye karar verdiler. Kura çektiler ve kimin başarılı olduğunu, kimin yardıma ihtiyacı olduğunu öğrenmek için bataklıkta ne zaman buluşacaklarını kararlaştırdılar.

Zamanı gelince şeytanlar bataklıkta buluştular. Kimin ne yaptığını konuşmaya başladılar. Asker Semyon'u alan ilk şeytan anlatmaya başladı:

"Benim işim yolunda gidiyor. Benim Semyon yarın baba evine dönüyor."

"Nasıl yaptın" diye sordu arkadaşları.

"Önce, Semyon'a öyle bir yiğitlik verdim ki, çarına bütün dünyayı fethedeceğine söz verdi. Çar da

Semyon'u başkomutan yapıp Hint Çarına karşı sefere yolladı. Ben de aynı gece Semyon'un ordusundaki bütün barutu ıslattım ve Hint Çarının tarafına geçip samandan bir sürü asker yaptım. Semyon'un askerleri etraflarının sarıldığını görünce korkmaya başladılar. Asker Semyon ateş emri verdi ama ne toplar gürledi ne de tüfekler patladı. Semyon'un askerleri korkup koyun gibi dağıldılar. Hint Çarı da hepsini öldürdü. Asker Semyon rezil rüsva oldu, elindeki bütün mal varlığına el koydular, yarın da idam edecekler. Şimdi, onu hapisten kurtarıp evine dönebilmesini sağlamak için bana bir gün daha lazım. Yarın işimi bitirmiş olurum, kimin ihtiyacı varsa yardıma hazırım."

Taras'la ilgilenen şeytan anlatmaya başladı:

"Yardıma ihtiyacım yok. Benim işim de yolunda gitti, Taras en fazla bir hafta daha dayanır. İlk iş olarak göbeğini daha da büyüttüm ve yüreğine kıskançlık soktum. Öyle bir kıskançlık ki başkasında olan her şeye sahip olmak istiyor. Gördüğü her şeyi almaya başladı, hâlâ almaya devam ediyor. Şimdi borçlanıp satın almaya başladı. Borcu boyunu aştı, ne yapacağını bilemeyecek halde. Bir hafta sonra geri ödemesi gerek, ben de elindeki her şeyi öyle değersiz hale sokacağım ki borcunu ödeyemeyecek ve mecburen baba evinin yolunu tutacak."

İvan'la uğraşan şeytana ne yaptığını sordular.

"Peki senin işler nasıl?"

"Ne olsun, bir türlü yürümüyor. Önce karnı ağrısın diye kvas testisine tükürdüm, sonra süremesin diye tarlasını neredeyse taştan sert yaptım. Öyle düşünmüştüm ama bu aptal, karasabanı alıp uğraşmaya başladı. Karın ağrısından ölüyordu ama sürmeyi

de bırakmıyordu. Bunun üzerine karasabanını kırdım, aptal eve gidip diğerini getirdi ve yeni bir ok takıp sürmeye devam etti. Ben yerin altına girdim, sabanın ucunu tutmaya başladım ama ne kadar tutarsam tutayım sabanı sürükledi, sabanın oku o kadar keskindi ki ellerim parçalandı. Neredeyse bütün tarlayı sürdü, yalnızca bir evlek kaldı. Yardıma gelin, kardeşler, onunla bir başımıza başa çıkamayız, yoksa yaptıklarımızın hepsi boşa gider. Eğer bu aptal çiftçiliğe devam ederse, hiçbiri yoksulluk nedir bilmez, çünkü bu aptal iki kardeşine de bakar."

Asker Semyon'un şeytanı ertesi gün yardıma gelmeye söz verdi ve şeytanlar işlerinin başına döndüler.

III

İvan bütün tarlayı sürmüş yalnızca bir evlek kalmıştı. İşini bitirmek için geri geldi. Karnı ağrıyordu ama tarlayı sürmek de gerekiyordu. Dizginleri gerdi, sabanı çevirdi ve sürmeye başladı. Ancak ilk dönüşünde sanki bir köke takılmış gibi durdu, bir şey engel oluyordu. Şeytan ayağını sabana yaslamış hareket ettirmiyordu. "Bu da ne acaba! Burada kök falan yoktu." Eğilip toprağı yokladı, yumuşacık bir şey vardı. Eliyle yakalayıp dışarı çıkardı. Kök gibi kara bir şeydi ama hareket ediyordu. Dikkatlice bakınca bunun şeytan olduğunu anladı.

"Şuna bak, ne kadar iğrenç!"

İvan elini kaldırdı tam vurmak üzereyken şeytan dile geldi.

"Vurma, ne istersen yaparım."

"Ne yapabilirsin?"

"Ne istersen?"

İvan düşünmeye başladı.

"Karnım," dedi, "karnım ağrıyor, geçirebilir misin?"

"Hemen" dedi şeytan.

"Peki, iyileştir."

Şeytan yere eğildi, pençesiyle toprağı eşeledi, eşeledi, üç çatallı bir kök bulup çıkardı ve İvan'a verdi.

"Çatalın birini yut, hiçbir ağrın kalmaz."

İvan alıp çatalın birini kırıp yuttu. Karın ağrısı o an kesildi.

"Tamam, bırak artık beni" dedi şeytan. "Yerin dibine gidip bir daha karşına çıkmam."

"Peki, Tanrı yardımcın olsun!"

İvan, Tanrı'nın adını ağzına alır almaz, şeytan taşın suya girmesi gibi anında toprağın içine daldı, geriye küçük bir delik kaldı. İvan geri kalan iki çatal kökü şapkasının içine koydu ve sürmeye devam etti. İşini bitirip, sabanı kaldırdı ve eve döndü. Atın koşumlarını çözdü, eve girince ağabeyi Asker Semyon'u gördü; karısıyla birlikte oturmuş yemek yiyordu. Elinde ne var ne yok almışlardı, hapisten kaçıp baba evine sığınmıştı.

Semyon da İvan'ı gördü.

"Sana geldik, yeni vazife alıncaya kadar bana da karıma bakacaksın."

"Ne yapalım, olsun" dedi İvan.

İvan tam oturacakken, bey kızı İvan'ın kokusundan rahatsız oldu.

"Bu kokarcayla yemek yiyemem" dedi kocasına.

"Benim hanım, senin kötü koktuğunu söylüyor, sen sahanlıkta yesen" dedi Asker Semyon, İvan'a.

"Olsun, zaten kısrağı otlatmaya götürecektim."

İvan kaftanını giydi, biraz ekmek alıp kısrağı gece otlatmaya götürdü.

IV

O gece boşa çıkan Asker Semyon'un şeytanı söz verdiği gibi yardım etmek üzere İvan'ın şeytanını aramaya koyuldu. Tarlaya gelip baktı, aradı aradı ama arkadaşını göremedi, o küçük deliği görünce "Demek arkadaşımın başına bir felaket geldi, onun yerine geçeyim" diye düşündü. "Sürüm işi bitmiş, ben de aptalı biçimde yakalarım."

Şeytan hemen gidip İvan'ın çayırını sularla kaplattı; bütün otlar suyun içinde kaldı. Şafakla birlikte eve dönen İvan, tırpanı alıp otları biçmeye çayıra gitti. İvan biçmeye başladı ama tırpanı sallıyor ama otlar yaş olduğundan tırpan bir türlü biçmiyordu. İvan bilemek gerektiğini düşündü. Didindi durdu ama biçemedi.

"Böyle olamayacak, eve gideyim de bileğiyi alayım, biraz da ekmek getireyim. Bir hafta da sürse, biçmeden bırakmayacağım."

Bunu duyan şeytan düşünmeye başladı.

"Budala, aptalın teki, alt etmek zor olacak. Başka şey bulmalıyım."

İvan döndü ve biçmeye başladı. Şeytan otların arasına girdi, kuyruğuyla tırpanı yakalamaya ve toprağa takmaya başladı. İvan güçbela da olsa çayırı biçti, yalnızca bataklık kısmı kaldı. Şeytan bataklığa girdi ve "Kuyruğumu kesse de biçtirmeyeceğim" dedi kendi kendine.

İvan bataklığa girdi, otlara baktı, gür değildi ama tırpan tam işlemiyordu. İvan kızdı ve olanca gücüyle sallamaya başladı tırpanı, şeytanın da gücü neredeyse tükenmek üzereydi, engel olmayacağını anlayınca başına bir şey gelmesin diye bir çalının dibine sindi. İvan tırpanı çalıya doğru öyle bir savurdu ki şeytanın

kuyruğunun yarısını da biçiverdi. İvan çayırı biçti, kız kardeşine otları toplamasını söyledi, kendi de çavdarı biçmeye gitti.

Elinde çengel tarlaya geldiğinde, kesik kuyruklu şeytan ondan önce gelmiş, tarlayı öyle bir dağıtmıştı ki çavdar çengele gelmiyordu. İvan geri döndü, orak alıp biçmeye başladı ve bütün tarlayı bitirdi.

"Şimdi de yulafa başlamak lazım" dedi.

Bunu duyan kesik kuyruk, "Çavdarda durduramadım ama yulafta nasılsa yakalarım, hele bir yarın olsun" diye düşündü. Şeytan sabahleyin yulaf tarlasına gelince tarlanın biçilmiş olduğunu gördü. İvan taneler dökülmesin diye gece yatmamış bütün tarlayı biçmişti. Şeytan kızıp köpürdü.

"Bu aptal çileden çıkardı beni, üstelik kuyruğumu da kesti. Savaşta bile böyle felaket görmedim! Uyumuyor, lanet herif, yetişemiyorum ona! Bari demetlerinin hepsini çürüteyim."

Demetlerin olduğu yere gidip arasına girdi ve çürütmeye başladı; başakları ısıtmaya başladı ama sıcaktan uyku bastırdı.

İvan kıstağı çözdü ve kardeşine yardım etmeye gitti. Demetlerin yanına varıp arabaya yüklemeye başladı. İki demeti attı, sonra yabayı yeniden soktu, doğrudan şeytanın kıçına geldi, kaldırıp baktı, yabanın ucunda kuyruğu kesik canlı bir şeytan kıvranıyor, debeleniyor kaçmaya çalışıyordu.

"Şuna bak, ne kadar iğrenç! Yine mi sen?"

"Ben başkasıyım, o benim kardeşimdi. Ben Semyon'un şeytanıyım."

"Kim olursan ol, şimdi sana gösteririm!"

Tam yere çalmak üzereyken şeytan yalvarmaya başladı.

"Bırak beni, bir daha karşına çıkmam ve ne istersen yaparım."

"Ne yapabilirsin?"

"Her şeyden sana bir sürü asker yapabilirim."

"Ne işime yarayacak?"

"Olur mu, ne istersen onu yaparlar."

"Müzik çalabilirler mi?"

"Çalabilirler."

"Peki, yap bakalım."

"Şu çavdar demetini al, sapından tutup yere vur, vururken de şunları söyle 'Efendimin emriyle eğilin bükülün, sap sayısı kadar asker olup dizilin!'"

İvan demeti alıp şeytanın dediklerini söyleyerek yere vurdu. Demet dağıldı ve askerler ortaya çıktı, öndeki trompetçi ve borazancı hemen çalmaya başladı. İvan güldü.

"Şuna bak, nasıl da becerikliler! Kızları eğlendirmek için epey işe yarar."

"Haydi, beni artık bırak."

"Hayır, askerleri samandan yapacağım, şimdi başaklar boşuna heder olmasın. Tekrar demet haline nasıl getireceğimi öğret. Taneler boşa gitmesin."

"Şöyle söylemen yeter, 'Efendimin emriyle asker sayısı kadar sap olup bir demette bağlanın!'"

İvan söyledi, askerler yeniden demete dönüştü.

Şeytan yeniden "Artık bırak" demeye başladı.

"Olur."

İvan şeytanı eliyle tutup yabanın ucundan çıkardı.

"Tanrı yardımcın olsun!"

İvan, Tanrı'nın adını ağzına alır almaz, şeytan taşın suya girmesi gibi anında toprağın içine daldı, geriye küçük bir delik kaldı.

İvan eve döndü, ikinci ağabeyi Taras'ı da karısıyla

oturmuş yemek yerken buldu. Küp Taras borçlarından kaçıp baba evine sığınmıştı.

"İvan, yeniden kazanıncaya kadar karımla bana bakarsın artık" dedi İvan'ı görünce.

"Ne yapalım, olsun" dedi İvan.

İvan kaftanını çıkarıp masaya oturdu.

"Ben," dedi tüccar karısı, "bir aptalla aynı masada yemek yemem, üstelik kokuyor da."

"İvan, kötü kokuyorsun," dedi Küp Taras, "git, sahanlıkta ye."

"Olsun."

Ekmeğini alıp dışarı çıktı.

"Zaten kısrağı otlatmaya götürecektim."

V

O gece Taras'la işini bitiren şeytan da sözleştikleri gibi Aptal İvan'ı mahvetmek için arkadaşlarına yardıma geldi. Tarlaya uğradı aradı, taradı ama arkadaşlarını bulamadı, yalnızca bir delik gördü. Çayıra gitti, bataklıkta kuyruğun yarısını buldu, çavdar tarlasında ise ikinci bir delik gördü. "Demek, arkadaşlarımın başına bela geldi, onların yerine geçip şu aptalla ilgilenmeliyim" diye düşündü.

Şeytan, İvan'ı aramaya koyuldu. İvan ise o sırada tarladan dönmüş, ormanda ağaç kesiyordu.

Kalabalık olunca kardeşleri, aptala, kendisine yeni bir izba yapmasını emretmişlerdi, o da kütük hazırlamaya ormana gitmişti.

Şeytan ormana koştu, dalların arasına yerleşip İvan'n ağaç kesmesine engel olmaya başladı. İvan ağacın dibini, boş alana düşecek şekilde kesmişti ama ağacı devirince istediği yere değil diğer ağaç-

ların arasına devrildi ve dallarına asılı kaldı. İvan diğer ağaçların dallarını budamaya başladı, zar zor kestiği ağacı açıklığa çekti. İkinci ağaçta da başına aynı şey geldi. Yine epeyce uğraşmak zorunda kaldı. Üçüncü ağaçta da aynısı oldu. İvan elli ağaç kesmeyi düşünmüştü ama daha on ağaç kesmeden hava kararmıştı. Üstelik yorulmuştu. Sanki ormanı sis bürümüş gibi vücudundan buhar çıkıyordu, yine de işi bırakmadı. Bir ağaç daha kesti ama beli ağrımaya başladı. Gücü tükenmişti, baltayı bırakıp dinlenmek için oturdu. İvan'dan ses çıkmadığını gören şeytan keyiflendi. "Tamam, gücü bitti, bıraktı, şimdi ben de dinleneyim" diye düşündü. Yukarıdaki bir dala tünedi ve keyif çatmaya başladı. Ancak İvan hemen kalkmış, eline baltayı aldığı gibi şeytanın oturduğu ağaca girişmişti. Baltayı öyle hırsla indiriyordu ki ağaç çabucak devrildi. Ağaçtan atlamaya fırsat bulamayan şeytan da ağaçla birlikte yere çakıldı ve pençesi kalın bir dalın altında kaldı. İvan dalları keserken bir baktı ki, canlı bir şeytan. Şaşırdı.

"Şuna bak, ne kadar iğrenç! Yine mi sen?"

"Ben başkasıyım, o benim kardeşimdi. Ben Taras'ın şeytanıyım."

"Kim olursan ol, şimdi sana gösteririm!"

İvan baltayı kaptığı gibi tersiyle şeytanın kafasını tam ezecekken şeytan yalvarmaya başladı.

"Öldürme, ne istersen yaparım."

"Ne yapabilirsin?"

"İstemediğin kadar para yaparım."

"Peki, yap bakalım!"

Şeytan ona nasıl yapılacağını öğretmeye başladı.

"Şu meşeden bir yaprak al ve elinde ovala. Altınlar yere düşecek."

İvan yaprağı alıp ovaladı, altınlar yere saçıldı.

"Güzel," dedi İvan, "çocuklarla âlem yaparken lazım olur."

"Haydi, beni bırak" dedi şeytan.

"Olur."

İvan dalı kaldırıp şeytanı çıkardı.

"Tanrı yardımcın olsun!"

İvan, Tanrı'nın adını ağzına alır almaz, şeytan taşın suya girmesi gibi anında toprağın içine daldı, geriye küçük bir delik kaldı.

VI

Bunlar olup biterken kardeşler kendilerine ev yapmış ve ayrı ayrı yaşamaya başlamışlardı. İvan ise tarladan dönmüş, bira kaynatıp kardeşlerini misafirliğe çağırdı. Kardeşleri kabul etmedi.

"Köylü eğlencesi nedir bilmeyiz" dediler.

İvan, kadın erkek köylüleri davet etti, kendisi de içip sarhoş oldu ve halay çekip eğlenmeye sokağa çıktı. Oradaki kadınların yanına gidip kendisini şarkılarla övmelerini istedi.

"Ben de size hayatta görmediğiniz bir şey veririm" dedi.

Kadınlar güldüler ama şarkı söyleyip onu övdüler ve bitirince "Haydi, bakalım, neymiş o, ver!" dediler.

"Şimdi getireceğim" dedi. Kalburu alıp ormana koştu.

Kadınlar "Aptal şey!" diyerek peşinden gülmeye başladılar. Sonra da onu unutuverdiler. Bir süre sonra İvan'ın dolu kalburla koşa koşa geldiğini gördüler.

"Dağıtayım mı?"

"Dağıt."

İvan bir avuç altın alıp kadınlara attı. Kadınlar altınların üstüne bir atıldı ki anlatılmaz. Duyan erkekler de oraya koştu, birbirlerini tepeleyerek toplamaya başladılar. Az kalsın yaşlı bir kadını ezip öldüreceklerdi. İvan onlara bakıp gülüyordu.

"Ey, aptallar, yaşlı kadından ne istediniz? Yavaş olun, daha çok vereceğim."

Yeniden havaya saçtı, halk oraya doğru koştu. İvan kalburun hepsini dağıttı. Tekrar istemeye başladılar.

"Hayır, bu kadar" dedi İvan. "Başka sefer yine veririm. Haydi şimdi şarkı söyleyip oynayalım."

Kadınlar şarkı söylediler.

"Şarkılarınız güzel değil" dedi İvan.

"Daha güzel nasıl olacak?"

"Şimdi size gösteririm."

Harman yerine gidip bir demet getirdi, saplarından tutup yere vurdu.

"Efendimin emriyle eğilin bükülün, sap sayısı kadar asker olup dizilin!"

Demet dağıldı, asker olup dizildiler. Trampet çalıp borazan üflemeye başladılar. İvan askerlere şarkı söylemelerini emredip sokakta onlarla yürümeye başladı. Halk şaşırıp kaldı. İvan kimsenin peşinden gelmemesini söyleyerek, askerlere şarkı söylete söylete onları harman yerine götürdü, askerleri yeniden saman demetine dönüştürüp aldığı yere bıraktı. Eve gelip yatıp uyudu.

VII

Büyük ağabey Asker Semyon, sabahleyin olan bitenleri öğrenince İvan'ın yanına gitti.

"Söyle bana, askerleri nereden getirdin ve nereye götürdün?"

"Ne yapacaksın?"

"Nasıl, ne yapacaksın? Askerlerle her şeyi yapabilirsin. Bütün bir ülkeyi ele geçirebilirsin."

İvan şaşırdı.

"Ya? İyi de niye daha önce söylemedin? Sana ne kadar istersen yaparım. Şansına, kalıkla epey demet yaptık."

İvan, ağabeyini harman yerine götürdü.

"Bak şimdi," dedi, "ben şimdi askerleri yapacağım ama sen de onları alıp götüreceksin, yoksa bütün köyü yiyip bitirirler."

Asker Semyon askerleri götüreceğine söz verdi ve İvan da asker yapmaya başladı. Demeti yere vuruyor, bir bölük asker ortaya çıkıyor; diğer demeti vuruyor, bir bölük daha; bütün meydanı dolduracak kadar asker yaptı.

"Yeter mi, bu kadar?"

Semyon memnun oldu.

"Yeter. Sağ ol, İvan."

"Olsun, lazım olunca yine gel, yaparım. Dünya kadar saman var."

Asker Semyon hemen askerleri düzene soktu ve savaşmaya gitti.

Asker Semyon gider gitmez, dünkü olayları duyan Küp Taras geldi ve kardeşiyle konuşmaya başladı:

"Şu altınları nereden aldığını bana söylesene. Böyle bir param olsa, paraya para demez, dünyadaki bütün paralar benim olurdu."

İvan şaşırdı.

"Niye daha önce söylemedin ki? Ne kadar istersen yapayım."

Taras memnun oldu.

"Hiç değilse üç kalbur ver."

"Olur, haydi ormana gidelim. Yanına atı da al, yoksa taşıyamazsın."

Ormana gittiler ve İvan meşe yapraklarını ovalamaya başladı. Kocaman bir yığın oldu.

"Bu kadar yeter mi?"

Taras memnun oldu.

"Şimdilik yeter, sağ ol, İvan."

"Olsun, lazım olunca yine gel, yaparım. Dünya kadar yaprak var daha."

Küp Taras altınları alıp ticaret yapmaya gitti.

İki kardeş de gittiler. Semyon savaşmaya, Taras ise ticaret yapmaya başladı. Asker Taras kendine bir ülke fethetti, Küp Taras ise paraya para demedi.

İki kardeş bir araya gelip dertleşmeye başladılar, biri askerlerin, diğeri de paraların nereden geldiğini anlattı.

Asker Semyon kardeşine şöyle dedi:

"Kendime bir ülke fethettim, keyfim yerinde ama askerlerimin karnını doyurmaya yeterli param yok."

"Ben de o kadar çok para kazandım ki, bu paraları koruyacak kimsem yok" dedi Küp Taras.

"Haydi İvan'a gidelim," dedi Asker Semyon, "ben biraz daha asker yapmasını emredeyim, paralarını korumaları için sana vereyim, sen de biraz daha altın iste, askerleri doyurmak için."

İvan'a gittiler. İvan'ın yanına gelince Semyon şöyle dedi:

"Kardeşim, askerlerim yetmiyor, bana biraz daha yap, en azından iki demet daha yapıver."

İvan başını salladı.

"Öyle yağma yok, asker falan yapmam."

"İyi de söz vermiştin?"

"Söz verdim ama yapmıyorum."

"İyi de aptal herif, niye yapmıyorsun?"

"Çünkü senin askerlerin insanları öldürüyor. Geçenlerde tarla sürüyorum, baktım, bir kadın iki gözü iki çeşme bir tabut getiriyor. 'Kim öldü' diye sordum. 'Semyon'un askerleri savaşta kocamı öldürdü,' dedi. Oysa ben askerler şarkı söyleyip müzik çalsınlar istemiştim, onlar insanları öldürüyor. Daha fazla vermem."

İnat etti ve daha fazla asker yapmadı.

Küp Taras da, Aptal İvan'dan biraz daha altın yapmasını istedi.

İvan başını salladı.

"Öyle yağma yok, altın falan yapmam."

"İyi de söz vermiştin?"

"Söz verdim ama yapmıyorum."

"İyi de aptal herif, niye yapmıyorsun?"

"Çünkü senin altınların Mihaylovna'nın elinden ineğini aldı."

"Nasıl aldı?"

"İşte öyle. Mihaylovna'nın bir ineği vardı, çocukları süt içiyorlardı oysa çocuklar şimdi benden süt istiyorlar. 'Sizin ineğe ne oldu' diye sordum. 'Küp Taras'ın kâhyası geldi, anneme üç altın verip ineği aldı, şimdi içecek sütümüz yok,' dediler. Ben, senin altınlarla oyun oynayacağını sanmıştım ama sen çocukların ineğini elinden alıyorsun. Daha fazla vermem!"

İnat etti aptal ve daha fazla altın yapmadı. Ağabeyleri de elleri boş döndüler.

Giderlerken kendilerine kimin yardım edebileceğini düşünüp taşınmaya başladılar. Semyon bir yol önerdi.

"Bak şöyle yapalım. Sen bana askerlerimi doyurmam için para ver, ben de sana, paralarını korumaları için askerlerle birlikte ülkemin yarısını vereyim."

Taras kabul etti. Kardeşler ellerindekini paylaştılar; ikisi de hükümdar ve zengin oldu.

VIII

İvan ise evde annesine babasına bakıyor ve kalıkla tarlada çalışmaya devam ediyordu.

Bir keresinde İvan'ın yaşlı bekçi köpeği hastalandı, yerinden kalkamaz oldu, neredeyse son nefesini verecek hale geldi. İvan ona acıdı; dilsizden bir parça ekmek aldı, şapkasına koyup köpeğin önüne attı. Şapkası yırtıldı ekmekle birlikte bir kök yere düştü. Yaşlı köpek ekmekle birlikte kökü yalayıp yuttu. Yutar yutmaz da ayağa fırladı, oynamaya, havlamaya, kuyruğunu neşeyle sallamaya başladı.

Bunu gören annesi babası şaşırdılar.

"Köpeği neyle iyileştirdin" diye sordular.

"Her hastalığı iyileştiren iki parça kök vardı, birini ona verdim" dedi İvan.

O sırada çarın kızı da hastalandı, dört bir yana haber salındı ve iyileştirenin ödüllendirileceği ve eğer bekârsa çarın kızıyla evlendirileceği haberi duyuruldu. Haberciler İvan'ın köyüne de geldiler.

Annesiyle babası İvan'ı çağırıp haberi aktardılar.

"Çarın ne dediğini duydun mu? Sende her şeyi iyileştiren bir kök olduğunu söylemiştin, git çarın kızını iyileştir. Ömür boyu mutlu olursun."

"Olur" dedi İvan.

İvan gitmek için hazırlandı. Üstünü başını giydir-

diler. Sundurmaya çıktığında çolak elli bir dilenci kadının beklediğini gördü.

"Duydum ki, herkesi iyileştiriyormuşsun. Şu elimi iyileştir, ayakkabımı bile kendim giyemiyorum."

"Olur" dedi İvan.

Kökü çıkarıp dilenciye verdi ve yutmasını söyledi. Dilenci yutar yutmaz eli düzeldi ve sevinçle elini sallamaya başladı. İvan'ı yolculamaya çıkan annesiyle babası, İvan'ın son kökü dilenciye verdiğini ve çarın kızını iyileştirmeye elinde bir şey kalmadığını görünce ona söylenmeye başladılar.

"Dilenciye acıdın ama çarın kızına acımadın!"

İvan, çarın kızına da üzüldü. Atının koşumlarını taktı, yanına biraz saman alıp yola çıkmaya hazırlandı.

"Nereye gidiyorsun, seni aptal?"

"Çarın kızını iyileştirmeye."

"Neyle iyileştireceksin ki?"

"Olsun" dedi İvan ve atını sürdü.

Çarın sarayına gitti ve daha sundurmaya çıkar çıkmaz çarın kızı iyileşiverdi.

Çar çok sevindi, İvan'ı yanına çağırmalarını emretti, bir güzel giydirdi.

"Benim damadım ol" dedi.

"Olur" dedi İvan.

İvan çar kızıyla evlendi. Kısa süre sonra çar öldü. İvan çarın yerine geçti, böylece üç kardeş de üç ülkenin çarı oldular.

IX

Üç kardeş hüküm sürmeye başladılar.

Büyük ağabey Asker Semyon'un durumu iyiydi. Saman askerleri sayesinde gerçek askerler topladı.

Ülkesindeki her on haneden eli ayağı düzgün, uzun boylu bir asker toplanmasını emretti. Gelenleri topladı ve hepsini eğitti. Kim ona karşı çıkarsa üstlerine bu askerlerini yolladı ve canı ne isterse yaptı. Herkes ondan korkmaya başladı.

Keyfi de yerindeydi. Ne isterse hemen oluyordu. Askerlerini yolluyor, ne isterse hemen alıp getiriyorlardı.

Küp Taras'ın da durumu iyiydi. İvan'dan aldığı altınları boşa harcamamıştı, varlığını epeyce büyüttü. Ülkesinde çok iyi bir düzen kurdu. Paralarını sandıklarda tutuyor, halktan da para topluyordu. Her kişiden, votkadan, biradan, düğünlerden, ölümlerden, gelenlerden, gidenlerden, çarıklardan, dolaklardan, dantellerden hep para alıyordu. Aklına gelen her şeye sahipti. Para karşılığı her şeyi getiriyorlardı çünkü herkese para lazımdı.

Aptal İvan da iyi yaşıyordu. Kayınpederini gömdükten sonra, üzerindeki bütün değerli giysileri çıkardı –karısına verip sandığa koydurdu– eski keten gömleğini, pantolonunu ve çarıklarını giydi ve çalışmaya başladı.

"Canım sıkılıyor" diyordu, "göbeğim çıkmaya başladı, ne uykum var ne de doğru dürüst yemek yiyorum."

Annesini, babasını ve dilsiz kalık kardeşini yanına aldırdı ve yeniden çalışmaya başladı.

"İyi de siz çarsınız" diyorlardı.

"Olsun, çarın da yemesi gerek."

Bakanı yanına gelip şöyle dedi:

"Maaşları ödemeye paramız yok."

"Olsun, madem yok, ödeme."

"İyi de o zaman kimse çalışmaz."

"Olsun, çalışmasınlar, kendilerine çalışırlar; gübre taşısınlar, bir sürü birikti."

Bir gün iki kişi yargılanmak üzere İvan'ın karşısına getirildi:

"Benim paramı çaldı" dedi biri.

"Olsun, demek ki ihtiyacı varmış" diye yanıtladı İvan.

Herkes İvan'ın aptal olduğunu anladı.

"Senin için aptal diyorlar" dedi karısı.

"Olsun" dedi İvan

İvan'ın karısı düşündü taşındı, o da aptalın tekiydi.

"Ne yapayım yani, kocama karşı çıkacak halim yok ya! İğne nereye ip oraya!"

Üstündeki pahalı giysileri çıkarıp sandığa kaldırdı ve dilsiz kalık görümcesinin yanına çalışmayı öğrenmeye gitti. Çalışmayı öğrendi ve kocasına yardım etmeye başladı.

İvan'ın ülkesindeki bütün akıllılar ülkeyi terk etti, yalnızca aptallar kaldı. Hiç kimsede para yoktu. Çalışıp durdular, hem kendi karınlarını doyurdular hem de iyi insanlara yardım ettiler.

X

Bu sırada baş şeytan, yolladığı şeytanlardan üç kardeşi nasıl mahvettiklerinin haberini bekliyor ama bir türlü haber gelmiyordu. Çıkıp kendisi görmek istedi, üç şeytanı her yerde aradı taradı ama bulamadı, bulduğu yalnızca üç delik oldu. "Demek güçleri yetmedi, o zaman iş başa düştü" dedi kendi kendine.

Kardeşleri aramaya gitti ama eski yerlerinde değildiler. Farklı farklı ülkelerde buldu onları. Üçü de bir güzel yaşayıp, hüküm sürüyordu. İçi yandı şeytanın.

"Peki, işi ben ele alıyorum."

Önce Çar Semyon'a gitti. Kendi kılığında değil, bir komutan kılığına girip yanına çıktı.

"Duydum ki, sen Çar Semyon, büyük bir savaşçıymışsın, ben de bu işte ustayım, sana hizmet etmek isterim."

Çar Semyon ona sorular sormaya başladı ve akıllı biri olduğunu görünce yanına aldı.

Yeni komutan, daha güçlü ordunun nasıl toplanacağı konusunda Çar Semyon'a akıl vermeye başladı.

"İlk iş olarak, çok daha fazla asker toplamak gerek, çünkü ülkendeki çoğu kişi boş boş dolaşıyor. Bütün gençleri istisnasız askere almalı, o zaman senin ordun eskisinin beş katına çıkar. İkinci olarak, yeni tüfekler ve toplar yapmak gerek. Sana öyle tüfekler yapacağım ki darı gibi bir elde yüz mermi sıkacak. Öyle toplar yapacağım ki ateşiyle yakacaklar. Karşısına kim çıkarsa, insan, at, duvar, her şeyi yakıp geçecek."

Çar Semyon yeni komutanını dinledi ve bütün gençlerin askere alınmasını, fabrikaların yeni tüfekler, yeni toplar yapmasını emretti ve komşu ülkeye savaş açtı. Ordular karşı karşıya gelince Çar Semyon ateş edilmesini emretti, tüfek ve top ateşiyle diğer çarın askerlerinin yarısı anında ya sakat kaldı ya da öldü. Çar korktu ve boyun eğip ülkesini Semyon'a verdi. Çar Semyon sevindi.

"Şimdi sıra Hint Çarına geldi" dedi.

Çar Semyon'un namını işiten Hint Çarı, onun kullandığı her yeniliği öğrenmiş, üstüne de kendi bir şeyler katmıştı. Hint Çarı yalnızca genç erkekleri değil bekâr kadınları da askere aldı, böylece ordusu Çar Semyon'unkinden iki kat daha fazla oldu; tüfek

ve topların aynılarını yapmanın yanı sıra havada uçarak götürülüp atılan bombalar yaptı.

Çar Semyon, Hint Çarının karşısına çıktı ve bir önceki sefer gibi kolayca yeneceğini düşündü ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Hint Çarı, Semyon'un askerlerinin ateş etmelerine fırsat vermeden, kanat takan kadın askerlerini gönderip havadan bombalar atmalarını emretti. Kadınlar, hamamböceklerinin üzerine boraks serper gibi askerlerin üstüne bomba yağdırmaya başladılar; Semyon'un askerleri kaçtı, geriye bir o kaldı. Hint Çarı, Semyon'un ülkesini ele geçirdi. Semyon kaçıp kurtuldu.

Birinci kardeşin işini bitiren şeytan Çar Taras'ın yanına gitti. Tüccar kılığına girip oraya yerleşti, işletmesini kurup mal almaya başladı. Getirilen her şey için bol bol para ödüyordu; halk elindekileri verip para almak için sıra oldu. Halkın elinde o kadar çok para oldu ki borçlarını ödediler, zamanından önce vergilerini vermeye başladılar.

Çar Taras memnun oldu. "Sağ olsun, bu tüccar, sayesinde daha çok param olacak, daha iyi yaşayacağım" diye düşündü. Kendine yeni işler icat etmeye koyuldu; yeni bir saray yapmaya başladı. Kereste, taş getirip çalışmaya başlamaları için halka duyurular yaptırdı, her zamankinden daha çok para vereceğini ilan etti. Parasının eskisi gibi halka her şeyi yaptıracağını düşünmüştü. Ancak bütün kereste ve taşın tüccara götürüldüğünü, bütün işçilerin onun yanında çalıştığını gördü. Bunun üzerine Taras fiyatını artırdı, ancak tüccar daha çok artırdı. Taras'ın parası çoktu ama tüccarın daha çoktu ve her seferinde çardan daha fazla veriyordu. Çarın sarayı öylece kaldı, yapılamadı. Bunun üzerine Taras büyük bir bahçe yaptırmayı düşündü. Sonbahar geldi. Taras

herkesi bahçesine dikim yapmaya çağırdı ama kimse gelmedi, herkes tüccarın bahçesinde çalışıyordu. Kış geldi. Taras, yeni kürkü için samur almak istedi. Almaları için adamlarını yolladı.

"Samur kalmamış," dedi adamları, "bütün kürkleri tüccar almış, daha fazla para vermiş, samur kürkünden halı yaptırmış."

Taras kendine at almak istedi. Adamlarını yolladı. Adamları elleri boş gelip bütün iyi atları tüccarın satın aldığını, göleti için su taşıdıklarını söylediler. Öyle oldu ki kimse çar için çalışmıyor, herkes tüccarın işine koşuyordu. Tüccarın paralarıyla da vergilerini ödüyorlardı.

Çarın elinde o kadar çok para oldu ki nereye koyacağını şaşırdı. Parası çoktu ama hayatı eskisinden kötüydü. Yeni şeyler yapmaktan vazgeçti; eskisi gibi yaşamaya çalıştı ama o da mümkün değildi. Her taraftan sıkıştırılıyordu. Aşçıları da, arabacıları da, hizmetkârları da onu bırakıp tüccarın yanına geçtiler. Yiyecek bir şey bile bulamaz hale geldi. Pazara yiyecek almaya yolluyor, eli boş geliyorlardı, çünkü her şeyi tüccar satın almış oluyordu. Yiyeceği yoktu ama parası hep artıyordu.

Çar Taras, tüccara kızdı ve ülke dışına sürdü. Tüccar da tam sınıra yerleşip aynı işlerine devam etti; ülkede ne var ne yok para karşılığı tüccara taşınıyordu. Çarın durumu iyice kötüleşti, günlerce aç kalıyordu, üstelik halkın arasında tüccarın, çarın karısını da satın almak istediği söylenir olmuştu. Çar Taras ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemiyordu.

O sırada Asker Semyon onun yanına geldi.

"Yardım et, Hint Çarı beni yendi, ülkemi elimden aldı" dedi.

Ancak Çar Taras daha da beter durumdaydı.

"Ben iki gündür ağzıma yemek koymadım" diye yanıtladı.

XI

İki kardeşi de halleden şeytan İvan'a gitti. İyi bir savaşçı kılığına bürünen şeytan, İvan'a gelip ordu kurması için onu ikna etmeye başladı.

"Çar ordusuz olmaz. Sen yeter ki bana emret, halkından hemen bir ordu toplayayım."

İvan kabul etti.

"Olsun, madem öyle, kur ama onlara şarkı söyleyip müzik aleti çalmalarını öğret, ben severim."

Şeytan gönüllü asker toplamak için İvan'ın ülkesini dolaşmaya başladı. Herkesin saçlarını keseceğini, herkese bir ştof votka ve kırmızı şapka verileceğini duyurdu.

Aptallar güldü.

"Votka bizde istemediğin kadar, herkes kendi yapıyor, şapkayı ise kadınlarımız istersek rengârenk, istersek saçaklısını yaparlar."

Kimse asker olmak istemedi. Şeytan İvan'ın yanına döndü.

"Senin bu aptalların gönüllü olarak gelmiyor," dedi, "zorla askere almak gerek."

"Olsun, zorla getir."

Şeytan bütün aptalların askere yazılmaya zorunda olduklarını ve gelmeyenleri İvan'ın ölüm cezasıyla cezalandıracağını duyurdu.

Aptallar komutanın yanına gelip şöyle dediler:

"Yani şimdi sen, eğer asker olmayı kabul etmezsek bizim çarın bizi ölümle cezalandıracağını söylü-

yorsun ama asker olunca bize neler olacağını söylemiyorsun. Dediklerine göre askerde, öldüresiye dövüyorlarmış."

"Evet, dayaksız olmaz."

Aptallar bunu duyunca ayak dirediler.

"Gitmeyeceğiz. En azından evimizdeyken ölüm cezası verir. Ölümden kaçış yok ki."

"Hepiniz süzme aptalsınız," dedi şeytan, "askerde belki öldürülür belki kurtulursunuz ama askere gitmezseniz Çar İvan kesinlikle öldürtecek."

Aptallar düşünmeye başladılar ve girip Çar Aptal İvan'a sormaya karar verdiler.

"Komutan gelip bize asker olun dedi. 'Eğer asker olursanız belki öldürülürsünüz, yok eğer olmazsanız Çar İvan sizi nasılsa idam edecek,' dedi, doğru mu bunlar" diye sordular.

İvan gülmeye başladı.

"Nasıl olur da ben tek başıma hepinizi öldürürüm? Aptal olmasam size ne olduğunu açıklardım ama kendim de anlamıyorum."

"O zaman askere gitmiyoruz" dediler.

"Olsun, gitmeyin."

Aptallar komutanın yanına gidip asker olmayacaklarını söylediler.

Şeytan işinin rastgitmediğini görünce hamamböceği çarına gidip onu kandırdı.

"Gidip Çar İvan'ın ülkesini ele geçirelim. Paranın yanında buğday, hayvan ve daha ne isterseniz var."

Hamamböceği çarı savaşa çıktı. Büyük bir ordu topladı, toplar, tüfekler yaptırdı ve sınıra gelip İvan'ın ülkesine girmeye başladı. İvan'a gelip haber verdiler.

"Hamamböceği Çarı askerleriyle üzerimize geliyor."

"Olsun, gelsin bakalım."

Hamamböceği çarı ordusuyla sınırı geçti, İvan'ın ordusunu bulmak üzere öncü birlikler yolladı. Aradılar, taradılar ama bir ordu bulamadılar. Belki bir yerdedir diye, oturup beklediler. Ancak ortada savaşacak ordu falan yoktu. Hamamböceği çarı askerlerini yollayıp köyleri ele geçirmelerini emretti. Askerler bir köye girdi. Aptallar dışarı çıkıp askerleri seyrediyor ve şaşıyorlardı. Askerler aptalların elinden buğdaylarını, hayvanlarını almaya başladılar; aptallar da gönül rızasıyla veriyor ve hiç karşı çıkmıyorlardı. Askerler ikinci köye gittiler; orada da aynısı oldu. Askerler ertesi gün, sonraki gün nereye gitseler hep aynı şeyle karşılaşıyorlardı; herkes elinde ne var ne yok gönül rızasıyla veriyor, karşı çıkmıyor hatta evlerine davet ediyorlardı.

"Madem sizin oralar kötü, kardeşler, gelin bizim burada yaşayın" diyorlardı.

Askerler hemen hemen her yeri dolaştılar, hiçbir yerde ordu falan görmediler, tam tersine halkın refah içinde yaşadığını, mallarını seve seve verdiklerini, karşı çıkmadıklarını hatta birlikte yaşamaya davet ettiklerini gördüler.

Askerlerin canı sıkıldı ve hamamböceği çarının karşısına çıktılar.

"Savaşacak kimse yok," dediler, "en iyisi bize başka iş ver, savaş olsa iyiydi ama şimdi anca vakit öldürüyoruz. Burada daha savaşacak bir şey yok."

Hamamböceği çarı kızdı, askerlerine bütün ülkeyi dolaşmayı ve ne bulurlarsa, köy, ev, buğday yakmalarını, hayvanları da öldürmelerini emretti.

"Emrimi yerine getirmezseniz," dedi, "ben sizi cezalandırırım."

Askerler korktular ve çarın emrini yerine getirmeye başladılar. Evleri, tarlaları yakmaya, hayvanları öldürmeye başladılar. Aptallar hâlâ karşı çıkmıyorlar yalnızca ağlıyorlardı. Yaşlılar da ağlıyordu çocuklar da.

"Bizi niye kötülük yapıyorsunuz? Neden iyiliğe kötülükle karşılık veriyorsunuz? Eğer size lazımsa alın hepsi sizin olsun."

Askerler üzüldü. Daha ilerilere gitmediler ve bütün ordu kendiliğinden dağıldı.

XII

Askerlerle İvan'ı yenemeyen şeytan da oradan ayrıldı.

Şeytan, zengin birinin kılığına bürünerek savaşla yenemediği İvan'ı Küp Taras gibi parayla yenmek üzere yeniden geldi.

"Size iyilik yapmak ve akıl öğretmek isterim. Sizin burada ev yapıp iş kurmak isterim."

"Olsun, yap bakalım."

Adam o gece yattı, sabahleyin alana çıktı, bir çuval altın ve kâğıt getirip konuşmaya başladı.

"Hepiniz domuzlar gibi yaşıyorsunuz, size nasıl yaşamanız gerektiğini öğreteceğim. Bana şu plana göre bir ev yapın. Siz çalışacak, ben göstereceğim, karşılığında da size bu altınlardan vereceğim."

Altınları gösterdi. Aptallar şaşıp kaldılar; para nedir bilmiyorlar, birbirleriyle mal karşılığı ticaret yapıyor ya da çalışarak ödüyorlardı. Altını görünce şaşırdılar.

"Güzel bir şeye benziyor" dediler.

Altın karşılığında beye eşya getirmeye ve onun için çalışmaya başladılar. Yaşlı şeytan tıpkı Taras'ta

yaptığı gibi altın basmaya koyuldu, aptallar da altın için ne bulurlarsa getirmeye ve onun için çalışmaya başladılar. Yaşlı şeytan sevindi; "Neyse işim yoluna girdi! Taras'ı yaptığım gibi şimdi bu aptalı da mahvedeceğim, elinde ne var ne yok alacağım."

Altınları alan aptallar kolye yapmak için kadınlara dağıttılar, kızlar saç örgülerine taktı, çocuklar sokaklarda altınlarla oynamaya başladılar. Herkeste o kadar çok altın birikti ki daha fazla almaya gitmediler. Oysa beyin evinin daha yarısı bile yapılmamıştı, bir yıl yetecek kadar buğday ve hayvan getirilmemişti; bey aptalları yeniden çalışmaya, buğday ve hayvan getirmeye çağırdı, üstelik bu sefer daha fazla altın vereceğini söyledi.

Hiç kimse ne çalışmaya gitti ne de bir şey getirdi. Ancak çocuklar yumurta getirip altın alıyorlardı, yoksa kimse kapısını çalmıyordu, öyle ki kendisinin yiyecek bir şey kalmadı. Açlık çeken bey köye çıkıp kendine yemek satın almak istedi. Evin birine girdi, bir yumurta için bir altın verdi ama ev sahibesi kabul etmedi.

"Ben de ondan çok var" dedi.

Yaşlı bir kadına uğradı, altın verip balık almak istedi.

"Canım evladım, benim ihtiyacım yok," dedi yaşlı kadın, "küçük çocuğum yok ki oynasınlar, elimde olsun diye iki üç tane almıştım."

Ekmek almak için adamın birine uğradı. Adam da altını almadı.

"Lazım değil bana. İsa aşkına veririm, söyleyeyim de bir parça kessinler" dedi adam.

Şeytan tükürüp hemen kaçtı oradan. İsa aşkına ekmek almak bir yana adını duymak bile ölümden beterdi onun için.

Ekmek de alamadı. Yaşlı şeytan nereye gitse kimse altın almak istemiyordu.

"Ya başka bir şey getir ya gel çalış ya da İsa aşkına al, git."

Şeytanın altından başka bir şeyi yoktu, çalışmak da içinden gelmiyordu, zaten İsa aşkına almak hiç işine gelmezdi. Yaşlı şeytan iyice kızdı.

"Daha başka ne istiyorsunuz size altın veriyorum ya? Altınla her şeyi satın alabilir, işçi tutup çalıştırabilirsiniz."

Aptallar onu dinlemediler bile.

"Hayır, bize lazım değil. Ne vergi ödüyoruz ne de başka bir şey, altını ne yapacağız?"

Yaşlı şeytan hiçbir şey yemeden yattı. Bu konu Aptal İvan'a kadar gitti. Ona gelip anlatmaya başladılar.

"Ne yapmamızı önerirsin? Bir bey peydah oldu. Güzel şeyler yiyip içmeyi seviyor, güzel şeyler giymeyi seviyor ama ne çalışıyor ne de İsa aşkına verileni alıyor, bize altın vermeye çalışıp duruyor. Önce altın alıp ona bir sürü şey verdik, ama artık kimse bir şey vermiyor. Ne yapmamızı önerirsin? Adam açlıktan ölüp gidecek."

İvan onları dinledi.

"Ne yapalım, yiyecek verin. Çoban gibi ev ev dolaşsın."

Yapacak bir şey yoktu, yaşlı şeytan ev ev dolaşmaya başladı. Sıra İvan'ın evine geldi. Yaşlı şeytan yemek yemeye geldiğinde dilsiz kalık masayı topluyordu. Tembel olanlar onu hep kandırıyorlardı. Çalışmadan önce gelip bütün yemeği yiyorlardı. Ancak sonunda dilsiz kalık da işin kurnazlığını öğrendi ve gelenlerin ellerine bakmaya başladı; kimin elinde na-

sır varsa masaya oturtuyor, nasırsız olanı yaklaştırmıyordu bile.

Yaşlı şeytan da masaya oturunca dilsiz kalık hemen eline baktı, nasır yoktu, yumuşacıktı, tırnakları uzamıştı. Homurdanarak masadan kaldırıp dışarı çıkardı.

İvan'ın karısı ise ona "Bey kusura bakma, bizim evde görümcem elinde nasır olmayanı masaya almaz" dedi. "Bekle insanlar yesin, kalan olursa sen de yersin."

Bu durum, çarın evinde, kendisine domuzlarla birlikte artık yedirmek istediklerini düşünen yaşlı şeytanın gücüne gitti.

"Senin ülkendeki, herkesin eliyle çalışma yasası çok aptalca," dedi İvan'a, "Kim düşündüyse aptalca olmuş. İnsanlar yalnızca elleriyle mi çalışır? Akıllı insanların nasıl çalıştığını sanıyorsun?"

"Biz aptallar nereden bilelim," dedi İvan, "biz elimizle sırtımızla çalışırız."

"Aptal olduğunuz için öyle. Ben size kafayla nasıl çalışılır onu öğretirim, o zaman kafayla çalışmanın elle çalışmaktan daha iyi olduğunu görürsünüz."

İvan şaşırdı.

"Bize boşuna aptal demiyorlar!"

"Ancak kafayla çalışmak kolay değil" diye başladı yaşlı şeytan. "Elimde nasır olmadığı için bana yemek vermiyorsunuz çünkü kafayla çalışmanın yüz kez daha zor olduğunu bilmiyorsunuz. Öyle olur ki insanın kafası çatlar."

İvan düşünmeye başladı.

"İyi de güzel kardeşim, kendini niye böyle üzüyorsun? İnsanın kafasının çatlaması kolay şey mi? Sen de herkes gibi elinle, kolunla, sırtınla çalışsana."

"Siz aptallara acıdığım için kendimi heba ediyorum" dedi şeytan. "Ben şimdi kendimi üzmesem ömür boyu böyle aptal kalırsınız. Kafayla nasıl çalışacağınızı şimdi öğreteceğim."

İvan şaşırdı.

"Öğret bakalım, elim yorulduğunda kafamla çalışırım."

Şeytan öğreteceğine söz verdi.

İvan da bütün ülkesine haber yollayıp bir beyin geldiğini ve herkese kafayla çalışmayı öğreteceğini, kafayla çalışmanın elle çalışmaktan daha yararlı olduğunu, herkesin gelip öğrenmesini söyledi.

İvan'ın ülkesinde yüksek bir kule vardı, tepeye çıkan merdivenleri çok dikti. İvan da beyi herkes görsün diye oraya götürdü.

Bey kuleye çıktı ve oradan konuşmaya başladı. Aptallar da toplanıp seyretmeye koyuldular. Aptallar, beyin kafayla nasıl çalışılacağını göstereceğini düşünmüşlerdi. Oysa yaşlı şeytan yalnızca çalışmadan nasıl yaşayacaklarından bahsediyordu.

Aptallar hiçbir şey anlamadılar. Baktılar, baktılar sonra da dağılıp gittiler.

Yaşlı şeytan gün boyu kulede kaldı, ertesi gün de kalıp konuşmaya devam etti. Sonunda canı yemek istedi. Ancak aptallar kuleye ekmek getirmeyi akıl edememişlerdi. Kafayla çalışma elle çalışmaktan daha yararlıysa ekmeğini de kafasıyla bulur, diye düşünmüşlerdi. Yaşlı şeytan kulede bir gün daha durdu, sürekli konuştu, konuştu. Halk da gelip bakıyor, sonra da dağılıp gidiyordu. İvan da ara sıra soruyordu:

"Ee, bey başladı mı kafasıyla çalışmaya?"

"Hayır, hâlâ konuşup duruyor."

Yaşlı şeytan bir gün daha kulede kaldı ama güçten düşmeye başladı; bir keresinde sendeledi ve başını sütuna çarptı. Bunu gören bir aptal, İvan'ın karısına anlattı, o da hemen tarlaya koşup kocasına söyledi.

"Gidelim, bakalım, bey kafasıyla çalışmaya başlamış gibi."

İvan şaşırdı.

"Ya" dedi.

Atını çevirdi ve kuleye gitti. Kuleye geldiğinde yaşlı şeytan açlıktan iyice güçten düşmüştü, sendeliyor ve başını sütuna vurup duruyordu. İvan yaklaşır yaklaşmaz şeytan devrildi, kafa üstü düştü ve başını çarpa çarpa bütün merdivenlerden yuvarlana yuvarlana aşağıya kadar kaymaya başladı.

"Evet, doğru söylemiş, bazen insanın kafası çatlıyormuş. Böyle çalışmayla nasır olmasa da yumruk gibi şiş olur" dedi İvan.

Yere düşen şeytanın başı yere gömüldü. İvan yanına gelip çok çalışıp anlamak istedi ama o anda yer yarıldı ve şeytan içinde kayboldu, geride yalnızca bir delik kaldı.

İvan başını kaşıdı.

"Şuna bak, ne iğrenç! Yine karşıma çıktı. Diğerlerinin babası olmalı, baksana kocaman."

İvan o gün bugün ülkesinde yaşamaya devam ediyor, herkes akın akın ülkesine koşuyor. Kardeşlerini de yanına aldı, onlara da bakıyor.

"Bize de bak," diyen herkese, "Olsun, buyurun, bizde her şey bol" diyor.

Yalnızca onun ülkesinde bir gelenek var; elinde nasır olmayan masaya oturtulmuyor, artık ne varsa onu yiyor.

1886

ÜÇ BİLGE

"Dua ederken putperestlerin ettiği gibi boş tekrarlar yapmayın; zira onlar sanırlar ki çok söylemeleriyle işitilecekler. Bundan dolayı, onlara benzemeyin; çünkü Babanız nelere ihtiyacınız olduğunu siz ondan dilemeden önce bilir." (Matta 6:7-8.)

Piskopos gemiyle Arhangelsk'ten Solovetsk'e gidiyordu. Aynı gemide oraları ziyaret etmek isteyen hacılar da vardı. Rüzgâr arkadan esiyordu, hava açıktı ve gemi sallanmıyordu. Bir şeyler atıştıran hacılar, bir araya toplanıp uzanmışlar, kendi aralarında konuşuyorlardı. Piskopos da güverteye çıktı ve köprüde ileri geri dolaşmaya başladı. Geminin burnuna doğru geldiğinde bir sürü insanın toplandığını gördü. Adamın biri eliyle denizi gösteriyor, bir şeyler söylüyor, diğerleri de dinliyordu. Piskopos durup adamın gösterdiği yere baktı ama güneş altında parıldayan denizden başka hiçbir şey görünmüyordu. Piskopos kalabalığa yaklaşıp dinlemeye başladı. Piskoposu gören adam şapkasını çıkarıp sustu. Piskoposu gören diğerleri de şapkalarını çıkarıp selam verdiler...

"Çekinmeyin kardeşler" dedi piskopos. "Ben de bu iyi insanın söylediklerini dinlemeye geldim."

"Balıkçı bize bilgelerin Hikâyesini anlatıyordu" dedi cesaretlenen tüccarlardan biri.

"Ne olmuş bilgelere" diye soran piskopos bir sandık bulup oturdu. "Anlat bana da dinliyorum. Gösterdiğin şey neydi?"

"Küçük bir ada var" dedi adam sağ tarafı göstererek. "Bu adada bilgeler yaşar, insanlara doğru yolu gösterirler."

"Nerede bu ada" diye sordu piskopos.

"Benim elimin olduğu yere bakarsanız, şu bulutun soluna, aşağısına doğru, bir çizgi gibi görünüyor."

Piskopos baktı, baktı ama alışkın olmadığı için suyun güneşte oynaşmasından başka bir şey göremedi.

"Göremiyorum. Bu adada yaşayan bilgeler kimmiş?"

"Tanrı'nın kulları" dedi köylü. "Çoktan duymuştum ama görmek nasip olmamıştı, geçen yaz gözlerimle gördüm."

Balıkçı balığa çıktığını, o adaya nasıl düştüğünü, nerede olduğunu bilemediğini anlatmaya başladı. Sabah olunca dolaşmaya başlamış ve bir zeminliğe rastlamış, zeminliğin yanında bir bilge duruyormuş, sonra ikisi daha dışarı çıkmış; karnını doyurmuşlar, üstünü başını kurutmuşlar, kayığını tamir etmeye yardım etmişler.

"Nasıl biriydiler" diye sordu piskopos.

"Biri kısa boylu, kamburdu, çok yaşlıydı, eski bir cüppe giyiyordu, yüz yaşını geçkin olmalı, sakalındaki aklar artık yeşillenmeye yüz tutmuştu ama hep gülümsüyordu, yüzü bir melek gibi aydınlıktı. İkincisi biraz daha uzundu, o da yaşlıydı, yırtık bir kaftan giyiyordu, aklaşmış sarı, kocaman bir sakalı vardı, çok güçlüydü; daha ben yardıma elimi uzatmadan kayığımı bir kürek gibi kaldırıp çevirmişti, onun da yüzünden sevinç dökülüyordu. Üçüncüsü ise uzun boyluydu, sakalı dizlerine kadar uzamıştı, pamuk gibi bembeyazdı, yüzü asıktı, kaşları gözünü örtüyordu, tamamen çıplaktı, beline kalın bir kumaş dolamıştı.

"Seninle ne konuştular" diye sordu piskopos.

"İşlerini çoğunlukla konuşmadan yapıyorlardı, kendi aralarında da pek konuşmuyorlardı. Biri bakı-

yor, diğeri onun ne istediğini anlıyordu. Uzun boyluya burada çoktandır mı yaşadıklarını sordum. Surat astı, sanki kızmış gibi bir şeyler söyledi; en yaşlıları hemen onun elini tuttu, gülümsedi, uzun boylu sakinleşti. Yaşlı olan yalnızca 'Bağışla bizi,' dedi ve gülümsedi."

Balıkçı anlatırken gemi de adaya iyice yaklaşmıştı.

"Şimdi tamamen görünüyor" dedi tüccar. "Lütfedip bakarsanız, piskopos hazretleri" diye ekledi eliyle göstererek.

Piskopos o tarafa baktı. Gerçekten de siyah bir çizgi halindeki adayı gördü. Piskopos epeyce baktıktan sonra geminin burnundan arka tarafa, serdümenin yanına gitti.

"Şurada görünen ne adası" diye sordu.

"İsimsiz. Buralarda öylesi çok var."

"Orada bilgelerin yaşadığı doğru mu?"

"Öyle diyorlar piskopos hazretleri, ama doğru mu bilmiyorum. Balıkçılar, gördük diyorlar. Boş yere gevezelik ettikleri de çok."

"Bu adaya çıkıp onları görmek istiyorum" dedi piskopos. "Nasıl yapalım?"

"Geminin yanaşması mümkün değil. Sandalla olabilir ama kaptana sormak gerek."

Kaptanı çağırdılar.

"Bu bilgeleri görmek istiyorum. Beni oraya çıkarmanız mümkün mü?"

Kaptan vazgeçirmeye çalıştı.

"Mümkün olmasına mümkün ama çok zaman kaybederiz, görülecek birileri olmadığını da size söyleme cüretimi bağışlayın, piskopos hazretleri. Ben de duydum, aptal ihtiyarlar işte, ne bir şeyden anlıyorlar ne de konuşmayı beceriyorlar, aynı şu denizdeki balıklar gibi."

"Ben gitmek istiyorum. Neyse ücreti öderim. Beni oraya çıkarın."

Yapacak bir şey yoktu, gemicilere emirler verildi, yelkenleri çevirdiler. Dümenci gemiyi adaya döndürdü. Piskoposa geminin burnunda bir sandalye verdiler. Oturdu bakmaya başladı. Gemideki herkes oraya toplanıp adaya bakmaya başladılar. Gözleri keskin olanlar artık adadaki kayalıkları ve zeminliği görebiliyorlardı. İçlerinden birisi de üç bilgeyi gördü. Kaptan dürbünü getirip baktı, sonra piskoposa verdi. "Doğru, şu büyük kayanın sağında, kıyıda üç kişi var."

Piskopos dürbünü alıp söylenen yere baktı; üç kişi duruyordu; biri uzun boylu, diğeri daha kısa, üçüncüsü ise iyice kısa boyluydu. El ele tutuşmuş kıyıda duruyorlardı.

Kaptan piskoposun yanına yaklaştı.

"Piskopos hazretleri, gemiyi burada durdurmak zorundayım. Lütfederseniz, bundan sonrasını sandalla gitmeniz gerekli, biz de burada demir atıp bekleyeceğiz."

Zinciri bırakıp demir atıldı, yelkenler indirildi; gemi bir anlığına salladı. Sandal suya indirildi, kürekçiler yerini aldı ve piskopos da merdivenden inmeye başladı. Piskopos sandala inip oturdu, kürekler çalışmaya başladı ve adaya doğru hareketlendiler. Sandal, denizde seken taş gibi kayıyordu; üç bilge artık açık seçik görünüyordu; el ele tutuşmuşlardı; uzun boylusu çıplaktı, beline kumaş bağlamıştı, orta boylusu yırtık bir kaftanla, kısa boylu kambur olan da eski bir cüppeyle duruyordu.

Kürekçiler sandalı kıyıya yanaştırdılar. Piskopos indi.

Bilgeler eğilip selam verdiler, o da onları kutsayınca daha da eğilerek yeniden selamladılar. Piskopos onlara hitap etmeye başladı.

"Duydum ki, siz burada, bilgeler, insanlar için Tanrı'ya dua ediyor, onların kurtuluşu için yakarıyormuşsunuz, ben de, İsa'nın bir kulu olarak, Tanrı'nın izniyle, şimdi buradayım, ona inananları aydınlatmak ve doğru yolu göstermek için. Sizi de Tanrı'nın kulları görmek istedim ve elimden geldiğince sizi aydınlatmak isterim."

Bilgeler susuyor, birbirlerine bakıp gülümsüyorlardı.

"Söyleyin bana, insanların ruhlarını nasıl kurtarıyor ve Tanrı'ya nasıl hizmet ediyorsunuz?"

Orta boylu olan iç çekip yaşlı ve kısa boylu olana baktı; uzun boylusu kaşlarını çattı ve yaşlı ve kısa boylu olana baktı. Yaşlı olan gülümsedi ve "Biz Tanrı'ya hizmet etmeyi beceremeyiz, kendi kendimize bakıp, kendi kendimizi doyururuz" dedi.

"Peki nasıl ibadet ediyorsunuz?"

"Duamız şöyle; siz üç, biz üç, affet bizi."

Yaşlı adam bunu söyler söylemez üçü birden gözlerini göğe kaldırıp hep bir ağızdan "Siz üç, biz üç, affet bizi!" dediler.

Piskopos gülümsedi.

"Siz anlaşılan Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'u duymuşsunuz, ama doğru değil bu duanız. Sizi sevdim, bilgeler, görüyorum ki Tanrı'ya hizmet etmek istiyorsunuz ama nasıl yapacağınızı bilmiyorsunuz. Beni dinleyin size nasıl dua edileceğini öğreteceğim. Kendi sözlerimle değil, Tanrı'nın insanlara nasıl ibadet etmelerini emrettiği kutsal kitabın sözleriyle öğreteceğim."

Piskopos, Tanrı'nın kendisini insanlara nasıl gösterdiğini bilgelere anlatmaya başladı; babayı, oğulu, kutsal ruhu anlattı.

"Tanrı'nın oğlu dünyaya insanları kurtarmaya indi, herkese böyle ibadet etmesini öğretti. Dinleyin ve benden sonra tekrarlayın."

Piskopos "Babamız" dedi. "Babamız," diye yineledi birinci bilge, "Babamız," diye yineledi ikincisi, üçüncüsü de "Babamız" dedi. "Göklerdeki babamız!" Bilgeler yineledi: "Göklerdeki babamız!" Ancak orta boylusu tam olarak söyleyemedi, uzun boylu, çıplak bilge de bıyıkları neredeyse ağzını doldurduğundan doğru düzgün söyleyemedi; kısa boylu, yaşlı, dişsiz olanı da ağzında geveledi.

Piskopos yineledi, onlar da yineledi. Piskopos bir taşın üzerine oturdu, bilgeler karşısına geçip ağzına bakmaya başladılar, konuştukça tasdik ettiler. Piskopos akşama kadar onlarla uğraştı; bir sözcüğü on kez, yirmi kez, hatta yüz kez söyledi, bilgeler ancak doğru telaffuz ettiler. Onlar yanlış söyledikçe piskopos düzeltti ve onlara yeniden söyletti.

Piskopos "Babamız" duasını öğretene kadar onları bırakmadı. O okudu, onlar tekrarladı, sonra birer birer okudular. Hepsinden önce orta boylu kavradı ve hepsini yineledi. Piskopos diğerleri de öğrenene kadar ona bir daha, bir daha tekrarlattı.

Piskopos gemiye dönmek için kalktığında artık hava kararmaya ve ay çıkmaya başlamıştı. Piskopos onlarla vedalaştı, üçü de onun ayaklarına kapandı. Onları kaldırdı, her birini öptü, öğrettiği gibi dua etmelerini emretti, sandala binip gemiye doğru yola çıktı.

Piskopos gemiye giderken, üç bilgenin de olanca sesleriyle "Babamız" duasını bağıra bağıra okuduk-

larını duyuluyordu. Gemiye yanaştıklarında artık sesleri duyulmuyordu ama ay ışığında onların kıyıda durdukları belli oluyordu; en kısa boyluları ortadaydı, uzun boylusu sağ da, orta boylusu da solda duruyordu. Piskopos gemiye ulaşıp güverteye çıkınca, demir alıp yelkenleri açtılar, rüzgâr yelkenleri doldurdu, gemi hareket etti. Piskopos geminin kıçına gidip oturdu ve adaya bakmaya başladı. Bilgeler önce görünüyorlardı ama kısa süre sonra gözden kayboldular, yalnızca ada kaldı geride, biraz sonra da ada da kayboldu, ay ışığı altında denizin oynaşması kaldı geriye.

Hacılar yatmaya hazırlandı, güverteye sessizlik hâkim oldu. Ancak piskoposun canı yatmak istemiyordu, geminin kıçında oturuyor ve adanın gözden kaybolduğu yere doğru denize bakıyor ve bu üç iyi insanı düşünüyordu. Dua öğrettiği için nasıl memnun olduklarını anımsıyor ve kendisini onlara yardıma gönderdiği ve onlara Tanrı sözlerini öğretme fırsatı verdiği için teşekkür ediyordu.

Piskopos oturuyor, denizde adanın kaybolduğu tarafa bakıyordu. Ay ışığının dalgalarla oynaştığı yerde gözüne bir şey çarptı. Dikkatlice bakınca denizin üstünde ay ışığında belirdiğini gördü; kuş muydu, martı mı yoksa bir sandalın yelkeni mi belli değildi. Dikkatini oraya yönelten piskopos, "Sandal olmalı, yelkeni şişirmiş peşimizden geliyor, yakında bizi yakalar. Ne kadar gerideydi, şimdi iyice seçiliyor. Ancak pek sandala da benzemiyor, yelkene de. Peşimizden geliyor, yakalar bizi" diye düşünüyordu. Piskopos gelen şeyin ne olduğuna bir türlü karar veremedi; kuş dese kuş değil, sandal dese sandal değil, balık dese balık değil. Piskopos yerinden kalkıp serdümenin yanına gitti.

"Şuraya baksana, nedir bu? Bu ne böyle, ne" diye sorarken ak sakalları ay ışığında parıldayan bilgelerin denizin üstünde koşarak gemiye yaklaştıklarını açık seçik görüyordu.

Serdümen o tarafa baktı, korktu, dümeni bırakıp bağırmaya başladı:

"Tanrım! Bilgeler arkamızdan koşuyor, hem de denizin üstünden!"

Bunu duyan herkes kalkıp o tarafa koştu. Bilgelerin el ele tutuşmuş gemiye doğru koştuklarını, kenardakilerin ellerini sallayarak geminin durmasını işaret ettiklerini gördüler. Üçü de aynı toprak üstündeymiş gibi koşuyorlardı ve ayakları hiç hareket etmiyordu.

Daha gemiyi durdurmaya fırsat bulamadan bilgeler gemiyi yakaladılar, yanında durup başlarını yukarıya kaldırarak üçü birden piskoposa seslendiler.

"Unuttuk, Tanrı'nın kulu, senin öğrettiğini unuttuk. Tekrarlarken –bir saat ara vermiştik, bir sözcük aklımızdan çıkmış– unuttuk, hepsi aklımızdan uçup gitti. Hiçbir şey anımsamıyoruz, yeniden öğret bize."

Piskopos haç çıkardı, bilgelere doğru eğilip şöyle dedi:

"Sizin dualarınız Tanrı'ya ulaşmış. Size öğretecek bir şeyim yok. Biz günahkârlar için dua edin!"

Piskopos bilgelerin ayaklarına kapandı. Bilgeler bunun üzerine durdular ve geriye dönüp adalarına doğru koştular. Bilgelerin gittiği yönde bir ışık demeti sabaha kadar durdu.

1886

KÜÇÜK ŞEYTAN, EKMEĞİNİ NASIL HAK ETTİ

Yoksul bir köylü sabah bir şey yemeden, yanına bir parça ekmek alıp çift sürmeye gitti. Karasabanı çevirdi, bağladığı ipi çözüp çalının dibine koydu; ekmeğini de aynı yere bırakıp kaftanıyla örttü. Bir süre sonra atı yoruldu, köylü de acıktı. Sabanı toprağa saplayan köylü atı çözdü, otlaması için serbest bıraktı, kendi de kaftanının olduğu yere ekmeğini yemeye gitti. Kaftanını kaldırdı, ekmek yoktu; aradı taradı bulamadı, kaftanını silkeledi bulamadı. Köylü şaşırdı. "Şaşılacak şey," diye düşündü, "kimseyi görmedim ama demek ki biri almış." Köylü tarlasını sürerken ekmeğini alan şeytan ise çalının dibine oturmuş köylünün küfretmesini, kendi adını anmasını bekliyordu.

Köylü üzüldü.

"Olsun, açlıktan ölmem ya!" dedi, "Demek ki alanın ihtiyacı varmış. Afiyetle yesin!"

Köylü kuyuya gitti, su içti, atı yakalayıp koşumlarını taktı ve yeniden tarlasını sürmeye başladı.

Şeytan da köylüyü günaha sokamadığı için üzülmüştü, kalkıp baş şeytana söylemeye gitti. Baş şeytanın yanına varıp köylünün ekmeğini nasıl aldığını ama köylünün küfretmek yerine "afiyetle yesin" dediğini anlattı. Baş şeytan kızdı.

"Madem köylü bu işte senden üstün çıktı, bunun sorumlusu sensin, beceremezmişsin. Şimdi köylüler, sonra da kadınlar bunu örnek alırlarsa biz nasıl varlığımızı sürdürürüz. Bu iş böyle bırakılamaz! Şimdi tekrar git ve bu ekmeği hak et. Eğer üç yıl içinde köy-

lüyü yenemezsen seni kutsal suyla yıkarım haberin olsun!"

Şeytan korktu ve doğruca yeryüzüne koştu, hatasını nasıl telafi edeceğini düşünmeye başladı. İyi yürekli birinin kılığına girip yoksul köylünün yanında çalışmaya başladı. Köylüye kızgın yazda, bataklığa ekin ekmeyi öğretti. Köylü, işçisini dinleyip bataklığa ekin ekti. Diğerlerinin ekini güneşte kavrulurken yoksul köylünün ekini boy attı, başak tuttu. Kışlık ekime kadar köylüye yetti, hatta arttı bile. İşçisi, yazın da köylüye yüksek yere ekin ekmesini söyledi. Çok yağışlı bir yaz oldu, aşağıları hep su bastı, ekinler tutmadı, çürüdü; köylünün tarlası ise boy boy ekin verdi. Elinde daha çok ekin kaldı. Köylü bunları ne yapacağını bilemedi.

İşçisi ekini ezip imbikten geçirerek votka yapmayı öğretti. Köylü de votka yaptı, hem kendi içti hem de başkalarına içirdi. Şeytan, baş şeytana gelip ekmeğini kazandığını övüne övüne anlatmaya başladı. Baş şeytan gidip görmeye karar verdi.

Köylünün evine gitti, köylü zenginleri toplamış onlara votka ikram ediyordu. Ev sahibesi de konuklara votka taşıyordu. Tam geçerken masaya takıldı ve bardağı düşürdü. Köylü kızdı ve karısına bağırmaya başladı.

"Seni, kör şeytan! Bu kötü bir şey mi, bu güzelim nimeti döküyorsun, seni beceriksiz!

Şeytan, baş şeytanı dürttü: "Bakın, artık nasıl davranıyor, unutmayın."

Karısına bağırıp çağıran köylü kendisi votka dağıtmaya başladı. O sırada davetli olmayan, yoksul bir köylü geldi, selam verip oturdu, oradakilerin votka içtiğini görünce, yorgunluğunu atmak için kendisi de

içmek istedi. Oturdu, oturdu, yutkundu durdu ama ev sahibi "Herkese votka mı yetiştireceğim" diye homurdanıyor ve ona votka vermiyordu.

Bu durum baş şeytanın da hoşuna gitti. Şeytan, "Daha dur, bak neler olacak" dedi.

Zenginler içti, ev sahibi de içti. Birbirlerini övmeye, göklere çıkarmaya, yalan laflar etmeye başladılar.

Baş şeytan konuşulanları duydukça şeytanı övdü. "Madem bu içkiyle birbirlerini överek aldatıyorlar, hepsi elimize düştü demektir."

Şeytan, "Hele bekle, birer kadeh daha içsinler daha neler olacak, dedi. "Şimdilik tilkiler gibi birbirlerinin kuyruklarını övüp, aldatmaya çalışıyorlar, biraz sonra nasıl kurda dönüşeceklerini seyret."

Birer kadeh daha içtiler; konuşmaları daha yüksek sesle ve daha kaba oldu. O güzel sözlerin yerini küfürler aldı, birbirlerine kızmaya, diş bilemeye, birbirlerinin gözünü oymaya başladılar. Ev sahibi de kavgaya karışınca onu bir güzel dövdüler.

Baş şeytan memnun bir halde olanları izliyordu.

"Bu, çok çok iyi" diyordu.

Şeytan ise "Daha dur, neler olacak!" diyordu "Hele üçüncü kadehi de içsinler. Şimdi kudurmuş kurt gibiler, üçüncüyü içince domuzlaşacaklar."

Üçüncü kadehi de içtiler. Kendilerini iyice kaybettiler. Bağırıyor, çağırıyor, ne dediklerini kendileri de bilmiyor ve birbirlerini dinlemiyorlardı. Evden dağılmaya başladılar; kimi ikili, kimi üçlü gruplar halinde sokağa dağıldılar. Yolculamaya çıkan ev sahibi su birikintisinin içine kapaklandı, her yanı çamur içinde kaldı, domuz gibi homurdanmaya başladı.

Baş şeytanın çok hoşuna gitti.

"Bravo, bu içki işini iyi düşünmüşsün, ekmeği hak ettin. Söyle bakayım bana, bu içkiyi nasıl yaptın? Herhalde ilk kadehin içine tilki kanı karıştırdın ki adamlar birden kurnazlaştılar; ikinciye kurt kanı koydun ki, hepsi birden kurt gibi vahşileştiler, sonuncu kadehe de belli ki domuz kanı koydun ki hepsi birden domuzlaştı."

"Hayır, öyle yapmadım. Yalnızca daha çok ekini olmasını sağladım. Hayvan kanı onun içinde hep vardı, ancak kendine yetecek kadar malı olduğundan akmaya yol bulamıyordu. O zaman son ekmeğine bile acımamıştı. Ancak elinde fazla ekin kalınca ne yapacağını, kendini nasıl avutacağını düşünmeye başladı. Ben de ona votka içmeyi öğrettim. Votka yapmayı öğrenince de içindeki tilki de kurt da domuz da baş kaldırdı. Artık ne zaman votka içse işte böyle canavarlaşacak."

Baş şeytan onu övdü, aldığı ekmeği hak ettiğini söyledi ve kendisine yardımcı yaptı.

1886

TÖVBEKÂR GÜNAHKÂR

"Ve: Ey İsa, sen gökteki krallığına gittiğin zaman, beni an, dedi.

İsa da ona: Doğrusu sana derim: Bugün sen benimle beraber cennette olacaksın, dedi." (Luka 23:41-42.)

Bir adam yetmiş yıl yaşamış ve bütün hayatını günahla geçirmişti. Bir gün nedamet getirmeden has-

talandı. Ölüm gelip başucuna dayandığında ağlamaya başlayıp şöyle dedi: "Tanrım! Çarmıhtaki haydut gibi beni de bağışla!" Bunları söyler söylemez ruhu bedeninden ayrıldı. Günahkârın ruhu Tanrı'yı seviyor ve O'nun bağışlayıcılığına inanıyordu, böylece cennetin kapısına geldi.

Kapıyı çalıp içeri girmesine izin verilmesini istedi.

İçeriden bir ses duyuldu:

"Cennetin kapısını çalan âdemoğlu kim? Neler yaptı bu âdemoğlu hayatı boyunca?"

Sorgucunun sesi yanıt verdi ve bu adamın bütün günahlarını bir bir saydı, yaptığı bir tane bile iyiliği söylemedi.

Bunun üzerine içeriden yeniden ses duyuldu:

"Günahkârlar cennete giremez. Git buradan."

Bunun üzerine adam şöyle dedi:

"Tanrım! Sesini duyuyorum ama ne yüzünü görüyor ne de adını biliyorum."

Ses yanıt verdi:

"Ben Havari Petrus."

Günahkâr şöyle dedi:

"Acı bana, Havari Petrus, insanın zayıflığını ve Tanrı'nın bağışlayıcılığını anımsa. Sen değil miydin İsa'nın öğrencisi, sen değil miydin onun öğretisini ilk ağızdan duyan ve onun hayatını yakından gören? O tüm ruhuyla üzülür, hüzünlenirken sana üç kez uyuma, dua et demedi mi, sen ise göz kapakların ağırlaştığı için uyumadın mı, o da seni tam üç kez uyurken bulmadı mı? İşte ben de aynı durumdayım.

Ölmek üzereyken onu inkâr etmeyeceğine söz verdiğini ve onu Caiaphas'a götürdüklerinde üç kez inkâr ettiğini de anımsa. İşte ben de aynı durumdayım.

Horoz öttüğünde dışarı çıkıp acı acı ağladığını da anımsa. İşte ben de aynı durumdayım.

Beni içeri almaman mümkün değil."

Cennetin içinden gelen ses sustu. Günahkâr bir süre bekledikten sonra kapıyı yeniden çalıp cennete alınmasını istedi.

İçeriden başka bir ses duyuldu:

"Cennetin kapısını çalan âdemoğlu kim? Neler yaptı bu âdemoğlu hayatı boyunca?"

Sorgucunun sesi yanıt verdi ve bu adamın bütün günahlarını bir bir saydı, yaptığı bir tane iyiliği bile söyleyemedi. Kapının ardındaki ses yeniden duyuldu:

"Git buradan, senin gibi günahkârlar bizimle birlikte cennette yaşayamaz."

Bunun üzerine adam şöyle dedi:

"Tanrım! Sesini duyuyorum ama ne yüzünü görüyor ne de adını biliyorum."

Ses yanıt verdi:

"Ben, kral ve peygamber Davud."

Günahkâr umudunu kesmedi ve kapıda durup şöyle dedi:

"Acı bana Kral Davud, insanın zayıflığını ve Tanrı'nın bağışlayıcılığını anımsa. Tanrı seni severdi ve insanların gözünde yüceleştirdi. Her şeyin vardı; krallığın da şöhretin de karıların da çocukların da; ama çatıdan yoksul bir adamın karısını gördün, günah düştü gönlüne, karısını elinden alıp Uriya'yı Amonitlere öldürtmedin mi? Sen zengindin, yoksulun elindeki son kuzusunu alıp onu mahvetmedin mi? İşte ben de aynı durumdayım.

Sonra, nasıl pişman olup 'Günahımı biliyor ve onunla kahroluyorum,' dediğini de anımsa. İşte ben de aynı durumdayım.

Beni içeri almaman mümkün değil."

Cennetin içinden gelen ses sustu.

Günahkâr bir süre bekledikten sonra kapıyı yeniden çalıp cennete alınmasını istedi.

İçeriden üçüncü bir ses duyuldu:

"Cennetin kapısını çalan âdemoğlu kim? Neler yaptı bu âdemoğlu hayatı boyunca?"

Sorgucunun sesi yanıt verdi ve bu adamın bütün günahlarını bir bir saydı, yaptığı bir tane iyiliği bile söyleyemedi. Kapının ardındaki ses yeniden duyuldu:

"Git buradan, senin gibi günahkârlar cennete giremez."

Bunun üzerine adam şöyle dedi:

"Sesini duyuyorum ama ne yüzünü görüyor ne de adını biliyorum."

Ses yanıt verdi:

"Ben Havari Yuhanna, İsa'nın en sevdiği öğrencisi."

Günahkâr mutlu oldu ve şöyle dedi:

"Artık beni içeri almamazlık yapamazsınız; Petrus ve Davud insanın zayıflığını ve Tanrı'nın bağışlayıcılığını bildikleri için beni içeri alacaklar. Sen de içinde sevgi olduğu için beni alacaksın. Kitabında Tanrı'nın sevgi olduğunu, sevmeyi bilmeyenin Tanrı'yı da bilmediğini yazan sen değil miydin? Yaşlandığında insanlara 'Kardeşler, birbirinizi sevin!' diyen sen değil miydin? Peki nasıl oluyor da beni sevmiyor ve kovuyorsun? Ya o zaman söylediklerini reddet ya da beni sev ve beni cennete al."

Cennetin kapıları açıldı, Yuhanna onu kucakladı ve içeri aldı.

1886

YUMURTA TOHUM

Çocuklar hendekte tavuk yumurtası gibi bir şey buldular, ortasında da tohuma benzer bir şey vardı. Oradan geçen bir yolcu, çocukların elinde görünce beş kapik verip onlardan aldı ve şehre götürüp ender bir şey olarak çara sattı.

Çar bilge adamları çağırıp bunun ne olduğunu bulmalarını emretti; yumurta mı, tohum mu? Bilgeler, düşünüp taşındılar ama bir yanıt veremediler. Bu şey pencerenin önünde duruyordu, bir tavuk gelip gagalamaya başladı; gagalayıp bir delik açtığında herkes bunun tohum olduğunu gördü. Bilgeler çara gelip, "Bu bir çavdar tanesi" dediler.

Çar şaşırdı. Bilgelere bunun nerede ve ne zaman ortaya çıktığını öğrenmelerini emretti. Bilgeler düşünüp taşındılar, kitaplar karıştırdılar ama bir şey bulamadılar. Çara gelip şöyle dediler:

"Bir yanıt bulamadık. Bizim kitaplarımızda bunun hakkında hiçbir şey yok. Köylülere sormak gerek, belki böyle bir tohumun ekildiğini büyüklerinden duymuşlardır."

Çar adamlarını yollayıp en yaşlı köylünün getirilmesini emretti. En yaşlı köylüyü getirip çarın huzuruna çıkardılar. Yüzü yeşile dönmüş, dişleri dökülmüş, iki koltuk değneğiyle zar zor yürüyen bir ihtiyar geldi.

Çar ona tohumu gösterdi ama ihtiyarın gözü doğru dürüst görmüyordu, eliyle dokundu, gözünün önüne yaklaştırdı.

"Dede bu tohumun nereden geldiğini biliyor musun? Kendi tarlana böyle bir tohum ektin mi? Ya da ömrün boyunca böyle bir tohum satın aldın mı?"

İhtiyar sağırdı, yarım yamalak duymuş, yarım yamalak anlamıştı söylenenleri. Yine de yanıt verdi.

"Hayır, kendi tarlama hiç böyle tohum ekmedim, biçmeye de biçmedim, hiç almadım da. Bizim zamanımızda tohum, tıpkı şimdiki gibi küçüktü. Babama sormak lazım, belki bunun nereden geldiğini o bilir."

Çar adamlarını yollayıp ihtiyarın babasını çağırttı. İhtiyarın babasını bulup çarın huzuruna çıkardılar. O da koltuk değneğiyle yürüyordu. Çar tohumu gösterdi. İhtiyarın gözleri hâlâ görüyordu, iyice baktı. Çar ona da sordu:

"Dede bu tohumun nereden geldiğini biliyor musun? Kendi tarlana böyle bir tokum ektin mi? Ya da ömrün boyunca böyle bir tohum satın aldın mı?"

Kulağı kötü olsa da oğlundan daha iyi duyuyordu.

"Hayır, kendi tarlama hiç böyle tohum ekmedim, biçmeye de biçmedim, hiç satın almadım da, çünkü benim zamanımda para, yalnızca bizde değil hiç kimsede yoktu. Herkes kendi ürettiğini yer, gerektiğinde diğerleriyle bölüşürdü. Bu tohumun nereden çıktığını bilmiyorum. Bizim tohumlar şimdikilerden daha iri ve daha doyurucuydu ama böylesini hiç görmedim. Babamdan, onun zamanındaki tohumların bizimkilerden daha iri ve daha doyurucu olduğunu duymuştum. Ona sormak gerek."

Çar, onun babasını getirmek üzere adamlarını yolladı. Dedeyi bulup çarın huzuruna çıkardılar. Dede değneksiz, rahatça yürüyordu, gözleri ışıl ışıldı, rahat duyuyor ve anlaşılır konuşuyordu. Çar tohumu ona da gösterdi. Dede eline aldı, evirip çevirip iyice baktı.

"Çoktandır bu eski tohumlardan görmemiştim" dedi.

Dede tohumu ısırıp çiğnemeye başladı.

"Evet, bu aynı tohum."

"Söyle bana dede, nereden geldi bu tohum? Kendin ektin mi? Ya da satın aldın mı birilerinden?

Dede yanıt verdi:

"Benim zamanımda her yerde vardı. Ömrüm boyunca onu yedim, insanları doyurdum."

Çar yeniden sordu:

"Dede, kendin mi yetiştirdin yoksa satın mı aldın?"

Dede gülümsedi.

"Benim zamanımda hiç kimse ekin satmak, almak gibi bir günaha girmezdi. Para nedir zaten bilmezdik. Herkesin ekini kendine yeterdi. Ben kendim bu tohumdan ektim, biçtim, un yaptım."

Çar yeniden sordu:

"Dede söyle bana, nerede ektin sen bu tohumu, tarlan neredeydi?"

Dede yanıtladı:

"Benim tarlam, Tanrı'nın toprağıydı. Nereyi ekersem orası tarlamdı. Toprak herkesindi. Yalnızca emek bizimdi.

"Peki söyle bakalım," dedi çar, "iki sorum daha var sana; birincisi, bu tohum önceleri varken şimdi neden yok? İkincisi de, senin torun iki değnekle, oğlun tek değnekle yürürken sen rahatça dolaşıyorsun, gözlerin zehir gibi, dişlerin sağlam, konuşman düzgün ve anlaşılır, nasıl oluyor bu? Söyle bunların nedenini?"

Dede yanıt verdi:

"İkisinin de nedeni şu ki insanlar kendi emekleriyle yaşamaktan uzaklaştılar, başkalarının emeğine tamah etmeye başladılar. Eskiden böyle değildik. Eskiden Tanrı'nın yolunda yaşardık, kendi işimize bakar, başkasının malına göz dikmezdik."

1886

İNSANA NE KADAR TOPRAK GEREKİR[1]

I

Şehirde yaşayan bir kadın, köydeki küçük kız kardeşinin yanına gitti. Büyük olan, şehirde bir tüccarla evlenmişti; küçük olan da köyde bir köylüyle. Kız kardeşler çay içip sohbet ediyorlardı. Büyük kız kardeş övünmeye kalktı, şehirdeki hayatıyla böbürlendi: Şehirde nasıl rahat ve temiz bir şekilde yaşadığını, nasıl gezdiğini, çocukları nasıl giydirdiğini, nasıl lezzetli şeyler yiyip içtiğini, eğlencelere, kızakla kaymaya ve tiyatroya gittiğini anlattı.

Küçük kız kardeş gücendi ve tüccar hayatıyla alay edip kendi hayatını övmeye başladı.

"Bu hayatımı seninkiyle asla değişmem," dedi. "Boşa yaşıyormuşuz gibi görünebilir ama korku nedir bilmiyoruz. Siz daha temiz yaşıyorsunuz ama alışveriş sırasında ya çok şey kazanıyorsunuz ya da çok şey kaybediyorsunuz. Atasözü bile var bunun: Kâr, zararın ağabeyidir. Üstelik bugün zengin olursun, yarın bir pencerenin altında dilenirsin. Bizim köylü halimiz daha iyi: Köylünün midesi küçüktür, evet borcumuz var, zengin de olmayacağız ama karnımız hep tok."

---

[1] Çeviren: Sabri Gürses.

Büyük kardeş hemen yanıt verdi buna:

"Ne doyması bu böyle; domuzlarla ve öküzlerle kardeş kardeş! Ne üstünüzde giysi var ne de konuşmayı biliyorsunuz! Kocan ne kadar çabalarsa çabalasın bok içinde yaşıyorsunuz, böyle de ölüp gideceksiniz, üstelik çocuklarınız da aynı olacak."

"Ne olmuş yani," dedi küçük kız kardeş, "bizim işimiz de böyle. Böyle zorlu yaşıyoruz belki ama kimseye boyun eğmiyoruz, kimseden de korkmuyoruz. Ama siz şehirde çekici şeylerle yaşıyorsunuz; şimdi iyi ama yarın bir bakarsın şeytan gelivermiş, kocanı ya kumarla ayartmış, ya içkiyle ya da kadınla. Ve her şey yerle bir olur. Olmayacak şey mi?"

Sobanın üstünde yatan koca, Pahom, kulak misafiri oldu kadınların konuşmalarına.

"Doğru bu," dedi, "doğru sahiden. Köylü kardeşimiz çocukluktan beri çabalayıp durur, onu, toprak anayı, altüst eder, o yüzden kimsenin aklına bir saçmalık gelmez. Tek sıkıntımız toprağın az olması! Toprak olsaydı ben kimseden, şeytandan bile korkmazdım bu hayatta!"

Kadınlar çay içip biraz da giysiler üzerine gevezelik ettikten sonra tabak çanakları toplayıp uyumaya gittiler.

Şeytan da sobanın arkasında oturmuş, her şeyi dinlemişti. Köylü karısının kocasını övmesine, adamın daha çok toprağı olsa şeytandan korkmayacağını söylemesine sevinmişti.

"Haydi bakalım," diye düşündü, "sana bol bol toprak vereyim de görelim bakalım. Seni de toprakla elime alacağım."

II

O yakınlarda küçük bir toprağı olan bir kadın yaşıyordu. Yüz yirmi desyatina toprağı vardı. Eskiden beri köylülerle barış içinde yaşardı, kimseyi kırmamıştı. Sonra yanına bir asker emeklisini kâhya olarak aldı ve adam da köylüleri cezalarla bezdirdi. Pahom ne kadar özen gösterse de ya atı yulaflara dalardı, ya ineği bahçeye girerdi ya da buzağıları çayıra koşardı; bütün bunlar ceza demekti.

Cezayı öderdi Pahom, sonra da evdekilere küfredip onları döverdi. O yaz bu kâhya yüzünden çok günaha girmişti yazları Pahom. Hatta hayvanlar avludan dışarı çıkmayınca sevinirdi, gerçi yeme acırdı ama derdi de olmazdı.

Kışın hanımın toprağını satacağı ve ana yoldaki hancının alacağı söylentisi yayıldı. Bunu duyan köylüler ahlamaya başladılar. "Hancı alırsa toprağı," diye düşündüler, "hanımdan daha çok ceza keser. Bu toprak olmazsa yaşayamayız biz, hepimiz onun etrafındayız." Köy adına anlaşmak için hanıma gitti köylüler, hancıya satmayıp onlara vermesini rica ettiler. Daha fazla para vermeye söz verdiler. Hanımefendi de kabul etti. Köylüler bütün toprağı satın almak için herkesi ikna etmeye çabaladı; iki kez toplantı yaptılar ama sonuç alamadılar. Pis şeytan hiç anlaşamasınlar diye aralarını bozuyordu. Sonunda köylüler ayrı ayrı, kimin gücü ne kadarına yeterse öyle almaya karar verdiler. Hanımefendi bunu da kabul etti. Pahom komşusunun hanımefendiden yirmi desyatina aldığını ve kadının paranın yarısını bir yıl beklemeyi kabul ettiğini öğrendi. Kıskandı Pahom: "Bütün toprağı alacaklar," diye düşündü, "bana bir şey kalmayacak." Karısına akıl danıştı.

"Başkaları satın alıyor," dedi, "bizim de on desyatina almamız lazım. Yoksa başka türlü yaşanmaz: Kâhyanın cezaları bezdirdi."

Nasıl alacaklarını düşündüler. Yüz ruble biriktirmişlerdi, tayla arıların yarısını sattılar, oğullarını işe yerleştirdiler, bir de bacanaktan borç aldılar ve paranın ancak yarısını topladılar.

Pahom paraları topladı, on beş desyatinalık korusu da olan bir toprak seçti ve pazarlık için hanımefendiye gitti. On beş desyatina satın aldı, anlaşmaya vardı ve peşinat verdi. Şehre gittiler, satış senedi imzaladılar, paranın yarısını verdi, geri kalanı da iki yılda ödemeye söz verdi.

Ve Pahom'un sonunda toprağı oldu. Tohum aldı Pahom, aldığı toprağı ekti; iyi mahsul topladı. Bir yıl içinde hem hanımefendiye hem de bacanağına borcunu ödedi. Pahom böylece toprak sahiplerinden biri oldu: Kendi toprağını sürüp ekiyordu, kendi toprağında saman biçiyor, kendi toprağından odun kesiyor ve hayvanını kendi toprağında besliyordu. Pahom sonsuza kadar kendisinin olacak toprağını sürüyor ya da mısırlara ve çayıra bakıyor, içi sevinçle doluyordu. Onun toprağında otlar başka türlü büyüyormuş, başka türlüymüş gibi geliyordu. Bir zamanlar bu toprakta gezdiği zaman toprak, sıradan toprak gibiydi, ama şimdi toprak başka bir hal almıştı.

III

Böylece yaşıyordu Pahom, mutlu da oluyordu. Pahom'un yanındaki köylüler ürünlere ve çayıra zarar vermese her şey yolunda gidecekti. İyilikle tarladan geçip zarar vermemelerini söylüyordu ama ya

çobanlar inekleri çayıra salıyordu ya da geceleyin atlar ekine dalıyordu. Pahom bir yandan kovuyor bir yandan bağışlıyordu, hiçbirini mahkemeye vermiyordu, ama sonra bıktı, bölge idaresine şikâyet etti. Köylülerin bunu kasten değil, yer darlığından yaptığını biliyordu ama şöyle düşünüyordu: "Yine de izin vermemek lazım, yoksa her şeyi mahvedecekler. Bir ders vermek lazım."

Böylece mahkemeyle bir kez ders verdi, bir daha ders verdi, birine ceza ödetti, bir diğerine de ödetti. Pahom'un komşusu olan köylüler diş bilemeye başladılar; bazen kasten zarar vermeye başladılar. Bir gece ormana girip on ıhlamur ağacı kesti biri. Ormandan geçen Pahom bir gün bir baktı ki bir açıklık var. Gidip bakınca yerde yatan kesilmiş ağaçları ve gövdelerini gördü. Bari çalılığın kenarındakileri kesseydi, bari birini bıraksaydı, ama alçak hepsini sıradan kesmişti. Canı sıkıldı Pahom'un: "Ah, kimin yaptığını bulursam," diye düşündü, "bunu ona ödeteceğim." Kim olabilir diye düşündü durdu: "Semyon'dan başkası olamaz." Semyon'un avlusuna gitti, aranıp durdu ama bir şey bulamadı, bağırıp çağırdı. Semyon'un yaptığına daha da emin oldu Pahom. Gitti şikâyet etti. Mahkemeye çağırıldılar. Duruşmalar birbirini izledi ama adam beraat etti: Kanıt yoktu. Daha da gücendi Pahom; polise de yargıçlara da küfretti.

"Siz hırsızları kolluyorsunuz," dedi, "onurunuzla yaşasaydınız, hırsızları aklamazdınız."

Hem yargıçlarla hem de komşularla kavga etti Pahom. Onu kırmızı horozla[1] tehdit ettiler. Yani Pahom yeryüzünde daha geniş yerde yaşamaya başlamış ama dünyası daralmıştı.

---

[1] Halk dilinde yangın.

O sırada halkın yeni yerlere gideceği söylentisi çıktı. Pahom da düşündü: "Benim kendi toprağımı bırakmam boşuna, bizden birileri giderse, bize daha geniş yer kalır. Onların toprağını da alır kendiminkilere katarım; yaşamak kolaylaşır. Yoksa yerim hâlâ az ve dar."

Bir gün Pahom evdeydi, oradan geçen bir köylü geldi. Köylüyü gece için davet ettiler, yemeğe oturttular, sohbet ettiler, nerden gelip nereye gittiğini sordular. Köylü aşağıdan, Volga'nın öte yakasından geldiğini, orada çalıştığını söyledi. Laf lafı açtı, köylü insanların nasıl oraya yerleşmeye gittiğini anlattı. Kendi köylülerinin topluca yerleştiğini ve onlara can başına on desyatina verildiğini anlattı.

"Toprak da öyle ki," dedi, "çavdar ekiyorsun, öyle boy veriyor ki atlar görünmüyor, üstelik öyle de sık ki beş avuç tutsan bir demet oluyor. Bir köylü var," dedi, "iyice yoksul biri, hiçbir şeyi yoktu geldiğinde, ama şimdi altı atı, iki ineği var."

Pahom'un kalbi tutuştu. Şöyle düşündü: "Madem iyi yaşayabileceğim, neden bu daracık yerde sefalet çekeyim? Buradaki her şeyi, toprağı ve evi satayım; orada bu paraya bütün hepsini yeniden yaparım. Burada bu darlıkta günah var sadece. Ama önce kendim bir gidip öğrenmeliyim."

Yazın toplanıp gitti. Samara'ya kadar Volga üzerinden vapurla, sonra yaya olarak dört yüz versta gitti. O yere vardı. Her şey söylediği gibiydi. Köylüler geniş geniş yaşıyordu, can başına on desyatina toprak vardı ve topluluğa canı gönülden alıyorlardı. Parayla gelen biri olursa, ona ayrılanın dışında, ne kadar isterse yer satın alıyordu, üç rubleye en harika toprağı alıyordu; ne kadar isterse alabiliyordu!

Her şeyi iyice öğrenen Pahom sonbaharda eve döndü, her şeyini satmaya başladı. Toprağı kârla sattı, evini sattı, bütün hayvanlarını sattı, köy kütüğünden ayrıldı, baharı bekledi ve ailesiyle birlikte yeni yere gitti.

IV

Pahom ailesiyle yeni yere geldi, bölgedeki büyük bir köye yerleşip kütüğüne yazıldı. İleri gelenlerine yemek verdi ve kâğıtlarını çabucak hallettiler. Pahom'u kabul ettiler, ona otlağın dışında, çeşitli yerlerden beş canı için ayrılmış elli desyatina toprak verdiler. Pahom evini yaptı, hayvan satın aldı. Elindeki topraklar eskisine kıyasla üç kat olmuştu. Üstelik verimli topraktı. Hayat da buna karşılık eskisinden on kat iyiydi. Toprağı da hayvanları için yemi de boldu. Ne kadar hayvan isterse bakabiliyordu.

Önceleri, nereye bir bina dikse ve çalışsa, Pahom'a iyi geliyordu, ama yaşadıkça burası da ona dar gelmeye başladı. Pahom, ilk yıl payına buğday ekti ve iyi ürün aldı. Daha çok buğday ekmek istedi ama kendi toprağı az geldi. Sahip olduğu topraklar yetmiyordu. Buğday ya bakir toprakta ya da nadaslı toprakta yetişiyordu. Bir iki yıl ekiyor sonra ot bürümesi için bırakıyorlardı. Üstelik böyle toprakları almak isteyen çoğaldığından herkese yetmiyordu. Toprak için burada da kavgalar oluyor, zenginler kendileri ekiyor yoksullar ise borçlarını ödemek için tüccarlara satıyorlardı. Pahom daha çok ekmek istiyordu. Ertesi yıl bir tüccara gitti, bir yıllığına toprak kiraladı. Daha çok ekti, iyi ürün aldı; ama köyden uzaktı tarla, on beş versta öteden taşımak gerekiyordu. Sonunda

çiftlik kuran tüccar, köylülerin daha çok zenginleştiklerini gördü. "İşte bu," diye düşündü Pahom, "demek ki kiralayacağıma satın alıp çiftlik kurmalıyım. Her şey bir arada olur." Pahom daha çok toprak almanın yollarını düşünmeye başladı.

Üç yıl böyle yaşadı Pahom. Toprak kiraladı, buğday ekti. Yıllar iyi geçiyordu ve buğday güzel yetişiyordu ve paraları da artıyordu. Hayat iyi olmasına iyiydi ama her yıl insanlardan toprak kiralamak, toprak peşinde koşturmak Pahom'u bıktırmıştı: Nerede iyi bir toprak varsa, hemen köylüler üşüşüyor, her şeyi yağmalıyordu; zamanında gitmezsen ekim yapacak yerin olmuyordu. Üçüncü yıl bir tüccarla birlikte ortaklaşa köylülerden otlağını satın aldı ve toprağı sürdükleri sırada köylülerle mahkemelik oldular, iş böylece yarım kaldı. "Kendi toprağım olsaydı," diye düşündü, "kimseye boyun eğmezdim, laf söyleyen de olmazdı."

Pahom nereden sonsuzca toprak satın alabileceğini öğrenmeye çalıştı. Bir köylüyle karşılaştı. Köylünün beş yüz desyatina toprağı vardı, işi kötü gitmişti ve ucuza satıyordu. Pahom onunla anlaşmaya oturdu. Konuştu, konuştu, bin beş yüz rubleye anlaştı, paranın yarısını sonra ödeyecekti. Tam bir anlaşmaya vardıkları sırada bir gezgin tüccar Pahom'u ziyarete geldi, yemeğe kaldı. Çay içtiler, sohbet ettiler. Tüccar uzak Başkır topraklarından geldiğini anlattı. Orada, dedi, Başkırlardan beş bin desyatina toprak aldım. Hepsi de toplam bin rubleye geldi. Pahom hemen sorular sormaya başladı. Tüccar da anlattı.

"Kısacası," dedi, "yaşlıları memnun ettim. Yüz rublelik kaftanlar, halılar hediye ettim, sandıkla iki pud çay götürdüm, içene şarap verdim. Bir desyati-

nayı yirmi kapiğe aldım." Tapusunu gösterdi. "Toprak," dedi, "nehrin kenarında ve bozkırın her tarafı da sorguç otu dolu."

Nasıl, ne şekilde diye sorular sordu yine Pahom.

"Oradaki toprakları," dedi tüccar, "bir yılda gezemezsin: Hepsi Başkırların. Koyun gibi beyinsiz bir halk. Bedavaya bile almak mümkün."

"Peki," diye düşündü Pahom, "ben ne diye bin rubleyle beş yüz desyatina alıp bir de borçlu kalacağım ki. Orada bin rubleye neler neler alırım!"

V

Pahom oraya nasıl gideceğini sordu ve tüccarı uğurlar uğurlamaz kendisi de oraya gitmeye hazırlandı. Evi karısına teslim etti, bir işçisiyle hazırlandı ve yola çıktı. Şehre gittiler, çay aldılar, hediyeler aldılar, şarap aldılar; tüccar ne dediyse aldılar. Gittiler, gittiler, beş yüz versta gittiler. Yedinci günde bir Başkır obasına rastladılar. Her şey tüccarın anlattığı gibiydi. Hepsi bozkırda, nehrin kıyısında, keçe çadırlarda yaşıyordu. Ekim yapmıyor ve ekmek yemiyorlardı. Bozkırda da hayvanlar ve at sürüleri dolanıyordu. Çadırların arkasına taylar bağlanmıştı ve anneleri günde iki kez onların yanına gidiyordu; kısrak sütünü sağıyor ve ondan kımız yapıyorlardı. Kadınlar kımızı karıştırıyor ve peynir yapıyorlar, erkekler de sadece kımız ve çay içmeyi, koyun yemeyi ve kaval çalmayı biliyorlardı. Herkes hoşnuttu, neşeliydi, bütün yaz bayram yapıyorlardı. Halk tamamen cahildi ve Rusça bilmeseler de sevecenlerdi.

Pahom'u görür görmez keçe çadırlardan çıktı Başkırlar, misafirin çevresini sardılar. Bir tercüman

bulundu. Pahom ona toprak için geldiğini söyledi. Başkırlar sevindi, tebrik ettiler Pahom'u, onu güzel bir çadıra götürdüler, bir halıya oturttular, arkasına kabarık yastıklar koydular, etrafına yerleştiler, çay ve kımız ikram etmeye başladılar. Koyun kestiler ve koyun etiyle beslediler. Pahom arabadan hediyeleri getirdi, Başkırlara dağıtmaya başladı. Pahom Başkırlara hediyeler dağıttı ve çay verdi. Başkırlar sevindiler. Mırıldandılar, mırıldandılar aralarında, sonra tercümana konuşmasını söylediler.

"Sana şöyle dememi söylüyorlar," dedi tercüman, "seni sevmişler ve bizim bir geleneğimiz vardır; her misafir memnun edilir ve her hediyeye karşılık hediye verilir. Sen bize hediyeler verdin; şimdi söyle, ne istersin bizden, sana ne hediye edelim?"

"Her şeyden önce sizin toprakları beğendim," dedi Pahom, "Bizde toprak az, hep ekilmiş toprak, sizdeyse çok toprak var, hem de iyi toprak. Böylesini hiç görmedim."

Tercüman söylenenleri aktardı. Konuştular, konuştular Başkırlar. Pahom ne konuştuklarını anlamadı ama neşeli olduklarını, bir şeyler bağırıp gülüştüklerini görüyordu. Sonra sustular, Pahom'a baktılar, tercüman şöyle dedi:

"Sana şunu söylememi söylediler," dedi, "senin iyiliğin için sana ne kadar toprak istersen vereceklermiş. Elinle göster yeter, senin olacak."

Biraz daha konuştular ve bir şeyler tartışmaya başladılar. Pahom ne tartıştıklarını sordu. Tercüman şöyle dedi:

"Bir kısmı diyor ki toprak için başkana sormak lazım, ona sormadan olmaz. Diğerleri de ona sormaya gerek yok diyor."

VI

Başkırlar tartışırken, birdenbire tilki kürkü şapkalı bir adam geldi. Hepsi susup ayağa kalktı. Tercüman "İşte başkan geldi" dedi.

Pahom hemen en iyi kaftanı çıkarıp beş funt çayla birlikte adama uzattı. Başkan bunları alıp baş köşeye oturdu. Başkırlar hemen ona bir şeyler anlatmaya başladı. Başkan dinledi, dinledi, sussunlar diye başını salladı ve Pahom'la Rusça konuşmaya başladı.

"Tabii," dedi, "olabilir. Neresi hoşuna giderse al. Toprak çok."

"Nasıl alacağım ne kadar istersem," diye düşündü Pahom. "Bir şekilde işi sağlama almalı. Yoksa senin derler, sonra elimden alırlar."

"İyi sözleriniz için teşekkür ederim size," dedi. "Toprağınız çok, bana da birazcık lazım. Ancak nasıl benim olacak bir söyleseniz. Bir şekilde ölçüp biçmek ve benim olanı belirlemek lazım. Ölüm ve hayat Tanrı iradesi. Sizler iyi insanlarsınız, verirsiniz, ama gidersiniz, çocuklarınız alır benden."

"Haklısın," dedi başkan, "belirlemek lazım."

Pahom şöyle diyecek oldu:

"Size bir tüccar gelmiş diye duydum. Siz ona da toprak hediye edip bir tapu vermişsiniz; bana da öyle yapalım." Başkan her şeyi anladı.

"Bütün bunlar mümkün," dedi. "Bizde kâtip var, şehre gidelim, her şeyi mühür altına alalım."

"Peki fiyatı ne olacak" dedi Pahom.

"Bizde fiyat tektir: Bir gün için bin ruble."

Pahom anlayamadı.

"Bu nasıl bir ölçü, bir gün için mi? Bu kaç desyatina eder?"

"Bunu biz hesaplayamayız," dedi adam. "Ama bir gün kadarını satıyoruz; bir günde ne kadar yer gezersen, o kadarı senindir, bir günün fiyatı da bin ruble."

Şaşakaldı Pahom.

"Ama bir günde gezilen toprak," dedi, "çok eder."

Güldü başkan.

"Hepsi senindir!" dedi. "Ama bir şart var: Eğer bir gün içinde başladığın yere dönmezsen, paran yanar."

"Nasıl olacak," dedi Pahom, "nasıl göstereceğim nereye gittiğimi?"

"Senin seçtiğin bir yerde duracağız, biz kalacağız, sen gideceksin, koşa koşa bir çember çizeceksin; yanına bir kürek alacaksın, gereken yere işaret koyacaksın, çukur açacaksın, tümsek yapacaksın, sonra çukurun üzerinden sabanla geçeceğiz. Nasıl bir çember istersen yap, yeter ki gün batana kadar başladığın yere gel. Ne kadar yer çevrelersen, hepsi senindir."

Pahom sevindi. Erkenden yola çıkmaya karar verildi. Tartışıldı, bol bol kımız içildi, koyunlar yendi, yine çay içildi; gecenin geç vakitlerine kadar oturdular. Pahom'a kuştüyü bir yatak yapıldı ve Başkırlar gitti. Ertesi gün tan vakti toplanmaya ve güneş doğmadan yola çıkmaya sözleşmişlerdi.

VII

Pahom kuştüyü yatak üzerinde yatıyordu ve uyumuyor, hep toprağı düşünüyordu. "Çok büyük arazi sahibi olacağım," diye düşünüyordu. "Bir günde elli versta çevirebilirim. Şimdilerde günler çok uzun; elli verstalık yerim olacak. Kötüce olanı satarım ya da köylülere bırakırım, hoşuma gideni de alır, yerleşirim. İki öküzlü saban kullanırım, iki de işçi tutarım;

yüz elli desyatinayı sürerim, geri kalanı da hayvanlara otlak olur."

Bütün gece uyumadı Pahom. Tan vaktinden önce dalabildi ancak. Dalar dalmaz da bir rüya gördü. Yine o çadırda yatarken gördü kendini ve dışarıda birinin kahkaha attığını duydu. Ona bakmak, kimin güldüğünü görmek için ayağa kalktı, çadırdan çıktı ve çadırın önünde o yaşlı Başkır başkanının oturduğunu, iki eliyle karnını tuta tuta, sarsıla sarsıla bir şeylere güldüğünü gördü. Yanına yaklaşıp sordu: "Neye gülüyorsun?" Birden bunun başkan olmadığını, yanına gelip topraktan bahseden o tüccar olduğunu gördü. Tüccara "Çok oldu mu buraya geleli" diye sorduğu anda, tüccar olmaktan çıktı, ondan önce o aşağı taraflardan gelmiş olan köylü oluverdi. Pahom bunun köylü de olmadığını, boynuzlu ve kuyruklu şeytanın kendisi olduğunu gördü; oturmuş kahkahalar atıyordu, önünde de çıplak ayaklı, eski püskü gömlek ve pantolonlu bir adam yatıyordu. Pahom "Bu adam da kim" diye dikkatle baktığı anda adamın ölü olduğu ve bunun da kendisi olduğunu gördü. Pahom korktu ve uyandı. Uyandı. "Neler de görüyor insan rüyada" diye düşündü. Etrafına baktı; aralık kapıdan havanın ağardığını, günün başladığını gördü. "İnsanları uyandırmalı, gitme vakti," diye düşündü. Pahom ayağa kalktı, arabadaki işçiyi uyandırdı, hazırlanmasını emretti ve Başkırları uyandırmaya gitti.

"Vakit geldi," dedi, "bozkıra gidip ölçmenin vakti geldi."

Başkırlar kalktı, toplandılar ve başkan da geldi. Başkırlar yine kımız içmeye başladı, Pahom'a da çay ikram etmeye çalıştılar ama onun beklemeye niyeti yoktu.

"Gitmez lazım, haydi gitmek lazım," dedi, "vakit tamam."

VIII

Başkırlar toplandılar, kimi ata kimi arabaya bindi, yola çıktılar. Pahom da işçisiyle arabasına bindi ve yanına küreği de alıp yola çıktı. Bozkıra geldiler, güneş doğuyordu. Bir tepeye çıktılar, Başkırca "şihan" deniyordu tepeye. Arabalardan indiler, atlardan indiler, toplandılar. Başkan, Pahom'un yanına geldi, eliyle gösterdi.

"İşte," dedi, "göz alabildiğine her yer bizim. İstediğini seç."

Pahom'un gözleri kamaştı: Toprak verimliydi, göl gibi dümdüzdü, haşhaş gibi karaydı, çukur olan yerlerde de türlü otlar vardı, bele kadar otluktu hep. Başkan tilki kürkü şapkasını çıkardı, yere koydu.

"İşte," dedi, "işaret olsun bu. Buradan git, buraya gel. Ne kadar çevrelersen, hepsi senin olacak."

Pahom parayı çıkardı, şapkaya koydu, kaftanını çıkarttı, bir tek ceketiyle kaldı, kuşağını çözdü, göbeğinin altından sıkıca bağladı, sıkıladı; biraz ekmek dolu bir keseyi koynuna soktu, su dolu bir matarayı kuşağına bağladı, çizmesini çekiştirdi, işçiden küreği aldı, yola çıkmaya hazırlandı. Düşündü, düşündü, dört bir yana baktı; her taraf güzeldi. "Tek bir şey var: Güneşin doğduğu yere gideceğim." Yüzünü güneşe döndü, ısındı, ona ucunda bakabilmek için bekledi. Şöyle düşünüyordu: "Hiçbir şeyle vakit kaybetmemeliyim. Serinken gitmek daha kolay olur." Güneş ufku aşar aşmaz, Pahom küreği aldı omzuna ve bozkıra doğru yürüdü.

Pahom ne yavaş ne de hızlı gidiyordu. Bir versta aştı; durdu, bir çukur kazdı ve çıkan toprağı üst üste yığdı belirgin olsun diye. Yola devam etti. Sıcakladı, adımlarını hızlandırdı. Biraz daha gitti, başka bir çukur daha kazdı.

Pahom etrafına bakındı. Güneş altında çok iyi görünüyordu şihan ve kalabalık duruyordu, arabaların tekerlekleri parlıyordu.

Beş versta gittiğini düşünüyordu Pahom. Sıcaklamaya başlamıştı, ceketini çıkarttı, omzuna attı, yola devam etti. Beş versta daha gitti. Sıcak olmuştu. Güneşe baktı, kahvaltı etmenin zamanı gelmişti.

"Bir öğün geçti," diye düşündü Pahom. "Bir günde dört tane var, dönüş için erken. Hele biraz çizmelerimi çıkarayım." Oturdu, çizmelerini çıkardı, çizmeleri kuşağına bağladı, yürümeye devam etti. Yürümek kolaylaşmıştı. "Beş versta daha gideyim, o zaman sola dönerim. O yer çok güzel, elden kaçırmak hata olur. Ne kadar çok o kadar iyi" diye düşündü. Dümdüz yürüyordu. Dönüp baktı; şihan artık zar zor görünüyordu ve topluluk karınca gibi olmuştu, belli belirsiz görünüyorlardı ve bir şey ışıldar gibiydi.

"Neyse," diye düşündü Pahom, "bu tarafa gittiğim yeter; dönmek lazım. Ama yandı içim, biraz su içeyim." Durdu, bir çukur açtı, tümseği yaptı, matarayı açtı, su içti ve sola saptı. Gitti, gitti, otlar yükseldi ve hava ısındı.

Pahom duraksadı; güneşe baktı, öğle vakti geldiğini gördü. "Demek, dinlenmek lazım," diye düşündü. Pahom durdu, oturdu. Suyla ekmek yedi, ama uzanmadı: "Yatarsam uyur kalırım" diye düşündü. Biraz oturup yola devam etti. Önce rahat yürüyordu. Yemek sayesinde güç toplamıştı. İyice sıcak oldu,

hatta uykuya dalar gibi oldu fakat yine de yürüdü, bir saat sabret, bir ömür yaşa diye düşündü.

Hep bu yönde uzun süre yürüdü, sola dönmek istedi ama baktı, sulak bir yer gördü; bırakmak yazık olacaktı. "Orada iyi keten yetişir." Yine düz devam etti. Koyağı geçti, ardına bir çukur kazdı, ikinci tümseği yaptı. Pahom dönüp şihana baktı: Sıcaktan duman çökmüştü, havada bir şeyler görünüp kayboluyordu ve serabın ortasında gibi belli belirsiz insanlar görünüyordu; on beş versta kadar uzaktaydılar. "Tamam," dedi Pahom, "uzun kenarı aldım, şimdi kısa kenarı almam lazım." Başka bir yöne yürüdü, adımlarını hızlandırdı. Güneşe baktı; artık ikindi vakti oluyordu, bu yönde de iki versta kadar gitti. Daha on beş versta vardı hedefe. "Hayır, yamuk bir arazi olsa da olur, düz gitmem lazım. Fazladan almaya gerek yok. Bu kadar toprak yeter artık." Pahom hızla çukuru kazdı ve doğruca şihana yöneldi.

IX

Pahom doğruca şihana gidiyordu ve artık iyice zorlanıyordu. Yorulmuştu ve ayakları sağa sola sallanıyor, birbirine çarpıyordu ve çözülecek gibi oluyordu. Dinlenmek istiyordu, ama yapamazdı; günbatımına kadar yetişemezdi yoksa. Güneş beklemiyor, batıyor da batıyordu. "Ah, yanlış mı yaptım," diye düşündü, "çok mu topladım? Ne olacak yetişemezsem?" Şihana baktı, güneşe baktı: Hedefe çok var, ama güneş ufkun arkasına gitmek üzereydi artık.

Pahom böyle yürüyordu, zorlanıyordu, yine de hızlandırıyordu adımlarını. Yürüdü, yürüdü, hâlâ uzaktı; deli gibi koşmaya başladı. Ceketini, çizmeleri, ma-

tarayı, şapkayı attı, bir tek küreği tutuyor, ona yaslanıyordu. "Ah," diye düşündü, "yanlış yaptım, her şeyi mahvettim, günbatımına kadar varamayacağım." Korkudan daha da kırıldı cesareti, Pahom koşuyordu, terden gövdesine yapışmıştı gömleğiyle pantolonu, ağzı kurumuştu. Göğsü demirci körüğü gibi şişmişti, kalbi patlayacak gibi atıyordu ve ayakları onun olmaktan çıkmıştı; çözülmüşlerdi. Korkmuştu Pahom, "Bari çabalamadan ölmeyeyim" diye düşünüyordu.

Ölmekten korkuyordu ama duramıyordu. "Tükendim artık," diye düşündü, "ama şimdi durursam, bana aptal derler." Koştu, koştu, koşarken artık uzakta görüyor ve işitiyordu onları: Başkırlar ona bağırıyor, onu çağırıyorlardı ve onların çığlıklarından daha da heyecanlandı. Pahom kalan son gücüyle koşuyordu, güneş artık ufkun ardına iniyordu, bir bulut yayılıyordu: Büyük, kırmızı, kanlı bir bulut oldu. Yavaş yavaş gün batıyordu. Güneş yaklaşmıştı, hedefe de çok kalmamıştı. Pahom görüyordu onu artık, şihanın üstündeki kalabalık da ona el sallıyor, onu çağırıyordu. Yerdeki tilki kürkü, şapka ve içindeki para görünmüştü; yerde oturan başkan da görünmüştü, kollarını göğsünde kavuşturmuş oturuyordu. Pahom rüyasını hatırladı. "Toprak çok," diye düşündü, "Tanrı onun üstünde yaşamayı emretmiş. Ah, mahvettim kendimi, oraya kadar koşamayacağım."

Pahom güneşe baktı, toprağa kadar inmişti güneş, ucu batmıştı bile ve kıyısından bir yay kaybolmuştu. Kalan son gücünü topladı Pahom, gövdesini ileri attı, ayaklarını zorla ilerletti yere yıkılmamak için. Şihana kadar koşup vardı Pahom, ama birdenbire etraf karardı. Dönüp baktı, güneş batmıştı artık. Ah çekti Pahom. "Boşa gitti emeklerim." Durmak istedi,

bütün Başkırların bağırdığını duydu, aşağıdan ona batmış gibi görünse de, şihanda daha batmamıştı güneş. Derin bir nefes aldı Pahom, şihana doğru koştu. Şihanın üstü hâlâ aydınlıktı. Koştu Pahom, şapkayı gördü. Şapkanın önünde başkan oturuyordu, kollarını göğsünde kavuşturmuştu. Pahom rüyasını hatırladı, inledi, bacakları çözüldü ve yere düştü, kolları şapkaya uzandı.

"Vay, harika!" diye bağırdı başkan. "Bir sürü toprağa sahip oldu!"

Pahom'un işçisi koşup geldi, onu kaldırmak istedi ama ağzından kan geliyordu ve ölmüştü, yatıyordu. Başkırlar dillerini şaklattılar, üzüldüler.

İşçi küreği yerden aldı, Pahom'a bir mezar kazdı, ayaklarından başına kadar dümdüz bir çukur, üç arşınlık bir çukur kazdı ve gömdü onu.

1886

KÖTÜLÜK VARDIR AMA TANRI SEVGİSİ KALICIDIR

Eski zamanlarda çok iyi bir çiftlik sahibi vardı. Malı mülkü yerindeydi, çalışan yüzlerce kölesi vardı. Köleleri de sahiplerini yere göğe koymazlardı: "Yeryüzünde bizim sahipten daha iyisi yoktur. Karnımızı iyi doyurur, üstümüze başımıza bakar, gücümüze göre iş verir, hiçbirimize kötü laf etmez, kimse hakkında kötü düşünmez; kölelerini hayvandan daha kötü davranan, suçlu suçsuz demeden cezalandıran, ağzından tek iyi laf çıkmayan diğer beylere hiç benzemez."

Köleler sahiplerini işte böyle öve öve bitiremezlerdi. Ne var ki şeytan bir gün, onların böyle güzel yaşamalarından ve sahiplerine sevgi duymalarından sıkıldı. Şeytan, bu adamın kölelerinden Aleb'i ele geçirdi. Aleb'e diğer köleleri de ayartmasını emretti. Köleler dinlenirken sahiplerini övmeye başlayınca Aleb sesin yükseltip şöyle dedi:

"Kardeşler, bizim sahibi boş yere övüp duruyorsunuz. Şeytana bu kadar yaranmaya çalışsak o da iyi biri olup çıkardı. Biz sahibimiz için elimizden gelenden daha çok çalışıyor; dalkavukluk yapıyoruz. O daha düşünmeden biz tahmin edip onu yapıyoruz. Bize karşı nasıl iyi davranmayacak ki? Yaranmayı bırakın, kötü bir şey yapın da görün bakalım, o da diğerleri gibi, hatta diğerlerinden daha beter bir şekilde bunun acısını çıkaracaktır."

Köleler Aleb'le tartışmaya başladılar. Sonunda onunla iddiaya girdiler. Aleb sahiplerini kızdırmaya çalışacaktı. Kızıp kötü davranırsa herkes bayramlıklarını Aleb'e verecekti, yok eğer kızmazsa Aleb kendisininkinden vazgeçecekti. Bundan başka onu sahipten koruyacak, prangaya vurdurur ya da zindana atarsa onu kurtaracaklardı. Anlaştıkları gibi Aleb sabahleyin sahibi kızdırmaya başlayacaktı.

Aleb koyun ağılında çalışıyor, cins koyunlara bakıyordu. O sabah konuklarıyla birlikte ağıla gelen sahip onlara en sevdiği, en değerli koyunlarını, koçlarını gösterecekti; şeytanın yardakçısı arkadaşlarına göz kırparak "Bakın, şimdi onu nasıl kızdıracağım" dedi.

Bütün köleler toplandı, kapıdan, çitten seyretmeye başladılar, şeytan da bir ağaca konmuş, yardakçısının neler yapacağını görmek üzere ağıla bakını-

yordu. Konuklarına ağılı dolaştıran sahip, en değerli koçunu göstermek istedi.

"Diğer koçlarım da iyidir ama şu kıvrık boynuzlunun üzerine yoktur, hiçbir şeye değişmem onu."

Koyun ve koçlar insanlardan rahatsız olunca oraya buraya dağıldılar ve konuklar bir türlü o değerli koçu göremedi. Koç duracak gibi olduğunda da şeytanın yardakçısı sanki istemeden yapıyormuş gibi koçu ürkütüyor ve herkesin gülüşmesine neden oluyordu. Konuklar bir türlü hangisinin en değerli koç olduğunu anlayamıyorlardı. Canı sıkılan sahip, Aleb'e dönerek şöyle diyor:

"Aleb, sevgili dostum, haydi bir uzan da, şu kıvrık boynuzlu koçu yakalayıp getiriver."

Sahip bunu der demez Aleb koçların arasına atıldı, en değerli koçu yününden yakaladı. Bir eliyle yününden tutup diğer eliyle de arka sol ayağını yakaladı, ayağından tutup havaya öyle bir kaldırdı ki ayağı kuru bir değnek gibi çıtırdayıp kırıldı. Aleb koçun ayağını dizin altından kırdı. Koç meleyerek ön ayaklarının üstüne düştü. Aleb sağ ayağını yakaladı, sol ayağı boşta sallanıyordu. Konuklar da köleler de ahlayıp vahlamaya başladılar, yalnızca Aleb'in işini çok akıllı biçimde yaptığını düşünen şeytan memnundu. Sahip kara gecelerden daha çok karardı, suratını astı, başını öne eğdi ama hiçbir şey söylemedi. Konuklar da köleler de susmuştu... Neler olacağını bekliyorlardı. Epeyce bir süre susan sahip, sanki üstünden bir şey atmak istermiş gibi silkindi, başını kaldırdı, gözünü gökyüzüne dikti. Kısa bir süre baktıktan sonra yüzündeki kızgınlık ifadesi geçti ve gülümsedi. Aleb baktı ve şöyle dedi:

"Ay, Aleb, ay! Senin sahibin beni kızdırmanı emretti. Ancak benim sahibim seninkinden daha güçlü; beni kızdıramadın, oysa ben senin sahibine kızıyorum. Seni cezalandıracağımdan korkuyorsun ve özgür olmak istemiştin, Aleb, şunu bil ki ben seni cezalandırmayacağım, tam tersine özgür olmak istiyordun, işte konuklarımın önünde seni özgür bırakıyorum. Bayramlıklarını da al nereye gidersen git.

İyi yürekli sahip konuklarıyla birlikte eve girdi. Şeytan ise dişlerini gıcırdatarak ağaçtan inip yerin altında kayboldu.

1886

YAKARSAN SÖNDÜREMEZSİN[1]

O zaman Petrus gelip İsa'ya dedi: Ya Rab, kardeşim bana karşı kaç defa günah işlerse, ben ona bağışlayayım? Yedi kereye kadar mı? İsa ona dedi: Sana yedi kereye kadar değil, fakat yetmiş kere yediye kadar, diyorum. Bunun için göklerin melekûtu kulları ile hesap görmek isteyen bir krala benzer. Ve hesap görmeye başladığı zaman, kendisine on bin talant borçlu biri getirildi. Fakat onun ödemeye bir şeyi olmadığı için, efendisi onun ve karısının, çocuklarının ve bütün malının satılmasını ve borcun ödenmesini emretti. Şimdi kul yere kapandı ve ona secde kılarak dedi: Efendi, bana karşı sabırlı ol, ve sana hepsini ödeyeceğim. Ve bu kulun efendisi acıyarak onu salıverdi; kendisine borcunu bağışladı. Fakat o kul dışarı çıkıp kendisine yüz dinar borçlu olan bir kapı yoldaşını buldu. Onu yakaladı ve: Borcunu öde, diyerek onun boğazına yapıştı. Kapı yoldaşı yere kapandı ve ona: Bana karşı sabırlı ol, ben de sana ödeyeceğim, diye yalvardı. Ve o istemedi; fakat gidip borcunu ödeyinceye kadar, onu zindana attı. Bu

---

1 Çeviren: Sabri Gürses.

adamın kapı yoldaşları ne yapıldığını gördükleri zaman, çok kederlendiler ve gelip efendilerine bütün olanı söylediler. O zaman efendisi onu yanına çağırıp kendisine dedi: Ey kötü kul, bütün o borcu sana bağışladım, çünkü bana yalvardın. Ben sana merhamet ettiğim gibi, sen de kapı yoldaşına merhamet etmeli değil miydin? Ve efendisi kızıp bütün borcunu ödeyinceye kadar, onu işkence edicilerin eline verdi. Eğer her biriniz kardeşine yüreklerinizden bağışlamazsanız, semavî Babam da size öyle yapar. (Matta 18: 20-35)

Köyün birinde köylü İvan Şçerbakov yaşıyordu. İyi yaşıyordu; güçlü kuvvetliydi, köydeki en çalışkan kişiydi, üç de oğlu vardı: Biri evliydi, diğeri nişanlıydı, üçüncü delikanlı da ata binmeye ve çift sürmeye başlamıştı. İvan'ın yaşlı karısı akıllı ve idareli bir kadındı, gelini uysal ve çalışkandı. İvan ailesiyle güzel bir yaşam sürüyordu. Evde çalışmayanlar da vardı, yaşlı ve hasta babası çalışmıyordu (yedi yıldır felçli bir halde sobanın üzerindeki yerde yatıyordu). İvan'ın her şeyi bolcaydı – tayı olan 3 at, buzağılı bir inek, 15 koyun. Kadınlar ayakkabı yapıyor, giysi dikiyordu erkeklere ve tarlada çalışıyorlardı; erkekler de çiftçilik yapıyorlardı. Tahıl kendi tarlalarından geliyordu. Yulafı satıyor ve bütün ihtiyaçlarını alıyorlardı. İvan çocuklarıyla güzel bir yaşam sürüyordu. Yanlarındaki avluda komşusu Gordey İvanov'un oğlu Gavrilo Hromoy[1] yaşıyordu. Onunla İvan arasında bir düşmanlık başlamıştı.

---

[1] *Şçerbakov* "eksik dişli," *Hromoy* "aksak" kökünden gelmektedir.

Yaşlı Gordey hayattayken ve evi İvan'ın babası idare ederken, köylüler komşu komşu yaşıyorlardı. Kadınların bir eleğe ya da leğene ihtiyacı olsa, erkeklerin bir beze ya da hemen değiştirmek için tekerleğe ihtiyacı olsa, yandaki eve birini gönderirlerdi ve komşular birbirine dostça yardım ederdi. Buzağı harman yerine girecek olsa onu kovup "Engel olun, hasadı daha toplamadık" demekle yetinirlerdi. Hayvanı saklamak, ambara ya da ağıla kilitlemek ya da birbirlerine saldırmak bu çiftlikte yoktu.

Yaşlıların zamanında böyle yaşanırdı. Gençler ev idaresini ele alınca her şey başka oldu.

Boş bir şeyle başladı her şey.

İvanov'un gelininin tavuğu erken yumurtladı. Genç kadın paskalyaya doğru yumurtaları toplamaya başladı. Her gün yumurta için ahırın yanına, araba kasasına gidiyordu. Ama herhalde çocuklar tavuğu korkutmuştu, hayvan bir gün uçarak çiti geçip komşuya gitti ve orada yumurtladı. Genç kadın tavuğun gıdakladığını duydu, "Şimdi vakit yok, bayramdan önce evi toplamalı; bir ara gider alırım" diye düşündü. Akşamleyin ağırın yanındaki araba kasasına gitti, yumurta yoktu. Genç kadın kaynanasına, kaynına alıp almadıklarını sordu. Hayır, dediler, almadık; Taraska adlı küçük kaynı "Senin tavuk komşunun avlusuna yumurtladı, orada gıdakladı, sonra oradan uçup geldi" dedi. Genç kadın tavuğuna baktı, çitin yanında horozuyla birlikte oturuyordu, gözleri kapanmıştı, uyumaya hazırlanıyordu. Gidip "nereye yumurtladın" diye sordu, yanıt alamadı ve genç kadın komşuya gitti. Yaşlı bir kadın çıktı karşısına.

"Ne istiyorsun genç, ne lazım?"

"Nineciğim," dedi kız, "benim tavuğum bugün size uçmuş, bir yumurta bırakmadı mı bir yere?"

"Gözümle görmedim. Bizim kendi tavuklarımız var, bize yetiyor, Tanrı'ya şükür. Kendimizinkileri topladık, başkasınınki lazım değil bize. Kızım, başkasının avlusundan yumurta toplamaya gitmeyiz biz."

Genç kadın gücendi, gereksiz sözler söyledi, komşu kadın iki katını söyledi; sonra kadınlar birbirlerine küfretmeye başladılar. İvanov'un karısı su taşıyordu, o da katıldı. Gavrilov'un karısı koşup geldi, komşuyu ayıplamaya başladı, olmuşu olmamışı saydı durdu. Bir curcuna koptu. Hepsi birden bağırıyor, hep bir ağızdan konuşup duruyorlardı. Sözlerin hepsi de fena sözlerdi. Sen şöylesin, sen böylesin, sen hırsızsın, aşüftesin, sen de yaşlı karı da pederinizi aç bırakıyorsunuz, vefasızsınız.

"Ya sen dilenci, eleğimi deldin! Kullandığın boyunduruk bile bizim, ver boyunduruğumuzu!"

Yapıştılar boyunduruğa, sular döküldü, başörtüler yırtıldı, itişip kakışmaya başladılar. Gavrilo tarladan gelmişti, karısının tarafını tuttu. İvan da oğluyla koşup geldi, kalabalığa karıştı. Köylü İvan sağlıklıydı, hepsini savurdu. Gavrilo'nun sakalından bir tutam kopardılar. Etraftan koşup gelenler oldu, zar zor ayırdılar.

Böyle başladı olay.

Gavrilo bir tutam sakalı bir kâğıda sardı ve il mahkemesine gitti.

"Ben," dedi, "çipil İvan koparsın diye bırakmadım sakalımı."

Karısı da komşulara onları İvan'ın mahkemeye verdiğini, Sibirya'ya gönderileceklerini söyleyerek övünüyordu. Düşmanlık başladı böyle.

Sobada yatan yaşlı adam daha ilk günden konuştu onlarla, ama gençler onu dinlemedi. Adam onlara şöyle dedi:

"Boş işler yapıyorsunuz, çocuklar, boş işten kaçının. Bir düşünsenize, bütün bu işler bir yumurta yüzünden çıkmış. Çocuklar almıştır yumurtayı, canları sağ olsun; bir yumurtadan ne çıkar. Tanrı'nın olan herkese yeter. Kötü sözler edilmiş, sen düzelt, doğrusunu öğret. Tabii, kavga ettiniz; günahkârsınız. Bu da geçer. Gidip özür dileyin, kapatın her şeyi. Kin devam ederse, sizin için kötü olur."

Gençler yaşlı adamı dinlemedi, bütün bunları yaşlı adam bir iş için söylemiyor, yaşlılar gibi geveliyor diye düşündüler.

İvan affetmedi komşusunu.

"Ben," diyordu, "onun sakallarını koparmadım, kendisi çekip koparmış, oğlu da benim yeleğimi ve üzerimdeki gömleği yırttı. İşte."

İvan da mahkemeye gitti. Hem sulh hukuk mahkemesinde hem il mahkemesinde yargılanıyorlardı. Yargılanırken, Gavrila'nın arabasının çivisi kayboldu. Gavrilov'un kadınları bu çivi için İvanov'un oğlunu suçladılar:

"Biz, onu bir gece pencerenin kıyısında, arabaya binerken gördük," dediler, "vaftiz annesi onun meyhaneye gittiğini söylüyor, orada çiviyi meyhaneciye kakalamak istemiş."

Yine mahkemeye gidildi. Evde bir hakaret, bir kavga yaşanmayan gün yoktu. Çocuklar da hakaret ediyordu, yaşlılardan öğrenmişlerdi, kadınlar nehre gidiyor, çamaşır tokmağından çok çene çalıştırıyorlardı ve hepsi boş yereydi.

Önce erkekler birbirlerine iftira atıyordu, sonra gerçekten kötü yalanlar söylemeye, çalmaya başladı-

lar. Kadınlar ve çocuklar da buna uydu. Böylece yaşam gitgide kötüleşti. İvan Şçerbakov ile Gavril Hromoy hem ilçe, hem il hem de sulh hukuk mahkemelerinde dava açtılar, öyle ki yargıçlar hepsinden bıktı; sırayla Gavrilo, İvan'a, sonra İvan, Gavrilo'ya ceza verdirttiriyor ya da hapse attırıyordu ve bütün bunlar yüzünden birbirlerine daha da öfkeleniyorlardı. Aynı köpeklerin kavgası gibi, durmadan birbirlerine diş biliyorlardı; köpek kuyruğunu kendi vücuduna vurur, diğer köpek ısırıyor zanneder ve daha çok öfkelenir. Onlar da aynıydı: Mahkemeye gidiyorlar ya biri ya da diğeri ceza alıyor ya da hapse giriyordu, böylece kinleri daha artıyordu. "Görürsün sen, bütün bunları sana ödeteceğim." Dava 6 yıl böyle devam etti. Ama sobanın üzerindeki yaşlı adam hep aynı şeyi söylüyordu. Zaman zaman öğüt veriyordu:

"Ne yapıyorsunuz çocuklar? Bütün hesapları bırakın, davayı bırakın, insanlara kötülük etmeyin, o zaman daha iyi olur. Ne kadar çok kötülük ederseniz, o kadar kötü olur."

Yaşlı adamı dinlemediler.

Dava yedinci yılına girmişti; bir düğünde İvanov'un gelini Gavrilo'yu herkesin önünde utandırdı, onların atlarını çaldığını söylemeye kalktı. Gavrilo sarhoştu, kendini tutamadı, kadına vurdu; hem de öyle bir vurdu ki kadın bir hafta ağır durumda yattı. İvan sevindi, gidip savcıya dilekçe verdi. "Bu kez komşudan kurtulacağım," diye düşünüyordu, "onu ya hapse ya Sibirya'ya gönderirler." Ama yine İvan'ın davası işe yaramadı. Savcı dilekçesini kabul etmedi; kadını muayene ettiler; kadın yataktan kalkmıştı artık, delil yoktu. İvan sulh hukuk mahkemesine gitti, o da davayı il mahkemesine gönderdi. İvan il mahke-

mesine başvurdu, mahkeme başkanı ile kâtibe yarım fıçı içki içirdi ve Gavrilo'ya kırbaç cezası verilmesini sağladı. Gavrilo'ya mahkeme kararını okudular.

Kâtip okudu: "Mahkeme karar verdi: Köylü Gavrilo Gordeyev'e il idaresi huzurunda 20 kırbaç vurulacak." İvan da kararı dinlerken Gavrilo'ya bakıyordu: Şimdi ne yapacak? Gavrilo dinledi, havlu gibi bembeyaz oldu, döndü, dışarı çıktı. İvan da peşinden gitti, atına binecekti ama Gavrilo'nun şöyle dediğini duydu:

"Peki, bakalım, o benim sırtımı kırbaçlatacak," diyordu Gavrilo, "canımı yakacak ama ben de onun için benzersiz bir yangın çıkaracağım."

İvan bu sözleri duydu, hemen yargıçların yanına döndü.

"Adil yargıçlar! Beni tehdit etmeye başladı. Dinleyin tanıkların önünde neler söylediğini."

Gavrilo'yu çağırdılar.

"Doğru mu, böyle mi söyledin?"

"Ben hiçbir şey demedim. Madem iktidarınız var, kırbaçlatın. Demek ki doğru söylediğim için bir tek ben acı çekiyorum ama o her şeyi yapabiliyor."

Bir şeyler daha söyleyecekti Gavrilo, ama dudakları ve yanakları titremeye başladı. Yüzünü duvara döndü. Yargıçlar bile ürkmüştü Gavrilo'ya bakarken. Bu sahiden de ya komşusuna ya kendine kötü bir şey yapacak sanki, diye düşündüler.

Ve yaşlı yargıç şöyle dedi:

"Bakın ne yapalım, kardeşler: Siz en iyisi barışın. Gavrilo kardeş, sen yani iyi mi yaptın kadına öyle sertçe vurarak? Neyse ki Tanrı merhamet etti, yoksa günah işlemiş olacaktın. İyi mi oldu? İtiraf edip özür dile ondan. O affeder. Biz de bu kararı bir daha çıkaralım."

Bunu duyan kâtip şöyle dedi:

"Bunu yapamazsınız, çünkü madde yüz on yediye göre sulh anlaşması sağlanmadı, mahkeme bir karar verdi, kararın da icra edilmesi gerekiyor."

Ama yargıç kulak asmadı kâtibe.

"Böyle olacak," dedi, "kes sesini. Önemli olan ilk maddedir kardeşim: Tanrı'yı hatırlamak lazım, Tanrı barışmayı emretti."

Yargıç yine konuşmaya çalıştı köylülerle, ama yanıt alamadı. Gavrilo onu dinlemiyordu.

"Ben bir yıl sonra elli yaşına basacağım," diyordu, "evli oğlum var, doğduğumdan beri bir kez bile dayak yemedim, ama şimdi çipil İvan ceza verdirtti, yetmedi bir de ondan özür dileyecekmişim! Ama yeter artık... Görürsün sen İvan!"

Yine titremeye başlamıştı Gavrilo'nun sesi. Daha fazla konuşamadı. Döndü ve gitti.

İl merkezinden eve on versta vardı, İvan eve geç döndü. Kadınlar hayvanları karşılamaya gitmişti. Attan indi, onu bağladı ve eve girdi. Evde kimse yoktu. Çocuklar tarladan dönmemişti, kadınlar da hayvanları getiriyordu. İvan içeri girdi, sedire oturdu ve düşünmeye daldı. Gavrilo'nun kararı nasıl suçladığını ve nasıl bembeyaz olup duvara döndüğünü hatırladı. Kalbi sıkıştı. Onu kırbaç cezasına mahkum etseler ne olurdu diye düşündü. Gavrilo için üzüldü. Sobanın üstündeki yaşlı adamın öksürdüğünü duydu, adam yan döndü, ayaklarını indirdi ve sobanın üstünden kalktı. Sedire kadar sürüne sürüne gelip oturdu. Gelene kadar yorulmuştu yaşlı adam, öksürdü, öksürdü, öksürdü, masaya yaslanıp sordu:

"Ne oldu? Karar verdiler mi?"

İvan yanıt verdi:

"Yirmi kırbaç vurulmasına karar verdiler."

Başını salladı yaşlı adam.

"Kötü olmuş" dedi. "İvan, ne yaptın sen. Ah, çok kötü! Ona değil kendine kötülük ettin. Yani onun sırtı parçalanacak, sen de ferahlayacaksın, öyle mi?"

"Bir daha olmayacak" dedi İvan.

"Ne olmayacak? Ne kötülük yaptı sana?"

"Ne demek bana ne yaptı" dedi İvan. "Karımı ölesiye dövdü, şimdi de intikamla korkutuyor. Ne yapayım, bunun için önünde eğileyim mi?"

İç çeken yaşlı adam şöyle dedi:

"Her şey bir yana, İvan bak, sen serbestçe dünyayı gezip dolanıyorsun, ben de kaç yıldır sobanın üstünde yatıyorum, sen her şeyi gördüğünü, benimse hiçbir şey görmediğimi sanıyorsun. Hayır, zavallı, hiçbir şey görmüyorsun sen; kötülük örtmüş gözlerini. Başkalarının günahı duruyor önünde, sırtında da seninkiler var. Ne dedin: Kötülük yapıyor! Bir tek o kötülük yapsaydı, kötülük olmazdı bile. İnsanlar arasındaki kötülük bir kişiden mi çıkar? Kötülük iki kişi arasındadır. Onun kötülüğünü görüyorsun, kendininkini görmüyorsun. O tek başına kötü olsaydı, sen de iyi olsaydın, kötülük olmazdı. Onun sakalını kim yoldu? Mahsulünü gizlice kim kaldırdı? Kim onu mahkemelere verdi? Her şey sana dönüyor. Sen kötü yaşıyorsun, bu yüzden de kötüsün. Canım, ben böyle yaşamadım, sana da böyle öğretmedim. Biz ihtiyarla, onun babasıyla, böyle mi yaşadık? Böyle mi yaşardık biz? Komşuluk yaptık. Onun unu olmasa, gelini 'Frol Amca, un lazım!' diye gelirdi. 'Gel, genç, ambara gir, al ne kadar lazımsa.' Atlarını getirmeye kimsesi mi yok: 'Haydi İvancığım, getir onun atlarını.' Bende bir

eksik mi var, hemen ona giderim. 'Gordey Amca, şu, şu lazım.' 'Al, Frol Amca!' Böyleydi bizde. Sizin için de hayat daha kolaydı. Ya şimdi? Bak geçende bir asker Plevne'den[1] bahsediyordu. Yani, sizin bu savaşınız Plevne'den beter. Yaşam mı bu böyle? Günah hem de! Sen köylüsün, evinin efendisisin. Ev senden sorulur. Karına çocuklarına ne öğretiyorsun peki? Küfür etmeyi. Geçende Taraska – o velet bile Arina Teyzesine ana avrat düz gidiyor, annesi de ona gülüyor. İyi mi yani bu? Bunu senden sorarlar! Ruhu da unutmayacaksın. Böyle gerekmez mi? Sen bana bir söyle, ben sana iki; sen bana bir tokat at, ben sana iki. Hayır, yavrum, İsa yeryüzüne indi, bizim gibi aptallara bunu öğretmedi. Sana bir söylerlerse, sen susacaksın; onun kendi vicdanı yargılayacak. İşte bize öğrettiği bu. Sana tokat atarsa diğer yanağını uzatacaksın; al vur, buradayım. Bırak vicdanı sızlasın. Sakinleşecek, seni dinleyecek. Böyle gösterdi o bize, kibirlenmeyi değil. Neden susuyorsun? Çok mu konuştum?"

İvan susmuş, dinliyordu.

Öksürük nöbetine tutuldu ihtiyar, zar zor toparlandı, tekrar konuşmaya başladı:

"İsa bize kötülük mü öğretti sanıyorsun? Sonuçta her şey bizim için, iyilik için. Dünya yaşamını bir düşün: O zamandan beri, aranızda Plevne Savaşı başladığından beri senin için daha mı iyi oldu daha mı kötü? Hesapla bakalım, mahkemelere gidip gelerek

---

[1] 28 Nisan 1877 günü Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş açması sonucunda iki ülke arasında bir yıl süren iki savaş yaşandı. Günümüzde Bulgaristan'da bulunan Plevne şehrinin kuşatması sırasında, Temmuz-Aralık aylarında Gazi Osman Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu büyük bir savunma yaptı.

iyilik mi geldi sana? Senin kartallar gibi oğulların vardı, hayatın tadını çıkarabilirdin, başın göğe ererdi, ama senin servetin azaldıkça azaldı. Neden? Hep bundan. Kendi kibirinden. Sana lazım olan çocuklarla tarlaya gitmek, ekip biçmekti; ama sen ya düşmanını mahkemeye verdin ya da mübaşirlerin peşinden koştun. Zamanında ekmezsin, zamanında biçmezsin, o zaman toprak anamız da doğurmaz. Yulaf neden çıkmadı şimdi? Ne zaman ekmiştin? Şehirden geldin. Peki ne karar çıktı? Üzerine yük. Hey, zavallı, kendi işini hatırla: Çocuklarla tarlaya bak, eve bak, seni biri incittiyse, Tanrı'dan merhamet dile, o zaman işin yolunda gider ve ruhunda ferahlık olur daima."

Susuyordu İvan.

"Bak ne yapacaksın, Vanya! Beni, bu ihtiyarı dinle. Sen git, kıratı eyerle, hemen idareye git, orada bütün davaları kapat ve sabah da kalk Gavrilo'ya git, onunla Tanrı'nın emrettiği gibi anlaş, kendi evine çağır, yarın bayram (olay Hazreti Meryem'in doğumuna yakın geçiyordu), semaveri kur, yarım testi al ve bir daha olmasınlar diye günahlarından kurtul, kadınlara da çocuklara da yasakla."

İvan "İhtiyar doğruyu söylüyor" diye düşünerek iç çekti, yüreği ferahladı. Ama bu işi nasıl yapacağını, artık nasıl barışacağını bilmiyordu.

İhtiyar tahmin etmiş gibi söze devam etti.

"Haydi Vanya, sonraya bırakma. Ateşi daha başlarken söndür, büyürse söndüremezsin."

Bir şeyler daha söyleyecekti ihtiyar, ama söylemedi: Kadınlar gelmişti eve, saksağan gibi cıvıldıyorlardı. Haberler onlara kadar gitmişti: Gavrilo'nun kırbaçlanması için karar çıktığını da, onun yangınla tehdit ettiğini de biliyorlardı. Her şeyi öğrenmiş, üs-

tüne de kendilerinden eklemişlerdi, Gavrilov'un kadınlarıyla çayırda yine küfürleşmeyi başarmışlardı. Dava vekili, Gavrilov'un gelininin onları dava vekiliyle tehdit ettiğini anlattılar. Manifaturacı, Gavrilov'un elinden tutacakmış dediler. Artık bütün davayı tersine çevirecekmiş, öğretmen de bizzat çara, İvan için bir dilekçe yazmış, dilekçede de bütün davayı anlatmış: Dingili, bostanı anlatmış ve çiftliğin yarısı artık onlara geçecekmiş. İvan onların konuşmalarını dinledi ve kalbi yine sıkıştı, Gavrilov'la barışmayı düşündü tekrar.

Toprak sahibinin çiftlikte hep çok işi olur. Kadınlarla konuşmaya kalkmadı İvan, ayağa kalkıp evden çıktı, harman yerine ve sahanlığa gitti. Oradan avluya dönmeye hazırlandığı sırada güneş de batmıştı; çocuklar tarladan dönüyorlardı, bahar ekimi için çift sürmüşlerdi. İvan onları karşıladı, işin nasıl gittiğini sordu, toplanmalarına yardım etti, parçalanan boyunduruğu tamir için ayırdı, ağılın yanındaki direkleri de kaldıracaktı, ama artık hava kararmıştı. İvan direkleri yarına bıraktı; hayvanlara yem verdi; bahçe kapısını açıp Taraska'yı atlarla birlikte gönderdi, gece gezsinler diye, sonra kapıyı kilitleyip sürgüyü yerleştirdi. "Artık yemek yiyip uyumalı," diye düşündü İvan, parçalanmış boyunduruğu alıp eve gitti. O sırada Gavrilo'yu da babasının söylediklerini de unutmuştu. Ama tam kapıyı açıp sahanlığa girecekti ki çitin arkasından komşunun hırıltılı bir sesle birine küfrettiğini duydu. "Şeytan alsın onu!" diye bağırıyordu birine Gavrilo. "Gebertmek lazım onu!" Bu sözler İvan'ın komşusuna duyduğu eski kötülüğü alevlendirdi. Durdu, Gavrilo nereden küfrediyor diye dinledi. Gavrilo sessizleşti, İvan da eve yürüdü. Eve girdi, evde ateşi yakmışlardı;

gelin bir köşede gergefiyle oturuyor, ihtiyar kadın akşam yemeğine hazırlanıyor, büyük oğul ayakkabılar için parça topluyor, ortanca oğlan elinde bir kitapla masa başında oturuyor, Taraska da atları gece gezdirmek için hazırlanıyordu.

Evde her şey yolundaydı, neşeliydi, keşke bu kötü komşu da olmasaydı.

İvan kızgındı içeri girdiğinde, kediyi sedirden kovdu ve kadınları leğen yerinde değil diye azarladı. Sıkılmıştı İvan; oturdu, suratını astı ve boyunduruğu tamir etmeye başladı, ama aklından Gavrilov'un sözleri çıkmıyordu, Gavrilov'un mahkemede tehdit ederken söylediği ve az önce biri hakkında hırıltılı bir sesle "Gebertmek lazım onu!" dediği.

Yaşlı kadın Taraska'nın yemeğini hazırladı; çocuk yemeğini yedi, *şubyonka*'sını,[1] kaftanını giydi, kuşağını bağladı, ekmeğini aldı ve atların yanına gitmek için dışarı çıktı. Ağabeyi de onunla gitmek istedi ama İvan kalkıp sundurmaya çıktı. Avluda kapkaraydı ortalık, zifiri karanlık olmuştu, bulutluydu ve rüzgâr çıkmıştı. İvan sundurmadan indi, küçük oğlunu bir ata bindirdi, tayı da peşlerine saldı ve durup Taraska'nın aşağılara, köye doğru gidişini seyretti, etrafı dinledi, diğer çocuklarla buluşmasını ve hepsinin birden bir anda duyulmaz oluşunu dinledi. İvan eşikte durdu, durdu; Gavrilov'un sözleri aklından çıkmamıştı hâlâ: "Onu öyle bir yakacağım ki."

"Kendine de acımıyor," diye düşündü İvan. "Kuru bir hava, bir de rüzgâr var. Arka taraftan bir yerden gelir, ateş yakar, hepsi bu kadar; kötülükten yakar, haklı da çıkar. Yakalamak lazım onu, kaçamasın diye!" İvan'ın aklına bu fikir düşünce sundurmaya

---

[1] Bir kürk palto.

geri dönmedi, doğruca sokağa çıktı, bahçe kapısının dışına, köşeye gitti. "Avluyu dolanayım bir. Kim bilir ne yapacağını." İvan sessizce çit boyunca yoldan yürüdü.

Tam köşeyi dönüp çite boylu boyunca bakmıştı ki köşede bir şey kıpırdamış, bir şey belirmiş ve sonra yine köşeye saklanmış gibi geldi ona. İvan durup sessizleşti, etrafı dinleyip baktı: Her şey sessizdi, sadece rüzgârda söğüdün yaprakları titreşiyor ve otlar hışırdıyordu. Karanlıktı ama gözleri alışmıştı, karanlıkta gözleri görüyordu: İvan bütün köşeyi, sabanı da, ağılın çatısını da görüyordu. Durdu, baktı: "Kimse yok."

"Anlaşılan, gözüm yanıldı," diye düşündü, "yine de dolanayım" Samanlık boyunca usul usul yürüdü. İvan sessizce ilerliyordu, parmaklarının ucunda yürüyordu, kendi ayak seslerini bile duymuyordu. Köşeye kadar gidip baktı, diğer uçta bir şey otların arasında parıldadı ve yine saklandı. İvan'ın kalbine bir ağrı saplandı, öylece kalakaldı. Tam onun durduğu anda, aynı yerde daha belirgin şekilde parladı ve açıkça göründü; sırtı ona dönük, çömelmiş, şapkalı bir adam, elindeki bir demet samanı tutuşturuyor. İvan'ın göğsünden fırlayacak gibi oldu kalbi, kuş gibi çarptı ve hemen kendini toplayıp iri adımlarla yürümeye başladı. Ayaklarının altında ne olduğunu işitmiyordu. "Fakat kaçamaz artık, yerinde yakalarım!"

İvan iki adım daha atmamıştı ki birdenbire etraf parıl parıl aydınlandı, artık orada küçük bir ateş yoktu, damın altındaki samanlar alev almış ve çatıya kadar yayılmıştı, Gavrilo da ayağa kalktı, iyice görünür oldu.

Tarlakuşuna saldıran şahin gibi atıldı İvan Hromoy'un üzerine. "Öyle bir tutacağım ki," diye dü-

şünüyordu, "kaçamayacak artık!" Ama anlaşılan Hromoy da ayak seslerini duymuştu, etrafa bakındı ve çevik bir şekilde, tavşan gibi sıçradı, koştu ağıl boyunca.

"Dur!" diye bağırdı İvan ve peşinden uçar gibi koştu. Ama tam yakasından tutarken sıyrıldı elinin altından Gavrilo, İvan da onu eteğinden yakaladı. Bez koptu ve İvan yere yuvarlandı. "İmdat! Tutun" diye sıçradı İvan ve tekrar koşmaya başladı.

O kalkarken Gavrilo kendi avlusuna geçmişti bile ama İvan yine yetişti ona. Tam yakalayacaktı ki birdenbire bir şey çarptı kafasına, tepesine taş vurulmuş gibi oldu: Gavrilo yerden bir meşe dalı kapmış ve İvan ona doğru koşarken var gücüyle kafasına indirmişti sopayı.

Deliye döndü İvan, gözlerinden kıvılcımlar fışkırdı, sonra etraf karardı ve İvan bayıldı. Kendine geldiğinde, Gavrilo yoktu; etraf gündüz gibi aydınlıktı ve onun avlusunun orada bir şey bir makine gibi uğulduyor ve sarsılıyordu. İvan dönüp alevlerin samanlığın arkasını tamamen tutuşturduğunu, yan tarafa da ayıldığını gördü; alev, duman ve saman parçaları dumanla birlikte eve doğru esiyordu.

"Bu da nedir, kardeşler" diye çığlık attı İvan, kollarını havaya kaldırdı ve baldırlarına çarptı. "Keşke geri dönseydim de ezip söndürseydim ateşi! Bu nedir, kardeşler!" diye tekrarladı.

Bağırmak istedi, nefesi yetmedi, sesi çıkmadı. Koşmak istedi, ayakları hareket etmedi, biri diğerine bağlanmıştı. Adım adım yürüdü, sendeledi, yine nefesi kesildi. Durdu, soluklandı, yine yürüdü. Bir yer bulup dolandı samanlığın çevresini ve yangının içine girdi, samanlığın yan tarafı tümüyle tu-

tuşmuştu, evin köşesine sıçramıştı artık, hem bahçe kapısından hem de evden alevler yükseliyordu ve avluya geçit yoktu. Bir sürü insan koşup gelmişti ama yapacak bir şey yoktu. Komşular eşyalarını çıkartıyor ve avludan hayvanlarını kovuyorlardı. İvanov'unkinden sonra Gavrilov'un evi de tehlikeye düştü, rüzgâr çıkmıştı, sokak boyunca sıçradı ateş. Köyün yarısına yayıldı.

İvan'ın evinden bir tek yaşlı adamı çıkarmışlardı, kendilerini de öylece atmışlardı dışarı, eşyalar içerde kalmıştı; gece çıkarılan atlar dışında bütün hayvanlar yanmıştı, tavuklar kümeslerinde yanmıştı, arabalar, sabanlar, boyunduruklar, çeyiz sandıkları, çuvallardaki tahıl, hepsi yanmıştı.

Gavrilo'da hayvanları çıkartmış ve biraz da eşya çıkarabilmişlerdi.

Uzun süre, bütün gece sürdü yangın. İvan avlusunun kıyısında durdu, baktı ve ikide bir şunu söyledi: "Ne bu kardeşler! Keşke geri dönseydim de ezip söndürseydim ateşi!" Ama evin tavanı çökünce, yangının içine koştu, yanmış bir kiriş aldı eline ve onu alevlerden çıkarmaya çalıştı. Kadınlar ona şaşırıp geri dönmesi için bağrıştılar ama kirişi sürükledi ve bir başkasını yakaladı, takılıp alevlere yuvarlandı. O zaman oğlu tutup çıkardı onu. İvan hem sakalını hem de saçlarını yakmıştı, giysisi yanmış ve eli incinmişti, hiçbir şey hissetmiyordu. "Acıdan aptallaştı," diyordu çevredekiler. Yangın sönmeye başlamıştı, İvan ayağa kalkmış sürekli aynı şeyi söylüyordu: "Ne bu kardeşler! Keşke söndürseydim." Sabahleyin İvan'ı çağırmak için muhtar, oğlunu gönderdi.

"İvan Amca, baban ölüyor, vedalaşmak için seni çağırmamı söyledi."

İvan babasını unutmuştu, ne söylendiğini anlayamadı.

"Ne babası" dedi, "Kimi çağırıyor?"

"Seni çağırmamı söyledi, vedalaşacakmış; bizim evde ölüyor. Gidelim, İvan Amca" dedi muhtarın oğlu ve kolundan tuttu. İvan, muhtarın oğlunun peşinden gitti.

Dışarı çıkardıkları sırada tutuşmuş samanlar yaşlı adamın üzerine düşmüştü ve yakmıştı onu. Onu uzaktaki *sloboda*'da[1] yaşayan muhtarın yanına getirmişlerdi. Bu sloboda yanmamıştı.

İvan babasının yanına vardığında, evde sadece muhtarın yaşlı karısı ve sobanın üstündeki çocuklar vardı. Hepsi de gelmişti yangına. Yaşlı adam sedirde, elinde bir mumla yatıyor ve kapıya bakıyordu. Oğlu içeri girince, kıpırdandı. Yaşlı kadın onun yanına gidip oğlunun geldiğini söyledi. Oğlunu daha yakına çağırdı adam. İvan yaklaştı, o zaman yaşlı adam konuştu.

"İvancığım," dedi, "ne demiştim ben sana? Köyü kim yaktı?"

"O yaktı, babacığım," dedi İvan, "o yaktı, yakaladım onu. Gözümün önünde binayı tutuşturdu. Ben tutuşan samanları alıp söndürseydim, hiçbir şey olmayacaktı."

"İvan," dedi yaşlı adam. "Ölüm vaktim geldi, sen de öleceksin. Günah kimin?"

İvan babasına baktı ve sustu, bir şey söyleyemedi.

"Tanrı'nın huzurunda söyle: Günah kimin? Ne dedim ben sana?"

O anda kendine geldi İvan ve her şeyi anladı. Burnunu çekerek "Benim, babacığım!" dedi. Babası-

---

[1] Köyün genellikle toprak kölesi olmayan, özgür köylülerinin yaşadığı kenar kısmı.

nın önünde dizlerinin üstüne çöktü, ağlayarak şöyle dedi: "Affet beni babacığım, hem senin hem de Tanrı'nın karşısında suçluyum."

Yaşlı adam ellerini uzattı, sol eliyle mumu tuttu ve sağ elini alnına götürdü, haç çıkarmak istedi ama çıkarmadan önce durdu.

"Şükürler olsun sana Tanrım! Şükürler olsun sana Tanrım!" dedi ve bakışlarını yine oğluna çevirdi.

"İvan! Ah, İvan!"

"Ne var babacığım?"

"Şimdi ne yapmak gerekiyor?"

İvan ağlıyordu.

"Bilmiyorum babacığım" dedi. "Artık nasıl yaşayacağız babacığım?"

Yaşlı adam gözlerini kapadı, gücünü toplamak ister gibi dudaklarını ısırdı ve tekrar açıp gözlerini şöyle dedi:

"Yaşayacaksınız. Tanrı'yla yaşayacaksınız, yaşayacaksınız."

Biraz daha sustu yaşlı adam, gülümseyerek şöyle dedi:

"Bak Vanya, kimin yaktığını söyleme. Başkasının günahını ört. Tanrı ikisini de affeder."

Yaşlı adam mumu iki eliyle tuttu, kalbinin üstüne yerleştirdi, nefes aldı, verdi ve öldü.

İvan söylemedi Gavrilo'yu, kimse de yangının nasıl çıktığını öğrenemedi.

İvan'ın Gavrilo'ya olan kızgınlığı geçti ve Gavrilo, İvan'ın kimseye söylememesine şaştı. Önceleri korkuyordu ondan Gavrilo, sonra alıştı. Erkekler tartışmayı bıraktı, aileler de bıraktı. İnşaat yapılırken iki aile tek bir avluda yaşıyordu, köy inşa edilip avlular genişletilince, İvan yine Gavrilo'yla komşu kaldı, aynı yuvada kaldı.

İvan, Gavrilo'yla komşu olarak yaşadı, tıpkı ataları gibi. İvan Şçerbakov yaşlı adamın uyarısını ve yangını daha başlarken söndür diyen ilahi emri unutmadı.

Biri gelir de ona kötülük yaparsa intikam almak için onun peşinden koşmaya çabalamıyor, işi düzeltmeye çabalıyor; biri ona kötü söz söylerse daha kötü bir yanıt vermeye çabalamıyor, kötü bir şey söylememesini öğretmeye çabalıyor; karısına ve çocuklarına da bunu öğretiyor. İvan Şçerbakov böylece düzeldi ve eskisinden de iyi yaşamaya başladı.

1889

VAFTİZLİ

"Göz yerine göz, diş yerine diş" denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim; kötüye karşı koymayın." (Matta 5:38-39.)

"İntikam benimdir, karşılığını ben vereceğim." (Romalılar 12:19.)

I

Yoksul bir köylünün oğlu doğdu. Köylü sevindi, komşusunu vaftiz babası olmaya davet etti. Komşusu kabul etmedi; yoksul biriyle vaftiz ilişkisine girmek istemedi. Yoksul adam diğer komşusuna gitti, o da reddetti.

Bütün köyü dolaştı ama vaftiz babası bulamadı. Başka bir köye gitti. Yolda birisiyle karşılaştı. Yolcu durup sordu.

"Merhaba, nereye böyle?"

"Tanrı bana bir evlat verdi; gençliğimde bakmak, yaşlılığımda avunmak, ölürken de ruhumu kurtarmak için. Ne var ki, yoksulluğumdan köyde kimse oğluma vaftiz babalığı yapmıyor. Vaftiz babası aramaya gidiyorum."

Yolcu yanıt verdi:

"Ben olurum."

Köylü memnun oldu, teşekkür etti ve "İyi de vaftiz annesi olarak kimi çağıracağım" diye sordu.

"Vaftiz annesi olarak da, tüccarın kızını çağır. Şehre git, meydanda önünde dükkânlar olan büyük bir taş ev var, girişte tüccardan, kızının vaftiz annesi olması için izin iste."

Köylü kuşkuya düştü.

"Zengin tüccara ben nasıl gideyim? Benimle alay eder, kızını bırakmaz."

"Dert etme. Sen git, sor. Yarın sabaha da hazırlıkları yap, gelip işimizi yaparız."

Zavallı köylü evine koştu, oradan da şehire, tüccara gitti. Atını avluya tam bırakmıştı ki tüccarın kendisi çıkıp geldi.

"Ne istiyorsun?"

"Şöyle, tüccar bey, Tanrı bana bir evlat verdi; gençliğimde bakmak, yaşlılığımda avunmak, ölünce de anılmak için. Hani, kızınıza izin verirsiniz diye düşünmüştüm, vaftiz annesi olmaya."

"Ne zaman ayin?"

"Yarın sabah."

"Peki, yolun açık olsun, yarın ayine gelir."

Ertesi sabah vaftiz annesi de babası da gelip bebeği vaftiz ettiler. Vaftiz töreni bitince, vaftiz babası geldiği gibi ortadan kayboldu, kimse kim olduğunu bilmedi, o günden sonra da gören olmadı.

II

Çocuk, anasına babasına mutluluk vererek büyümeye başladı; güçlüydü, çalışkandı, akıllıydı, uysaldı. Çocuk on yaşına gelince okuma yazma öğrensin diye

yolladılar. Diğerlerinin beş yılda öğrendiğini o bir yılda öğrendi. Öğreneceği başka şey kalmadı.

Kutsal hafta geldi. Çocuk vaftiz anasına gidip kutladı, eve dönünce vaftiz babasını sordu:

"Anneciğim, babacığım, benim vaftiz babam nerede? Ona da uğrayıp kutlamak isterdim.

Babası yanıt verdi:

"Sevgili oğlum, vaftiz babanın nerede olduğunu bilmiyoruz. Biz de buna üzülüyoruz. Senin vaftiz gününden sonra onu bir daha görmedik. Nerede olduğunu ne duyduk ne de biliyoruz, hatta yaşayıp yaşamadığını da bilmiyoruz."

Çocuk anne babasını eğilip selamladı.

"İzin verin bana, vaftiz babamı arayayım. Onu bulup kutlamak isterim."

Çocuğa izin verdiler. Çocuk da vaftiz babasını aramaya gitti.

III

Çocuk evden çıkıp yola düştü. Yarım gün yürüdükten sonra karşısına bir yolcu çıktı.

Yolcu durdu.

"Merhaba, delikanlı, nereye böyle?"

"Vaftiz annemi kutlayıp eve döndüm" diye anlatmaya başladı çocuk. "Anneme, babama vaftiz babamın nerede yaşadığını sordum, onu da kutlamak istiyordum. Onlar da bana, vaftiz babamın nerede yaşadığını bilmediklerini söylediler, hatta yaşayıp yaşamadığını da bilmiyorlarmış. Ben de onu görmek istiyorum, işte böyle, onu aramaya çıktım."

Yolcu bunun üzerine şöyle dedi:

"Senin vaftiz baban benim."

Çocuk memnun oldu, üç kez öpüp paskalyasını kutladı.

"Sevgili vaftiz babam, şimdi nereye gidiyorsun, bizim tarafa gidiyorsan bize uğra, yok kendi evine gidiyorsan ben de seninle geleyim."

"Şimdi size gelmeye zamanım yok; köylerde işim var. Evime ancak yarın gideceğim. Sen de yarın gel."

"Seni nasıl bulacağım?"

"Hep doğuya doğru git, dosdoğru, bir ormana geleceksin, ormanın içinde bir açıklık göreceksin. Orada otur, dinlen, orada olanlara bak. Sonra ormandan çık, bir bahçe göreceksin, bahçede altın çatılı büyük bir ev göreceksin. O, benim evimdir. Kapısına gel. Ben seni orada karşılarım."

Bunları söyledikten sonra gözden kayboldu.

IV

Çocuk, vaftiz babasının söylediği gibi yürüdü, yürüdü, ormana geldi. Ormanın içindeki açıklığa ulaştı, ortasında bir çam ağacı gördü; çamın dalına bir ip bağlıydı, ipe üç pudluk kocaman bir meşe kütüğü asılıydı. Kütüğün altında da bal dolu bir tekne vardı. Çocuk daha balın niye orada olduğunu düşünürken o tarafa doğru ayıların geldiğini gördü; önde anne ayı, arkasında bir yaşında bir yavru, onun arkasında da üç küçük yavru. Anne ayı doğruca tekneye yürüdü, yavruları da arkasından. Anne ayı ağzını tekneye soktu, çocuklarını çağırdı, onlar da koşup tekneye atıldılar. Teknenin üstündeki kütük sallandı, geri gelince yavrulara dokundu. Bunu gören anne ayı, kütüğü pençesiyle itti. Kütük daha ileri gitti, geri geldiğinde yavru ayıların kiminin sırtına, kiminin

başına vurdu. Yavrular bağıraşarak uzaklaştılar. Anne ayı homurdandı, iki pençesiyle kütüğü başının üstünde tutup ileriye savurdu. Kütük uçarcasına uzaklaştı, bunu gören bir yaşındaki yavru hemen tekneye koşup bal yemeye başladı, diğer küçükler de tekneye doğru yürüdüler. Ancak onlar daha tekneye varmadan, kütük hızla geri geldi ve yavrunun kafasına indi, onu öldüresiye yaraladı. Anne ayı çılgına döndü, kütüğü yakaladığı gibi, olanca gücüyle ileriye itti, kütük bağlı olduğu dalın bile üstüne çıktı, öyle ki bağlı olduğu ip bile gevşedi. Anne ayı tekneye yanaştı, peşinden de diğer yavrular. Kütük uçtu, uçtu, en yükseğe çıkıp bir an durduktan sonra aşağı inmeye başladı. Aşağı indikçe daha hızlandı, doğruca anne ayıya yöneldi ve kafasına öyle bir indirdi ki ayı, darbenin etkisiyle ters döndü, ayakları yukarıda kaldı ve anında öldü. Yavrular kaçıştılar.

V

Çocuk bu duruma şaşıp kaldı ve ileriye doğru yürüdü. Büyük bir bahçeye geldi, bahçenin içinde altın çatılı büyük bir ev vardı. Vaftiz babası kapıda duruyor ve gülümsüyordu. Vaftiz oğluyla selamlaştı, kapıdan geçirip bahçeye aldı. Çocuk böyle güzel, böyle göz alıcı bir şeyi rüyasında bile görmemişti. Vaftiz babası çocuğu içeri götürdü. İçerisi daha da güzeldi. Bütün odaları gezdirdi; her biri diğerinden daha güzel ve neşeliydi; sonun da üzerinde bir mühür olan kapının önünde durdular.

"Bu kapıyı görüyor musun" dedi vaftiz babası. "Kilidi yok, yalnızca bir mühür var. Açılabilir ama sana açmamanı emrediyorum. Hangi odada istersen,

dilediğin gibi yaşa, dilediğini yap; her türlü eğlencenin tadını çikar yalnız bu kapıyı açmamanı emrediyorum. Yok açıp girersen, o zaman ormanda gördüklerini anımsa."

Vaftiz babası bunları söyledikten sonra gitti. Çocuk tek başına kaldı. O kadar neşeli ve mutluydu ki sanki hepsi hepsi üç saat geçirmiş gibiydi oysa orada tam otuz yıl yaşadı. Otuz yılın sonunda mühürlü kapının önüne geldi.

"Vaftiz babam neden burayı yasakladı bana" diye düşündü. "Girip bakayım, burada ne var."

Kapıyı ittirdi, mühür kırıldı ve kapı ardına kadar açıldı. İçeri girdi, buradaki odalar diğer odalardan daha büyük ve daha güzeldi, ortada altın bir taht duruyordu. İçerideki bütün odaları dolaştı ve tahtın yanına gitti, basamakları çıkıp tahta oturdu. Oturur oturmaz hemen anında bir asa gördü. Asayı eline aldı. Asayı eline alır almaz odanın duvarları birden kayboluverdi. Çevresine bakındı, bütün dünya ayaklarının altındaydı, kim ne yaparsa görüyordu. İleriye baktı; gemilerin denizde gittiğini gördü. Sağa baktı; Hıristiyan olmayanların yaşadığı yerleri gördü. Sola baktı; yabancı Hıristiyan halkların yaşadığı yerleri gördü. Dördüncü tarafa baktı; bizim Rusların yaşadığı yerleri gördü. "Haydi, bizim oralara bir bakayım, ekinimiz bu yıl nasıl olmuş?" Kendi tarlalarına baktı, sıra sıra demetleri gördü. Ne kadar olduğunu saymaya başladı, o anda tarlada giden bir arabadaki köylüyü gördü. Babasının geceleyin demetleri yüklemeye gittiğini düşündü. Ancak yakından bakınca bunun, oraların hırsızı Vasili Kudryaşov olduğunu anladı. Hırsız demetleri birer birer arabasına yüklüyordu. Bunu görünce üzüldü ve bağırmaya başladı:

"Baba, ekinleri çalıyorlar!" Babası gecenin bir yarısında uyandı. "Ekinleri çaldıklarını gördüm rüyamda, gidip bir bakayım" dedi ve atına atlayıp tarlaya gitti.

Tarlaya gelince Vasili'yi gördü ve diğer köylüleri çağırdı. Vasili'yi yakalayıp dövdüler. Sonra da bağlayıp hapishaneye götürdüler.

Sonra vaftiz annesinin yaşadığı şehre baktı. Bir tüccarla evli olduğunu gördü. Kendisi yatakta uyurken kocası kalkıp sevgilisine gidiyordu. Bunun üzerine vaftiz annesine seslendi: "Kalk, kocan kötü şeyler yapıyor."

Vaftiz annesi yataktan fırladı, giyindi, kocasını aradı; sevgilisine hakaretler edip dövdü ve kocasını evden kovdu.

O iş bittikten sonra annesine baktı; annesi izbadaydı, içeri bir haydut girmiş sandığı karıştırıyordu.

Annesini uyandırdı, kadın bağırdı. Haydut baltayı kaptı ve annesini öldürmek üzere savurdu.

Bunun üzerine kendini tutamadı ve asasını doğruca hayduda uzattı, tam şakağına geldi ve haydut oracıkta öldü.

VI

Haydudu öldürür öldürmez, duvarlar yeniden yükseldi, içerisi eskiden olduğu gibi oldu.

Kapı açıldı ve içeriye vaftiz babası girdi. Vaftiz oğlunun yanına gitti, elini tuttu, tahttan indirdi ve konuşmaya başladı:

"Benim emrimi dinlemedin; kötü bir şey yaptın, yasaklı kapıyı açtın; sonra ikinci kötü bir şey yapıp tahtıma oturdun ve asamı eline aldın; yaptığın

üçüncü kötü şey ise, dünyaya birçok kötülük ekledin. Bir saat daha otursan, insanların yarısını mahvedecektin."

Vaftiz oğlunu yeniden tahta doğru götürdü, asayı eline aldı. Duvarlar yeniden ortadan kayboldu, her yer görünür oldu.

Vaftiz babası anlatmaya başladı:

"Şimdi bak bakalım, babana neler yaptığına; Vasili bir yıl hapis yattı, her türlü kötülüğü öğrendi ve iyice bilendi. Bak, o şimdi babanın iki atını çalıyor, görüyor musun, ahırı, samanlığı ateşe verdi. İşte babanın başına bunların gelmesinin sebebi sensin.

Baba evinin yandığını gösterdikten sonra vaftiz babası başka bir tarafa bakmasını emretti:

"Bu da senin vaftiz annenin kocası, karısı onu kovduktan sonra başka yerlerde dolanıyor, vaftiz annen ise kendini içkiye verdi; kocasının sevgilisi ise tam anlamıyla mahvolup gitti. İşte vaftiz annenin başına bunların gelmesinin sebebi sensin.

Vaftiz babası o tarafı kapatıp yeniden evini gösterdi. Günahlarına gözyaşı döken ve pişman olan annesini gördü; "Keşke haydut o zaman ben öldürseydi de bu kadar günaha girmeseydim" diye dövünüyordu.

"İşte annenin başına bunların gelmesinin sebebi sensin."

Vaftiz babası asasıyla başka bir yeri gösterdi. Haydut oradaydı; iki nöbetçi zindanın önünde haydudu tutuyordu. Vaftiz babası şöyle dedi:

"Bu adam dokuz can aldı. Günahlarının bedelini kendisi ödeyecekti ama sen onu öldürdün, bütün günahlarını sen kendi omzuna aldın. Şimdi onun bütün günahlarının ceremesini sen çekeceksin. İşte kendi başına bunların gelmesinin sebebi sensin. Anne ayı

kütüğü birinci kez ittiğinde, küçük yavruları rahatsız etmişti; ikinci kez ittiğinde büyük yavrusunu öldürdü; üçüncü kez ittiğinde ise kendi kendini öldürdü. Sen de aynısını yaptın. Sana otuz yıl süre veriyorum. Dünyaya dön ve o haydudun günahlarının kefaretini öde. Eğer ödeyemezsen onun yerine sen geçersin."

"Onun günahlarını nasıl ödeyeceğim ki?"

"Dünyaya getirdiğin kadar kötülüğü ortadan kaldırırsan, o zaman haydudun üstlendiğin günahlarının kefaretini ödemiş olacaksın."

"Dünyadaki kötülükleri nasıl yok edeceğim?"

Vaftiz babası bunun üzerine anlatmaya başladı:

"Güneşin doğduğu yöne doğru yürü, bir tarla gelecek karşına, orada insanlar var. Onların ne yaptıklarına dikkat et, onlara bildiklerini öğret. Sonra daha ileri git, gördüklerine dikkat et; dördüncü gün bir ormana geleceksin, ormanda bir keşiş hücresi var, hücrede bir bilge kişi yaşar, ona olan biten her şeyi anlat. Seni eğitecektir. Bilgenin dediklerinin hepsini yaptığında üzerine aldığın haydudun günahlarından kurtulacaksın."

Böyle dedikten sonra kapıyı açıp vaftiz oğlunu yolladı.

VII

Yürümeye başladı. Hem yürüyor hem de düşünüyordu; "Dünyadaki kötülükleri nasıl yok edeceğim? Dünyada kötülüklerin önüne, kötüleri sürgüne yollayarak, hapse tıkarak, idam ederek geçiyorlar. Kötülükleri nasıl engelleyeceğim, omzumdaki başkasının günahından nasıl kurtulacağım?" Düşünüyor, düşünüyor ama bir çözüme ulaşamıyordu.

Yürüdü, yürüdü ve söylenen tarlaya vardı. Tarladaki ekin çok iyi boy atmıştı, biçim zamanı gelmişti. Ekinin içine bir buzağının daldığını gördü; insanlar da bunu görünce atlarına atlayıp buzağıyı bir o yana, bir bu yana kovalamaya başladılar. Buzağı tam tarladan çıkmak üzereyken o taraftan gelen atlı, buzağıyı ürkütüyor ve buzağı yeniden tarlaya dalıyordu. Yolda duran bir kadın ise "Buzağımı öldürecekler" diye ağlayıp duruyordu.

Vaftizli, köylülere seslendi.

"Neden böyle yapıyorsunuz? Çıkın hepiniz tarladan. Bırakın sahibi buzağıyı çağırsın."

Köylüler onu dinledi. Kadın tarlanın yanına gelip buzağısına seslenmeye başladı. "Aa, peş peş, Gel kızım, gel güzelim, peş peş peş!" Buzağı kulaklarını dikip dinledi, dinledi ve kadına doğru koşmaya başladı, gelip başını eteğine yasladı. Bu arada az kalsın kadının ayağını eziyordu. Köylüler memnun oldu, kadın da buzağı da.

Vaftizli ileriye doğru yürürken düşünüyordu: "Şimdi kötülüğün kötülükten beslendiğini anladım. İnsanlar kötülüğü kovaladıkça daha çok kötülük yapıyorlardı. Demek ki kötülüğü, kötülükle yok edemezsin. Nasıl yok edeceğimi ise bilmiyorum. İyi ki buzağı sahibini dinledi, ya dinlemeseydi ne olacaktı?"

Yürürken düşünüyor, düşünüyor ama bir çözüme ulaşamıyordu.

VIII

Gitti, gitti, sonunda bir köye vardı. En sondaki evde gecelemek için izin istedi. Ev sahibesi kabul etti. İzbada kimse yoktu, yalnızca ev sahibesi temizlik yapıyordu.

İçeri girdi, sobanın üstüne çıkıp uzandı ve ev sahibesinin yaptıklarını izlemeye başladı; ev sahibesi izbanın zeminini temizledi, sonra masayı silip temizlemeye koyuldu. Masayı ıslatı ve elindeki pis bezle silmeye başladı; bir tarafı siliyor ama masa bir türlü temizlenmiyordu. Elindeki pis bezden kirli sular masaya yeniden akıyordu. Diğer tarafı siliyor, bu sefer diğer tarafa doğru akıyordu kirli sular. Bu sefer tam tersinden başlıyor ama yine aynı şey oluyor masa bir türlü temizlenmiyordu. Kirli bezi sürüyor, bir lekeyi temizlerken diğerini yapıyordu. Vaftizli bu duruma baktı, baktı ve sonunda;

"Ne yapmaya çalışıyorsun" diye sordu.

"Görmüyor musun, bayram temizliği yapıyorum. Şu masayı bir türlü halledemedim, canım çıktı hâlâ pis."

"Elindeki bezi yıkasan da öyle temizlesen."

Ev sahibesi denileni yaptı ve masayı güzelce sildi.

"Sağ olasın, öğrettiğin için."

Sabahleyin ev sahibiyle vedalaşıp ileriye yürüdü. Yürüdü, yürüdü, sonunda ormana ulaştı. Köylüler araba tekerine kasnak büküyorlardı. Ancak tahtayı bükecek yerde kendileri onun çevresinde dönüp duruyorlardı.

Vaftizli baktı, baktı; Tahtanın ucu sabitlenmediğinden köylüler döndükçe o da dönüp duruyor ve bükülmüyordu.

"Hey, kardeşler, ne yapıyorsunuz?"

"Kasnak büküyoruz. Tahtayı iki kez ısıtsak da bana mısın demedi, bükülmüyor."

"İyi de kardeşler, uç kısmını sabitlesenize, o döndükçe siz de dönüyorsunuz."

Köylüler söyleneni yaptılar ve işlerini çabucak bitirdiler.

Vaftizli, geceyi onların yanında geçirdi, sabahleyin yeniden yola çıktı. Bir gün bir gece yol aldı, şafak vakti çobanların yanına geldi ve yanlarına oturdu. Çobanların hayvanları yerleştirdiklerini ve ateş yakmaya çabaladıklarını gördü. Kuru dalları koyuyor, yakıyor ve daha tam tutuşmadan üzerine yaş dalları atıyorlardı. Yaş dallar çatırdıyor ama ateşi söndürüyordu. Çobanlar yeniden kuru dalları topladılar, yaktılar ve üstüne yaş dalları atınca ateş yine söndü. Epey bir süre uğraşıp durdular ama bir türlü ateşi yakamadılar.

Bunun üzerine vaftizli, "Yaş dalları atmaya acele etmeyin, bırakın kuru dallar iyice tutuşsun. Ondan sonra atın" dedi.

Çobanlar dediği gibi yaptılar; kuru dallar tutuştu, üzerine diğer dalları attılar. Kocaman bir ateş yaktılar. Vaftizli onların yanında bir süre kaldıktan sonra yoluna devam etti. Yolda gördüğü bu üç olayı, neye yoracağını düşündü, düşündü ama bir sonuca varamadı.

IX

Vaftizli yürüdü, yürüdü, bir gün daha geçti. Sonunda ormana ulaştı, ormanın içindeki hücreyi gördü. Yaklaşıp kapıyı çaldı. İçeriden bir ses duyuldu:

"Kim o?"

"Büyük bir günahkâr. Başkalarının günahlarının kefaretini ödemeye gidiyorum."

Bilge dışarı çıktı.

"Kimin ne günahını aldın?"

Vaftizli her şeyi anlattı; vaftiz babasını, ayıyla yavrularının başına geleni, mühürlü odadaki tahtı, vaftiz babasının ona emrettiklerini, ekini çiğneyip

duran tarladaki köylüleri, buzağının sahibine nasıl geldiğini anlattı.

"Kötülüğün kötülükle yok edilemeyeceğini anladım ama nasıl yok edileceğini bir türlü anlayamıyorum. Bana öğret."

Bilge şöyle dedi:

"Yolda başka neler gördün anlat."

Kadının nasıl temizlik yaptığını, kasnak eğmeye çalışan köylüleri, bir türlü ateş yakamayan çobanları anlattı.

Bunları dinleyen bilge içeri girip çentikli bir baltayla döndü.

"Gidelim" dedi.

Yaşlı bilge biraz uzaklaştıktan sonra bir ağacı gösterdi.

"Kes!" dedi.

Vaftizli kesti ve ağaç devrildi.

"Şimdi üçe kes."

Ağacı üçe kesti. Bilge yeniden hücreye döndü ve ateş getirdi.

"Şimdi bu üç kütüğü yak" dedi.

Vaftizli ateşi tutup üç kütüğü de yaktı, geriye üç küçük yanık parça kaldı.

"Şimdi şurayı kaz ve bu üç küçük parçayı yarısı dışarıda kalacak şekilde ayrı ayrı dik."

Vaftizli denileni yaptı.

"Bak şimdi, şu dağın altında bir ırmak var, git oradan ağzınla su taşı ve bunları sula. Bu parçayı, kadına temizlik öğrettiğin gibi sula. Bunu, kasnak yapmayı öğrettiğin gibi. Bunu da çobanlara ateş yakmayı öğrettiğin gibi. Bu üç yanmış parçadan üç elma ağacı büyüdüğü zaman sen de insanlardaki kötülüğü nasıl yok edeceğini öğrenecek ve günahlarının kefaretini ödemiş olacaksın."

Bunları söyleyen bilge yeniden hücresine döndü. Vaftizli düşündü, düşündü ama bilgenin ona yaptırdığı şeyin anlamını bir türlü anlayamadı. Yine de emredileni yapmaya başladı.

X

Irmağa gitti, ağzını suyla doldurdu ve gelip yanık parçayı suladı, sonra bir daha, bir daha, ilk parçanın etrafı ıslanıncaya kadar en az yüz sefer gitti geldi. Sonra diğerini suladı ve sonra da üçüncüsünü. Yorgunluktan öldü, oturmak istedi. Yiyecek bir şeyler istemeye hücreye gitti. Kapıyı açtı; bilge yatağına uzanmış ölmüştü. Çevresine bakındı, kuru ekmek bulup yedi. Bir kürek buldu ve bilgenin mezarını kazmaya başladı. Geceleri su taşıyor, gündüzleri mezar kazıyordu. Bilgeyi tam gömmek üzereyken, bilgeye yiyecek getiren köylüler geldi.

Bilgenin öldüğünü ve yerine vaftizlinin geçtiğini öğrendiler. Bilgeyi gömdüler, vaftizliye ekmek bıraktılar; sonra yine getireceklerini söyleyip gittiler.

Vaftizli de bilgenin yerinde yaşamaya başladı. İnsanların getirdikleriyle yaşıyor ve kendisine emredileni yerine getiriyor, ağzıyla su taşıyıp yanık kalıntıları suluyordu.

Bir yıl böyle yaşadı; bir sürü insan gelip gitmeye başladı yanına. Ağzında su taşıyarak yanmış kütüğü canlandırmaya çalışan ve böylece ruhunu arındıran kutsal bir insanın yaşadığı söylentisi yayılmıştı. Daha çok insan gelip gitmeye başladı. Zengin tüccarlar da gelmeye, çeşit çeşit hediyeler getirmeye başladılar. İhtiyacının dışında hiçbir şey almıyor, aldıklarını da yoksullara dağıtıyordu. Aynı hayatı

sürdürüyordu; yarım gün yanmış parçaları sulamaya ağzıyla su taşıyor, günün diğer yarısında da dinleniyor ve gelenleri kabul ediyordu.

Böyle yaparak kötülüğü yeneceğinin ve günahlarından kurtulacağının emredildiğini düşünüyordu.

Bu şekilde bir yıl daha geçti ve su getirip sulamadığı tek bir gün bile olmadı ama yanık parçaların hiç biri yeşermedi.

Bir keresinde hücresinde otururken atlı birinin şarkı söyleyerek geldiğini duydu. Dışarı çıkıp kim olduğuna baktı. Genç ve güçlü bir adamdı. Giysileri düzgündü, atı da koşumları da pahalıydı.

Durdurdu ve kim olduğunu, nereye gittiğini sordu.

Adam durdu.

"Ben haydudum. Yollarda dolaşır adam keserim. Ne kadar çok kesersem o kadar neşeli olur, şarkı söylerim."

Vaftizli dehşete düştü. "Bu adamın içindeki kötülüğü nasıl yok ederim? Bana gelenler, kendileri pişman olduklarını söylüyorlar, onlarla kolay. Oysa bu, yaptığı kötülükle övünüyor" diye düşündü. Hiçbir şey söylemedi, bir kenara çekilip yeniden düşünceye daldı. "Şimdi ne yapmalı, bu haydut burada dolaşır durursa herkes korkar ve bana gelmeyi bırakırlar. Onlara bir faydam dokunamayacağı gibi gelmezlerse ben nasıl yaşarım?"

Sonrasında hayduda şöyle dedi:

"Buraya, bana gelen insanlar, kötülükleriyle övünmeye değil, günahlarından kurtulmaya gelirler. Eğer Tanrı'dan korkuyorsan sen de pişmanlığını dile getir; yok eğer pişman değilsen buradan çek git ve bir daha da gelme, ne beni üz ne de bana gelen halkı ürküt. Dinlemezsen Tanrı seni cezalandıracaktır."

Haydut gülmeye başladı.

"Senin Tanrı'ndan korkmuyor ve seni de dinlemiyorum. Benim efendim değilsin. Sen, Tanrı'ya sığınarak geçiniyorsun ben de haydutlukla. Herkes bir şekilde geçinmek durumunda. Sen, sana gelen karılara akıl ver, bana öğretecek bir şeyin yok. Şimdi bana Tanrı'dan bahsettiğin için de yarın fazladan iki kişiyi öldüreceğim. Seni şimdi öldürürdüm ama elimi kirletmek istemiyorum. Bir daha karşıma çıkma."

Haydut tehdit edip çekip gitti. Bir daha da gelmedi, vaftizli eskisi gibi sakince yaşamaya devam etti. Böyle tam sekiz yıl yaşadı ve artık sıkılmaya başladı.

XI

Bir gece kömür parçasını suladıktan sonra dinlenmek için hücresine döndü ve birilerinin gelip gelmediğini görmek için patikaya bakmaya başladı. O gün hiç kimse gelmedi. Bir gün daha bekledi ve canı iyice sıkıldı, hayatını düşünmeye koyuldu. Haydudun onu, Tanrı'nın adını kullandığını söyleyerek nasıl aşağıladığını anımsadı. Geçmiş hayatı gözünün önüne geldi. "Bilgenin bana emrettiği gibi yaşamıyorum. Bilge benim kefaretimi belirledi ama ben ondan yararlanıp hem ekmek yedim hem de şöhret yaptım. Buna öyle alıştım ki kimse gelmediği zaman canım sıkılıyor. Böyle yaşamamak gerek. İnsani şöhretle yolumdan saptım. Eski günahlarımı bağışlatmak bir yana yenilerini işledim. Ormanda başka bir yere, kimselerin bulmayacağı bir yere gideceğim. Eski günahlarımın kefaretini ödeyecek ve yeni günahlardan uzak duracağım."

Böyle düşündü; bir çuval ekmeği ve küreği alıp yürüdü; hücresinden uzak bir hendekte kendine bir

zeminlik kazarak insanlardan uzak kalmaya karar verdi.

Elinde kürek, sırtında çuvalla yürürken birden haydudun üzerine üzerine geldiğini gördü. Korktu, kaçmaya çalıştı ama haydut onu yakaladı.

"Nereye gidiyorsun" diye sordu.

Kimsenin onu bulamayacağı, halktan uzakta bir yere gitmeye karar verdiğini anlattı.

"Peki insanlar gelip gitmezse ne yiyip, ne içeceksin, nasıl yaşayacaksın?"

Bunu hiç düşünmemişti, haydut anımsatınca yiyecek içecek işi aklına geldi.

"Tanrı ne verirse" diye yanıtladı.

Haydut bir şey demeden gitti.

"İyi de ona hayatı konusunda bir şey söylemedim. Belki, şimdi pişman olacaktı. Şimdi daha sakin gibi, üstelik öldürmekle de tehdit etmedi."

Haydudun peşinden bağırmaya başladı.

"Ne olursa olsun pişman olduğunu söylemen gerek. Tanrı'dan kaçamazsın."

Haydut atını döndürdü. Kemerinden hançerini çıkarıp ona doğru salladı. Vaftizli korkup ormana kaçtı.

Haydut onu kovalamadı.

"Seni iki kere bağışladım, ihtiyar, üçüncü kez gözüme görünme; öldürürüm!"

Böyle dedi ve uzaklaştı. Akşamleyin kömür parçalarını sulamaya gittiğinde birinin, elma ağacı olacak sürgün verdiğini gördü.

XII

Vaftizli, insanlardan uzaklaşıp tek başına yaşamaya başladı. Yanına aldığı ekmekler bitti. "Ne yapayım,

arar bulurum bir şeyler" diye düşündü. Aramaya çıktığında bir dalda bir torba ekmek asılı olduğunu gördü. Aldı ve içindekilerle karnını doyurdu.

Ekmeği bittiğinde yine aynı dala asılı bir torba daha buldu. Hayatını böyle sürdürmeye başladı. Tek derdi vardı, o da hayduttan korkusuydu. Haydutun geldiğini duyar duymaz saklanıyor ve "Günahlarımın kefaretini ödemeden beni öldürecek" diye düşünüyordu.

Böyle böyle on yıl yaşadı. Elmanın biri büyüdü, diğer ikisi kömür parçası olarak öylece kaldılar.

Bir keresinde erkenden kalktı, sorumluluğunu yerine getirmek için yürüdü, kömür parçalarını suladı, yoruldu ve dinlenmek için oturdu. Otururken düşünmeye başladı. "Günaha girdim; ölümden korkmaya başladım. Tanrı istiyorsa, ölümümle öderim kefaretimi." Bunları düşündüğü sırada birden haydudun çıkıp geldiğini, küfrettiğini gördü. "Tanrı'dan başka hiç kimseden bana ne iyilik ne de kötülük gelir" dedi ve haydudun karşısına dikildi. Haydudun yalnız olmadığını, terkisinde bir adam daha olduğunu gördü. Adamın eli ve ağzı bağlıydı. Adamın sesi çıkmıyordu ama haydut habire ona bağırıp çağırıyordu. Vaftizli, haydudun yanına gidip atının önünde durdu.

"Bu adamı nereye götürüyorsun" dedi.

"Ormana. Bu, tüccarın oğludur. Babasının paraları nereye sakladığını söylemiyor. Ben de söyleyene kadar onu kırbaçlayacağım."

Haydut yanından geçip gitmek istedi ama vaftizli, atın geminden yakaladı.

"Bırak adamı gitsin" dedi.

Haydut kızdı ve üstüne yürüdü.

"Senin canın da mı dayak istiyor? Sana öldürürüm demiştim. Bırak."

Vaftizli korkmadı.

"Bırakmıyorum. Senden korkmuyorum, ben yalnızca Tanrı'dan korkarım. Tanrı da bırakmamı istemiyor. Gönder gitsin adamı."

Haydut suratını astı, bıçağını çıkarıp adamın iplerini kesti ve serbest bıraktı.

"Çekin gidin buradan, ikiniz de bir daha gözüme görünmeyin!"

Tüccarın oğlu fırlayıp kaçtı. Haydut gitmek istedi ama vaftizli onu durdurdu, bu kötü hayatı bırakmasını söylemeye başladı. Haydut durup söylediklerini dinledi ama hiçbir şey söylemeden çekip gitti.

Sabahleyin sulamaya gittiğinde ikinci kömür parçasının da filiz verdiğini, elma ağacının büyüyeceğini gördü.

XIII

Bir on yıl daha geçti. Vaftizli öylece oturuyor, canı hiçbir şey istemiyor, hiçbir şeyden korkmuyordu, içi sevinç doluydu. Düşünmeye başladı. "İnsanlar Tanrı'dan ne çok şey alabilir! Oysa kendilerine boş yere eziyet ediyorlar. Mutluluk içinde yaşayıp gidebilirler." İnsanların yaptığı kötülükleri, kendilerine nasıl eziyet ettiklerini anımsadı. Birden insanlara acıdı. "Böyle boşuna vakit harcıyorum; insanlara bildiğim her şeyi anlatmalıyım."

Bunları düşündüğü sırada haydudun geldiğini duydu. Umursamadı, düşünmeye devam etti. "Onunla uğraşmaya gerek yok." Ancak hemen sonra yeniden düşünüp yola çıktı. Haydut somurtkan bir halde

yere bakarak geliyordu. Vaftizli ona baktı, acıdı, ona doğru koşup dizlerinden tuttu.

"Sevgili kardeşim, şu ruhuna acı! İçindeki ruh, Tanrı'nındır. Kendin acı çekiyorsun, diğerlerine acı çektiriyorsun, daha da beter olacak. Oysa Tanrı seni seviyor, senin için ne nimetleri var! Mahvetme kendini, kardeşim. Değiştir hayatını."

Haydut yüzünü iyice ekşitip geri döndü.

"Dur!"

Haydudun dizini daha sıkı yakaladı ve gözyaşı dökmeye başladı.

Haydut onun yüzüne baktı. Baktı, baktı, sonra atından indi ve dizlerinin üstüne çöktü.

"Tamam, ihtiyar, yendin beni. Yirmi yıl seninle mücadele ettim. Beni yendin. Senin karşında kendime hâkim değilim. Ne istiyorsan onu yap, hazırım. Beni ilk kez ikna etmeye çalıştığında, ben daha çok kızmıştım. Senin söylediklerini ancak sen insanlardan uzaklaştığında, insanlardan hiçbir şey istemediğini söylediğinde düşünmeye başladım."

Vaftizli, kadının ancak elindeki bezi yıkadıktan sonra masayı temizleyebildiğini anımsadı; kendini düşünmeyi bırakınca yüreğini temizlediğini ve başkalarının yüreğini de temizlemeye başladığını anladı.

Haydut devam etti.

"Ölümden korkmadığını söylediğinde içimde bir şeyler oldu."

Vaftizli, kasnakçıların tahtanın ucunu sağlamlaştırdıklarında kasnağı büktüklerini anımsadı; ölümden korkmayı bırakınca hayatını Tanrı'nın eline bıraktığını ve eğilmez yüreğinin boyun eğdiğini anladı.

Haydut devam etti.

"Sen bana acıdığında ve önümde ağladığında ise yüreğim tamamen yumuşadı."

Vaftizli, mutluluk içinde haydudu kömür parçalarının olduğu yere götürdü. Yaklaştıklarında üçüncü kömürün de filiz verdiğini ve boy attığını gördü. Vaftizli, ancak kuru dallar iyice tutuştuğunda çobanların attığı yaş dalların yandığını anımsadı. Kendi yüreğinin tutuştuğunu ve başka bir yüreği de ateşlediğini anladı.

Vaftizli, bütün günahlarının kefareti ödediği için daha da mutlu oldu.

Bunları hayduda anlattı ve o an son nefesini verdi. Haydut onu gömdü ve vaftizlinin emrettiği gibi yaşamaya, bildiklerini insanlara öğretmeye başladı.

1896

YEMELYAN VE DAVUL

Yemelyan bir çiftlikte işçilik yapıyordu. Bir seferinde çayıra işe giderken önünde seken bir kurbağa gördü, az kalsın ezecekti. Yemelyan üstünden atlayıp yürüdü. Arkasından birisinin çağırdığını duydu. Geri dönüp baktı; güzeller güzeli bir kız duruyordu.

"Yemelyan, evlenmek istemiyor musun?"

"Güzel kız, evlenmek kim ben kim? Bana kim varır, hiçbir şeyi yok."

"Beni al" dedi kız.

Yemelyan kıza âşık oldu.

"Seve seve alırım da nerede oturacağız?"

"Düşündüğün şeye bak" dedi kız. "Yalnızca daha çok çalış, daha az uyu, her yerde yaşar, karnımız tok, sırtımız pek olur."

"Peki o zaman. Evlenelim. Nereye gideceğiz?"

"Şehre."

Yemelyan kızla şehre gitti. Kız onu şehir dışında küçük bir eve götürdü. Evlendiler ve birlikte yaşamaya başladılar.

Bir keresinde şehre oranın çarı geldi. Yemelyan'ın evinin yanından geçerken, Yemelyan'ın karısı çara bakmaya dışarı çıktı. Onu gören çar şaşırdı, "Böyle bir güzel nereden gelmiş" dedi. Çar arabasını durdurdu, Yemelyan'ın karısını yanına çağırıp sordu.

"Kimsin sen?"

"Köylü Yemelyan'ın karısı."

"Böyle güzelken neden bir köylüyle evlendin? Çariçe olacak birisin."

"Güzel sözler için teşekkür ederim. Kocamdan çok memnunum."

Çar kadınla konuştuktan sonra yoluna devam etti. Sarayına döndü. Yemelyan'n karısı bir türlü aklından çıkmıyordu. Bütün gece uyumadı, kadını Yemelyan'dan nasıl alacağını düşünüp durdu. Ancak ne yapacağını bulamadı. Adamlarını çağırdı ve onların da düşünmesini emretti. Sonunda adamları çara şöyle dediler:

"Yemelyan'ı saraya işçi olarak al. Biz onu işe öyle boğarız ki kadın sonunda dul kalır ve o zaman kadını almak mümkün olur."

Çar denileni yaptı, sarayda kapıcı olarak çalışması ve karısıyla birlikte sarayda kalması için Yemelyan'a haber yolladı.

Haberciler gelip Yemelyan'a söylediler. Karısı da kabul etti.

"Ne yapalım, git" dedi. "Gündüz çalışır gece bana gelirsin."

Yemelyan da gitti. Saraya gelince kâhya onu durdurup sordu:

"Yalnız mı geldin, karın nerede?"

"Onu ne diye peşimde sürükleyeyim? Evde uğraşacağı bir sürü şey var."

Yemelyan'a ancak iki kişinin üstesinden geleceği iş verdiler. Yemelyan bitirebileceğini pek düşünmedi ama işe başladı. Ancak akşam olmadan bütün işini bitirdi. Bunu gören kâhya ertesi gün dört kişinin yapacağı iş verdi.

Yemelyan evine döndü. Evinde her şey derlenip toplanmış, temizlenmiş, soba yanmış ve yemekler hazırlanmıştı. Karısı da tezgâhın başına oturmuş, bir yandan dokuyor, bir yandan da kocasını bekliyordu. Kocasını karşıladı, masayı donattı, kocasını yedirip içirdi ve işini sormaya başladı.

"Kötü işte" dedi. "Yapamayacağım işler veriyor, eziyet ediyorlar bana."

"Sen işleri düşünme, ne kadar yaptın, ne kadar kaldı diye ne önüne ne arkana bak. Yalnızca çalış. Her şeyi zamanında yaparsın."

Yemelyan yattı. Sabah olunca yeniden işe gitti. İşine başladı ve çevresine hiç bakınmadı. Akşamüstü baktı ki her şeyi yapmış, hava daha aydınlıkken evine döndü.

İşini sürekli artırdılar ama Yemelyan hep zamanında bitirdi ve yatmaya evine gitti. Bir hafta geçti. Çarın adamları güç gerektiren işlerle Yemelyan'ı bıktıramayacaklarını anlayınca başka işler vermeye başladılar. Ancak onlarla da bir şey elde edemediler. Marangozluk, taş işçiliği, çatı işçiliği verdiler ama Yemelyan hiç pes etmedi, hep zamanında bitirdi ve yatmaya karısının yanına gitti. Bir hafta daha geçti. Çar adamlarını yanına çağırdı.

"Sizi boşuna mı besliyorum? İki hafta geçti, hiçbir sonuç yok. Yemelyan'ı işe boğmak istediniz ama pen-

cereden bakıyorum her akşam evine gidiyor, hem de şarkı söyleyerek. Benimle dalga mı geçiyorsunuz?"

Adamlar kendilerini haklı çıkarmaya çalıştılar.

"Önce elimizden geleni yapıp ona en zor ve kötü işleri verdik ama bir türlü geri kalmadı. Her işi kolayca yapıyor ve yorulmak nedir bilmiyor. Aklının basmayacağını düşünerek akıl gerektiren işler verdik ama yine olmadı. Nasıl oluyorsa, her işin altından kalkıyor. Artık karısının büyücü olduğundan başka aklımıza bir şey gelmiyor. Artık biz de bıktık bu işten. Şimdi kesinlikle yapamayacağı bir iş bulduk. Bir günde bir katedral yapmasını emredeceğiz. Şimdi, Yemelyan'ı çağırın ve sarayın karşısına bir günde bir katedral yapmasını emredin. Yapamazsa sözünü yerine getirmediği için kellesini alın."

Çar, Yemelyan'ı çağırttı.

"İşte sana emrim" dedi. "Sarayımın önündeki meydana bir katedral dik, yarın akşama hazır olsun. Yaparsan ödül veririm, yok eğer yapamazsan kelleni alırım."

Çarın söylediklerini dinleyen Yemelyan evine dönerken "Evet, artık sonum geldi" diye düşündü. Eve gelince karısına anlattı.

"Haydi hazırlan, hanım, buradan kaçmamız lazım yoksa yok yere mahvolup gideceğiz" dedi.

"Ne oldu, neden korktun da kaçmak istiyorsun?"

"Nasıl neden? Çar bana bir günde katedral inşa etmemi emretti. Yapamazsam kellemi alacak. Yani hâlâ zaman varken, kaçmaktan başka bir şey kalmıyor geriye."

Karısı söylediklerini kabul etmedi.

"Çarın bir sürü askeri var, bizi her yerde bulurlar. Ondan kaçamazsın. Gücümüz hâlâ varken dediğini yapmak gerek."

"Nasıl, olmayacak bir şey bu?"

"Ah... Canım! Canını sıkma, yemeğini ye ve yat; sabah erkenden kalk, yaparsın."

Yemelyan yattı. Sabaha karşı karısı uyandırdı.

"Kalk," dedi, "katedrali bir an önce bitir, işte sana çivi ve çekiç; bir günlük işin kaldı."

Yemelyan şehre gitti ve yeni katedralin meydanda yükseldiğini gördü. Çok az işi kalmıştı. Yemelyan işini bitirmeye koyuldu ve akşama kadar yapacaklarını yapıp bitirdi.

Çar uzanıp pencereden bakınca katedralin yükseldiğini gördü. Yemelyan dolaşıyor, bir yerlere çivi çakıyordu. Çar hiç de memnun olmadı, Yemelyan'ı öldüremeyeceğine değil karısını alamayacağına üzüldü.

Çar adamlarını yeniden çağırdı.

"Yemelyan bu işi de yaptı, dolayısıyla kellesini alamam. Daha kurnazca bir şey düşünmek gerek. Bulun yoksa önce sizin kellenizi alırım."

Adamları düşündü taşındı ve sarayın etrafında bir ırmak yapmasını, ırmakta da gemilerin gidip gelmesini istediler. Çar Yemelyan'ı çağırdı ve yeni işini verdi.

"Madem bir gecede katedral yapabiliyorsun, bunu da yapabilirsin. Yarın sabaha hazır olsun. Yok eğer olmazsa, kelleni alırım."

Yemelyan daha çok üzüldü, eve asık suratla geldi.

"Ne oldu, suratın niye asık, çar yeni bir iş mi verdi?"

Yemelyan anlattı.

"Kaçmamız lazım."

"Askerlerden kaçamazsın, bulurlar. Söyleneni yapmak gerek."

"Nasıl yapılacak?"

"Sen, canım, üzülme. Yemeğini ye ve yat. Biraz erken kalk, her şey yolunda gidecek."

Yemelyan yattı. Sabaha karşı karısı kaldırdı.

"Haydi git saraya, her şey hazır. Yalnızca sarayın karşısındaki iskelenin yanında biraz tümsek kaldı, küreği al da oraları düzelt."

Yemelyan yola çıktı, şehre geldi, baktı ki sarayın çevresinde bir ırmak var ve üzerinde gemiler yüzüyor. Sarayın karşısındaki iskeleye geldi, tümseği gördü ve düzeltmeye başladı.

Çar uyandı ve ırmağın olduğu yerde bir ırmak olduğunu, ırmakta gemilerin yüzdüğünü ve Yemalyan'ın da elinde kürek tümseği düzelttiğini gördü. Çar dehşete düştü; ırmaktan da gemilerden de memnun değildi ama en çok Yemelyan'ı idam edemeyeceği için üzgündü. "Onun yapamayacağı bir şey yok. Ne yapsam ki" diye düşündü.

Adamlarını çağırdı düşünmeye başladılar.

"Bana öyle bir iş bulun ki Yemelyan yapamasın. Ne düşünüp bulduysak hepsini yaptı, bir türlü karısını alamıyorum."

Saraylılar düşünüp taşındılar ve sonunda bulduIar. Çarın yanına geldiler.

"Yemelyan'ı buraya çağırın ve şunu emredin: Bilmediğim yere git, bilmediğim bir şey getir. Bunu yapması mümkün değil. Nereye giderse, gittiği yerin orası olmadığını, ne getirirse getirsen doğru olmadığını söylersiniz. İşte o zaman rahatlıkla idam eder ve karısını alırsınız."

Çar sevindi.

"Bunu çok iyi düşündünüz" dedi.

Yemelyan'ı çağırdı ve emretti.

"Bilmediğim bir yere git ve bilmediğim bir şey getir. Getirmezsen kelleni alırım."

Yemelyan eve gelip karısına olanları anlattı. Karısı düşünmeye başladı.

"Demek, çara akıl vermişler. Şimdi daha akıllıca davranmak gerek."

Oturdu, düşündü taşındı ve kocasına şöyle dedi:

"Uzaklara gitmen gerek, bizim asker anası, yaşlı ninemize gidip ondan yardım istemelisin. Onun vereceği şeyi al ve doğruca saraya git, ben de orada olacağım. Artık ellerinden kurtulamayacağım. Beni zorla alacaklar ama yalnızca bir süreliğine. Ninemin dediklerini tam olarak yaparsan beni çabucak geri alırsın."

Karısı, Yemelyan'ı hazırladı, bir torba ve bir de iğ verdi.

"Bu iği ona ver. Bunun sayesinde benim kocam olduğunu anlayacaktır."

Karısı ne tarafa gideceğini gösterdi. Yemelyan yola düştü, şehri çıktı, baktı askerler eğitim yapıyor. Durup onları seyretti. Eğitimi bitiren askerler dinlenmek için oturdular. Yemelyan onların yanına gidip sordu:

"Kardeşler, bilmediği şeyi getirmek için bilmediği yere nereden gidilir, bilir misiniz?"

Bunu duyan askerler şaşırdılar.

"Seni kim yolladı?"

"Çar."

"Biz de asker olduğumuzdan beri, bilmediği yere gitmeye çalışıyor, bilmediği şeyi getirmeye çalışıyoruz ama bulamıyoruz. Sana yardım edemeyiz."

Yemelyan askerlerle biraz daha oturduktan sonra yoluna devam etti. Gitti, gitti ve sonunda bir ormana vardı. Ormanda bir kulübe gördü. Kulübede asker ve köylü annesi yaşlı bir kadın otuyor, kendir eği-

riyordu, iğini çevirdikçe parmaklarını ıslatmak için ağzına değil, yaşlar akan gözüne götürüyordu. Yaşlı kadın, Yemelyan'ı görünce seslendi.

"Ne istiyorsun?"

Yemelyan ona iği verdi ve karısının yolladığını söyledi. Yaşlı kadın anında yumuşadı sormaya başladı. Yemelyan da bütün hayatını, kızla nasıl evlendiğini, şehre nasıl taşındıklarını, saraya çalışmaya nasıl aldıklarını, nasıl çalıştığını, nasıl katedral diktiğini, nasıl ırmak ve gemiler yaptığını ve sonunda çarın kendisine bilinmeyen bir yere gidip bilinmeyen bir şey getirmesini nasıl emrettiğini anlattı.

Yaşlı kadın dinledi ve ağlamayı bıraktı. Kendi kendine mırıldanmaya başladı.

"Demek zamanı geldi. Neyse, tamam, otur oğlum, bir şeyler ye."

Yemelyan karnını doyurdu, yaşlı kadın anlatmaya başladı.

"Al sana bir yumak. Yürürken önünde yuvarla ve nereye giderse peşinden git. Çok uzaklara gideceksin, denize kadar. Denize gelince büyük bir şehir göreceksin. Şehre gir ve en baştaki evde yatmaya izin iste. İşte sana lazım olanı orada ara."

"Nine, ne olduğunu nasıl bileceğim."

"Annenin babanın söylediğinden daha çok dinlenen şeyi gördüğün anda işte aradığın odur. Onu al ve çara götür. Çara götürdüğünde, yanlış şey getirdiğini söyleyecektir. O zaman sen de 'Madem öyle kırayım bari' dersin ve o şeye vurursun, sonra ırmağa götürüp kırar ve suya atarsın. O zaman karına da kavuşursun, benim gözyaşlarımı da dindirirsin."

Yemelyan nineyle vedalaşıp yola düştü, yumağı önüne aldı. Yuvarladı, yuvarladı, yumak onu denize

kadar götürdü. Deniz kenarında büyük bir şehir vardı. Şehrin girişinde büyük bir ev vardı. Orada gecelemek için izin istedi. Yemelyan'ı içeri aldılar. Yemelyan yattı. Sabah erkenden kalktı; babanın oğlunu uyandırmaya ve odun kırmaya yollamaya çalıştığını duydu. Ancak oğlan işitmiyordu.

"Daha erken, vakit var" diyordu oğlan.

Bunu duyan annesi sobanın üstünden söze karıştı.

"Kalk oğlum, babanın kemikleri ağrıyor. Nasıl gitsin? Tam zamanı."

Oğlan dudaklarını şapırdatıp yeniden uykuya daldı. Uyur uyumaz, sokakta bir şey gürleyip çatırdadı. Oğlan birden fırladı, giyindi ve sokağa fırladı. Yemelyan da peşinden koşup gürültü çıkaranın ne olduğunu, annenin ve babanın sözünden daha önemli olan şeyin ne olduğunu görmeye çıktı.

Yemelyan dışarı çıktığında, bir adamın omzunda yuvarlak bir şey taşıdığını ve tokmakla dövdüğünü gördü. Öyle gürültü çıkarıyordu ki, oğlan bile duyup kalkmıştı. Yemelyan yanına gidip bakmaya başladı. Yuvarlak, fıçı gibi bir şeydi, iki tarafına deri gerilmişti. Bu şeye ne dendiğini sordu.

"Davul" dediler.

"Peki içi niye boş?"

"Boş işte?"

Yemelyan şaşıp kaldı ve almak istedi. Vermediler. Yemelyan da istemeyi bıraktı ve davulcunun ardından yürümeye başladı. Bütün gün peşinden gitti, davulcu uyuduğunda, davulu kaptığı gibi kaçtı. Koştu, koştu, kendi şehrine geldi. Karısını görmek istedi ama evde yoktu. Yemelyan'ın daha gittiği günün ertesinde onu çara götürmüşlerdi.

Yemelyan saraya gitti ve geldiğinin haber veril-

mesini ve bilinmeyen yere gittiğini, bilinmeyen şeyi getirdiğinin söylenmesini istedi. Çara ilettiler. Çar, Yemelyan'ın ertesi gün gelmesini emretti. Yemelyan, yeniden söylemelerini istedi.

"Şimdi geldim ve istediğini getirdim, ya çar buraya gelsin ya da ben yanına gideyim."

Çar dışarı çıktı.

"Nereye gittin bakalım?"

Yemelyan söyledi.

"Orası değil. Peki ne getirdin?"

Yemelyan göstermek istedi ama Çar bakmadı bile.

"O değil."

"Madem o değil, lanet olsun, kırayım bari."

Yemelyan dışarı çıktı ve davula vurmaya başladı. Çalmaya başlayınca çarın bütün askerleri Yemelyan'ın peşinde toplandı. Selam verdiler ve emirlerini beklediklerini söylediler. Çar pencereden askerlerine Yemelyan'ın peşinden gitmemeleri için bağırmaya başladı ama onu dinlemediler ve Yemelyan'ı takip ettiler. Bunun üzerine çar, Yemelyan'ın karısını geri yolladı ve davulu kendisine vermesini istedi.

"Hayır" dedi Yemelyan. "Bana onu kırmam ve parçalarını ırmağa atmam emredildi."

Yemelyan elinde davulla ırmağa gitti, askerlerde onun peşinden. Yemelyan davulu nehre çaldı, parçalara ayırdı ve suya attı. Bunun üzerine bütün askerler dağıldı. Yemelyan da karısını alıp evine gitti.

O günden sonra çar bir daha onu rahatsız etmedi.

Yemelyan da sonrasında iyi günde de kötü günde de karısıyla birlikte yaşamaya devam etti.

1891

"YENİ ALFABE" KİTABINDAKİ HİKÂYELER

ÜÇ AYI

(Hikâye)

Küçük bir kız evden çıkıp ormana gitmişti. Ormanda kaybolunca eve dönüş yolunu aramış ama bulamamış ve ormanda bir ev görmüştü.

Kapı açıktı; kapıdan bakındı, evde kimsenin olmadığını anlayınca içeri girdi. O evde üç ayı yaşıyordu. Baba ayının adı, Mihail İvanıç'tı. Kocaman ve uzun tüylüydü. İkincisi anne ayı, kocasından biraz daha küçüktü ve adı Nastasya Petrovna'ydı. Üçüncüsü ise, çocukları Mişutka. Ayılar ormanda gezmeye gittikleri için evde kimse yoktu.

Evde iki oda vardı; biri yemek diğeri yatak odası. Küçük kız yemek odasına girdi ve masadaki üç kâse çorbayı gördü. Birinci kâse çok büyüktü ve Mihail İvanoviç'in kâsesiydi. Biraz daha küçük olanı Nastasya Petrovna'nın; üçüncüsü, mavi olanı ise Mişutka'nın. Her kâsenin yanında bir kaşık duruyordu; büyük, orta boy ve küçük.

Küçük kız en büyük kaşığı alıp büyük kâsedeki çorbadan tattı; sonra orta boy kaşığı alıp orta boy kâsedeki çorbadan, en sonunda da küçük kaşığı alıp küçük, mavi kâsedeki çorbadan bir kaşık aldı. En çok Mişutka'nın çorbasını beğendi.

Küçük kız oturmak istedi, çevresine bakındığında üç sandelye gördü; büyük olanı Mihail İvanıç, ortan-

ca olanı Nastasya Petrovna ve mavi minderli en küçüğü de Mişutka'nın. En büyük sandalyeye çıktı ama üstünde duramayınca düştü. Sonra ortanca sandalyeye oturdu ama rahat edemedi, en sonunda küçük sandalyeye oturdu ve öyle rahat etti ki kahkahalarla gülmeye başladı. Küçük, mavi kâseyi de dizinin üstüne koyup yemeye koyuldu. Bütün çorbayı bitirince sandalyede sallanmaya başladı.

Sandalye geriye kayınca yere düştü. Yerden doğruldu, sandalyeyi kaldırdı ve diğer odaya geçti. Orada üç yatak vardı; büyük olanı Mihail İvanıçev'in, ortancası Nastasya Petrovna'nın ve en küçüğü de Mişenka'nın. Küçük kız büyük yatağa uzandı ama onu çok büyük buldu, ikinci yatağa yattı ama o da çok yüksekti, küçük yatağa uzanınca tam kendi boyuna uygun olduğundan hemen uykuya daldı.

Bu arada ayılar eve döndüklerinde açıkmışlardı ve yemek yemek istiyorlardı. Büyük ayı kâsesini alıp bakınca korkunç sesiyle ortalığı yıkarcasına böğürdü: "Benim çorbamdan kim yedi!"

Nastasya Petrovna da kâsesine baktı ve olanca sesiyle bağırdı: "Kim yedi benim çorbamdan?"

Mişutka ise boş kâsesini görünce ağlamaklı bir sesle "Kim bitirdi benim çorbamı" diye mızırdandı.

Mihaylo İvanıç sandalyesine baktı ve korkunç sesiyle ortalığı yıkarcasına böğürdü: "Benim sandalyeme oturan ve yerinden oynatan kim?"

Nastasya Petrovna sandalyesine baktı ve olanca sesiyle bağırdı: "Benim sandalyeme oturan ve yerinden oynatan kim?"

Mişutka kırılan sandalyesine baktı ve mızırdanmaya başladı: "Benim sandalyeme kim oturdu, kim kırdı?"

Aylar diğer odaya geçtiler. "Benim yatağıma yatan ve buruşturan kim" diye korkunç sesiyle ortalığı yıkarcasına böğürdü Mihaylo İvanıç. "Benim yatağıma yatan ve buruşturan kim" diye bağırdı Nastasya Petrovna çok yüksek olmayan bir sesle. Mişenka ise küçük bir basamak koyup yatağına çıktığında "Kim bu benim yatağımda yatan" dedi incecik sesiyle. Birden kızı gördü ve sanki onu boğazlıyorlarmış gibi bağırmaya başladı: "İşte o! Yakala, yakala! İşte! Ayyyy! Tut!"

Mişenka kızı ısırmak istedi. Kız gözlerini açıp ayıları görünce hemen pencereye atıldı. Pencere açıktı, dışarı atlayıp kaçmaya başladı. Ayılar da onu yakalayamadı.

SEMYON DAYI'NIN ORMANDA BAŞINA GELENLER

(Hikâye)

Kışın, bir keresinde ormana odun getirmeye gittim, üç ağacı kesip devirdim, dallarını doğradım, budaklarını ayıkladım derken baktım epey geç olmuş, eve dönme vakti gelmiş. Hava da oldukça kötüydü; kar yağıyor ve tutuyordu. Akşama doğru her yanı kaplayacağını ve yolun bile bulunamayacağını düşündüm. Atı koşturmaya başladım; gidiyorum, gidiyorum ama bir türlü ormandan çıkamıyorum. Dört bir taraf orman. Üstümdeki kürkün ince olduğu aklıma gelince donup öleceğimden korkum. Gittim, gittim ama ne yol vardı ne de iz, her taraf kararmıştı. Artık kızağı çözüp altına yatmaya karar vermiştim ki birden yakınlarda bir yerden çıngırak sesleri duydum. O ta-

rafa gittim, çıngırakları pırıl pırıl, yeleleri şeritlerle örülü üç rahvan atın çektiği troykada iki delikanlı oturuyordu.

"Selam, kardeşler!"

"Selam, köylü!"

"Söylesenize kardeşler, yol nerede?"

"İşte tam yoldan gidiyoruz."

Onların yanına sürdüm atı, baktım sanki bir mucize olmuştu; yol dümdüzdü ve karla kaplanmamıştı.

"Peşimizden gel" dediler ve atlarını sürdüler. Benim kısrak zayıftı onlara yetişemiyordum.

"Kardeşler, bekleyin" diye bağırdım.

Durup gülmeye başladılar.

"Bizim yanımıza otur. Senin at da boş daha rahat gider."

Teşekkür edip kızaklarına geçtim. Kızakları güzeldi, halı seriliydi. Daha oturur oturmaz kamçılarını çaldılar, atlar, görmeliydiniz, nasıl ileri atıldılar. Arkamızda karları savurarak sanki uçarcasına gidiyorlardı. Çevreye bakındım, bir mucize olmuştu; ortalık aydınlanmıştı, yol buz gibi dümdüzdü, yüzümüze çarpan rüzgâr olmasa sanki hiç hareket etmiyor gibiydik. İleri baktım; kocaman bir dağ, dağın altında kocaman bir uçurum. Atlar doğruca uçuruma doğru koşuyorlar. Korktum ve bağırmaya başladım; vay başıma gelenler, öldürün daha iyi! Onlarsa gülüyor ve kamçılarını ıslık ıslık döndürüyorlardı. Görüyorum, öleceğim. Kızak tam uçurumun kenarında. Baktım, başımın üzerinde bir dal uzanıyor. Varsın, onlar ölsün, diyorum. Doğrulup uzandım ve dala tutundum. Bir yandan tutunuyor, diğer yandan da "Bırakma!" diye bağırıyorum. Birden kadınların bağırtılarını duydum:

"Semyon Dayı! Neyin var?"

Kadınlar da durmadan bağırıyor, "Üfleyin ateşi, Semyon Dayı'nın hali iyi değil!" diyorlar. Ateşi üflediler. Birden kendime geldim. İzbanın içindeyim, kirişi yakalamış sallanıyor ve anlamsızca bağırıyorum. Meğerse bütün bunları rüyamda görmüşüm.

İNEK

(Masal)

Dul Marya, annesi ve altı çocuğuyla yaşıyordu. Yoksuldular. Ancak çocuklarının süt içmesi için son paralarıyla yanık al bir inek aldılar. Büyük çocuklar Yanıkal'ı çayıra götürüyor, evde suyunu veriyorlardı. Bir keresinde, annesi avluya çıkan büyük oğlan Mişa, ekmek almak için rafa uzandı ve raftaki bardağı düşürüp kırdı. Mişa annesinin ona kızacağını düşünerek korktu, büyük cam parçalarını yerden toplayıp avludaki gübrelerin içine sakladı, küçük parçaları ise avludaki yalağın içine attı. Annesi bardağın eksik olduğunu görünce sormaya başladı ama Mişa hiçbir şey söylemedi, konu da kapandı.

Ertesi gün anneleri Yanıkal'a yalaktan su vermeye gitti ama Yanıkal'ın kötü olduğunu, bir şey yiyip içmediğini fark etti. İneği iyileştirmek için yaşlı bir kadını çağırdılar. Kadın, ineğin yaşamayacağını, en iyisi, etini yemeleri için kesmelerini söyledi. Kesmesi için köylünün birini çağırdılar. Çocuklar ineğin umutsuzca böğürtülerini duyuyorlardı. Hepsi sobanın yanına toplaşıp ağlamaya başladılar. İneği kestikten sonra derisini yüzdüler, parçalara ayırdılar, boğazında cam parçalarını buldular.

Yalağın içine düşen cam parçaları yüzünden öldüğünü öğrendiler. Bunu duyan Mişa acı acı ağlamaya başladı ve bardağı kırdığını annesine anlattı. Annesi bir şey söylemedi ama o da ağlamaya başladı. "Yanıkal'ımızı öldürdük, yenisini de alamayız. Küçük çocuklar sütsüz ne yapacak" dedi. Mişa daha çok ağlamaya başladı, ineğin başından yapılan yemeği yemek için masaya bile gitmedi. Her gün rüyasında Vasili Dayı'nın Yanıkal'ın boynu kıpkırmızı, gözleri açık kesik başını getirdiğini görüyordu. O günden sonra çocuklar süt içemediler. Yalnızca bayramları Marya komşulardan bir tas istediğinde süt içebiliyorlardı.

Bir gün o köyün sahibesinin çocuklarına dadı aradığını duydular. Marya'nın annesi, "Bırak ben gideyim dadılık yapmaya, hem belki sen de çocuklarla rahat edersin. Bakarsın inek parası bile kazanırım" dedi. Öyle de yaptılar. Yaşlı kadın hanımın yanında çalışmaya başladı ama Marya'yla çocukların durumu daha da kötüleşti. Çocuklar bir damla süt içmeden bir yıl geçti; lapa ve tiritten başka bir şey yemediler.

Bir yıl sonra yaşlı kadın yirmi rubleyle döndü. "Bak, kızım, inek alabiliriz" dedi. Marya da sevindi, çocuklar da. Marya ve annesi pazara inek almaya gittiler. Komşu kadına çocuklara göz kulak olmasını söylediler. Zahar Dayı'dan da ineği seçmesi için yanlarında gelmesini istediler. Tanrı'ya şükredip şehrin yolunu tuttular.

Çocuklar öğle yemeğini yiyip sokağa bakmaya başladılar. Kendi aralarında ineğin rengini konuşuyorlardı, yine yanık al mı yoksa kara mı olacaktı. İneği nasıl besleyeceklerini tartışıp durdular. Bütün gün öylece beklediler. Sonra ineği karşılamak için bir versta kadar gittiler ama hava kararmaya başlayınca

geri döndüler. Birden ninelerinin arabayla geldiğini gördüler; arabanın arkasına da alaca bir inek bağlıydı, anneleri bir değnekle ineği yönlendiriyordu. Çocuklar koşup ineği seyretmeye başladılar. Ekmek ve otlarla ineği beslediler. Anneleri içeri girdi, soyundu, sonra elinde bir havlu ve kovayla avluya çıktı. İneğin altına oturdu, memelerini sildi. Tanrım, sen yardım et! İneği sağmaya başladı. Çocuklar da etrafına toplanmış sütün memelerden kovaya akışını, annelerinin ellerinin nasıl hızlı çalıştığını seyrediyorlardı.

Kovanın yarısını dolduran anneleri sütü içeri götürdü ve çocuklarına akşam yemeği olarak birer tas dağıttı.

FİLİPOK

(Gerçek Hikâye)

Adı Filipp olan bir çocuk vardı. Bir keresinde çocuklar okula gidiyordu. Filipp şapkasını aldı ve o da gitmek istedi.

"Hey, Filipok, sen nereye" diye seslendi.

"Okula."

"Sen daha küçüksün, gidemezsin."

Annesi onu yollamadı. Çocuklar okula gitti. Babası daha erkenden ormana gitmişti, annesi de günlük işlerle uğraşıyordu. Evde Filipok bir de babaannesi kaldı. Babaannesi uyuduğu için Filipok'un canı sıkılıyordu, şapkasını aramaya başladı. Kendi şapkasını bulamayınca babasının eski şapkasını takıp okula gitti.

Okul, köyün çıkışında kilisenin yanındaydı. Filipp kendi sokağında yürürken köpekler ona dokunmuyor-

du çünkü onu tanıyorlardı. Ancak başka bir sokağa çıkınca o sokağın köpeği Arap, onun ardında da Kurt üzerine doğru atıldılar. Filipok önde, köpekler arkada koşuyorlardı. Filipok bağırmaya başladı, ayağı takıldı ve düştü. Bir köylü evden çıkıp köpekleri kovaladı.

"Nereye böyle tek başına, seni yaramaz?"

Filipok yanıt vermedi, üstünü başını düzeltip olanca hızıyla koştu. Okula doğru koşuyordu. Dışarıda kimsecikler yoktu ama içeriden çocukların sesleri geliyordu. Filipok korkuya kapıldı; ya öğretmen beni kovarsa? Oturdu ve ne yapması gerektiğini düşündü. Geri dönse, köpekler vardı; okula girse öğretmenden korkuyordu. O sırada okulun yanından elinde kova bir kadın geçiyordu.

"Herkes sınıfta, sen niye dışarıdasın?"

Bunun üzerine Filipok da içeri girdi. Kapının önünde şapkasını çıkarıp sınıfın kapısını açtı. Sınıf tıklım tıklımdı. Herkes bir ağızdan bağırışıyordu, öğretmen de ortada dolaşıyordu.

"Sen ne istiyorsun" diye bağırdı Filipp'e.

Şapkasına sımsıkı sarılan Filipok yanıt vermedi.

"Kimsin sen?"

Filipok'ta yine yanıt yok.

"Sağır mısın yoksa?"

Filipok öyle korkmuştu ki konuşamıyordu.

"Madem konuşmak istemiyorsun evine git."

Filpok konuşmayı istiyordu ama korkudan boğazı kurumuştu. Öğretmene bakıp ağlamaya başladı. Öğretmen ona acıdı. Başını okşadı ve çocuklara onun kim olduğunu sordu.

"Bu Filipok, Kostya'nın kardeşi, çoktandır okula gelmek istiyor ama annesi yollamıyordu, demek şimdi evden kaçıp gelmiş."

"Peki, kardeşinin yanına otur, annenle konuşur, seni okula yollamasını isterim."

Öğretmen ona harfleri göstermeye başladı, ama Filipok harfleri zaten biliyor ve birazcık da okuyabiliyordu.

"Oku bakayım adını?"

"Fe-i-le-i-pe-o-ke."

Çocuklar güldü.

"Aferin" dedi öğretmen. "Kim öğretti sana?"

Cesaretlenen Filipok "Kostya" dedi. "Ben akıllıyım, hemen öğrendim. Çok becerikliyim."

Öğretmen güldü.

"Peki, dua biliyor musun?"

"Biliyorum."

"Meryem Ana" duasını okumaya başladı ama hep yanlış söylüyordu.

Öğretmen durdurdu ve "Böbürlenmeyi bırak, şimdi öğrenmeye bak!" dedi.

O günden sonra Filipok, çocuklarla birlikte okula gitmeye başladı.

YARIM KALANLAR

1872-1886

YARIM KALMIŞ TARİHİ ROMANLAR

[I. PETRO ZAMANI]
[TAHTIN SOFYA'DAN PETRO'YA GEÇİŞİ][1]

I

Knyaz V. V. Golıtsin[2] on iki yıldır Rus Çarlığı'nın ilk adamıydı. Önce Çar Fyodor Alekseiç ve sonra da Çariçe Sofya döneminde, Rus devletini canı istediği gibi yönetti, öyle ki yalnızca çar demeleri eksikti; zenginliği ve gücü ise çarınki kadardı, ne isterse onu yapıyordu. Akıllı ve kurnazdı ama iktidarının sonunun geldiğini de hissediyordu. Küçük Çar Pyotr Alekseyeviç büyümüş, evlenmişti ve çevresinde, yaşlı Çar İvan adı altında (Çar İvan hasta ve sakattı) çariçe ve knyazın egemenliğine bir son vermek gerektiğini, çariçenin knyazla olan bağlantısının kesilmesini ve gerçek çarın iktidarı ele almasını söyleyenler çoğalmıştı.

Vasili Vasilyeviç bunu bekliyordu ama Çariçe Sofya'nın küçük kardeşine izin vermeyeceğini de düşünüyordu. Öyle de oldu. Knyaz Vasili Vasilyiç yazın Kırım seferinden döndüğünde, Küçük Çar'a onun sefer sırasında yok yere çok para harcadığını ve bir sürü cana mal olduğunu yetiştirdiler, çariçe tartış-

---

[1] Köşeli parantezler Rusça baskıda editör tarafından tamamlanan metni göstermektedir

[2] Knyaz Vasili Vasilyeviç Golıtsin (1643-1714); Rus devlet adamı. Çariçe Sofya döneminde ülkenin tek yöneticisi.

maya başladı ve sefere katılanlara büyük ödüller verilmesini emretti, Knyaz Vasili Vasilyiç çariçeyi gittikçe daha çok kışkırtmaya başladı.

"Kime hizmet ettiğimi bir bilsem" diyordu. "O zaman alacağım ödülün de cezanın da ne için olduğunu bilirdim. En küçük askerinden biz komutanlara kadar herkes kan döktü, göğsümüzü siper ettik, yeminimize sadık kalarak –ve sizden hoş bir söz duymak ümidiyle– görevimizi yaptık ancak bize karşı hınç duyulacağını hiç beklemedik. Peki size ve kardeşinize ne demeli."

Bu sözler çariçenin yüreğini yaktı ve şöyle dedi:

"Biz ülkeyi yedi yıldır yönetiyoruz, iktidarı aldığımızda ülke sallanıyordu. Biz olmasaydık, kardeşimi de annesini de amcalarını da, hepsini öldürürlerdi eğer biz sahip çıkmasaydık. Biz de ülkeyi o denli yücelttik ki babamın ve dedemin zamanından bile daha çok şanı yürüdü, bunların karşılığında, şimdi bize karşı çıkıyorlar ve adamlarımıza verilen ödüllere itiraz ediyorlar. Biz yine de kardeşimi suçlamıyoruz. O ne yaptığını biliyor mu ki? Her şeyin sorumlusu, kardeşleri ve senin kardeşin Boris'le birlikte o üvey annesi; o zehir dilli yılan, üvey annesi."

Golıtsin şöyle yanıt verdi:

"Çariçe Sofya, hükümdarım. İktidarın babadan oğula geçmesi kuralını biz koymadık. Babadan büyük oğula geçmesi bir gelenek. Dolayısıyla Çar Aleksey'in tek selefi var, o da İvan Alekseiç. Eğer İvan Alekseiç, ki Tanrı'nın takdiridir, sakatsa, onu uzaklaştırmak ve küçük kardeşini tahta oturtmak gerek.

İvan'ı seçtiler, demek ki işlerine gelmişti. Seçecek tek yol var; ya tahtı küçük kardeşe vereceğiz ve seni de İvan'ı da uzaklaştıracağız ya da Petro'ya onun

çar olmadığını, çarın kardeşi olduğunu söyleyeceğiz, tıpkı Fyodor zamanında küçük kardeşin, çar kardeşi olduğu gibi."

Çariçenin kara kaşları çatıldı ve tombul avcunu masaya vurdu.

"Hiçbir şekilde çariçe olmayacak, bu dişi ayıyı oğluyla birlikte boğacağım. Söyle bana, Knyaz Vasili, senin aklın çalışır, işe nasıl başlayalım? Biliyorsun ne işi olduğunu."[1]

Anasının gözü ihtiyar gülümsedi ve mahcup olmuş güzel bir kız gibi gözlerini indirdi.

"Çariçe, ben saray odalarındaki çar annesini göz-

---

[1] Romanov sülalesinin ikinci çarı olan Aleksey Mihayloviç'in ölümü üzerine tahta birinci eşi Marya Milüslavskaya'dan doğma oğlu III. Fyodor geçti ancak kısa süre sonra onun da ölümü üzerine, kardeşler arasında daha doğrusu onları destekleyenler arasında taht savaşları başladı; Aleksey'in Milüslavskaya'dan olan kızı (Sofya) kardeşi İvan'ı desteklerken, karşı taraf ise Aleksey'in ikinci eşi Natalya Narışkina'dan doğan Petro'yu destekliyorlardı. Dönemin ileri gelenleri hasta olan V. İvan yerine tercihlerini I. Petro'dan yana kullanınca, Sofya'nın 1682'de düzenlediği ve dönemin tek düzenli ordusu olan Moskova Strelets Alayının katıldığı saray darbesiyle tahta hem İvan'ın hem de Petro'nun çıkarılması kararı alındı, bu durumda fiili yönetim tamamen Sofya'nın elinde kaldı. 1689 yılında tahta I. Petro'nun geçişiyle Çariçe Sofya yine tek düzenli orduyu çara karşı ayaklandırmıştı ve Petro Moskova'yı bırakıp Aziz Sergey Manastırına çekilmişti. Boyarların ağırlıklı olarak Petro'nun yanında yer almasıyla ayaklanmacıların ana gücünü oluşturan Moskova Alayı çaresiz kalmış ve teslim olmuşlardır. Çariçe Sofya Novodeviçye Manastırına kapatılmış, birçok boyar ve ayaklanma lideri idam edilmiştir. Bu isyan neticesinde yapılan soruşturmalar 1707 yılına kadar uzamış, birçok asker terhis edilmiş ve yeni bir ordu kurulması yoluna gidilmiştir.

den düşürmek, çarı yok etmek için kurulan tezgâhlardan çok uzağım. Benim işim savaş meydanında hizmet etmek, kızgın bozkırlarda korkunç Tatarlarla savaşmak, yemeden içmeden, uyumadan adamlarla planlar yapmaktır ve Tanrı izin verdiği sürece, bu şekilde ölene kadar hizmet etmeye hazırım. Ancak çar odalarında isyan çıkarmak benim işim değil, bu konuda Tanrı bana yetenek ve kurnazlık vermemiş. Ülkeyi, halkı, devlet hazinesini, elçileri, komutanları düşünmek, Azov önlerinde savaşmak, kiliseler ve köprüler yapmak için emrinizdeyim ama saraydaki entrikalar için *strelets*'ler[1] var, Leonti Romanıç[2] var, yakın hizmetkârınız Şaklovitı[3] var. Ben yoruldum hem karımı ve çocuklarımı çoktandır görmedim. İzin verin inzivadaymış gibi evimde kalayım ama ne zaman isterseniz o an emrinize hazırım. Ne zaman emrederseniz."

Knyaz Vasili Golıtsin, Petrov günlerinden[4] birin-

---

1 Sözcük anlamı okçu olan Rus Çarlığının temel, düzenli ordusu. Atlı birlikler (sayıları 2000 civarındaydı ve çarın koruması olarak kullanılıyorlardı) Moskova Garnizonu ve Sınır Garnizonları olarak ayrılmışlardı. Her garnizon barış döneminde, komutanlığını boyar çocuklarının yaptığı 500 kişilik alaylara bölünen 3000 kişiden oluşuyordu. Her garnizonun başında bir boyar görev yapıyordu. 1689 isyanından sonra Avrupai ordu sistemine geçilmiş ve feshedilmişlerdir.

2 Leonti Romanıç Neplüyev; Çariçe Sofya döneminin önemli devlet adamlarından birisidir.

3 Fyodor Leontyeviç Şaklovitı (1640-1689); Moskova Strelets Alay Komutanı. Çariçe Sofya'nın tahta geçmesini isteyen önemli destekçilerinden biri.

4 Aziz Peter ve Paul'un kutsal eşyalarının Roma'dan San Sebastian'a getiriliş günü olarak Ortodokslar tarafından kutlanan 12 Temmuz (eski takvimle 29 Haziran) bayram, daha sonraları dini anlamını yitirmiş ve yaz şenliklerinin

ci Spas'a[1] kadar inzivada yaşadı. Çariçeden haberciler geliyor, Petro'yla ana çariçenin öldürüleceğine dair şeyler söylüyorlardı, Knyaz Vasili dinliyor ve bu işi bırakmalarını söylüyordu. Boyun eğmenin daha mantıklı olacağını, yoksa manastıra kapatacaklarını, mal varlığını, nişanlarını, unvanlarını elinden alacaklarını söylüyordu. Onlarsız da yaşamak mümkündü.

Bir ay daha geçti, Moskova durulmuyordu. Küçük çar korkmuş ve Moskova yakınlarındaki Aziz Sergey Manastırına gitmişti ve bütün askerlerin de oraya gitmeleri emri verilmişti.

Knyaz Vasili hep bekliyor, karışıklığa bulaşmıyor. Daha önce de kargaşadan uzak durmuş ve kimin üste çıkacağını beklemişti. Şimdi de öyle bekliyor ve Narışkinlerin yönetime geçeceğine inanmıyordu. Ne var ki şöyle oldu:

Mavnanın yanına büyük terazisini kuran ve bir kefesindeki varile tahıl dolduran, diğerine de ağırlıkları koyan, on tane ağırlık koyunca tartamayan ama eklediği son ağırlıkla, sanki hiç ağırlığı yokmuşçasına tahıl dolu varili havaya kalkan ve işçisinin varili artık parmağıyla oynattığını gören tüccar gibi oldu.

Knyaz'ın aklına gelmeyenler gerçekleşti. Terazinin kefesi havalandı ve eskiden içinde duyduğu o ağırlığa karşın kendisini birden havada hissetti. Önceleri içindeki o ağırlıkla kimsenin onu kaldıramaya-

---

ve düğünlerin yapıldığı üç dört gün süren bir bayrama dönüşmüştür.

[1] Ortodoks Hıristiyanlarda 1 Ağustos-14 Ağustos arasında (Rusya'da yeni takvimle 14-27 Ağustos) tutulan oruç döneminin ilk günü. Bal Spas'ı olarak da bilinir. Kurtarıcı bayramı, kurtuluş bayramı.

cağını, deviremeyeceğini düşünürken şimdi çatıdan kalkan ve rüzgârda sallanıp duran bir saman parçası gibi hissediyordu kendini.

Knyaz Vasili çariçenin kardeşiyle barışmak için manastıra gittiğini ancak kardeşinin yanına bırakmadıklarını duyuyordu; streletslerin Romanıç Şakloviti'yi aldıklarını, pranga takıp bir hırsız gibi manastıra götürdüklerini duyuyordu; silahlı kişilerin, Almanların ve askerlerin manastıra gittiklerini, boyarların[1] akın akın oraya yöneldiğini duyuyordu; Knyaz Vasili Vasilyeviç Golıtsin bütün bunları duyuyordu ve duymadığı ama bildiği daha çok şey vardı. İktidarının sonuna geldiğini biliyordu. Bunu görkemli odalarının son zamanlarda bomboş olduğundan biliyordu.

Eskiden papazlar, soylular, boyarlar onun kabul odalarını doldururlardı. Şimdi ise bomboştu ve sayıları binlere ulaşan köleleri de farklıydı, yüzlerinde başka bir şey vardı, dün seyisini sormuş, gittiğini söylemişlerdi, kaçan başkaları da vardı. Bugünlerde yalnızca sevgili oğlunu, şişko gelinini ve iğrenç, yaşlı karısı Avdotya'yı görüyordu.

---

[1] Genellikle knyaz soyundan gelen ama mal varlıklarını yitirdikleri için bölgelerindeki knyazların ve daha sonraki dönemlerde çarın hizmetine giren, devlet yönetiminde önemli görevlere getirilen ve yaptıkları hizmetlere karşılık çar tarafından toprak bağışlanan soylu kişiler. Boyar sözcüğünün, Türk kökenli olduğu, bay ve ar (zengin erkek) sözcüklerinden oluştuğu varsayımı doğrulanmamış olsa da kabul edilen kökenlerden birisidir. Halk dilinde "boyarin" sözcüğü değişerek "barin" yani bey haline gelmiştir. III. İvan döneminde 21 kişi olan boyarların sayısı I. Petro döneminde 70'e ulaşmış, sonrasında peyderpey azaltılmıştır. Son boyar olan İvan Yuryeviç Trubetskoy'un 1750 yılında ölmesinden sonra bu unvan bir daha kullanılmamıştır.

I

Tıpkı terazi kefesi gibi hareketsiz duruyordu; tıpkı diğer kefeye tahıl doldurulurken ağırlıkların yerde durduğu gibi ve birden tahıl dolu kefenin havaya kalkmasıyla küçük bir çocuğun bile parmağıyla oynatabileceği bir hale gelen varil gibi hissediyordu; Çar Fyodor'un iktidarında geçen altı yıl ve sonrasında Çariçe Sofya iktidarında geçen altı yıldan sonra böyle hissediyordu; Knyaz Vasili Vasilyeviç Golıtsin kendini ülkenin birinci adamı gördüğü, herkesin ondan yardım istediği, ödül dağıtıp cezalar yağdırdığı, zenginliğinin sınırını kimsenin bilmediği bu on iki yıldan sonra birden gücünün tükendiğini, sımsıkı oturduğu yerden kimsenin dokunamayacağını varsayarken birden kendisini havada bulduğunu, çatıdan kopmak üzere olan ve kısa süre sonra koparak kimsenin bilmediği ve umurunda olmadığı bir yerlere sürüklenecek bir saman parçası gibi rüzgârda sallanıp durduğunu hissediyordu.

Günlük dertlerin içinde knyazı yiyip bitiren en önemli düşünce, derdinin ne zaman meydana geldiği ve ne olduğuydu: Onca yıl her şey aynıyken, gücüm hep yerindeyken, sağlığım da çocuklar da karım da ve düşüncelerim de aynıyken neydi bu dert? Belki de derdim falan yok, olmayan bir şeyi gördüğüme göre çıldırmış olmalıyım, diye düşünüp duruyordu.

Vasili Vasilyiç, Moskova yakınlarındaki Medvedkovo köyünde yaşıyor ve bekliyordu. Bekliyor ama olmayacak bir şeyi beklediğini biliyordu. Bir yakını ölmek üzere olan biri gibi bekliyordu. Gerçekleşmesi mutlak olanın gerçekleşmesini bekliyor ama diğer yandan da bekleme gücü olsun diye kendine umut

veriyordu. Knyaz Vasili, Medvedkovo köyünde, çariçe ile kardeşi Petro arasındaki savaşın bitmesini böyle bekliyordu. Bu savaşı, çariçe ve çar arasındaki [savaş] olarak adlandırıyordu ama ne çariçenin ne de çarın savaşmadığını, çar için boyarların, Çerkasski, B. Golitsın, Streşnev[1] ve diğerlerinin, çariçe için ise streletslerin, Şaklovitı, Zmeyev ve Neplüyev'in savaştığını biliyordu. Peki, kendisi bu savaşa neden katılmamıştı? Neden onlarla aynı saflarda durmamıştı ve neden Moskova yakınlarında tembel tembel oturuyordu? Önceden birçok kez mücadele etmişti ama şimdi karşı tarafta yeni bir güç görüyordu, terazi kefesini indiren ve kendisinin tarafında olan ağırlık merkezini değiştiren o görünmeyen gücü görüyordu. Diğer tarafta haklılık yoktu. Hükümet işlerinde hiçbir zaman haklılık yoktur. Bunu bilecek kadar çok uzun süre yönetimde kalmıştı. Ne yani Godunov'un, Şuyski'nin, Vladislav'ın, Dmitri'nin, Mihail'in[2] se-

---

[1] Mihail Alegukoviç Çerkasski (1641-1712); Kabarday asıllı olan Çerkasski, 1664 yılında stolnik olarak göreve başlar, 1668'de Novgorod voyvodalığına getirilir. I. Petro'ya karşı yapılan saray darbesinde Petro'nun yanında yer alır. Petro döneminde Moskova valiliği dahil çok önemli görevler üstlenmiştir

Knyaz Boris Aleksandroviç Golitsın (1654-1714); Rus devlet adamı, boyar, I. Petro'nun lalası, Kazan garnizon komutanı. Tihon Nikitiç Streşnev (1644-1719) Rus devlet adamı, I. Petro'nun en güvendiği kişi. Moskova valisi.

[2] Boris Fyodoroviç Godunov (1552-1605); Korkunç İvan döneminin en önemli devlet adamı, İvan'ın ölümünden sonra tahta geçen Fyodor İvanoviç ülkeyi yönetmek için yeterli durumda olmadığından (Belski, Romanov, Mstislav ve Şuyski ailelerinden) dörtlü bir naip konseyi atandı. Ancak bu aileler arasında taht kavgası devam etti. Çarın, Godunov'un kız kardeşiyle evlenmesiyle Godunov'un ülke yö-

çimlerinde hak mı vardı? Narışkinlerden I. Petro'nun seçiminde; İvan, Petro ve Sofya'nın seçiminde hak mı vardı ya da şimdi Petro'nun İvan'la tahtı paylaşmasındaki haklılık nerede? İvan çar mı yoksa yarı deli keşiş mi, Petro tek başına mı çar? Hiçbirisinde haklılık yok, hepsi kader. Olan bitenlerde kaderin eli olduğu belli. Kaderin elinin olduğunu –Knyaz Vasili

---

netimindeki yeri sağlamlaşır. Fyodor İvanoviç'ten sonra tahta geçmesi beklenen Korkunç İvan'ın son oğlu Dmitri'nin anlaşılmaz ölümünden sonra Godunov bütün iktidarı ele geçirdi. Çarın ölümüyle de Rürik sülalesi sona erdiği için 1598'de boyarlar meclisi tarafından Çar seçildi. Vasili İvanoviç Şuyski (1552-1612); Rürik soyunun son temsilcisi Dmitri'nin ölümünü araştıran ve intihar olarak açıklayan Rüriklerin Suzdal kolunun yöneticisi. Kargaşa dönemi olarak adlandırılan ve Düzmece Dmitri'nin öldürülmesinden sonra askerler tarafından çar seçildi ve IV. Vasili olarak tahta çıktı. IV. Vladislav (1595-1648); Çar IV. Vasili Şuyski'nin İsvaç karşısında yenilgisi sonrası tahttan indirilmesiyle Rusya, yedi boyar-knyazdan oluşan bir heyet tarafından yönetilmeye başlanıldı. Düzmece Dmitri olayının sona erdirilmesi amacıyla Lehistan-Şitvanya Kralı Sigismund on beş yaşındaki oğlu Vladislav'ın Rusya çarı ilan edilmesini talep etti. Heyet üyelerinden Knyaz Mstislavski'nin de önayak olmasıyla tahta çıkarıldığının ilanı olarak ayinler yapıldı. 1613 yılında tahta Mihail Romanov'un tahta çıkmasıyla bu isteği gerçekleşmeyen Vladislav babasının ölümünden sonra Polonya tahtına geçmiş ve Rus tahtında hak sahibi olduğu iddiasıyla Moskova üzerine yürümüştür. 1632'de başlayıp iki yıl süren Polonya-Rus savaşından sonra bu talebinden vazgeçmiştir. Düzmece Dmitri (?-1606); IV. İvan'ın intihar eden ya da öldürülen oğlu olduğunu söyleyerek Polonya üzerinden Moskova'ya yürümüş ve bir yıl çarlık yapmıştır. Mihail Fyodoroviç Romanov (1596-1645); Romanov sülalesinin ilk çarı. Boyarlar ve knyazlar tarafından seçilmiştir. 1613 yılında geririldiği tahtı annesiyle paylaşmıştır.

bunu biliyordu– söylemek için yeterli işaret var mı? Kaderin eli, kendi düşünceleri olmayan kalabalıklar demek. Hep birden, binlercesi aynı anda terazinin bir kefesine yüklenirler, peki onları yönlendiren kimdir? Bilmezler. Hiç kimse bilmez. Ancak bu güç hükümetleri değiştirir. Şimdi kaderin bu düşünmeyen güçleri, karşı taraftaki kefeye yüklenmişlerdi. Knyaz Vasili bunu görüyor ve egemenliğinin sona erdiğini anlıyordu. Prozorovski[1] çariçeye destek olarak manastıra gitmiş orada kalmıştı. Patrik de öyle. Çariçe de gitmişti ve onun için ölüme gitmeye hazır insanlar karşısına çıkmış ve onu geri döndürmüşlerdi. Diğer tarafın yanında olan kaderdi, haklılık değil; Knyaz Vasili bunu biliyordu. Hak, soyun büyüğü olduğu için İvan'ındı. Petro küçük kardeşti. İvan tahtta kalırsa, Fyodor zamanında olduğu gibi ülkeyi yine boyarlar yönetecekti, dolayısıyla başta Knyaz Vasili değil de kim olacaktı ki? Ne var ki kader terazinin bir kefesini kaldırırken, diğer taraf eşitlik olsun diye haklılığı ortadan kaldıran ve en nihayetinde kendisini yok eden bir şeyler yapmak durumundaydı. Savaşın başlangıcında eşitlik vardı ancak şimdi zayıf taraf kendi haklılığını yok etmiş ve kendi gittikçe zayıflarken, haksız taraf güçlü hale gelmişti. "Terazinin bizim kefesini kaldırırken" diye düşünüyordu Knyaz Vasili, "belli ki Petro alçaklarla, sarhoş yöneticilerle bir olup ülkeyi kargaşadan çıkaran hükümdar ağabeyi İvan'ı ve canla başla çabalayan Knyaz Vasili'yi mahvetmeyi göze almış, belli ki canavarlar için kurdukları cellat kütükleri yetmemiş. Şimdi teraziyi o

---

[1] Knyaz Boris İvanoviç Prozorovski (1661-1718); Çariçe Sofya zamanında IV. İvan'ın yanında olan ancak sonrasında I. Petro'nun yanına geçen, dönemin önemli soylularından.

tarafa doğru eğdiler ve yüzde yüz aptal ve sakat ağabeyinin görüntüsü altında ülkeyi yöneten çariçe denilen Sofya'nın ve ahlaksız sevgililerinin haksızlığı gün gibi ortaya çıktı. Şimdi terazinin dengelenmesi için dışarıdan müdahale ediliyor; Sofya streletsleri ayaklanmaya çağırıyor ve Şaklovitı de genç çarı öldürmeye hazırlanıyor."

Knyaz Vasili bütün bunları biliyordu ama kurnaz ihtiyar terazinin dengelenmesi hiçbir şey yapmıyordu ve elini bile kıpırdatmadığını kimsecikler bilmiyordu. Altı yıl boyunca ona köle gibi hizmet eden Almanın gelip ne yapılacağını sormasından sonra ve hep ayaklarına kapanan bu Alman Gordon'un izin istemesinden sonra her şeyden elini eteğini çekmişti. Manastırdaki genç çar, alayla birlikte yanına gelmesini emretmişti. Knyaz Vasili gidilmemesini söylemiş ama onlar ertesi gün yola çıkmışlardı. Knyaz Vasili, Alman ve yanındaki diğerlerinin bunu yapmalarının nedenini biliyordu, kuşkusuz Alman kendi kellesini kurtarmanın yanı sıra, bu işin haklı olup olmadığıyla hiç ilgilenmeden manastıra gitmenin gitmemekten iyi olacağını bildikleri için yapmışlardı. Bunu anlayan Knyaz Vasili, hemen o gün Medvedkovo'ya gelmiş ve beklemeye başlamıştı. Her gün Moskova'ya haberciler yolluyordu. Neler yapıldığını biliyordu, gün geçtikçe ağırlığını yitirdiğini, çatıdan kopmak üzere olan saman gibi kısa sürede kopacağını ve rüzgârın onu alıp gideceğini görüyordu. Oğlunu çariçenin durumunu öğrenmek üzere Moskova'ya yolladı, kendisi de odasında oturup beklemeye başladı. Masanın başında oturuyor ve düşünüyordu. Artık kendisini neyle suçlayacaklarını ve kendisini nasıl temize çıkaracağını düşünüyordu. Düşündükçe de onları

suçluyordu. Onların bütün suçlarını ayrıntısıyla biliyordu.

Başına kötü bir şey gelen kişiler gibi geçmişine dönüyor ve her insan gibi, özellikle de birçok şeyden sorumlu her yönetici gibi kilisenin de, mahkemelerin de ve dedikoduların da kendisini suçlayabileceği bir şeyler arıyor ama –Samoyloviç'ın ve diğerlerinin idamları, mallarına el konması dahil– bulamıyordu. İhtiyar knyazı yerinden fırlatan ve damarları çıkmış elini kenarları sırma çekili masaya vurduran tek anı; kısa boylu, şişman, yanakları al, kaşları kara rastıklı, bıyıkları ve çenesinin altında sakalları çıkmış, kötü bakışlı yaşlı kadındı. "Ah, o da olmasaydı! Keşke olmasaydı!" diyordu kendi kendine.

Uzun bacakları üzerinde ayağa kalktı, sırtını daha kambur gösteren uzun kollarını arkasında birleştirdi ve evdeki dua odasına geçti. Oradan Zebur okuyan papazın sesi geliyordu.

II

Knyaz Vasili için son günlerde en kötü şey, o zamana kadar dopdolu ve gerekli olan yaşamının birden faydasız hale gelmesiydi. Son on iki yıldır, işlerle özellikle de kendisinin yapması gereken işlerle dolu olmayan bir gününü bile anımsamıyordu; çar ve çariçenin huzuruna çıkmak, dışişleri dairesine gitmek, belgeler imzalayıp emirler vermek, birlikleri denetlemek, nişan dağıtmak, reddetmek ve daha bir sürü iş. Bu bitmek bilmez işlerin ağırlığını hisseder ve "ne zaman bitecek bunlar, ne zaman özgür kalacağım" diye düşünürdü ve kendi keyiflerine göre yaşayan kardeşini ve diğer boyarları kıskanırdı. Şimdi özgür-

dü ve son altı gündür bir kişi bile Medvedkovo'ya uğramamıştı, onu unutmuşlardı. O olmadan da insanlar eskisi gibi yaşıyordu. Kendini özgür hissediyor ve bu sessizlikle özgürlük ona acı veriyor ve korkutuyordu. Kendini meşgul edecek bir şeyler düşündü. Kitap okumaya çalıştı. Her şey öylesine uzak, öylesine yabancıydı ki. Karısıyla, geliniyle, sevdiği Zasekin ile konuşmaya çalıştı, hepsi de sanki bunu bekliyormuş gibi konuşuyorlar ama onun hiç istemediği şeylerden bahsediyorlardı. Hayatındaki boşluğu doldurmak için bütün gün yemek yiyor, içiyor, kâh yaban mersini ya da çilek balı istiyor kâh reçel ya da top şeker istiyor ve sonunda karın ağrısından ölüyordu. Altı günün sonunda oğlu olana bitene bakmak için Moskova'ya gitti, o sabah sanki sözleşmişler gibi peş peşe konuklar gelmeye başladı. Ne var ki hepsinin yüzü beş karıştı ve hiçbiri güzel bir haber getirmemişti.

Terazinin kefesi gibi havada duruyor ve bekliyordu. Kimi baharı kimi de bu durgunlukta rüzgârı bekliyordu. O da rüzgârı bekliyordu ama esmeyeceğini biliyordu; düşündüğünde de öyle dirayetli değil sanki sallanır gibi düşünüyordu, haklı çıkarıcı değil suçlayıcı düşünüyordu. Rüzgârın hiç esmeyeceğini biliyordu. Dağın eteğinde kalmıştı. Yalnızdı ve çok kötü hissediyordu. Ev tıklım tıklımdı; cüce, soytarılar ... ama o yalnızdı. Her zamanki gibi erkenden kalkıyordu. Yıkanıyordu. Cüce sabun tutuyor, tarakla saçını tarıyor, düzeltiyor, ayine gidiyor, kahvaltısını yapıyor ve odasında pencerenin önüne oturup bekliyordu. Şişko Zmiev geldi, sonra da oğlu gelip Mazepa[1],

[1] İvan Stepanoviç Mazepa (1639-1709); Zaporojye Kazakları hetmanı. Ukrayna'yı birleştiren devlet adamı. I. Petro'nun akıl hocalarından biri.

Boris'ten bahsetti ve Şaklovitı'nın alınmasını anlattı. Sonra da Saşka Gladki.

Vasili Vasilyiç kendini bırakmıyor ama susup duruyordu, *yaşını göstermeyen ihtiyar*. Cüce de oturmuş susuyor ama ayaklarını sallayıp duruyordu. Geveze ve namuslu oğlu zihnini bulandırıyordu. Haklılıktan bahsediyordu. Vasili Vasilyiç susuyor, içinden gülümsüyordu.

Karısı, V. V.'nin ne yaptığını biliyordu. Vasili Vasilyiç yiyip içiyor ve bebekleri seviyor. Karısı bunun kötü olduğunu görüyor. Karısının rüyası. "Bağışla." Senden utanıyor. Gelinleri *aç gözlü, kıskanç, diri*, – kaynanası dökülüyordu– sağlam ve sağlıklı bir kadındı. Bebeklerini emziriyordu. V. V. *uyanıyor*, sadık dostu Şçetinin ve hizmetkârı onu çeviriyor.

Knyaz Boris Alekseyeviç Golitsın o uzun sonbahar gecesi uyuyamadı. Bütün gece dönüp durdu, manastırdaki Peder Avraami'nin hücresindeki paravanın ardındaki yatağını gıcırdattı durdu. Şafak atmaya başladığında ağır bir şekilde iç çekti, yataktan doğrulup kalktı, ipek iplikle dikilmiş kısa çizmelerini aldı, ipek ipli şalvarını giydi, geniş omuzlarına kaftanını attı, kurtarıcının ikonasının karşısına geçti, geniş ellerini karnının üstüne birleştirip iri, kıvırcık başını eğdi.

"Tanrı babamız, göster şu kuluna iradeni, Tanrı'nın oğlu İsa sana nasıl benzeyeceğimi öğret bana, Tanrım, kutsal ruh, içimi doldur, içimde iradeni göster. Kutsal Meryem Ana, kurtarıcı melek, Aziz Boris ve Gleb, Aziz Sergey bana yardım edin, ne yapacağımı öğretin..." Böyle dedi ve bütün alçaklıklarını, ayyaşlıklarını, oburluğunu, kadın düşkünlüğünü ve şimdi bütün ruhunu saran kötülüğü anımsadı.

Tam on üç yıl Pyotr Alekseyeviç'in lalalığını yapmıştı ve tam görevini yaptığını düşünmeye başlamış ve artık ellili yaşlarında dünyevi işlerden elini eteğini çekmeye, emekli olup manastıra kapanarak ruhunu kurtarmaya karar vermişti. Çarın evlenmesini ve tahta geçip ülkeyi yönetmeye başlamasını bekliyordu ama beklediği olmamış ve çar ailesi birbirine girmişti; Çariçe Sofya ortalığı bulandırmaya başlamış, dolayısıyla da Knyaz Boris'in manastıra kapanması gerçekleşmemişti.

Çar ailesinde her şey birbirine girmişti. Çariçe, onun kuzeni Vasili Vasilyeviç'le birlik olmuş ve İvan'ı çar ilan etmiş, Petro'yu ise ikinci plana atmıştı, halk şaşkınlık içindeydi. Knyaz Boris önce bu işe karışmak istememişti, ama başka kimse de yoktu. Önce sözle sonra da doğrudan karıştı; öyle ki sonunda Çar Petro, çariçeyle tamamen bozuşarak Moskova'yı terk etti ve manastıra gitti. Çar Petro dördüncü haftadır manastırdaydı ve genç çarla çariçe arasındaki savaş devam ediyordu. Genç çarın kimsesi yoktu, her işine Knyaz Boris koşturuyordu; yazı mı yazılacak, bir şey mi söylenecek, biri bir yerlere mi yollanacak ... hepsine Knyaz Boris bakıyordu. Sonunda Knyaz Boris keşiş olacağına çarın sağ kolu oldu. Her türlü başarı Knyaz Boris'in hanesine yazılıyordu. Çariçe'nin yanında pek kimse kalmamıştı; Knyaz Boris'in de beklemediği biçimde boyarlar da, streletsler de, Alman birlikler de, kısaca hemen herkes manastıra gelmişti; Pyotr Alekseyeviç çar, Knyaz Boris Alekseyeviç de onun sağ kolu olmuştu. Bunca ağırlığı üzerinde hissetmek Knyaz Boris'e zor geliyordu. Ne kadar günah, ne kadar baştan çıkarıcı şey vardı! En kötüsü de diğer tarafta ağabey saydığı Vasili Vasilyeviç vardı ve

işler öyle ilerliyordu ki onun cellat kütüğünden kurtulması olanaksız gibiydi. Her şeyin başında da o, Knyaz Boris vardı.

Bunları düşünüyor, aklına geldikçe de başını daha da öne eğiyordu; yüzüne ve boynuna kan hücum ediyor, kıpkırmızı kesiliyordu, gözüne yaşlar doluyordu. Bütün dualarını okudu, üç kere yere kapandı, Kalmık kölesi Fedka'yı çağırdı ve elini yüzünü yıkamak için su istedi.

Genç Çar Pyotr Alekseyeviç'in Moskova'dan çıkıp Sergey Manastırına gelişinin üstünden bir ay geçti; onun ardından genç ve yaşlı çariçeler; Petro'nun annesi ve karısı da gelmişti; Almanların ve strelets alayların komutanları da boyarlar da kâh tek tek kâh birlikte manastıra gelmeye başlamışlardı. Halk korku içindeydi; kimi dinleyeceğini bilmiyordu. Çar İvan Alekseyiç ve Çariçe Sofya Alekseyevna Moskova'da kalmıştı. Onlara en yakın boyar, Knyaz Vasili Vasilyiç Golitsın'dı. Çar Pyotr Alekseiç annesi ve karısıyla manastırdaydı; onlara en yakın boyar da Knyaz Boris Alekseiç Golitsın'dı.

Moskova'daki bütün mahkemelerde Çariçe Sofya Alekseyevna'nın hâkimleri oturuyor ve Çariçe Sofya'yla Knyaz Vasili Vasilyiç'in emirlerine göre yargılıyor, cezalar yağdırıyor, idam ediyor ya da ödüllendiriyorlardı.

İdam korkusuyla itaatsizliklerini engellemek ve manastırdan gelecek emirleri dinlememelerini sağlamak için streletslere, Almanlara, askerlere, komutanlara, soylulara Çariçe Sofya Alekseyevna ve Knyaz Vasili Vasilyiç'in emirleri okunuyordu.

İdam korkusuyla Çariçe Sofya Alekseyevna'yı dinlememeleri ve streletslerin, Almanların ve asker-

lerin manastıra hareket etmeleri ve komutanların da yedekleri oraya yollamaları için Çar Pyotr Alekseyeviç'in manastırdan gelen emirleri okunuyordu.

Halk yedi yıldır Çariçe Sofya Alekseyevna ve Vasili Vasilyiç'in emirlerini dinliyordu; önemli ve önemsiz her işte onların dediği oluyordu; savaşlara girmişler, elçiler kabul etmişler, payeler vermişler, boyarlara ve streletslere para, toprak ve yurtluk bağışlamışlar, bir sürü insanı sürgüne yollamışlar, işkence yapmışlardı. Patrik de, Çar İvan Alekseyiç de, küçük Çar Pyotr Alekseyiç de çariçeyle tartışmaya bile girmemişlerdi.

Çar Pyotr Alekseyeviç halkı hiç yönetmemiş, işlerle çok az ilgilenmişti; Almanlarla düşüp kalktığı, onlarla içtiği ve gezdiği, perhizlere uymadığı ve savaş oyunları oynamak ya da model gemiler yapmak gibi çocukça eğlencelerle kendini oyaladığı duyuluyordu.

Kimi dinlemeleri gerekiyordu? Halk bilmiyor ve korkuyordu. Korkunun nedeni –çariçe ya da çardan gelen– idam tehdidiydi ama asıl önemlisi strelets birliklerinden korkuyorlardı. Daha yedi yıl geçmişti streletslerin önlerine çıkan her evi yağmalamalarının üstünden. Şimdi bununla övünüyorlardı.

Terazi tahıl tartmak için ambarın önüne konulduğunda; halk bir an önce işe –tahılı mavnalara taşımak– koyulmak için toplandığında; tüccarın yavaş yavaş bir o yana bir bu yana salınan terazinin okunun ne zaman duracağına baktığında olduğu gibiydi her şey; şimdi de Rus halkının terazisi bir anlığına salınmayı bırakmış dengede duruyordu. İşte terazinin doğruluğu belli olmuş, terazi oku nefes alır gibi kımıldıyor ve kefeler sallanıyordu. Tüccar bir kefeye ağırlıkları koyuyor, diğer kefeye de tahıl. Kefeler

eşitleniyor, tahıl kürekle çuvallara dolduruluyor, çuvallar omuzlanıyor, ayaklar iskeleyi titretiyor, yüklü ve yüksüz hamallar karşılaşıyor, mavna yüklendikçe çıtırdıyor ve iş en hızlı haliyle sürüyor.

Rus halkının terazisi de işte 1689 yılı ağustos ayında böyle dengede duruyordu. Önce Narışkinlerle Boris Golitsın halkı kışkırttığı ve yasal olarak yedi yıl ülkeyi yöneten Çariçe Sofya'yı öldürecekleri iddiaları yayıldı, sonra da Çariçe Sofya'yla Vasili Golitsın'ın halkı kışkırttığı söylentileri yayıldı. Sonra ülkeyi hiç kimsenin yönetmediği bir zaman geldi. Çariçe Sofya emirler yağdırıyor ve yapıl[maması] halinde idamla tehdit ediyor hemen ardından Çar Petro tam tersinin yapılmasını emrediyor ve idamla tehdit ediyordu.

Eylül başlarında terazinin kefesi dengedeydi, sonra birden bir şeyler oldu ve Büyük Petro'nun hükümranlığı olarak adlandırılan dönem başladı.

7 Eylül günü akşam ayininde Kutsal Teslis Manastırının büyük çanı çalmaya başladı, sakin eylül akşamının sessizliğinde çanın sedası yankılandı. Çan sedasının ve duaların yanı sıra başka sesler de duyuluyordu; manastırda farklı yerlerdeki hücrelerinden çıkan ve ayine giden gerektiği gibi kara cüppelerini ve başlıklarını giymiş keşişlerden başka ayini ve duayı pek düşünmeyen birçok kişi de vardı. Manastır tıklım tıklımdı. Çarın ikametgâhında, çar, çariçe ve diğer saraylılar vardı. İki han da tamamen dolmuştu; boyarlar, *stolnik*ler[1], generaller, albaylar, Almanlar ve Ruslar. Başrahibin ve manastır kilercisinin odalarında da boyarlar vardı. Keşişlerin hücreleri de

---

[1] Soylular arasından seçilen ve çarın yemekleriyle ilgilenen kişi.

doluydu. Sloboda da tıklım tıklımdı. Kapı arkalarında streletsler ve sanki sefere çıkılmış gibi arabalar duruyordu. Kâh hiç görülmemiş Alman giysileriyle subaylar kâh çarın bir ihtiyacını karşılamak için kırmızı kaftanlı bir stolnik kâh atlas içlikli samur kürkü ve şapkasıyla bir boyar hücrenin sundurmasına çıkıyor, emirler yağdırıyor ve bir şeyler bağırıyordu. Onlarca kadın ana kapının ardında uğulduyorlardı. Bağrış çağrış ve ağlayış sözlere, dualara, ağıtlara karışıyor ve bir an olsun kesilmiyordu. Bunlar streletslerin anneleri, karıları, çocuklarıydı; kimisi Moskova'dan getirtilmiş, kimisi de kendi olanaklarıyla yanlarında erzaklarıyla buraya gelmişti. Streletsler bütün bir sabah sorguya çekilmişti, öğleden sonra da strelets alay komutanı Fyodor Leontyeviç Şaklovitı; manastırın yan mihrabına Meryem Ana ikonasını hediye eden ama bir kez olsun buraya uğramayan boyar Fyodor Leontyeviç getirildi. İşkence etmeden sabaha kadar sorguladılar; şimdi de, akşam ayini sırasında, manastır marangozlarının işkence için yeni bir gergi yaptıkları manastırın hayvan ağılına getirdiler. İki keşiş –biri kırmızı yüzlü ihtiyar, diğeri kıvırcık beyaz sakallı, tombul– kilise girişinde durdular ve hayvan ağılında olan biten hakkında fısıldaştılar. Avlunun döşemesinde ince çizmelerin hafif ve hızlı adım sesi duyuldu ve dönüp baktıklarında yanlarına doğru gelen kilerci Peder Avraami'yi gördüler. Peder Avraami çok yaşlı değildi, zayıf ve cılızdı, solgun yüzü çiçekbozuğuydu, derin gözyuvalarındaki kara gözleri ışıl ışıldı. Üzerinde yerlere kadar uzanan siyah çuhadan uzun bir cüppe ve pelerin vardı. Başlığı kaşlarının üzerine kadar devrilmişti, kulağının ardına saklanmış seyrek saçları ve çiçekbozuğu yüzüne dağılmış

sakalları taranmamıştı. Her şey keşiş yaşamının zorluklarına işaret ediyordu ama hareketleri –özellikle de hafif, çabuk adımları ve hızlı, net, dikkatli ve yakıcı bakışlarıyla coşkun hareketleri– bir keşişe sanki uygun olmayan bir yaşamın gücünü ortaya koyuyordu. Kilisenin kapısına geldiğinde iki keşiş de onu yavaş hareketlerle yerlere kadar eğilerek selamladılar. O da aynı selamlamayla yanıt verdi ve hiç kimse ona bir şey söylememesine karşın "Ne" diye sordu. Kırmızı suratlı ihtiyar "Peder Pafnuti, Fyodor Leontyeviç'i işkenceye götürdüklerini söylediler" dedi.

Peder Avraami sanki üşümüş gibi ürperdi, haç çıkarmak istedi ama o anda hayvan ağılından önce sakin ama giderek güçlenen ve böğürtüye dönen korkunç bir inleme duyuldu. Peder Avraami bembeyaz kesildi, elleri öylece kaldı.

"Öküzler böğürüyor, onları ağıla sokmuyorlar" dedi şişman keşiş hafifçe gülümseyerek.

Peder Avraami kiliseye döndü ve beline kadar eğilip selam vererek ve dua okuyarak çabucak haç çıkardı ve yine aynı şekilde çabucak batı kulesinden batan güneşe baktı ve ayin için mumların yakıldığı kiliseye çabuk, hafif adımlarla girdi. Koro yerine geçti, kitabı alıp haç çıkarıp dualar ederek okumaya başladı.

Boyarlar sabahtan beri *Okolniçi*[1] Şaklovitı'yı odada sorgulamışlardı, yemekten sonra ise onun manastırın hayvan ağılına getirilmesini ve işkence yerinin hazırlandığı çobanların bodrumuna konulmasını

---

[1] Rus devlet sisteminde XIII-XVII. yüzyıla kadar boyarlardan sonra ikinci sırada gelen unvan. Devlet dairelerini yönetiyor, alaylara komutanlık yapıyorlardı. Diplomatik görevler üstleniyorlardı.

emrettiler. Boyarlar için kapının sağ tarafına çuha serili iki sıra konulmuştu; her sırada iki kişi olmak üzere dört boyar oturuyordu. Bu sıraların birinde, tepesi koyu yeşil kadife, siyah tilki kürkünden yapılma uzun, silindir kavuklu,[1] vişne çürüğü kadife içlikli samur kürklü, önü açık yeşil atlas kaftanlı, sanki haşlanmış gibi kırmızı suratlı, sakalları, bıyığı, kaşları ve saçları bembeyaz kısa boylu, zayıf bir ihtiyar oturuyordu. Sürekli küçük, kırmızı ellerini ovuşturuyor ve kırmızı çizmeli ayaklarının duruşunu değiştirip duruyordu. Gri, çelik gözleri sorguladıklarının ve arkadaşlarının yüzünde dolaşıyordu.

Bu, boyarların en saygını, dönemin ünlü moda düşkünü Knyaz Mihail Alegukoviç Çerkasski'ydi. Yanında, kırk yaşlarında, şişmanlığından dolayı kambur görünen, küçük kafası omuzlarının içinde kaybolan şişman bir boyar oturuyordu. O da tıpkı Çerkasski gibi güzel giyimliydi ama yüzünde, arkadaşının yüzündeki o canlılık ve hareketlilikten eser yoktu. Tam tersine kolunu dizine dayamıştı ve küçük, şiş gözleri somurtkan bir ifadeyle tek bir noktaya takılmıştı, kulağının arkasındaki ve bileklerindeki derinin rengi, yalnızca iyi bakımlı ve düzgün yetişmiş insanlardaki gibi narin bir beyazlıktaydı. Bu, Knyaz Fyodor Yuryeviç Romodanovski'ydi.[2]

---

[1] Rus soylularının XV-XVII. yüzyıllarda kullandıkları bu kavuk genellikle başa takılmaz, törenlerde ve çarın bulunduğu toplantılarda sol elde tutulurdu.

[2] Knyaz-Sezar Fyodor Yuryeviç Romodanovski (1640-1717); saraya stolnik olarak giren ve sonrasında dönemin bakanlığı sayılacak kurumlarda başkanlık yapan, I. Petro'nun tahta geçmesiyle onun en sadık adamı olan ve Petro'nun yokluğunda devleti yöneten, dönemin en etkili kişisi. Dev-

Diğer sırada, genç çarın lalası Knyaz Boris Alekseyeviç Golitsın ve çarın dayısı Lev Kirilıç Narışkin oturuyordu. Golitsın kızıl sakalları erken düşen aklarla beyaza çalan, yanakları ve burnu güzel ama kırmızı çizgilerle işaretlenmiş gibi duran, iri ve açık gözleri iyilikle bakan uzun boylu, babayiğit biriydi. Yeşil Leh kaftanı giymişti, başını kaşırken bir o yana bir bu yana devirdiği küçük bir şapka takmıştı. Damarlı boynu açıktaydı, hatta gömleğinin düğmesi bile açıktı ve sanki sıcakmış gibi kaftanını savurup duruyordu. Başını kaşıyor, sallıyor, dilini şaklatıyordu, heyecanlı olduğu görülüyordu. Lev Kirilıç uzun boylu, düzgün yapılı, kara kaşlı, kara gözlü, yanakları kırmızı, yakışıklı biriydi. İster istemez dikkati üstüne çeken ve içindekini belli etmeyen güzel bir yüze sahip insanlardan biriydi. Herkesten çok konuşuyor, herkesten çok soru soruyordu, sorgulananlar da en çok ona hitap ediyordu, kapının yanına oturan ve dizlerinin üstünde kayıt tutan kâtip soru dolu gözlerle ona bakıp duruyordu.

Boyarların karşısında eski Okolniçi ve Strelets Alay Komutanı Fyodor Leontyeviç Şaklovitı duruyordu. Gergiden onu daha yeni indirmişlerdi ve çıplak, kaslı, uzun, beyaz sırtında birbirini kesen, düz bir çizgi gibi inen koyu mavi kırbaç izleriyle dirseklerinden arkaya bükülen ve celladın tuttuğu keçeyle örülü bir urganla bağlanmış elleri tuhaf bir durumdaydı, omuzları doğal olmayan biçimde yukarı doğru kalkmıştı. O güzel, erkeksi bedeni çökmüş titriyordu. Hafif kıvırcık saçları, dağınık kısa sakalı ve kemerli

---

leti yöneten kişi olduğunu belirtmek için knyaz unvanına ek olarak eski Slavcada "hükümdar-yönetici" anlamında kullanılan "*Sezar*" unvanı eklenmiştir.

burnuyla güzel yüzü solgundu, dişleri birbirine vuruyordu, gözleri de yarı yarıya kapalıydı.

"Oku" dedi Lev Kirilıç kâtibe.

"Hükümdar çarı, Büyük Knyaz Pyotr Alekseyeviç'i öldürmek için çariçeyle konuştun mu?"

Şaklovitı daha dün alınmıştı. Daha dün kendi ahırındaki boz Argamak[1] atına biniyordu; beş soylu beslemesi atının çevresinde durmuş atın dizginlerini ve koşumlarını tutuyorlardı; elleri ve ayaklarında güç ve esneklik vardı ama ruhunda hiçbir şeyin kıramayacağı bir güç hissediliyordu; işte bu adam şimdi sırtında, çıplak omuzlarında ve çıkık sol omzunun altında sızlayan yüreğinde taşıdığı kederle, daha bir ay önce kendisinden korktuklarını ve yaltaklandıklarını bildiği kişilerin karşısında duruyordu; içinden yalnızca inilti yükseldiği için yanıt veremediği bir şeyler soruyorlardı. Ağzını açtığı anda bir kadın gibi inliyordu.

İnleyerek yere çöktü.

"Yiyecek bir şeyler verin, Tanrı aşkına. İki gündür..."

"Konuştun mu" diye yineledi kâtip.

"Konuştum, hiçbir şeyi gizlemiyorum, her şeyi anlatacağım, yemek verin..."

Boyarlar tartışmaya başladılar. Narışkin ve Romodanovski işkenceye devam edilmesini isterken, diğerleri yemek verilmesinde ve yüzleştirme için streletslerin getirilmesinde ısrar ediyorlardı. Bağırarak konuşuyorlardı, özellikle de Golitsın ve Narışkin.

"Sadede gel," diye bağırdı Golitsın, Narışkin'e, "senin kara çalmalarından korkmam; ne diye işkenceye devam edelim? Her şeyi söyledi."

---

[1] Orta Asya'ya özgü at cinsi, günümüzde Türkmenistan'daki Ahalteke atları onların soyundandır.

Şaklovitı bağırışan boyarlara hasetle bakıyordu. Golitsın galip geldi.

"Streletsleri getirin" dedi boyarların en kıdemlisi, Knyaz Çerkasski.

Kapının önünde pranga sesleri duyuldu ve önde ve arkada yürüyen streletslerin arasında prangalı iki kişi getirildi. Semyon Çörnı ve Obrosim Petrov.

Semyon Çörnı tıknaz, kalkık kaşlı, maviye çalan gözakında fıldır fıldır oynayan kara gözlü, çingene görünümlü biriydi.

Obrosim Petrov strelets komutanı ve strelets isyanının elebaşıydı, dediklerine göre onu yakalamak için üzerine atılan on beş streletsten kılıcını çekerek kurtulmuş ve sonrasında çar yanlılarının üstün geleceğini anlayınca teslim olmuştu. Babayiğitliğinden mi kendisi teslim olduğundan mı yoksa böyle bir kaderi olduğundan mı, onu, strelets sloboda'sında bir zamanların Obrosim Nikiforıç'ini, şimdinin Obroska Petrov'unu herkes tanıyordu, prangaya vurulmuş halde Moskova'dan getirildiğinde manastırın kapılarında büyük bir kalabalık toplanmıştı. Bir suçlu ve hain olduğunu herkes biliyordu ama Fyodor Leontyeviç'ten çok o ilgi çekiyordu.

"Obroska'yı, Obrosim'i götürüyorlar" diye bağırışlar yükseldi halkın arasından.

"Vay, tam bir kartal! Hiç çekinmiyor. Bak, bak, dua ediyor."

Şimdi de kemeri çıkarılmış, üzerinde tek gömlekle, prangalı Obrosim Petrov'u getirdiklerinde, iki cellat da boyarlar da ister istemez ona bakıyorlardı. Hiç kimseye bakmayan Obrosim, içeriye göz attı, ikonayı görünce acele etmeden üç kez elini alnına, göğsüne ve iki geniş omzuna götürüp düzgün biçimde haç çı-

kardı, güzel yüzünün çevresinde zaten salınan uzun saçlarını sallayarak ikonanın önünde eğildi, sonra boyarlara, kâtibe, cellatlara ve Fyodor Leontyeviç'e eğilerek selam verdi; kırmızı, etli dudaklarına gülümsemeye benzer, ne meydan okuyan ne de alay eden sakin ve uysal bir ifade yerleştirerek ellerini önünde bağlayıp boyarların önünde sessizce durmaya başladı. Kenarları gamzeli, güzel ağzı, elinde olmadan, yüzüne gülümsüyormuş gibi ifade veriyordu.

Kâtip, Fyodor Leontyeviç'in suçunu açığa çıkaracak soruları okudu. Obrosim dikkatle dinliyordu, kâtip bitirince derin bir iç çekti ve konuşmaya başladı. Daha başlamadan boyarlar da kâtip de cellatlar da Fyodor Leontyeviç de onun doğruyu söyleyeceğini anlamışlardı, ona güveniyorlardı ve işkence yerinde yalnızca onun düzgün, su gibi dökülen, şakıyan sevecen sesinin duyulmasını istercesine dinliyorlardı.

"Tanrı babamızın önünde olduğu gibi," diye başladı sakince ve duraksamadan devam etti, "sizin önünüzde de, hâkim boyarlar, hiçbir sözü de hiçbir eylemi de gizlemeyeceğim. Tanrı'yla tartışmak olmaz. O gerçeği görür. Geçen yılın 8 Ağustos günü Fyodor Leontyeviç'in bana ne söylediğini soruyorsunuz. Pazar günüydü, çariçenin sarayına gitmiştik, beni yanına çağırdı ve 'Obrosim, birader, sen bugün gel,' dedi."

Obrosim ne konuşuldu ve ne yapıldıysa hepsini açıkça, hiç tereddüt etmeden anlattı.

Görevi sırasında hep önde gelen ve omuzlarına yüklenen her işi en iyi biçimde yapmaya çalışan biri olduğu, amirlerinin de ona bu gözle baktığı, onun da amirlerinin verdiği bütün görevlerin yasal olduğundan kuşku duymadığı ve emredilen işe kendini vere-

rek, karar ve inatla yerine getiren biri olduğu belliydi. Çariçenin onlardan yüz çevirdiğini öğrendiğinde de kurtuluş olmadığına karar verip teslim olmuştu.

Yemek yiyen Fyodor Leontyeviç söylediklerine karşı çıkmaya başladığında Obrosim ona uzun süre bakmış ve şöyle demişti:

"Fyodor Leontyeviç, bulandırmaya ne gerek var? Her şey ayna gibi ortada. Hık mık ederek kendimizi mi kandıracağız? Tanrı'nın önündeymiş gibi konuşuyorum, çünkü ölüm saatimin geldiğini biliyorum."

Obrosim her şeyi anlattıktan sonra Şaklovitı da her şeyi itiraf etti ve ne söylediğinin, ne yaptığının hepsini anımsayıp ertesi gün yazıya dökeceğini yineledi. Boyarlar itirafları yüzünden Obrosim'in işkenceye alınmasını emrettiler.

Emri duyunca Obrosim'in yüzü titredi, sapsarı kesildi ama tek bir sözcük bile etmedi. Yalnızca haç çıkardı. İşkenceden kaçamayacağını biliyordu ama doğruyu söylerse işkencenin ağır olmayacağını düşünmüş ve gerek gergide ve gerekse kamçılanırken söylediklerini tekrarlamayı tasarlamıştı. O uzun, sakin ve anlamlı konuşma, önceden düşünülmüş ve hazırlanmıştı.

Cellat ellerindeki düğümü çözerken celladın kulağına eğildi.

"Filat dayı! Hepimiz öleceğiz, merhamet et" dedi.

Cellada söylediğinden mi yoksa çok güçlü olduğundan mı işkence sırasında ne inledi ne de bağırdı ve daha önce söylediklerini tekrarladı. Sırtında yaralarla ve bir kolu kırılmış olarak indirdiklerinde yüzü eskisi gibiydi. Saçları yine yüzünün iki tarafında hafif bir dalgalanmayla oynaşıyordu, dudaklarında yine aynı sakin ve uysal gülümseme vardı ama kül

rengine yakın sararmıştı, gözleri de eskisinden daha parlaktı.

Çörni'yi gergiye yatırdıkları sırada işkencehanenin kapısına gelen ve yoldan geldiği stolnik giysisinden anlaşılan genç adam Golitsın'ın kulağına bir şeyler fısıldadı. Golitsın yerinden fırlayıp genç adamla birlikte dışarı çıktı.

Genç adam, çariçe Marfa Matveyevna'nın[1] kardeşi ve Pyotr Alekseyeviç'in en yakın stolnik'i Andrey Apraksin'di.[2] Knyaz Boris Alekseiç'in yolladığı, o zaman için oldukça tehlikeli sayılabilecek görevden, Knyaz Vasili Vasilyiç'in yanından dönmüştü. Herkesin söylediğine göre bu kargaşanın baş sorumlusu olan Vasili Vasilyiç Golitsın, manastıra gelmemiş ve Moskova yakınlarındaki Medvedkovo köyünde kalmıştı. Knyaz Boris Alekseiç kuzeniyle yollarını çoktan ayırmıştı. Birbirlerinden nefret ediyorlardı ama işler, Lopuhinlerin ve Narışkinlerin dediğine göre öyle bir yere gelmişti ki Vasili Vasilyeviç Golitsın'ın işkenceden ve idamdan kurtulması olanaksız gibiydi, Boris Alekseiç de soyunu utançtan korumak amacıyla, hiç sevmese de kuzenini kurtarmak istiyordu. Ancak kurtarmak çok zordu. Vasili Vasilyiç Golitsın'a bir haberci yollamak çok tehlikeliydi. Mektup yazsa,

---

[1] Marfa Matveyevna Apraksina (1664-1715); III. Fyodor'un eşi. Kısa süren çariçeliğinden sonra saray ve siyaset entrikalarından uzak durmuş ve bu sayede, zehirlendiği söylentileri olsa da ölümüne kadar kendine ait sarayda yaşamıştır. Çocuğu olmadığı için tahtın yolu I. Petro'ya açılmıştır.

[2] Andrey Matveyeviç Apraksin (1663-1731); I. Petro'nun ilk gençlik yıllarında Katolik kilisesi ile alay etmek amacıyla Alman Protestanların çoğunlukla yaşadığı köyde âlem arkadaşlarıyla kurduğu "Aptallar, Ayyaşlar ve Soytarılar Meclisi" üyesi.

ele geçirilebilir ve Boris Alekseiç'in kendisi de düşmanları Narışkinler, Lopuhinler ve Dolgorukiler tarafından olayın içine sokulabilirdi. Çarın lalası olduğu ve Çar Pyotr Alekseiç hâlâ onun tavsiyelerine göre davrandığı için Boris Alekseiç'in düşmanı çoktu. Ona söylenen her şeyi aktaracak güvenilir, akıllı biri yoktu. Herkes gitmeye korkuyordu. Şansına Boris Alekseiç'in çok sevdiği, eğittiği ve desteklediği iyi yürekli, namuslu, genç Andrey Apraksin göreve kendisi talip olmuştu. Andrey Apraksin bunun tehlikeli olduğunu biliyordu ama Knyaz Vasili Vasilyiç'e borçluydu ve bu tehlikeli görevi üstlendiği ve diğerleri gibi zor durumda olan kardeşini terk etmediği düşüncesi, böylesine herkesin yapamayacağı zor bir işi layığıyla yapan her gence olduğu gibi ona da keyif veriyordu. Vasili Vasilyiç'in Medvedkovo köyüne gitmiş, Boris Alekseiç'in söylediklerinin aynısını, yegâne kurtuluş yolunun, güç kullanarak getirilmek zorunda bırakılmadan kendi isteğiyle bir an önce manastıra gelmesi gerektiğini iletmişti. Knyaz Vasili Vasilyiç kabul etmese de Andrey Apraksin onu ikna etmiş ve manastıra yanında Knyaz Vasili Vasilyiç ile dönmüştü. Şimdi aceleyle içeri girmesinin nedeni, Knyaz Vasili Vasilyiç'in manastır kapılarına varmak üzere olduğunu Boris Alekseiç'e bildirmekti.

"Öyle bir hale getirdi ki," diye düşünüyordu Boris Alekseiç, akrabası Vasili Vasilyiç hakkında, "kurtarmak imkânsız. Gelmesi için üç kere adam yolladım. O zaman gelse birinci adam olarak kalacaktı ama şimdi Fedka'nın (Boris Alekseiç işkenceden sonra ilk kez Şaklovitı'yı anıyordu ve üstelik bunu Fyodor Leontyeviç olarak değil Fedka olarak yapıyordu) bildiği her şeyi anlattığı ve streletslere 'Çariçenin yanına gidin!'

dediğini itiraf ettiği zaman, hangi yüzle çara onun suçlu olmadığını söyleyeceğim. Ah, ne desem size!" dedi Boris Alekseiç ve düşünmeye devam etti. Kuzeni Vasili Vasilyiç gözünün önüne geliyordu, Vasili Vasilyiç'in onu ayyaş olarak andığını söylediklerini anımsadı, hayatta her şeylerinin neredeyse eşit olduğunu ama Vasili Vasilyiç'in hem işte, hem çarın gözünde, hem evlilikte –güzel karısı Avdotya İvanovna'yı anımsadı– hem de çocuk konusunda kendisinden daha şanslı olduğunu anımsadı. Vasili Vasilyiç'in karısı ve çocukları vardı. Daha Çar Fyodor Alekseiç zamanında birinci adamdı, çariçenin yanında bulunduğu yedi yıl boyunca da doğrudan hüküm sürmüştü. Oysa Boris Alekseiç'in, kendisinin hiçbir şeyi yoktu; karısı ölmüştü, çocukları olmamıştı, yaptığı hizmetler karşılığında eline geçmişti ki? Kravçi ve kimsenin işine yaramayan dört yüz hanelik bir yurtluk. Birden içinde, yalnızca akrabalar arasında olan düşmanca bir kin duygusu uyandı.

"Olmaz ki, o beni mahvetmek istemişken şimdi ben onu kurtaracağım" dedi Boris Alekseiç içinden, kimseleri fark etmeden hızlı adımlarla gideceği yere doğru giderken.

Heyecan anında olduğu gibi ayakları kendiliğinden gitmesi gereken yere, çarın dairesine götürüyordu. Boris Alekseiç tam bir aydır, dik bir yamacın önünde beli bükülen ağır bir yük yüklenmiş at gibiydi. Şöyle bir yekinmeyegörsün. Yaşlı ve tembel at, kulaklarını kısıp kuyruğunu kaldırarak uçmaya başlar, tıpkı genç ve güçlü bir at gibi. Boris Alekseiç için de öyleydi. Çariçe herkesten, kardeşinden çok ona güvenmişti, Çar Pyotr Alekseyeviç de her konuda onu dinlemişti. 7 Ağustostaki ilk adımda da Priobrajenski'den herkes buraya geldiğinde her şey

Boris Alekseiç'in emirleriyle yapılmıştı. Zaman geçtikçe sorunlar ağırlaşmış ve zorlaşmıştı ama kendisi de şaşırmasına karşın Boris Alekseiç'i (hiç kimsenin onun neler yapabileceğini neleri beceremeyeceğini bilmediği bir dönemde) hiçbir zorluk durduramamış ve eylül başlarında kendi şaşkınlığı, sevinci ve korkusu eşliğinde, manastırla Moskova arasındaki savaşın bütün gücünü içinde hissetmişti.

İş onu ürkütmüyordu; bir babanın oğula duyduğu sevgi ve hayranlık gibi değilse de bir lalanın öğrencisine duyduğu aynı duygularla, Pyotr'a hissettiği sevgi ve Boris Alekseiç'i seven ve gösterdiği açık, sade sevgi Boris Alekseiç'i bazen utandırsa da Çariçe Natalya Kirilovna'nın dostluğu ona destek oluyordu. Boris Alekseiç'i tek zorlayan şey, her zamankinden daha az içmesi gerektiğiydi. Haklarında "ayyaş ama akıllı, ikisinde de becerikli" denen, hiçbir zaman masada devrilmeyecek ayyaşlardan olmasına karşın, kendisini kaybedeceği ve kararsız kaldığı zamanı bilirdi ve hiçbir zaman çok iyi biri olduğu sarhoşluk derecesine gelmezdi, zaten böyle bir şey olamazdı; son zamanlarda istediğinden daha az içmeye çalışıyordu.

Bu işlerle uğraştığı bütün bu dönem süresince, yalnızca şimdi şaşkındı ve zorlanıyordu çünkü Vasili Vasilyiç'i savunmak onun kişisel işi haline gelmişti. Çarın yanına gitmeden sahanlıkta Karl'la karşılaşınca onu içki almaya yolladı ve ocakçı da ona bir şişe Ren şarabı ve koca bir kupa getirdi. Bütün şarabı doldurdu ve içti, o anda kapı açıldı ve koyu yeşil kaftanlı uzun boylu, sarışın bir genç elinde iki keskiyle hızlı, düzgün ve sessiz adımlar atarak çıktı ve Knyaz Boris Alekseiç'i görünce eğilip selam verdi, yoluna devam etmek istedi.

"Alekseşka, nereye" diye sordu Boris Alekseiç.

"Atölyeye, keskileri bilemem emredildi, yuvarlak bir şeyde oluk açılacak" dedi Aleksaşka keskileri gösterirken, bir yandan da tırnaklarıyla keskiye vuruyordu.

"Ne yapıyor?"

"Yontuyor."

"Kiminle?"

"Franz İvanıç'la, Fyodor Matveiç."

Boris Alekseiç içeriye girmek üzereyken diğer kapı açıldı ve çariçenin yaşlı annesi çıktı, Boris Alekseiç'i eğilip selamladı.

"Çariçe yanına çağırıyor" dedi. "Nur tanem, nar tanem bügün pek kendinde değil. Haydi, babam, içeri gir de biraz konuş onunla."

Boris Alekseiç onu pencereden gördüklerini ve o sırada hep korku içinde bulunan Çariçe Natalya Kirilovna'nın yanına çağırdığını anladı. Yapacak bir şey yoktu. Gitti.

Çariçenin odasında iki boyarınya[1] vardı; M. V. ve A. İ. Çariçe de başında samur şapka ve siyah beyaz geniş elbisesiyle aralarında duruyordu. Beyaz yüzü ağlamaklıydı, uysal ve sakin gözleri yalvaran bakışlarla bakıyordu, küçük tombul elleri dua ederkenki gibi sıkılıydı; onu hep geriye doğru kayarak yürümeye zorlayan büyük karnına karşın ileri doğru eğildi.

Boris Alekseiç daha ona ve ikonalara eğilip selam vermeye fırsat bulamadan çariçe konuşmaya başladı. İki boyarınyanın yüz ifadeleri de aynıydı.

"Knyaz, neden gelip söylemedin? Ben zavallı dulu üzdün. Düşmanlarımız, sevgili çocuklarım neler yapıyorlar. Bana doğruyu söyle, sana değil de kime gü-

---

[1] Boyar eşi.

veneceğim ki, sen bizim sadık dostumuzsun, bir sen kaldın bize sadık hizmet eden. Cani ne dedi?"

"Üzülmeyin, keder geldi geçti, her şeyi anlattılar, bütün caniler yakalandı, yılanbaşı Çariçe Sofya da itiraf etti."

"Oh, Tanrı'ya şükür. Peki sen niye gelmiştin?"

"Knyaz Vasili Vasilyiç geldi."

Çariçenin iyilik dolu sesi birden değişti.

"Ne istiyor? Aldatacaktır. Sen git, onu savun."

"Çara huzura kabul edip etmeyeceğini, ederse ne zaman olacağını sormaya gelmiştim."

"Anam babam, sen iyi düşün, biz kadınların dediğine bakma. O büyücünün tekidir. Hadi git yanına, ben de geliyorum."

Knyaz Boris çıkınca Natalya Kirilovna kese diken gelininin yanına gitti ve onu öpmeye başladı. Yevdokiya neşeli ve mutluydu. Böyle kargaşanın her gün olmasını isterdi. Kocası yanındaydı ve her gün onunla yatıyordu. Şimdi de içinde başka bir sevinç vardı; hamile olduğunu anlamıştı; karnındaki bebek oynamaya başlamıştı, bunu kaynanasına söyledi. Natalya Kirilovna onu öpmeye ve sevindirmeye yanına gelmişti. Gelininden mutlu oluyordu. Kızından, güzel Nataşa'dan da. Nateşenka boncuk diziyor, kilise için örtü dikiyordu.

Boris Alekseiç çarın yanına girdi. Çarın kocaman, uzun vücudu kat kat eğilmiş gibiydi, bacaklarının arasında tuttuğu odun parçasını yontuyordu; başı sola yatmış dudaklarıyla birlikte aynı yönde hareket ediyordu.

"Peki, şimdi nasıl" dedi yonttuğu parçayı uzun boylu Almana göstererek.

"*İdara edar, fane diil*" dedi Alman.

Çar, Boris Alekseiç'e baktı ama anlaşılan onu görmüyordu bile, dikkatini Almana vermişti.

"Seninkini göster" dedi Fyodor Matveiç'e.

O da yontma işini bitirmiş, oluğun ucunu düzeltiyordu.

"Seni becerikli şeytan, benimkinden iyi olmuş."

Fyodor Matveiç kısık gözlü, ince becerikli elli ve uysal biriydi.

"Ne yaptınız? İşkence ettiniz mi" diye sordu çar. "Ne diyorlar?"

"Çok şey diyorlar, yarın anlatırım. Şimdi söyleyeceğim şu, Knyaz Vasili Vasilyiç geldi, huzura kabul etmek gerek."

Çarın yüzü daha çok gerildi. Anımsadığı tek şey; Vasili Vasilyiç'in topları vermediği ve bu yüzden onu sevmediğiydi.

"Ne konuşacağım onunla?"

"Bırakın elinizi öpsün, çünkü..."

O sırada kapı açıldı ve çarın dayısı Narışkin bembeyaz bir halde, alt çenesi titreyerek içeri daldı.

"Şu kurnaza bak! Elini öptürecek. Burayı karıştırmak için haberden [?] kaçtığını biliyorum. Yeter kurnazlıkların. Çarın eline değil, kardeşlerimi katleden streletslerin ellerine kapansın."

"Sana ne oluyor ki? Çarın emrini bekle hele. İkimizin de tartışacağı şey değil."

"Ayyaş herif!"

Çariçe içeri girdi.

"Oğluna söyle. Eğer huzura kabul ederse, o herkesi mahvedecek."

"Boris Alekseiç ne derse o olur."

"Bir kez olsun elini bana uzatmıyorsun, yabancının eli sana kardeşininkinden daha yakın; anlasana,

kendi akrabalarını koruyor, haini ele vermek istemiyor."

"Hain demek için erken."

"Hainin torunu."

"Yeter dedim" diye bağırdı birden Boris Alekseiç ve yumruklarını sıkıp Narışkin'in üstüne yürüdü. "Öldürürüm seni, it oğlu it."

Sonrasında çara dönüp "Emredersen bırakıp giderim ya da sürgün et" diye ekledi.

Çar bir ona bir diğerine baktı, başı eskisinden daha çok sallanmaya başladı ve birden Boris Alekseiç'in hareketinin ne anlama geldiğini anladı.

"Susun!" diye bağırdı dayısına. "Kime söylersem o konuşsun."

Narışkin sustu.

"Evet, anne, emret ne yapalım?"

Natalya Kirilovna, Boris Alekseiç'e şefkatle baktı.

"Boris Alekseiç ne yaparsa yapsın, hem onu hem de diğerini çocuğumun yanına sokamam. Bırakın, köye girsin, sonra da boyarları toplar ne yapacağımıza karar veririz."

"Böyle yapın" dedi çar.

"Gitmeye kalkar. Streletslere söyleyin."

"Aynen öyle yaparım."

Boris Alekseiç eğilip selam verdi ve Vasili Vasilyiç'in beklediği kapıya yöneldi.

Meryem Ana'nın doğumu bayramının[1] arifesinde büyük çan akşam ayini için çaldığında, atların gem zincir şakırtıları ve yıkık dökük arabalar ve yük arabalarının tekerlek gürültüleri arasında Moskova'dan gelen büyük bir katar Kutsal Teslis Aziz Sergey Manastırı kapısına yaklaşıyordu. Zengin giysili atlıla-

[1] Ortodoksların eski takvimle 8 Eylülde kutladıkları bayram.

rın çevrelediği ilk arabada genç oğluyla boyar başı ve mühürdar Knyaz Vasili Vasilyiç Golitsın oturuyordu. Onları karşılamaya manastırın ana kapısına giden strelets başı kimin geldiğini öğrenince küçük kapıya koştu, yanına strelets yüzbaşısını alarak çıktı.

Arabayı tıkladılar, mika cam oynadı ve aşağı indirildi. Pencerede uzun parmaklı zayıf, beyaz bir el göründü, elin ardından boyar başının, yüzbaşının yakından bildiği tıraşlı, uzunca, yaşını göstermeyen bıyıklı yüzü ortaya çıktı ve alt kısmı tıraşsız çenesi, beyaz, zayıf ve mavi damarlı eline yaslandı.

"Kapıyı neden açmıyorsun" dedi ince kadınsı bir sesle Knyaz Vasili Vasilyiç.

"Kapının sorumluluğu alay komutanında, haber vermeye gittiler."

"Beni tanımıyor musun?"

"Knyaz Vasili Vasilyiç'i tanımamak ne demek" dedi yüzbaşı gülümseyerek ve bir boyarın yüzüne bir arabanın dibinde oturan oğlunun yüzüne bakarak.

Boyarın yüzü her zamanki gibi zarif ve düşünceliydi ama yüzbaşıya, uzun burnunun sol yanına oturan yolun tozundan mı yoksa başka bir şeyden mi sanki daha kül rengi gibi gelmişti; yüzbaşının yüzünden hızlı hızlı, kapıda gittikçe kalabalıklaşan soylulara, streletslere, askerlere ve keşişlere kayan açık, iri gözleri her zamankinden daha parlak gibiydi. Sanki bir şey söyleyecek gibi bir iki kez nefes aldı ama bir şey söylemedi. Oğlunun kendisinde olmadığı yüzünden anlaşılıyordu. Yüzü babasınınkine benziyordu ama yalnızca genç olduğundan değil hemen hemen aynısı olduğundan dolayı çok daha güzeldi. Ancak ileri çıkık çenesi ve üzerinde o uzun, vahşi hayvan burnunun uzandığı ağzı hariç her şeyi

benziyordu. Aynı yüzdü ama sanki düz ve bu yüzden daha çekiciydi. Genç knyaz belli ki bakmamaya ve heyecanını göstermemeye çalışıyordu ama bir an bile sakince oturamıyordu; kâh arkasındaki yastıklara yaslanıyor kâh doğruluyor ve bir o cama bir bu cama bakıyor kâh kaftanının boyun düğmesini açıyor kâh kapatıyordu. Yüzü kırmızıydı, kaşları çatıktı, nefes alıp verişinden sıkıntılı olduğu anlaşılıyordu.

"Fyodor ... burada mı" diye sordu Vasili Vasilyiç yüzbaşıya bakmadan.

"Bugün şafakta getirdiler" dedi yüzbaşı.

"İşkenceye getirildi" dedi yakınlardaki bir strelets.

Vasili Vasilyiç sanki streletsin dediğini duymamış gibi elini kaldırdı adamını çağırıp bir şeyler emretti. O sırada küçük kapı açıldı, halk geriledi ve strelets albayı ile kâtip dışarı çıktı. Kâtip arabanın penceresine yaklaşıp şapkasını çıkardı.

"Hükümdarımız, Büyük Knyaz, hünkarımız ... Pyotr Alekseyeviç, senin, boyar Vasili Vasilyiç'in, Knyaz Golitsın'ın manastıra girmesine izin vermedi, köyde kalmanı ve çarın emrini beklemeni ve hiçbir yere ayrılmamanı emretti."

Golitsın şapkasını kaldırıp selam verdikten sonra adamına köye gidip muhtardan en iyi evin neresi olduğunu öğrenmesini emretti.

Adamlar tam gidecekken albay pencereye yaklaşıp selam vererek "Knyaz Boris Alekseiç kendisi gelene kadar beklemenizi emretti" dedi.

Albayın sözlerinden sonra Vasili Vasilyiç'in yüzüne ateş bastı.

"Yürü," diye bağırdı, "onu ne diye görecekmişim, ben ona gelmedim..." Düşmanının anılmasıyla

ağzından çıkacak küfre zor engel olduğu görüyordu. "Ben çara geldim, yürü!"

Arabacı yerinde oturan adam öndeki ata kırbacını sallayıp dilini şaklattı. Araba hareketlendi, sallandı ve köye doğru gitmeye başladı. Arabanın ardından streletsler geliyordu.

KOJUHOVO TATBİKATI

1694 yılı eylül ayında ordular Moskova'da toplandı. Birlikler, Moskova Strelets Alayı, piyade, süvari ve *reytar*[1] alayları, yeni çar tarafından oluşturulan Preobrajenski ve Semyonovsk köylerinde Alman usulü eğitim gören *poteşni*[2] birlikleri ve yirmi iki şehirden getirilen toprak sahiplerinin baktığı askerlerden oluşuyordu. Toprak sahiplerine sert emirler yollanmış ve çoğunluğu zamanında istenilen yere ulaşmışlardı.

Moskova yakınlarında, Simonov Manastırının arkasındaki Kojuhov köyünde Moskova Nehrinin aktığı yerde toprak bir kale kuruldu; Çar Petro Arhangelsk'ten döndüğünde birliklerin yarısı Semyonovs-

---

1 Almanca "Reiter" (Atlı) Dönemin zırh kuşanan ve tabanca ve tüfek taşıyan atlı birlikleri, ağır süvariler.

2 Petro'nun çocukluğunda onu eğlendirmek için soylu çocuklarından oluşan "eğlence" birlikleri. Avrupai ordu kurma çalışmaları sırasında I. Petro çocukluğunun bu "eğlence" birliklerini yeniden kurmuş ve dışarıdan eğitmenler getirerek eğitilmelerini ve düzenli birlikler haline getirilmelerini sağlamıştır. Kurulan bu birlikler Petro Alayı ya da eski ismiyle "Eğlence" birlikleri olarak anılmış ve ileride Rusya'nın seçkin alayları olacak olan Preobrejenski ve Semyonovsk alaylarının temeli olmuştur. 1689 darbesinde Petro'nun tahta tutunmasını sağlamışlardır.

koye köyünden çıkmış ve kaleye yerleşmişti, bunlara "Lehler" denildi, "Ruslar" denilen birliklerin diğer yarısı ise Preobrejenskoye köyünden hareketlenmiş ve tatbikat başlamıştı. Yanlarında çar olan "Ruslar" Fyodor Yuryeviç Romodanovski komutanlığında saldırıyor, Boyar İvan İvanoviç Buturlin[1] komutasındaki "Lehler" ise kaleyi savunuyordu. Toprak sahiplerine bağlı atlı alaylar "Rusların" tarafındaydı.

Soylu alayı eski sisteme göre toplanmıştı. Aynı eskiden olduğu gibi resmi kütüklere[2] göre kimi koşumlarla, kimi verilen atlarla gelmişti.

Soylular gerçek askerlik için değil askeri oyunlar için, üstelik Kırım'a değil Moskova'ya çağrıldıklarını bildikleri için süslü koşumlarıyla gelmişlerdi.

Halk birlikler Moskova'dan geçerken, çarın yeni alaylarıyla, yeni eğlencelerle, süslü püslü şövalyelerle ve atlarıyla, alay yöneten soytarılar ve cücelerle, altın arabayla epeyce eğlenmişlerdi ama en çok dizginleri gümüş çıngıraklı, gümüş gemli boz argamaklarda geçen soylular alayıyla; üzerlerinde samur ve tilki şapkaları, rengârenk atlas kaftanları ve yakasız kısa kaftanlarıyla kimi kılıçları ve tabancalarıyla kimi sadak ve okluklarıyla geçen genç yaşlı stolniklerle eğlenmişlerdi.

Soylular alayı Kojuhovo'dan iki versta ötedeki ormanın kenarında konuşlanmıştı. Reytarlar, streletsler ve süvarilerle çevrili çar, saray boyarları ve

---

[1] İvan İvanoviç Buturlin (1661-1739); I. Petro'nun gözdelerinden Rus asker ve devlet adamı. 1687'den başlayarak birçok savaşa katılmıştır.

[2] Rus devletinin resmi belgelerinin yazıldığı, askeri yükümlülükleri olanların belirtildiği ve 1471 yılından 1682'ye kadar tutulan yıllıklar.

Preobrejensk poteşnileri Kojuhov'da duruyorlardı. Soylular arayı kenarda duruyordu. Kazak birlikleri ormanda bekliyordu, ormanın önündeki çayırlıkta ise soyluların sıra sıra çadırları görünüyordu. Her çadırın yanında ya kamıştan örülü ya da yere kazılmış bir mutfak göze çarpıyordu. Çadırlar arasında soylular geziniyordu. Tatbikat üç haftadır devam ediyordu; kör mızraklarla dövüşüyorlar, kurşunsuz tüfeklerden ateş ediyorlar, yalnızca barut dolu toplarla dövüyorlar, kalenin temellerine tüneller kazıyor ve barut dolu fıçılar yerleştiriyorlar, atları tarlalarda koşturup duruyorlardı. On kişi kadar yaralanmış ve ölmüştü ama bu eğlence savaşı devam ediyordu, çarın kışa kadar orduyu böyle tutacağı ve oyunların devam edeceği söyleniyordu.

5 Ekimde oyunlara ara verildi. Çarın gözdelerinden Alman Lefort'un[1] isim günüydü, Kojuhovo'da çar ve yakınlarına ziyafet veriyordu. Kojuhov'da çarın olduğu evden daha sabahleyin top ve tüfek sesleri duyulmaya başlanmıştı.

Hava güzel ve sakindi; örümcek ağları iplik iplik, yumak yumak uçuyorlardı; öğleye doğru hava yaz günüymüş gibi ısınıverdi.

Soylular alayında da kendi eğlenceleri vardı. Obalar halinde toplanmışlardı. Ormanın kıyısındaki üçüncü çadır Knyaz İvan Lukiç Şçetinin'e aitti. Serpuhov kütüğünde onun hakkında şöyle yazılıydı; "Knyaz İvan Şçetinin, Knyaz Luka'nın oğlu, 176 yılından beri 27 yıldır hizmet eder, görevdeyken yara-

---

[1] Frants Yakovleviç Lefort (Franz Jacob Lefort) (1655-1699); İsviçre kökenli Rus devlet adamı, amiral. Ordunun elden geçirilmesinin mimarlarındandır. 1695'de Rus Deniz Kuvvetleri komutanı oldu.

lanmıştır. 127 hane köylüsü vardır. Devlet hizmetine argamak atı, kılıç, iki tabanca, on at, ateşli silahlı ve arkebüzlü yirmi adam ayrıca arabalı yedi adamla katılacaktır." Knyaz Şçetinin tek başına gelmemiş, oğlu Anikit'i de argamak atıyla getirmişti, üstelik on değil yirmi adamla gelmişti. Knyaz Luka İvanoviç eski bir asker ve iyi bir avcıydı. Üstelik diğer soylular yerlerine birini yollarken o hemen gelmiş ve getirmek zorunda olduğundan daha fazla adam, at ve malzeme getirmişti. Knyaz Luka İvanoviç savaşmayı da gezmeyi de övünmeyi de severdi ancak en çok ikram etmeyi severdi. Köleleri daha sabahtan seferber olmuştu. Luka İvanoviç'in obasına yirmi kişi kadar gelmiş ve hepsi sarhoş olarak ayrılmıştı şimdi de (artık öğle yemeği yaklaşıyordu) konukları oturmuş ballı votka içiyorlardı. Luka İvanoviç balıyla övünürdü. Konuklar yerde, halının üstünde oturuyorlardı, önlerinde ağaç kütüklerinden yapılma iki sıra vardı. Sıraların üzerinde bir alabalık türü olan kurutulmuş koregon, ringa balığı ve tahta bardaklar vardı. Bardaklara ev sahibi, oğlu ve gözde kölesi Fedotka tarafından ballı votka dolduruluyordu.

Beş konuk vardı. Onur konuğu yaşlı Stolnik Knyaz İvan İvanoviç Hovanski'ydi,[1] şişman ve çiçekbozuğu yüzlü biriydi. Yastığın üzerinde bir ayağını dizinden kırmış, diğerini uzatmış oturuyordu, bir eliyle de dizini tutuyordu. Sanki iri, kırmızı boynunu sıktığı için mavi kaftanının da gömleğinin de yaka düğmesi açık-

[1] Knyaz İvan İvanoviç Hovanski (1645-1701); 1682 ayaklanmasının liderlerinden Strelets Alay komutanı babası gibi I. Petro'nun reformlarına karşıydı. Çarın yakın çevresinde olmasına karşın bu düşüncelerini saklamamış ve 1701'de tutukluyken ölmüştür.

tı, sakalını sürekli yukarı kaldırıp yakasını düzeltiyordu. Kan oturmuş şiş gözleri konuşmasını bitirenden, konuşmaya başlayana dönüp duruyordu; konuşan somurtuyorsa somurtuyor, gülümsüyorsa gülümsüyordu. İki kişi ya da daha fazlası aynı anda konuşmaya başladığında gülüyor, başını sağa sola çeviriyor ve elini sallıyordu. Söylenenler dinlenecek türdendi. Konuklar içmişler ve tartışıyorlardı. Baş tartışmacı ev sahibi ile yeni poteşnilerden genç bir askerdi. Şçepotev'in babası kâtipti ve ev sahibinin oğluyla hısımdı. İki kız kardeşle evlenmişlerdi. Yaşlı kâtip yardımcısı Yerlokov onun tarafını tutuyordu. Biri stolnik olan Levaşov kardeşler de ev sahibinden yanaydılar.

Genç Şçetinin dinliyor, konuşmaya katılmıyordu. Babasının yanında konuşamazdı ama konuşmak istediği belli oluyordu. Atları tartışıyorlardı.

Knyaz Luka İvanoviç argamakları övüyor, Şçepotev ise inanmıyordu, Yelokov da savaşta süvarilerin faydası olmadığını söyleyerek onu destekliyordu.

Knyaz Luka İvanoviç altmış yaşlarındaydı ama tıpkı gençliğinde olduğu gibi ateşliydi; çok hızlı konuşurdu öyle ki konuşmasına alışkın olmayan birinin onun ne dediğini anlaması zordu; elini kolunu sallayarak, yerinden kalkarak, söylediklerini yüzünde yansıtarak konuşurdu; içki içtiğinde hele birisi de damarına basmışsa kimse tutamaz, barut gibi patlardı.

"Neyi varmış süvarilerin" diye bağırdı kâtibin kaftanının uzun kol ağzını, mavi damarları çıkık, bükülü küçük eliyle tutarak. İnce, kara kaşlarını çattı, sarkık şahin gagasına benzer burnu, alt çenesine doğru iyice düştü. "Toz gibi ezip geçiyorum, işte sana faydası. İstersen silahlı dört kişi yolla, bakalım, hepsini ezer geçer, bağlayıp getiririm. Hadi, sizi, palavracılar."

Şçepotev iri kafasını sallayarak güldü.

"Bir tanesiyle başa çıkın yeter, knyaz."

"Bir tane mi? Çık karşıma."

"Tamam."

"Nikitka," diye seslendi İvan Lukiç oğluna, "söyle argamakı getirsinler, yok, sen kendin getir. Şimdi kalkıyorum."

Genç knyaz babasına benziyordu ama ondan daha yakışıklıydı. Aynı ateşli bakışlar, aynı burun –daha düz ve hafif kemerli– ve aynı ağız; bıyıkları ve seyrek, kara sakalı arasından gülümsediğinde görünen ve dudaklarının bitiminde küçük bir aralık bırakan, insanı gülümsemeye ve neşeyle izlemeye zorlayan aynı ağız. Babasından daha uzun ve daha yapılıydı.

Şçepotev'e bakıp suratını astı, belli ki onun babasını kızdırması hoşuna gitmemişti, sonra babasına şöyle bir bakıp çadırdan çıktı.

Levaşov kardeşler konuşmadan oturuyorlardı. İkisi de oldukça iriyarıydı. Büyük olan kırklı yaşlarındaydı ve kardeşinden daha şişman ve iriydi. İkisinin de elleri, burnu ve hatta dişleri uzun, kaba ve sertti.

Büyük olanı seyrek bıyıklarını koluna sildi, gözünü yere indirip "Denemek lazım" dedi.

Atı getirdiklerinde Knyaz İvan Lukiç onu çoktan unutmuştu bile, çigirin önlerinde iki atlıyı nasıl devirdiğini anlatıyordu.

Konu öylece kaldı. Knyaz Luka İvanıç sarhoştu.[1]

---

[1] Elyazmalarında bu kısmın ikinci versiyonu şöyledir:

O sabah Knyaz İvan Lukiç'in yanında getirdiği sevgili oğlunun başına kötü bir şey geldi.

Sabah erkenden Knyaz İvan Lukiç'e komşusu Yekim Antonıç Yerlokov uğradı, yanında damadı genç Şçepotev'i de getirmişti. Şçepotev iki yıl önce poteşnilere yazılmış ve Preob-

[1]

Ormandan Kojuhovo'ya kadar ve Kojuhovo'dan sağa, nehre kadar her taraf askerlerle doluydu. Akşamleyin sis vardı, sabaha karşı çökmüştü ve nereden çıktığı belli olmayan örümcek ağları anızlara, çalılara, otlara, şapkalara, kaftanlara, insanların burnuna, atların sırtına, tüfeklerin desteklerine konuyor, yapışıyor ve bulaşıyordu. Simonov Manastırının ve Kremlin kilisesinin altın kubbeleri alev alev parlıyordu, Kojuhovo yakınındaki kıvrım yerinde oynaşıp duran nehir sanki gümüş dökülmüş gibiydi. Dört bir yandan yükselen şarkı sesleri uzaklardan duyuluyordu, Kojuhuvo'dan ise top sesleri geliyordu. İri toplar peş peşe gürlüyor ve tüfeklerden ardı ardına saçmalar saçılıyordu. Saçmalar havada uçuşuyor ve bazen arkada kalmış bir askeri buluyordu. Yüzlerce ses bağırıyordu; mavi duman bir yerde yoğunlaşıyor, köyün üstüne toplanıyor ve sanki nereye gideceğini, ne yapacağını bilmiyormuş gibi dönüp duruyordu.

---

rajenski askeri olmuştu. İvan Lukiç hemen halı serilmesini ve ballı votka fıçısının getirilmesini emretmiş ve konuklarına ikram etmeye başlamıştı. Ne konuşurlarsa konuşsunlar Şçepotev sürekli ev sahibiyle tartışmaya giriyordu. Konu atlardan açıldı. Knyaz İvan Lukiç her zaman ateşliydi ve içince de barut fıçısından farklı olmazdı. Argamakın getirilmesini emretti, yiğitliğini göstermek istemişti. Sarhoş ve yaşlı olan Knyaz İvan Lukiç ata binmeye çalışırken eyerden kaydı, tutunamayıp yere düştü. Şçepotev güldü. Genç knyaz hiçbir şey söylemeden mızrak [ve] mızrak sapını Şçepotev'in kafasına geçirdi. Kafası kanayan Şçepotev satırını kaptı ve kavgaya atıldı. Onu tuttular. Şçepotev Kojuhovo'ya döndü ve bir saat sonra da hükümdarın emriyle iki Preobrajenskili poteşni ve on strelets geldi; genç knyazın elini kolunu bağlayıp Kojuhovo'ya götürdüler.

Çarın gözdesi Frants İvanoviç Lefort'un Kojuhovo'daki eğlencesinin sesi geliyordu; isim gününde çarı ve yakınlarını ağırlıyordu; bugün ordusuna izin verilmişti.

II

Moskova alayının arabaları, Kojuhovo'ya iki versta uzaklıktaki ormanın yakınındaki küçük tümsekte ve korulukta duruyordu. Ormanın kenarındaki açık [alana] sıra sıra boyar çadırları kurulmuştu; kiminin üstü sazlarla örülmüş, kiminin üstü saman kaplı, kiminin üstü çadır bezi kaplı, kiminin de keçe örtülüydü. Her çadırın yanına mutfak ve çalışanlar için kulübeler yapılmıştı, çayırın ön tarafında atlar otluyor ya da başıboş dolaşıyordu. Arkada korulukta arabalar duruyordu; üstleri açık ya da halı, deri ve kamışla örtülü yük arabaları ve yulaf torbalarıyla dolu diğer arabalar ve yük kasaları.

Bu arabaların yanında atlar vardı. Diğer atlar serbest bırakılmış, ormanda dolaşıyordu. Çukurlar kazılmış ve çukurlara kvas, bira ve ballı votka fıçıları yerleştirilmişti.

Yaşlı adamın sarhoşluğu anında geçti ve aynı atına atlayıp hısmı stolnik Knyaz Hovanski'ye gitti; oğlu için ricacı olmaya onu ikna etti, kendi üç adamı ve Hovanski'nin beş adamı eşliğinde oğlunun bağışlanmasını dilemeye gitti.

Knyaz İvan Lukiç Şçetinin kuyunun karşısında en iyi yerde konaklamıştı. Çadırı keçedendi, sefer için kendi getirmişti. Mutfağının da üstü sazlarla örülmüştü, mutfağın arkasında altı araba bekliyordu.

Knyaz İvan Lukiç'in fazla canı yoktu; köyde ve Moskova'da ancak üç yüz hanesi vardı. Her şeyi kendine göre yeterliydi ve konukları sever, hiçbirini aç ve ayık yollamazdı.

Seferlerde yıllardır görmediği arkadaşlarıyla karşılaşırdı.

O [gün] Vasili Lukiç'de komşusu Knyaz Hovanski, Levaşov kardeşler, hısmı kâtip Kurbatov ve Preobrajenski askeri oğlu toplanmışlardı.

Yemek yediler ve içmeye başladılar. İvan Lukiç, Vasili Yefimoviç Kurbatov'la tartışmaya başladı. Vasili Yefimıç Alman düzeninin Ruslarınkinden iyi olduğunu söylüyor, İvan Lukiç de karşı çıkıyordu.

"Sen, birader, kalem konusunda üstadsın, sana öğretecek değilim ama sevgili dostum, askerlik işine boşa burnunu sokma."

"Niye yönetemiyormuşum ki" dedi Vasili Yefimoviç, "Hem de bu akıl işi. Alman senden daha akıllı, düşünüp bulmuş. Barutu kim buldu, biz mi? Arkebüzü kim icat etti, biz mi? Hayır."

"Daha geçenlerde, o gün gözlerimle gördüm, bizim atlılar yıldırım gibi uçup gidiyorlardı ama Alman tüfekleri konuşmaya başlayınca hepsi oldukları yere siniverdiler. Öyle değil mi, knyaz" dedi Kurbatov, Knyaz Hovanski'ye dönerek.

Knyaz Hovanski oturmuş dosdoğru Kurbatov'a bakıyordu. Şişman ve kendine özgü biriydi.

"Sağlığın" dedi.

"Öyle değil mi" diye yineledi Kurbatov.

"Bak, sana ne diyeceğim. Almanlar ortaya çıktığında onlara biraz yol verdik, sonrada taş üstünde taş koymadık, hepsini analarının yanına yolladık. –Knyaz Hovanski yüzünü buruşturup elini salladı.–

Bilirsin, kitapta da yazılıdır; 'başkaları gelip senin elindekini yiyecekler,'[1] der."

Kurbatov dudaklarını büzdü, sonra ballı votka içmek için araladı, içtikten sonra yanıt verdi.

"Akıl olmadan yaşanmaz. Şimdi her şey plana göre yapılıyor, belli."

"Neymiş o plana göre yapılan" dedi Şçetinin.

"Senin aklının almadıkları."

"Benim mi senin mi, bilmem. (Aralarında hısımlarda görülen bir düşmanlık vardı.) Şu göbeği Almana değil Rusa büyütmüşsün anlaşılan."

"Çar ikimizden de akıllıyken söylenecek bir şey yok."

Şçetinin birden parlayıverdi, beyaz sakalının çevrelediği yüzü kıpkırmızı kesildi.

"Çar!" dedi. "Tanrı sağlık versin ona" dedi ve içti.

"Çar çok genç!" diyen Hovanski elini umutsuzca salladı.

"Genç ya da yaşlı, yargılamak bize düşmez, bizim işimiz biz aptalları eğittiği ve beslediği için Tanrı'ya onun adına dua etmek. Sen oğlunu verdin ve aklına gelen şey: Felaket. Çar babaya söyle; geri ver oğlumu. Al. Şimdi ikisini de vereceğim. İstediğini al ya da hepsini. Ben hayvan değilim, çocuklara acırım, neyse konu bu değil. Almanların gevezeliklerini tekrarlıyor, Moskova alayının zayıf olduğunu söylüyorsun. Kim çıkacaksa çıksın karşıma, haydi, hey, Demka, argamakı getir."

Demka hemen koştu. At yulaf yiyordu, Demka'yı ısırdı, kim olduğunu anlayınca döndü, kuyruğunu kaldırdı, kişneyerek oynaşmaya koyuldu.

---

[1] Tesniye 28:33.

"Eyerle."

"Kiminle dövüşmeyi düşünüyorsun" dedi Kurbatov gülerek.

"Kim isterse gelsin. Hadi sen iç. Knyaz yemene bak, Grişka (oğluna) bir şeyler getirin."

Oğlu getirdi.

ESKİ VE YENİ

I

1693 yılı sonlarında Yefremovlu toprak sahibi Knyaz İvan Lukiç Şçetinin, hükümdardan, Yefremov kütüğünde yazılı adam, at, ve silahla birlikte yeni yıl öncesinde* 1 Eylülde Moskova yakınlarında hazır olması emrini aldı.

İvan Lukiç'in Yefremov kütüğündeki kaydı şöyleydi: "Knyaz İvan Şçetinin, Knyaz Luka'nın oğlu, 176 yılından beri görev alır, 27 yaşında, görevdeyken yaralanmıştır. 132 hane köylüsü vardır. Devlet hizmetine sadak† takılı argamak atı, kılıç, iki tabanca, sekiz at, ateşli silahlı ve arkebüzlü on adam ayrıca arabalı‡ yedi adamla katılacaktır."

Yeniden Kırım'a, Tatarlara karşı ordu toplandığı söylentileri vardı, çoğu toprak sahibi ya hasta olduklarını öne sürerek ya da para ödeyerek sefere katılmaktan kurtulmuşlardı. Ancak Knyaz İvan Lukiç köyde çok işi olmasına karşın, tarladaki demetlerin hepsi taşınmamasına karşın emri alır almaz hazır-

---

* Yılbaşı eylül ayıydı –Tolstoy'un Notu.

† Ok ve yay –Tolstoy'un Notu.

‡ Yük arabalı –Tolstoy'un Notu.

lanmaya koyulmuş, çitliğini büyük oğluyla karısına bırakmış ve tam emredilen günde atları, arabaları ve adamlarıyla Moskova'ya gelmişti. Knyaz İvan Lukiç kütükte yazılı yükümlülüklerini yerine getirdiği gibi en sevdiği ortanca oğlu Nikita'yı da argamak atıyla, kılıcı, tüfeği ve tabancasıyla getirmişti. Babasının çağırdığı isimle genç Knyaz Nikişka, babasının gözdesi olduğundan mı yoksa babası gibi gözü kara biri olduğundan mı, daha baharda evlenmesine karşın babasına sefere birlikte çıkmak istediğini söylemişti. Yaşlı ve genç knyazlar denetlemeye, Moskova'da, Preobrajenskoye köyünde Knyaz Romodanovski'nin karşısına çıktılar.

Romodanovski onları Alman Libert'in bölüğüne yazmak istedi ama Knyaz İvan Lukiç, Knyaz Fyodor Yuryiç Romodanovski'nin kölesi aracılığıyla Alman'a değil, Boyar Knyaz Boris Alekseiç Golitsın'ın emrine yazılmalarını rica etti ve Knyaz Fyodor Yuryeviç'e kölesiyle hediye olarak ava alışkın beyaz şahin yollamıştı.

Knyaz İvan Lukiç Moskova'da üç hafta boyunca hısmı Knyaz İvan İvanoviç Hovanski'de kaldı, oğluyla birlikte akrabalarını ve tanıdıklarını ziyaret etti, Kızıl Meydan'a ve Kızıl Sundurma'ya[1] gitti, patriği ve Çar İvan Alekseyeviç'i gördü, Arhangelsk'ten döndükten sonra da Çar Pyotr Alekseiç'i gördü. 23 Eylül Pazar günü, Boyar İ. İ. Buturlin komutasındaki alayların, atlı kâtip ve stolniklerin sancakları, topları ve bütün ağırlıklarıyla Moskova'daki geçit resmini seyretmeye gittiler. Üç gün sonra da İvan İvanoviç

---

[1] Moskova Kremlin'indeki çarın törenlerde kullandığı kapı ve sundurma. Buradaki "kızıl" sözcüğü, meydanın adı gibi "güzel" anlamındadır.

Buturlin'in Polonya kralı olarak savaşa katılacağı ve Fyodor Yuryeviç Romodanovski komutasındaki poteşni birlikleri ve soylu alaylarından oluşan ve içlerinde Şçetininlerin de olduğu Rusların da onun ordusuna, Lehlere karşı savaşacağı duyuldu. 26 Eylüldeki Havari Yuhanna bayramında herkesin Moskova yakınlarındaki Preobrajenskoye köyünde toplanması emredildi.

Bütün ordular Moskova'yı geçerek köye yürüdüler. Şçetininler ve adamları, Tihon Nikitiç Streşnev'in bölüğünün arkasından yürüyordu, onların ardından da Knyaz Lıkov'un bölüğü geliyordu. Sefere o kadar çok kişi katılıyordu ki Myasnitskaya sokağına geldiklerinde, ön taraf Kitay-gorod'a kadar atlılarla doluydu, arka tarafın ise ucu bucağı yoktu. Yaşlı knyaz yirmi üç yıldır, Çar Aleksey Mihayloviç zamanında yurtluğuna gönderildiğinden beri Moskova'ya gelmemesine karşın şimdi Moskova'da ve birliklerde gördüğü hiçbir şey onu şaşırtmıyordu. Daha önce görmediği birçok yeni şey vardı ama o da altmış yıl geçirmiş ve çok şey görmüştü. Akıllı bir ihtiyarı şaşırtmak pek kolay değildi. Akıllı ihtiyar, hayatı boyunca birçok kez eskilerin boyanıp yeni bir şey gibi sunulduğunu, yenilerin eski gibi pazarlandığını ve yeninin eskiye oranla neden iyi olduğuyla değil yeninin daha iyi olacağıyla ilgilenen gençlerin tersine insanın değişmesi gerektiğini görüyordu. Ancak Nikişka Şçetina için Moskova'da gördüğü her şey şaşırtıcıydı; doğup büyüdüğü ve birinci adam olduğu babasının köyü Klekotok, Moskova'da bulunduğu süre içinde gittikçe silikleşiyor, küçülüyor ve kötüleşiyordu. Tam anlamıyla afallamıştı. Bölükte yüz yirmi soylu vardı; orduda kendi bölükleri gibi yirmi bölük

vardı; öne, arkaya, çevreye nereye baksa babasıyla kendisinden daha kötü giyimli çok azdı, yarısı hemen hemen onlar gibi giyinmişti, çoğunluğu ise onlardan katbekat güzel giyimliydi. Babasıyla birlikte birinci sıranın ortalarında gidiyorlardı. Babasının altında bodur, kalın ayaklı, kısa boyunlu, benekli Bahmat vardı. Bahmat, Yefremov'un en iyi atıydı. Nikişka geçen yıl kış başlarında onunla iki kurdun peşine düşüp vurmuştu. Yorgunluk nedir bilmez, kendi altındaki argamak gibi çok çevik olmasa da kırk verstayı hiç soluklanmadan rahatça çıkarırdı. Ancak Bahmat, Klekotok'da iyiydi, burada ise babasının altında pek göze çarpmıyordu. Babası da ondan daha babayiğit ve genç olsa da hemen yanlarında, boynu gümüş süslemeli, saçaklı, koşumlarındaki minik çıngırıkları sürekli şıngırdayan iri, bakla kırı bir Leh atının üstünde giden Knyaz Hovanski'den daha küçük görünüyordu.

Nikişka'nın gittiği argamak kıra çalar kulaydı ve çevredekilere kıyasla oldukça küçük görünüyordu. Özellikle de kendisinden iki at önce giden Boris Alekseiç Golitsın'ın bindiği ve kaplan desenli çaprak ve altın işleme saçakları göz alan kır Pers atıyla kıyaslanınca. Boris Alekseyeviç'in üzerinde de mavi kadife içlikli samur kürk vardı, altın kılıcı bacağının yanında şakırdıyordu. Ancak Nikişka kısa üzengili, yanık al bir Nogay atına binen, altın işleme karabinalı babayiğit kadar ne Knyaz Boris Alekseiç'i ne de diğer on iki adamını kıskanmıştı.

Simonov Manastırını geçince tarlaları ve nehirdeki köprüyü gördüler. Köprüdeki toplar diğer tarafı dövüyordu, o yakadan da aynı şekilde top sesleri geliyordu. Bir şeyler bağırıyorlardı, sonra dumanın

olduğu yere at sürmelerini emrettiler, Boris Alekseiç de atını döndürdü, herkes dörtnala sürmeye başladı, streletsleri ezerek köprüyü geçtiler.

Geri dönüş emri verildiğinde streletslerin kaleye yöneldiğini gördüler. Sonrasında Kojuhovo yakınlarında obalar halinde durdular. Yük arabaları geldi ve Şçetininler korunun kenarında Knyaz Hovanski'nin arabalarının yanına konakladılar. Bu savaş işte bu şekilde üç hafta sürdü. 6 Ekim Pazar günü birliklere dağılma emri verildi.

[AZOV SEFERLERİ]

Eski ve Yeni

"Bir değil çariçeyle birlikte tam üç çarımız vardı, şimdi bir tane bile kalmadı, Moskova'da öksüz kaldık. Canım, o uçarı hayatımız yok olup gitti. Şimdi Voronej'de neler olduğunu düşünüyorum da. Voronej'deki bizim voyvoda Anikita Mihaylıç'ın zaten hoşuna gitmezdi. Şimdi ufaklık Piter onu yakıp yıkıyordur."

Böyle diyordu Fyodor Alekseyeviç Golovin[1] evinde konukları; Frants Yakovleviç Lefort, yaşlı Repnin, Knyaz İvan Borisıç ve Knyaz Boris Alekseiç ile Knyaz Mihail Mihaylıç Golitsın'a[2] ikramda bulunurken.

---

[1] Fyodor Alekseyeviç Golovin (1650-1706); Rus devlet adamı. I. Petro döneminin Denizcilik Bakanı. Çin ile imzalanan Nerçinsk anlaşmasının ve Osmanlı ile imzalanan İstanbul Anlaşmasının mimarı.

[2] Knyaz Mihail Mihaylıç Golitsın (1675-1730); Rus devlet adamı. I. Petro'nun silah arkadaşı. İsveçlilerle yapılan birçok savaşı yönetmiştir. 1711 Osmanlı-Rus Prut savaşında da Rus süvarilerine komuta etmiştir.

Golovin'in Yauza kıyısındaki evi büyük, ahşap ve yeniydi. Golovin Çin seferinden sonra yaptırmaya başlamıştı. Moskova'da büyüklüğü, iç mekânları ve donanımıyla onun gibisi yoktu. Fyodor Alekseyeviç Çin'den büyük miktarda şişeler, vazolar, halılar, yemek takımları getirmiş ve bütün evi doldurmuştu. Fyodor Alekseyeviç'in annesi Agrafena Petrovna ise –Apraksin soyundan gelmeydi– Yaroslav ve Kazan yurtluklarından gelen yiyecek içecekle doldurmuştu. Bodrum katları yiyecekler ve bal fıçılarıyla doluydu, her perhiz sonu yurtluklardan canlı hayvan getiriliyordu.

Konuklar duvarları halılarla süslü büyük konuk odasında oturuyorlardı. Kapıya da halı asılmıştı. Karşı köşenin iki yanındaki duvarların yarısı altın çerçeveli ikonalarla süslenmişti, köşede gümüş işlemeli bir kandil duruyordu. Duvar kenarında üzerinde bardaklar olan iki masa vardı. Tepsilerin yanında dört iriyarı hizmetkâr bekliyordu. Kamçatka kumaşı örtülü masanın birine oturan konuklar Çin porselenlerinde romlu Çin çayı içiyorlardı, diğer masada ise mezeler, bal, bira ve şarap vardı. İkinci rom şişesi de bitmişti.

Konukların keyfi yerindeydi, gürültüyle konuşuyorlardı. Kısa boylu biri olan en yaşlı konuk Knyaz Repnin, ikonaların hemen altında oturuyordu. Kırmızı yüzü terden parlıyordu, parlak gözleri açılıp kapanıyor, gülümsüyordu ama yine de bir tedirginlik fark ediliyordu; kesilmiş beyaz bıyıklarının üzerindeki şahin burnundan ara sıra pofurtular duyuluyordu, romlu çayını Çin işi fincanından yudum yudum içiyor ve kuru, küçük eliyle beyaz sakalını sıvazlıyordu. Bir hayli sarhoştu ama sarhoşluğu sessiz ve ne-

şeliydi. Yanında, şaraptan kızarmış suratıyla saçları darmadağın başını ellerinin arasına alan çarın lalası Boris Alekseiç Golitsın sıranın yarısına yayılmıştı. Beyaz sağlam dişlerini göstererek yüksek sesle gülüyordu, yüzü gülmekten kırmızıdan bordoya dönüyor, gözleri kan çanağına dönüyordu.

"Hem de nasıl yakar!" diye bağırdı ev sahibinin sözlerini yineleyerek. "Bizim ufaklık Piter, kartal gibidir..."

Boris Alekseiç bardağını dikip ev sahibine uzattı ve sanki onu boğuyormuş gibi kalın, kırmızı boynunu samur kürkünden kurtardı, sıraya eğilerek elini dizlerinde birleştirdi.

Zayıf, esmer, uzun kırmızı yüzlü, diğerlerinden daha genç olan ikinci Golitsın, Mihail Mihaylıç kaşları çatık oturuyor ve kızgın kızgın bıyıklarını çekiştiriyordu. O da diğerleri kadar içmişti ama belli ki içki onu etkilememişti ve bir şeyden dolayı kaygılıydı. Kuzeni Boris Alekseiç'e baktı ve yeniden yüzünü ekşitti. İçlerinde en neşelisi, en konuşkanı ve en ayığı Frants Yakovleviç ve ev sahibiydi. Frants Yakovleviç yalnızca dar üniforması, ayaklarındaki geyik derisi kaplı uzun çizmeleri, tıraşlı yüzü ve kıvrık peruğuyla değil diri yanakları al yüzünün rengiyle, ses tonuyla, sakin, çok düzgün olmasa da anlaşılır Rusçasıyla, ev sahibine ve diğer konuklara gösterdiği hoşgörülü aynı zamanda çekingen, özellikle de bütün insanlara gösterdiği o ölçülü ve derli toplu davranışıyla da diğerlerinden ayrılıyordu. Uzun boylu, düzgün yapılı ve oradaki herkesten daha zayıftı. Ev sahibinin sözlerine sevimli bir şekilde gülümsedi ama bağırdığında Golitsın'a bakınca hemen küçümsercesine başını çevirdi.

Ev sahibi orta boylu, kırklı yaşlarında, düzgün yapılı, yakışıklı biriyli; başı hep dik, göğsü hep ileri çıkıktı, (kamburlaşarak hareket emek ona çok zor geliyordu) hareketlerinde hep hoş bir özgürlük ve sakinlik vardı, yuvarlak yüzündeki o ışık ve açık ifadeyle bütün konuklarına aynı değeri veriyor, özen gösteriyordu ama o düzgün, acele etmeyen, güzel tonlu konuşmasının muhatabı daha çok Frants Yakovliç oluyordu.

I

Çarın ordusu, Don üzerinden gemiler, büyük tekneler, mavnalarla Voronej'den Çerkassk'a iniyordu. Ordu erzak ve mühimmatıyla Azov çevresine sefere çıkıyordu.

Asker ve malzeme dolu yaklaşık bin üç yüz tekne vardı. Bütün tekneler peş peşe dizilse elli versta boyunda olurdu; birbirlerinden uzak üç kısımda gidiyorlardı, öndekiler Çerkassk'a yaklaştığında en arkadakiler Voronej'den daha yeni hareketlenmişlerdi. En önde yüz on bir teknede askerler vardı, arkalarında General Golovin komutasında iki alay poteşni, daha sonra da seferin komutanı Boyar Şein[1] yedeklerle geliyordu.

En arkadan da ordusundan bir hafta sonra yola çıkan yeni inşa edilen otuz gemiyle, devletin ileri gelenlerinin yanı sıra çarın kendisi geliyordu.

9 Mayıstaki Mucizeci Aziz Nikola bayramında, yolun yarısı olan Hoper'in Don'la birleştiği yerde, çar,

---

[1] Aleksey Semyonoviç Şein (1662-1700); Rus asker ve devlet adamı. I. Petro'nun Karadeniz seferlerinde ordu başkomutanı.

onun gözdesi Preobrajenski ve Semyonovsk Poteşni alaylarının olduğu ortada giden kafileyi yakalayıp geçti. Kafilede yetmiş yedi tekne vardı. En öndeki yedi teknede her birinde yüz otuz kişi olmak üzere Suharev'in streletsleri gidiyordu, onları yirmi dokuz teknede Dementyev, Ozerov, Golovitsın, Mokşeyev ve Baturin'in streletsleri; onların ardında sekiz teknede Semyonovsk alayı; arkalarından iki tekneyle devlet hazinesi, iki tekneyle hâkimler, bir tekneyle kâtipler, bir tekneyle din adamları, iki tekneyle topçular, bir tekneyle doktorlar, üç tekneyle patlayıcılarla Timerman'ın Almanları; onların ardından da dokuz büyük tekneyle hastalar, arkalarında iki tekneyle generaller ve en arkada da on üç tekneyle Famendin'in alayı ve yanlarında, her birinde yüz kişi olmak üzere Preobrajenski alayının bin iki yüz askeri.

Preobrajenski alayının çoğunluğu acemi erlerdi. Svyatki[1] günlerinde Moskova'da her kesimden adam toplanmış ve koyu yeşil üniformalar giydirilmiş ve ilk eğitimleri yaptırılmıştı. Acemilerin çoğunluğu toprak sahiplerinin köleleriydi ama şehirliler ve yoksul düşmüş soylular da vardı. Kıdemli askerler acemilere "ayna" diyorlardı ve tekne sırasında bu saçları kazınmış "aynaları" özel bir kayığa toplamışlardı. Kafilenin en arkasında onlar geliyordu.

Son teknede Alman asteğmen, çavuş Bezhvostovov ve yüz altı ayna gidiyordu. Bütün gece kürek çekmişler ve öndeki kayığın kıçına az kalsın bindirecek halde yol almışlardı.

---

[1] Kutsal günler. Hıristiyan Slavlarda Hz. İsa'nın doğumu ile vaftiz edilmesi arasında geçen süre. Kökleri pagan kültüre uzanan bu günlerde çeşitli oyunlar oynanır, şölenler düzenlenir, fallar bakılır.

Kafilenin yola çıkışı öncesinde ilk fırtına patlamıştı. Öğleye doğru şimşekler çakıyor, yıldırımlar düşüyordu, kısa gece boyunca sağ kıyıdaki dağların ardında gürleyip durmuşlardı; yıldırımlar kapkara suyu ve güvertenin yeni döşemesinde açıkta yatan askerleri ve ayakta durmuş düzenli hareketlerle kürek çeken ve suyu yarıp giden kürekçileri aydınlatıyordu. Geceleyin iki kez yağmur düşmüştü ama sıcak, diklemesine ve seyrek damlalıydı. Sabaha karşı sol tarafta ve doğuda, gökyüzünde saydam bulutlar belirdi ve oradan, seyrek bulutların arasından kırmızı güneş çıktı, yükselmeye başladı; bu bulutlar kısa sürede dağıldı, önce gri renkli top top oldular, sonra beyaz kıvır kıvır saçlara döndüler ve geniş gökyüzünde dağılıp gittiler; aydınlık, kör edici ama fazla yakmayan bir güneş pırıl pırıl gökyüzünde yükseldi, yükseldi.

Kahvaltı zamanı gelmişti. Şafaktan beri aynı ekip kürek çekiyordu; iki tarafta da sekizer kürek olmak üzere on altı kişiydiler. Askerlerin kolları ve sırtları çekmekten yorgun düşmüş, küreklere dayanan göğüsleri ağrımaya başlamıştı. Çoktan değiştirilmeleri gerekliydi; birkaç kez kılavuza bağırmışlardı bile. Kılavuz da yenilerin, "aynaların" arasından seçilmişti; geniş omuzlu, bodur biri olan Aleksey Şçepotev'di.

"Aleksey, vardiya değişimi, ne duruyorsun?"

Ancak üzerinde bir gömlek, pantolon ve şapka olan Aleksey, altın rengi güneşten, çiçek yüzünden daha da küçük görünen gözlerini kırparak ileriye, Don'un kıvrılışına, önde giden teknelere bakmaya devam ediyor ve dümeni sıkı sıkıya tutuyor, yanıt vermiyordu.

"Şuna bak hele, sanki kıçı ağır dönerse" diyordu askerler, küreklere zar zor asılırken.

Alman yüzbaşı ayağında çorapları, ince yemenileriyle ve önü açık yeşil kaftanıyla ayrılmış kamaradan güverteye çıktı. Çevresine bakındı.

"Alekse," dedi, "kaçıncı vardiya?"

"İkinci, Ulyan İvanıç."

"Değiştirmek gerek. Yelkenle gidemez miyiz" diye sordu Alman.

"Rüzgâr toplamaz, Ulyan İvanıç, bakın, şu Çernokov'un kayığında denediler ama sonra yine indirdiler" dedi Şçepotev, önde giden ve Don'da kıvrılan uzaktaki tekneleri göstererek.

"Peki, vardiyayı değiştir."

"Kahvaltı yaptınız mı?"

"Hayır" dediler burundakiler ekmek çiğneyerek.

"Vardiya!" diye bağırdı Aleksey alçak sesle ve kürekler anında havaya kalktı, ıslak güvertede bir hareketlenme oldu, inip kalkan ayak sesleri duyuldu ve on altı yeni kürekçi asker eskileri değişti, kıdemlilerden biri de kılavuzun yerine geçti.

"Haydi çocuklar, hep birden!"

Dişbudak ağacından yapılma artık aşınmış kürekler güverteye tok sesle çarptı ve suya indiler ama düzensizce çekilmeye başladılar.

"Lanet olsun! Uyumayın, hep birlikte!"

Sessizce bir şarkı başladı: "Uzaklara, uzaklara ... uçsuz bucaksız tarlalarda." Kürekler havaya kalktı, havada bir an durdu, güverteye çarptı ve aynı anda suya girdiler, tekne sarsılarak birden ileri atıldı, kamarasının önünde tütün içen Ulyan İvanıç düşecek gibi oldu, tam o sırada kayığın burnuna gelen Aleksey Şçepotev yıkılmamak için ileriye bir adım attı.

Aleksey kürekten çıkan vardiyayla birlikte burna geldi. Hepsi birden ayaklarını çıkarmaya ve burunda köpüren suyu bir kovayla çekerek ellerini yüzlerini yıkamaya başladılar.

Herkes kendi kaşığıyla tek kazandan lapayı kaşıklayarak kahvaltı yapıp, doğuya dönerek dua ettiler ve kimi oturdu, kimi uzandı, kimi pantolonunu, kimi bizle ayakkabısını dikmeye koyuldu, kimi ellerini karnında birleştirip yattı, kimi bir araya gelip kıyıya, sakinlerinin ayine gittiği biraz önce geçtikleri köye bakarak konuşmaya başladılar, kimi de bir kenara çekilip düşünmeye, suya bakarak nasıl düşünülürse öyle düşünmeye koyuldu. Aleksey Şçepotev kayığın burnunda kendi yerinde uzanmış kâh aşağıya, sandalın katranlı burnuna kâh suyu nasıl yardığına ve suyun ikiye yarılıp ondan uzaklaşmasına, kâh ileriye, öndeki kayığa ve onun yüz adım önde suyu fışkırtmasına bakıyordu. Çevresindekiler gürültüyle gülüyor, horluyor, küfrediyordu, işe alışmanın verdiği yeni bir güçle küreklere asılan yeni vardiya neşeyle bağırıyorlardı. Kıyıdan çan sesleri duyuluyordu, askerler köy halkıyla bağıra çağıra konuşmaya çalışıyordu. O bakmıyor, duymuyor, düşünmüyor ve anımsamıyordu, yalnızca dua ediyordu. Öyle belirli bir şey için değildi duaları. Tanrı'ya dua ettiğini bilmiyor ve kendine şaşıyordu. Korkuyordu. Kimdi? Neden ve nereye gidiyordu? Kürreklerin bu tekdüze hareketleri onu nereye götürüyordu? Kim neden, nereye gidiyordu? Kendisi ne yapacaktı? İçinde hissettiği bu gücü ne yapacaktı? Bu can sıkıntısı onu eskiden de buluyordu ve ancak votkayla geçiyordu. Diğer tarafa döndü.

"Melnikov!" diye bağırdı, "isim günün kutlanmayacak mı" dedi er Nikolay Melnikov'a.

"Hele bir kendimize gelelim" dedi Melnikov.

Aleksey doğruldu, çevreye bakınarak çömeldi. İki Alman subay kamaranın girişindeki sırada oturmuş, konuşuyor, gülüyor ve bira içiyorlardı. Hikâye anlatan bir askerin başında da bir kalabalık toplanmıştı.

Aleksey onların yanına gelip dinlemeye koyuldu. İki Tatar knyazının, babayla oğulun karısı yüzünden kavga edişlerini anlatıyordu. Aleksey yeniden yattı.

"Felaket bir şey bu," diye düşündü, "yiyip bitirecek beni."

Birden, arkadan, uzaklardan top sesi duyuldu. İki top peş peşe patladı. Bir süre geçti, sonra bir daha, ardından peş peşe üç kez daha. Herkes doğruldu ve kıç tarafına toplandı. Ancak görülecek bir şey yoktu. Kısa süre önce bir burnu dönmüşler ve hızlı akan suda yarım versta kadar gidip biraz önce geçtikleri köyde sola kıvrılmışlardı. Askerler topları kimin attığını tartışıyorlardı; kimi knyaz kutlama yapıyor, diyordu, kimi de gülerek Türklerdir, diyordu. Almanlar da yaklaşmış, kendi dillerinde konuşuyorlardı. Kıdemli Almanın elinde dürbün vardı, onunla bakıyordu.

"Giyinin!" diye bağırdı Ulyan İvanıç. "Bu çar hazretleri!"

Askerler giyinmek üzere koşuştular, subaylar da. Ayağında çorap, yemeni, üstünde yeşil çuhadan kısa kollu gömleğiyle güverteye çıktığında arkada, köyü yeni geçen üç yelkenli gemi görünmeye başlamıştı. Öndeki teknede de aynı koşuşturma vardı. Öndeki teknedeki Almanlar kıç tarafından buruna gelmiş konuşuyorlardı. Askerler giyinmiş, üstlerini başlarını düzeltmiş, kayığın içini süpürmüşlerdi. Generalden askerlerin giydirilmesi ve tüfeklerin kuru

sıkıyla doldurularak hazır tutulması emri gelmişti. İleride bir sandal göründü; kürekçiler oturmuş kürek çekiyordu. Sandalda, Alman şapkalı ve kısa kollu gömlekli, kısa boylu bir general ve iki subay vardı. Kayığa alındılar; bu, Avtonom Mihaylıç Golovin'di.[1] Çarı karşılamak üzere gelmişti. Geminin yelkenleriyle gittiğini görünce kendi kayığındaki yelkenleri de açmak istemişlerdi ama rüzgâr yandan geldiğinden yelken dolanmıştı.

Askerler üçerli sıra oldular, bölük komutanı yana, general ve mabeyinci öne çıktılar. Kürekçiler küreklere asıldı ve yan gözle arkadan gelen gemiye bakmaya başladılar. İlk geminin ardından, ikincisi ve üçüncüsü de göründü. İlk gemi iyice açığa çıktı ve geniş nehirde üç yelkeni, güvertesinde kamarası ve rengârenk giysili insanlar rahatlıkla seçilir oldu. Siyah ve yüksek geminin yanları genişti. Güvertenin yanlarına toplar yerleştirilmişti. Gemi kısa sürede onları yakaladı ama bir dönüşte yelkenler indirilmeye başlandı. Yelkenleri toplamak için insanların koşuşturmaları görülüyordu; önce öndeki küçük yelken düştü, sonra büyük olanı yana devrildi; hemen toplamaya başladılar. Uzun küreklerin suya indirildiği görüldü ve gemi yeniden teknelerin peşine düştü. Her şey daha da açıkça görünmeye başladı. Tekneler artık sola kaymak ve sağdan geçecek gemiye yol vermek için hazırlık yapıyorlardı ama gemi onlarla aynı rotada ilerliyordu; artık direklerdeki ipler ve gemi-

---

[1] Avtonom Mihaylıç Golovin (1667-1720); Rus asker ve devlet adamı. I. Petro'nun çocukluğundan beri yanında bulunmuş, onun poteşni birliklerini oluşturmasında yardım etmiştir. Azov seferlerine katılmış, kalenin ele geçirilmesine bizzat nezaret etmiştir.

dekiler seçilebiliyordu; insanların yarısı sanki geminin burnunun kıvrımını başlarının üstünde tutuyor gibiydiler ve geminin katranlı altına yapışan bir balık kuyruğu gibi suyun sağa sola çırpındığı görülebiliyordu. Teknedeki kürek seslerinin yanı sıra aynı anda inip kalkan on altı küreğin sesi de işitiliyordu. Elli adım kala geminin altındaki sular kaynadı ve geminin burnu sağa döndü, güvertedeki insanlar tamamen ortaya çıktı. Güverte oldukça kalabalıktı.

"Çar mı şu, şu mu?"

Teknedekiler çarı ayırt etmeye çalışırken birden toplar teknedekileri sağır edercesine gürledi, altlarındaki su çalkalandı ve her şey duman altında kaldı.

"Ateş!" diye bağırdı general ve teknedeki askerler de havaya ateş etmeye başladılar, onları diğer teknedekiler, öndekiler ve hatta epeyce ilerde olanlar takip etti. Duman dağıldığında gemi, neredeyse kayığa yanaşmıştı. Geminin burnunda ikisi uzun, biri kısa boylu üç kişi duruyordu. Uzunlardan birisi sarı bir Leh kaftanı ve ayakkabılar giymişti, bordaya daha yakın duruyordu, ayağını payandaya koymuş, sol eliyle de dayanmıştı, sağ eliyle siyah saçlı başından şapkasını çıkarıp ve sallayarak bağırdı:

"Selam, çocuklar!"

Bu çardı. Şçepotev dahil hiç kimse onu görmemiş olsa da hemen tanımışlardı. Askerler de hep bir ağızdan yanıt verdiler:

"Selam!"

Çar şapkasını fırlattı ama şapka suya düştü. Güldü, zıpladı, geri dönerek yanındakilere bir şeyler söyledi.

Şçepotev'in gözü başka bir şey görmedi, tüfeğini güverteye attı, çabucak haç çıkardı ve şapkanın düş-

tüğü yere doğru balıklama atladı. Suyun yüzüne çıktığında gemidekiler de, teknedekiler de kürek çekmeyi bıraktılar. Saçını geriye attı, çevresine bakındı, şapkayı gördü ve en ucundan dişlerinin arasına alarak yalpalayarak gemiye doğru yüzmeye başladı. İp merdivenin başında şapkayı almak üzere çarın emir eri yakışıklı bir genç duruyordu. Şçepotev bir eliyle merdivene tutundu, diğer eline şapkayı alıp sanki Aleksandr'ı görmemiş gibi güverteden eğilmiş bu ıslak iri suratlı askere bakarak gülen çara doğru salladı. Çarın yüzü birden değişti; bir gözünü kıstı, başını ve boynunu uzatıp deminki sesine hiç benzemeyen bir sesle emir eri bağırdı:

"Nereye gittin öyle! Alekseşka! Bırak gelsin."

Alekseşka, Şçepotev'in elini tuttu ve yol vererek sudan çıkmış bir kedi gibi yukarı çıkardı.

"Dalgıç köpeği görmek istedim" dedi çara.

Çarın yüzü iyice gerildi, boynu seğirmeye başladı, anlaşılan bekletildiği için öfkelenmişti; ancak yakışıklı Aleksaşka'nın yüzü sanki çarın kızdığını fark etmemiş gibi hiç değişmedi. Şçepotev çıktıktan sonra çar onu baştan aşağı süzdü. Geniş omuzlar, iri kemikler, kırmızı bir boyun , akıllı ve cesur bir yüz; anlaşılan çar Şçepotev'i sevmişti. Çar başını okşadı.

"Aferin, ona bir ruble ve votka verin."

Şçepotev çardan gelen güçlü içki kokusunu hissetti ve birden cesaretlendi.

"İyi de kendi teknemden nasıl geri kalırım" dedi köpekler gibi aksırarak.

Çar yeniden ona baktı.

"Kimlerdensin?"

"Soylulardan, hükümdarım, sahip olduğum tek hane benimdi, o da yıkılıp gitti."

O sırada General Golovin gemiye çıkmıştı, çar ona doğru yürüdü, sarıldı ve yanındakilerden birini göstererek "İvan burada" dedi. Kardeşler sarılıp öpüştüler. Çar kamarasına yürüdü ve gemi teknenin yanından hareketlendi.

Şçepotev'e votka verdiler. Şçepotev kendi teknesindekilere bağırdı ve güverteye oturup giysilerini sıkmaya başladı. Çarın eğlencesi devam ediyordu. Bir saat sonra Şçepotev'i kamaraya çağırdılar. Herkes sarhoştu. Golovin masanın altında yatıyordu. Ayakta yalnızca çar ve Z[otov] vardı.

"Ee, anlat bakalım" dedi çar.

Şçepotev de anlatmaya başladı.

II

Aleksey balıklama suya atladığında kulakları uğuldamış ve burnu yanmıştı; ne birinin ne de diğerinin altına girmemek için geminin ve teknenin nerede olduğuna dikkat etmişti; suyun altında sola dönmüş ve daha dibe ulaşmadan [su] sesinin kulaklarına dolduğunu yeniden duymuş ve kendini iyi hissedene kadar yukarı çıkmaya başlamıştı. Suyun üstüne çıkınca çevresine bakınmıştı. Sağ yanında, çakılı iri mıhların başlarının seçildiği katranlı bir duvar gibi geminin kıçı hareket ediyordu, solunda ise teknenin kürekleri suyu kaynatıyordu; şapka yavaşça hareket ediyor ve bir yanından suya batıyordu. Aleksey saçlarını geriye attı, uzandı, yuttuğu suyu tükürüp şapkaya doğru köpekleme yüzmeye başladı ve düzgün, beyaz dişlerini şapkanın kenarına geçirdi. Gemiden biri bir şey bağırdı. Aleksey geniş göğsünü havayla doldurdu, omuzlarını sudan çıkardı, şapkayı tuttuğu

dişlerini sıktı ve avuçlarını suyun üstünde şapırdatarak, yalpalayarak gemiye doğru yüzmeye başladı. On sajen kadar gittikten sonra gemiye bakınan Aleksey geride kalmadığını ama yaklaşamadığını da gördü. Mıh başları aynı şekilde yanındaydı, kürekler de ilerisinde. O anda birden omuzunu ileri vererek döndü, hızlandı ve küreklerle aynı hizaya geldi. Gemiden yeniden bağırıldığını işitti, kürekleri kaldırdılar ve ip merdiveni aşağı sarkıttılar.

Şapkayı ağzından bırakmadan, merdiveni ve geminin yanını ıslatarak, ip basamaklara basmadan ve güverteden uzatılan sırığa tutunmadan yan ipe bir kedi gibi tırmanarak güverteye çıktı; pantolonunun suyunu sıktı, her tarafı sular içinde bırakarak köpekler gibi şöyle silkelendi ve şapkayı iki avucunun üzerine koyup durdu, dişlerini göstererek gülümsedi ve gözleriyle çarı aradı. Çarı bir anlığına görmüş olsa da, önünde şimdi birçok boyar, general ve bey dursa da Aleksey, aynı anda çarın orada olmadığını anladı. Kırmızı işlikli koyu yeşil üniformalı, uzun boylu, neşeli yüzlü, uzun boyunlu becerikli, şık biri sanki yüzer gibi sakin adımlarla yürüyerek yanına geldi ve şapkayı almak istedi.

"Bravo sana!" dedi sevecen ve neşeli bir sesle, sanki sesiyle para bağışlamış gibiydi.

Ancak Aleksey şapkayı bir eline aldı, diğeriyle uzatılan eli geri çevirdi.

"Kendin çıkarsaydın, çara kendim vereceğim" dedi Şçepotev.

Beyler gülmeye başladılar. İçlerinde en önemlisi olduğu belli olan; büyük kafalı, büyük karga burunlu, geniş ve gür sakallı, mavi atlas kaftanlı biri şapkayı almak isteyeni durdurdu.

"Aleksandr" dedi. "Bırak, uğraşma, kendi versin, hükümdar ödüllendirir."

"Dokunma, versin, Fyodor Alekseiç."

"Hükümdar Artamon Mihayliç'le görüşüyor, meşgul" dedi şık Aleksandr o sakin ve hoş sesiyle, sonra da duyulmayan hafif adımlarıyla kamaraya doğru ilerledi, iki gemiciye seslenip Aleksey'in ıslattığı yerlerin temizlenmesini emretti.

"Sen çarı biliyor musun ki" diye sordu boyar.

Aleksey'in içi kötü oldu. Böyle durumlarda hep olduğu gibi bir umutsuzluk çöktü içine.

"Sen güneşi bilmiyor musun?"

Boyar başını sallayıp gülmeye başladı, diğerleri de güldüler.

"İşte çar!" dedi Aleksey, onu görür görmez.

Çar sanki koşmaktan kendini zor alıkoyuyormuş gibi hızlı adımlarla güvertede doğruca ona doğru yürüyordu. Çarın ardından da biraz geriden General Golovin, Avtonom Mihaylıç ve kardeşi geliyordu.

Aleksey çarı ilk kez tekneden görmüş ve tanımıştı ama şimdi çar, kendisine kadar olan on adım mesafeyi koşarcasına adımlarken onu bambaşka görüyor ve anlıyordu. Aleksey şimdi, insanın bütün yaşamının değişeceğini hissettiği ve insanın bir anda yıllar boyunca düşünüp taşındığından daha çok düşündüğü zamanki gibi tedirgin bir ruh hali içindeydi.

Aleksey, çar yürürken, sonrasında en küçük bir parçasından tanıyabilmek için onun her şeyini hafızasına kaydetmek istercesine bakıyordu. Geniş elmacık kemiklerini, ileri çıkık, eğik alnını, ışıldamayan ama aydınlık, tuhaf kara gözlerini fark etti; hep hareket eden huzursuz dudaklarını, damarlı boynunu, büyük ve kusurlu kulaklarının ardındaki beyazlığı fark etti;

saçlarının, kaşlarının ve bıyıklarının siyahlığını, küçük ama geniş biçimde yerleşmiş gamzeli ve tıraşlı çenesini fark etti; kamburluğunu, bütün bedeninin, iri ve uzun bacaklarının, kocaman ellerinin iri kemikli oluşunu ve biçimsizliğini; bütün kalçasıyla adım atıp bir bacağını sürükleyerek biçimsiz yürüyüşünü fark etti; en çok da hareketlerindeki hızlılığı ve düzensizliği, konuşmaya başladığındaki sesinin değişkenliğini fark etti. Kâh bas bir sesle konuşuyor kâh sesi çatallaşıp tıslıyordu. Gülmeye başladığında ise gülünçten çok, korkunç oluyordu. Aleksey çarı böyle görüp aklına böyle yazdı.

Çar ona doğru yürürken Aleksey bir yandan ona bakıyor, bir yandan da ona ne diyeceğini düşünüyordu. Bildiği tek şey, çarı görünce öyle müthiş bir şey söylemeliydi ki çarı cezbetmeli ve diğer askerlerden farkını göstermeliydi. Boyar Fyodor Alekseiç onun emir erine şapkayı vermediğini ve "kendin alsaydın" dediğini anlattığında çar, Aleksey'e o korkunç gelen gülüşüyle gülmeye başlamıştı.

Çar yanına geldi, şapkayı hızla çekip aldı, suyunu silkeledi ve ıslak ıslak başına taktı.

"Sağ ol, yiğidim" dedi Aleksey'in ıslak başına vurarak. "Benim için önemliydi, hediyeydi. Neden Aleksaşka'ya vermedin" diye sordu ve sonrasında "Aleksaşka!" diye bağırdı.

Aleksandr ortalıkta yoktu ama çar daha "Aleksaşka" sözünü bitirmeden o sessiz adımları ve gülümseyen suratıyla orada bitivermiş ve Fyodor Alekseiç'in söylediklerini teyit etmişti.

"Şapka için benden ne dilersin" diye sordu çar.

Şçepotev anında yanıtladı.

"Suya dalmaya pek alışkın değiliz ama çarın teşekkürü, bizim için en değerli hediyedir."

Aleksey konuşurken çarın midesinden gelen şarap kokusunu duydu ve dişlerini sıkarak ekledi:

"Bir şey yapmak istiyorsan, votka vermelerini emret."

Çar gülmedi tam tersine kaşlarını çattı ve askerin geniş, sağlıklı, akıllı ve neşeli suratına, öküz boynuna benzeyen kırmızı boynuna, bodur ve çarpık bedenine dikkatle baktı. Askerden hoşlanmıştı, onu düşündüğü için kaşlarını çatmıştı.

"Sen kimlerdensin?"

"Papazlardan" diyen Aleksey gülmek istedi ama cesaret edemedi, boğazından bir hırıltı çıktı.

Herkes gülmeye başladı.

"Peki bu papaz suya dalmayı nereden öğrendi?"

Herkes daha yüksek sesle gülüyordu.

"Murom'da, kendi evimde."

"Okuma yazman var mı?"

"Biliyorum."

"Neden asker oldun?"

"Karım yüzünden, hükümdarım."

"Nasıl karın yüzünden?"

Aleksey kendinden daha emin biçimde ayak değiştirdi, omzunu ve sanki kuşağına sokmak ister gibi kolunu kaldırdı ama kuşağı yoktu, elini yeniden aşağı bıraktı; artık her şeyi anlatmaya hazır bir hale geldiği belli oluyordu.

"Ailem beni evlendirdi, şansıma bir oros... düştüm, ben onu tehdit [?], o daha beter; ben onu sevince o daha çok; öğretmeye kalkıyorum daha beter oluyor, ben de bıraktım onu, zaten istediği de buydu."

Bunları söylerken, heyecandan mı yoksa üzerinde kuruyan giysilerin soğukluğundan mı Aleksey'in yanakları ve dizleri titremeye başladı. Yüzünün rengi değişti. Çar anlattıklarına gülmeye başlayıp çevresi-

ne bakındı. Emretmek [istediği] şey çoktan hazırdı: Aleksandr bir kova[1] votka getirmiş, kepçeyle sallayarak öylece tutuyordu. Çar işaret etti. Aleksandr, Aleksey'e uzattı. Aleksey haç çıkardı, çarı eğilip selamladı, içti, geğirdi ve sonra hikâyesine devam etti.

"Kederle dolaşıp durdum, Moskova'ya geldim ve 'aynalara' katıldım."

"Karın nerede?"

"Karım Moskova'da, Preobrajenskoye'de. İleri gelenlerin eline düştü. Kaybolup gitti. Karım yok artık. Çünkü..."

Çar, sanki birisi dokunmuş gibi geri döndü, Avtonom Mihaylıç Golovin'in omzuna vurup askerin iyi biri olduğunu, kendine almak istediğini söyledi. Avtonom Mihaylıç, yüzbaşına sorduktan sonra onu yollayacağı yanıtını verdi. Çar sanki sıkan boyunbağından kurtulmak istercesine boynunu geriye atarak başını oynattı. Aleksandr yanı başındaydı.

"Sen gerekeni yap, ben onu burada tutuyorum, Avtonom Mihaylıç da sana onun hakkındaki bilgileri yollar."

Aleksandr, Aleksey'i kamaraya götürdü ve diğer emir erlerine teslim etti.

"Çar onu yanında tutacak," dedi, "çocuklar, üstünü değişmesi için bir şeyler verin. Gittiğimiz yerde üstüne başına bir şeyler dikilir."

Ertesi gün içtiği votkanın etkisinden kurtulunca Aleksey'e yeni bir kaftan, pantolon ve ayakkabılar giydirip çarın yanına yolladılar.

---

[1] 12 litrelik eski hacim ölçüsü.

STRELETSLER

[I]

17 Mart 1629 günü, Moskova'daki yönetim kargaşasından sonra tahta getirilen Mihail Fyodoroviç'in oğlu Aleksey doğdu. 12 Temmuz 1645'te babasının ölümüyle Aleksey Mihayloviç çarlık tahtına oturdu. Genç çar 1648'de Marya İlyiniçna Miloslavskaya ile dünya evine girdi. Çar Aleksey Mihayloviç karısıyla sevgi ve anlayış içinde tam yirmi bir yıl geçirdi. Tanrı onlara çocuk da ihsan etti. On çocuğu oldu, hepsi de sağlıklıydı. Çariçe Marya İlyiniçna 1669'da öldü. Geride dört oğul, altı kız bıraktı. En büyük veliaht Aleksey Alekseyeviç on beş, Fyodor sekiz, Simeon dört ve en küçükleri İoann[1] üç yaşındaydı. Kızlardan ise Marfa on yedi, Anna on dört, Sofya on iki, Katerina on bir, Marya dokuz ve Fedosya yedi yaşındaydı. Aleksey veliaht olarak açıklanmış ve elçileri kabul etmeye ve babasına yardım etmeye başlamıştı. En büyük kız Marfa da yetişkindi. Dolayısıyla küçük kardeşlerine bakabilecek yaştaydı. Onun dışında halaları İrina, Anna ve Tatyana da hayattaydı.

---

[1] Eski Yahudice kökenli İoann (Yuhanna-Yahya) eski Yunanca üzerinden dini metinlerle Rusçaya geçmiş ve XIV. yüzyılda İvan adı bu sözcükten doğmuştur.

Çar yaşlı değildi, şişman olmasına karşın oğlunu evlendirinceye, çarlığa hazırlayana ve bütün aileyi ayakları üstünde duracak hale getirinceye kadar yaşayabileceğini düşünüyordu. Ne var ki "sakalına ak içine kurt düşer" atasözü boşa söylenmemiştir. Çar yaşlı değildi; yalancıların ve insan kılığındakilerin pohpohlamalarıyla rehavet içinde yaşıyordu ve düşmanlarının ağına kolaylıkla düştü.

Karısının ölümünün üstünden bir yıl geçmeden on sekiz yaşındaki bir kıza âşık oldu ve günahını örtmek için iki yıl sonra onunla evlendi. 22 Ocakta evlendi, kız mayıs ayında bir oğlan çocuğu doğurdu. Çocuk çardan mıydı, başkasından mı, kimse bilmiyordu. Çarı bu kızla yan yana getiren, eski bir kâtibin oğlu olan ve o dönemde streletslerin komutanlığını yapan Artamon Matveyev'di. Kızın adı Natalya'ydı, sonraları baba adını da ekleyerek çağırmaya başladılar, Kirilova, lakabı ise Narışkina'ydı, onun gerçek soyunun kimlerden geldiğini kimseler bilmiyordu. Kimileri lakabının Yarıjkin olduğunu, çok yoksul olduklarını, çarıkla dolaştığını, bir keresinde Mihaylovsk ilçesine giden Matveyev'in Kirkina köyünde ağlayan kızı gördüğünü anlatıyordu. Matveyev yanına çağırmış ve evlerinde ablası kendini astığı için ağladığını öğrenmiş, kıza acıyınca yanına alıp karısına götürmüş. Kimileri de kızın Matveyev'in kapatması olduğunu, çarın ona bağlanmasını ve kızın da onu ayartmasını istediğini ve sonunda bunu başararak çarla evlendirdiğini söylüyorlardı. Kız çariçe olduktan sonra ise, kızın strelets alayı komutan yardımcısı Kiril Poluyehtıç Narışkin'in soyundan geldiğini söylemeye başladılar. En doğrusu ise kızın hem Narışkinlerle hem de Matveyev'in karısıyla akraba oluşuydu,

zaten şöhrete ulaştıktan sonra Narışkin'in kızı olarak kabul edildi.

Ne olursa olsun evliliği uğursuz olmuştu, üvey anneyle birlikte çar ailesi üst üste felaketler yaşamaya başladı. Çariçe Marya İlyiniçna'nın ölümü ve Çar Aleksey Mihayloviç'in Natalya ile ilişkiye girmesinin hemen sonrasında, çarın dört yaşındaki oğlu Simeon öldü, altı ay sonra da büyük oğlu, veliaht Aleksey Alekseiç hastalanıp öldü.

Kısa bir süre geçtikten sonra çarın ve halkın umudu olan iki veliaht, Fyodor ve İoann hastalandılar. Diş etleri kabarmaya, dilleri ve gözleri yanmaya başladı. Bütün çocuklar sapasağlamken, çarlığın vârisleri olan dört erkek çocuk da hastalanmış ama bu arada kızlara hiçbir şey olmamıştı.

İki vâris ölmüş, ikisi de hasta kalmıştı. Fyodor yaşça büyüktü, hastalığa direnebiliyordu ama İoann o denli kötü haldeydi ki dili dönmüyor, ağzından salyalar akıyor, gözünden sürekli yaşlar boşanıyor ve doğru düzgün görmüyordu.

Çar Aleksey Mihayloviç de çok yaşamadı. Genç karısıyla evlendikten dört yıl sonra da onu gömdüler. Kırk yedi yaşındaydı, güçlü ve sağlıklı bir adamdı, en azından bir otuz yıl daha yaşaması gerekirdi ama birden kötüleşmiş ve ölmüştü; geriye kız kardeşleri, hasta iki çareviç ve dört yaşındaki oğluyla genç üvey anne kalmıştı.

Çar Alkesey Mihayloviç ölür ölmez üvey anne koruyucusu Artamon'la birlikte çarın veliaht olarak Fyodor'u bıraktığını boyarlardan gizlediler, streletsleri satın aldılar ve yasal vâris Fyodor yerine, İoann ve dört yaşındaki çocuk Pyotr'un çar olarak ilan edilmeleri için boyarları ikna etmeye çabaladılar.

Ancak boyarlar kabul etmedi ve tahta Fyodor geçti. Fyodor'un tahta geçmesiyle Natalya'nın bütün akrabaları mahkemeye çıkarılıp yargılandılar ve sürgüne yollandılar, Natalya'nın hamisi Artamanov'u da Çar Aleksey Mihayloviç'in zehirlemekle suçlayarak Pustozersk'e sürgün ettiler, Çar Fyodor üvey annesi ve oğlunu ise yanında tuttu.

Fyodor'un çarlığı uzun sürmedi ve Tanrı ona bir veliaht vermedi. Oğlu doğdu ama kısa süre sonra annesiyle birlikte öldü. Çar, Marfa Matveyevna Apraksina ile ikinci evliliğini yaptı ama üç ay sonra kendisi öldü.

Üvey annenin yolunun üstünde yalnızca yasal vâris İoann kaldı.

O dönemlerde halktan askere alınma yoktu. Soylular, Kazaklar ve şehirde yaşayan atıcılıkta becerikli özgür kişiler askerlik yapıyor, alaylar oluşturuluyor ve bunlara strelets deniyordu. Moskova'da yirmi iki strelets alayı, her alayda da bin kişi vardı. Alaylardaki komutanlar; onbaşılar, ellibaşılar, yüzbaşılar, yardımcılar ve alaybaşı ya da albay olarak adlandırılıyordu. Alaybaşları soylulardan, kâtiplerden ve Almanlardan atanıyordu.

II

Her an Çar Fyodor Alekseyeviç'in ölümünün beklendiği kutsal günlerde, 23 Şubat Krasnaya Gorka[1]

---

[1] Kökeni pagan kültüre dayanan ve baharın gelişinin kutlanıldığı güzel yer, güzel tepe anlamındaki bu şenlik daha sonra Hıristiyanlıkla bağdaştırılmış ve paskalyadan sonraki ilk pazar günü Aziz Thomas günü olarak kutlanmaya başlamıştır. Baharda, karın ilk çekildiği kuru yerlerde

günü, strelets köyünün Kaluga kapısındaki Meryem Ana Kazan İkonası kilisesinde, Griboyedov alayından iki nikâh kıyıldı. Bütün halk sokaklardaydı, akrabalar, komşular, yakınlar kilisede (ahşap kilise çamdan yapılmıştı, iki bölümü de hıncahınç doluydu) düğünü izliyordu, düğünü beklerken kilisenin yanında toplananlardan yaşlılar kapının önündeki basamaklara oturmuşlardı, gençler de ikişerli üçerli gruplar halinde kilisenin ardındaki mezarlıkta eğleniyorlardı. Meydandaki meyhaneden sarhoş halkın sesi yükseliyordu. Meydanın diğer ucundaki kuleli hükümet konağının yanında kimse yoktu. Yalnızca kulede bir nöbetçi vardı.

[KUZEY SAVAŞI]

1708 yılında paskalya [4] Nisana denk gelmişti. İç ferahlatan erken bir bahar vardı ve perhizin son haftasında sürmeye başlanmıştı bile. Çavdarlar karın altından düzgün ve hastalıksız başlarını yeşil yeşil göstermişti. Sonbahardan kalan otlar yeşeriyor, yenileri çıkıyor, hayvanlar artık çayıra salınıyordu, köylüler hem kendi hem de bey topraklarını sürmeye gidiyor, yulaf ekimi için çok uygun olan yumuşak ve gevrek toprağa seviniyorlardı. Kadınlar ve kızlar bey evi ve kendi hanelerinde çitlere yıkanmış giysileri asıyor; henüz çekilmemiş buz gibi kar suyuyla pantolonları, ketenleri, varilleri, masaları, sıraları yıkıyor bayrama hazırlanıyorlardı. Hava sıcak, aydınlık ve güzeldi.

---

ateşler yakılır, şarkılar söylenir, halaylar çekilir, köylerde düğünler özellikle bu döneme denk getirilirdi.

Daha yerlerini bellemeyen kuşlar tarlaların, ormanların ve bataklıkların üzerinde uçuşup duruyorlardı. Kuzular sürüde bağrışıp duruyor, taylar analarını arayıp kişnemeye çalışıyordu; kanaryalar, tarlakuşları, sakalar ve çalı bülbülleri şakıyarak, ıslık çalarak bir yerden diğerine uçuşup duruyorlardı. Sarı ve kırmızı kelebekler yeşillenmeye koyulan otların üzerinde kanat çırpıyordu, keçi söğüdüne konan arı işini yapmaya başlıyordu. Gençler çalışıyor ve eğleniyorlardı; yaşlılar da güneşe çıkmış, eski günleri anımsayarak güçleri yettiğince bir şeyler yapıyorlardı. İnsanların acısı, hastası, cenazesi varsa bile bu acı hissedilmiyordu; tarlada da köyde de herkes mutlu ve neşeliydi.

Kutsal Perşembe günü[1] akşama doğru genç köylü Vasili, Menşovlar için angaryaya gittiği Vozdremo'dan, Yasnaya Polyana'daki evine dönüyordu. Orada fıçı yapımında çalışmış ve Krapiva voyvodasının kayıtçıyla o tarafa geleceğini duymuştu. Voyvoda kayıtçıyla asker topluyordu.

Vasili askerler eşliğinde altı troykanın bey evine girdiğini gördü. Saveli Dayı gidip ne için geldiklerini öğrendi. Vasili'nin babası Anisim'le hısımdı. Vasili'ye eve gitmesini ve haber vermesini emretti. Vasili öğlen üzeri hemen çıkmış, durdurmamaları için yoldan değil arka taraftan arılığa, oradan tahkimatları geçmiş ve Yasnaya Polyana'ya ulaşmıştı. Tam öğlen zamanı varmıştı. Evde kadınlardan başka kimse yoktu. Erkekler tarladaydı. Tarlaya koştu ve babası ve kardeşini Kara Tepe'de buldu. Babası Anisim ve kardeşi Semyon çift sürüyordu. Vasili'yi gören yakındaki er-

[1] Hazreti İsa ve havarilerinin son akşam yemeğinin gerçekleştiği sayılan gün. O gün Hz. İsa havarilerin ayaklarını yıkadığı için Temiz Perşembe olarak da adlandırılır.

kekler sabanları bırakıp onun çevresine toplandılar. Vasili gördüklerini ve duyduklarını anlattı. Vasili yirmi bir yaşındaydı ve iki yıllık evliydi. Anisim'in ikinci oğlu ve gözdesiydi. Yöneticiler köylülere her zaman korkunç gelmiştir, şimdi özellikle korkunç geliyordu. 1705'den 1708 [yılına] kadar asker ve işçi alımı yapılıyordu ve Yasnaya Polyana'daki yirmi üç haneden beş alımda altı kişi gönderilmeliydi, oysa yalnızca iki kişi gitmişti. Birini Baboyediha vermişti diğeri de Vasili Lukiç Kartsev'di, dört kişi eksik kalmıştı. Geçen yıl komiser gelmiş, Baboyedov hediyeler vermiş ve kurtulmuştu, Kartsov'u bulamamışlardı, Abremova'dan alacak kimse yoktu. Durnova ve Menşilerden iki kişiyi, Sergey Lizunov ve Nikifor'u almışlardı ama yalnızca Sergey gitmişti ve şimdi köydeydiler; dolayısıyla Durnova ve Menşilerin bu sefer durumu pek iyi değildi. Köylüler kaçakları alacaklarını, saklayanların da canına okunacağını düşünüyorlardı ama geri kalan dört kişinin de içlerinden alınacağını varsayıyorlardı.

O zaman topraklar ayrı ayrı yerlerdeydi, farklı angaryalardaki köylüler birlikte çift sürüyorlardı. Vasili'nin koşup geldiği Şeytan Tepesinde Menşiler dört, Durnovalar iki, Baboyedovlar sekiz sabanla çift sürüyorlardı. Köylüler sabanları bırakmış, atları çözmüş evlekleri öylece bırakıp Anisim'in yanına toplanmışlardı.

I

Şimdi 1879 yılında bana ve 290 geçici borçlu köylüye[1] ait olan Tula eyaleti, Krapiva ilçesindeki Yas-

[1] Geçiçi borçlu: 1861 yılında serfliğin kaldırılmasıyla birlik-

naya Polyana köyü bundan yüz yetmiş yıl önce yani 1709 yılında, yani I. Petro'nun hükümranlığının en fırtınalı dönemindeki Yasnaya Polyana'ya çok az benziyordu. Yalnızca yükseklikler ve vadiler eskisi gibi kalmış, başka her şey değişmişti. Hatta Yasnaya Polyana arazisinden akan iki ırmak, Yasenka ve Voronka bile değişmişti; bazı yerde yatağını değiştirmiş, bazı yerde kurumuş, bazı yerde derin çukurlar oluşturmuş, bazı yerlerde iyice sığlaşmış ve her yerde suyu azalmıştı. Orman olan yerler tarlaya dönüşmüş, o zamanlar sürülmeyen yerler ekime açılmış, sonra yeniden öylece bırakılmıştı. Yasnaya Polyana'yı yarım daire gibi çevreleyen hazine ormanı[1] çoktan kesilmişti. Koruma amaçlı dikilen ormanların yerini küçük korular almış, yalnızca Tatarların geçişini engelleyecek tahkimatlar kalmıştı. Şimdi Yasnaya Polyana arazisini kesen üç yolun; Arakçayev'in planıyla aksöğütler dikilen otuz sajenlik eskisi; yapımını benim de anımsadığım taş yol ve üçüncüsü düdük sesleri, tekerlek gürültüsü ve pis kokan dumanının bana kadar geldiği Moskova-Kursk demiryolunun yerinde önceden, 170 yıl önce, yalnızca Kiev yolu vardı; o da açılmış bir yol değil insanların ve arabaların gide gele yaptığı, mevsimlere göre farklı yerlerden, özellikle de henüz kesilmemiş tahkimatların olduğu kısımlarda kâh bir yerden kâh diğer yerden geçen Kiev yolu. İnsanlar topraktan, sudan ve yollardan daha

---

te ellerine geçen toprağın karşılığı olarak toprak sahibine çalışmak zorunda olan köylüler.

[1] Tula eyaletinde güneyden gelen Tatar ve Nogay akınlarını durdurmak amacıyla dikilen ormanlar, atlıların geçmesini engelleyecek şekilde yükseltiler yapılmış ve tahkimata dönüştürülmüştür.

hızlı değişti. Şimdi burada tek toprak sahibi benim, taş bir evim, göletim ve bahçelerim var; kadınlı erkekli 290 canın yaşadığı köy, büyük Kiev yolu boyunca yerleşmiş durumda. O zamanlar bu köyde 137 can yaşıyordu; beş toprak sahibi vardı; ikisinin kendi evleri köylülerinin evlerinin arasındaydı; köy ise şimdiki yerinde değildi, köylülerin toprak sahiplerinin dağınık yerlerdeydi; bazısı şimdilerde köylük denen göletin üstünde, bazısı anımsadığıma göre kırk yıldır gübresiz ekim yapılan yerde ve bazısı da yine anımsadığıma göre küp içinde gümüş paralar bulunan yerde yerleşmişti. Şimdi köylülerin de oldukça düzgün taş ve ahşap evleri, izbaları, ağılları var. O zamanlar izbalar küçüktü, sahanlık ve mahzen dahil altı yedi arşındı, bacasız sobalarla ısınıyorlardı; aileler büyüktü, her evde yirmi ve daha fazla can vardı. Yeğenler amcalarıyla yaşıyor, kuzenler birbirinden ayrılmıyordu. Toprak sahipleri evlerin ayrılmasına izin vermiyorlar ve tek bir hanede daha çok kişiyi toplamak işlerine geliyordu. Yaşlı toprak sahipleri, kâhyaları ve muhtarları, köylülerin arılar gibi aynı yerde yaşaması gerektiğini söylüyorlardı. Kendi aralarında tartışsalar da dövüşseler de büyük aileler, aynı arı oğulları gibi, küçük ailelere göre daha güçlü oluyorlardı üstelik arılar gibi tek bir yerde yaşıyorlardı. Bundan başka vergiler de askerlik de kişi başı değil hane başıydı. Şimdi köylüler çizme giyip şapka takıyorlar, kadınlar basma ve pamuklu giyiyorlar, o zamanlarda ise ev yapımı gömlek, kaftan ve kürkten başka bir şey bilmiyorlardı. Erkekler yazları külah tarzı şapkalar, kışın ise kulaklıklı şapka ve üç yanı kapalı kürk şapkalar giyiyorlardı. Kürkler büzgüsüz, sırttan çift düğmeliydi, dolaklar siyah, çarıklar ıhla-

murdandı. Kadınlar boncuklarla süslü enseyi örten tahta başlıklar takıyorlardı. Küpe yerine kaz tüyü takıyorlardı, başörtüleri ve giysileri yün el örgüsüydü. Şimdi köylüler her yerde para kazanabiliyorlar; yollarda, Tula'da, toprak sahiplerinin yanında ve en yoksul köylünün eline bile yılda elli gümüş ruble geçiyor, zenginlerin ise iki yüz, üç yüz. O zamanlar ise para karşılığı çalışma diye bir şey yoktu. Herkes tarlalarda ve tahkimat için dikilen ormanda çalışıyordu; köylünün eline para ancak Tula pazarında koyun, inek, at, buğday ya da varsa bal sattığında geçerdi. Elli rublesi olan zengin sayılır ve parasını toprağa gömerdi. Şimdi devlet ormanı parçalara ayrıldı, her birinin sınırları belirlendi, ciddi bir koruma var; öyle ki bırakın ağaç kesimini, kadınların fındık ya da mantar toplamak için oralara girmelerine izin verilmiyor, anında yakalanıyor ve ceza kesiliyor; önceleri ise bu ormanlara toprak sahibi olsun, köylüler olsun kendi ormanı gibi girerlerdi. Bekçi sayısı azdı ve bir ştof votkaya istediğin ağacı kesebiliyordun. Şimdilerde gübreyle bile doğru düzgün buğday yetişmiyor, hayvanların yiyeceği de azaldı; hayvanlar başka yerlere götürülmeye başlandı, birçok tarla öylece bırakıldı, halk şehirlere arabacılık yapmaya, atölyelerde çalışmaya gidiyor; o zamanlar da ise tohum nereye düşse gübreye falan gereksinim duymadan yeşerirdi, özellikle de ormandan tarlaya dönüştürülen topraklarda; toprak sahiplerinin de köylülerin de tahılı fazlasıyla vardı. Hayvan yemi de o denli çoktu ki, köylüler ve toprak sahipleri ne kadar çok hayvan sahibi olsalar da yem için hiçbir zaman güçlük çekmiyorlardı.

O zamanlarda Rusya'da, kuzeydeki Olonetsk, Arhangelsk, Perm, Vyatka eyaletleriyle Sibirya ve bir

de Malorossiya[1] denen Çerkassi dışında özgür köylüler yoktu, merkezi Rusya'da ya toprak sahibinin ya da soyluların kölesiydiler, yukarıdaki eyaletlerde de toprak sahibi yerine çar, çariçe ve çocukları ya da kilise vardı. Aynı hanede yaşayanlar köylü olarak adlandırılıyordu. Aynı haneden, aynı soydan olanlar. O dönemde özgür insanların durumu serf kölelerden daha kötüydü. Özgürler isteyerek gelip toprak sahiplerinin yanında çalışıyorlardı. Yasnaya Polyana'da da köylüler beye aitti. O zamanlar, 1708 yılın[da] Yasnaya Polyana'da beş toprak sahibi vardı. En ileri geleni Yüzbaşı Mihail İgnatyiç Baboyedov'du. Otuz iki çiftlik çalışanı, on bir hanede yüz beş de canı vardı. Büyük çiftliği kenarında iki büyük meşe ağacının olduğu tepedeydi. Evi de iki parçalı ahşap ve yüksek çatılıydı. Kendisi orada yaşamıyordu, ordudaydı, evde karısı Anna Fyodorovna ve çocukları kalıyordu, çiftlik işlerini muhtar Filip İyüdinov Hlopkov yönetiyordu. On bir hanesi de tek bir köy olarak, yamaç tarafına, sırtlarını gölete vererek, bey evinin karşısına kurulmuştu.

İkinci toprak sahibi Fyodor Lukiç Kartsov'du. On can çalışanı, altı hane[de] altmış canı vardı. Haneler yamacın ormana bakan kısmında tek bir sıra halinde diziliydi. Aralarında diğer toprak sahiplerine –dört hane Mihail Trofimoviç Menşi'ye (kendisi orada yaşamıyordu), iki hane dul Durnova'ya ve bir hane de dul Abremova'ya– ait haneler de vardı. Dulla köylüler aynı hanede yaşıyorlardı.

---

[1] Küçük Rusya; Bugünkü Ukrayna'nın batı kesimi, Beyaz Rusya'nın doğu bölümleri.

[KNYAZ FYODOR ŞÇETİNİN]

Savaş bitti. Ordular Rusya'nın güneyinde bekliyorlardı. Başkomutanlığa, görevdeki şansı ve başarılarıyla ünlenen Knyaz Fyodor Meşçerinov getirildi. Otuz dört yaşındaydı ama korgeneral, yaver general, ordu komutanı olmuş, geriye yalnızca başkomutanlık kalmıştı.

Seçtiği yolda hızlı bir şekilde yükselen her insan gibi [knyazın da] düşmanları ve tutkulu hayranları vardı. Ancak düşmanları Meşçerinov aleyhine genç olduğu, akıllı ama görevinin gerektirdiği kadar akıllı ve eğitimli olmadığı dışında bir şey söyleyecek durumda değillerdi; zaten Meşçerinov da kendini, aklının ve eğitiminin yeterli olmadığının fark edilebileceği bir duruma sokmuyordu. Yaptığı her şey için de eğitimi ve aklı da fazlasıyla yetiyordu.

İktidar sahibi kişilerin lütufları sayesinde bu kadar ileri gittiği konuşuluyordu ama hiç kimse onun bu lütuf arayışlarının kötü niyetli olduğunu söyleyemiyordu. Bu güçlü dünyayı seviyor ve seviliyordu. Bu güçlü dünyayla dostlukları olmasıyla suçlanması da mümkün değildi. Onun herhangi birinin karşısında kendini küçük düşürdüğünü söylemesi olanaksızdı. Eğlenceyi ve kadınları sevdiği söyleniyordu, bunu zaten kendisi de açıkça söylüyordu. Yaptıklarını çok iyi sattığı ve bu konuda teatral bir yeteneği olduğu söyleniyordu zaten kendisi de abartıyı sevdiğini söylüyordu; ancak hiçbir zaman gülün duruma düşmüyordu, abartılarında gülünç bir şey bulanlar da ancak kıskançlıklarını gösteren zarif bir gülücükle yetinmek zorunda kalıyorlardı.

Tutkulu hayranları onun büyük biri olduğunu, daha da yükseleceğini söylüyorlardı. Ancak herkes, öyle ya da böyle düşünen herkes, onun, tıpkı kehribarda olduğu gibi kendi özelliklerinin dışında ve onunla ilişkiye giren herkese geçen farklı bir gücü olduğunu kabul etmek zorunda kalıyorlardı.

Onun gelişini ve komutan olarak atandığını duyan birlikler canlanmıştı; onun dış görünüşü, yüzü, sesi ve adının söylenmesi herkes için bir uyarıcı olmuştu. Önde güzel bir konvoy, arkada arabalarla sokaktan geçtiğinde genç subaylar ve askerler büyük bir memnuniyetle selam veriyorlardı. Komutanlara konuştuğunda herkes onun sesine kulak veriyor ve her sözcüğüne özel anlamlar yüklüyorlardı. Güzel, durgun suratı birden gülümseyince, gülümsemesi ister istemez herkese yayılıyordu. Oturduğu sarayın yanından geçen subay ve askerler, araba katarlarını, pencerelerdeki ışıkları gördüklerinde ve müzik sesini duyduklarında hiç kıskançlık hissetmeden, memnuniyetle, bizim knyazın eğlendiğini düşünüyorlardı. Komuta ettiği her yerde "bizim knyaz" olarak anılıyordu.

Sabah raporları bitmişti. İki general ve yaver kapıda gereksizce yerlere kadar eğilerek selam vermiş ve nihayet çıkmışlardı. Knyaz alnını ellerinin arasına almış oturuyordu. Bir süredir onu meşgul eden değişiklikleri, kilise orgunun millerinin inip kalkması gibi aklından geçiriyordu. Knyaz sabahları işten başka bir şey düşünmezdi. Şimdi iş bitmiş ve görev mili yerini keyif miline bırakmıştı. Knyaz kalktı, elini arkada bağlayıp kabul odasına göz attı. Yaverin yanında Nikitin vardı. Nikitin, knyazın özel işler görevlisiydi; kumarbaz, sosyetik, akıllı, cesur, her şeyi

bilen, sadık biriydi; geçmişi ve soyu sopu bilinmezdi ama yukarılardan olduğu belliydi. O sırada tam da knyaza gerekli kişiydi.

"Oo, Nikitin!" diyerek yanına çağırdı ve sıkması için iki parmağını uzattı. "İşler nasıl, bakalım?"

Nikitin'in kemerli burunlu, pembe ama zayıf, ince damarlı yüzü her zamanki gibi, kiminle konuşursa konuşsun, neşeli, enerjik ve alaycıydı.

"İşimiz işsizlik" dedi iki parmağı sıkarken, eğilip selam vermesi için uzatılan iki parmağın karşısında hep yaptığı sade bir sevecenlikle. "Şöyle ki yarın prova var. *Madame* Sinivin, Züleyha olacak, kostümünü hazırlıyor. Harika olacak. İvanov da Arap olacak."

"İvanov, bana göre, isterse Samoyed olsun. Neyse, yarın öğle yemeğine çağır onları. Bugün resmi bir yemeğim var. İsterseniz gelin."

"Teşekkür ederim, knyaz, izin verirseniz, gelmeyeyim."

"Oyuna mı?"

"Hem oyun hem de gönül oyunu..."

Knyaz gülümsedi ve yaverinden arabayı hazırlatmalarını rica etti.

Şehir yöneticisine ve artık gına getiren kadına gitti. Kadın Sininskaya'ydı, şehirdeki en gözde kadındı, kendisi onu seçmişti ama kadın tuhaf biçimde onu değil, son savaşın düzinelerce kahramanından birini, emekliyken göreve katılan ve geri hatlarda bir şeyler yapan, uğraşan ve çok havası olmasına karşın pek işe yaramayan küçük bir askeri ün kazananlardan evli albay Semyon Şçetinin'i seçmişti.

Knyaz Meşçerinov itiraf etmese de –ki bu kendisi için alçaltıcı olurdu– bu kadın yüzünden Şçetinin'den nefret ediyordu ve şimdi bütün sosyeteyi avucunun

içi gibi bilen ve elinden her iş gelen Nikitin'in yardımıyla Sininskaya'nın gönlünü çalmış ve Şçetinin'in yerini almıştı.

Knyaz, Şçetinin'i bir astı olarak tanıyordu ama hiç sevmiyordu. Şçetinin'de açık olmayan, sert bir şeyler vardı; knyaz için, Şçetinin tıpkı kendisi gibi asker ve ikbal düşkünüydü; Şçetinin, küçük soylulardan olan yaveri Yefremov'dan daha uzaktı knyaza, çünkü Şçetinin tıpkı knyaz gibi ikbal düşkünlüğüne sahip olduğunu düşünebilirdi, özellikle de knyazla aynı çevreden olduğunu da düşünebilirdi; işte asıl fark buradaydı. Şçetininler eski bir aile ve iyi bir soy olabilirdi. Bunu araştırmak gerekliydi; Yekaterina'nın Meşçerinovlara kırk bin desyatina bağışlaması ve o günden beri onların sarayın dostu olmaları, kuşkusuz başka bir durumdu. Knyaz, Şçetinin'i sevmediğini söyleyemezdi, bu, küçültücü bir şeydi ama iki hafta önce Şçetinin'i tugay komutanlığına atayan yazıyı imzalamıştı ve bundan da memnun olmuştu. Neden memnun olduğunu anlamaya çalışsa, Şçetinin'in başka bir şeyi hak ettiğini ama ona bunu verdiği için kendisinin memnun olduğunu bulabilirdi ve onun memnun olacağını bildiği için emri imzalamıştı.

Giyindi ve yerine oturmaya geçti. Şçetinin'in geldiğini haber verdiler.

"Neden zamanında değil" diye düşündü ama bu duygunun sayesinde asil biri gibi görünmek amacıyla onu kabul etti.

KNYAZ FYODOR ŞÇETİNİN

Birinci Bölüm

I

Knyaz Fyodor Şçetinin'in evini, ailesini, sakin yaşamını bırakıp ne ikbal için, ne çıka için ne de şöhret için her şeyi terk edip aynı bıraktığı rütbeyle, yarbay olarak askerliğe dönmesinin üzerinden iki yıl geçmişti. Gazetelerde Rusya'ya ne denli küçük düşürücü koşullar dayatıldığını okuduğunda kendini de hakarete uğramış hissetti, düşünmekten başka elinden bir şey gelmediğini fark etti ve köyünden Moskova'ya gidip arkadaşlarını ve tanıdıklarını görünce bu hakarete uğramış olma duygusunun yalnızca kendinde olmadığını, bütün Rusya tarafından hissedildiğini anlayınca eskisi gibi yaşayamayacağını görmüş, eve döndüğünde karısına askerliğe geri dönme kararını açıklamış, ağlamalara, sızlanmalara, tehditlere göğüs germiş, dilekçesini verip savaşa gitmişti. İşte askerliğe dönüşünün temel nedeni buydu. Şimdi iki yıl geçmiş ve savaş bitmişti. Fyodor Şçetinin adını bütün birlikler, savaş bildirilerini okuyan bütün Rusya biliyordu ama şimdi yavaş yavaş unutmaya başlamıştı. Fyodor Şçetinin altın kılıç, üç nişan, pek gurur duymadığı Vladimir kılıcı ve yıldızıyla, bataryanın ele geçirilmesi nedeniyle aldığı ve gurur duyduğu Georgi nişanıyla onurlandırılmış bir tümgeneraldi. Savaş biteli altı ay olmuştu ve Şçetinin gibi savaş için orduya katılanların çoğunluğu yeniden emekli hayatlarına dönmüştü ama o göreve devam etmiş hatta evine bile uğramamıştı. Sınırda konuşlanan tugayların komutanıydı. Ordu komutanı ise hem

zenginliği hem de saray ilişkileriyle tanınan Knyaz Mihail Ostrojski'ydi.

Ostrojski ilişkileri güçlü, zengin, bekâr, genç, yakışıklı biriydi; bir bölgenin bağımsız yöneticisiydi, askerliği o salt görkemiyle çevrili olarak küçük ama harika bir güney şehrinde çar gibi hayat sürüyordu ve ordu komutanı için hayat, özellikle de o kadar çalışmadan sonra ve savaşın tehlikesinden uzakta hayat, genç askerler için mucizevi biçimde büyüleyiciydi.

Bölgenin birbirinden güzel kadınları çeşitli bahanelerle şehirde toplanıyordu ve şehir hayatı, askerliğin ışıltısı, o neşeli kaygısızlığı ve mutlaklığıyla eğlenceler, balolar, müzikler, yemekler eşliğinde akıp gidiyordu.

II

Bağbozumu vaktiydi. Güneş dağların ardından daha yeni yükseliyordu; bulut ya da sis kırıntıları nereye gideceklerini bilemeden gökyüzünde endişeyle salınıyorlardı: Yukarı mı gitseler? Yere yapışıp öylece kalsalar mı? Yoksa hep birlikte batıda, denizin üstünde biriken süt rengi çizgiye mi koşsalar? Güneş çiylere ve yeşilliklere, çiyin neminden benek benek kararan yola, bağlara, evlerin çatılarına parlak cilasını vuruyor ve hafif rüzgârla oynaşan denizin yüzeyine pırıltılı yollar çiziyordu. Şehir, günlük seslerle uyanmaya başlamıştı.

Sırtında düğmesine Georgi nişanı takılı askeri ceketi ve başında asker şapkasıyla Knyaz Fyodor Şçetinin, kendinden emin olmayan ama yalnızca askerlerin attığı cesur adımlarla bahçe parmaklıklarının

yanından dairesinin olduğu büyük eve [yürüyordu]. Eve varmadan sanki adımları, o sırada aklından geçen düşünceleri engelliyormuş gibi durdu. Başını kaldırdı, nefes aldı, geğirdi ve başı dik bir şekilde daha hızlı ve kararlı adımlarla yürüdü. Avlusuna girdiğinde arabayı yıkayan emir eri arabacısı ve sundurmada bekleyen yaveri onu görünce, Knyaz Fyodor'un yüzü, astlarının siperlerde ve törenlerde görmeye alışık oldukları o neşeli iyilik dolu ifadeyi saklayan, o sıradan, güzel, sert hale büründü; ateş altındayken yüzüne sert bir ifade yerleşirken törenlerde, yemeklerde ve balolarda yüzünde sevecen bir iyilik ifadesi olurdu. Şimdi her zamankinden daha sert bir görüntüsü vardı. Knyaz Fyodor, arabacısının da emir erinin de yaverinin de onun nereden geldiğini bildiklerinin farkındaydı, geceyi birlikte geçirdiği sevgilisinin yanından geldiğini biliyorlardı ve onların biliyor olmaları onlara daha sert bakmasını zorunlu kılıyordu.

"Merhaba, Vasili İgnatyiç" dedi yaverine. "Ne var ne yok? Gidelim."

Çalışma odasına geçti.

"Şimdi geliyorum" dedi yatak odasına geçerken. Elini yüzünü yıkadı, üstünü değişti ve odadan bir sabah gibi taptaze çıktı.

Yaver evrakı verdi ve kötü etki edeceğini bildiği yazıya dikkat bile etmediğini fark etti.

"Knyaz yanına gelmenizi rica ediyor" dedi yaver. (Knyaz dediği, Knyaz Ostrojski'ydi.)

"Evet, gideceğim, bu arada bizim ağırlıklar ne durumda" diyerek konuyu değiştirdi.

Yaver çıkınca Knyaz Fyodor bir kitap alıp kahvesini içmeye başladı. Ancak emir eri mektuplarını getirdi. Dört mektuba şöyle bir bakan Knyaz Fyodor,

üçüncüsünü açtı ve okumaya başladı. Mektup karısından geliyordu. Şöyle yazıyordu:

"Sevgili dostum!

Sana son kez yazıyorum. Buna daha fazla dayanamıyorum ve dayanmak istemiyorum..."

Knyaz ne bekleyeceğimi gösterecektir. Peki herkes ne diyecek? Yeteneksizim. Bunu kabul edersem kariyerim biter. Hata ya da tesadüf olamaz mı? Bunun tesadüf olmadığını biliyorum. Denetimin alçaklığı. Hakaret planını görebiliyorum.

"Ne isterseniz görebiliriz, ben suçsuzum."

"İzninizle knyaz. Önce ben konuşayım. Ağzımı açmazdım ama sorun görevle ilgili değil, tamamen dışında."

"Bayan Grandi'ye duyulan kıskançlık mı neden?" Yukarıdan bir gülümseme.

"Evet. Bana da aynı şekilde davranacağınızı mı düşünüyorsunuz. (İnce düşünmenin gücü ifade edilemedi.) Sanal bir yükseklikten, onun da bir yüksekliği olduğunu hissettirmeye çalışarak hiçlik yaratmak. Oysa öyle bir şey olmadığını biliyorum. Saraya yakınlığın yüksekliğidir önemli olan, bu ise yalnızca aşağı bir şey."

Köpek gücünü gösterdi.

"Defol, hemen defol, diyorum."

"Her şeyi söyledim, elveda."

"Tümgeneral Knyaz Fyodor Şçetinin 2. Tugay Komutanlığına; Albay Nevirovski, 2. Ordu Karargâh Başkanlığına atanmıştır."

Knyaz Fyodor Şçetinin bu satırları okuyunca geniş, güzel ve solgun yüzü birden değişti ve ani bir şekilde koltuk değneğini alıp kaldırdı, ona dayanarak doğruldu ve o kocaman gövdesiyle sekerek odada dolaşmaya başladı.

Kâh durarak ve fildişi tutamaçlı koltuk değneğine arkasıyla yaslanarak çıkık, parlak, durgun gözlerinin üzerindeki kaşlarını şapkasıyla oynatarak, sol elinin baş ve yüzük parmaklarıyla tuttuğu kıvırcık, kokulu bıyıklarını ağzına sokup kemirerek, kâh geniş ve kamburumsu omuzlarını silkeleyerek, zoraki gülümsemeye çalışarak yürüyordu ama genç savaşçı yüzünü sıcacık ve yumuşacık aydınlatan o her zamanki gülümsemesi bir şimşek gibi görünüp kaybolmuştu, yüzünde acı, öfke ve umutsuzluk vardı.

Sekerek ve bıyıklarını ısırarak yeniden yürümeye başladı. Durdu, üzerinde, çok zarif biçimde dökülmüş, kanatlarını indiren bronz bir kartal şeklindeki mürekkep hokkasının, diğer değerli yazı malzemelerinin, üç portrenin ve kenarları yaldızlı, sahtiyan kaplı iki küçük kitabın durduğu büyük yazı masasına gitti. Birini aldı, kilidini açtı ve okumaya başladı. Koltuk değneği gürültüyle yere düştü, sinirli bir kadın gibi iç çekti. Kitapta kendi iri ve okunaklı yazısıyla yazdığı düşüncelerini okuyordu.

Sayfaları çevirdi. Gözüne "Eğer düşman hattı konuşlandıysa..." cümlesi takıldı; hayır burası değil. Daha ilerde, "Kadın her şeyi bağışlar ama kayıtsızlığı asla..." Hayır, bu da değil. "Bize bilgi silahının dolu olarak verildiğini bilmeyi düşlüyoruz..." Hayır, bu da değildi ama kendi yazdığı ve sonradan unuttuğu şey şimdi onu meşgul ediyordu. Okumaya devam etti: "Örnek çevre. Her şeyden çok, çocuğun yalın bir

varlık olduğunu biliyoruz; onun varlığını oluşturan şey ifade edilemez." Evet, dedi ne olduğunu anımsayınca, memnun oldu ve yüzü sakinleşti. Koltuk değneğini kaldırdı. Kitabın sayfalarını çevirdi ve aradığını buldu.

Şunlar yazılıydı: "Sükûnet – *calme...*" Sonra şöyle devam ediyordu: "Üç şeyi anımsa;

1-Hayat, yaşadığın saat ve gündür. Heyecan o saati öldürdü ve sen geri döndürülemez büyük bir kayıp yaşadın."

"Sakin olamıyorsam ne olacak? Rahatlamak için ona her şeyi söylemeliyim."

Okumaya devam etti.

"2-Sana acı veren şeye, sanki senin değil başkasının başına gelmiş gibi bak."

"Saçmalık. Yapamam."

"3-Şu an sana acı veren şey önce de vermiştir. Şimdi önceden sana nasıl acı verdiğini düşün ve sen..."

Sonuna kadar okumadı. Hayatının en kötü anlarını anımsamaya çalıştı; babasıyla ilişkisi, annesinin ölümü, eski karısıyla geçimsizlik. Bunların hiçbiri şimdikiyle aynı değildi. Orada bir suçlu vardı. Kendisiydi. Kitabı bıraktı. İri, güçlü, uzun parmaklı ellerini göğsünde birleştirdi, başını eğdi, "Babamız" duasını okudu ve zile bastı. Yakışıklı emir eri içeri girdiğinde Knyaz Fyodor'un yüzü o her zamanki yumuşak-sert halini almıştı.

"Nikita, giysilerim, lütfen. Ceket. Araba da hazırlansın."

Yarım saat sonra, iki yorga atın çektiği araba taş döşeli yolları gürültüyle geçerek ordu komutanının evine gidiyordu. İşte her şeyin suçlusu.

Genç subaylar, son savaşın kahramanına neşeyle selam veriyorlardı. Knyaz Fyodor'un yüzünde gençlerin neşeyle karşılayıp, içten selam vereceği bir ifade vardı.

Arabacı durdu, sundurmadaki nöbetçiler aceleyle tüfeklerini geriye atıp selam durdular, Fyodor Şçetinin de eliyle yanıt vererek elinde asasıyla arabadan indi.

"Knyaz evde mi?"

"Buyurunuz."

Ev değil saraydı. Holü geçen Knyaz Fyodor çalışma odasına girdi; uzun boylu ama ondan kısa olan ve geniş bir ceket giyen general, boynunda Georgi nişanıyla ayağa kalktı ve saygıyla gülümseyerek kokulu favorilerinin çevrelediği kırmızı yüzünü içeri gelene döndü. Debdebe ve iktidar ortamı olmasa oldukça sade olabilecek çekici, yumuşak, asil ve dikkatli bir şey vardı bu yüzde. İyi, dikkatli, özenli ve asil bir köpek cinsini anımsatan bir şeyler vardı. İçeri girenin yüzü ve duruşu ise uzun bacakları, geniş alnı ve zekâ dolu gözleriyle bir kurdu anımsatıyordu.

Bu iki insan birbirlerini görür görmez bakışlarında bir savaş gerçekleşmişti. Amir, kuşkusuz, bu ilişkinin her zamanki gibi sevecen ve düzgün olmasını istiyordu. Knyaz Fyodor ise kesin bir açıklama ve bu durumdan bir çıkış istiyordu. Bir anlığına amirin gülümsemesi onun yüzünde de yankı buldu ama hemen yüzü uzadı, ekşidi, alt dudağı titredi ve sol bıyığını aramaya başladı.

"Knyaz, sizi gördüğüme çok memnun oldum" dedi amir yavaşça koltuğa gömülürken, uzattığı eliyle masanın kenarını tutar gibi yaparak elini gelene otururken uzatmak istedi.

"Knyaz emirleri okudum ve size şunu söylemeye geldim..."

Knyaz parmaklarının ucuyla sanki favorilerinin ucunu yokluyormuş gibi yapıp sakin bir şaşkınlık içinde kaşlarını kaldırdı.

"Bunu beklemediğimi ve –dudağı titredi– resmi olarak talep etme hakkım olmamasına karşın bana yapılan gayri resmi alçaklıkların ölçüyü taşırdığını, bütün bunları yapana açıkça söylemeyi bir borç bildiğimi söylemeye geldim."

"Beni mi kastediyorsunuz, knyaz," dedi çatık kaşlarıyla ama kızgın olmayan ve sanki "kızamam ve kırılamam ama buna izin vermediğimi göstermek zorundayım" diyen bir ses tonuyla.

"Sizi!"

Kurt dişlerini gösterdi.

"Herkesin haklı olduğu resmi bir dünya olduğunu biliyorum ve onun hakkında konuşmak istemiyorum ama bir de gayri resmi dünya var dolayısıyla şimdi başkomutanla değil Knyaz P. B. ile konuşuyorum, bu bağlamda da bana karşı dürüst davranmadığınızı söylüyorum."

"Amiriniz olarak sizi mahkemeye vermek zorundayım ama P. B. olarak hemen burayı terk etmenizi ve özürlerinizi beklediğimi belirtirim" dedi kendiliğinden, hiç düşünmeden hatta bir bülbül gibi şakıyarak ve kazara da olsa başkomutan gibi konuşarak.

"Ancak önce söyleyeceklerimi söylemeliyim."

Knyaz B. ayakta duruyor ve sinirle elini masaya vuruyordu, yüzünde o erişilmez yüceliğin ifadesi vardı.

"Savaş başladığında ben emekliydim, gelecek hayalleriyle geri dönmedim askerliğe, tam tersine her insanın kendini feda etme görevi olduğunu bildiğim için geri döndüm. Nasıl hizmet ettiğimi bütün ordu

biliyor, hükümdar da, arkadaşlarım da, amirlerim de biliyor, yalnızca siz, sonradan gelen siz hariç. Nişanların öylesine dağıtıldığını ve yaraların tesadüfen olduğunu bilmesem hizmetimin şahidi olarak beş unvanımı, altın kılıcımı, Georgi nişanımı, aldığım üç yarayı gösterirdim; ki tam üç kere hak etmeme karşın yalnızca tüzük gereği Georgi nişanını talep edip aldım. Neyse, konu bu değil. (Muhatabının hareketi üzerine.) Konu şu ki, barış zamanı, herkes başını kuyruğunun altına gömüp otururken görev yapılamaz, görev yalnızca savaşta yapılır. Kendimi görevime adadım. Ona layık oldum. Bütün fedakârlığı yaptım. (Daha da öfkelendi, konunun bu söyledikleri olmadığını hissettiğinden dudağı titremeye başladı.) Yükseltilmeyi hak ediyorum. Bu birincisi.

YORGUNLAR VE YÜKÜ AĞIR OLANLAR

Boyunduruğumu takının, ve benden öğrenin; zira ben halim ve alçakgönüllüyüm. (Matta 11:29.)

Birinci Bölüm
Genç knyaz doğuyor, aynı zamanda hizmetkârı da doğuyor.

Köklü ve ünlü, Çernigovlu Gorçakov knyaz soyunun başı, Gorçak lakaplı Peremışl Knyazı İvan Fedoroviç'in oğlu, Pyotr İvanoviç'di, onun oğlu Dmitri Petroviç'di, onun oğlu Vasili Dmitriev'di, onun oğlu Knyaz Fyodor Vasilyeviç'di, onun oğlu Knyaz İvan Fyodoroviç'di ve onun da büyük oğlu Knyaz Nikolay İvanoviç Gorçakov'du. Knyaz Nikolay İvanoviç, 1731 yılında, İmparatoriçe Yelizevata Petrovna'nın hükümdarlığında doğdu. Preobrajenski alayına yazıldı. Ancak hem askerlik yapmaya gönlü olmamasından hem de Almanlara duyduğu nefretten babasının 1754'te ölümünden sonra hemen binbaşı rütbesiyle emekliye ayrıldı, kardeşleriyle mal bölüşümünü yaptı, evlendi ve Petersburg'dan ayrılarak paylaşımdan kendine kalan Moskova'ya üç yüz elli versta uzaklıktaki, üç yüz canlık Vyazemskoe köyüne yerleşti. Kn-

yajna Mordkina olarak doğan knyazın dul annesi çok sevdiği büyük oğlu Nikolay'ın yanına yerleşti. Ancak Nikolay'ın küçük kardeşleri olan oğulları Pyotr ve Pavel'i evlendirdikten ve kendi mal varlığını oğulları arasında paylaştırıp girmek istediği manastıra vermek üzere kendine çok az bir şey bıraktıktan sonra yıllardan beri gerçekleştirmek istediği arzusunu yerine getirdi ve saçını kestirip Amfilogiya Ana adıyla Hatkov Manastırına rahibe olarak girdi.

"Nikoluşka, artık sana lazım değilim" dedi oğluna. "Ben yanındayken nasıl yaşadıysan öyle yaşa, Tanrı'yı unutma, Tanrı da seni bırakmaz. Senin için Tanrı'ya dua edeceğim, hayır dualarım hep seninle ve hep o iyi karınla olacak. Genç, ateşli ama çok iyi bir kadın, ona göster ve onu eğit. Tanrı verdiğinde çocukların olacak, en büyük oğlunu ben vaftiz edeceğim, benim Neruçi çiftliğini de ilk oğluna doğum hediyesi olarak veriyorum. Bu arada manastırı unutma, bana da, başrahibe de, diğer rahibe kardeşlerime de yardım et ki Tanrı da senin elini tutsun."

Böylece yaşlı knyaginya, hiç de yaşlı olmayacak yaşta, kırk beş yaşındayken oğluyla vedalaşıp dul bir kadın ve iki serf kızla manastıra gitti.

Knyaz Nikolay İvanoviç'in yaşamı sakin ve mutlu bir biçimde geçiyordu. Kışları Moskova'da, Ustretenka Sokağındaki kendi evinde geçiriyor, perhizle birlikte Vyazemskoye köyüne geliyordu. Knyaginya sağlıklı, ateşli olmasına karşın iyi yürekli bir kadındı; çiftlikleri kendilerine yetiyordu hatta yaşamları Nikolay İvanoviç'in akıllı yönetimi sayesinde her yıl daha da iyiye gidiyordu. Öz kardeşleri de kuzenleri de soylarının en büyüğü olan knyazı seviyorlar ve

bayramlarda Moskova'da ve köyde ziyaretine geliyorlardı. Köyde geçirdiği 1752'den 1762'ye kadarki on yıllık yaşamı boyunca yaptığı her işte başarılı oldu. Annesinin söylediklerini unutmadı; ibadethanelere yardım etti, baba çiftliğinde kilise yaptırdı, çilekeşleri hep kabul etti ve bu arada manastırı da unutmadı. Her sonbaharda annesine arabalarla yiyecek yolladı, kendisi de karısıyla birlikte yılda iki kez uğradı.

İktidarın el değiştirmesi, Yelizaveta Petrovna'nın ölümü, önce III. Pyotr'un sonra da Yekaterina'nın tahta geçişi onlar için çok şey fark ettirmedi. Çarlardan ihsan almadılar, zaten beklemiyorlardı. Soylarından da durumu iyi olan yalnızca Suvorova ile evlenen kuzeniydi. Knyazla knyaginyanın tek dertleri vardı; Tanrı onlara bir vâris vermemişti. Evliliklerinin ertesi yılı oğlu Mihail doğmuş ama çocuk ölmüştü, sonra da kızı Natalya doğdu. Sonra knyaginyayı Mtsensk tepelerinden indiren araba devrildi. Bebeğini düşürdü ve uzun süre hasta yattı ve arzularının bir daha hiç gerçekleşmeyeceği ortaya çıktı. Ancak düş kırıklığı yaşamadılar, Tanrı'ya dua etmeye, rahip ve rahibelerden kendileri için dua etmelerini isteyerek manastıra büyük yardımlar yapmaya devam ettiler. Sonunda Tanrı dualarını kabul etti. Amfilogiya Ana bunun doğrudan, onlar için Tanrı'ya yakaran kutsal meczup Kiriluşka'nın dualarının sonucu olduğunu anlattı ve onun, oğullarının yalnızca doğumunu değil, çocuğun ve annesiyle babasının kaderini de anlattığını söyledi. Yalnızca oğullarını değil, torunlarının ve hatta torun çocuklarını gömen Amfilogiya Ana 1803 yılında, doğumundan 105 yıl sonra inzivada öldü ama Tanrı'ya vermesi için yakardığı torunu-

nun, meczubun söylediği kaderinin gerçekleştiğini kendi gözleriyle gördü ama Knyaz Nikolay İvanoviç ve knyaginya için kehanet hâlâ karanlıktaydı.

Bu kehanet, büyük perhiz zamanında Hatkov Manastırındaki Amfilogiya Ana'nın hücresinde meydana geldi. Knyaz ve knyaginya söz verdikleri üzere, knyaginyanın ayakları kan içinde kalmasına karşın arkadan kendilerini izleyen arabaya hiç oturmadan evlerinden manastıra yürüyerek gelmişlerdi. Kısa ayinden sonra Hatkov'a gittiler ve öğle ayinini dinledikten ve sonra ulu insanın annesine babasına ayin dualarını okuttuktan sonra annelerinin yanına hücreye girdiler; çay içerlerken yanlarına ayakları çıplak, üstünde tek bir gömlekle Kiriluşka geldi, elinde ardıç dalı vardı. Yazları hep elinde çiçek, kışları da dal olurdu. Knyaz ve knyaginyayı görünce su küpünün durduğu paravanın arkasına geçti. Dalı ıslattı ve karıyla kocanın üzerine serpti. "Tanrı'ya şükür, sizi sevdi," dedi knyaginya-rahibe, "yalnızca sevdiklerine su serper."

"İşte, Kiriluşka, Tanrı'nın çocuk vermediği kişiler bunlar," dedi rahibe meczuba, "onlar için dua et."

"Sen kendini üzme, yaşlı anacığım" dedi meczup. "Nikolay'ın oğlu Vasya. Annuşka'nın da Vasya. Benim torunum. Kendini üzme kızım" diye genç knyaginyaya döndü ve başını elinde ki dalla okşayarak devam etti. "Kaynananı üzme, mini minnacık bir oğlun olacak, Vasyütoçka," dedi sesini gitgide kısarak, "sonra kocaman, koskocaman biri olacak" diye ekledi sesini kabalaştırarak. "Ancak sen bunları görmeyeceksin. Çok sonra olacak bunlar. Nikolaşka ise görecek. Kapat gözlerini göreceksin. İşte böyle."

Kendisi gözlerini kapadı. Bir gözünü açınca Knyaz Nikolay İvanoviç'in gözlerini kapamadığını gö-

rünce birden kızdı ve başındaki deri inziva şapkasını çıkarıp gözlerini kapatacak şekilde knyazın başına yerleştirdi.

"Mini minnacık, kocaman koskocaman."

Gerçekten de knyaginya bir buçuk [yıl] sonra, uzun saçlı, sağlıklı, iri bir çocuk doğurdu, başında iki saç gülü[1] vardı. Çocuk şansıyla doğmuştu. Çocuğun verdiği mutlulukla manastıra bol bol hediyeler yollandı ve Vyazem'deki Aziz Nikola Kilisesine Vasili adına ek yaptırıldı. Meczubun sözleri anımsanarak çocuğa Vasili adı verildi; amcası Knyaz Aleksey İvanıç ve bu olay için manastırdan son kez çıkan babaannesi Amfilogiya Ana vaftiz ettiler. Mayıs ayında vaftiz töreni için akraba knyaz ve knyaginyalar geldi. Knyazın yaptırdığı yeni ev çoktan hazır olmasına karşın konuklar evlere hatta yazıhaneye sığmadı ve Knyaz Pavel İvanoviç için korunun hemen yanına evden uzak olmayan bir yere bir Türk çadırı kuruldu.

Vaftiz için gelen konuklara Knyaz Pavel İvanoviç'in çadırında bir de ziyafet düzenlendi öyle ki geceleyin bebek unutulmuştu bile. Knyazın hizmetkârlârından onun başını kaşımakla görevli Kalmık, çadırın kapısında bir şeyin hışırdadığını duyunca, uyuyan knyazı bırakıp seyretmeye çıktı. Çıplak ayaklı biri yoldan ormana doğru koşuyordu. Kalmık geri dönmek üzereyken birden ayaklarının dibinde birinin ciyak ciyak bağırdığını gördü. Çıplak bir bebeğin telis bezine sarılı olarak orada yattığını gördü. Kalmık bebeği alıp çadıra götürmek istedi ama knyazın uykusunun çok hafif olduğunu uyanabileceğini

---

[1] Çocukların başlarında doğuştan ve genellikle tek olan saçsız, açık kısmın iki tane olması çocuğun bahtının açık ve güzel olacağını gösterdiğine inanılırdı.

anımsayarak Kazak kadını uyandırdı, ona knyazın başını kaşımasını söyleyip bebeği köyevine[1] götürdü, muhtarı uyandırıp olan biteni anlattı. Muhtar nöbetçiyi ve bekçiyi çağırdı ve bebeğin kimin olabileceğini ve bir sorun çıkmaması için bunun knyaza nasıl anlatılacağını tartışmaya başladılar.

Bebeğin üstünde ne haç ne de giysi vardı, bir bez parçasıyla bağlanmış göbek bağı belli ki daha yeni kesilmişti. Bebeğin kimin olabileceğini konuşuyorlardı, muhtar üstündeki telis bezine bakarak kendi bölgelerinden olamayacağını, ırmağın öte yakasındaki Paşutina'dan olabileceğini çünkü keten kalıntılarından telis yapan yeni atölyenin yalnızca orada olduğunu, kendilerinde bulunmadığını söyledi. (Paşutina, ırmağın öte yakasında özgür köylülerin yaşadığı bir köydü.) Muhtar sabahleyin falcıya gidip kimin olduğunu öğrenmek gerektiğini söyledi. Kalmız az daha çocuğu ezeceğini anlattı. Konuşmalar boyunca Kalmık'ın onu koyduğu ikonaların önünde yatan telise sarılı bebek birden yüksek sesle ağlamaya başladı. Bölmenin ardından epeydir konuşmaları dinleyen muhtarın karısı oradan bağırdı.

"Hiç mi vicdanınız yok!" dedi. "Ne diye bebeği attınız bir kenara? Sabah bulursunuz, şimdi bebeği doyurmak gerek."

Üzerine kürkünü atıp konuk odasına geçti ve bebeği kendi yanına aldı, kocasını da süt bulmaya yolladı.

Muhtarın çocuğu yoktu. Bu bebek de sağlıklı ve güzeldi. Bebeği yatağa yatırdı. Sobanın üstünden ılık su aldı. Leğene döküp bebeği bir güzel yıkadı, eski

---

[1] IV. İvan'ın yaptığı yönetim reformunda kurulan yerel işlerle uğraşan köylerde başında muhtarın olduğu birim.

bir gömleğe sardı, kazandaki lapayı aldı ve bu sütlü lapayı kendi çiğneyip sonra da bebeği beslemeye başladı.

Sabahleyin [daha] knyaz kalkmadan muhtar ve kâhya falcıya gittiler ve falcı su falına bakıp bebeğin Paşutina'dan geldiğini, Fedot Fokanov'un kızı Arina'nın doğurduğunu söyledi. Muhtar ve kâhya nahiye evine gidip Fedot'u çağırmaya adam yolladılar. Fedot genç değildi, iki oğlu da evliydi ve durumu oldukça iyiydi. Kızı Arişka köyün en iyi dans edeni ve şarkı söyleyeniydi ve babası kızının neler yaptığını pek bilmezdi. Bildiği, kızının dün gece evde kalmadığıydı. Diğer kızlarla birlikte değirmende keten eğirirdi.

"Böyle bir rezillik evimde hiç olmadı, gelinlerim de avludan dışarı adımını atmaz, haber vermeden hele bir gitsinler anında şuraya gömerim, kızımı daha da sıkı tutmasını hep söylemişimdir annesine. Eğer bu doğruysa, bu kancığı ölesiye kamçılarım."

Kızı getirdiklerinde suçluluğu yüzünden belli olmuştu. Beti benzi solmuştu, ayakta duracak hali yoktu, neredeyse tabuta konacak haldeydi. Kızı sorguya çekmeye başladıklarında fazla direnmedi ve her şeyi kabul etti. Ancak ne kadar korkuttularsa da babasının kim olduğunu söylemedi. Kız olanları şöyle anlattı:

"Kızlarla değirmene gittim, akşam üzeri suyumun geldiğini hissettim. Kızlarla eve dönerken, değirmenden uzaklaşıp Yegor Dayı'nın kulübesinde doğurdum. Neler olduğunu kendim de bilmiyordum. Çocuğa baktığımda kımıldayıp duruyordu. Onu boğmak istedim, tam üzerine oturacakken ağlamaya başladı. Acıdım ve meme verdim. Sonra bebeği ne yapacağımı düşünmeye başladım, ne yapacağımı bi-

lemedim. Orada bırakmaya karar verdim eve doğru koşmaya başladım ama çocuk kendini yırtarcasına bağırıyordu. Uzaklaştıkça uzaklaşıyor, kulaklarımı kapatıyordum ama hâlâ ağlayışını duyuyordum. Bizim avluya kadar geldim ama hâlâ çığlıklarını duyuyordum. Kendime geldim ve geriye, kulübeye doğru koştum; bebek öylece yatıyordu ne kımıldıyor ne de ağlıyordu. Onu aldım, keten taşıdığım telise sardım ve nereye olduğunu bilmeden koşmaya başladım. Ortalık kararıyordu, yakınlardan bir yerde suyun sesini işittim. Irmağa yaklaştım. Bebek bana oradan bakıyor ve sanki 'haydi, atla, gel yanıma' der gibi gülüyordu. Korkup haç çıkardım ve yeniden koşmaya başladım. Nereye olduğunu bilmeden koşuyordum, baktım beyin evine gelmişim. O da peşimden. Çevreye bakındım, oradaydı. Ormana girdim ve hamamın yanında bırakıp eve döndüm."

Bunları anlattı ama öncesine dair hiçbir şey söylemedi. "Bilmiyorum" ve "anımsamıyorum"dan başka bir şey çıkmadı ağzından. Kendine her şeyi yapabileceklerini ama bebeğine dokunmamalarını istedi.

"Akıllanmış," dedi knyaz, "peki kimdenmiş, itiraf etti mi?"

Paşutinalı İvan Korçagin'in oğlu Fedotka her şeyi anlattı. Skuryatiha'nın canı olarak görev yapıyordu.

Knyaz başını salladı.

Nahiye yöneticisi adamın nahiye evine götürülmesini, bebeğin de muhtardan alınmasını emretti. Yaşlı adam ne nahiye yöneticisine ne de kızına bir şey dedi ve kızını sessizce evine götürdü, avlusunda onu sabana bağladı. Karısına giyinmesini ve yanına gelmemesini emretti, sonra kamçısını alıp sesi kesilene kadar kızını kırbaçladı. Bitirdikten sonra karısını

çağırdı, bağladığı ipleri çözmesine yardım etti, sonra arabaya yulaf doldurup ekmeye gitti.

Knyaz Nikolay İvanoviç bu iğrenç olayı duyunca evdekilerden saklamak istedi. Ancak knyaginyanın yaşadığı kısımda herkes Kalmık kadından her şeyi çoktan öğrenmişler ve Knyaz Pavel'e çocuk bırakılması üzerine epeyce gülmüşlerdi. Yaşlı knyaginya rahibe oğluna ve gelinine, bu çocuğun bırakılmasının belki de hayırlı olduğunu, geri vermemelerini, kendi üzerlerine yazdırmalarını, belki ilerde vaftiz oğlunun hizmetinde çalışabileceğini, ne de olsa bu ayıbı kapatmak gerektiğini söyledi.

Knyaz annesinin dediğini yaptı, ırmağın öte yakasındaki Fedot'u çağırdı, kızına sahip çıkmadığı için azarladı ve çocuğu kendisinin alacağını, kızı da Skuryatiha'dan satın alıp biriyle evlendireceğini söyledi. Kızı almak için hemen Prohor'u Pulheriya İvanovna'ya yolladı ve özgür köylülerin başının çağrılmasını emretti.

Fedot, knyaza teşekkür etti ve sessiz sessiz iç çekerek evine döndü; bebeği istemedi, kızını da dul İgnat'a vereceğini söyledi. İgnat yoksul ve uysal bir köylüydü, eskiden de kızı istiyordu. Knyaz İgnat'ı çağırdı, ona bir aygır vermeyi teklif etti, İgnat da kızı alıp bebeği bırakmayı kabul etti.

Bebeği de Vasili adıyla vaftiz ettiler. Kalmık ve muhtarın karısı, vaftiz annesi ve babası oldu; oğlanı bakması için muhtarın karısına verdiler. O da çocuğu biberonla besleyip büyüttü. Arişka çocuğu görmeye geliyordu. Kız kısa sürede iyileşti ve sonbahara doğru aynı köyden olan İgnat'la söz kestiler ve Pokrov'da[1] evlendi.

---

[1] Pokrov günü: (Örtü, başörtüsü, baş bağlama) Slav halkla-

İkinci Bölüm

Vaska knyazı kırıyor ve annesine gönderiliyor.

Knyazın Mihail'den sonra, oğlu Vasili, sonra diğer oğlu Aleksandr ve iki kızı; Pelageya ve Natalya doğdu. Eğitim çağı geldiğinde, Knyaz Mihail, Knyaginya Françoise Juber'in arzusuyla Moskova'ya getirildi, yanında genç papaz Yevgraf da vardı ve okurken tek başına sıkılmasın diye, muhtarın karısının beslemesi Vaska'yı ve knyazın büyüttüğü kendi soyundan iki öksüzü de yolladılar. Vasenka iyi yürekliliği ve öğrenmeye gösterdiği şevkle diğerlerinden ayrılıyordu. Papaz Yevgraf şaşırıyor ve okumanın onun için çok kolay olduğunu söylüyordu. İlk yıl bütün duaları ve nasıl ibadet edileceğini öğrenmiş ve Zebur'u okumuştu; dokuz yaşında o sevecen sesiyle öyle güzel okuyordu ki herkes onu dinliyordu. Onu büyüten Anna İvanovna her zaman yanına oturup dinliyor ve ağlıyordu. Kilisedeki ayinlerden başka knyazın evinde her gün ibadet ediliyordu ve papazın nasıl okuduğuna dikkat edip tıpkı onun gibi okuyordu, sesi sevecen ve hoştu. Vaska da iyi gidiyordu. Arkadaşlarının arasında onu en çok seven Knyaz Vasili'ydi. On yaşındayken o da Fransızca yazıp okumayı öğrenmişti, Fransızcayı pek iyi bilmeyen Knyaz Nikolay İvanoviç, onun Ernest Yegoriç ile konuşmasından hiçbir şey anlamıyordu.

---

rının, pagan geleneklere göre sonbaharın bitip kışın başlamasını kutladıkları gün. Genellikle karın ilk düştüğü gün kutlanılır. Kilise tarafından, Konstantinopolis'in kuşatılması sırasında Meryem Ana'nın başındaki örtüyü açarak Balat'taki Meryem Ana Kilisesi'nde ibadet edenleri koruduğu gün olarak kutlanmasına karşın tamamen genç kızların başlarını bağlamak (evlenmek) için dileklerde bulundukları pagan kökenli bir bayramdır.

Vasenka'yı dokuz yaşındayken babaannesinin yanına götürdüler, onun yanında olmaktan çok memnun oldu. Hücrenin sessizliği ve temizliğini, babaannesinin iyiliğini ve sevecenliğini, iyi yürekli yaşlı rahibeleri ve ayinlerin muhteşemliğini sevmişti. Koro yerinden çıkıp gelen rahibelerin sessizliğini, yarım daire olup başrahibe selam verişlerini ve özenli dua okuyuşlarını sevmişti. Babaannesi, onun hizmetçisi Gavrilovna ve diğer rahibeler de onu sevmişlerdi ve sevmeye doyamıyorlardı. Babaanne torununu yanından yollamıyordu, küçük knyaz kışları evden çok manastırda yaşıyordu. Rahibeler de onu eğitiyordu. Annesi knyaginya ise oğlunun bir an önce eve dönmesini istiyor, babaannenin istediği gibi, oğlunun bu hayatı sevmesinden ve genç yaşta bu dünyayı bırakıp manastıra kapanmasından korkuyordu.

YÜZ YIL
KORNEY ZAHARKİN VE KARDEŞİ SAVELİ

Bradinski cemaatinden yalnız köylü Korney Zaharkin 1723 yılında Mtsensk ilçesi, Sidorova köyünde yaşıyordu. Bizde bir atasözü vardır: "Bir oğuldan oğul olmaz, iki oğul yarım eder, üç oğul ancak bir oğul eder." Korney ve Saveli'nin babası Yaşlı Zahar için de böyle oldu. Üç oğlu vardı; Mihaylo, Korney ve Saveli, yaşlılığında ona yalnızca ortanca oğlu Korney kalmıştı. Mihail'i öldürdüler, Saveli'yi askere yolladılar, asker karısı olan gelini evi terk etti ve yaşlı adam oğluyla yalnız kaldı. Ancak babası öldükten sonra Korney, karısı, yaşlı annesi ve üç kızıyla evde yapayalnız kaldı.

Haneleri yaşlı Zahar zamanında zengindi; arıları vardı, yedi atları, yirmi koyunları, iki inekleri ve bir buzağıları vardı.

Yaşlı adamın ölümünden sonra gerilemeye başladılar. Korney ne yaparsa yapsın evi eski halinde tutamıyordu. Yıllar geçtikçe yedi atın dördünü satmıştı, inekler ölmüştü, inek almak için koyunların yarısını elden çıkarmıştı, arıları da satmıştı. Toprak sahipleri Nesterov diye biriydi. Petersburg'da çarın yanında büyük onur sahibi biri olarak yaşıyordu; çok toprağı vardı ve hepsi de ürün ya da para karşılığı köylülerin işlemesine bırakılmıştı; Sidorovlular buğdayın dışında, çavdar, yulaf, araba, koyun, tavuk, yumurta ve adam başına on ruble ödüyorlardı. Toprak sahibine ödenen on rublenin dışında hazineye ödenen iki ruble de vardı, bunun dışında da askerlerin ihtiyaçlarını gidermek köylüleri iyice batırıyordu. Kısacası yalnız başına bir köylünün bütün bunlarla başa çıkması mümkün değildi ve Korney de ne yaparsa yapsın baba evi gittikçe yoksullaşıyordu ve insan içine zar zor çıkıyordu. Babasının sevdiği oğlu değildi. Babası onu, asık suratlı ve kaba olduğu için sevmezdi. İş tıpkı babasının zamanındaki gibiydi, atları gece doyurmak ya da köy bekçiliği yapmak yoksa sabahtan gece yarılarına kadar sürüyordu; bekçilik, gece otlağı ya da araba doldurmak varsa, gece gündüz çalışmak gerekirdi. İş aynıydı; daha fazla çalışamazdı. İşten kaçmazdı ama hem çalışmak, hem düşünmek ve her şeyi derleyip toplamak, biçmek fazlasıyla ağır geliyordu ona. Eskiden kendisi çalışır babası düşünürdü, şimdi yapayalnızdı. Baba evini ayakta tutamamak zoruna gidiyordu. Hanesi zora düştüğünden, arıları ve fazla hayvanları sattığından beri yedi yıldır

hep aynı yerde sayıyor, ne artıyor ne de eksiliyordu. Evdekilerinin de karnı toktu, ayakları sağlam, üstleri başları pekti, başlarının üstünde bir çatı vardı, evi sıcaktı ama bir türlü ayağa kalkmıyordu. Yine de şikâyet etmiyor ve durumu için Tanrı'ya şükrediyordu. Yalnızca Tanrı ona oğul vermediği için canı sıkılınca günaha giriyordu. Karısı yedinciye yüklüydü ve karısının beşik başında olmadığı bir iş dönemini anımsamıyordu ama hep kız doğuruyordu. Dördünü Tanrı geri almıştı, üçü yaşıyordu. Karısına yaka silktirse de kızlarına kızamıyordu ama bekleyeceği bir şey olmamasına canı sıkılıyordu. "Yaşlanıyorsun, evi kime vereceksin, içgüvey almaktan başka çare yok" diye düşünüyordu ama diğer yandan kâhinlik yapmanın günah olduğunu da biliyordu; karısının her doğurduğunda, ebeye ne doğurduğunu sorduğunda bunu düşünüyordu ve yine kız olduğunu öğrenince yere tükürüp elini sallıyordu. İlya Gününden[1] uspenyeye kadar olan zaman köylünün en zor zamanıdır. Bu dönem Korney için özellikle zorlaşır, çünkü karısı bu vakitle hep yüklü olur. Bu yıl da böyle oldu. Her şeyi iyice düşünüp taşınmak ve her şeyi yapmak gerekiyordu. Daha biçim bitmemiş, biçilenler taşınmamıştı ama çavdar neredeyse olgunlaşmıştı. Çavdara giriştiğinde yulaf dökmeye başlıyordu, oysa tarlalar sürülmeli, tohumluk ayrılmalı, ekilmeli ve karabuğday biçilmeliydi. Bu sene bir de hava kötü gitmiş ve bir hafta çalışamamıştı, böylece bütün işler üst üste yığılmıştı. Korney yine de diğerlerinden pek geri değildi; çavdarını biçmiş, öğütülmek üzere hazırlamıştı, tarlayı sürmüştü, biçilmemiş yulaf yalnızca

---

[1] Ortodokslarda 20 Temmuzda kutlanan İlyas Peygamber günü; o gün kimse çalışmazdı.

uzak tarlada yarım *osminnik*'lik[1] bir yerde kalmıştı. Hayvanları salmak istediği yakın tarladaki yulafı taşımak için acele ediyordu. Bütün gün Marfa'yla taşımış, gece de devam etmişti. Gece aydınlıktı, her şey seçiliyordu ve karısı akşam yemeğinden sonra ikinci kez çıkmayı reddetmese hepsini taşıyabilirdi. Tarlada yığınlardan demet uzata uzata iyice yorulmuştu. Korney kendisi yükledi, bağladı ve ikinci boş arabaya da karısını oturtup eve döndü. Evde anasını ebeyi çağırmaya yolladı, kendisi de atları otlamaya çıkardı. Komşusu Yevstigney ile otlağa çıkma sırası o gün kendisindeydi. Muhtar daha dün akşamdan gelip uyarmıştı. Artık canları çıkmış iki atını da çözüp serbest bırakan Korney, Yevstigney ile bütün atları saydı ve duasını edip sürülmüş tarladaki eğimin üzerinde kürkleri ve kaftanlarıyla uzanan köylülerin yanına gitti ve köylülerin yaktığı ateşin başına oturdu. Elleri sopalı nöbetçiler atların yanında dolaşıyor, bağırıyorlardı; diğer köylüler uyuyordu. Yalnızca yaşlı Şçerbaç ayaktaydı.

Atlara bekçilik yapan köylülerden biri yattığı yerden doğruldu, kaşındı ve ateşin yanına gelip çömeldi. Askerlerden konuşmaya başladılar. Askerler bir aydır gidiyordu. [?]

"Kaybolabilirler. Perm'de yandıklarını söylüyorlardı. Öyle bir yere gelmişler ki yerden ateş fışkırıyormuş. Hepsi de yanmış" dedi yeni gelen köylü.

Köylü, Korney'in komşusu Yufan Şçerbaç'dı. İriyarı, sağlam, kızıl saçlı biriydi. İki dişi yoktu, bu yüzden de ona *Şçerbat*[2] diyorlardı.

---

[1] Desyatinanın sekizde biri olan eski alan ölçü birimi, yaklaşık 1366 metre kare.

[2] Eksik diş.

"Çar nerelere yollamadı ki bu cancağızlarımı. Onun gerçek çar olmadığını, düzmece olduğunu söylüyorlar. O camlı şehirde."

"Bilmediğin şeye de gevezelik etme" dedi Yevstigney. "Dün bende altı kişi vardı, başlarında *'kapral'*[1] mı ne diyorlar, ondan vardı. Diğerlerinin şakakları şuraya kadar taralıydı ama onunki tokaç gibi upuzundu. Bilgili adamdı. Ona bizim beyi sordum. Beyin durumunun şimdilerde iyi olmadığını söyledi. Bizi onun elinden alabileceklerini söyledi."

"Ondan alır başkasına yazarlar, bize ne ki" dedi Yevstigney. "Kime ödediğinin ne önemi var."

"Yine de fark var."

"O farkı hiç görmedik. Yine de kırgın değiliz" diyen Eksik Diş uzaklaştı ve Korney, Yevstigney'le baş başa kaldı. Yevstigney Dayı, Korney'in vaftiz babasıydı. Zengindi. İkisi evli üç oğlu vardı. Evliler ortak vergiye tabiydi. Kendisi kısa boylu, uzun, beyaz saçlı, seyrek sakallı biriydi. Uysal, konuşkan ve akıllıydı. Korney'in yulafla uğraştığını biliyordu.

"Getirdin mi hepsini?"

"Yedi yığın kaldı" dedi Korney elini sallayarak.

Niye kaldığını söylemek istedi ama bunun yakışık almayacağını anımsadı, ne de olsa doğuran kadının daha çok acı çektiğini herkes biliyordu, o yüzden "Atlar yoruldu" dedi.

"Canı çıktı, değiştirecek at da yok; getir götür, sür, tırmıkla; zavallının boynundan boyunduruk çıkmıyor. Yalnız. İşte böyle, idare ediyoruz, vaftiz babam. Millet çoktan ekimini bitirdi ben daha başlamadım daha, üstelik buğday da daha tarlada. Eh,

---

[1] Onbaşı.

babam, hayatım berbat" diyen Korney suratını asıp ateşe bakmaya başladı.

Şimdiki gibi çok ender oluyordu. Böyle olduğunda eve gitmek bile istemiyordu. Bağrış çağrış, kızların biri diğerini vurur, biri ekmek ister; üstelik tam da işe lazım olduğu zaman yine doğuruyor, yine kızdır nasılsa, o karınla zaten anca yatar. Yardımcı değil, tam bir yük.

"Hayatım berbat" dedi yeniden. Bir başımayım, ne kadar uğraşırsam uğraşayım yürümüyor. Oysa hanemin daha kötü olmasını hiç istemiyorum."

"Yaşlı adam kendi halinde yaşayıp gidiyordu, varken kıymetini bilmiyoruz, yokken arıyoruz" dedi Yevstigney.

Korney yaşlı adama baktı.

"Hayır, babama hiçbir zaman kaba davranmadım. Onun zamanında da zordu, bütün iş benim üzerimdeydi ama bundan hiç yüksünmedim. Beni Mihail ve Saveli'den daha az sevmesine karşın hiçbir zaman ne surat astım ne de ağzımdan kötü bir söz çıktı."

"Evlat, büyüklerini daha çok an. Büyüklerin hayır duaları her şeye yardımcıdır. Sen de suratını asma, Tanrı çalışanı sever."

"İş değil beni mahveden, iş değil, babam, kaygılar. Hanemin göz göre göre elimden kaydığını görüyorum ama bir başıma ne yapabilirim ki? Sudan çıkmış balık gibi çırpınıp duruyorsun ama faydası yok. Her şeyi sattım, arıları dağıttım, aygırı sattım, bekleyeceğim biri de yok. Doğan da büyüyen de hep kız. Onlardan yardım bekleyemem ki."

"Korney, bak şimdi, sen dayanıklı birisin ve aptal da değilsin, günaha girme. Geçen yıl bizde geceleyen bir Tanrı kulu anlatmıştı, kutsal babamızla mı ilgi-

liydi neydi; bir adam varmış, on yıl gübrenin içinde yatmış, her yanını irin bağlamış, vücudu çürümeye başlamış, kurtçuklar dolaşıyormuş üzerinde, meğer Makar yani iblis musallat olmuş, 'Tanrı'ya yüz çevir, –demiş– bak, daha rahat dayanacaksın bunlara,' yani günaha çekmek istemiş ama adam buna kanmamış ve "Tanrı verdi, Tanrı aldı" demiş. Meğer eskiden çok zenginmiş. Binlerce hayvanı varmış. 'Sen, demiş, Makar, bırak bana akıl öğretmeyi, Tanrı'ya küsmemi boşa söyleme. Rızkımı kıstığında yüz çevirmedim, şimdi de verdiklerine karşı koyamam, sabır göstermem lazım' demiş. Bunu öyle güzel anlattı ki bizim kadınlar gözyaşlarını tutamadılar. Yani Korneyuşka, sabretmek gerek."

Dolaklarını ısıtmak için ayakkabısını çıkarmaya başlayan Korney vazgeçti ve yaşlı adama dönüp onu dinlemeye başladı. Yaşlılar az uyur, çok konuşurlar. Yevstigney de kendini konuşmaya kaptırmıştı, bir şeyler düşünerek kafasını sallıyordu, sonra yeniden başladı.

"Yani, anam babam, kendimden örnek vereyim. Biz de hep çok iyi durumda değildik. Şimdi Tanrı'ya şükür, çocuklar büyüdü. –Yaşlı adam doğuya dönerek haç çıkardı.– Ancak biz de yoksulluk çektik. Hem de ne yoksulluk. Andrey İlyiç'i duymuş muydun? Evet, işte o. O zamanlar Vyazem knyazına aittik. Onun kâhyasıydı. İriyarı, koca göbekli biriydi, troykaya sığmazdı. Leksey Mihalıç'ın çarlığı zamanındaydı. Halk isyan etti. Stepan Timofeiç diye biri çıkmıştı. Halkın eski inanışa yöneldiğine dair söylentiler geliyordu kulağımıza. Bize de bir gün, onlardan tanımadığımız iki kişi gecelemeye gelmişti. Onları Ragojin'de yakaladılar ve Mtsensk'e götürdüler, Andrey İlyiç de beni çağırdı.

Köpeğini öldürdüğüm için bana epeydir diş biliyordu. Otuz yaşlarındaydım, tıpkı senin gibi tek başınaydım, babam ölmüştü, Yegor daha evlenmemişti. Beni çağırdı ve o adamların benimle konuşup konuşmadığını sordu. Zaten ne demişlerdi ki? Yemek yediler, Stepan Timofeiç hakkında, onun bilmem hangi şehri aldığına dair gevezelik ettiler, başka da bir şey anlatmadılar, sonra da yatıp uyudular, sabahleyin de onları uğurladım. Yolunuz açık olsun! Sağ olun. İşte hepsi bu. Olanları anlattım. 'Hayır, dedi, ne söyledilerse hepsini anlat, yoksa seni mahvederim. Sen nasılsa işçi değilsin. Karını hizmetçi yapar, kardeşini de askere yollarım. Anlat.' Ne anlatacaktım ki? Bir şey bilmiyorum. 'Anlat, yoksa kırbaçlarım,' diyor. Her şeyi söyledim. 'Saklıyorsun. O halde sopa!' Beni samanlığa götürdüler. 'Yat!' Yattım. Dövmeye başladılar. İki kişi tutuyor iki kişi de vuruyordu. Al sana, bir daha, bir daha. Döndürüyorlar. 'Söyle!' Ne söyleyeceksem? Hiçbir şey bilmiyorum. 'Yatırın!' Yeniden başlıyorlar. Öyle bir ıslattılar ki ancak kaftanla taşıdılar beni. Bu daha bir şey değil. Söylemezsen diyor, evini başına yıkarım, diyor. Bu da bir şey değil. Dayakla kalsaydı. Hayır, bu köpek, her şeyimi mahvetti. Bizi çalıştırmaya aldı. Karımı tuğla dökmeye, beni de bataklığa kanal açmaya yolladı, evimi yıkıp dümdüz etti, ne var ne yok üst üste yığıp yaktı. Yani, bu köpek tam üç yıl bize eziyet etti. Ancak zaman geldi, yine kendisi affetti, kini geçmişti. Düşmanlığı da azalmıştı. Bir sürü kişi geldi evi yeniden yaptık, senin baban da çok yardım etti. İşte böyle yaşadık."

Korney başını salladı.

"Biliyorum, dayı, biliyorum. Ben şikâyet mi ediyorum ki? İşte, öylesine. Yoksa şikâyet etmenin gü-

nah olduğunu bilmez miyim? Tanrı'ya şükür ne açım ne de açıktayım. Yaşayıp gidiyoruz."

"Babanın seni kardeşlerinden ayırdığını söylüyorsun. Böyle deme. Günah. Büyüklerini iyilikle anmaktan daha iyi bir şey yoktur. İyi anan kişi her zaman mutlu olur."

"Evet, dayı, evet, diyorum ama öyle serzenişle demiyorum. Ben kendim de biliyorum, Saveli kim, ben kim. Güçlüydü, becerikliydi, saygılıydı, tuttuğunu koparırdı. Rahmetli babam, orduya benim değil Saveli'nin gitmesine üzülürdü. Tabii, bu bir şey değil. Çünkü annem beni, babam da onu tutardı. Babamın emrini dinlemedim. Celpci gelip bizim haneden bir kişinin askere alınacağını ve ikimizin de götürülüp kimin seçileceğine karar verileceğini söylemişti. Babam ikimizi de götürdü. Babam daireye girince Saveli bana 'Korney, hiç üzülme. Ben seve seve giderim. Burası bana göre değil. Bu hayattan bezdim. Seve seve gideceğim,' dedi.

Askerlik şubesine gittiğimizde Zaharkinleri çağırdılar. Saveli hemen ileri atıldı. Ben isteyerek, gideceğim, dedi. Nasıl da boylu boslu, cesur ve yiğitti. Komutan hemen, 'Aferin sana. Asker dediğin böyle olur, çara senin gibiler lazım. Alın,' dedi. O günden sonra da babam bana kırıldı. Sen, dedi, ananla bir olup onu kandırdınız. Oysa hiç karışmadım. Kendisi istemişti. Küçük çocuklarıma acımıştı. Onu hep anıyorum. Şimdi gelse, Korney kendini ateşe at, dese hiç düşünmem atarım."

"Haber yok mu?"

"Yok, kâh kaçtı diyorlardı, kâh karısına haber yollamış diyorlardı yanına gelmesi için, şimdi neredeyse altı yıl oldu hiç haber yok. Belki de öldü."

O sırada atlar hareketlendi, köylüler bağırmaya başladı.

Yaşlı adam Feofan'ın sözlerini isteksizce dinledi, kalkıp yıldızlara baktı.

"Geç olmuş" dedi. Derin bir nefes aldı, diğer yana döndü, dua edip ceketini başına çekerek uzandı. Korney de öyle yaptı.

"İşte, akıllı adamın sözü paradan değerlidir" diye düşündü. "Gübrenin içinde çürüyen aziz hikâyesini ne güzel anlattı. Dinlenecek söz var, boş yere gevezelik var."

O da şöyle bir gerindi, esnedi ve tam uyumak üzereyken Yevstigney Dayı'nın köpeğinin alışık olmadıkları şekilde havladığını, yola doğru atıldığını duydu.

Birinci Kısım

Birinci Bölüm

1723 yılında, I. Petro'nun hükümdarlığının sonuna doğru, o zamanki büyük Moskova eyaletinde, Moskova'dan iki yüz, Mtsensk'den yirmi beş versta uzaklıktaki ücra bir köyde yalnız başına yaşayan köylü Onisim'in bir oğlu doğdu. Onisim Markov, yaşlı annesi ve o zamana kadar hep kız doğuran pek de yaşlı sayılmayacak karısıyla yalnız yaşıyordu.

Onisim babasının ikinci oğluydu, üç kardeşlerdi. Büyük olanı askere yollamışlardı. Babaları ölmüştü ve babalarının ölümünden kısa bir süre sonra küçük kardeş evden kaçmış, Onisim de annesi ve karısıyla yalnız kalmıştı. Onisim esmer, kaba biriydi; konuşması da davranışları da kabaydı. Uzun boylu, geniş omuzluydu; kıvırcık saçları hep dağınıktı, kısa saka-

lı da tarak girmeyecek biçimde kıvır kıvırdı. Kaşları hep çatıktı. İri, karga burunluydu. İçkiliyken daha suratsız ve daha kızgın olurdu, sarhoşken herkes ondan korkardı. Çok konuşmayı sevmezdi, hep çalışır dururdu. Onun gibi çalışan pek yoktu. Onisim'in annesi yaşlı Kirilovna da hâlâ çalışır ona yardım ederdi. Karısı Marfa da çalışkan ve akıllı biriydi. Ancak bütün bunlara karşın babalarının ölümünden sonra evin durumu bir türlü düzelmiyordu. Yalnız kalanlar için bir atasözü vardır: "Ne yaparsan yap açıkta tek bir közün sönmesine engel olamazsın." İşte Onisim'in evi de böyle bir başına ancak tütüyordu. Onisim de sönmesine izin vermiyordu. Knyaz Vyazemski'nin beylik zamanıydı, knyaza hane başına beş ruble, desyatina başına çavdarın dörtte üçünü, yulafın yarısını, iki koyundan birini, altı tavuk, elli yumurta, yedi iğ keten ipliği ve iki iğ kenevir veriyorlardı. Moskova'ya da iki araba yolluyorlardı. Onisim sekiz yıl böyle didindi durdu, ocağının sönmesine fırsat vermedi ama ateşi canlandıramadı da. Bütün kazancı ailesinin karnını doyurmaya, giydirmeye, beye ve devlete gidecek arabaları doldurmaya, vergiyi ödemeye zar zor yetiyordu ve bir kenara koymaya elinde bir şey kalmıyordu; ne yeni bir inek alabiliyor ne de elindeki iki ata yenisini ekleyebiliyordu. Kâh yananın yerine yeni ahır yapmak, kâh avlunun üstünü örtmek gerekiyordu, kâh atını çalıyorlar, kâh inek ölüyor, kâh toprak iyi mahsul vermiyordu. Birini yapıyor, başka bir şey çıkıyordu, yani ayağa kalkacak bir hal kalmıyor ve yıldan yıla daha kötüye gidiyordu.

Onisim sekiz yıldır yalnızdı. Eski bir izbası, sahanlığı ve üstü örülü kileri ve yine üstü kapalı bir avlusu vardı. İki atı, bir tayı, bir ineği, beş koyunu,

iki arabası, kızağı, sabanı, tırmığı ve kadınların ıvır zıvırları arka taraftaki ahırda duruyordu.

Geçen yıl, 1722'de çavdar neredeyse hiç olmamıştı, zar zor karınlarını doyurmuşlardı, beş *osmin*[1] yulaf borç almış ve hayvanları satmadan yılı çıkarmıştı. Bu yıl, 1723'te ürün çok iyiydi; hem kışlık hem de yazlık ekinler iyi vermiş, otlar adam boyu büyümüştü öyle ki Onisim aldığı borcu geri vermeyi, rahatça yaşamayı ve kışa iki inek daha almayı planlamaya başlamıştı.

Ancak bu yıl biçim bir hayli gecikmişti. *Spojinka*'yla[2] birlikte birlikle yağmur başlamış, ekine el süremezmişlerdi. Uspenye ile birlikte ise sağanak gibi yağmaya başlamıştı. Oğlu doğduğu sırada Onisim, tarladan son demetleri getiriyordu.

Onisim o gün şafağa karşı gece otlağından gelmişti. Kadınlar kalkmıştı, çok uzaklardan kendi evinin dumanını seçebiliyordu. İzbası köyün çıkışındaki ikinci evdi. Kadınlar ekmek pişiriyordu. Marfa koşup kapıyı açtı ve Onisim hemen iki arabanın tekerlerini yağlamaya ve arabaları koşmaya başladı. Atları koştuktan sonra içeri girdi, bir şeyler atıştırdı, kaftanını alıp atları sokağa çıkardı. Komşuya tuz almaya giden Marfa eve koşup giyindi, kaynanasına kızları emanet edip kaftanını üstüne geçirdi ve sahanlıktan çıkıp arabanın yanına gitti ve urganları arabaya koydu. Onu gören Onisim demir kırı atın çektiği arabayı öne çıkardı. Hâlâ kilolu olmasına karşın Marfa, arabanın kenarını sıkı sıkıya tutmuş, bir ayağıyla sekerek yürüyordu, diğer ayağını da düzlediğinde atıldı ve daha

---

[1] 104.9 litrelik eski tahıl ölçüsü.

[2] Meryem Ana'nın göğe yükseldiği günden önce tutulan on beş günlük perhiz. (1-15 Ağustos).

yeni ağaç kabuğu serilmiş arabanın arkasına sıçradı ve yabayı yakaladı. Ancak tam hareketlendiklerinde Marfa arkadan bağırdı:

"Mituha! Dur! Yabaları unuttuk."

"Avluda, kızağın üstüne!" diye bağırdı kocası.

Kadın koşup yabaları getirdi ve tırısla gitmeye başladılar. Köyün dışına çıktılar. Ne kadar erken çıksalar da –güneş daha Barsuk'un ardından çıkmamıştı– köyün dışında Nefed Dayı ve oğluyla karşılaştılar.

"Nemli değil mi? Nefed Dayı!" diye bağırdı Onisim.

"Üst taraflar çiyli, yoksa kuru, idare eder" diye yanıtladı Nefed, Marfa'nın yanına yaklaşan atını değnekle uzaklaştırırken.

Yoldan kendi tarlasına dönen Onisim arabadan indi, yağız benekli iğdişi okun dışına çıkardı, demir kırını da yığına götürdükten sonra yığına şöyle bir el atıp içine dokundu ve –Tanrım sen yardım et– kuru olan yığını arabaya attı; yağmurdan ıslanan yığınların içinden urganı dolayıp altlarından tutarak ağır demetler yapmaya başladı. Marfa da daha önce başladığı ve bağladığı demetleri getirmeye koyuldu. Arabanın içi dolduğunda Onisim üstüne çıktı, Marfa da diğer arabadan getirdiği yabayla demetleri ustaca atmaya başladı, hem de öyle hızla atıyordu ki Onisim yerleştirmeye neredeyse yetişemiyordu.

"Sığacak mı?"

"Topla hepsini."

Diğer arabadan yabayı alan Marfa, bağların dibine yerleştirip son altı demeti verdi, okun altına girip urgana uzandı ve kocasına attı. Arabayı saran Onisim yere atladı demir kırını döndürdü ve yağız benekliyi diğer yığının yanına götürdü.

Marfa diğer yığının da neredeyse hepsini attı ama birden durdu, çatalına dirseğini koyup yabaya dayandı.

"Atsana, ne oldu" diye bağırdı kocası. "Öldün mü?"

"Yakala" diye bağırdı ve başlığını düzeltmek için başını sallayıp son demetleri attı.

O arabayı da bağladılar ve atları sürülmüş tarladan üzerinden geçilmiş, yer yer tahıl taneleri saçılmış yola çıkardılar. Güneş artık çıkmıştı; dört bir yanda yükleyen, giden ya da demet taşıyan köylüler görünüyordu. Yola çıktıklarında diğer arabalara rastladılar. Önden Makarıçev'in arabaları gidiyordu, arkadan ise Savoska onlara yetişmeye çalışıyordu.

Savoska yanındaki iki köylüye, ürünleri yazmaya gelen kâtibin bey evine gelişini anlatıyordu. Dmitri yanlarına gitti ve dinlemeye başladı ama yağız beneklinin arabadaki ekinleri yediğini görünce hızlı adımlarla arabaya yürüdü ve sarkan başakları topladı, çatık kara kaşlarının altından Marfa'ya yan yan baktı. Sanki güneş altında yürüyormuş gibi kıpkırmızı ve terliydi.

"Arabaya binsene!" dedi Onisim.

Yanıt vermeyen Marfa demetlere tutundu.

"Hey, Mituha, durdursana iğdişi, kadın binsin."

"Bırrs!" diyen Onisim daha araba durmadan ipleri yakalayan kadını yukarı kaldırdı ve kadın demetlerin üstünde kaybolunca öndeki ata doğru yürüdü.

"Şuna bak, kıyamıyor" diye bağırdı Mituha.

"Olmaz ki!"

Köyün sokaklarından harman yerine dönüp yulaf, çavdar ve geçen yıldan kalan saman artıklarının olduğu yere dağıldılar. Marfa arabanın üstünde doğruldu, urganı çözdü ve yabayı ele alıp kocasına

doğru demetleri atmaya başladı. Son demete sıra geldiğinde, başının üstünde kaldırdı, terli yüzüne yağmur gibi dökülen ve arabanın yeni kaplamasında ses çıkaran tanelerin eşliğinde daha fazla gücü kalmadığını hissetti ve atın hareket etmesiyle arabanın içine yığıldı. Büyük kızları harman yerine büyük bir maşrapa kvas getirdi. Onisim içtikten sonra karısına verdi. Marfa kurumuş dudaklarını ıslattıktan sonra içmeye başladı ve sonrasında yeniden işe koyuldu. Başaklara musallat olan atı uzaklaştırıp bağladı, diğerini almak istedi ama oflayarak yeniden iki büklüm oldu.

"Mitya, ben eve gidiyorum. Gücüm kalmadı."

"Hay! Seni kör olmayasıca! Git, git de annemi yolla" dedi Onisim. "Bitirmek lazım."

Marfa harman yerini geçip patikadan evine yürüdü. Geçerken dağılan yığınları bir araya getirdi, tavukları kovaladı. Kendirlerin arasına girip yumurtaları aldı. Kirilovna evde değildi, ırmağa çamaşıra gitmişti.

"Git, annemi yolla, Maşka'yı da al gel" dedi kızına ve sobanın karşısındaki sedire oturdu.

Yaşlı kadın geldiğinde Marfa kendini iyi hissetmişti, yeniden harman yerine gitmeye kalktı. Kaynanası izin vermedi.

"Sen de ekmeği ocağa koy, belli ki ben gidiyorum. Bir şey olursa da Maşka'yı Sidorovna'ya yolla."

Onisim ikinci sefere anasıyla çıktı. İkisi birlikte aynı arabaya oturdular.

"Tam da doğuracak zamanı buldu! Ne şansım varmış."

"Onisimuşka, günaha girme" dedi annesi. "Her şey Tanrı'dandır. Şu düşündüğüne bak. Onun için

kolay mı ki? Doğduklarına göre, demek ki Tanrı istiyor."

"Canları cehenneme. Hepsi kız."

"Günah! Suçlu o mu ki? Tanrı veriyor işte. Kimi oğlanlardan çekiyor kimi de kızlardan. Al sana, Pyotr, öyle bir damat aldı ki, oğuldan daha iyi."

"Nemli diye düşündük ama içine işlemiş. Artık yerde bırakamayız" dedi Onisim çavdardan bahsederek.

Yaşlı kadınla, Marfa'yla olduğu gibi hızlı yürümüyordu. Öğlene kadar ancak tek sefer yapabildiler.

Annesiyle birlikte döndüklerinde Dunka onları karşılamaya koştu.

"Babaanne, anneme koş. Ölüyor. Sidorovna'ya gittim ama o da Paşutina'ya gitmiş."

Yaşlı kadın arabadan inip eve girdi. Onisim arabaları bir başına götürdü.

"Kadınlar nerede" diye bağırdı artık işini bitiren komşusu.

"İşleri var!" dedi Onisim. "Tabii, altı kişisin keyfin yerinde, bir kişi nasıl başa çıksın. Şimdi yardıma da gelmezsin" diye geçirdi içinden.

"Hey, Maksim, git Onisim dayına indirmeye yardım et" dedi oğluna komşu, sanki Onisim'in düşüncesine yanıt verir gibi. "Önemli değil. Öğlen yemeği için erken daha, biz hepsini taşıdık."

"Tanrı yardımcın olsun" diyen Onisim arabaları çözmeye koyuldu.

"Ne oldu? Doğuyor mu yoksa?"

"Herhalde öyle."

"Atalar doğru demiş; kızı doğanın güneşi batmaz."

Dmitri suratını astı ve yanıt vermeden arabanın üstünden demetleri yıkmaya başladı, öyle hızla atıyordu ki Maksim yetişemiyordu.

Yalnız kalan Marfa ekmeği ocağa attı ama küreği geri çekemedi. Hatta cama gidip kızını çağıramadı bile, yattı bebek doğuncaya kadar bir daha da kalkamadı. Korkuya kapıldı ama ikonaya dua edince sakinleşti. "Yaşamalısın, yaşayacağım, ebe olmadan da doğururum." Ağrısı geçip bebek ağlayınca, eline aldı, oğlan olduğunu görünce Tanrı'ya bir daha dua etti, kalkmak istedi ama zayıf düşmüştü, inleyerek sırtüstü düştü.

"Anam anam, kaynanam, bana acıyan anam, gel, yardım et şu garibe. Tanrı'ya yakardığım, göğsümün altında taşıdığım şu bebeme bir şey olmasın."

Tam bağırmaya başladığı sırada ayak seslerini duydu, kaynanası bir şeyler söylenerek içeri girdi. Kız da içeri dalacakken babaannesi başından itip dışarı kovdu.

"Yavrum benim, acılı kuşum benim. Ah, canım benim."

Tanrı'nın onu bağışladığını gören yaşlı kadın hemen işe sarıldı, bebeği sardı, sedire götürdü, saman serdi, yıkadı sonra da tir tir titreyen gelinini kaldırdı, odaya götürüp yatırdı üstünü örttü.

"Anne sen, Mitri'ye git, papazı çağırsın. Vaftiz ettirelim" dedi lohusa. Vaftiz ettirmek istiyordu ama asıl istediği kocasının oğlu olduğunu duymasıydı. Yaşlı kadın gelinini derledi toparladı, sardığı bebeği koynuna verip harman yerine gitti. Yığını bitiren Dmitri tırmıkla dağılanları topluyordu.

"Ee, Mituha, Tanrı'ya dua et" dedi yaşlı kadın.

"Oğlum mu oldu?"

"Sana dua et diyorum, haydi git papazı getir. Oğlun oldu."

"Doğru mu" dedi Dmitri ama hemen haç çıkardı. "Şuna bak, hiç beklemiyordum" dedi gülümseyerek.

Neşeyle otları çözdü ve otlağa çıkardı.

"Nasıllar peki?"

"İyi, Mituha, vaftiz etmek lazım. Papazın da Baskaçihalarda olduğunu söylediler. Haydi güneş hâlâ yukarıda."

"İşe bak! Beklemiyordum" dedi yine kendi kendine [başını] sallayarak ve gülümsemeyi bırakmadan. "Ee, anne, bebek iyi mi?"

"İyi! Yüreği sağlam olsun" dedi yaşlı kadın. "İyiler de ölür, kötüler de yaşar. Tanrı ve yüce anamız nasıl verdiyse öyle işte. Haydi, onu Hıristiyan yapmak gerek, sonrası Tanrı'nın bileceği iş. Sen kızlardan kurtulmak istiyorsun ama işte onlar öyle de böyle de büyüyor, oğlun da büyür, yeter ki yüce Tanrı almak istemesin, çaresiz kalırsın. Haydi, haydi, günaha girme Mituha. Hâlâ atı çevirmedin mi!"

"Anne bırak bir şeyler yiyeyim. Ben de yoruldum, acıktım."

Annesinin gelecekle ilgili fikir yürütmemesini söyleyen akıl dolu sözlerini anlamasına karşın Dmitri'nin sevinçten içi içini yiyordu, giderken hâlâ gülümsüyordu. Bebeğin sesinin geldiği sahanlığın önünde durup karısına seslendi.

"Marfa! Hey, Marfa! Oğlan mı?"

"Oğlan, Mituha. Tanrı oğlan verdi" dedi kadının dingin acıklı sesi.

"Şuna bak! Hiç ummazdım. Papaza gidiyorum. Yalnız bir şeyler yiyeyim, karnım çok acıktı" dedi ve içeri girdi.

Annesi çabucak bir şeyler hazırlamaya girişti. İçerisi hâlâ tam toplanmamıştı.

Annesi oğluna, sütlü pancar çorbası verdi. Dmitri yedi, Dunka'yı çağırdı, kızı severek ona da yedir-

di. Duasını edip masadan kalktı, ayağını giydi, yeni kaftanını üstüne geçirdi, kuşağını bağladı, yeni şapkasını aldı ve çıktı. Arabanın oturak yerine saman serdi, üstüne bir çuval attı ve harman yerine Nefeda Dayı'nın yanına gitti.

"Sana geldim. Oğlumu vaftiz et."

"Ne zaman?"

"Vaftiz anasına uğrayacağım, sonra da papaza gidiyorum. Bugün gelir herhalde."

"İyi, peki."

"Tanrı razı olsun senden" dedi eğilip selam verdi ve vaftiz annesine gitti.

HAYATIM

5 Mayıs 1878

Tula eyaleti, Krapivo ilçesindeki Yasnaya Polyana'da 28 Ağustos 1828de doğdum. Bunlar, anılarımdan olmayan ilk ve son sözler. Üç ay sonra elli yaşıma basacağım, hayatımın doruk noktasında olduğumu düşünüyorum. Beni şimdi içinde bulunduğum ruh haline sokan şeyler hakkında düşündüklerimin yerine bu elli yıl boyunca edindiğim izlenimleri sırasıyla aktaracağım. Şunun ve bunun bana nasıl etki ettiği ya da nasıl bir öneme sahip oldukları hakkında varsayımlarda ve öngörülerde bulunmayacağım; belleğimde güçlü bir izlenim bırakan şeyleri elimde olmadan seçerek hissettiklerimi betimleyeceğim.

İçinden bakacağım ve hayatımı betimleyeceğim şimdiki durumumu seçmemin nedeni, hayatımda hiçbir zaman olmayan şimdiki bu ruhsal dinginliğe, açıklığa ve kesinliğe en fazla bir yıl kadar önce ulaşmış olmamdır.

1828'den 1833'e

İşte ilk anılarım. Bağlanmışım, ellerimi çıkarmak istiyorum ve bunu yapamıyorum. Bağırıyor ve ağlıyorum, kendi sesim bana iğrenç geliyor ama duramıyorum. Üzerime birinin eğildiği görüyorum ama

kim olduğunu anımsamıyorum, her şey bir sis perdesi içinde ama bağırışlarımın iki kişiyi etkilediğini anımsıyorum; bağırışlarımdan endişeleniyorlar ama benim istediğim şeyi yapmıyor, beni açmıyorlar, ben de daha çok bağırıyorum. Demek ki onların buna ihtiyacı var (yani benim bağlı olmama) oysa bunun gerekli olmadığını biliyorum ve onlara kanıtlamak istiyorum; kendime bile itici gelen ama dizginlenemez çığlıklarla bağırıyorum. İnsanların değil kaderin adaletsizliğini ve gaddarlığını hissediyorum, insanlar beni seviyor, ben kendime acıyorum. Beni bebekken mi kundağa sarmışlardı yoksa döküntülerimi kaşımayayım diye bir yaşından büyükken mi beni kundaklamışlardı bilmiyorum ve hiçbir zaman da bilmeyeceğim, bu anıları rüyalarımdan mı aldım emin değilim ama bunların hayatımı etkileyen ilk ve en önemli izlenimler olduğu doğru.

Belleğimde kalan bağırışlarım ve acılarım değil, izlenimlerin karmaşıklığı ve çelişkili oluşuydu. Özgürlük istiyordum, kimseye zararı yoktu ve bana acı veriyordu. Bana acıyorlardı ve beni bağlıyorlardı, üstelik ben zayıftım onlar ise güçlüydü.

Diğer anım neşeli. Bir leğende oturuyorum ve beni yeni, tuhaf, hoş olmayan ekşi bir koku çevreliyor ve çıplak bedenimi sarıyor. Büyük olasılıkla kepek kokusuydu, beni her gün leğende yıkıyorlardı ama kepek hakkındaki bu yeni izlenim beni uyandırmıştı ve göğsümde beliren kaburgalarla bedenimi de, kaygan leğeni de, dadımın sıvanmış kollarını da, ılık, buharlar çıkan korkunç suyu da, onun çıkardığı sesi ve özellikle de ellerimi sürdüğüm zaman leğenin kenarlarının ıslak yüzeyinin kayganlığını ilk kez fark etmiş ve sevmiştim. Doğumumdan üç dört yaşına ka-

dar emdiğim memeden beni kesmelerini, emeklemeye başladığımı, yürüdüğümü, konuştuğumu düşünmek tuhaf ve korkunçtu; üstelik ne yaparsam yapayım bu iki anıdan başka bir şey bulamıyordum. Ben ne zaman başlamıştım? Ne zaman yaşamaya başlamıştım? O zamanlar aslında, birçok insan gibi korkuyorken neden kendimi mutlu tasavvur ediyorum ve sözcüklerle anlatılamayacak anıların olmayacağı o ölüm haline yeniden girerken neden kendimi mutlu tasavvur ediyorum? Bakmayı, dinlemeyi, anlamayı, konuşmayı, uyumayı, meme emmeyi, o memeyi öpmeyi, gülmeyi ve annemi mutlu etmeyi öğrendiğim o ilk yıllarda yaşamıyor muydum? Yaşıyordum, hem de mutlu bir şekilde yaşıyordum. Şu an yaşadığım her şeyi o zamanlar edinmedim mi? Hem de öyle çok ve öyle hızlı ki geri kalan yaşamımda edindiklerim o zamankilerin ancak yüzde biri olur. Beş yaşındaki çocuktan bana kadar yalnızca bir adım var. Yenidoğanla beş yaşındaki çocuk arasında ise korkunç bir mesafe. Ceninle yenidoğan arasında ise bir girdap. Var olmamakla cenin arasında ise girdap değil kavranması mümkün olmayan bir şey var. Düşünce biçiminin özünün mekân, zaman ve neden olmasına karşın ve yaşamın anlamının bu biçimlerin dışında olmasına karşın bütün yaşamımız, bu biçimlere daha çok bağlanmak ve sonra onlardan yeniden kurtulmaktan ibarettir.

Sonraki anılarım dört beş yaşlarıma ait ama onlar da fazla değil ve hiçbiri evin duvarlarının dışındaki dünyayla ilgili değil. Beş yaşıma kadar benim için doğa diye bir şey yok. Anımsadığım her şey yatakta ve odada geçiyor; benim için ne ot, ne yaprak, ne gökyüzü ne de güneş var. Çiçeklerle ya da yapraklar-

la oynamamış ve otları görmemiş olmam ya da beni güneşten sakınmamaları mümkün değil ama beş altı yaşıma kadarki hiçbir anım, bizim doğa dediğimiz şeyle ilgili değil. Belki de görmek için ondan uzaklaşmak gerekiyordu, ne de olsa doğa bendim.

Leğenden sonraki anım, Yeremevna hakkında. "Yeremevna" biz çocukları korkuttukları bir sözcüktü. Büyük olasılıkla çoktan beri de korkutuyorlardı, bu sözcükle ilgili anım şöyle: Yataktayım, her zamanki gibi neşeli ve mutluyum; dadım ya da hayatımdaki başka birinin birden, bana yeni gelen bir ses tonuyla bir şeyler söyleyip gitmesiyle hem neşelenmem hem de korkuya kapılmam olmasa o halimi anımsamam mümkün bile olmazdı. Yalnız olmadığımı, yanımda benim gibi birinin daha olduğunu (büyük olasılıkla, yataklarımızın aynı odada olduğu benden bir yaş küçük olan kız kardeşim Maşenka) anımsıyorum; yatağımın üstünde örtü olduğunu anımsıyorum; kız kardeşimle bize olağanüstü gelen şeylerle mutlu olduğumuzu ve ürktüğümüzü; yastığın altına saklandığımı ve yastığın altından yeni ve neşeli bir şeyler beklediğim kapıya baktığımı anımsıyorum. Gülüyor, saklanıyor ve bekliyoruz. İşte içeriye o zamana kadar hiç görmediğim bir kılıkta, başörtüsü ve başlığıyla biri giriyor ama onun benimle sürekli ilgilenen kişi (dadı ya da hala, bilmiyorum) olduğunu anlıyorum ve bu kişi kaba bir sesle, kötü çocuklar ve Yeremevna hakkında korkunç bir şeyler söylüyor. Korkudan ve sevinçten çığlık atıyorum, korktuğum için hem mutlu oluyorum hem de korkuyorum ve beni korkutanın kendisini tanıdığımı bilmesin istiyorum. Sessizleşiyoruz ama biraz sonra Yeremevna'nın yeniden gelmesi için aramızda fısıldaşmaya başlıyoruz.

Yeremevna anısına benzeyen ama büyük olasılıkla daha geç döneme ait, çok net anımsamama karşın hiçbir zaman anlayamadığım bir anım daha var. Bu anımda başrolü, öğretmenimiz Alman Fyodor İvanoviç oynuyor; sanırım anı beş yaşımdan öncesine ait çünkü hâlâ onun gözetiminde değilim. Bu onun hakkındaki ilk izlenimim. Hem de oldukça erken döneme, ne kardeşlerimi, ne babamı ne de başkasını anımsamadığım bir döneme ait. İlk zamanlarda kendimden başka tek anımsadığım kişi kız kardeşim çünkü o da aynı şekilde Yeremevna'dan korkuyordu. Bu anım, evimizde bir üst kat olduğuna dair ilk izlenimimle birleşiyor. Yukarıya nasıl çıktım, çıkardılar mı, bilmiyorum, anımsamıyorum ama kalabalık olduğumuzu, halay çeker gibi el ele tutuştuğumuzu, aramızda yabancı bir kadının da olduğunu (nedense onun çamaşırcı olduğunu anımsıyorum) ve hepimizin dönerek zıpladığını, Fyodor İvanoviç'in de ayaklarını oldukça yukarı kaldırarak gürültüyle zıpladığını anımsıyorum, o anda bunun doğru olmadığını, kötü bir şey olduğunu hissediyor ve bunu ağlamaya başlayarak ifade ediyorum, böylece de her şey bitiyor.

Beş yaşıma kadar anımsadıklarımın hepsi bu kadar. Ne dadılarımı, ne halalarımı, ne kardeşlerimi, ne babamı, ne odamı ne de oyuncaklarımı anımsıyorum. Daha belirgin anılarım, beni Fyodor İvanoviç'in gözetimine, aşağıya, ağabeylerimin yanına verdikleri zamana ait.

Aşağıya, Fyodor İvanoviç ve kardeşlerimin yanına indirildiğimde, daha sonrakilerden çok daha güçlü bir şekilde hissettiğim ilk duygu, yükümlülük denen, insanın hep taşımak zorunda olduğu o yük

duygusuydu. Alışık olduğum (sonsuzluğa alışkanlık) şeyleri terk etmeme üzülmüştüm; yalnızca insanlarla, kız kardeşimle ve dadımla ayrılmaya değil yatağımdan, yatak örtümden, yastığımdan ayrılmaya da üzülmüştüm ve adım attığım yeni yaşam bana korkunç gelmişti. Önümde duran bu yeni yaşamda neşeli bir şeyler bulmaya çalışıyordum, Fyodor İvanoviç'in beni kendine çeken sevecen sözlerine inanmaya çalışıyordum, ağabeylerimde kendilerinden küçük birini içlerine almanın uyandırdığı tiksintiyi görmemeye çalışıyordum, büyük bir erkek olarak kızlarla kalmanın utanç verici olduğunu düşünmeye çalışıyordum ve bu yaşamda yukarıdakiyle ortak hiçbir yan olmadığını görüyordum; ruhumda korkunç bir hüzün vardı ve masumiyetimle mutluluğumu geri dönmeyecek biçimde kaybettiğimi biliyordum, beni ayakta tutan yalnızca kendi onurum ve yükümlülüğümü yerine getirmenin bilinciydi.

Hayatın yol ayrımlarında, yeni bir yola girerken yaşamım boyunca birçok kez bu anları yaşadım; geri dönmeyecek biçimde yitirdiğim şeylerin sessiz acısını hissettim yüreğimde.

Beni oğlanların yanına yerleştireceklerini söyleseler de bunun olacağına hiç inanmamıştım ama bana giydirdikleri sırttan askılı kaftanın sanki beni sonsuza kadar yukarıdan ayırdığını anımsıyorum ve o anda yukarıda yaşadığım insanların hepsini değil ama daha önce anımsamadığım baş kişiyi fark ettiğimi anımsıyorum. Bu, halam Tatyana Aleksandrovna'ydı. Kısa boylu, tombul, kara saçlı, iyi, sevecen ve merhametli biri olarak anımsıyorum onu. Kaftanı bana o giydirmişti, sarılıp kuşağımı bağlamış ve öpmüştü; onun da benimle aynı duyguları yaşadığını

görüyordum; üzülüyordu, hem de çok; ne var ki bu ayrılık gerekliydi. İşte hayatın oyun değil zor bir iş olduğunu ilk kez o an anladım. Belki ölürken de aynı şeyi hissedeceğim; ölüm ya da gelecek yaşamın oyun değil zor bir iş olduğunu anlayacağım.

1833-1834

Artık çok anı var. Birbirlerini çağrıştırarak belleğimde sıralanıyorlar.

O yılki yaşamım gerçek yaşamdan daha belirgin ve iki yönde akıyor; alışık olduğum ve başlangıcı olmayan eski yaşamımın devamı gibi olan birincisi; yeniliğiyle beni mutlu eden ve çeken ama aynı zamanda korkutan ve iten ama yine de kendine çeken ikincisi.

Uyanıyorum; kardeşlerimin yatakları, kalkan ya da kalkmak üzere olan kardeşlerim, sabahlığıyla Fyodor İvanoviç, Nikolay (lalamız), oda, gün ışığı, sobacı, lavabo, su ve konuştuğum, duyduğum her şey bir rüya. Gece gördüğüm rüyaların, gündüz gördüklerimden daha güzel ve değişik olduğunu söylemek isterdim ama bu adil olmaz. Her şey benim için o kadar yeniydi ki, inceleyeceğim o kadar çok yeni şey vardı ki, gündüz gördüğüm her yeni eşyanın bir yanı bana geceleri gördüğüm rüyalar kadar olağanüstü derecede yeni ve tuhaf geliyordu. Bütün rüyaların temelinde hep aynı şey vardı. Gündüz fark etmediğim bir şeyi rüyamda görememem ne kadar doğalsa gündüz yeni bir şey görememem de o kadar doğaldı. İzlenimlerimi birbirine karıştırarak yeni bir şeyler öğreniyorum. Tek bir fark var. Rüyalar tatlı ve sakindir; korkulu hatta dehşet dolu olsalar da rüyanın hüznünde bir tatlılık ve huzur var; yabancı bir gücün elindeyim,

yaşıyorum ama ona boyun eğiyorum; ne savaş, ne arayış ne de pişmanlık ya da pişmanlık tehdidi var; oysa kendi minicik yaşamımda bu tehdidi hissediyorum. Rüyalarda da artık yeni bir şey yok, irademin dışında beni istemediğim bir yere çekecek, hem kötü ama aynı zamanda kabul edilebilir bir şeyler yok. Rüyada korkunç, sevmediğin bir şey yok. Korkunç bir şey olsa da o yalnızca korkunç, kötü değil.

O zamanki günlük yaşamım ikiye ayrılıyordu; alıştığım ve yeni olan. Alışkın olduğum ailemdi.

OKUMA KİTAPLARININ KAYNAKLARI

Okuma kitaplarında Tolstoy'un kendi hayatından hatıralar, esinlendiği konularda hikâyeler ve çeşitli kaynaklardan çeviri ya da yeniden yazma yoluyla türettiği masallar, kısa denemeler, hikâyeler yer alır. Metinlerin saptanabilmiş olan kaynakları, Vasili Spiridonov'un çalışmasından yararlanılarak aşağıda verilmiştir. Kaynak belirtilmemiş olanlar özgün ya da kaynağı belirlenememiş metinlerdir. –S.G.

BİRİNCİ OKUMA KİTABI

Karınca ile Güvercin: Ezop'tan serbest çeviri.

Kaplumbağa ile Kartal: Ezop'tan serbest çeviri.

Yılanın Kafası ile Kuyruğu: Fransızcadan, "La tête et la queue du serpent" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Taş: J. P. Hebel'nin *Denkwürdigkeiten aus dem Morgenlande* adlı kitabındaki dört hikâyenin kısaltılmış çevirisi.

Eskimolar: S. A. Maksimov'un *Kuzeyde Bir Yıl* adlı kitabından uyarlama.

Kokarca: Ezop'tan serbest çeviri.

Teyzem Dikiş Dikmeyi Nasıl Öğrendiğini Anlatıyor: Sofya A. Tolstoya'nın hikâyesi, Tolstoy elden geçirmiş; kendi toplu eserleri arasına almamıştır.

İnce İp: Hint masallarından türetilmiştir.

Aslan ile Fare: Ezop'tan serbest çeviri.

İtfaiye Köpekleri: The Children's Friends adlı bir İngiliz dergisinden Rusçaya yapılmış çevirinin uyarlaması.

Maymun: Fransızcadan, "Le singe et le menuisier" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Şehre Götürülmeyen Çocuk: Yasnaya Polyana dergisinde "Beni Tula'ya Götürmediler" adlı bir metnin elden geçirilmesi.

Yalancı: Ezop'tan serbest çeviri.

Paris'te Ev Tamiri: P. Perevlevsski'nin "Conservatoire des arts et métiers" binasının tamiri için yazdığı bir yazıdan esinle.

At ile Eşek: Ezop'tan serbest çeviri.

Ormanda Fırtınaya Yakalanan Çocuk: Yasnaya Polyana dergisindeki bir metnin muhtemelen Sofya Tolstaya tarafından elden geçirilmesi.

Karga ile Güvercinler: Ezop'tan serbest çeviri.

Köylü ile Salatalıklar: Sofya A. Tolstoya'nın hikâyesi.

Kadın ve Tavuk: Ezop'tan serbest çeviri.

Dede ve Torun: Grimm Kardeşler'den bir serbest çeviri.

Miras Paylaşımı: Fransızcadan, "Le kchattriva et ses deux héritiers" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Denizin Suyu Nereye Gider: K. D. Uşinski'nin "Çocuk Dünyası'ndan Suyun Seyahati" adlı makalesinden yararlanılmıştır.

Aslan, Ayı ve Tilki: Ezop'tan serbest çeviri.

Köpek, Horoz ve Tilki: Ezop'tan serbest çeviri.

Deniz: K. D. Uşinski'nin "Çocuk Dünyası'ndan Deniz" adlı makalesinden yararlanılmıştır. Tolstoy bu metni çıkarmayı düşünse de bir şekilde çıkarılmamıştır.

At ile Seyis: Ezop'tan serbest çeviri.

Yangın: 1860-1870 yıllarında birçok yayında farklı yazarlarla yer alan bu hikâye gerçek bir olaya dayanmaktadır.

Kurbağa ve Aslan: Ezop'tan serbest çeviri.

Fil: Almanca bir çocuk kitabındaki hikâyenin yeniden işlenişi.

Maymun ve Nohut: Fransızcadan, "Le singe et sa poignée de pois" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Sağmal İnek: Fransızcadan, "Le brahmane et sa vache laitière" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Çin İmparatoriçesi She Ling Shi: İki farklı yazardan alınan konunun işlenmesi.

Ağustosböceği ve Karıncalar: Ezop'tan serbest çeviri.

Fare Kız: Fransızcadan, "La souris changée en fille" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Tavuk ve Altın Yumurtalar: Ezop'tan serbest çeviri.

Pamukçuk: İ. A. Hudyakov'un *Büyük Rus Masalları* derlemesinden.

Kurt ile Yaşlı Kadın: Ezop'tan serbest çeviri.

Bilgin Oğul: A. N. Afanasyev'in *Rus Halk Masalları* derlemesinden alınmış bir Ukrayna masalının işlenişi.

Vezir Abdül: İlk halinde Abdül yerine Fransa kralı ve onun bakanı Louis-Mathieu Molé anlatılmaktadır.

İki Tüccar: Fransızcadan, "Les deux marchands" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Saint-Gothard Köpeği: 1863'te *Zvezdoçka* dergisinde çıkan bir hikâyenin işlenişi.

Ağabeyini Seven Adam: Sofya Andreyevna Tolstaya'nın yazdığı bir hikâye.

İlk Tavşan Avım: Tolstoy bu hikâyenin konusunu 1870 yılında şair A. A. Fet'ten almış, 11 yaşındaki oğlu Seryoja için yazmıştır.

Parmak Çocuk: Perro, Hoffman, Grimmler'de geçen ünlü masal.

Aptal: 1818 yılında yayımlanmış olan *Kirşa Danilov'un Derlediği Eski Rus Şiirleri* adlı kitaptan alınıp kısaltılmıştır.

Yiğitler Yiğidi Svyatogor: 1861 yılında yayımlanmış olan *P. N. Rıbnikov'un Derlediği Şarkılar* adlı kitaptan alınmıştır.

İKİNCİ OKUMA KİTABI

Aslan Postu Giymiş Eşek: Ezop'tan serbest çeviri.

Tavuk ve Kırlangıç: Ezop'tan serbest çeviri.

Kızılderili ve İngiliz: Aile Akşamları adlı derginin 1865 sayısındaki bir hikâyenin yeniden işlenmesi.

Geyik ve Yavrusu. Ezop'tan serbest çeviri.

Tilki ve Üzüm: Ezop'tan serbest çeviri.

Başarı: Fransızcadan, "Le marchand et son bâton" adlı bir Hint masalının çevirisi.

İşçi Kadın ve Horoz: Ezop'tan serbest çeviri.

Balık ve Balıkçı: Ezop'tan serbest çeviri.

Tilki ve Keçi: Ezop'tan serbest çeviri.

Köylü ve Kaya: V. İ. Dal'ın bir hikâyesinin yeniden işlenmesi.

Köpek ve Gölgesi: Ezop'tan serbest çeviri.

Şat ve Don: Tolstoy'un kayda geçirdiği bir söylence.

Turna ve Leylek: Ezop'tan serbest çeviri.

Sudoma: Çeşitli yazarların ele aldığı bir söylencenin yeniden işlenmesi.

Yaşlı Adam ve Oğulları: Ezop'tan serbest çeviri.

Kurt ile Turna: Ezop'tan serbest çeviri.

Ördek ve Ay: Fransızcadan, "Le Canard et la Lune" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Arabadaki Ay: N. A. Nekrasov ve 1870 yılında yaşanan gerçek bir olaydan.

Bodrumdaki Fare: Fransızcadan, "La Sauris prodigue" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Tavşanlar ve Kurbağalar: Ezop'tan serbest çeviri.

Üç Çörek ve Simit: Fransızcadan, "L'homme et la moitié de gâteau" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Büyük Petro ve Köylü: Okul kitabından alınmış popüler bir hikâyeden.

Kuduz Köpek: Graham Greenwood'un, çevirisi 1863'te *Zvezdovçka* dergisinde yayımlanmış hikâyesinden uyarlama.

İki At: Ezop'tan serbest çeviri.

Aslan ve Köpek: Fransızcadan, 1845 tarihli "Le lion et l'épagneul" adlı hikâyenin çevirisi.

Üç Hırsız: Fransızcadan, 1839 tarihli "Les trois filous" adlı hikâyenin çevirisi.

Baba ve Oğullar: Ezop'tan serbest çeviri.

Rüzgâr Nasıl Oluşur: P. Perevleski'nin rüzgârla ilgili kitaplarından.

En İyi Armut: Fransızcadan, "Le maître de maison et l'acheteurde de mangues" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Volga ve Vazuza: A. N. Afanasyev'in masal derlemesindeki bir masaldan işlenmiş.

Altın Saçlı Prenses: F. Çijov'un ele aldığı bir Japon efsanesinin yeniden işlenmesi.

Şahin ve Horoz: Fransızcadan, "Le faucon et le coq" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Çakallar ve Fil: 1803 tarihli bir Hint masalları derlemesine girmiş bir masal.

Balıkçıl, Balıklar ve Yengeç: Fransızcadan, "Le héron, l'écrevisse et les poissons" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Kirpi ve Tavşan: Grimm Kardeşler'den serbest çeviri.

İki Kardeş: Fransızcadan, "Les deux voyageurs" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Cin ve İnci: Fransızcadan, "L'homme et la perle" adlı bir Hint masalının çevirisi.

Serçe ve Kırlangıç: Fransız yazar Tarragon'un okul kitaplarında da yer alan bir hikâyesinin yeniden işlenmesi.
Kambiz ve Psamtek: Herodot *Tarih*'inden serbest çeviri.
Piskopos ve Haydut: Victor Hugo'nun *Sefiller* romanından uyarlama.
Yermak: Yasnaya Polyana dergisinde, 1862'de yayımlanan bir hikâyeden.
Suhman: P. N. Rıbnikov'un şarkı derlemesinden, kısaltılarak.

ÜÇÜNCÜ OKUMA KİTABI

Çar ile Şahin: Fransızcadan, "Le sultan et le faucon" adlı bir Hint masalının Türk versiyonunun çevirisi; uyarlaması.
Tilki: Ezop'tan serbest çeviri.
Ağır Ceza: Fransızcadan, "Anecdote Turque" adlı bir masalın çevirisi.
Evcil Eşek ile Vahşi Eşek: Ezop'tan serbest çeviri.
Geyik: Ezop'tan serbest çeviri.
Köpek ve Kurt: Ezop'tan serbest çeviri.
Çarın Kardeşleri: J. P. Hebel'in "Der kluge Sultan" hikâyesinden serbest çeviri.
Kör ve Süt: Fransızcadan, "L'aveugle et la couleur du lait" adlı bir Hint masalının çevirisi.
Kurt ile Yay: Fransızcadan, "Le chasseur et le loup" adlı bir Hint masalının çevirisi.
Köylünün Kaz Paylaşımı: A. N. Afanasyev'in masal derlemesindeki bir masalın yeniden işlenişi.
Sivrisinek ile Aslan: Ezop'tan serbest çeviri.
At ile Efendileri: Ezop'tan serbest çeviri.
İhtiyar ile Ölüm: Ezop'tan serbest çeviri.
Kazlar Roma'yı Kurtarıyor: P. Perevleski'nin kitabında yer alan, Plutarkhos'un anlattığı Furius Camillus'un hayat hikâyesindeki bir hikâyenin yeniden işlenişi.
Aslan ile Tilki: Ezop'tan serbest çeviri.
Adil Hâkim: Kaynağı belirsiz bir Doğu masalının çevirisi.
Geyik ile Üzüm Bağı: Ezop'tan serbest çeviri.
Çarın Oğlu ve Arkadaşları: Kelile ile Dimne'de yer alan, Türk motifli bir Doğu masalının Fransızcadan çevirisi.
Karga Yavrusu: Bir Doğu masalının Fransızcadan çevirisi
Asker Evinde Hayat: Yasnaya Polyana okulunun öğrencisi V. S. Morozov'un hikâyesi.

Milton ile Bulka: Tolstoy'un Kafkas hatıralarından.
Kuşlar ve Ağ: Fransızcadan, "Les oiseaux et l'oiseleur" adlı bir Hint masalının çevirisi.
Roma'nın Kuruluşu: Plutarkhos'un anlattığı Romulus'un hayat hikâyesinden uyarlama.
Kurt ile Keçi: Ezop'tan serbest çeviri.
Samoslu Polikrates: Herodot *Tarih*'inden.
Cengâver Volga: P. N. Rıbnikov'un dérlemesinden uyarlama.

DÖRDÜNCÜ OKUMA KİTABI

Çar ve Gömlek: Kaynağı belirsiz.
Kamış ve Zeytin Ağacı: Ezop'tan serbest çeviri.
Kurt ve Köylü: Halk masalından uyarlama.
İki Arkadaş: Ezop'tan serbest çeviri.
Atlayış: Amerikan bir yazara ait olma olasılığı var.
Meşe ve Fındık: Hint masallarından.
Kurt ile Kuzu : Ezop'tan serbest çeviri.
Aslan, Kurt ve Tilki: Ezop'tan serbest çeviri.
Çarın Yeni Giysisi: H. Andersen'in masalından, masalların Rusçası 1864 yılında yayımlanmıştı.
Tilki Kuyruğu: Bir Hint masalından.
İpekböceği: F. Çijov'un ipek üretimiyle ilgili bir 1853 yazısından.
Çar ve Filler: Fransızcadan, "Les aveugles et l'éléphant du roi" adlı bir Hint masalının çevirisi.
Anaç Tavuk ve Civcivler: Bir Hint masalından.
Bıldırcın Kılavuzu Ve Dişisi: Bir Hint masalından.
Uçan Balon Nasıl Yapılır: V. Viskovatov'un 1870'te, bir çocuk dergisinde yayımlanmış makalesinden.
Balonla Yolculuğum: V. Vistokavov'un makalesinde yer alan bir 1851 yolculuğunun işlenişi.
İnek ve Keçi: Bir Hint masalından.
Dünyadaki Kötülüğün Nedeni: Fransızcadan, "Le religieux, la colombe, le corbeau, le serpent venimeux et le cerf" adlı bir Hint masalının çevirisi.
Köylü ve Su Cini: Ezop'tan serbest çeviri.
Karga ile Tilki: Ezop'tan serbest çeviri.
Kafkas Esiri
Mikula Selyaninoviç: P. N. Rıbnikov'un derlediği şarkılardan.

Tolstoy için edebiyat ve sanat her zaman halk için edebiyat ve sanat demekti. Bu yüzden de halk eğitimi en başından beri onun temel hedeflerinden biri oldu. Yurtdışında seyahate çıktığında buna "Avrupa okulları seyahati" dedi ve döndükten sonra Yasnaya Polyana'da bir köy okulu kurdu. **Sivastopol Hikâyeleri**'ni, **Savaş ve Barış**'ı, **Anna Karenina**'yı yarattığı dönemde bir yandan hep eğitimle ilgilendi. Bu amaçla alfabe hazırladı, okullarda bu alfabeyle birlikte okunacak çocuklara yönelik yazılar yazdı, çevirdi, yeniden yazdı. **Okuma Kitapları** diye bilinen çalışmalar böyle ortaya çıktı.

En ünlü örneklerinden biri **İnsan Ne ile Yaşar** adlı hikâye olan **Halk Hikâyeleri** ise, Tolstoy'un **Anna Karenina**'dan sonraki, yeni din anlayışını ve Tolstoyculuğu ortaya çıkardığı döneme aittir. İnsanın dünyadaki yerini, amacını sorgulayan bu hikâyeler de yine Tolstoy'un dünyayı eğitme çabasının örnekleri olarak nitelendirilir.

—Sabri Gürses

ALFA
alfakitap
alfakitap
alfakitap
www.alfakitap.com
9 786050 381740
KLASİK